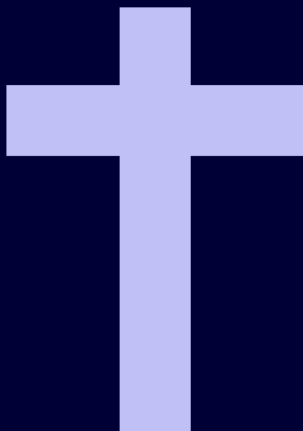

Fulfulfe Burkina,
Dewtere Laamdo
Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante) , BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
c32b76d2-ab0d-5ad5-a698-b4140754fcc2

Contents

Matta	1
Marku	53
Lukka	86
Yuhanna	137
Golle Nulaa6e	177
Romankoo6e	223
1 Korintunkoo6e	243
2 Korintunkoo6e	262
Galaatiyankoo6e	274
Efeesunkoo6e	281
Filipiyankoo6e	288
Koloosiyankoo6e	293
1 Tesaloniyanakoo6e	298
2 Tesaloniyanakoo6e	302
1 Timote	305
2 Timote	311
Tiitu	315
Filemon	318
Ibraninkoo6e	319
Yaakuuba	335
1 Piyeer	340
2 Piyeer	346
1 Yuhanna	350
2 Yuhanna	355
3 Yuhanna	356
Yahuuda	357
Bangingol	359

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

*Haala maamiraa6e Iisaa
(Lukka 3.23-38)*

¹ Inan binndi kollooji inde maamiraa6e Iisaa Almasiihu, dimaado ley lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

² Ibrahiima rimi Isiyaaka.

Isiyaaka rimi Yaakuuba.

Yaakuuba rimi Yahuuda e minyiraa6e muudum.

³ Yahuuda rimi Fares e Sera. Been ngoni 6e o rimdi e Tamar.

Fares rimi Hesruuna.

Hesruuna rimi Aram.

⁴ Aram rimi Aminadaabu.

Aminadaabu rimi Naasuuna.

Naasuuna rimi Salmon.

⁵ Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e Rahabu.

Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Ruttu.

Obet rimi Yesa.

⁶ Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon woni mo o rimdi e dee Uriya-no.

⁷ Suleymaana rimi Robo'am.

Robo'am rimi Abiya.

Abiya rimi Asa.

⁸ Asa rimi Yosafat.

Yosafat rimi Yoram.

Yoram rimi Usiya.

⁹ Usiya rimi Yotam.

Yotam rimi Akas.

Akas rimi Hesekiya.

¹⁰ Hesekiya rimi Manasa.

Manasa rimi Amon.

Amon rimi Yosiya.

¹¹ Yosiya rimi Yekoniya e minyiraa6e muudum.

Dum hawrii e jamaanu mo Alhuudiyankoo6e njaalanoo, njaaraa Baabiila.

¹² Caggal 6e njaaraama Baabiila,

Yekoniya rimi Seyaltiyel.

Seyaltiyel rimi Sorobabel.

¹³ Sorobabel rimi Abiihudu.

Abiihudu rimi Eliyakim.

Eliyakim rimi Asoro.

¹⁴ Asoro rimi Sadok.

Sadok rimi Akim.

Akim rimi Eliyuda.

¹⁵ Eliyuda rimi Eliyasar.

Eliyasar rimi Mattan.

Mattan rimi Yaakuuba.

¹⁶ Yaakuuba rimi Yuusufi, jom suudu Mariyama.

Mariyama woni inna Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon.

¹⁷ Ndelle dum hawrii e jamaanuujji sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii Daawda. Illa e Daawda faa yottii nde Alhuudiyankoo6e konanoo njaaraa Baabiila ndeen fu, wo jamaanuujji sappo e nay hawrata. Woodi du, illa nde Alhuudiyankoo6e konanoo njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu ndeen, wo jamaanuujji sappo e nay hawrata.

Haala rimeede Iisaa Almasiihu
(Lukka 2.1-7)

¹⁸ Inan no Iisaa Almasiihu rimiraa: Mariyama inniiko oon wo ka66anaado Yuusufi. Ammaa fadde makko e suddeede, tawi o reedirii saabe baawde Ruuhu Ceniido. ¹⁹ Yuusufi ka66ando mo oon wo neddo ponnditiido, yidaa semtinde mo, anniyake fiirtude ka66al ngaal e suuraare. ²⁰ Nde o miilotonoo dum ndeen, maleyka Joomiraado wari to makko ley koydol, wi'i mo:

—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu banjude Mariyama, sabo binngel ngel saawi ngeel e Ruuhu Ceniido yuuri. ²¹ O riman biddo gorko. Inndiraa mo Iisaa, sabo wo kanko hisinta yim6e makko e hakkeejji mu66en.*

²² Dum fuu, dum wadii faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

²³ «Surbaajo mo anndaa gorko reedan,
rima biddo gorko.

O inndirte Imanuwel.»†

Maanaa innde ndeen wo: «Laamdo ina wondi e meeden».

²⁴ Nde Yuusufi finunoo ndeen, wadi no maleyka Joomiraado wi'iri dum noon. O banji Mariyama, ²⁵ ammaa o wondaay e muudum faa rimi biddo gorko. Yuusufi inndiri biddo oon Iisaa.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

¹ Iisaa rimaama Baytilaama ley leydi Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus. Jom'en anndal yuuri lettugal, ngari Urusaliima. ² Nde 6e ngarnoo ndeen, 6e mbi'i:

—Toy kaananke Alhuudiyankoo6e dimaado joonin oon woni? Min nji'ii hoodere makko 6angii lettugal, min ngarii sujidande mo.

³ Nde Hirudus kaananke oon nannoo dum fu, huli, kam e yim6e Urusaliima fuu. ⁴ O noddi hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta been fuu, o yami dum'en toy Almasiihu oon jeyi rimeede. ⁵ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo inan ko annabaajo winndunoo:

⁶ «Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya,
tannyoral a wanaa wuro famaro hakkunde gure Yahuudiya mawde deen.

Sabo ardotoodo yuuran e maada,

garoowo faa dura yim6e am, Israa'iilankoo6e.»*

⁷ Ndeen Hirudus noddi jom'en anndal been e cuncukka, yami 6e wakkati mo hoodere ndeen 6angi. Be paamini mo. ⁸ Caggal duum, o neli 6e Baytilaama. O wi'ii 6e:

* 1:21 Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkoo6e wo Yoosuwa. Inde fiirta «Joomiraado wo kisinoowo».

† 1:23 Esaaya 7.14. * 2:6 Mika 5.1.

—Njehee, kumpitowodon kabaaru cukalel ngeel faa tannyoron. Si on nji'i ngel fu, ngaron kumpiton kam faa miin du mi yaha, mi sujidanowa ngel.

⁹ Nde 6e nannoo ko kaananke oon haali duum ndeen, 6e ndilli. Hoodere nde 6e njiinoo lettugal ndeen ardii 6e yaade. Nde ardii 6e faa nde yottii do cukalel ngeel woni doon, de nde darii. ¹⁰ Ko 6e nji'i hoodere ndeen duum, 6e ceyii seyo manngo sanne. ¹¹ Be naati ley suudu nduun, 6e nji'i cukalel ngeel e inniigel Mariyama. Be kippii e leydi, 6e kujidani ngel. Be njaltini gineejii ma66e, 6e teddiniri ngel kanje e sii uurdi mbelndi e dakke uurde bi'eteede miiri. ¹² Caggal duum, Laamdo gongini 6e ley koydol taa 6e njecoo to Hirudus. Ndelle 6e kootiri leydi ma66e laawol gongol.

No Yuusufi doggiri suudowii leydi Misira

¹³ Nde jom'en anndal 6een ndillunoo fu, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi ley koydol, wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, ndogga njahaa Misira. Keddodaa toon faa nde mbi'oymaami ngartaa. Sabo Hirudus filoto cukalel ngel faa wara ngel.

¹⁴ Yuusufi ummii jemma, hooyi cukalel ngeel e inniigel, de 6e ndilliri Misira. ¹⁵ O heddi toon faa Hirudus maayi, faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:
«Mi noddii biyam wurtoo ley Misira.»[†]

No Hirudus wardi sukaabe Baytilaama

¹⁶ Nde Hirudus faamunoo jom'en anndal 6een njambake dum ndeen, tikki sanne. O yamiri cukaloy ngoroy Baytilaama e dakkol muudum fuu mbaree, gilla keccoy faa ngadukoy duubi didi. O wadii dum fodde wakkatijii di jom'en anndal 6een kokki mo diin. ¹⁷ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabitiri nde wi'unoo:

¹⁸ «Wullaango nanaama ley wuro Rama,
bojji e uumaali duuddi:

Rahiina[‡] ina woya cukaloy muudum,

jabaa 6erndem waaltinee, sabo koy keddaaki.»[§]

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

¹⁹ Caggal maayde Hirudus, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi to leydi Misira toon e ley koydol, ²⁰ wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, njecodoo leydi Israa'iila, sabo yidunoo6e warude suka oon 6een maayii.

²¹ Yuusufi ummii, hooyi cukalel ngeel e inniigel, 6e kooti leydi Israa'iila. ²² Ammaa o nanii Arkalaawu loomtii bammum Hirudus, laamake leydi Yahuudiya, de o huli yahude toon. O sappaa e ley koydol faa o yehi leydi Galili. ²³ O hodowi wuro wi'eteengo Nasaraatu. Noon dum laatorii faa ko annabaa6e mbi'unoo duum tabita: «O wi'ete Nasaraatuju.»

3

No Yaayaa waajorii

(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ E jamaanu oon, Yaayaa lootoowo lootalgal batisima 6angi. Imo gooyna ley ladde Yahuudiya, imo wi'a:

[†] 2:15 Hoseya 11.1. [‡] 2:18 Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yim6e Israa'iila njogorii hono inna mu66en. [§] 2:18 Yeremiya 31.15.

²—Tuubee, sabo laamu Laamdo badake.

³Oon woni mo annabi Esaaya sappinoo, nde wi'unoo:
«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:
Moyyinee laawol Joomiraado,

ndartinee dati makko!»*

⁴Yaayaa ina bornii kaddungal canyiraangal lee6i geeloodi, ina ha66ii ka66orgol nguru. Nyaamdu makko wo ba66atti e njuumndi ladde. ⁵Yim6e yuuri Urusaliima e leydi Yahuudiya e seraaji gooruwol Urdun fuu, ngari to makko. ⁶I6e kaalta hakkeeki ma66e, de Yaayaa ina loota 6e lootagal batisima† ley gooruwol Urdun.

⁷Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en heew6e na ngara faa lootee lootagal batisima duum, o wi'i dum'en:

—Onon 6i66e bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore?

⁸Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. ⁹Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraabe Ibrahiima. Sabo mido wi'a on: Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laato 6i66e Ibrahiima! ¹⁰Joonin, jammberere yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbu6e, soppete, faddee ley yiite.

¹¹Miin, ndiyam lootirammi on batisima faa hollita on tuubii. Ammaa garoowo caggal am oon, kam 6uri kam baawde. Mi fotaa fay bortude dum pade muudum. Oon lootirta on batisima Ruuhu Ceniido e yiite. ¹²O segilake faa o yaroo nyaamri makko faa laa6a. O hawrondura nyaamri makko ley beembal, de nyaande ndeen o wuldun dum yiite nge nyifataa.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima (Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

¹³Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili, wari gooruwol Urdun to Yaayaa, faa Yaayaa loota dum lootagal batisima. ¹⁴Ammaa Yaayaa muuyi salaade dum, wi'i mo:

—Aan haani lootude kam. De noy ngardataa to am, miin, faa mi loote?

¹⁵Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Accu dum laatoroo noon joonin, sabo noon kaanden hi66inirde ko dartii fuu.

Ndeen o ja6i. ¹⁶Nde Iisaa lootanoo, ina wurtoo ndiyam daam fu, wakkati oon pay kammu omtii. O yi'i Ruuhu Laamdo ina jippoo hono wuugaandu, ina wara dow makko. ¹⁷Wakkati oon du, daande yuuri dow kammu, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa (Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

¹Wakkati oon, Ruuhu Laamdo yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa jarriboo mo. ²Iisaa wadi balde capande nay ina suumii jemma e nyalooma fuu. Caggal duum, o yolbi. ³Ndeen, Jarribotoodo oon battitii mo, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, yamir kaaye de laato nyaamdu.

⁴De Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata. Ko neddo wuurdata dey, wo e haala fuu ka Laamdo haali.»*

* **3:3** Esaaya 40.3. † **3:6** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. * **4:4** Fillitagol Tawreeta 8.3.

⁵ Caggal duum, Ibiliisa yaari mo Urusaliima ngalluure seniinde ndeen, darni mo dow to buri toowde e suudu dewal mawndu, ⁶ wi'i mo:

–Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamdo yamiran maleyka'en muudum nja66e e juude mu66en taa koyngal maa fiyoo e hayre.»†

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

–Ina winndaa katin: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»‡

⁸ Katin Ibiliisa yaari mo dow waamnde toownde sanne, holli mo laamuuji adunaaru fuu e darja mu66en, ⁹ wi'i mo:

–Mi hokkete dum do fuu si a hippake, a sujidanii kam.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

–Woddam Seydaani! Sabo ina winndaa: «Wo Laamdo Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»§

¹¹ Ndeen Ibiliisa seli mo. Wakkati oon, maleyka'en ngari to makko, ina ngollana mo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili

(Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

¹² Nde Iisaa nannoo Yaayaa uddaama ley kasu ndeen, o yeccii leydi Galili.

¹³ Ammaa o joodaaki Nasaraatu katin, de o hodowi Kafarnahum wuro fakkiingo maayo ley leydi Jabulon, kam e Naftali. ¹⁴ Dum wadii faa haala ka annabi Esaaya haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

¹⁵ «Leydi Jabulon e leydi Naftali
dow laawol jahoowol maayo manngo,
caggal Urdun,
ley leydi Galili,
joonnde yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en,

¹⁶ yim6e won6e e nimre
nji'ii annoora mawdo.

Wuur6e e ley leydi ni66undi nimre maayde,
annoora yayanii dum'en.»*

¹⁷ Gilla ndeen, Iisaa fuddi waajaade ina wi'a:

–Tuubee, sabo laamu Laamdo badake.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandee6e

(Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)

¹⁸ Iisaa ina yaha hunduko maayo Galili, de yi'i sakiraa6e dido, Simon bi'eteedo Piyeer e sakiike mum Andire. I6e padda filliiji ma66e ley maayo ngoon. Wo 6e nanngoo6e liyyi. ¹⁹ Iisaa wi'i 6e:

–Njokkee kam, mi wadan on filotoo6e yim6e.

²⁰ Wakkati oon 6e njoppi filliiji ma66e diin, 6e njokki mo. ²¹ O yehi yeeso, o yi'i katin sakiraa6e dido wo66e, Yaakuuba e Yuhanna, 6i66e Jebede. Kam'en e baaba mu66en Jebede ina ngoni ley laana, ina moyyintina filliiji mu66en. O noddi dum'en. ²² Wakkati oon pay, 6e njoppi laana kaan, 6e njoppi baabi6e du, 6e njokki mo.

No Iisaa waajorii e no selliniri yim6e

(Lukka 6.17-19)

²³ Iisaa yiiltii ley leydi Galili fuu. Imo waajoo e ley cuudi ma66e baajordi, imo gooyna Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo, imo danna sii nyawuuji e

† 4:6 Jabaaru 91.11-12. ‡ 4:7 Fillitagol Tawreeta 6.16. § 4:10 Fillitagol Tawreeta 6.13. * 4:16 Esaaya 8.23-9.1.

male fuu. ²⁴ Kabaaru makko sankitii ley leydi Siiriya fuu. Yim6e na ngadda nyaw6e nyawuuji feere feere e male fuu to makko. Wo66e wo wondu6e e ginnaaji, wo66e jom'en dabidabiije, wo66e du wo jom'en 6alli-mbaatudfi. O danni dum'en. ²⁵ Jamaa keewdo sanne jokki mo. Wo 6e yuuru6e Galili e leydi mbi'eteendi Galluujje Sappo e Urusaliima e Yahuudiya e caggal gooruwol Urdun.

Waaju Dow Waamnde

(Suuraaji 5 - 6 - 7)

5

(Lukka 6.20-23)

¹ Iisaa yi'i jamaa keewdo oon de yeenji dow waamnde, joodii. Taalibaa6e muudum been battitii dum. ² O fuddi waajaade 6e, o wi'i:

³ —Barke woodanii annditin6e yonkiiji mu66en ina lokkidfi,
sabo kam6e njeji laamu Laamdo.

⁴ Barke woodanii sunii6e,
sabo Laamdo waaltinan 6erde mu66en.

⁵ Barke woodanii leeyinkiniibe,
sabo kam6e ndonata adunaaru.

⁶ Barke woodanii filotoo6e fonnditaare hono no yolbu6e e domdu6e pilortoo neema,
sabo 6e kaaran, 6e domditan.

⁷ Barke woodanii yurmotoo6e,
sabo Laamdo yurmoto 6e.

⁸ Barke woodanii laa6u6e 6erde,
sabo 6e nji'an Laamdo.

⁹ Barke woodanii waddoo6e jam,
sabo 6e noddirte 6i66e Laamdo.

¹⁰ Barke woodanii torraa6e saabe fonnditaare,
sabo kam6e njeji laamu Laamdo.

¹¹ Barke woodanii on si yim6e mbonkake on, torrii on, njowii on sii bonanda fuu saabe am. ¹² Ceyee, mbeltee, sabo mbarjaari mawndi ina doomi on dow kammu. Sabo hono noon annabaa6e artiibe on been torrira.

Haala lamdam e annoora

(Marku 9.50, Lukka 14.34-35)

¹³ —Onon, wo on lamdam adunaaru ndu. Ammaa si lamdam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? 'Dam nafataa fay huunde! 'Dam faddete yaasin, yim6e njaa6a dam.

¹⁴ Wo on annoora adunaaru. Ngalluure nyibaande dow waamnde waawaa suudaade. ¹⁵ Fay gooto hu66ataa lampal, de hippa dum kaakol. Ko wadata dey, bilan ngal, ngal yaynana gondo e suudu nduun fuu. ¹⁶ Hono noon annoora moodon haani yaynirde yeeso yim6e, faa nji'a gollleeji lobbi di ngadoton, de njetta Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

¹⁷ —Taa cikkee mi warii faa mi itta jamirooje Tawreeta naa haala annabaa6e. Mi waraay faa mi itta dum. Mi warii faa mi hi66ina dum.

¹⁸ Goonga kaalanammi on: sini kammu e leydi ina keddii, fay to66el maa masel tosataake ley Tawreeta faa dum fuu dum tabita. ¹⁹ Dum le, boofudo ko buri fuu famdude e jamirooje deen, de janngini wo66e faa ngada noon, joomum laatoto burdo famdude e laamu Laamdo. Ammaa neddo fuu jokkudo Tawreeta oon, de janngini wo66e ngada noon, joomum laatoto mawdo e

laamu Laamdo. ²⁰ Sabo mido haalana on: si on buraay jangginooḅe Tawreeta e Farisa'en fonnditaare fu, on naatataa e ley laamu Laamdo.

Haala tikkere

²¹ —On nanii maamiraaḅe meeden been mbi'anooma: «Taa wadu war-hoore, gadudo war-hoore fuu ina haani sareede.»* ²² Miin kaa mido wi'a on: tikkando sakiike muudum fuu, ina haani sareede. Bi'udo sakiike muudum wo cuubaado fu, ina jeyi darneede yeeso sariya laamu. Katin du, neddo fuu biido mo wo o jiiḅiido, ina haani naatude yiite jahannama. ²³ Ndelle, si a warii e hirsirde faa ngada sadaka, de miccitidaa wakkati oon sakiike maa ina joganii maa ko metti, ²⁴ njoppaa sadaka maa oon doon, njahaa njaafundurowaa e sakiike maa oon tafon, ndeen ngartaa ngadaa sadaka maa oon.

²⁵ Si a ḅaḅii e goddo, de oḅon njaada sariya fu, karoḅaa ndewritaa e joomum fadde moodon yottaade, taa o watte e juude carotoodo, de oon watte e junngo doomoowo kasu, de uddedaa e kasu. ²⁶ Goonga kaalanammi on: abada a wurtataako si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laaḅi.

Haala jeenu

²⁷ —On nanii wi'anooma: «Taa wadu jeenu!»† ²⁸ Miin kaa mido wi'a on: yeewrudo debbo janano muuyo fuu, jeenii e ley bernde mum. ²⁹ Ndelle, si yitere maa nyaamre luttinte, ittu nde, paddaa nde to woddi! Ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu faddee e jahannama. ³⁰ Si junngo maa nyaamo luttinte, tayu ngo, paddaa ngo to woddi: ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu naata jahannama.

Haala ceergal

(Matta 19.9, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

³¹ —Wi'anooma katin: «Ceerudo deekum fuu, hokka dum talkuru ceergal.»‡ ³² Miin kaa mido wi'a on: neddo fuu ceerudo deekum de tawi o wanaa jeenoowo, si o ḅanowaama, gorko ceerudo mo oon wadii mo jeenoowo. Neddo fuu ḅanudo debbo ceeraado, kam du jeenii.

Haala hunayeere

³³ —On nanii katin, maamiraaḅe meeden mbi'anooma: «Taa fiirtu hunayeere maa, tabantinaa nde yeeso Joomiraaḅo.»§ ³⁴ Miin kaa mido wi'a on: taa kunodon fey. Taa kunorodon kammu, sabo wo joodorgal Laamdo. ³⁵ Taa kunorodon leydi, sabo wo njaabirdi koyde makko, naa Urusaliima, sabo wo ngalluure Kaananke mawdo. ³⁶ Taa kunorodaa hoore maa, sabo a waawaa rawninde naa ḅawlinde fay leeḅol mayre gootol. ³⁷ Mbi'aa «ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii duum fuu, wo to Bondo oon yuuri.

Haala yomnitagol

(Lukka 6.29-30)

³⁸ —On nanii wi'anooma: «Yitere yomnitorte yitere, nyiinde yomnitorte nyiinde.»* ³⁹ Miin kaa mido wi'a on: taa njomnitee gadudo on ko boni. Si goddo feenyii ma gere nyaamo fu, acca dum feenya gere nano oon du. ⁴⁰ Si goddo wullake ma faa teeta forgo maa, accu dum yaada e saaya ma jaangol du. ⁴¹ Si goddo tilsinanii ma ronndaade donngal yaadu kilomeetere, ronnda

* 5:21 Wurtagol 20.13. † 5:27 Wurtagol 20.14. ‡ 5:31 Fillitagol Tawreeta 24.1. § 5:33 Limooje 30.3. * 5:38 Wurtagol 21.24, Lewinkooḅe 24.20.

ngal yaadu kilooji didi. ⁴² Si goddo njaarake ma, hokku dum. Si goddo wi'i mbuyodaa dum fu, taa salana dum.

Haala yidugol waybe
(Lukka 6.27-28, 32-36)

⁴³—On nanii wi'anooma: «Njidaa gondo maa, mbanyaa ganyo ma.» ⁴⁴ Miin kaa mido wi'a on: njidee waybe on, ndu'anodon torroobe on. ⁴⁵ Worrude hono noon hollata wo on biibe Baaba moodon gondo dow kammuuli. Sabo no o fudinirta naange makko dow bonbe, noon du o fudinirta nge dow moyyube. No o tomnirta dow fonnditiibe, noon du o tomnirta dow oonyiibe. ⁴⁶ Si yidube on tan njidoton, mbarjaari ndiye keboton? Fay nanngooobe lampo been du ina ngadira noon! ⁴⁷ Si sakiraaibe moodon tan njowtoton, dume sennidi on e wobbe? Fay heeferbe been ina ngadira noon! ⁴⁸ Ndelle, laatodon hi66ube, hono no Baaba moodon gondo dow kammuuli oon hi66iri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaabe

¹—Tinnee taa ngadiriron golleeji moodon lobbi faa yimbe nji'a on. Si on ngadii dum fu, on ke6ataa mbarjaari to Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

² Ndelle, si ada itta jakka, taa feeka faa yimbe nji'e. Wo hono noon munaafiki'en been ngadata ley cuudi baajordi e dow laabi faa yimbe mana dum'en. Goonga kaalanammi on, 6e ke6ii mbarjaari ma66e faa timmi. ³ Aan kaa, si ada itta jakka fu, taa nano maa faama ko nyaamo maa wadata. ⁴ Ndeen jakka maa oon laatoto ko suudii, de Baabiraado maa ji'owoo ko suudii oon yobe.

Haala du'aare
(Lukka 11.2-4)

⁵—Si odon ndu'oo, taa ngadon no munaafiki'en ni. Kambe, i6e njidi daraade ley cuudi baajordi e hakkunde to laabi kawrata, de 6e ngada du'aare yalla yimbe fuu ina nji'a 6e. Goonga kaalanammi on, 6e ke6ii mbarjaari ma66e faa timmi. ⁶ Onon kaa, nde ndu'otodon fuu, naaton ley cuudi mon, ommbon dammbugal, de njaaronon Baaba mon e suuraare. Ndeen, Baaba mon ji'owoo ko suudii oon, yoban on.

⁷ Si odon ndu'oo, taa kebbinee haalaaji boli di ngalaa nafaa hono no yimbe 6e anndaa Laamdo been ngadata ni. I6e miilii Laamdo jaabanto 6e si 6e kebbinii haala. ⁸ Taa nyemmbitee 6e, sabo Baaba moodon ina anndi ko kaajadon gilla on nyaagaaki dum. ⁹ Onon le, inan no ndu'ortodon:

Baaba amin gondo dow kammuuli,
innde maa laatoo seniinde.

¹⁰ Laamu maa wara.

Muuyde maa ngadee dow leydi do hono no ngadirtee dow kammuuli ni.

¹¹ Kokkaa min hannden nyaamdu heyooru min.

¹² Njaafonodaa min hakkeji amin,

hono no min njaafortoo wadoobe min hakkeji ni.

¹³ Taa accu min njarribee,

ammaa hisin min e Bondo oon.

[Sabo laamu e baawde e teddeengal ina ngoodani maa faa abada. Aamiina.]*

* **6:13** Cakitte aaya 13 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude diin.

¹⁴ Ndelle, si on njaafake wafoofe on hakkeeki, Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yaafoto on. ¹⁵ Ammaa si on njaafataako toonyiibe on, Baaba moodon oon du yaafataako hakkeeki moodon.

Haala suumayeere

¹⁶ –Si on cuumake, taa njurminkinee hono munaafiki'en been: 6e balinto, yalla yim6e fuu ina anndita 6e suumiibe. Goonga kaalanammi on: 6e ke6ii mbarjaari ma66e faa timmi. ¹⁷ Aan kaa, si a suumake, mbujaa hoore maa, culmaa yeeso maa, ¹⁸ taa paamina yim6e a cuumiido. Baaba maada gondo ley suuraare oon tan anndata. Woodi du Baaba maa ji'owo ko ngadudaa e suuraare oon, yobete.

Haala jawdi dow kammu

(Lukka 12.33-34)

¹⁹ –Taa ndesanon ko'e mon jawdi adunaaru, do mooyu e puundi mbonnata, do wuy6e kelata gampuuje de mbujja. ²⁰ Ndesanon ko'e mon jawdi dow kammu, do fay huunde bonnataa, wanaa mooyu wanaa puundi, do wuy6e kelataa gampuuje sakko mbujja. ²¹ Sabo do jawdi maa woni fuu, doon bernde maa du wonata.

Haala annoora e nimre

(Lukka 11.34-36)

²² –Gite ngoni lampal banndu. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. ²³ Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. Ndelle, si ko hokkata banndu maa annoora duum laatake nimre fu, nimre ndeen na tekki koy!

Haala filaade laamu Laamdo

(Lukka 16.13, 12.22-31)

²⁴ –Fay gooto waawaa gollande joomiraabe dido, sabo joomum wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

²⁵ Dum le, mido wi'a on: taa ka66u-ko'u wona e moodon e dow nguurndam mon - ko nyaamoton e ko njaroton. Taa balli moodon du ka66u on ko'e e ko bornotodon. Sabo nguurndam ina buri nyaamdu, banndu du ina buri kotal, naa wanaa? ²⁶ Ndaaree pooli piirooji di: di aawataa, di tayataa, di ndesataa faa'e, ammaa Baaba moodon gondo dow kammuuli oon ina nyaamna di. Onon le, wanaa odon buri pooli teddude to woddi? ²⁷ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ko ha66i dum hoore? ²⁸ Ko wadi de kolte na ka66i on ko'e? Ndaaree pinndiiji ladde no di mawnirta: di ngollataa, di mottataa. ²⁹ Mido haalana on: fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ³⁰ Si Laamdo ina holtinira noon hudo taweteeko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, wanaa o holtinan on faa bura noon, onon famdu6e hoolaare! ³¹ Ndelle, taa ko'e mon ka66oo faa mbi'on: «Dume nyaameten? Dume njareten? Dume bornotoden?» ³² Sabo kulle dee fuu wo ko yim6e 6e anndaa Laamdo pilotoo. Si goonga, Baaba mon gondo dow kammuuli oon ina anndi dum fuu idum tilsani on. ³³ Ndelle, pilodon laamu Laamdo tafon, kam e fonnditaare muudum. Ndeen ko heddi duum fuu, on beydante dum.

³⁴ Ndelle, taa jaango ha66a on ko'e, sabo jaango du wardan e ko muudum. Nyannde fuu, donngal muudum ina heya dum.

7

*Haala feloore**(Lukka 6.37-38, 41-42)*

¹—Taa kiitee, on kiitataake. ² Sabo no kiitortodon wob6e, noon onon du kiitortodon. Katin du ko etiranton wob6e, wo duum etirantedon. ³ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴ Noy mbaawrudaa wi'ude sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», de aan le, wo leggal woni ley yitere maa ndeen? ⁵ Munaafiki, ittu leggal gonngal e yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol e yitere sakiike maa ngool.

⁶ Taa kokkee dawaafi ko senii, sabo di njeccoto, di n̄ata on. Taa cankitee kaaye moodon dime yeeso girooji, sabo di njaaban de.

*No Laamdo hokkirta n̄aariido dum**(Lukka 11.9-13)*

⁷—N̄aaree, on kefan. Pilee, on n̄jiitan. Calminee, on omtante. ⁸ Sabo n̄aariido fuu hefan. Piliido fuu yiitan. Calmino fuu omtante. ⁹ Moy e moodon hokkata 6iyum hayre si n̄arake dum buuru? ¹⁰ Naa n̄aroo dum liingu de hokka dum mboddi? ¹¹ No mbonirdon ni fuu, odon anndi no kokkirton 6i66e mon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli oon. Imo hokka n̄aariido mo fuu ko mooyi. ¹² Ndelle, ley huunde fuu, ngadane wob6e ko njiddon 6e ngadana on. Sabo dum pay woni ko Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe deen njamiri.

*Haala dammbugal paadungal**(Lukka 13.24)*

¹³—Naatiree dammbugal paadungal! Sabo dammbugal naatirgal halkere ina yaaji, laawol muudum ngool ina hoyi, jokkoo6e ngol been du ina keewi. ¹⁴ Ammaa dammbugal naatirgal nguurdam ngaal ina faafi, laawol muudum ngool ina fillii, yiitoo6e dum du wo seeda.

*Haala lekki e 6i66e muudum**(Lukka 6.43-44)*

¹⁵—Tinnee e annabaabe fewree6e. Si 6e ngarii to moodon fu, i6e nga'i hono baali, de si goonga, wo 6e cuuli jolbudi. ¹⁶ Golle ma66e annditirton 6e hono no lekki annditirtee 6i66e muudum ni. Cabiije 6orataake e ngi'eehi, yibbe du 6orataake e nyakka6ere. ¹⁷ Lekki lobbi fuu, wo 6i66e lobbu6e rimata, de lekki mbonki kaa, wo 6i66e bon6e rimata. ¹⁸ Lekki lobbi waawataa rimude 6i66e bon6e, woodi du lekki mbonki waawataa rimude 6i66e lobbu6e. ¹⁹ Lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbu6e soppete, faddee e yiite. ²⁰ Ndelle, golle ma66e annditirton 6e.

*No taalibaabe fewree6e carirtee**(Lukka 13.25-27)*

²¹—Wanaa wi'oo6e kam «Joomam, Joomam» been fuu naatata e laamu Laamdo. Ammaa wo wadoo6e muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, been ngoni naato6e. ²² Nyannde dargal, heew6e mbi'an kam: «Joomam, Joomam! Wanaa e innde maa min mbaajorii naa? Wanaa e innde maa min ndiiwri ginnaaji naa? Wanaa e innde maa min ngadiri kaayee6iji keewdi naa?» ²³ Ndeen mbi'ammi 6e: «Abada mi anndaano on. Mboddee kam, onon wadoo6e ko boni!»

*Haala suudu joyyinaandu dow hayre**(Lukka 6.47-49)*

²⁴ —Ndelle, neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokki di, nanndan e jom hakkillo nyibudo suudu muudum dow hayre. ²⁵ Yuwoonde tofi, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Dum fuu ndu saamaay, sabo ndu joyyinaama dow hayre. ²⁶ Ammaa neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokkaay di, ina nanndi e mo walaa hakkillo, nyibudo suudu muudum dow njaareendi. ²⁷ Yuwoonde tofi, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Ndu saami faa ndu halki ndu fuu.

²⁸ Nde Iisaa tilinoo e haalaaji diin ndeen, jama'aaje deen kaaynaama sanne e waaju makko oon. ²⁹ Sabo o waajorake be no jom baawde ni, wanaa hono jannginoo6e ma66e Tawreeta.

8

No Iisaa selliniri ceppindo (Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)

- ¹ Ko Iisaa jippii waamnde ndeen duum, jamaa keewdo jokki dum.
² Wakkati oon, gorko ceppindo battitii dum, hippii yeeso muudum, wi'i:
 —Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laa6a.
³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:
 —Mi muuyii, dadu.
 Wakkati oon pay, gorko oon dadu ceppam muudum, laa6i. ⁴ Caggal duum, Iisaa wi'i mo:
 —Tinna taa kaalanaa dum fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadaa sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina be a dadii.

No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sordaasiibe (Lukka 7.1-10)

- ⁵ Nde Iisaa naatannoo Kafarnahum ndeen, hooreejo sordaasiibe battitii dum, jaarii dum mballa, wi'i:
⁶ —Moodibbo, golloowo am ina waalii ley suudu, sellaa faa junngo e koyngal fuu bantataako. Imo torrii sanne!
⁷ Iisaa wi'i mo:
 —Mi waran, mi dannowa mo.
⁸ Ammaa hooreejo sordaasiibe oon jaabii, wi'i:
 —Moodibbo, miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. Ammaa si a haalii haala ngoota tan, golloowo am oon dadan. ⁹ Miin e hoore am, wo mi dawranaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto ma66e yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.
¹⁰ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dum haayinii dum sanne, wi'i jokku6e dum been:
 —Goonga kaalanammi on, mi yi'aay goondinal hono ngal sellude e Is-
 raa'iilanke fay gooto. ¹¹ Midu haalana on, heew6e yuuran lettugal e gorgal,
 njoododoo e Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, be nyaamda ley laamu
 Laamdo. ¹² Ammaa haannoo6e naatude laamu been, paddete ley nimre
 wonnde yaasin ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.
¹³ Caggal duum, Iisaa wi'i hooreejo sordaasiibe oon:
 —Hootu. Dum laatane hono no ngoondinirdaa ni.
 Wakkati oon jaati, golloowo hooreejo sordaasiibe oon dadu.

No Iisaa selliniri nyaw6e heew6e (Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)

14 Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esoo Piyeer debbo ina fukkii wo jontaado.

15 Iisaa meemi junngo makko, de o dadi e jontere makko. O ummii, o weerni Iisaa.

16 Nde hiirnoo fu, Iisaa waddanaa yimbe heewbe 6e ginnaaji ngoni e mu6ben. Konngol makko tan o riiwri di, o danni nyawbe been fuu. 17 Dum laatorake noon faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo: «O ittii tampiriiji meeden,

o ronndake yawuuji meeden.»*

No yimbe mbiiri njokkan Iisaa

(Lukka 9.57-62)

18 Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina fiilii dum ndeen, yamiri 6e peyyita maayo ngoon. 19 Janninoowo Tawreeta gooto battii, wi'i mo:

—Moodibbo, to njahataa fuu mi jokkete.

20 Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

21 Goddo, jeyaafo e taalibaa6e been, wi'i mo:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

22 O jaabii oon, o wi'i:

—Jokkam, accu maay6e uwa maay6e mu6ben.

No Iisaa darniri yuwoonde e henndu

(Marku 4.35-41, Lukka 8.22-25)

23 Ndeen Iisaa naati laana, taalibaa6e muudum njokki dum. 24 Wakkati gooto, yuwoonde ummodii e henndu mawndu dow maayo ngoon faa bempyye ina udda laana kaan. Tawi Iisaa kaa ina daanii. 25 Taalibaa6e been battii mo, pindini mo, i6e mbi'a:

—Joomii amin, danna min! Inani miden kalka!

26 O jaabii 6e, o wi'i:

—Ko wadi de kuldon? Onon famdu6e hoolaare!

Wakkati oon, o ummii, o sappani henndu e bempyye maayo deen e semmbe. Dum fuu dum deyyinii siw! 27 Dum haayinii taalibaa6e been! I6e mbi'a:

—Gorko o wo moy de fay keni e ndiyam ina downtanoo dum?

No Iisaa selliniri wor6e dido wondube e ginnaaji

(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-39)

28 Nde Iisaa feyyitinnoo maayo fu, heetti e leydi yimbe Gadara. Doon wor6e dido wondube e ginnaaji njalti ley caabeeje, kawri e makko. I6e nyanngunoo faa fay gooto suusaano rewude laawol ngool. 29 Be keddi i6e nduka i6e mbi'a:

—Bii Laamdo, dume njiddaa wadude min? Yalla a warii do faa torraa min, gilla wakkati padaado oon yottaaki naa?

30 Coggal girooji manngal ina dura dakkol doon. 31 Ginnaaji diin njarii mo, mbi'i:

—Si riiwude min njiddaa, accu min naatowa e coggal girooji ngal.

32 O wi'i di:

—Njehee!

Ginnaaji diin njalti, naatowi e girooji diin. Wakkati oon, coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde, saami ley maayo, halki. 33 Duroo6e been ndoggi

* 8:17 Esaaya 53.4. † 8:20 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

kooti ngalluure toon, kaalowi ko wadi duum fuu e kabaaru wondunoobe e ginnaaji been du. ³⁴ Wakkati oon, yimbe ngalluure ndeen fuu njalti, kawritowi to Iisaa. Nde be nji'unoo mo ndeen, be nyaagii mo o yalta leydi ma66e.

9

No Iisaa selliniri gorko mo banndu waatundu (Marku 2.1-12, Lukka 5.17-26)

¹ Iisaa naati laana, feyyiti, warti wuro muudum. ² Yimbe ngaddani dum gorko mo banndu waatundu ina fukkinaa e daddo. Nde o yi'unoo goondinal ma66e ngaal fu, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binnigel am, sellin bernde maa. Hakkeeki maa njaafaama.

³ Wakkati oon, jannginoobe Tawreeta yogaa6e miilii e ko'e mu66en: «Gorko o ina mbonkoo Laamdo!» ⁴ Iisaa faami miilooji ma66e, de wi'i 6e:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji bondi di e berde moodon? ⁵ Dume buri hoyude? Yalla wi'ude hakkeeki makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ⁶ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddoo ina jogii baawde yaafaade hakkeeki ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa!

⁷ Gorko oon ummii, hooti suudu muudum. ⁸ Nde jama'aaje deen njiinoo dum ndeen, kuli, ina njetta Laamdo saabe ko hokki bii-Aadama baawde gaade nii de.

No Iisaa noddiri Matta jokka dum (Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

⁹ Iisaa dilli doon. E ley yaadu muudum, yi'i gorko bi'teedo Matta ina joodii e suudu to lampo nanngete. O wi'i dum:

—Jokkam.

Matta ummii, jokki mo.

¹⁰ Caggal duum, imo nyaama ley suudu Matta. Nanngoo6e lampo heew6e e luttu6e wo66e ngari njoodii ina nyaamda e makko, kanko e taalibaa6e makko. ¹¹ Farisa'en been nji'i dum, de na mbi'a taalibaa6e makko been:

—Dume wadi de moodibbo moodon ina nyaamda e nanngoo6e lampo e luttu6e wo66e?

¹² Iisaa nani dum, wi'i 6e:

—Wanaa celludo haajaa cawroowo. Wo nyawdo haajaa cawroowo.

¹³ Njehee, ekitee ko Dewtere Laamdo wi'i:

«Wo yurmeende njidumi,

wanaa sadaka duppeteedo.»*

Sabo mi waraay faa mi nodda dartii6e. Wo luttu6e ngarumi noddude.

Haala suumayeere (Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

¹⁴ Wakkati oon, taalibaa6e Yaayaa ngari to Iisaa, yami dum:

—Ko wadi de minen e Farisa'en miden cuumoo, de taalibaa6e maa been kaa cuumataako?

¹⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla war6e bangal ina mbaawi sunaade si banjudo ina wondi e mu66en naa? Ammaa nyalaade ngaran de banjudo oon ittete hakkunde ma66e. E balde deen, 6e cuumoto. ¹⁶ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Sabo tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de

* 9:13 Hoseya 6.6.

ceekol ngool beydoo. ¹⁷ Katin du cabijam kesam loowataake e sumalleeji kiiddi. Si duum wadii, sumalleeji diin pusan, cabijam dam rufa, de sumalleeji diin mbona. Ndelle cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee, faa dum fuu dum reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no iirtiniri suka debbo
(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

¹⁸ Nde Iisaa haalannoo dum ndeen, hooreejo suudu waajordu gooto yottii, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Biyam debbo heddaaki joonin pay. Ammaa war, yowu junngo maa dow makko, ndeen o ummitoto.

¹⁹ Iisaa ummii jokki mo, kam e taalibaaʼe muudum. ²⁰ E ley yaadu maʼ6e, debbo gooto mo yiyyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, yuuri gada Iisaa, meemi kommbol saaya muudum. ²¹ O wadii noon sabo o miilake e bernde makko: «Si mi hebii fay meemude saaya makko tan, mi dafan.»

²² Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:

—Bannam debbo, sellin bernde maa. Goondinal maa dannii ma. Wakkati oon pay, debbo oon dadi.

²³ Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo waajordu oon fu, yi'i fuufooʼe cereeli wonʼe to maaydo toon e yimʼe heewʼe woyooʼe. ²⁴ O wi'i dum'en:

—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay, wo daani tan.

De yimʼe been njalnorii mo. ²⁵ Nde 6e njaltinanoo yaasin fu, o naati ley suudu nduun, o nanngi junngo suka debbo oon, de ummii. ²⁶ Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wumbe dido

²⁷ Nde Iisaa dillannoo toon ndeen, wumbe dido njokki dum, ina yeewnoo ina mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

²⁸ Nde o naatunoo suudu fu, wumbe been ngari to makko. O yami dum'en, o wi'i:

—Odon ngoondini mido waawi wallude on naa?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Joomii amin, miden ngoondini.

²⁹ Wakkati oon, o meemi gite maʼ6e, o wi'i:

—Dum laatanoo on hono no ngoondinirdon noon.

³⁰ Wakkati oon fu, 6e mbumti. O gongini 6e, o wi'i 6e:

—Taa kaalane 6e dum fay gooto.

³¹ Ammaa 6e njehi 6e caakowi kabaaru Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

³² Wakkati mo wumtininaaʼe been ndillannoo oon, Iisaa waddanaa katin gorko mo ginnaaru muumdini. ³³ O riiwi ginnaaru nduun tan, de muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen fuu, ina mbi'a:

—Hono dum yi'aaka e Israa'iila abada!

³⁴ Ammaa Farisa'en wonʼe doon mbi'i:

—Wo hooreejo ginnaaji oon hokki mo baawde riiwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yimbe 6e nanaay waaju

³⁵ Iisaa ina yiltoe e galluuje e gure fuu, ina waajoo e ley cuudi baajordi, ina goyna Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Imo danna nyawuuji e male fuu. ³⁶ Ko o yi'i yimbe been duum, o yurmii dum'en sanne, sabo wo tampuʼe, billiʼ6e hono baali di ngalaa duroowo. ³⁷ Wakkati oon, o wi'i taalibaaʼe makko been:

—Gese benndude ina keewi, ammaa tayooፎ keewaa. ³⁸ Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tayooፎ ley gese muudum deen.

10

No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido
(Marku 3.13-19, Lukka 6:12-16)

¹ Iisaa noddii taalibaaፎ muudum sappo e dido been, hokki dum'en baawde riiwude ginnaaji e dannude sii nyawuuji e male fuu. ² Inan inde nulaabe sappo e dido been: arano maፎፎ wo Simon bi'eteedo Piyeer e Andire minyum, Yaakuuba gii Jebede e Yuhanna minyum, ³ Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nanngoowo lampo on, Yaakuuba gii Alfaa, kam e Tadde, ⁴ Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo on.

No Iisaa nuliri taalibaaፎ muudum sappo e dido been
(Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)

⁵ Iisaa nuli be sappo e dido, wi'i be:

—Taa njehee to yimፎ be nganaa Alhuudiyankooፎ. Katin du taa naatee galluuje Samariya. ⁶ Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en laatiiፎ hono baali majjudi. ⁷ To njahaton fuu, ngooynon mbi'on «laamu Laamdo badake!» ⁸ Ndannon nyawፎ, ummintinon maayፎ, ndannon seppinፎ, ndiiwon ginnaaji. On kebirii moyyere nde wo dokkal, kokkitiron nde du wo dokkal. ⁹ Taa kooyee kanje naa cardii naa buudi ley jiiibaaji moodon. ¹⁰ Taa njaadee e fay mbasu naa saayaaji didi. Taa njaadee e padde naa cabbi. Sabo dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu muudum.

¹¹ Si tawii on ngarii ley ngalluure naa wuro, pilodon beero lobbo, woodi keddodon to beero mon doon faa nde ndilloton. ¹² Si odon naata ley galle, calminon. ¹³ Si suudu nduun ina haandi e majjum, jam moodon wonda e mayru. Ammaa si ndu haandaa e majjum, jam moodon warta to moodon. ¹⁴ Si ina woodi galle naa wuro do on njaፎፎaaka naa on kettindanaaka fu, njalton to maፎፎ, pidдон sollaare maፎፎ wonnde e koyde mon. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: nyaanne darngal, jukkungo wuro ngon buran ngo galluuje Sodoma e Gomoora bonde.*

Haala torraaji garooji
(Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)

¹⁶ —Kettindee! Mido nula on hono wo on baali hakkunde pobbi ni. Ndelle, yoyiron hono bolle, woodi newrodon hono buugaali du. ¹⁷ Tinnodon e yimፎ been, sabo be njaaran on to carorde, be piyan on dorri ley cuudi maፎፎ baajordi. ¹⁸ On njaarete yeeso sarotooፎ e kaanankooፎ saabe am, faa laatanodon kam seedeፎ yeeso muፎፎn e yeeso lenyi di nganaa Alhuudiya'en diin. ¹⁹ Si on ndarnaama e sarorde, taa mbemmedon no kaaldoton naa ko kaaloton. Sabo on kokkete haalaaji di kaandon haalude wakkati on. ²⁰ Ko kaaloton duum yuurataa e moodon, ammaa wo Ruuhu Baaba moodon on haalata ley moodon. ²¹ Neddo hokkitiran sakiike mum waree, baaba du hokkitiran biyum. Biፎፎ ummanto saaraaፎ muፎፎn, ngada faa be mbaree. ²² Yimፎ fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ²³ Si on torraama e wuro wooto, ndogganee wonngo. Mido haalana on goonga: on timmintaa gure Israa'iila deen fuu faa do Bii Neddo warti.

* **10:15** Sodoma e Gomoora wo galluuje didi de Laamdo halkii saabe heewgol lutti majje. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

²⁴ Taalibbo 6uraa moodibbom, maccudo du 6uraa joomum. ²⁵ Ina heya ko taalibbo laatoo hono moodibbom, maccudo du laatoo hono joomum. Si 6e inndirii kam, miin jom wuro «Beeljebul mawdo ginnaaji» fu, tilay 6e inndiran on, onon yim6e wuro du noon.

Haala kulol Laamdo

(Lukka 12.2-7)

²⁶ –Ndelle, taa kulee yim6e. Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko 6angintaake. ²⁷ Ko kaalanammi on e nimre duum, kaaltee dum e annoora. Ko nyo'antedon duum, ngooynee dum faa dow cuudi. ²⁸ Taa kulee waroo6e 6anndu, de mbaawanaa yonkiiji. Wo Laamdo kaandon hulude. Kam woni baawdo halkude 6anndu e yonki fuu ley jahannama. ²⁹ Wanaa pooloy didoy ina coottee mbuudu ngootu tan naa? Ammaa e noon fu, fay gootel e makkoy yanataa e leydi tawa wanaa e muuyde Baaba moodon oon. ³⁰ Woodi onon, fay leebi ko'e mon fuu wo limaaadi. ³¹ Ndelle, taa kulee, sabo onon le, odon 6uri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yim6e

(Lukka 12.8-9)

³² Neddo fuu jabando kam yeeso yim6e, miin du, mi jaban dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon. ³³ Ammaa caliido kam yeeso yim6e fuu, miin du, mi saloto dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yim6e

(Lukka 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ –Taa miilee jam ngardumi ley adunaaru. Mi wardaay jam. Wo kaafaahi ngardumi. ³⁵ Mi warii faa mi sennda biddo gorko e bammum, biddo debbo e inna mum, debbo 6anjaado e esum debbo. ³⁶ Koreeji neddo laatoto way6e dum. ³⁷ Korsindo inna mum naa bammum faa 6uri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. Korsindo 6iyum gorko naa debbo faa 6uri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. ³⁸ Mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fu, fotaa laataade taalibbo am.† ³⁹ Piliido he6tude yonki muudum fuu, mursan ki, ammaa mursudo ki saabe am fu, hewtan ki.

Haala mbarjaari

(Marku 9.41, Lukka 10.16)

⁴⁰ –Ja66iido on fuu ja66ake kam, ja66iido kam fuu ja66ake Nuldo kam oon du. ⁴¹ Ja66iido annabaajo saabe o annabaajo fuu, he6an mbarjaari ndi annabaajo fodanaa ndiin. Ja66iido neddo ponnditiido saabe o ponnditiido fuu, he6an mbarjaari ndi ponnditiido fodanaa ndiin. ⁴² Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo 6urdo famdude e taalibaa6e am fay horde-loonde ndiyam peewdam saabe wo o taalibaaajo am fu, waasataa he6ude mbarjaari muudum.

11

¹ Nde Iisaa tilinoo yamirde taalibaa6e muudum sappo e dido ndeen, dilli doon, yehi jannginoyde e waajowaade ley galluuje piiliide doon deen.

No Yaayaa nuliri taalibaa6e muudum to Iisaa

(Lukka 7.18-35)

² Yaayaa ina woni ley kasu. O nani ko Almasiihu gollata, de o nuli taalibaa6e makko 6een to muudum. ³ Be njehi 6e lamndii dum:

† **10:38** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

—Yalla aan woni kaandó warude oon, naa min ndooman goddó?

⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Njehee, kaalanowee Yaayaa ko nandon e ko njiidon: ⁵ wum6e ina mbunta, bonnguu6e ina njaha e koyde mu6ben, seppin6e ina cellinee, faadu6e ina paadita, maay6e ina ummintinee, talkaa6e du ina kaalanee Kabaaru Lobbo. ⁶ Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

⁷ Nde nulaa6e Yaayaa been ndillannoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ⁸ Ndelle, dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, nyaayoobe wo ley galleeji kaanankoo6e tawetee. ⁹ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Midó haalana on, imo buri annabaajo. ¹⁰ Kanko woni mo Laamdó haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

¹¹ Goonga kaalanammi on: dimoowo fuu rimaay burdo Yaayaa lootoowo lootagal batisima† oon. Tawi le, burdo famdude ley laamu Laamdó oon na buri mo teddude. ¹² Gilla Yaayaa lootoowo lootagal batisima fuddi waajaade, laamu Laamdó ina foodoroo yeeso, de laawol muudum na tiidi. Nyanngu6e du na kabda e maggu.‡ ¹³ Tawreeta Muusaa e annabaabe fuu cappake laamu nguun faa yottii jamaanu Yaayaa. ¹⁴ Si odon nja6a haala ma66e, Yaayaa woni annabi Iliyaasa mo garol muudum sappaa oon. ¹⁵ Jom nowru fuu nana.

¹⁶ Dume mbaawumi nanndinde yim6e jamaanu o? I6e nanndi e sukaa6e joodiife e taliyaaje luumo, na nodda yigiraa6e mu6ben, na mbi'a:

¹⁷ «Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

¹⁸ Sabo Yaayaa warii, wo cuumotoodo, yarataa doro, de yim6e na mbi'a wo gondudo e ginnaaru. ¹⁹ Bii Neddo du warii ina nyaama, ina yara, de yim6e na mbi'a: «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngoobe lampo e luttu6e wo66e!» Ammaa ko hakkillo Laamdó gollata duum ina holla wo ngo goonga.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude (Lukka 10.13-15)

²⁰ Caggal duum, Iisaa fuddi felude gure de o buri wadude kaayeeffiji e ley mu6ben deen, sabo won6e ley gure deen tuubaay. O wi'i:

²¹ —Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete won6e toon been tuubiino law. Tawete 6e bornakeno tekke bootooji, 6e njoodakeno ley ndoondi faa 6e kolla 6e tuubii. ²² Saabe dum, midó wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ²³ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maay6e. Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley maada diin ngadanooma Sodoma fu, tawete wuro ngoon heddotoon faa joonin. ²⁴ Saabe

* **11:10** Malakiya 3.1. † **11:11** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. ‡ **11:12** Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yim6e na ka6a dow laamu Laamdó e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

dum, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Sodoma nagoon bonde.

*No Iisaa noddiri yimbe faa keba powtiri
(Lukka 10.21-22)*

²⁵ Wakkati oon, Iisaa adi haala, wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de ɓanginandaa de cukaloy. ²⁶ Ayyo, noon jaati Baaba, sabo dum weli maa.

²⁷ Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biddo oon si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi ɓanginande.

²⁸ Onon tampuɓe, ronndiibe donje tedduɗe, on fuu ngaree to am faa mi fowtina on. ²⁹ Leeyinee ko'e mon ley hoorewaaku am faa mi dowa on, accon mi janngina on. Sabo mi keesindiido jom ɓernde leeyunde, yonkiiji moodon keɓan powtiri. ³⁰ Sabo ko njamirammi on duum ina hoyi ronndaade, donngal am du ina huyfi.

12

*Haala nyalaande fowteteende
(Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)*

¹ Wakkati oon, Iisaa e taalibaaɓe muudum ina ceeka gese nyannde fowteteende. Taalibaaɓe makko njolbi, de na itta cammeejii alkama, ina yakka.

² Nde Farisa'en been nji'unoo dum ndeen, ina mbi'a mo:

—Ndaaru, taalibaaɓe maa been ina ngolla ko hadaa golleede nyalaande fowteteende!

³ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraabe muudum naa? ⁴ O naati e ley hukum ceniido, kanko e yaadiraabe makko, de ɓe nyaami buuru cakkaado. Woodi, ɓe ngalaano laawol nyaamude dum, almaami'en tan njeyi nyaamude dum. ⁵ Maa du, on njanngaay e ley Tawreeta Muusaa no almaami'en ngollirta ley suudu dewal mawndu nduun fay nyannde fowteteende naa? Iɓe lotta yamiroore nyannde ndeen, de dum felataa ɓe. ⁶ Mido wi'a on: ko ɓuri suudu dewal mawndu ina do. ⁷ Si on paamiino ko haala Laamdo ka fiirtata: «Yurmeende njidumi, wanaa sadaka duppeteɗo», on carataakono laaɓuɓe ɓe. ⁸ Sabo Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

*No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo
(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)*

⁹ Iisaa dilli doon, naatowi suudu maɓɓe waajordu. ¹⁰ Gorko mo junngo waanngo ina woni doon. Wonɓe doon been ina piloo ko pelira Iisaa, de ɓe yami dum:

—Yalla dannude goddo nyannde fowteteende hadaaka naa?

¹¹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Si gooto moodon ina jogii mbaalu ngootu, de ngu saamii ley luggere nyalaande fowteteende fu, wanaa joomum yaltinowan ngu naa? ¹² Odon anndi neddo ina ɓuri mbaalu do woddi! Ndelle, ina daganii wadande neddo ko woodi nyannde fowteteende.

¹³ Caggal duum, o wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

O foorti ngo tan, ngo dadi faa ngo warti hono no heddiingo ngoon noon.
 14 Farisa'en been njalti, kawriti faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No Laamdo suborii golloowo muudum Iisaa

15 Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dilli nokku oon, de yimbe heewbe njokki mo. O danni nyawbe ley mu6ben fuu, 16 o sappani dum'en taa kumpita fay gooto kabaaru makko. 17 Dum wadi faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

18 «Inan golloowo am mo cu6iimi.

Mido horsini mo,

Imo wela bernde am.

Mi jippinan Ruuhu am dow makko,

o gooyanan lenyi laawol fonnditaare.

19 O wadataa kalala, o dukataa.

Daande makko nanataake dow laabi.

20 O helataa fay yommal oonyiingal,

o nyifataa fay lampal ngal fooyre muudum famdi

faa do o hokki fonnditaare jaalagol.

21 Lenyi diin fuu njowan jikke mu6ben dow makko.»*

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Marku 3.20-30, Lukka 11.14-23, 12.10)

22 Ndeen, gorko mo ginnaaru wumni muumдини waddaa to Iisaa, de danni dum faa na haala, na yi'a. 23 Dum haayni jama'aaje deen fuu, de keddii ina mbi'a:

—Dum le, wo taan Daawda oon woni do naa?

24 Ammaa nde Farisa'en been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Si gorko o na riiwa ginnaaji fu, wo e baawde Beeljebul, hooreejo majji o riiwrata di.

25 Iisaa na anndi miilooji ma6be, de wi'i 6e:

—Laamu fuu pecciingu ina ha6a, halkan. Katin du, si wuro naa galle feccake ina ha6a fu, heddataako. 26 Si Seydaani riiwii ginnaaji muudum, feccii hoore mum. Ndelle, noy laamu muudum heddortoo? 27 Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokku6e on been le, wo e baawde moy ndiiwrata di? Ndelle gollleeji ma6be jaati ina kolla on ngaldaa e goonga!

28 Ammaa si Ruuhu Laamdo ndiiwrammi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon.

29 Iisaa beydi, wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude galle gorko jom semmbe faa teeta jawdi muudum, sanaa artoo ha6a joomum tafon. Ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum.

30 Mo waldaa e am fuu wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo. 31 Saabe duum, mido wi'a on: yimbe ina mbaawi yaafeede hakkeji mu6ben e mbonkaaji mu6ben fuu. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido fu yaafataake. 32 Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa neddo fuu kaaldo ko boni dow Ruuhu Ceniido, yaafataake joonin, yaafataake wakkati garoowo.

No lekki annditirtee bi6be muudum

(Lukka 6.43-45)

33 —Si lekki na woodi fu, bi6be muudum mboodan. Si lekki woodaa du, bi6be muudum mboodataa. Sabo lekki fuu, wo bi6be mum annditirtee. 34 Onon

* 12:21 Esaaya 42.1-4.

bi66e bolle! Noy mbaawirton haalude ko woodi tawee on bon6e? Sabo ko heewi e ley 6ernde fu, wo duum hunnduko wurtinta. ³⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. ³⁶ Mido wi'a on: nyannde darngal yim6e kaaltan haalaaji laaliidi di kaalnoo fuu. ³⁷ Sabo e haalaaji maada caritedaa wo a ponnditiido maa a jukketeedo.

No Farisa'en pilorii maande
(Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)

³⁸ Caggal duum, jannginoobe Tawreeta wo66e, e Farisa'en mbi'i Iisaa:
—Moodibbo, miden njidi kollaa min maande holloore Laamdo nuli ma.

³⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ⁴⁰ Sabo no Yuunusa wadiri balde tati jemma e nyalooma ley reedu liingu manngu ni, hono noon 'Bii Neddo du wadirta balde tati jemma e nyalooma faa ley leydi. ⁴¹ Nyannde darngal, wor6e Niniwe ummodoto e yim6e jamaanu o, kiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo wor6e Niniwe tuubii nde nannoo waaju Yuunusa ndeen. Haya, burdo Yuunusa ina do! ⁴² Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordooe oon ummodoto e yim6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo o yuwii hoore leydi, o wari faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do!

Haala yeccagol ginnaaru
(Lukka 11.24-26)

⁴³ —Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu nootta, de ndu he6ataa. ⁴⁴ Ndeen ndu wi'a: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun wo boldu, fiisaama, moyyinaama. ⁴⁵ Ndeen ndu yaha, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde. Nii du yim6e jamaanu bondo o laartoo.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum
(Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)

⁴⁶ Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oon ndeen, inna muudum e minyiraa6e muudum wor6e njottii. Be ndarii yaasin, i6e njidi yi'ude mo. ⁴⁷ Goddo wi'i mo:

—Inan inna maa e minyiraa6e maa ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude ma.

⁴⁸ O jaabii neddo oon, o wi'i dum:

—Moy woni inna am? 'Beye ngoni minyiraa6e am?

⁴⁹ O sappii taalibaa6e makko been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraa6e am. ⁵⁰ Sabo wo gadoowo muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

13

Bannol haala aawoowo
(Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)

¹ Ley nyalooma oon, Iisaa na wonnoo ley suudu de yalti, joodowii daande maayo. ² Jama'aaje keewde ngari, piilli mo faa o naati laana ndiyam, o joodii

ley makka. Yimbe been fuu ndarii to daande ndiyam daam. ³ O banndani be banndi keewdi. Imo wi'a:

—Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi ndiin saami e laawol, de pooli ngari cu'bi ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa. Ndi fudi law sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Kaa nde naange wulnoodende, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri. Ndi fudi, ndi rimi: yoga beydake kile hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati. ⁹ Jom nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe
(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Wakkati oon, taalibaa'be been battii Iisaa yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de ada haalirana yimbe banndi?

¹¹ O jaabii be, o wi'i:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De kambe kaa, be kokkaaka dum. ¹² Sabo neddo fuu jogiido paamal* dow laamu Laamdo, beydante faa heewa. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ¹³ Dum wadi de mido haalirana be banndi, sabo i'be ndaara, de be nji'ataa, i'be kettindoo du, de be nanataa, be paamataa.

¹⁴ Noon ko annabi Esaaya haali duum tabitiri dow ma'bbe nde wi'unoo:

«On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laaba, de on nji'ataa.

¹⁵ Sabo yimbe lenyol ngol na njoori berde:

Be cukkii noppi ma'bbe,

be mu'bbii gite ma'bbe,

taa gite ma'bbe nji'a,

taa noppi ma'bbe nana,

taa hakkillooji ma'bbe paama,

taa be tuuba, de mi danna be.»†

¹⁶ Ammaa onon, barke woodanii on: gite moodon ina nji'a, noppi moodon du ina nana! ¹⁷ Goonga kaalanammi on: annabaa'be heew'be e fonnditii'be heew'be muuyiino yi'ude ko nji'oton duum, de be nji'aay. Be muuyiino nanude ko nanoton duum, de be nanaay.

No Iisaa fiirtiri bannol aawoowo
(Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)

¹⁸ —Ndelle, kettindee maanaa bannol aawoowo ngol. ¹⁹ Neddo fuu nando haala laamu Laamdo de tawi faamaay dum, bondo oon waran, itta ko aawaa e bernde muudum. Kabaaru neddo oon ina nanndi e aawdi caamundi sera laawol ndiin. ²⁰ Kabaaru aawdi caamundi e korokaaye ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool de ja'bboroo ngol seyo wakkati oon. ²¹ Ammaa ngol walaa dadi e neddo oon. O nanngan ngol wakkati seeda tan. Nde billaare naa torra hewti mo saabe konngol ngool fu, o yoppa ngol wakkati gooto.

²² Kabaaru aawdi caamundi e kebbe ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool, de ka'bbu-ko'u adunaaru e eytugol jawdi billa ngol, ngol laato dimarol. ²³ Ammaa kabaaru aawdi caamundi e leydi lobbiri ndiin, been ngonni nanoo'be konngol ngool de paama ngol. Wakkati oon, be ndiman bi'bbe: yoga hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati.

Bannol haala hudo bonko ley ngesa alkama

* **13:12** Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa jaba goonga. † **13:15** Esaaya 6.9-10.

²⁴ Iisaa haalani 6e banndol gonngol, wi'i:

–Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono gorko aawudo aawdi lobbiri ley ngesa muudum. ²⁵ Ammaa nde yimbe fuu daaninoo ndeen, ganyo makko wari, aawi hudo bonko e ley ngesa makko alkama ngaan, de dilli. ²⁶ Nde aawdi ndiin fudunoo faa rimi fu, hudo bonko koon du 6angi. ²⁷ Maccu6e been njehi mbi'owi jom ngesa oon: «Joomii amin, wanaa aawdi lobbiri aawudaa e ngesa maa nga naa? Ndelle toy hudo koon yuuri?» ²⁸ O jaabii 6e, o wi'i: «Wo ganyo gomma wadi dum.» De maccu6e been yami mo, mbi'i: «Ada yidi min njaha min doofowa hudo koon naa?» ²⁹ Ammaa o jaabii 6e, o wi'i: «A'aa. Si odon doofa hudo bonko koon fu, hasii on doofidan e alkama oon du. ³⁰ Accidee ko e alkama oon faa tayri. Ndeen, mi wi'an tayoo6e been doofa ko tafon, 6e ngada ko ka66e faa ko wulee. Si 6e ngadii dum fuu, 6e taya alkama oon. Ndeen 6e kawrundura dum ley beemba am.»

Banndol haala gabbel pamarel
(Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)

³¹ Iisaa haalani 6e banndol gonngol, wi'i:

–Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, de aawi ley ngesa muudum. ³² Gabbel ngeel 6uri gabbe fuu famdude, ammaa si ngel fudii fu, ngel 6uran ledde sardine fuu. Ngel laatoto lekki faa pooli ngara nyifa cuudi mu66en e licce makki.

Banndol haala rabilla
(Lukka 13.20-21)

³³ O banndani 6e banndol gonngol, o wi'i:

–Laamu Laamdo ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

³⁴ Dum fuu, Iisaa banndani jama'aa je deen. Walaa fuu ko o haalani yimbe si wanaa e banndol. ³⁵ O wadirii noon faa haala ka annabaajo haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi haaldanan 6e banndi,

mi haalanan 6e kulle cuudaade gilla adunaaru joyyinaaka.»[‡]

No Iisaa fiirtiri banndol hudo bonko

³⁶ Caggal duum, Iisaa yoppi yimbe 6een, naati ley suudu. Taalibaa6e muudum been 6attii dum, mbi'i dum:

–Fiirtan min banndol hudo ley ngesa ngool.

³⁷ O jaabii 6e, o wi'i:

–Aawdo aawdi lobbiri ndiin oon woni Bii Neddo. ³⁸ Ngesa ngaan woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri ndiin wo 6i66e laamu Laamdo. Hudo bonko koon wo 6i66e bondo oon. ³⁹ Ganyo aawdo hudo bonko oon wo Ibiliisa. Tayri ndiin wo timmoode adunaaru, tayoo6e been wo maleyka'en. ⁴⁰ Hono no hudo bonko ittirtee fadde e yiite ni, noon timmoode adunaaru laatortoo.

⁴¹ Bii Neddo nulan maleyka'en muudum, itta luttinoo6e wo66e e wadoo6e ko boni fuu e ley laamu muudum. ⁴² Be padda dum'en e yiite jahannama. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni. ⁴³ Ammaa wakkati oon, fonnditii6e been njalbiran hono naange e ley laamu Baaba mu66en. Jom nowru fuu, nana!

Banndol haala jawdi cuudiindi

⁴⁴ –Laamu Laamdo ina nanndi e jawdi cuudiindi e ley ngesa. Gorko gomma ukkii e mayri, de suudi ndi katin. E ley seyo makko, o yehi, o sonnawi ko o joginoo fuu, de o soodi ngesa ngaan.

[‡] 13:35 Jabuura 78.2.

⁴⁵ Laamu Laamdo na nanndi katin hono luumotoodo pilotoodo kaaye dime. ⁴⁶ Si joomum yi'ii hayre rimre heewunde coggu, yahan sonna ko jogii fuu de sooda hayre ndeen.

Banndol haala liyyi

⁴⁷ —Laamu Laamdo ina wa'i katin hono fiil paddaado e maayo, de nanngi sii liyyi fuu. ⁴⁸ Nde fiil oon heewunoo fu, filotoobe liyyi been poodiri dum to daande ndiyam. Be njoodii i'be cennda liyyi diin. Liyyi lobbi ina ngattee ley kandeeje, bondi diin du ina paddee. ⁴⁹ Hono noon timmoode adunaaru laartoo. Maleyka'en ngaran cennda bonbe e moyyube. ⁵⁰ Be padda bonbe been e ley yiite jahannama. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.

Banndol haala kulle kese e kiidde

⁵¹ Iisaa yami be, wi'i:

—On paamii dum fuu naa?

Be njaabii, be mbi'i:

—Ayyo, min paamii.

⁵² Caggal duum, o wi'i be:

—Janninoowo Tawreeta fuu laatiido taalibbo ley laamu Laamdo, ina nanndi e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiidde e ley resirde muudum.

No Nasaraatunkoo'be calorii jabande Iisaa

(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

⁵³ Nde Iisaa tilinoo e banndi diin ndeen, dilli doon, ⁵⁴ de hooti wuro ngo mawni ngoon. Imo waajoo e suudu ma'bbe waajordu. Dum haaynii yimbe hettindotoobe been sanne, keddii ina mbi'a:

—Faa toy o hebi hakkillo ngo? Noy o he'iri baawde wadude kaayefiiji di?

⁵⁵ Yalla wanaa kanko woni bii cehoowo ledde oon naa? Wanaa Mariyama woni inniiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa? ⁵⁶ Wanaa enen e minyiraa'be makko rewbe koddii? Ndelle, toy o hebi dum fuu?

⁵⁷ Dum saabanii be salaade mo. Caggal duum, o wi'i be:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muudum, e ley suudu muudum.

⁵⁸ Iisaa wadaay doon kaayefiiji keewdi sabo be ngoondinaay dum.

14

No Yaayaa maayiri

(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Wakkati oon, Hirudus hooreejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee. ² O wi'i golloobe makko:

—Dum wo Yaayaa lootoowo lootagal batisima! Wo kanko iirtii! Dum wadi de imo jogii baawde wadude kaayefiiji.

³ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngée, ha'bbe, uddee ley kasu. O wadii dum saabe debbo bi'eteedo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu. ⁴ Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:

—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.

⁵ Hirudus na yidunoo warude mo ammaa suusaano yimbe been, sabo be fuu i'be njogorii Yaayaa wo annabaajo.

⁶ Dum le, nyannde miccitagol rimeede Hirudus, bii Hirudiya debbo wami yeeso noddaabe been. Hirudus weltii sanne, ⁷ faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o naarii dum. ⁸ Surbaajo oon jokki haala inna muudum, wi'i Hirudus:

–Waddanam do hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

⁹ Dum metti bernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaafe been, yamiri surbaajo oon hokkee ko nyaarii duum. ¹⁰ O nuli goddo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon. ¹¹ Hoore ndeen tayaa tummbaa ley le'al, de hokkaa suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muudum. ¹² Taalibaafe Yaayaa been ngari kooyi banndu nduun, uwoyi. Caggal duum, 6e njehi, 6e kaalanowi Iisaa ko wadi duum.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo

(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

¹³ Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli doon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwudo, kanko tan. Nde yimbe nannoo dum fu, njalti e galluuje deen, takkii daande maayo ngon, njokki mo. ¹⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii dum'en sanne, o danni nyawbe wonbe ley mu6ben. ¹⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaafe been battitii Iisaa, mbi'i dum:

–Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.

¹⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

–Fotaa ko 6e njaha. Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama.

¹⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

–Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii.

¹⁸ O wi'i 6e:

–Ngaddanee kam dum ga.

¹⁹ O yamiri yimbe been njoodoo dow hudo. O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, de o tiggittii kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuru oon, o hokki taalibaafe been kokka jamaa oon. ²⁰ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaafe been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ²¹ Nyaamu6e been ina ngada hono worbe ujunaaje njoyo ko waldaa e rewbe e sukaa6e.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde

(Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)

²² Wakkati oon ni, o yamiri taalibaafe been naata laana kaan, ardo peyyita maayo ngon, faa o waynoo jamaa oon. ²³ Caggal o waynake jamaa oon, o yeejowi dow waamnnde faa o wada du'aare kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni toon. ²⁴ Ndeen tawi laana kaan wodfowake ley ndiyam toon. Bempeyye ina piya ka, sabo ika hawra e henndu. ²⁵ Nde 6adinoo weetude ndeen, imo wara to taalibaafe been, imo yaha e koyde dow ndiyam daam. ²⁶ Ammaa nde 6e nji'unoo mo imo yaha dow ndiyam daam fu, nesiiji ma66e tayi, 6e mbi'i:

–Wo dum mbeelu!

Be mbaaydiri kulol. ²⁷ Wakkati oon fu, Iisaa wi'i 6e:

–Celinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

²⁸ Piyeer jaabii mo, wi'i:

–Joomam, si wo aan fu, njamiraa kam mi wara to maa dow ndiyam daam.

²⁹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

–War!

Piyeer yalti laana kaan, ina yaha dow ndiyam daam, ina fonndii to Iisaa.

³⁰ Ammaa nde o yi'unoo henndu nduun sattii ndeen, o huli. O fuddi yoolaade. O wulli, o wi'i:

–Joomam, hisinam!

³¹ Wakkati oon fu, Iisaa foorti junngo mum, nanngi mo, wi'i:

—Hey pamdudo goondinal. Ko wadi cikkitirdaa?

³² Caggal duum 6e dido fuu, 6e naati laana kaan. Wakkati oon, henndu nduun darii. ³³ Ndeen taalibaa6e won6e ley laana kaan 6een kujidani mo, mbi'i:

—Tannyoral, aan woni Bii Laamdo!

*No Iisaa selliniri nyaw6e ley leydi Genesaret
(Marku 6.53-56)*

³⁴ Be peyyiti maayo ngoon, 6e njottii leydi Genesaret. ³⁵ Wor6e nokku oon annditi mo, kaalani leydi ndiin fuu garol makko. Yim6e 6een ngaddani mo nyaw6e mu66en fuu. ³⁶ Be nyaagii mo o acca nyaw6e 6een meema fay si wo kommbol saaya makko tan. Meemudo ngol du fuu dadii.

15

*Haala al'aada maamiraabe
(Marku 7.1-13)*

¹ Farisa'en e jannginoo6e Tawreeta yuuri Urusaliima, ngari to Iisaa yami dum, mbi'i:

² —Dume wadi de taalibaa6e maa 6een ina lotta al'aadaaji maamiraabe meeden diin? Sabo 6e lootataa juude ma66e fadde ma66e e nyaamude.*

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Onon le, dume wadi de odon lotta yamiroore Laamdo ndeen faa njokkon al'aada moodon? ⁴ Sabo Laamdo wi'ii: «Teddin bammaa e inna maa.»† O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laato jukkungo muudum.»‡ ⁵ Ammaa onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo ngedu Laamdo». ⁶ Ko mbi'oton noon duum, odon kada yim6e teddinde saaraa6e mu66en katin. Hono noon tosirtan konngol Laamdo, faa njokkon al'aada moodon! ⁷ Onon munaafiki'en! Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on, wi'unoo:

⁸ «Laamdo wi'ii:

Lenyol ngol ina teddina kam e kunndude mu66en,
ammaa berde mu66en ina mboddi kam.

⁹ Ko 6e ndewata kam duum walaa nafaa fey.
Si goonga, janndeeji di 6e njannginta diin
wo jamirooje yim6e tan.»§

*Haala ko tuuninta neddo
(Marku 7.14-23)*

¹⁰ Wakkati oon, Iisaa noddi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindee, paamee: ¹¹ wanaa ko naatata e hunnduko neddo duum tuuninta dum. Wo ko wurtooto e hunnduko duum tuuninta dum.

¹² Wakkati oon, taalibaa6e 6een battitii mo, mbi'i mo:

—Yalla ada anndi haalaaji maa diin metti Farisa'en 6een naa?

¹³ O jaabii, o wi'i:

—Funngo fuu ngo Baaba am gondo dow kammu oon aawaay, doofete.

¹⁴ Accee 6e. Wo 6e wum6e dowoo6e wum6e! Si bumdo dowii bumdo fu, 6e dido fuu 6e caaman ley luggere.

¹⁵ Piyeer jaabii, wi'i mo:

—Fiirtan min haala tuundi kaan.

* **15:2** Lootugol juude ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. † **15:4** Wurtagal 20.12. ‡ **15:4** Wurtagal 21.17. § **15:9** Esaaya 29.13.

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Onon du, faa joonin dum laabanaay on naa? ¹⁷ On paamaay ko naati e hunduuko fuu yahan ley reedu, de dum yalta yaasin? ¹⁸ Ammaa ko wurtoto e hunduko duum e bernde yuurata. Wo duum jaati tuuninta neddo. ¹⁹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi e wadude war-hoore e jeenu e fijirde e nguyka e seedaade fewre e mbonka fuu yuurata. ²⁰ Dum woni ko tuuninta neddo. Ammaa nyaamude tawee lootaay juude muudum no al'aada wi'iri ni tuunintaa neddo.

No debbo leydi Kanaana goondiniri Iisaa

(Marku 7.24-30)

²¹ Caggal duum, Iisaa dilli doon, fonndii seraaji Tirus e Sidon. ²² Debbo jeyaafo Kanaana kodufo e leydi ndiin wari to makko, wulli, wi'i:

—Joomam, taan Daawda, yurmam! Biyam debbo ginnaaru ina woni e muudum, ina torra dum sanne!

²³ Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay huunde. Taalibaa6e makko 6een battitii mo, mbi'i mo:

—Riiwu mo. O jokku en, imo wulla tan.

²⁴ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi nulaaka si wanaa e baali suudu Israa'iila majjudi diin.

²⁵ Ammaa debbo oon wari, sujidi yeeso makko, wi'i:

—Joomam, wallam!

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hooyude nyaamdu sukaa6e, de faddana dawaadi woodaa.

²⁷ Debbo oon wi'i:

—Goonga, Joomam. De dawaadi du na nyaama nyaamdu ndu joom mu66en saamdinta nduun.

²⁸ Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Hey debbo, goondinal maa ngal ina mawni! Wo dum laatane hono no njifirdaa noon.

Wakkati oon jaati, 6iyiiko debbo oon dadi.

No Iisaa selliniri nyaw6e heew6e

²⁹ Iisaa dilli doon, takkii daande maayo Galili. O yeenji waamnde, o joodii toon. ³⁰ Yim6e heew6e ngari to makko, ngaddi bonnguu6e e wum6e e woy6e e muum6e, kam e nyaw6e wo66e heew6e. Be battini dum'en yeeso makko, de o dannii 6e. ³¹ Dum haaynii yim6e 6een sanne nde nji'unoo muum6e ina kaala, woy6e ndadi, bonnguu6e ina njaha e koyde mu66en, wum6e ina nji'a. Yim6e 6een ina njetta Laamdo Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje nayo

(Marku 8.1-10)

³² Iisaa noddii taalibaa6e muudum 6een, wi'i dum'en:

—Yim6e 6e ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati i6e ngondi e am, de 6e ngalaa ko 6e nyaama. Mi yidaa yoppude 6e ndilla tawee 6e nyaamaay, sabo hasii yolbere li6owan 6e dow laawol.

³³ Taalibaa6e makko 6een mbi'i mo:

—E ley ladde do toy kebeten ko nyaammen jamaa hono o?

³⁴ O yami 6e, o wi'i:

—Buuruuje foti njogidon?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Jeddi, kam e liyyoy seeda min njogii.

³⁵ Caggal duum, o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. ³⁶ O hooyi buuruuje jeddi deen e liyyoy kooy. O yetti Laamdo, o tayi de, o hokki taalibaa6e 6een

kokka dum jamaa oon. ³⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi. ³⁸ Nyaamu6e been wo wor6e ujunaaje nayo, ko waldaa e rew6e e sukaa6e. ³⁹ Caggal Iisaa waynake yim6e been, naati laana, yehi leydi Magadan.

16

No Farisa'en naarorii kollee maande (Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)

¹ Farisa'en e Saduki'en ngari to Iisaa faa ndaartindoo dum. Be naarii dum holla 6e maande yuuroore dow kammu. ² O jaabii 6e, o wi'i:

—Si naange yanii kammu ina wojji fu, on mbi'an welan. ³ Fajiri du, si kammu ina wojji ina ni66i, on mbi'an yuwoonde to6an. Odon mbaawi senndude alhaaliiji kammu, ammaa on mbaawaa senndude maandeeji wakkatiiji diin! ⁴ Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake, si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.

Caggal duum, o yoppi 6e doon, o dilli.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en (Marku 8.14-21)

⁵ Nde taalibaa6e been peyyitannoo maayo ngoon ndeen, tawi njeggitti yoo6aade buuru. ⁶ Iisaa wi'i 6e:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

⁷ Taalibaa6e been ina mbi'undura:

—Wo saabe ko en njoobaaki buuru duum wadi imo wi'a ni.

⁸ Iisaa faami ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Dume wadi de odon kaalda hakkunde moodon haala njoobaari buuru?

Onon famdu6e hoolaare! ⁹ Yalla faa joonin on paamaay? Yalla on miccitaaki buuruuje joy de peccanmi wor6e ujunaaje njoyo deen, e kandeeje de kebbindon kedde deen? ¹⁰ Yalla on miccitaaki katin buuruuje jeddi de peccanmi wor6e ujunaaje nayo deen, e kandeeje de kebbindon kedde deen? ¹¹ Noy wadi de on paamaay wanaa haala buuru kaalanammi on? Ndeentodon e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

¹² Ndeen taalibaa6e been paami o wi'aay 6e ndeentoo e ko yuufinta buuru duum, ammaa 6e ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en njannnginta duum.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu (Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)

¹³ Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipu. Toon o yami taalibaa6e makko been, o wi'i:

—Moy yim6e mbi'ata Bii Neddo oon woni?

¹⁴ Be njaabii, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e katin du ina mbi'a wo a annabi Yeremiya naa gooto e annabaabe been.

¹⁵ O wi'i 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

¹⁶ Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu, Bii Laamdo buurdo oon.

¹⁷ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Barke woodanii maa, aan Simon bii Yuunusa. Sabo wanaa bii-Aadama anndini ma dum, wo Baaba am gondo dow kammuuli oon anndini ma dum.

¹⁸ Miin du, mido wi'e Piyeer (dum na fiirta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyi6ammi kawrital am goondin6e ngaal. Fay maayde e semmbe laakara fuu

walaa ko waawi e maggal. ¹⁹ Mi hokkete cokitirde laamu Laamdo: huunde fuu ko kaduɗaa dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko njaɗuɗaa dow leydi, jaɓete dow kammu.

²⁰ Ndeen, Iisaa sappani taalibaaɓe muudum been taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

*No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum
(Marku 8.31-33, Lukka 9.22)*

²¹ Gilla wakkati oon, Iisaa fuddi anndinde taalibaaɓe muudum been ina tilsani dum yaha Urusaliima. Toon mawɓe yimɓe e hooreeɓe almaami'en e jannginoobe Tawreeta torran dum sanne, de ngada waree. De nyannde tataberde ndeen o iirtoto. ²² Ndeen Piyeer toowtini mo de fuddi felude mo e haalaaji makko diin, wi'i:

—Wo Laamdo reene Joomam! Dum hewtataako ma!

²³ De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:

—Woddam aan Seydaani! Ada fergina kam e laawol am, sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yimɓe di yuuri!

*No Iisaa jokkirtee
(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)*

²⁴ Caggal duum, o wi'i taalibaaɓe makko been:

—Muuyɗo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ²⁵ Sabo muuyɗo dannude yonki muudum fu, mursan ki. Ammaa mursuɗo ki saabe am fu, heɓtan ki. ²⁶ Dume heɓude adunaaru ndu fuu nafata neddo, si mursii yonki muudum? Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ²⁷ Sabo Bii Neddo oon wardan e maleyka'en muudum e ley teddeengal Baaba muudum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yoga e wonɓe do maayataa tawee nji'aay Bii Neddo ina warda e laamu muudum.

17

*No alhaali Iisaa waylitorii
(Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)*

¹ Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraaɓe dido Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnde toownde. ² Doon alhaali makko waylitii yeeso maɓɓe. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora. ³ Inan, Muusaa e Iliyaasa ɓangani ɓe, ina kaalda e makko. ⁴ Piyeer wi'i Iisaa:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Si ada yidi fu, mi darnan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁵ O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi ɓe. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi. Kettindanee mo!

⁶ Nde taalibaaɓe been nannoo daande ndeen fu, kippi geese muɓɓen e leydi. Be kuli sanne. ⁷ Iisaa ɓattitii, meemi ɓe, wi'i:

—Umme, taa kulee.

⁸ Wakkati oon, ɓe ɓanti gite maɓɓe, de ɓe nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko ɓe njippotoo waamnde ndeen duum, Iisaa sappani ɓe, wi'i:

* 16:24 Ndaaree Matta 10.38.

—Taa kaalanee fay gooto ko nji'udon duum faa wakkati nde Bii Neddo ummitii e hakkunde maay6e.

¹⁰ Caggal duum, taalibaa6e been yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de jannginoo6e Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasihu warude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude, moyyintinoo huunde fuu. ¹² Ammaa mido wi'a on: Iliyaasa warii faa faltake, de 6e annditaay dum, 6e ngollii dum ko 6e muuyi fuu. Hono noon 6e torrirta Bii Neddo oon du.

¹³ Ndeen taalibaa6e been paami wo haala Yaayaa lootooowo lootagal batisima o haalanta dum'en.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru
(Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde 6e ngartunoo to jamaa oon ndeen, gorko gomma battitii mo, hofii yeeso makko, ¹⁵ wi'i:

—Joomam, yurma 6iyam gorko! O dabidabiyaaajo, imo tampi sanne. Wakkatiiji keewdi imo saama e yiite naa e ndiyam. ¹⁶ Mi yaarii mo to taalibaa6e maada de 6e kunngii dannude mo.

¹⁷ Iisaa battitii, wi'i:

—Hey yim6e jamaanu bondo mo walaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka o do!

¹⁸ O sappani ginnaaru nduun e semmbe. Ndu yalti suka oon. Wakkati oon ni, suka oon dadi.

¹⁹ Caggal duum, taalibaa6e been toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de min kunngii riiwude ginnaaru nduun?

²⁰ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Saabe odon pamdi goondinal wadi dum. Goonga kaalanammi on: si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii waamnde nde: «Yuw do, njahaa to», nde yuwan. Fay huunde on kunngataako wadude.

[²¹ *]

No Iisaa sapporii katin maayde muudum e iirtagol muudum
(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)

²² Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum kawri katin ley leydi Galili. Iisaa wi'i 6e:

—Bii Neddo wattete e juude yim6e. ²³ Be mbaran dum, de nyannde tataberde ndeen iirtoto.

Haala kaan metti taalibaa6e been sanne.

Haala yobugol lampo suudu dewal mawndu

²⁴ Nde Iisaa e taalibaa6e mum njottinoo Kafarnahum ndeen, nanngo6e lampo suudu dewal mawndu 6een battii Piyeer, mbi'i dum:

—Yalla moodibbo moodon oon yobataa lampo suudu dewal mawndu naa?

²⁵ Piyeer jaabii, wi'i:

—Imo yoba.

Ko Piyeer naati suudu nduun duum, fadde muudum he6ude haala, Iisaa wi'i:

—Simon, dume miilidaa? Kaananko6e adunaaru 6een, moy 6e ndoonyata? Moy 6e njomnotoo lampo? Bi66e laamu naa weer6e?

²⁶ Piyeer jaabii, wi'i:

—Wo weer6e.

* **17:21** E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere.

Iisaa wi'i mo:

—Ndelle, bi'bbe laamu been wo rimbe, njobataa. ²⁷ Ammaa, en njidaa mettinde berde yimbe been. Yahu to maayo toon, paddaa jammuure maa e ley ndiyam daam. Liingu ngu artidaa nanngude fu, njaltinaa dum. Si a omtii hunduuko mum, a tawan ngu mbuufu cardi kibbinoowu lampo meeden. Ittaa dum, njobanowaa en, enen dido.

18

Haala burdo teddude ley laamu Laamdo

(Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)

¹ Wakkati oon, taalibaabe been battitii Iisaa, yami dum, mbi'i:

—Moy buri teddude ley laamu Laamdo?

² Iisaa noddii cukalel, darni ngel yeeso ma'bbe, ³ wi'i:

—Goonga kaalanammi on: sini on mbaylitaaki faa nanndon e cukaloy, on naatataa ley laamu Laamdo. ⁴ Leeyindoo hoorem faa nanndi e cukalel ngel, kam woni burdo teddude ley laamu Laamdo. ⁵ Neddo fuu jabbiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jabbiin.

Haala ko luttinta yimbe

(Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)

⁶ —Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko buri moyyande joomum hayre teddunde ha'bbe e daande mum, yoollee ley to buri luggude e maayo manngo.

⁷ Bone woodanii adunaaru ndu saabe kulle luttinooje yimbe deen! Tilay kulle deen ngada, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majje! ⁸ Si tawii junngo maa naa koyngal maa luttinte, tayaa dum, paddaa. Naatidaa e junngo wooto naa koyngal gootal ley nguurndam nduumiidam buri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a kibbudu. ⁹ Si tawii yitere maa luttinte, ittu nde, paddaa. Sabo naataa nguurndam nduumiidam a dokko, buri moyyande ma diina paddadaa e yiite jahannama a kibbudu.

Bannadol haala mbaalu lallungu

(Lukka 15.3-7)

¹⁰ —Ndeentee e yawude fay gootel e cukaloy koy. Sabo mido wi'a on: maleyka'en makkoy wonbe dow kammuuli been, wakkati fuu ina ngoni yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon, ina nji'a dum. [¹¹ *] ¹² Dume miilotodon? Si neddo ina jogii baali hemre de ngootu lalli, wanaa yoppan capande jeenay e jeenay diin ley ferro, de filowoo majjungu nguun naa? ¹³ Goonga kaalanammi on: si o yiitii ngu, o seyorto ngu faa bura capande jeenay e jeenay di lallaay diin. ¹⁴ Hono noon Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yidiraa fay gootel e cukaloy koy majja.

Haala yaafundur gol hakkunde sakiraa'be

(Lukka 17.3)

¹⁵ —Si sakiike maa toonyake ma, njahaa to muudum kollitaa dum toonya muudum oon tawee onon dido tan. Si o jabanii ma, a hewtii sakiike maa. ¹⁶ Ammaa si o jabaay, njaadaa e neddo gooto naa yimbe dido, hono no Binndi diin mbiiri: «haala fuu daroo dow seedaaku yimbe dido naa tato.» ¹⁷ Si o jabanaay ma, kaalanaa dum kawrital goondinbe ngaal. Si o salake jabande kawrital goondinbe ngaal, njogorodaa mo keefeero naa nanngoowo lampo. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko kadudon dow leydi, hadete dow

* **18:11** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 11: Sabo hisinde lallu'be waddi Bii Neddo oon.

kammu. Huunde fuu ko njaɓuɗon dow leydi, jaɓete dow kammu. ¹⁹ Midó haalana on katin: si dídó moodón ndewrii ley adunaaru ga dow ko ɗaarotoo Laamdo fuu, Baaba am gondo dow kammuuli wafanan on ko ɗaaridón duum. ²⁰ Sabo nde dídó naa tato kawriti e innde am fuu, miin du, midó woni hakkunde muɓɓen doon.

Banndol haala golloowo caliido yaafaade

²¹ Ndeen Piyeer battitii Iisaa, yami dum:

—Joomam, si banndam toonyake kam fu, kile foti kaanumi yaafaade dum? Yalla kile jeddi naa?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi wi'aay ma kile jeddi tan. Njaafodaa dum kile capande jeddi faa nde jeddi.

²³ Iisaa beydi wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke gooto anniyiido yamtude golloowe muudum nyamaande. ²⁴ Nde o fuddunoo yamtude fu, o waddanaa golloowo gooto mo o rewata miliyooji. ²⁵ Gorko oon walaa ceede ko yoba mo. Dum le, kaananke oon yamiri o sonnee, kanko e deekiiko e sukaaɓe makko e ko o jogii fuu, faa yoba nyamaande ndeen. ²⁶ Golloowo oon hippii yeeso kaananke oon, nyaagii dum, wi'i: «Munyanam, mi yoɓete fuu!» ²⁷ Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.

²⁸ Golloowo oon yalti, hawri e gollidoowo muudum joganiido dum ceede seeda. O nanngi dum daande, imo dedda, o wi'i: «Yobam ceede am!»

²⁹ Gollidoowo makko oon hippii e leydi, nyaagii mo, wi'i: «Munyanam, mi yoɓete!» ³⁰ Ammaa o jaɓaay. O uddowi dum e kasu, faa do yobi nyamaande ndeen fuu. ³¹ Nde golloowe heddiibe been nji'unoo dum ndeen, mettaa sanne, njehi kaalanowi dum kaananke oon. ³² Ndeen, kaananke oon noddi golloowo oon, wi'i dum: «A golloowo bonɗo! Nde nyaaginodaa kam ndeen, mi yaafanake ma ko ndewanmaami duum fuu. ³³ Aan du, a haanaano yurmaade jaado maa oon hono no njurmorimaami ni naa?» ³⁴ Kaananke oon tikki sanne, watti mo e juude jukkotoobe, faa do o yobi nyamaande ndeen faa laabi.

Iisaa beydi, wi'i:

³⁵ —Hono noon Baaba am gondo dow kammu oon wadata neddo fuu e moodon mo yaaforaaki sakiike mum bernde laaɓunde.

19

Haala ko Iisaa tindini dow ceergal

(Marku 10.1-12)

¹ Nde Iisaa tilinoo e waajuuji diin ndeen, dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal gooruwol Urdun. ² Yimɓe heewɓe njokki mo. O danni toon nyawɓe muɓɓen.

³ Farisa'en woɓɓe ngari to makko faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum e sabaabu tawaado fuu naa?

⁴ O jaabii, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Binndi diin mbi'i? E fuddoode Laamdo tagii ɓe, wadii ɓe gorko e debbo. ⁵ O wi'i: «Dum saabii de gorko yoppan inna mum e bammum, nanngundura e deekum, ɓe dídó fuu ɓe laatoo neddo gooto.» ⁶ Nii

* 19:5 Fuddoode 2.24.

woni 6e nganaa dīdo katin, 6e 6anndu wooturu. Ndelle, taa neddo senna ko Laamdo hawrunduri.

⁷ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Ndelle ko wadi de Muusaa yamiri gorko hokka deekum talkuru ceergal si na seera dum?

⁸ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo saabe on yoor6e berde, duum wadi de Muusaa hokki on laawol ceeron rew6e moodon. Ammaa ley fuddoode, wanaa noon worrunoo. ⁹ Mido wi'a on: si neddo seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si 6anji debbo goddo fu, jeenii.

¹⁰ Taalibaa6e makko 6een mbi'i mo:

—Si wo nii hakkunde gorko e deekum worri, tawee neddo 6anjaay duum 6uri woodude.

¹¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa yim6e fuu mbaawi ja6ude haala ka, sanaa 6e Laamdo hokki baawde majjum. ¹² Daliiliiji kadooji wor6e 6anjude ina ngoodi. Sabo wo66e ndimaama wo waatoraabe. Wo66e wo soortaabe. Wo66e du, kam'en kadi ko'e mu66en 6anjude faa ngollana laamu Laamdo. Neddo fuu jardiido tindinoore ndeen, wada nde!

No Iisaa barkiniri cukaloy

(Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)

¹³ Caggal duum, wo66e ngaddi cukaloy to Iisaa faa yowa juude muudum dow makkoy, de du'anooy koy. Ammaa taalibaa6e 6een ndukani yim6e 6een.

¹⁴ Ndeen Iisaa wi'i:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nanndu6e e makkoy 6een njeyi laamu Laamdo.

¹⁵ O yowi junngo makko dow makkoy, o barkini koy. Ndeen o dilli doon.

Haala jokolle jom jawdi

(Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)

¹⁶ Gorko gomma 6attitii Iisaa, yami dum, wi'i:

—Moodibbo, huunde lobbere ndeye kaanumi wadude faa mi he6a nguurndam nduumiidam?

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de lamndidaa kam dow huunde lobbere? Laamdo tan woni lobbo! Si ada yidi naatude e nguurndam, jokku jamirooje.

¹⁸ Gorko oon yami Iisaa, wi'i:

—Jamirooje deye njokkammi?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, ¹⁹ teddin inna maa e bammaa, njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁰ Suka jokolle oon wi'i mo:

—Mido haybi dum fuu. Dume heddii katin?

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Si ada yidi hi66ude, yahu sonnoy ko njogidaa fuu, kokkaa ceede deen talkaa6e. Ndeen a he6an mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Nde suka jokolle oon nannoo haalaaji diin ndeen, dillidi e mettorgal, sabo wo jom jawdi sanne.

²³ Ndeen, Iisaa wi'i taalibaa6e muudum 6een:

—Goonga kaalanammi on: naatugol jom jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi!

²⁴ Mido haalana on du: ngeelooba naata wudde battal 6uri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁵ Nde taalibaaḅe been nannoo haala kaan ndeen, ḁum haaynii ḁum'en sanne. Iḁe mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁶ O ndaari ḅe, o wi'i:

—Yimḅe mbaawanaa ḁum, ammaa walaa fuu ko Laamḁo waawanaa.

²⁷ Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Minen, min njoppii fuu, min njokkii ma. Dume min keḅoyta?

²⁸ Iisaa wi'i ḅe:

—Goonga kaalanammi on: si Bii Nedḁo oon jooḁake e joodorgal laamu muuḁum teddungal ley adunaaru heyru, onon sappo e ḁiḁo jokkuḅe kam ḅee du, on njoodoto dow joodorḁe laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e ḁiḁi ḁiin. ²⁹ Nedḁo fuu joppuḁo suudu mum, naa sakiraaḅe mum worḅe e rewḅe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaaḅe mum, naa gese mum saabe am fu, heḅan ko ḅuri ḁum kile hemre, katin du heḅan nguurndam nduumiḁam. ³⁰ Ammaa ardiibe heewḅe laatoto gadaaḅe. Gadaaḅe heewḅe du laatoto ardiibe.

20

Bannḁol haala golloḅe ley ngesa cabiije

¹—Inan no laamu Laamḁo nanndi: wo hono jom ngesa cabiije jaltuḁo gilla fajiri faa hooya golloḅe ngolla ngesa muuḁum cabiije. ² O heḅi golloḅe, o rewri e muḅḅen njobdi nyalooma, mbuudu cardi hono no woowri noon. O yaari ḅe ngesa makko. ³ Wakkati nyawlal naange, o yalti katin. O yi'i woḅḅe ley luumo ḅe ngalaa golle. ⁴ O wi'i ḅe: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije toon. Mi yoḅan on ko haani yoḅeede.» ⁵ Been du njehi toon. Jom ngesa oon yalti, wadi noon katin hakkunde naange e caggal sallifana. ⁶ Caggal duum, o yalti katin wakkati laasara. O tawi woḅḅe ina keddii to luumo toon. O wi'i ḁum'en: «Dume wadi de nyalluḁon ḁo on ngollaay fay huunde?» ⁷ Be njaabii mo, ḅe mbi'i: «Fay gooto hooyaay min golle.» O wi'i ḅe: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije ngaan.» ⁸ Nde hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i howruujo mum oon: «Noddu golloḅe been de njobaa ḁum'en. Artoroḁaa sakitiibe waddeede ḅeen, de cakitoroḁaa artiibe ḅeen.» ⁹ Waddaaḅe laasara ḅeen ngari, mono e muḅḅen fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹⁰ Artinoḅe ḅeen du ngari, cikki njobete ko ḅuri ḁum. Ammaa kam'en du, mono e muḅḅen fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹¹ Nde ḅe njobanoo ḁum ndeen, iḁe njurjurta jom ngesa oon. ¹² Iḁe mbi'a: «Bee ḁo seḁa tan ngolli, de ḅe ponndaama e amin njobdi. Minen kaa, wo min nyallu, miden ngolla ley naange wulnge!» ¹³ Jom ngesa oon jaabii gooto maḅḅe, wi'i: «Nedḁo am, mi wadaay ma fuu ko boni. Wanaa en ndewrii mi hooyire mbuudu cardi nyalooma naa?» ¹⁴ Ndelle, jaḅu njobdi maa, njahaa. Mi muuyii hokkude cakitiido oon ko kokkumaami ḁuum. ¹⁵ Wanaa ko weli kam ngadammi ceede am naa? Naa a hirii saabe moyyere am?»

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Hono nii gadaaḅe laatorto ardiibe, ardiibe du laatoto gadaaḅe.

No Iisaa sapporii tataḅerde maayde muuḁum e iirtagol muuḁum (Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

¹⁷ Iisaa e taalibaaḅe sappo e ḁiḁo ḅeen ina yeeḅa, ina njaha Urusaliima. E laawol ngool, Iisaa toowtini ḅe feere, wi'i:

¹⁸ —Inani eḁen njaha Urusaliima. Doon Bii Nedḁo wattetee e juude hooreḅe almaami'en e jannjinoḅe Tawreeta. Be caroo mo sariya maayde.

¹⁹ Be ngatta mo e juude yimbe 6e nganaa Alhuudiya'en. Kam'en du njalnoroo mo, piya mo dorri, tonta mo e leggal palaangal faa o maaya. De nyannde tataberde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa
(Marku 10.35-45)

²⁰ Ndeen, inna bi66e Jebede 6attini sukaa6e muudum Iisaa. O sujidi yeeso Iisaa faa o njaaroo dum huunde. ²¹ Iisaa wi'i mo:

—Dume njiddaa?

Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Mido yidi ngadaa faa bi66e am wor6e dido 6e njoodoo dakkol maa ley laamu maa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa.

²² Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen naa?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

²³ O wi'i 6e:

—Goonga, on njardan nde. Ammaa joodaade gere nyaamo am naa nano am, wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Baaba am moyyinani been njeji.

²⁴ Nde taalibaa6e sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, 6ernani saki-raa6e dido been. ²⁵ Ndeen Iisaa noddi 6e fuu, wi'i 6e:

—Odon anndi laamii6e leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Maw6e been du ina kolla yimbe been baawde. ²⁶ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade teddu6o hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ²⁷ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon. ²⁸ Noon du, Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimbe, de hokka yonki muudum faa laatoo coottitaari ndimdinooi heew6e.

No Iisaa selliniri wumbe dido
(Marku 10.46-52, Lukka 18.35-43)

²⁹ Nde Iisaa e taalibaa6e muudum njaltannoo Yeriko ndeen, jamaa keewdo jokki dum. ³⁰ Wumbe dido ina njoodii e sera laawol ngool. Be nani Iisaa ina faltoo, de 6e puddi yeewnaade, i6e mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

³¹ Jamaa oon jawani 6e, wi'i 6e ndeyyinoo. Ammaa 6e beydi yeewnaade i6e mbi'a:

—Joomii amin, taan Daawda, yurma min!

³² Iisaa darii, noddi 6e, wi'i:

—Dume njidudon mi wadana on?

³³ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Joomii amin, min mbumta.

³⁴ Iisaa yurmii 6e, meemi gite ma66e. Wakkati oon pay, 6e mbumti. Ndeen 6e njokki dum.

21

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaa6e dido, ² wi'i 6e:

–Njehee naatowee ngalluure wonnde yeeso moodon ndeen. Nde njottidon fu, on tawan toon araawa e mola muudum ina ka66ii. Ka66iton di, ngaddanon kam. ³ Si won ko goddo yami on e majjum, njaabodon dum joomii amin ina haajaa di, de nultiran di law.

⁴ Dum wadi faa ko annabaajo haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

⁵ «Mbi'ee yim6e ngalluure Siyona:

Ndaaree, inan kaananke moodon ina wara to moodon,
ina leeyinkinii, ina waddii mola,

bii mbaddeteenga.»*

⁶ Wakkati oon, taalibaa6e been njehe ngadowi ko Iisaa yamiri dum'en. ⁷ Be ngaddi araawa ngaan e mola muudum. Be njowi e majji saayaaji ma66e, de Iisaa waddii. ⁸ Ko furi heewude e jamaa oon weerti saayaaji mu66en dow laawol. Wo66e kelti licce ledde, mbeerti de dow laawol ngool. ⁹ Jama'aaje gonde yeeso Iisaa deen e jokkude caggal makko fuu ina ilina, ina mbi'a:

–Jettooje ngoodanii Taan Daawda! Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraafo!† Jettooje ngoodanii Laamdo faa dow kammuuli!

¹⁰ Nde o naatunoo Urusaliiima fu, ngalluure ndeen fuu iirii, na saaya. I6e mbi'a:

–Gorko o wo moy?

¹¹ Jamaa oon jaabii:

–Wo annabi Iisaa, yuurudo Nasaraatu ley leydi Galili.

No Iisaa riiwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu

(Marku 11.15-19, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

¹² Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun. Doon o riiwi soodo6e e sootto6e won6e ley toon fuu. O li6i taabaaje wecco6e ceede e joodorde sootto6e buugaali. ¹³ Ndeen o wi'i 6e:

–Ley Binndi diin Laamdo wi'i: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare.»

Iisaa beydi, wi'i:

–Onon kaa, odon ngada ndu «suudirdu yanoo6e!»‡

¹⁴ Wum6e e bonnguu6e ngari to makko e ley suudu dewal mawndu nduun, de o dannii dum'en. ¹⁵ Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta been nji'ii kulle kaayniide de o wadata. Be nani du sukaa6e ina ilina e ley suudu dewal mawndu ina mbi'a:

–Jettooje ngoodanii Taan Daawda!

Dum fuu dum metti 6e. ¹⁶ Be mbi'i Iisaa:

–A nanii ko cukaloy koy mbi'ata duum naa?

O wi'i 6e:

–Mi nanii. Yalla abada on janngaay dum do:

«A wadii faa kundude sukaa6e famar6e e musinoo6e ina njette?»§

¹⁷ Caggal duum, o seedi e ma66e. O yalti ngalluure ndeen, o yehi Baytaniya, o waalowi toon.

No Iisaa hudiri yibbi

(Marku 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Gilla fajiri Iisaa ina yeecco ngalluure toon, tawi ina yolbi. ¹⁹ O haynii yibbi e sera laawol, o fanti ki. Ammaa o tawraay ki faa'e si wanaa haako. Wakkati oon, o wi'i ki:

–Taa a rimu abada katin!

* **21:5** Jakariyaa 9.9. † **21:9** Jabuura 118.25-26. ‡ **21:13** Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11. § **21:16** Jabuura 8.3.

Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori kolonj. ²⁰ Nde taalibaabe been nji'unoo dum fu, dum haaynii dum'en. Be yami Iisaa, 6e mbi'i:

—Noy wadi de yibbi ki yoordi wakkati gooto ni?

²¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: si odon ngoondini on cikkitiraay fu, on ngadan ko 6uri ko ngadumi yibbi ki duum. On mbaawan wi'ude fay waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», de laatoroo noon. ²² Si odon ngoondini, ko naaridon e ley du'aare fuu on keban dum.

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)

²³ Iisaa naati suudu dewal mawndu nduun. Nde o waajotonoo ndeen, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e been battii mo, yami, mbi'i:
—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin du, huunde wootere tan yamammi on. Si on njaabake kam, mi haalanon on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. ²⁵ Toy lootagal batisima Yaayaa ngaal yuuri? To Laamdo naa to yim6e?

Ndeen heddi i6e ndawrida hakkunde ma66e, i6e mbi'a:

—Si en mbi'ii to Laamdo fu, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa?

²⁶ Ammaa si en mbi'ii to yim6e, kulen ko jamaa o wadata en, sabo yim6e been fuu ina njogorii Yaayaa wo annabaajo.

²⁷ Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa du jaabii 6e, wi'i:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol haala sakiraa6e dido

²⁸ Iisaa 6eydi wi'i:

—Dume miilotodon e banndol ngol: gorko gomma ina joginoo 6i66e wor6e dido. O battitii arandeejo oon, o wi'i dum: «Bingel am, yahu golloy hannden to ngesa cabiije toon.» ²⁹ Biddo oon jaabii, wi'i yahataa. Ammaa caggal duum, mimsiti yehi. ³⁰ Baabiiwo oon battitii dida6o oon, wi'i dum ko wi'unoo arandeejo oon duum. Oon kaa jaabii, wi'i: «Woodi Baaba», ammaa yahaay.

³¹ Moy e ma66e wadi ko bammum muuyi duum?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Arandeejo oon.

Ndeen, Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: nanngo6e lampo e rew6e woykuruu6e been artoyto on naatude e laamu Laamdo. ³² Sabo Yaayaa warii to moodon, hollii on laawol fonnditaare, de on ngoondinaay dum. Ammaa nanngo6e lampo e rew6e woykuruu6e been ngoondinii mo. Fay nde njiinodon dum ndeen, on mimsitaay ngoondindon dum.

Banndol haala remoo6e bon6e
(Marku 12.1-12, Lukka 20.9-19)

³³ —Kettindee banndol gonngol: neddo gomma darni ngesa cabiije, fiiltini nga hoggo, wasi luggere 6oosirde cabijam. O nyi6i suudu toowndu faa o hayno ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo6e, de o wadi jahaangal. ³⁴ Faa 6oreede cabiije yottii, de o neli golloo6e makko to remoo6e been toon, 6e ngaddanowa mo ngedu makko e 6i66e cabiije deen. ³⁵ Ammaa remoo6e been nanngi golloo6e makko been, piyi gooto,

mbari gooto, limni gooto kaaye. ³⁶ Jom ngesa oon neli e ma66e golloo6e bur6e arandee6e been heewude. Remoo6e been ngadi 6e no ngadunoo arandee6e been noon. ³⁷ De sakitii o neli biyiiko gorko to ma66e, o wi'i: «Be njaagoto biyam oon.» ³⁸ Ammaa nde remoo6e been nji'unoo biyiiko oon ndeen, mbi'unduri hakkunde mu66en «O woni donoowo hoggo ngo. Ngaree mbaren mo, keddoroden ngesa nga!» ³⁹ Wakkati oon, 6e nanngi mo, 6e padfi mo to gada ngesa toon, 6e mbari mo. ⁴⁰ Joonin le, si jom ngesa cabiije oon warii, noy o wadata remoo6e been?

⁴¹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—O halkiran bon6e been no boniri. O halfinan ngesa ngaan remoo6e wob6e hokko6e mo ngedu makko e 6i66e magga wakkati nga bora.

⁴² Caggal dum, Iisaa wi'i 6e:

—Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin dum naa?

«Hayre nde nyi6oo6e been calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.
Dum wo golle Joomiraado,

wo dum haaynde e jiife meeden!»*

⁴³ Saabe dum, mido wi'a on: laamu Laamdo ittete e moodon, hokkee yim6e wadoo6e ko haani e maggu. ⁴⁴ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

⁴⁵ Nde hooree6e almaami'en e Farisa'en been nannoo banndi makko diin, paamii wo kabaaru mu66en o banndi. ⁴⁶ I6e piloo no 6e nanngira mo, ammaa 6e kulii yim6e, sabo yim6e been ina njogorii mo annabaajo.

22

Banndol haala nyaamdu bangal

(Lukka 14.15-24)

¹ Iisaa bannndani 6e katin, wi'i 6e:

² —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke bannoowo biyum gorko, wadani dum neema bangal. ³ O neli maccu6e makko noddowa yim6e bangal ngaal, ammaa noddaa6e been calii warude. ⁴ O neli katin maccu6e wob6e, o wi'i dum'en: «Mbi'ee noddaa6e been nyaamdu nduun moyyinaama faa woodi. Mi hirsii ga'i e nyalbi paydi. Fuu segilaama. Be ngara, 6e nootoo weltaare bangal nde.» ⁵ Ammaa noddaa6e been kiisaaki mo, naati haajuuji mu66en: o yehi ndaaroyde ngesa muudum, o du luumooji muudum. ⁶ Heddiife been nanngi maccu6e been, torri 6e, mbari 6e. ⁷ Kaananke oon tikki, neli sordaasiife muudum mbarowi waru6e nulaa6e been, mbuli wuro mu66en. ⁸ Caggal dum, o wi'i maccu6e makko been: «Nyaamdu bangal nduun moyyinaama, ammaa noddaa6e been kaandaa e nyaamude ndu. ⁹ Dum le, njehee dow laabi mawdi diin, noddon neddo fuu mo kawrudon wara nyaama nyaamdu bangal ndu.» ¹⁰ Maccu6e been njehi dow laabi diin, noddii yim6e 6e kawri toon fuu gilla e bon6e faa e moyyu6e faa galle jom bangal oon heewi yim6e.

¹¹ Nde kaananke oon naatunoo faa ndaara noddaa6e been ndeen, o haynii gorko mo bornaaki kaddule bangal ngaal. ¹² O wi'i dum: «Neddo am, noy naatirdaa do tawi a bornaaki kaddule bangal?» De oon deyyinii. ¹³ Ndeen, kaananke oon wi'i golloo6e been: «Ka66ee juude makko e koyde makko, padfon mo e ley nimre yaasin ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.»

¹⁴ Iisaa heddi na wi'a:

* 21:42 Jabuura 118.22-23.

—Noddaa6e ina keewi ammaa subaa6e ina pamdi.

Haala yobugol lampo

(Marku 12.13-17, Lukka 20.20-26)

¹⁵ Farisa'en njehi ndawridowi no nanngira Iisaa e ley haala muudum. ¹⁶ Be neli yoga e taalibaa6e ma66e e jokku6e Hirudus to Iisaa. Nulaa6e been mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante: ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yim6e. ¹⁷ Ndelle, haalan min dume miilidaa: yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

¹⁸ Ammaa Iisaa ina anndi anniyaaji ma66e bonfi diin. O wi'i 6e:

—Onon munaafiki'en! Dume wadi de odon tuufina kam? ¹⁹ Kollee kam mbuudu njobeteengu lampo.

Be ngaddani mo mbuudu cardi ngootu. ²⁰ O yami 6e, o wi'i:

—Natal moy e innde moy woni do?

²¹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kaananke Roma.

O wi'i 6e:

—Ndelle, kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

²² Nde 6e nannoo jaabu oon fu, dum haayni 6e. Be celi mo, 6e ndilli.

Haala ummital maay6e

(Marku 12.18-27, Lukka 20.27-40)

²³ E ley nyalooma oon, wo66e ley waalde Saduki'en ngari to Iisaa. Kam'en ngoni yeddoo6e ummital. ²⁴ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Moodibbo, Muusaa wi'i: «Si neddo maayii hebaay biddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon, faa he6ana dum beyngu.»* ²⁵ Ina woodunoo hakkunde amin sakiraa6e wor6e njeddo. Arandeejo oon dewli, maayi he6aay biddo. Minyiiko hooyi debbo oon. ²⁶ Kam du maayi he6aay biddo. Tata6o oon du jokki, faa 6e njeddo fuu 6e maayi. ²⁷ Caggal ma66e 6e fuu, debbo oon du maayi. ²⁸ Ndelle nyannde ummital, moy e njeddo been laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e fuu 6e ndewliino mo.

²⁹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On woofu6e, sabo on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ³⁰ Sabo si maay6e ummitake, wor6e banataa, rew6e banataake. Be laatoto hono maleyka'en won6e dow kammu ni. ³¹ Woodi, e haala ummital maay6e, yalla on njanngaay ko Laamdo wi'i on duum naa? O wi'i: ³² «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba.»† Laamdo wo Laamdo wuur6e, wanaa Laamdo maay6e.‡

³³ Nde jamaa keewdo oon nannoo waaju makko oon fu, dum haayni dum'en sanne.

Haala yamiroore burnde fuu manngu

(Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)

³⁴ Nde Farisa'en been nannoo Iisaa deyyinirii Saduki'en been e haala fu, 6e kawriti. ³⁵ Gooto ma66e jannginoowo Tawreeta na yidi tuufinde mo, yami mo, wi'i:

³⁶ —Moodibbo, ndeye woni yamiroore burnde fuu manngu e ley Tawreeta?

³⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

* 22:24 Fillitagol Tawreeta 25.5. † 22:32 Wurtagal 3.6. ‡ 22:32 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko 6ooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo ma66e duum, holli i6e mbuuri.

—Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu. ³⁸ Nde woni yamiroore arandeere, burnde fuu manngu. ³⁹ Inan yamiroore dida berde hono mayre: «Njidiraa gondo maa no njidir daa hoore maa ni.»* ⁴⁰ Tawreeta Muusaa e dewte annabaafe deen fuu e jamirooje didi deen njowii.

Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)

⁴¹ Ko Farisa'en been kawriti toon duum, Iisaa yami 6e, wi'i:

⁴² —Dume miiludon e Almasiihu oon? Wo o taan moy?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—O taan Daawda.

⁴³ O wi'i 6e:

—Ko Daawda haaliri baawde Ruuhu duum, noy noddiri Almasiihu «Joomiraado»? Sabo o wi'ii:

⁴⁴ «Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaabaa waybe ma.»†

⁴⁵ Woodi, Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle noy o laatortoo taanum?

⁴⁶ Be fuu 6e kunngii jaabaade mo faa'e. Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay yamude mo yamde godde katin.

23

No Iisaa feliri janninoobe Tawreeta e Farisa'en
(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)

¹ Ndeen, Iisaa haalani jama'aaje deen e taalibaafe muudum been, wi'i:

² —Janninoobe Tawreeta e Farisa'en been kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa. ³ Saabe duum, odon kaani jafande 6e, ngadon huunde fuu ko 6e mbi'i on. Ammaa taa nyemmbiton golle ma66e, sabo 6e ngadataa ko 6e mbaajotoo duum. ⁴ Be ka66an donje teddude, 6e mbakkina yim6e, ammaa 6e njidaa meemirde de fay e hoore honndu faa 6e mballa dum'en.

⁵ Huunde fuu ko 6e ngadata, 6e ngadiran dum faa 6e nji'ee. Dum wadi de i6e ka66a talki mawdi, i6e njuutina bukki saayaaji ma66e faa ina ndaasoo.

⁶ I6e njidi joodorde burde teddude si 6e noddaama e nokkuuje nyaamdu teddude. I6e njidi joodorde burde teddude ley cuudi baajordi. ⁷ I6e njidi jowteede jowtaali teddudi ley luumooji e noddireede «Moodibbo».

⁸ Ammaa onon kaa, taa njaabee noddireede «Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan njogidon. Onon, on fuu wo on sakiraa6e. ⁹ Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru.* Sabo Baabiiwo gooto tan njogidon, gondo dow kammu oon.

¹⁰ Taa njaabee noddireede «Hooreejo». Sabo Hooreejo gooto tan njogidon, oon woni Almasiihu. ¹¹ Burdo teddude hakkunde moodon laatoo golloowo moodon.

¹² Toownudo hoore muudum fuu, leeyinte. Leeyindo hoore muudum fuu, toownete.

§ 22:37 Fillitagol Tawreeta 6.5. * 22:39 Lewinkoo6e 19.18. † 22:44 Jabuura 110.1. * 23:9 Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neddo soowa bammum. Ngol haali haala hooree6e diina fonndufe ko'e mu66en e baabiraaku Laamdo.

13 Bone woodanii on onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, mu-naafiki'en! Odon cokana yimbe dammbugal laamu Laamdo ngaal. On naatataa, on accataa naatoobe naata. [14†]

15 Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, mu-naafiki'en! Odon njiiloo e leyde, odon peyyita maayooji faa kebon tuubudo gooto. Si on kebiidum fu, odon ngada dum bii jahannama faa bura on bonde kile didi.

16 Bone woodanii on, onon wumbe dowoobe yimbe! Odon mbi'a: «Si neddo hunorake suudu dewal mawndu nduun fu wo bolum, ammaa si hunorake kanje suudu dewal mawndu oon, hunayeere mum nanngan dum.» 17 Majju6e, wumbe! Dume buri teddude: kanje oon naa suudu laabinooru kanje oon nduun? 18 Odon mbi'a katin: «Si neddo hunorake hirsirde ndeen fu wo bolum, ammaa si hunorake sadaka gondo dow mayre oon, hunayeere mum nanngan dum.» 19 Wumbe! Dume buri teddude: sadaka oon naa hirsirde laabinoore sadaka oon ndeen? 20 Ndelle, neddo fuu kunoriido hirsirde ndeen, hunorake nde, kayre e huunde fuu ko yowii e mayre. 21 Neddo fuu kunoriido suudu dewal mawndu nduun, hunorake ndu, kayru e Laamdo gondo ley mayru oon. 22 Neddo fuu kunoriido kammu, hunorake joodorgal Laamdo ngaal e Joodiido e maggal oon.

23 Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, mu-naafiki'en! Odon ittana Laamdo jakka fay naanaa e haakorooji moodon goddi, ammaa odon njeeboo ko buri fuu teddude e Jamirooje deen. Dum woni gollirde dartaare e yurmeende e goondinal. Wo kanjum kaannodon wafude tawee on njoppaay ko heddii duum. 24 Onon wumbe dowoobe yimbe! Si mbuubu saamii e njaram moodon, on ciwan itton dum, de odon moda ngeelooba!

25 Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, mu-naafiki'en! Odon lawya caggal kore e caggal kaake, de ley majje ina heewi ko hemraa nguyka e muuyo bonngo. 26 Farisanke bumdo! Lawyu ley kore tafon, ndeen caggal toon du laaban.

27 Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, mu-naafiki'en! Odon nanndi e caabeeje dawninaade, de dow mu6ben woodi, tawee ley mu6ben ina heewi yi'e maay6e e ko tuuni fuu. 28 Onon du, wo hono noon nannduon: e jiide gite odon nanndi e fonnditiibe, ammaa ley moodon ina wi'i pet naafikaaku e oonyaaere.

29 Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, mu-naafiki'en! Odon moyyintinoo caabeeje annabaabe, odon njardina caabeeje fonnditiibe wobbe. 30 Odon mbi'a: «Sini min kawriino e jamaanu maami-raabe amin, min ndufidataano e mabbe yiyam annabaabe.» 31 Ndelle, odon ceedanoo ko'e moodon wo on bi6be warannoobe annabaabe been. 32 Ndelle, njottineo ko maamiraa6e moodon puddunoo! 33 Onon bolle, bi6be poosoke! Walaa fuu no ndadiron halkere jahannama. 34 Dum wadi de mido nulda on annabaabe e jom'en hakkillo e jannginoobe. On mbaran wobbe mabbe, tonton wobbe mabbe, piyon wobbe mabbe dorri e ley cuudi mon baajordi, ndiiwon dum'en hakkunde wuro e wuro. 35 Njomnitaari yiyam fonnditiibe ndufaadam e adunaaru ndu daam fuu yeccoto dow moodon, gilla yonki

† 23:14 E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 14: Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nyaama jawdi rew6e 6e goriraa6e mu6ben maayi, odon njuutina du'aawuujii moodon faa nanndinkinodon e lobbu6e. Saabe majjum, on keban jukkungo 6urngo fuu bonde.

Haabiila ponnditiido oon faa yonki Jakariyaa bii Barakiya mo mbarnodon hakkunde suudu dewal mawndu e hirsirde oon. ³⁶ Goonga kaalanammi on: jukkungo majjum fuu saaman dow yim6e jamaanu o!

*No Iisaa woyri yim6e Urusaliima
(Lukka 13.34-35)*

³⁷—Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaa6e, ada warda nulaa6e to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde bi66e maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeelee mum ni. De on nja6aay. ³⁸ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon, wo ndu winnde. ³⁹ Mid6o wi'a on: gilla joonin, on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»

24

*Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)*

¹ Nde Iisaa yaltunoo suudu dewal mawndu ina yaha ndeen, taalibaa6e muudum battitii dum, kolli dum nyimngo ley galle mayru. ² O wi'i 6e:

—On nji'ii kujje de fuu naa? Goonga kaalanammi on: fay hayre wootere heddataako ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ Caggal duum, Iisaa joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun. Taalibaa6e muudum ngari to muudum kam'en tan, mbi'i dum:

—Humpitin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata gartol maa, kam e timmoode adunaaru?

⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁵ Sabo heew6e ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni Almasiihu oon.» Be mbosinan yim6e heew6e. ⁶ On nanan kabaaru bolwole gadaa6e e anniyaade, ammaa taa kulee! Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁷ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. Rafooji ngadan, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere. ⁸ Dum kaa fuu wo hono fuddoode njatawera beynoowo ni.

⁹ Ndeen, yim6e njaaran on caredon faa torredon, mbaredon. Lenyi diin fuu mbanyan on saabe am. ¹⁰ Wakkati oon, heew6e pergoto njoppa goondinal mu66en, ina njambundura, ina mbanyunduri. ¹¹ Annabaa6e fewree6e heew6e bangan, kiila heew6e. ¹² Bonandaaji keewan faa njinggu yim6e heew6e buytoo. ¹³ Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ¹⁴ Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo o gooynete e adunaaru ndu fuu, faa lenyi fuu ke6a seedaaku nguun. Ndeen adunaaru timmata.

*Haala torra mawdo e gartol Almasiihu
(Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)*

¹⁵ —On nji'an «huunde nyiddiniinde bonnoore»* nde annabi Daniyiila haalnoo kabaaru muudum. Huunde ndeen darnete dow nokkuure seniinde ndeen.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) ¹⁶ Ndeen, tawaa6e ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁷ Tawaado dow suudu, taa wi'a jippoto hooya gineeji ley suudu muudum. ¹⁸ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁹ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra

* **24:15** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **24:15** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankoo6e. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin.

ley balde deen! ²⁰ Njaaree Laamdo taa doggudu moodon laatoo wakkati dab-bunde naa nyalaande fowteteende. ²¹ Sabo ndeen, torra mawdo wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²² Sini tawiino balde deen nda66indinaaka, fay gooto hisataano. Ammaa Laamdo rabbindinii de saabe subaa6e muudum. ²³ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²⁴ Sabo almasiihu'en fewree6e e annabaabe fewree6e bangowan, ngada maandeeji mawdi e kaayeeffiji faa majjina fay subaa6e been, si na laatoo. ²⁵ Paamee wooda. Mi haalanii on gilla dum waraay. ²⁶ Si yimbe mbi'ii on: «Inani mo ley ladde», taa njehee. Naa si 6e mbi'ii: «Inani mo ley cuudi toon», taa ngoondinee. ²⁷ Si goonga, no mayyere yaynirta e kammu gilla lettugal faa gorgal ni, hono noon Bii Neddo wardata. ²⁸ To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

²⁹ —Wakkati gooto, caggal torra balde deen, naange ni66an, lewru selan yaynude, koo6e kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimm-boto.† ³⁰ Wakkati oon, maande Bii Neddo oon fangan dow kammu, lenyi adunaaru diin fuu mboyan mettorgal. Be nji'an Bii Neddo oon, ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ³¹ Buutotal manngal fuufete, de o nula maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoo6e e sobbiire, kawrundura subaa6e makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Bannadol dow yibbi

(Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

³² Ekitee ko yibbi hollata: si lice makki keyditi, haakorooji makki du mbilitii fu, o6on anndi ndunngu 6adake. ³³ Noon du, si on nji'ii kulle deen fuu, annditon wakkati oon 6adake, imo woni e dammbugal galle. ³⁴ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³⁵ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

³⁶ —Ammay nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum, wanaa maleyka'en won6e dow kammuuli, wanaa Biddo oon. Walaan anndudo dum si wanaa Baabiwo oon. ³⁷ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu, noon du laatortoo si Bii Neddo warii. ³⁸ E ley nyalaade deen fadde ilam tuufaandu daam warude, yimbe ina nyaama, ina njara, ina 6anja, ina 6anee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. ³⁹ Be paamaay faa'e faa ilam tuufaandu daam wari, yooli 6e fuu. Garol Bii Neddo du, hono noon laatortoo. ⁴⁰ Wakkati oon, wor6e dido tawdete ley ngesa. Gooto mu66en hooyete, gooto du yoppee. ⁴¹ Rew6e dido undoo6e tawete dow unirde. Gooto mu66en hooyete, gooto du yoppee. ⁴² Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa wakkati mo Joomiraado mon warata. ⁴³ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata ley jemma, waalan hakkilde, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁴ Ndelle, onon du cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

Haala golloowo koolniido e golloowo bondo

(Lukka 12.41-48)

⁴⁵ —Ndelle, moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo? Oon woni mo joomum halfini golloo6e muudum faa hokka dum'en nyaamdu mu66en e wakkati kaando. ⁴⁶ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina

† 24:29 Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

wada no yamiraa noon. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁸ Ammaa si golloowo oon wo bondo, wi'ii ley bernde mum joomum booyan wartaay, ⁴⁹ de fuddi ina fiya banndiraafe muudum golloofe, ina nyaamda ina yarda e sulotoofe, ⁵⁰ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. ⁵¹ Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde munaafiki'en. Toon bojji e jeryundurde nyiiye ngoni.

25

Banndol haala surbaafe sappo

¹ —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono surbaafe sappo hooyufe fitillaaji mu66en de njehi faa nja66owoo banjudo.* ² Njoyo ma66e ngalaa hakkillo, njoyo ma66e du ina ngoodi hakkillo. ³ Be ngalaa hakkillo been kooyi fitillaaji tawi njoobaaki nebbam. ⁴ Jom'en hakkillo been kaa njaadi paali nebbam e fitillaaji mu66en. ⁵ Nde banjudo oon jenngunoo waraay ndeen, 6e fuu 6e njonj, 6e daanii. ⁶ Faa hakkunde jemma, yeewnaango nanaa, wi'i: «Inan banjudo oon! Njaltee! Nja66owee mo!» ⁷ Ndeen surbaafe been fuu pini, ina moyyina fitillaaji mu66en. ⁸ Surbaafe 6e ngalaa hakkillo been mbi'i jom'en hakkillo been: «Njedee min nebbam moodon daam, sabo inan fitillaaji amin ina nyifa.» ⁹ Jom'en hakkillo been njaabii, mbi'i: «Gasataa, sabo ko min njogii duum heyataa en, en fuu. Njehee to sonnoofe, coodowon!» ¹⁰ Ko 6e njehi faa 6e coodawa nebbam duum, banjudo oon yottii. Segilinoofe been naatidi e makko e ley suudu weltaare nduun, de dammbugal ngaal ommbaa. ¹¹ Faa booyi seeda, surbaafe heddiife 6e cegilaaki been ngarti, keddiina nodda, ina mbi'a: «Joomii amin, joomii amin, omtan min!» ¹² Ammaa o jaabii 6e, o wi'i: «Goonga kaalanammi on: mi anndaa on.»

¹³ Iisaa sakitii wi'i:

—Kakkilon ndelle, sabo on anndaa nyalaande naa wakkati mo Bii Neddo wartata oon.

Banndol haala golloofe tato (Lukka 19.11-27)

¹⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e gorko cegiliido faa dilla, noddii maccu6e mum, de halfini dum'en jawdi mum. ¹⁵ O halfini gooto ma66e mutakal kanje keme joy, goddo keme didi, tata6o oon hemre, mono fuu ko fotata e muudum. Caggal duum, o dilli. Wakkati oon ni, ¹⁶ kalfinaado mutakal kanje keme joy oon yehi luumorii dum, hebi mutakal keme joy godde. ¹⁷ Jom keme didi oon du wadi noon, tinii kam du mutakal keme didi godde. ¹⁸ Ammaa jom mutakal hemre oon yehi wasowi ngayka, uwi toon ko joomum oon hokkunoo dum.

¹⁹ Faa booyi caggal majjum, joomii 6e oon warti, noddii 6e, faa ndaara hiisa ceede deen. ²⁰ Kalfinaado mutakal kanje keme joy oon wari, waddi mutakal keme joy godde, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal keme joy. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme joy godde.» ²¹ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» ²² Kalfinaado mutakal keme didi oon wari kam du, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal kanje keme didi. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme didi godde.» ²³ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko

* **25:1** E al'aada Alhuudiyankoo6e banjudo ina yaada e yigiraa6e jom suudu muudum, sabo kam'en ndammata dum.

heewi. War naatu faa ceyododen!»²⁴ Kalfinaado mutakal kanje hemre oon wari kam du, wi'i: «Joomam, mido anndunoo a gorko tiidudo alhaali: ada taya ko a aawaay, ada hawrundura to a sarkaay aawdi.²⁵ Saabe dum, kulumi, njahumi iroyimi kanje maa oon. Haya, inan giney maa.»²⁶ Joomiiko jaabii mo, wi'i: «Maccudo bondo, jaaydo! Ada anndunoo mido taya ko mi aawaay, mido hawrundura to mi saakaay aawdi.²⁷ Ndelle, ada haannoo wattude kanje am oon to tinoobe buudi, faa danya ko tinoriimi si mi wartii.²⁸ Joonin, teetee mo mutakal hemre kanje oon, kokkon dum jom mutakal kanje keme joy oon.²⁹ Sabo jogiido fuu beydante faa heewa. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum teetete.³⁰ Maccudo jaaydo oon kaa, paddee dum yaasin e ley nimre ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.»

No Bii Neddo oon sarortoo yimbe fuu

³¹—Nde Bii Neddo wardi e teddeengal muudum, kam e maleyka'en fuu, joodoto e joodorgal laamu muudum teddungal ngaal.³² Yimbe adunaaru been fuu kawrundurte yeeso makko, o senna be hono no duroowo sendirta baali e be'i ni:³³ o heedina baali diin e junngo makko nyaamo, o heedina be'i diin e junngo makko nano.³⁴ Ndeen Kaananke oon wi'ata wonbe junngo mum nyaamo been: «Ngaree, onon be Baaba am barkini, njaabee laamu mo ndesanadon gilla e fuddoode adunaaru ndu.³⁵ Sabo mi yolbiino, de on nyaamnii kam. Mi domdiino, de on njarnii kam. Mi laatakeno beero, de on njaabake kam.³⁶ Mi holiino, de on koltinii kam. Mi nyawiino, de on cawrii kam. Mi uddanooma ley kasu, de on ndaarowii kam.»³⁷ E wakkati oon, fonnditii be been njaabotoo mo, mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi, de min nyaamni ma naa ada domdi, de min njarni ma?»³⁸ Ndey min nji'i a beero, de min njaabii ma, naa a koldo, de min koltini maa?»³⁹ Ndey min nji'i a nyawdo naa a uddaado ley kasu, de min ngari ndaarude ma?»⁴⁰ Kaananke oon jaaboto be wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko ngadandon gooto e burdo famdude ley sakiraa be am been fu, wo miin ngadandon.»

⁴¹ Caggal duum, o wi'an wonbe junngo makko nano been: «Mboodde kam, onon hudaabe Laamdo! Njehee ley yiite duumiinge nge Laamdo resani Ibiliisa e maleyka'en muudum ngeen!»⁴² Sabo mi yolbiino, de on nyaamnaay kam. Mi domdiino, de on njarnaay kam.⁴³ Mi weeriino, de on njippinaay kam. Mi holiino, de on koltinaay kam. Mi nyawiino, mi uddanooma, de on ngaraay ndaarude kam.»⁴⁴ Ndeen, be njaaboto mo kambe du, be mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi naa ada domdi naa ada weeri naa ada holi naa ada nyawi naa ada ombaa ley kasu, de min mballaay ma?»⁴⁵ O jaaboto be, o wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko on ngadanaay gooto e burbe famdude bee do duum, wo miin woni on ngadanaay.»⁴⁶ Ndeen, be njahan ley jukkungo duumiingo, de fonnditii be been keba nguurdam nduumiidam.

26

No mawbe diina ndawriri faa nannga Iisaa (Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Nde Iisaa timminnoo waajuuji diin fuu, wi'i taalibaa be muudum been:

²—Odon anndi balde didi keddani en e iidi Faltagol*, de Bii Neddo hokki-
tirte faa tontee e leggal palaangal.

* **26:2** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

³ E wakkati oon, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e been kawritowi galle Almaami Maw6o bi'eteedo Kayafas. ⁴ Be fuu 6e ndawridi faa 6e nanngira Iisaa hiila, 6e mbara dum. ⁵ Ammaa 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yim6e muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

⁶ Tawi Iisaa ina woni ley Baytaniya to suudu Simon noddirteedo ceppindo.

⁷ Debbo gomma battitii dum ina jogii faandu nebbam uurdam, tiidudam coggu sanne. O tawi Iisaa ina nyaama, o joori dam dow hoore muudum.

⁸ Nde taalibaa6e been nji'unoo dum ndeen, mettaa, ina mbi'a:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁹ Idam waawnoo sonneede ceede keewde, de ceede deen kokkee talkaa6e.

¹⁰ Iisaa faamii ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Ko wadi de odon torra debbo o? O gollanii kam gollal lobbal. ¹¹ Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ¹² O joorii nebbam uurdam dam dow 6anndu am faa o segilanoo kam uweede. ¹³ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitere.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

¹⁴ Ndeen Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaa6e sappo e dido been, yehi to hooree6e almaami'en, ¹⁵ wi'i dum'en:

—Dume kokkoton kam si mi waddanii on Iisaa?

Ndeen 6e njo6i mo buudi cardi capande tati. ¹⁶ Gilla ndeen, Yahuuda ina filoo wakkati faa jamboo Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaa6e muudum

(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkoo6e 11.23-25)

¹⁷ Nyalaande go'a6erde iidi buuru mo wattaaka rabilla, taalibaa6e been ngari, yami Iisaa, mbi'i dum:

—Toy njiddaa min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹⁸ O jaabii 6e, o wi'i:

—Njehee ngalluure toon, naaton suudu maani, mbi'on dum: «Moodibbo wi'i wakkati muudum yonii. Wo to suudu maada wadata iidi Faltagol, kam e taalibaa6e muudum.»

¹⁹ Taalibaa6e been ngadi ko Iisaa yamiri dum'en, cegilii hiraande ndeen.

²⁰ Nde hiirnoo fu, Iisaa joododii e taalibaa6e sappo e dido been faa 6e kiirtoo. ²¹ Nde 6e kiirtotonoo ndeen, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²² Be cunii sanne, heddi i6e yamira mo gooto gooto, mono fuu ina wi'a:

—Joomam, kori wanaa miin?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Cuuwidindo e am junngo muudum ley le'al ngal, oon jambotoo kam.

²⁴ Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey 6uri woodde e muudum.

²⁵ Yahuuda jamboytoodo mo oon hooyi haala, yami mo, wi'i:

—Moodibbo, kori wanaa miin?

O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

26 Nde 6e nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki taalibaa6e muudum been, wi'i:

—Nja6ee, nyaamee. Dum woni 6anndu am.

27 Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki 6e, o wi'i:

—Njaree, on fuu. 28 Dum woni yiyiam am tabintinooram amaana Laamdo. Dam rufete saabe heew6e faa hakkeji mu66en njaafee. 29 Mid6 haalana on: mi yarataa cabijam dam katin si wanaa nyannde nde njardowammi e moodon kesam ley laamu Baaba am.

30 Caggal 6e njimii Jabuura,† 6e njalti, 6e njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

31 Wakkati oon, Iisaa wi'i 6e:

—Ley jemma o, on fuu on njoppan kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de caggal baali ngaal sankitoo.»‡

Iisaa 6eydi, wi'i:

32 —Ammaa nde iirtinowaami fu, mi artoyto on Galili.

33 Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa abada mi yoppataa ma.

34 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: jemma o pay, fadde ndontoori joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

35 Piyeer wi'i mo:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaa6e been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

36 Caggal duum, Iisaa yottodii e ma66e nokku bi'eteedo Geccemane, wi'i 6e:

—Njoodee do, faa mi yaha mi wadowa du'aare.

37 O yaadi e Piyeer e 6i66e Jebede dido been, 6ernde makko fuddi maatude mettorgal e kaadeefi. 38 Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomidee e am, kakkilen.

39 O toowti seeda, o hippii yeeso makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:

—Baabiwo, si tawii ina laatoo, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoroo no muuyirmi, laatoroo no muuyirdaa aan.

40 O warti, o tawi i6e daanii. O wi'i Piyeer:

—On ngalaa sembe faa ndoomidon e am fay haddi wawtu gooto naa?

41 Kakkilee, ndu'ee, taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lakkidi.

42 O yehi katin, o du'ii, o wi'i:

—Baabiwo, si tawii horde bone nde waawaa woddineede si wanaa mi yara dum fu, muuyde maa laatoo.

43 O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyngol ma66e na teddi sanne. 44 O yehi katin, o du'ii tata6erde hono no o du'orinoo ni. 45 Caggal duum, o warti to taalibaa6e been, o wi'i dum'en:

—On daani, odon njootta naa? Ndaaree, wakkati o yottake! Bii Neddo wattete e juude luttu6e. 46 Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina fattitii.

† 26:30 Al'aada Alhuudiyankoo6e woni yimude jimii Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol.

‡ 26:31 Jakariyaa 13.7.

No Iisaa nanngiraa

(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴⁷ O tilaaki haalude, faa Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yimbe heewbe jogiibe kaafaaje e cabbi. Wo be nulaabe hooreebe almaami'en e mawbe Alhuudiyankoo6e. ⁴⁸ Jambotoodo mo oon hokkiino 6e filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum.

⁴⁹ Wakkati oon pay, Yahuuda battitii Iisaa, wi'i dum:

—Fofoo Moodibbo!

O muccii dum. ⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gido am, wadu ko waddi maa duum.

Wakkati oon, 6e battitii Iisaa, 6e nanngi dum, 6e tiigii dum. ⁵¹ Gooto e wondube e Iisaa been soorti kaafaahi mum, soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁵² Ndeen, Iisaa wi'i mo:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum, sabo kamreteedo kaafaahi fuu, kaafaahi halkata dum. ⁵³ Maa du ada miila joonin mi waawaa noddude Baaba am nulda kam ko furi konuuji sappo e didi maleyka'en naa? ⁵⁴ Ammaa si dum laatorake noon, noy ko winndaa e ley Binndi diin duum tabitirta? Di mbi'ii sanaa dum laatoroo noon.

⁵⁵ E wakkati oon, o wi'i jamaa oon:

—Ko wadi de ngardudon e kaafaaje e cabbi faa nanngon kam hono wo mi gujjo? Nyannde fuu mido joodinoo ley suudu dewal mawndu nduun, mido janngina, de on nanngaay kam. ⁵⁶ Ammaa dum fuu wadan faa Binndi annabaabe diin tabita.

Ndeen, taalibaa6e been fuu njoppi mo, ndoggi.

No mawbe diina carorii Iisaa

(Marku 14.53-65, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Nannuge Iisaa been njaari dum to Kayafas Almaami Mawdo oon. Tawi janninoobe Tawreeta e mawbe lenyol been kawritii toon. ⁵⁸ Piyeer le, ina jokki mo to toowti seeda, faa e taliyaare galle Almaami Mawdo oon. O naati ley galle oon, o joododii e doomoobe been faa o yi'a no dum sakitortoo.

⁵⁹ Woodi, hooreebe almaami'en e jeyaa6e e waalde Saahiibe ndeen fuu ina piloo fewre nde pelda Iisaa faa waree, ⁶⁰ de 6e ke6aay. Fay ko heewbe ngari seedanaade mo pene duum, sabaabu baawdo warude mo fuu walaa. Sakitii, wor6e dido ngari, ⁶¹ mbi'i:

—Kanko wi'uno imo waawi li6ude suudu dewal Laamdo, de o nyi6too ndu ley balde tati.

⁶² Almaami Mawdo oon ummii, wi'i Iisaa:

Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yimbe 6e ceedante duum wo dume?

⁶³ Dum fuu imo deyyinii. Almaami Mawdo oon wi'i mo:

—Mido yamire e innde Laamdo buurdo, kaalanaa min si tawii aan woni Almasiihu, Bii Laamdo oon.

⁶⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali. Katin, mido wi'a on: gilla joonin, on nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon. O warowan dow duule kammu.

⁶⁵ Haalaaji makko diin metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—O mbonkake Laamdo! Walaa fuu ko kaajaraden seedee6e katin! On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. ⁶⁶ Dume miilidon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Imo haani wareede.

⁶⁷ Caggal duum, 6e tutti e yeeso makko, 6e culkii mo. Wo66e ma66e ina peenya mo, ⁶⁸ ina mbi'a:

—Hey Almasiihu! Si a annabaajo, haalan min moy fiyi ma!

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Marku 14.66-72, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Tawi Piyeer ina joodii yaasin suudu nduun ley taliyaare galle oon. Gooto e hor6e won6e doon battitii mo, wi'i:

—Aan, adfa wondunoo e Iisaa Galilinkeejo oon.

⁷⁰ O yeddi dum hakkunde yim6e fuu, o wi'i:

—Mi faamaay ko kaalataa duum.

⁷¹ Caggal duum, o fonndii to dammbugal galle toon. Kord6o god6o yi'i mo, wi'i won6e doon been:

—Gorko o ina wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁷² Piyeer yeddi katin, wi'i:

—Mi hunake, mi anndaa gorko o.

⁷³ Faa 6ooyti seeda, darii6e doon been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Tannyoral, aan du wo a gooto ma66e, sabo demngal maa ngal hollii to yuurudaa.

⁷⁴ E ley duum, Piyeer fuddi hunaade e huttaade, ina wi'a:

—Mi anndaa gorko o!

Wakkati oon pay, ndontoori joggi. ⁷⁵ De Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori joggude, a wi'an a anndaa kam kile tati.» O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

27

No Iisaa yaariraa to Pilaatu

(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

¹ Gilla fajiri, hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been fuu kawriti, ndarni anniya warude Iisaa. ² Be ka66i mo, 6e njaari mo, 6e ngatti mo e juude Pilaatu goforneer oon.

No Yahuuda maayiri

(Golle Nulaa6e 1.18-19)

³ Nde Yahuuda jambiido Iisaa oon yi'unoo no Iisaa saroraa wo baretee6o fu, mimsiti. O wartiri buudi cardi capande tati diin to hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been. ⁴ O wi'i dum'en:

—Mi luttii ko njambiimi mo walaa feloore duum!

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ko jomi min? Wo aan dum woodani.

⁵ Yahuuda fad6i ceede deen ley suudu dewal mawndu nduun, dilli. Ndeen yehi, hooyi boggol, waritowii. ⁶ Hooree6e almaami'en been kooyi ceede deen, mbi'i:

—Dagaaki ceede de ngattee ley keesu oon, sabo wo dum njobdi yiiyam.

⁷ Be ndawridi dow majjum, de 6e kooyi ceede deen, 6e coodi ngesa mahoowo loode, 6e ngadi nga caabeeje weer6e. ⁸ Dum wadi de ngesa ngaan ina wi'ee «Ngesa Yiiyam» faa hannden. ⁹ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabintiniraa nde wi'unoo:

«Be kooyii buudi cardi capande tati,
coggu mo yim6e Israa'iila kiisorii yonki makko,
¹⁰ 6e coodi dum ngesa mahoowo loode,

hono no Joomiraado yamiri kam ni.»*

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)

¹¹ Iisaa darii yeeso goforneer oon. Oon yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankooḅe oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

¹² Ammaa nde hooreeḅe almaami'en e mawḅe lenyol been pelannoo mo ndeen, o nootaaki fay huunde. ¹³ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—A nanataa ko ḅe ceedante duum fuu naa?

¹⁴ Ammaa o jaabaaki faa'e. Dum haayni goforneer oon sanne.

No Iisaa saroraa wo bareteḅo

(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

¹⁵ Wakkati Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yimḅe been kasuujoo gooto mo njidi yoofaneede. ¹⁶ Wakkati oon, ina woodi kasuujoo jom innde, bi'eteḅo Iisaa Barabas. ¹⁷ E ley ko jamaa oon hawriti duum, Pilaatu yami ḅe, wi'i:

—Moy njidudon mi yoofana on: Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteḅo Almasiihu oon?

¹⁸ Si goonga, Pilaatu faamii wo kiram wadi de ḅe kokkitiri Iisaa. ¹⁹ Katin du, wakkati o joodinoo ley sarordu oon, jom suudu makko neli e makko, wi'i:

—Cela gorko ponnditiido oon, sabo jemma hankin koydi makko tampinii kam sanne.

²⁰ Hooreeḅe almaami'en e mawḅe lenyol been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana ḅe Barabas, de wara Iisaa. ²¹ Goforneer oon yamtindii ḅe:

—Moy e dido been njidudon mi yoofana on?

Be njaabii, ḅe mbi'i:

—Barabas!

²² Pilaatu yami ḅe, wi'i:

—Ndelle, noy ngadammi Iisaa bi'eteḅo Almasiihu oon?

Be fuu ḅe njaabii, ḅe mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²³ O yami ḅe, o wi'i:

—Dume o wadi ko boni?

De ḅe beydi yeewnaade semmbe, iḅe mbi'a:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²⁴ Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko waawi, tawi du muurtere ina ummoo. O hooyi ndiyam, o looti juude makko yeeso yimḅe been, o wi'i ḅe:

—Miin kaa, baka am walaa e rufugol yiyam gorko o. Wo onon dum woodani.

²⁵ Be fuu ḅe njaabii, ḅe mbi'i:

—Yiyam makko ina yowii dow amin, minen e ḅiḅḅe amin!

²⁶ Ndeen, Pilaatu yoofani ḅe Barabas, de yamiri Iisaa fiyee dorri. Caggal duum, o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa

(Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)

²⁷ Sordaasiibe goforneer been njaari Iisaa to galle laamorde ley huḅeere toon. Be ngaddi fedde sordaasiibe been fuu piilii mo. ²⁸ Be ḅorti mo kaddule makko, ḅe ḅorni mo saaya mbodeeha.† ²⁹ Caggal duum, ḅe canyi taarde gi'e,

* **27:10** Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9. † **27:28** Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke ḅornotoo.

6e kippi e hoore makko, 6e ngatti loosol e junngo makko nyaamo. Ndeen 6e kofii yeeso makko, i6e njalnoro mo, i6e mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e!

³⁰ Be tutti dow makko, 6e kooyi loosol ngool i6e piya mo hoore. ³¹ Nde 6e tilinoo jalnoraade mo ndeen, 6e itti saaya kaan, 6e borni mo kaddule makko. Ndeen 6e njaari mo faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

³² Nde 6e njaltannoo ngalluure ndeen fu, 6e kawri e gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ³³ Be njottowii nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ³⁴ Be kokki Iisaa cabijam njillunduraadam e kaanakaangel faa o yara. Nde o meedunoo dum ndeen, o salii yarude.

³⁵ Nde 6e tontunoo mo e leggal palaangal ndeen, 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁶ Caggal duum, 6e njoodii toon i6e ndooma mo. ³⁷ Be mbinndi sabaabu ko tonti mo, 6e takki dum do tiimtude hoore makko doon. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO IISAA, KAAANKE ALHUUDIYANKOO6E. ³⁸ Tawi du, yanoobe dido tontidaa e makko, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁹ Yim6e faltotoobe doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu66en, ⁴⁰ ina mbi'a:

—Aan li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, dannu hoore maa! Si wo a Bii Laamdo, jippa leggal palaangal ngal!

⁴¹ Hono noon, hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e maw6e lenyol been fuu ina njalnoro mo, ina mbi'a:

⁴² —O dannii wo66e, de o waawaa dannude hoore makko. Wo o kaananke Israa'iila. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa ngoondinen mo. ⁴³ O halfinii hoore makko Laamdo. Laamdo hisina mo joonin si na yidi mo. Sabo o wi'ii wo o Bii Laamdo.

⁴⁴ Yanoobe tontaa6e dakkol makko been du ina mbonkoro mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁵ Gilla hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁶ Wakkati yamnde tati kiiral naange, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

—Eli, Eli, lama sabaktani? (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?») ⁴⁷ Nde wo66e dariibe toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Wo annabi Iliyaasa o noddata!

⁴⁸ Wakkati oon ni, gooto doggi waddowi tekkere, suuwi nde e ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta.

⁴⁹ Ammaa heddiibe been mbi'i:

—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa waran dannu mo.

⁵⁰ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de yoofi yonki muudum.

⁵¹ Wakkati oon, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. Leydi dimmbii, kaaye ceekii. ⁵² Caabeeje udditii, de seniibe maaynoobe heewe6e iirtii. ⁵³ Caggal ko Iisaa iirtii duum, 6e njalti e caabeeje deen, 6e naati ngalluure seniinde ndeen. Yim6e heewe6e nji'i 6e.

⁵⁴ Sordaasiibe doomu6e Iisaa been e hooreejo mu66en nji'ii no leydi dimmborii e ko wadi duum fuu. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Si goonga ni, o wo Bii Laamdo!

⁵⁵ Rewbe heewbe ina ngoni to toowti, ina kaynoo. Wo be jokkunoobe Iisaa gilla Galili faa be ngollana dum. ⁵⁶ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yaakuuba e Yuusufi, kam e inna biibe Jebede ina ngoni hakkunde ma66e.

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁷ Nde hiirnoo fu, gorko jom jawdi jeyaado Arimatiya wari. Imo wi'ee Yuusufi. Kam du wo taalibaajo Iisaa. ⁵⁸ O yehi to Pilaatu, o naarii dum banndu Iisaa. Pilaatu yamiri o hokkee ndu. ⁵⁹ O hooyi banndu nduun, o filli dum e kasanke keso. ⁶⁰ O watti dum e saabeere heyre nde o wasannoo hoore makko e hayre. Caggal duum, o talliti hayre teddunde, o uddiri dammbugal saabeere ndeen, o dilli. ⁶¹ Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon ina joodii doon, ina kucciti e saabeere ndeen.

No sordaasiibe ndoomiri saabeere Iisaa

⁶² Jaango majjum wo nyalaande fowteteende. Hooree6e almaami'en e Farisa'en kawriti to Pilaatu, ⁶³ mbi'i dum:

—Joomii amin, min miccitate kiiloowo yimbe oon wi'iino nde wuurnoo ndeen, balde tati caggal maayde muudum iirtoto. ⁶⁴ Ndelle, njamiraa saabeere ndeen doomee faa nyalooma tata6o oon faltoo, taa taalibaabe makko ngara mbujja banndu makko mbi'a yimbe been o ummitake hakkunde maaybe. Ndeen kaa, hiila cakitiika kaan 6uran arandeeha kaan bonde.

⁶⁵ Pilaatu wi'i 6e:

—Inan sordaasi'en ndaaroo6e. Njehee, kooyee dum'en, ndoomira saabeere ndeen no mbaawiri fuu.

⁶⁶ Be njehi hayboyde saabeere ndeen: 6e takki omamboode ndeen, 6e ngafi maande dow mayre, 6e ndarni doon sordaasiibe ndaaroo6e.

28

No Iisaa ummintiniraa

(Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende ndeen faltinoo fu, gilla naange fudaay nyannde alan, Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon njehi ndaarooyde saabeere ndeen. ² De inan, leydi dimmbii semmbe. Maleyka Joomiraado yuuri dow kammu jippii, talliti hayre ndeen joodii dow mayre. ³ Imo jalbira hono mayyere, kaddule makko du ina ndawni far, hono jalbugol daandorgal ni. ⁴ Doomoobe been kuli sanne faa ina ndiwna, laatii hono maaybe ni. ⁵ Maleyka oon wi'i rewbe been:

—Onon kaa, taa kulee! Mido anndi Iisaa tontanoo6o oon pilotodon. ⁶ O walaa do, o ummitake hono no o wiirunoo ni. Ngaree, ndaaree nokku do o waalinoo do. ⁷ De kenyo6on, njahon, kumpitowon taalibaabe makko been o ummitake e maayde. Woodi, joonin o artoyto on Galili. Toon nji'oyton wo. Dum njoginoo mi faa mi haalana on.

⁸ Rewbe dido been kenyii, ndilli to saabeere toon, i6e keewi kulol e seyo manngo. Be ndoggi yaade faa 6e kaalanowa taalibaabe makko been kabaaru o. ⁹ Wakkati oon ni, Iisaa hawri e ma66e, wi'i 6e:

—Foofoo!

Be battitii mo, 6e nanngi koyde makko, 6e cujidani mo. ¹⁰ Ndeen, o wi'i 6e:

—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaabe am been njaha Galili. Toon 6e nji'oyta kam.

No doomoobe saabeere Iisaa been pillorii ko wadi duum

¹¹ Nde rewbe been ndillannoo ndeen, wobbe e sordaasiibe ndaarooobe saabeere been kooti ngalluure toon, kaalani hooreebe almaami'en been ko wadi duum fuu. ¹² Hooreebe almaami'en been kawriti e mawbe yimbe. Be ndawridi faa be kokka sordaasiibe been ceede keewde. ¹³ Be mbi'i dum'en:

—Mbi'on taalibaa6e makko been ngarii jemma tawi o6on daanii, de mbujji mo. ¹⁴ Si goforneer oon nanii dum fu, min koomtan dum, min keedana on e torra fuu.

¹⁵ Sordaasiibe been nanngi ceede deen, ngadi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan fillortee hakkunde Alhuudiyankoo6e faa hannden.

No Iisaa bangirani taalibaa6e muudum

(Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaa6e 1.6-8)

¹⁶ Taalibaa6e sappo e ngo'o been nje6i Galili to dow waamn6e nde Iisaa tindinnoo dum'en ndeen. ¹⁷ Nde 6e nji'unoo mo ndeen, 6e kujidani mo, ammaa wobbe ma66e cikkitirii. ¹⁸ O 6attitii, o wi'i 6e:

—Mi hokkaama baawde fuu dow kammu e leydi. ¹⁹ Ndelle, njehee to lenyi yimbe fuu, ngadon dum'en taalibaa6e am, lootiron 6e lootagal batisima e inn6e Baabiiwo e Bid6o e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Njannginon 6e 6e njokka ko njamirmi on duum fuu. Anndee, mido wondi e moodon nyannde fuu faa 6o adunaaru timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii

(Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ Dum woni fuddoode Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu Bii Laamdo.

² Ina winndaa e dewtere annabi Esaaya:

«Laamdo wi'ii: Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.*

³ Daande ina yeewnoo ley ladde na wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado,

ndartinee dati makko.»[†]

⁴ Nulaado oon woni Yaayaa lootoowo lootagal batisima[‡]. O bangii ley ladde, imo gooyna yimbe tuuba, lootiree lootagal batisima faa hakkeeki mu66en njaafee. ⁵ Yimbe leydi Yahuudiya e yimbe Urusaliima fuu ngari to makko. I6e kaalta hakkeeki ma66e, de Yaayaa ina loota 6e lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ⁶ Yaayaa ina 6ornii kaddule gadiiraade lee6i geeloodi, ina ha66ii ka66orgol nguru, ina wuuri ba66atti e njuumndi ladde. ⁷ Imo waajoroo daande toownde, imo wi'a:

—Burdo kam baawde waran gada am, mi fotayy fay turaade mi ha66ita 6oggi pade makko. ⁸ Miin, ndiyam batisima lootirmi on, de kanko kaa, Ruuhu Ceniido o lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiliisa jarriborii mo

(Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13)

⁹ Ley balde deen, Iisaa yuuri Nasaraatu ley leydi Galili, wari, de Yaayaa looti mo lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ¹⁰ Wakkati mo o wurtoonoo ndiyam daam oon, o yi'i kammu na additii, o yi'i Ruuhu Ceniido ina jippoo e makko hono no wuugaandu ni. ¹¹ Ndeen daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

¹² Wakkati oon fu, Ruuhu Laamdo yaari mo ley ladde. ¹³ O wadi toon balde capande nay, Seydaani ina jarriboo mo. Imo woni hakkunde kulle ladde, maleyka'en ina ngollana mo.

No Iisaa noddiri taalibaa6e arandee6e

(Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11)

¹⁴ Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa yehi Galili ina waajoo Kabaaru Lobbo haala Laamdo, ¹⁵ ina wi'a:

—Wakkati warii, laamu Laamdo 6adake. Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.

¹⁶ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, doon yi'i Simon e minyum Andire ina padda filiiji mu66en ley maayo ngoon. Wo 6e nanngoofe liyyi. ¹⁷ Iisaa wi'i 6e:

—Njokkee kam, mi wafan on filotoofe yimbe.

¹⁸ Wakkati oon 6e njoppi filiiji ma66e diin, 6e njokki mo. ¹⁹ O yehi yeeso seeda, o yi'i Yaakuuba bii Jebede e minyum Yuhanna ley laana mu66en ina moyyintina filiiji. ²⁰ Wakkati oon fu, o noddi 6e. Be njoppi baabiife Jebede, kam e golloofe muudum ley laana kaan, 6e njokki mo.

* **1:2** Malakiya 3.1. † **1:3** Esaaya 40.3. ‡ **1:4** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

*No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru
(Lukka 4.31-37)*

²¹ Caggal duum, 6e njehi ngalluure Kafarnahum. Nyannde fowteteende, Iisaa naati suudu waajordu, fuddi waajaade. ²² Tawaa6e doon 6een kaaynaa e waaju makko oon, sabo o waajorake 6e no jom baawde ni, wanaa hono jannginoo6e Tawreeta. ²³ Gorko gondudo e ginnaaru ina woni e waajordu nduun, wulli, ²⁴ wi'i:

—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngonda, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

²⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

²⁶ Ginnaaru nduun dimmibi gorko oon semmbe, feekii feekaango toowngo, yalti e makko. ²⁷ Jamaa oon fuu dum haayni dum, heddi ina yamundura:

—Dum wo dume? Dum wo anndal kesal koy! Imo yamira fay ginnaaji de idi dowlanoo mo.

²⁸ Wakkati gooto kabaaru makko sankitii ley leydi Galili fuu.

*No Iisaa selliniri nyaw6e heew6e
(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)*

²⁹ Nde 6e njaltunoo waajordu nduun ndeen, 6e njehi wuro Simon e Andire. Yaakuuba e Yuhanna njaadi e ma66e. ³⁰ Esoo Simon debbo ina fukkii wo jontaa6o. Iisaa yottii tan, haalanaa haala makko, ³¹ 6attitii mo, nanngi junngo makko, ummini mo. Wakkati oon o dadi e jontere makko, de o weerni 6e.

³² Wakkati futuro nde naange yannoo fuu, yim6e ngaddani Iisaa nyaw6e e wondufe e ginnaaji fuu. ³³ Ngalluure ndeen fuu hawriti to dammbugal ngaal. ³⁴ O danni nyaw6e heew6e, nyaw6e nyawuui di kawtaa sii. O riwi ginnaaji keewdi, o accataa di kaala, sabo idi anndi mo o woni.

*No Iisaa waajorii ley Galili
(Lukka 4.42-44)*

³⁵ Jaango majjum, Iisaa hejji gilla law, yehi nokku perwudo ina wada toon du'aare. ³⁶ Simon e wondufe e muudum ina piloo mo. ³⁷ Nde 6e njiinoo mo ndeen, 6e mbi'i mo:

—Yim6e fuu ina pile.

³⁸ Iisaa wi'i 6e:

—En njaha ley gure 6adiide deen faa mi waajoo toon du, sabo wo duum waddi kam.

³⁹ O yehi ley leydi Galili fuu, imo waajoo ley cuudi ma66e baajordi, imo riwa ginnaaji.

*No Iisaa selliniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16)*

⁴⁰ Gorko ceppindo wari dikkinii yeeso makko, nyaagii mo, wi'i:

—Si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laa6a.

⁴¹ Iisaa yurmii mo, foorti junngo muudum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

⁴² Wakkati oon, ceppam daam dilli e gorko oon, o dadi. ⁴³ Wakkati oon fu, Iisaa yoppi mo de gongini mo, ⁴⁴ wi'i:

—Tinna, taa humpitin fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laa6ugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina 6e a dadii.

⁴⁵ Ammaa kanko, ko o dillu doon fu, o fuddi sankitinde kabaaru oon. Dum wadi de Iisaa waawaa naatude galluuje si yimbe paamanii dum. O heddii ladde, yimbe ina yuura tatteeji fuu ina ngara to makko.

2

No Iisaa selliniri mo banndu waatundu (Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26)

¹ Gada balde seeda, Iisaa warti ngalluure Kafarnahum. Yimbe nani o wartii imo woni ley suudu. ² Jamaa keewdo hawriti ley suudu doon faa nokkuure fuu heddaaki, fay yaasin dammbugal toon. Heddii imo waajoo be konngol Laamdo. ³ Yimbe ngari, ngaddani mo gorko mo banndu waatundu. Worbe nayo na ndonndii dum. ⁴ De be kunnngii yottinde mo to Iisaa saabe jamaa oon. Ndelle be yeenji dow suudu nduun, be njuli dow do fotata e Iisaa, de be njippiniri doon mo banndu waatundu oon, tawi ina fukkinaa e daddo. ⁵ Nde Iisaa yiinoo goondinal mabbe ndeen, wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binngel am, hakkeeki maa njaafaama.

⁶ Jannginoobe Tawreeta joodinoobe doon been ina miiloo e berde mubben: ⁷ «Ko wadi gorko o na haalira hono ni? O mbonkake Laamdo! Moy waawi yaafaade hakkeeki sanaa Laamdo gooto oon?» ⁸ Iisaa faami wakkati oon miilooji mabbe, wi'i be:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ⁹ Dume furi hoyude? Yalla wi'ude mo banndum waati hakkeeki muudum njaafaama, naa wi'ude dum ummoo, hooya daddo muudum, yaha? ¹⁰ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeeki ley adunaaru ndu... Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

¹¹ —Midoo haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

¹² Wakkati oon gorko oon ummii, hooyi daddo mum, dilli yeeso yimbe been fuu. Be fuu dum haaynii be, be keddii ibe njetta Laamdo, ibe mbi'a:

—Min nji'aay hono dum abada!

No Iisaa noddiri Lewi (Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32)

¹³ Iisaa yeccitii to maayo toon. Jamaa oon fuu tawi mo toon, imo waajoo dum'en. ¹⁴ Nde o yahannoo ndeen, o yi'i Lewi bii Alfaa ina joodii e suudu to lampo nanngete, o wi'i dum:

—Jokkam!

Lewi ummii, jokki mo. ¹⁵ Nde Iisaa nyaamannoo e ley suudu Lewi ndeen, nanngoobe lampo heewbe e luttube wobbe na njoodii, ina nyaamda e makko, kanko e taalibaaabe makko. Sabo yimbe heewbe ina njokki Iisaa. ¹⁶ Jannginoobe Tawreeta jeyaaabe e waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina nyaamda e yimbe been, mbi'i taalibaaabe makko been:

—Ko wadi de imo nyaamda e nanngoobe lampo e luttube wobbe?

¹⁷ Nde o nannoo dum ndeen, o wi'i be:

—Wanaa sellube kaajaa cawroowo, wo nyawbe kaajaa cawroowo. Mi waraay faa mi noddadartiiibe. Wo luttube ngarumi noddude.

Haala suumayeere (Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39)

¹⁸ Taalibaaabe Yaayaa e Farisa'en ina cuumoo. E ley duum, yimbe ngari, yami Iisaa:

—Ko wadi de taalibaaabe Yaayaa e taalibaaabe Farisa'en ina cuumoo, de be maa been cuumataako?

¹⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla war6e 6angal ina mbaawi suumaade tawa 6arjudo oon ina wondi e mu6een naa? Mbaawaa. Sini 6arjudo oon ina wondi e ma66e, 6e cumataako. ²⁰ Ammaa balde ngaran de 6arjudo oon ittete e hakkunde ma66e. E balde deen 6e cuumotoo. ²¹ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Si dum wadii, tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool 6eydoo. ²² Katin du fay gooto loowataa cabijam kesam e sumalleeji kiiddi. Si dum wadii fu, cabijam daam fusan di, kanjam e sumalleeji diin fuu mbona. Cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee!

*Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5)*

²³ Wadiino e nyalaande fowteteende wootere, Iisaa ina rewii ley gese. Taalibaa6e muudum ina itta cammeeji alkama e laawol ngool. ²⁴ Ndeen Farisa'en mbi'i no:

—Ndaaru, dume wadi de taalibaa6e maa 6e ina ngolla ko hadaa golleede nyannde fowteteende?

²⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo na haajaa ko nyaamee-tee, kam e yaadiraabe muudum naa? ²⁶ O naati hukum Laamdo e ley jamaanu Almaami Mawdo bi'eteedo Abiyatar, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeji nyaamude buuru oon.

²⁷ Iisaa wi'i 6e katin:

—Nyalaande fowteteende ndeen wo saabe neddo wadira, wanaa neddo wadira saabe nyalaande fowteteende ndeen. ²⁸ Ndelle fay nyannde fowteteende ndeen, Bii Neddo woni joomum.

3

*No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende
(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)*

¹ Iisaa naati ley suudu waajordu nduun katin, o tawi toon gorko mo junngo waanngo. ² Yim6e won6e doon 6een na taykoo Iisaa, i6e ndaara yalla dannan gorko oon ley nyalaande fowteteende ndeen, faa 6e ke6a ko 6e pelira dum.

³ Iisaa wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde ma66e!

⁴ Caggal duum, o yami 6e:

—Dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa warude dum?

—Ammaa 6e njaabaaki. ⁵ Iisaa yeewri 6e tikkere, yoorgol 6erde ma66e ngool woyni yonki makko. O wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ⁶ Wakkati oon, Farisa'en 6een njalti, njoododii e daranii6e Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yim6e ngardi to Iisaa

⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum dilli doon, njehi maayo. Jamaa keewdo yuurudo Galili jokki mo. ⁸ Yim6e heew6e, yuurube Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi lettugal Urdun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o wadata duum, ngari to makko. ⁹ Iisaa wi'i taalibaa6e muudum 6een pilanoo dum laana taa jamaa oon gilla dum. ¹⁰ Saabe ko o dannata heew6e duum wadi

de nyaw6e been fuu kenyanii mo faa meema mo. ¹¹ Wakkati mo ginnaaji nji'i mo fu, ina kippoo, ina yeewnoo, ina mbi'a:

—Aan a Bii Laamdo!

¹² Imo sappana 6e sanne taa 6e kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suborii taalibaabe sappo e dido

(Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)

¹³ Caggal duum, Iisaa yeejowi dow waamnde, noddi 6e muuyi, de 6e ngari to muudum. ¹⁴ O subii sappo e dido, faa ngonda e makko, o nula dum'en mbaajowoo, ¹⁵ woodi o hokka dum'en baawde riiwude ginnaaji. ¹⁶ Inan inde sappo e dido 6e o subii been: Simon mo o innditiri Piyeer ¹⁷ e Yaakuuba e minyom bi'eteedo Yuhanna, 6i66e Jebede 6e o innditiri Bowanerges 6een, (maanaa majjum woni «Bi66e Riggaango»), ¹⁸ kam e Andire e Filipu e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba 6ii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba ¹⁹ e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)

²⁰ Caggal duum, o hooti. Jamaa hawriti dow makko katin faa kanko e taalibaabe makko 6e kunngii hefude no 6e nyaamira. ²¹ Nde sakiraa6e makko nannoo dum ndeen, ngarani mo, sabo wi'aama hoore makko waylitake.

²² Jannginoobe Tawreeta yuurnoobe Urusaliima ngari, mbi'i:

—Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon woni e makko. Wo kam hokki mo baawde riiwude ginnaaji diin.

²³ De Iisaa noddi 6e 6e ngara to muudum, banndani 6e, wi'i:

—Noy Seydaani waawirta riiwude hoore muudum? ²⁴ Si laamu feccake ina habda fu, laamu nguun waawataa heddaade. ²⁵ Katin du si galle feccake ina habda fu, galle onn waawataa heddaade. ²⁶ Ndelle, si Seydaani feccake ina ha6a e hoore mum fu, waawataa heddaade, wo dum timmoode muudum.

²⁷ Iisaa jokkintini wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude ley galle gorko jom semmbe de hooya jawdi muudum. Sanaa artoo ha66a joomum tafon, ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yim6e ina mbaawi yaafeede hakkeoji mu66en fuu e mbonkaaji di 6e mbonkii Laamdo fuu. ²⁹ Kaa mbonkii do Ruuhu Ceniido oon yaafataake abada. Hakke joomum heddoto dow muudum faa abada.

³⁰ Iisaa wi'irii noon saabe ko 6e mbi'i imo wondi e ginnaaru duum.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum

(Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21)

³¹ Inna Iisaa e minyiraa6e Iisaa wor6e ngari, ndarii yaasin suudu doon, de neli o noddee. ³² Do jamaa oon fiilii mo doon, 6e mbi'i mo:

—Inna maa e minyiraa6e maa na ngoni yaasin, ina kaajaa ma.

³³ O jaabii, o wi'i:

—Moy woni inna am e minyiraa6e am?

³⁴ O ndaari joodiife ina piilii mo 6een, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraa6e am. ³⁵ Sabo ga6oowo muuyde Laamdo, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

4

Banndol haala aawoowo

(Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8)

¹ Iisaa ina waajoo hunduko maayo ngoon katin. Jamaa keewdo fili mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Jamaa oon fuu ina woni hunduko maayo ngoon. ² Imo waajoroo 6e e banndi keewdi, imo wi'a 6e:

³ —Kettindee! Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, de pooli ngari cu6i ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa, ndi fudi law, sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Ammaa nde naange wulnoo fu, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi, ndi rimaay. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, mawni, rimi: yoga beydake kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

⁹ Caggal duum, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Nde Iisaa toowtunoo yimbe been fu, taalibaabe sappo e dido been e yimbe filliibe mo been yami mo e dow banndi diin. ¹¹ O wi'i 6e:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De won6e yaasin been, huunde fuu sanaa mbanndanee. ¹² Dum wadi de:

«ina ndaara faa wooda tawa nji'ataa,
ina nana faa laaba tawa paamataa,
faa taa 6e tuuba de 6e njaafee.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo

(Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15)

¹³ O wi'i 6e:

—On paamaay banndol ngol naa? Noy paamirton banndi goddi diin fuu ndelle? ¹⁴ Aawoowo oon wo konngol Laamdo aawata. ¹⁵ Aawdi caamundi sera laawol ndiin wo nan6e konngol ngool, de wakkati oon fu Seydaani wara, itta ko aawaa e ma66e duum. ¹⁶ Aawaandi dow korokaaye ndiin woni nan6e ngol, de nja66orii ngol seyo wakkati gooto. ¹⁷ Ammaa ngol walaa dadi e ma66e, wakkati seeda tan ngol wonata e ma66e. Nde billaare naa torra hewti 6e saabe konngol ngool fu, 6e njoppa ngol wakkati gooto. ¹⁸ Aawaandi ley kebbe ndiin woni nan6e ngol, ¹⁹ ammaa ka66u-ko'u adunaaru e eytugol jawdi, kam e muuyde yonki godde naatan 6e, billa ngol, ngol laatoo dimarol. ²⁰ Kaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni nanoobe konngol ngool de nja6a ngol. Be ndiman: yoga sowoo kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

Banndol dow lampal

(Lukka 8.16-18)

²¹ Caggal duum, Iisaa wi'i 6e:

—Yalla won fuu ku66oowo lampal de hippa dum kaakol, naa soorna dum ley leeso naa? Wanaa bilan ngal naa? ²² Walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko wadiraara suuraare ko wurtintaake yaasin. ²³ Jom nowru nanooru fuu nana!

²⁴ O wi'i 6e katin:

—Tinnee e no nanirton haalaaji am di! Sabo ko etiranton wo66e, wo duum etirantedon, woodi on beydante du. ²⁵ Sabo neddo fuu jogiido paamal† dow

* **4:12** Esaaya 6.9-10. † **4:25** Paamaldo ina yaada e goondinal omtoowal 6ernde joomum faa ja6a goonga.

laamu Laamdo beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum teetete.

Bannadol dow aawdi

²⁶ O wi'i katin:

—Laamu Laamdo ina wa'i hono neddo caakudo aawdi e ngesa muudum ni. ²⁷ Baawo dum, imo daanoo jemma imo ummoo nyalooma, no laatorii fuu aawdi ndiin fudan, mawna, tawa joomum anndaa no ndi mawniri. ²⁸ Leydi ndiin fudinta aawdi ndiin, ndi wada gulle, wutaandu jokka, de caggal duum, wutaandu nduun wada gabbe. ²⁹ Si ko aawaa duum benndii, tayee, sabo wakkati muudum yottake.

Bannadol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19)

³⁰ O jokkintini o wi'i:

—Dume nanndinten e laamu Laamdo? Bannadol ngole mbanddirten ngu? ³¹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari. Kam buri gabbe fuu famdude. ³² De si ngel aawaama fu, ngel mawnan faa ngel bura ledde sardiniye fuu. Ki wadan licce mawde de dowki faa pooli mbaawa nyibude cuudi mu66en e majje.

³³ Iisaa waajorake yim6e been konngol Laamdo ngool e banndi keewdi gaadi noon, haddi ko 6e mbaawi faamude. ³⁴ Walaa fuu ko o haalani 6e si wanaa e bannadol. Ammaa nde o toowtidi e taalibaa6e makko been fuu, imo fiirtana dum'en banndi diin fuu.

No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25)

³⁵ Kiiral naange nyalooma oon, Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been:

—En peyyita, keedowen gere ooto maayo.

³⁶ Be njoppi jamaa oon, 6e tawti mo e laana ka o wonnoo e muudum kaan, 6e ndunnyi. Laanaaji goddi du ina njokki mo. ³⁷ Henndu sattundu ummii, bempyye ummii ina piya laana kaan, faa ka hesi heewude ndiyam. ³⁸ Iisaa ina daanii gada laana toon, imo wawlii wawlaare. 'Be pindini mo, 6e mbi' mo:

—Moodibbo, a hillaaka ko min kalkata dum naa?

³⁹ O ummii, o sappani henndu nduun e semmbe, o wi'i maayo ngoon:

—Deyyina! Dara!

Henndu nduun deyyinii, fuu wadi siw. ⁴⁰ Caggal duum, o wi'i 6e:

—Ko wadi de kuldon? Faa hannden on ngalaa hoolaare naa?

⁴¹ Be kuli kulol cattungol, heddii i6e mbi'undura:

—O wo moy de fay henndu e ndiyam ina dowtanoo dum?

5

No Iisaa selliniri gondudo e ginnaaji
(Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39)

¹ Caggal duum, 6e njottii gere ooto maayo ngoon, to leydi Gerasa'en. ² Nde Iisaa wurtinoo laana kaan ndeen, gondudo e ginnaaru yuuri ley caabeeje, hawri e makko. ³ Ley caabeeje deen o joodinoo. Fay gooto waawaa ha66ude mo, sabo fay callali ka66ataa mo. ⁴ Sabo imo woownoo geyyireede geyyelle e callali, ammaa imo taya callali diin, imo hela geyyelle deen. Fay gooto du semmbem hewtaay faa nannga mo. ⁵ Nyannde fuu, jemma e nyalooma ley caabeeje e baamle o woni, imo wulla imo seekitoroo kaaye. ⁶ Nde o haccinoo

Iisaa faa to woddi ndeen, o doggiri to muudum, o sujidani dum, ⁷ o wulli faa toowi, o wi'i:

—Iisaa Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Hunanam saabe Laamdo, a torrataa kam!

⁸ O wi'i noon sabo Iisaa wi'unoo mo:

—Aan ginnaaru, yaltu e makko.

⁹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

Ndu jaabii, ndu wi'i:

—Jamaa mbi'eteemi, sabo miden keewi.

¹⁰ Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa wurtina di leydi ndiin. ¹¹ Coggal girooji manngal ina dura doon e dow waamnde. ¹² Ginnaaji diin njarii mo o acca dum'en naata e ley girooji diin. ¹³ O jabani di. Ginnaaji diin njalti, naati e girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, saami ley maayo ngoon, yoolii. Idi ngada hono ujunaaje didi. ¹⁴ Duroo6e been ndoggi kaalanowi dum yim6e ngalluure ndeen e seraaji mum. Yim6e been njehi faa ndaarowa ko wadi dum. ¹⁵ Nde 6e ngarnoo to Iisaa ndeen, 6e nji'i gorko gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii ina 6ornii kaddule, hakkillo muudum du wartii. De kulol nanngi 6e. ¹⁶ Yiinoo6e dum been kaalani 6e ko hewtinoo gondunoodo e ginnaaji oon e girooji diin. ¹⁷ Ndeen 6e puddi nyaagaade Iisaa dillana 6e leydi ma66e.

¹⁸ Nde o naatannoo laana kaan ndeen, gondunoodo e ginnaaji oon nyaagii mo o acca dum jokka mo. ¹⁹ O salanii oon, o wi'i dum:

—Hootu suudu maa to koreeji maa, kaalanaa 6e ko Joomiraado wadani ma e no o yurmorii ma.

²⁰ O yehi imo gooyna e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin ko Iisaa wadani mo. Be fuu dum haayinii 6e.

No Iisaa iirtiniri bii Jayrus e no selliniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

²¹ Nde Iisaa naatunoo laana yecii gere ooto maayo ndeen, jamaa keewdo fillii dum katin dakkol maayo doon. ²² Ndeen gooto e hooree6e suudu waajordu bi'eteedo Jayrus wari, yi'i Iisaa tan, hippii e koyde muudum. ²³ O nyaagii dum o haali faa heewi, o wi'i:

—Biyam debbo ina habda e yonki. War yowu junngo maa dow makko, faa o dada, o wuura!

²⁴ Iisaa yaadi e makko. Jamaa keewdo jokki dum faa ina billa dum.

²⁵ Ina woodi doon debbo mo yiyam muudum taccataa ko wadata duu6i sappo e didi. ²⁶ O tampii sanne, o yehii to sawroo6e heew6e faa jawdi makko timmi. Dum fuu samtanaay mo, nyawu nguun beydoto tan. ²⁷⁻²⁸ O nani haala Iisaa ina haalee, o naati e jamaa oon. Imo miiloo si o hebii o meemii saaya muudum tan o dadan. O yuuri gada Iisaa, o seemi saaya muudum. ²⁹ Wakkati oon yiyam makko darii, de o maati e terde makko o dadii. ³⁰ Wakkati oon fu, Iisaa du maati won baawde yuurude e muudum, yeeyii hakkunde jamaa oon, wi'i:

—Moy meemi saaya am?

³¹ Taalibaa6e makko been mbi'i mo:

—A yi'i inan jamaa ina billi ma, de ada yama moy meemi ma?

³² Kaa imo yeewa gereeji fuu, faa o yi'a meemudo mo oon. ³³ Debbo oon ina diwna no foti hulude sabo ina anndi ko wadi, wari, hippii yeeso makko, haalani mo goonga. ³⁴ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondɔnal maa dannii ma. Yahu e jam! A dadii e nyawu maa!

³⁵ O tilaaki haalde, faa wo66e yuuru6e to suudu Jayrus hooreejo waajordu oon mbi'i dɔm:

—Biya heddaaki. Haanaa tampinaa Moodibbo o katin!

³⁶ Kaa Iisaa hiisaaki haala ma66e, wi'i Jayrus:

—Taa hulu, goondɔn tan!

³⁷ O accaay fay gooto yaada e makko si wanaa Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna minyoo Yaakuuba oon. ³⁸ Be njottii suudu hooreejo waajordu oon. O tawi doon jamaa, yim6e ina mboya, ina mbulla semmbe. ³⁹ Nde o naatunoo ndeen, o wi'i 6e:

—Dume woni bojji di e duko ko? Suka o maayaay, wo o daani tan.

⁴⁰ Be njalnorii haala makko. Ndeen o wurtini 6e fuu, o hooyi baaba suka oon e inna muudum e taalibaa6e makko tato 6e o wondi, 6e naati suudu to suka oon tawaa toon. ⁴¹ O nanngi junngo mum, o wi'i:

— *Talita kuumii!* (Dum na fiirta «Suka debbo, umma!»)

⁴² Wakkati oon fu suka oon ummii, ina yaha. Duu6i makko wo sappo e didi. Dum haaynii yim6e been sanne. ⁴³ Iisaa tindini 6e sanne taa 6e paamina dɔm fay gooto. O wi'i 6e kokka suka oon ko nyaametee.

6

No Nasaraatunkoo6e calorii ja6ande Iisaa

(Matta 13.53-58, Lukka 4.16-30)

¹ Iisaa dilli nokku oon, hooti wuro ngo mawni ngoon. Taalibaa6e muudum njokki dɔm. ² Nde nyalaande fowteteende yottinoo ndeen, o fuddi waajaade ley suudu waajordu nduun. Nan6e waaju makko been, dɔm haaynii dɔm'en, heddi ina mbi'a:

—Toy o hebi dɔm? Noy o hebiri hakkillo ngo? Ndaar! Noy neddo waawiri wadirde kaayee fiiji di? ³ Yalla wanaa kanko woni cehoowo ledde, 6ii Mariyama naa? Wanaa o mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Yahuuda e Simon? Wanaa enen e banndiraa6e makko rew6e koddi naa?

Dum saabanii 6e salaade mo. ⁴ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu si wanaa e ley wuro muudum e hakkunde rimdaa6e muudum e ley suudu mum.

⁵ Iisaa hebaay wadude doon fay kaayee fi gooto, si wanaa ko yowi junngo muudum e nyaw6e seeda, danni dɔm'en. ⁶ De ko 6e ngoondinaay mo dɔm haaynake mo.

No Iisaa nuliri taalibaa6e muudum sappo e dido been

(Matta 10.1, 5-15, Lukka 9.1-6)

Caggal dɔm, Iisaa yiiltii e gure piiliide doon deen, ina waajoo. ⁷ O noddi taalibaabe sappo e dido been, o nuliri dɔm'en dido dido. O hokki 6e baawde riiwude ginnaaji, ⁸ o wi'i 6e taa 6e njaada e fay huunde si wanaa cabbi. Taa 6e kooya buuru naa mbasu naa kaalisi e ley njiibaaji ma66e. ⁹ O yamiri 6e 6e 6oornoo pade, de taa 6e kooya saayaaji didi. ¹⁰ O wi'i 6e katin:

—Galle fuu mo njippidon, keddodon doon faa nde ndillonon e nokku oon.

¹¹ Si on ngarii e nokkuure de yim6e nja66aaki on naa kettindanaaki on, ndillon toon, pidɔn sollaare ma66e wonnde e koyde mon faa laatanoo 6e seedee e dow bonanda ma66e.

¹² Be njehi, 6e mbaajii yim6e been tuuba, ¹³ 6e ndiwi ginnaaji keewdi, 6e ngatti nebbam dow ko'e nyaw6e heew6e 6e cellini dɔm'en.

*No Yaayaa maayri**(Matta 14.1-12, Lukka 9.7-9)*

¹⁴ Hirudus, kaananke oon, nani haala Iisaa ina haalee, sabo innde Iisaa sankitake faa yaaji. Wo66e ina mbi'a wo o Yaayaa lootoowo lootagal batisima* oon ummitii e maayde, duum wadi de imo jogii baawde wadude kaayeeffiji. ¹⁵ Wo66e ina mbi'a wo o annabi Iliyaasa. Wo66e du ina mbi'a wo o annabaajo hono annabaa6e arandee6e been ni. ¹⁶ Nde Hirudus nannoo dum ndeen, wi'i:

—Yaayaa mo tayunoomi hoore mum oon, kam iirtii!

¹⁷ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngée, ha66ee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe Hirudiya jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu mo o banunoo oon. ¹⁸ Sabo Yaayaa ina wi'annoo mo:

—Daganaaki ma teetaa jom suudu mawna.

¹⁹ Hirudiya mettaa e Yaayaa faa ina yidi o waree, de he6aay laawol, ²⁰ sabo Hirudus ina hulannoo Yaayaa, ina anndunoo o gorko ponnditiido, ceniido. Dum wadi de imo haybannoo dum. Si o hettindake haala muudum fu, hakkillo makko jii6oto, woodi du imo yidi hettindanaade dum.

²¹ Ammaa, Hirudiya he6i laawol warude mo nyannde rimeede Hirudus wartunoo. Hirudus wadani howruu6e muudum e hooree6e sordaasi6e been e indee-anndee'en Galili been fuu hiraande mawnde. ²² Bii Hirudiya debbo naati ina wama. Dum weli Hirudus e joododi6e e muudum fuu. O wi'i suka debbo oon:

—Haalanam ko njiddaa faa mi wadane.

²³ O hunanii dum, o wi'i o hokkan dum huunde fuu ko nyaagii mo, fay si tawi wo feccere laamu makko. ²⁴ De suka debbo oon yalti, wi'i inna muudum:

—Dume kaanumi nyaagaade mo?

Inniiko oon jaabii mo, wi'i:

—Nyaaga mo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon!

²⁵ Suka debbo oon henyii, yecii to kaananke oon, nyaagii dum, wi'i:

—Ko njidumi, ngaddanaa kam joonin joonin wo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

²⁶ Bernde Hirudus metti sanne. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaa6e been, o yidaa yalude e konggol makko ngool. ²⁷ Wakkati oon o neli gooto e sordaasi6e doomo6e mo been, o yamiri dum waddowa hoore Yaayaa. Sordaasi oon yecii, naati ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa, ²⁸ tummbi ley le'al, waddi, hokki suka debbo oon. Suka debbo oon du hokki inna mum. ²⁹ Nde taalibaa6e Yaayaa been nannoo dum ndeen, ngari kooyi 6andu makko nduun, ngattowi dum e saabeere.

*No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje njoyo e rew6e e sukaa6e**(Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)*

³⁰ Nulaa6e been ngarti to Iisaa, kaalani dum ko ngadi duum e ko mbaajii duum fuu. ³¹ O wi'i 6e:

—En njaha nokkuure ferwunde, ke6on fowtinaade seeda.

Ko o wi'i noon duum wo saabe yaha-warta yim6e na heewi doon, faa kanko e taalibaa6e makko been, 6e kunngii he6ude fay no 6e nyaamira. ³² Be njehi 6e naatowi laana, 6e peyyiti, 6e toowti kam6e tan e nokku perwudo. ³³ Yim6e heew6e nji'ii i6e njaha, annditi to 6e ponndii. Heew6e yuuri e gure deen fuu, kenyanii to 6e ponndii toon, arti 6e yottaade. ³⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan

* 6:14 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii 6e sanne, sabo i6e nga'i hono no baali di ngalaa duroowo ni. O heddii imo waajoo 6e kulle keewde. ³⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaabe 6een battitii mo, mbi'i:

—Joonin hiirii, katin du nokku o wo ladde 6olde. ³⁶ Mbi'aa jamaa o sankitoo e gure e nokkuuje 6adiide do faa coodowa ko nyaama.

³⁷ O jaabii 6e, o wi'i:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Ndeen 6e yami mo, 6e mbi'i:

—Ndelle ada yidi min kooya buudi cardi keme didi min coodanowa 6e buuru ko 6e nyaama?

³⁸ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Noy foti buuruuje de njogidon? Njehee ndaarowee!

Nde 6e njahunoo 6e kumpitowii ndeen, 6e mbi'i mo:

—Buruuje joy e liyyi didi min njogii.

³⁹ O yamiri taalibaabe 6een njoyyinira jamaa oon feere feere dow hudo hecco. ⁴⁰ Be njoodorii feere feere, hemre hemre, e capande njoyo njoyo. ⁴¹ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggitii kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon, o hokki taalibaabe makko peccana yim6e 6een. Hono noon liyyi didi diin du. ⁴² Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. ⁴³ Taalibaabe 6een kawrunduri kedde buuru e liyyi deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ⁴⁴ Nyaamu6e buuru oon 6een, fay wor6e tan ngadii hono ujunaaje njoyo.

*No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde
(Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21)*

⁴⁵ Wakkati oon fu, Iisaa yamiri taalibaabe muudum naata laana kaan, ardoo dum peyyita njaha Baytisayda gere ooto maayo ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa oon tafon. ⁴⁶ Nde o seedunoo e jamaa oon ndeen, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare.

⁴⁷ Nde jemma warnoo ndeen, tawi laana kaan ina woni hakkunde maayo toon, Iisaa tan heddii e leydi. ⁴⁸ O sooyinii taalibaabe 6een ina cummba† ko mbaawi fuu, sabo wo 6e hawroo6e e henndu. Nde 6adinoo weetude ndeen, o wari to ma66e imo yaha e koyde dow ndiyam daam, faa o hesi faltaade 6e. ⁴⁹ Kaa nde 6e njiinoo mo imo yaha e dow ndiyam daam ndeen, 6e cikki wo dum mbeelu, 6e keddii i6e mbaayda, ⁵⁰ sabo 6e fuu, nde 6e njiinoo mo ndeen, nesiiji ma66e tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i 6e:

—Cellinee 6erde mon! Wo miin. Taa kulee!

⁵¹ O naati laana kaan, o tawti 6e, de henndu nduun darii. Dum haayinii 6e sanne. ⁵² Be paamaayno haaynde nde Iisaa wadiri buuru oon ndeen, sabo 6e wum6e 6erde.

*No Iisaa selliniri nyaw6e ley leydi Genesaret
(Matta 14.34-36)*

⁵³ Be peyyiti maayo ngoon, 6e njottii leydi Genesaret, 6e ndarii doon.

⁵⁴ Wakkati 6e njalti e laana kaan ndeen, yim6e 6een annditi mo, ⁵⁵ cankitii e seraaji diin fuu, ina njowa nyaw6e mu66en e dow daddooji, ina ngadda nokku fuu do nani imo woni. ⁵⁶ Katin du do Iisaa tawaa fuu, gilla e ley gure faa e galluuje faa e ladde, yim6e 6een ngaddan nyaw6e mu66en e taliyaaje, ina njaroo mo o acca 6e meema fay si wo kommbol saaya makko. Meemudo ngol du fuu dadii.

† 6:48 Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam.

7

*Haala al'aada maamiraabe
(Matta 15.1-9)*

¹ Farisa'en e janninoobe Tawreeta wobbe yuube Urusaliima piili Iisaa.
² Be nji'i taalibaabe makko wobbe ina nyaamira juude tuunde, dum woni tawa lootiraay no tawaangal ma6be worri ni.* ³ Sabo Farisa'en e Alhudiyankeobe fuu nyaamataa si lootaay juude mu6ben faa laaba, al'aada maamiraabe ma6be oon 6e njokki. ⁴ Si 6e ngartii luumo, 6e nyaamataa si 6e lootaaki. I6e njogii al'aadaaji goddi keewdi di 6e njokki, ko wa'i hono lawyude kore e potijje e taasaaje gadiraade njamndi. ⁵ Wakkati oon, Farisa'en e janninoobe Tawreeta yami Iisaa, mbi'i:

—Dume wadi de taalibaabe maa been ndewataa al'aadaaji maamiraabe meeden, ina nyaamira juude tuunde?

⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

—Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on. Wo on munaafiki'en, hono no winndiraa:

«Lenyol ngol ina teddina kam e kunndude mu6ben,

ammaa berde mu6ben ina mboddi kam.

⁷ Bolom 6e ndewata kam.

Si goonga, janndeejii di 6e njannginta diin wo jamirooje yimbe tan.»†

⁸ Iisaa jokkintini, wi'i:

—Odon acca jamirooje Laamdo, de odon njokka al'aadaaji yimbe. ⁹ Odon calanoo yamiroore Laamdo faa laaba, faa kebon ndarnon al'aada moodon!

¹⁰ Sabo Muusaa wi'i: «Teddin bammaa e inna maa.»‡ O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»§ ¹¹ De onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'i bammum naa inna mum: «Ko kaanoomi wallirde ma duum wo *Korbaan*» (Korbaan ina fiirta «Sadaka Laamdo»).

¹² Ko mbi'oton noon duum, odon kada yimbe wallude baabiraabe mu6ben naa inniraa6e mu6ben katin. ¹³ Hono noon tosirtan konngol Laamdo e al'aadaaji di ndonundurton diin. Katin du odon ngada kulle keewde gaade noon.

*Haala ko tuuninta neddo
(Matta 15.10-20)*

¹⁴ Caggal duum, Iisaa nodditi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindanee kam, on fuu, paamee: ¹⁵ Fay huunde naatataa e neddo de tuunina dum. De wo ko yuurata ley neddo duum tuuninta dum. [¹⁶*]

¹⁷ Nde Iisaa seedunoo e jamaa oon de naatowi ley suudu ndeen, taalibaabe muudum been yami dum maanaa bannol ngol. ¹⁸ O wi'i 6e:

—Onon du, on paamaay naa? On paamaay ko yuurata yaasin de naata e hunduko neddo duum, wanaa duum tuuninta joomum? ¹⁹ Sabo dum naataay e bernde joomum. Wo reedu mum tan dum naati, woodi du dum yaltan.

E haalaaji diin Iisaa holliri nyaamdu fuu na laabi. ²⁰ O wi'i katin:

—Ko wurtotoo e ley bernde neddo duum, wo kam tuuninta joomum. ²¹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi yuurata, kam e fijirde e nguyka e war-hoore e ²² jeenu e eelgal e bonanda e jamba e golleeji terde cementiniidi e muuyde

* **7:2** lootugol juude ngol ha66aaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina ngol wadiraaw.

† **7:7** Esaaya 29.13. ‡ **7:10** Wurtagal 20.12. § **7:10** Wurtagal 21.17, Lewinkoo6e 20.9. * **7:16** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

bonde e mbonka e mawninkinaare e majjere. ²³ Kujje bonde deen fuu e bernde yuurata, de tuunina neddo.

*No debbo mo wanaa Alhuudiyanke goondiniri Iisaa
(Matta 15.21-28)*

²⁴ Iisaa dilli doon fonnidii leydi Tirus. O jippii e suudu gomma. O yidaa fay gooto faama toon o woni, ammaa o waawaano suudaade. ²⁵ Wakkati oon, debbo gomma mo binngel muudum dewel wondi e ginnaaru, nani haala makko ina haalee, wari hippii dakkol koyde makko. ²⁶ Debbo oon wanaa Alhuudiyanke, wo to Finiki ley leydi Siiriya o rima. O nyaagii Iisaa itta ginnaaru nduun e biyiiko oon. ²⁷ Kaa Iisaa wi'i mo:

—Accu sukaa6e been kaara tafon. Sabo hooyude nyaamdu sukaa6e de faddana dawaadi woodaa.

²⁸ Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Goonga Joomam, ammaa dawaadi doomooji du ina nyaama ko sukaa6e caamdinta duum.

²⁹ Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njaabidaa jaabu o, hootu, ginnaaru nduun wurtake e biya oon.

³⁰ O hooti, o tawi biyiiko oon ina fukkii dow leeso, ginnaaru nduun yaltii e muudum.

No Iisaa selliniri gorko paho mo haala muudum laa6aa

³¹ Iisaa dilli leydi Tirus, rewi leydi Sidon, e leydi mbi'eteendi Gallu-uje Sappo ndiin, warti maayo Galili. ³² O waddanaa gorko paho mo haala muudum laa6aa, o nyaagaa o yowa junngo makko e dow muudum. ³³ Wakkati oon, Iisaa toowtini mo jamaa oon, watti kolli muudum e noppi makko, tutti, meemiri tutte deen demngal makko. ³⁴ Caggal duum, o tiggittii kammu, o uumi, o wi'i paho oon:

—*Efata!* (Dum na fiirta «Cukkitee!»)

³⁵ Wakkati oon, noppi gorko oon cukkittii, demngal muudum yoppaa, heddi ina haalira no woodiri. ³⁶ Iisaa yamiri yim6e been taa 6e kaalana huunde nde fay gooto. Ammaa fay ko o hadata 6e dow majjum, i6e beyda haalde dum. ³⁷ Dum haayni 6e faa yottii kaaddi, i6e mbi'a:

—Golleeji makko fuu na mboofi. Imo faadintina faadu6e, imo muumɗintina muum6e.

8

*No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje nayo e rew6e e sukaa6e
(Matta 15.32-39)*

¹ Ley balde deen, jamaa keewdo hawriti katin. E ley ko 6e ngalaa ko 6e nyaama, Iisaa noddi taalibaa6e muudum been, wi'i dum'en:

²—Yim6e 6e ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati i6e ngondi e am, de 6e ngalaa ko 6e nyaama. ³ Si mi yoppii 6e koota tawee 6e nyaamaay, yolbere li6owan 6e dow laawol. Sabo wo66e ma66e yuuri to woddi.

⁴ Taalibaa6e makko been njaabii mo, mbi'i:

—Toy neddo hebata ko nyaamnata yim6e 6e ley ladde nde?

⁵ O yami taalibaa6e makko been, o wi'i:

—Noy foti buuruuje de njogidon?

Be mbi'i mo:

—Jeddi.

⁶ De o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. O hooyi buuruuje jeddi deen, o yetti Laamdo, o heltii de, o hokki taalibaa6e makko been peccana jamaa oon. Be

ngadiri noon. ⁷ Ibe njogii katin liyyoy pamaroy seeda. Iisaa yetti Laamdo dow makkoy, wi'i taalibaa6e muudum been pecca koy, kankoy du. ⁸ Be nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi. ⁹ Ibe ngada wor6e ujunaaje nayo. Caggal duum, Iisaa yoppi 6e, ¹⁰ naatidi e taalibaa6e muudum laana wakkati oon, feyyiti, yehi leydi Dalmanuuta.

No Farisa'en pilorii maande
(Matta 16.1-4)

¹¹ Farisa'en been ngari, puddi yeddundurde e Iisaa. Be njaarii mo o holla 6e maande yuuroore dow kammu faa 6e ndaartindoo mo. ¹² Iisaa uumi, wi'i:
—Dume wadi de yim6e jamaanu hannden o ina piloo holleede maande?
Goonga kaalanammi on: fay maande wootere on ke6ataa!

¹³ Caggal duum, o seedi e ma66e, o naati laana kaan, o fonndii gere ooto maayo.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Matta 16.5-12)

¹⁴ Taalibaa6e been njeggiti yoo6aade buuru, si wanaa buuruwal gootal tan 6e njogii ley laana kaan. ¹⁵ Wakkati oon, o tindini 6e, o wi'i:
—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e mo Hirudus oon.

¹⁶ Taalibaa6e been ina kaalda ina mbi'a ko njoobaaki buuru duum wadi de o wi'iri noon. ¹⁷ Iisaa annditi ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Ko wadi de odon kaalda hakkunde moodon on njoobaaki buuru? Yalla faa joonin on annditaay, on paamaay? Naa on wum6e berde? ¹⁸ Odon njogii gite, de on nji'ataa naa? Odon njogii noppi, de on nanataa naa? Yalla on miccetaaki ¹⁹ nde peccanmi wor6e ujunaaje njoyo buuruuje joy ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kandeeje sappo e didi.

²⁰ O yami 6e katin, o wi'i:

—Nde peccanmi wor6e ujunaaje nayo buuruuje jeddi ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kandeeje jeddi.

²¹ Ndeen o wi'i 6e:

—Faa joonin on paamaay naa?

No Iisaa wumtiniiri bumdo ley Baytisayda

²² Be njottii Baytisayda. Doon yim6e ngaddani Iisaa bumdo, 6e nyaagii dum meema mo. ²³ O nanngi junngo bumdo oon, o yaari dum yaasin wuro ngoon. Caggal duum, o tutti e gite muudum, o yowi juude makko e muudum, o yami dum, o wi'i:

—Won ko nji'ataa naa?

²⁴ Bumdo oon feerti gite mum, wi'i:

—Mido yi'a yim6e, de i6e nga'ani kam hono ledde jahooje ni.

²⁵ Iisaa yowi juude muudum e gite makko katin. Ndeen gorko oon feerti gite mum, tawi wumtii faa woodi, jiide muudum na laabi. ²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, de taa njecodaa ley wuro ngo.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21)

²⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum ponndii gure gonde dakkol Kaysariya Filipu. Dow laawol ngool, o yami 6e:

—Moy yim6e mbi'ata ngonumi?

²⁸ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e du ina mbi'a wo a gooto e ley annabaabe feen.

²⁹ O yami 6e, o wi'i:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu.

³⁰ Wakkati oon, o sappani 6e sanne taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

³¹ O fuddi faaminde 6e:

—Ina tilsi Bii Neddó torree torraaji keewdi. Maw6e yim6e e hooree6e almaami'en e janninoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de gada balde tati fuu o iirtoto.

³² O haalani 6e dum faa laabi, de Piyeer toowtini mo, fuddi felude mo dow haalaaji makko diin. ³³ Iisaa kaa, hucciti e taalibaabe muudum, ndaari 6e, de felu Piyeer, wi'i:

—Woddam aan Seydaani! Sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yim6e di yuuri.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27)

³⁴ Caggal duum, o noddii jamaa oon e taalibaabe makko 6een, o wi'i dum'en:

—Muuydo jukkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, de hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ³⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am e saabe Kabaaru Lobbo oon fu, dannan ki. ³⁶ Dume he6ude adunaaru ndu fuu nafata neddo si tawii mursii yonki muudum? ³⁷ Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ³⁸ Centirdo kam miin e haalaaji am e ley jamaanu tuundo luttudo Laamdo o, miin, Bii Neddó du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e maleyka'en seniibe e ley teddeengal Baaba am.

9

¹ O wi'i 6e katin:

—Goonga kaalanammi on: yoga e won6e do 6e maayataa tawee nji'aay laamu Laamdo ina warda e baawde.

Haala waylitagol alhaali Iisaa

(Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36)

² Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e mu66en dow waamnde toownde, kam'en tan. Doon alhaali makko waylitii yeeso ma66e. ³ Kaddule makko njalbi, ndawni far, faa dawninoowo fay gooto waawaa rawninirde noon e adunaaru ndu. ⁴ Iliyaasa e Muusaa 6angani 6e, ina kaalda e makko. ⁵ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Moodibbo, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁶ O annda ko o haalata, sabo kulol manngol naatii 6e, kam6e taalibaabe feen. ⁷ Ruulde wari suddi 6e. Daande yuuri e ley ruulde ndeen ina wi'a:

—O woni Biyam mo korsinmi. Kettindanee mo!

* **8:34** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

⁸ Wakkati oon, taalibaa6e been yeewi gereeeji fuu, de nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko 6e njippotoo waamnde ndeen ɗuum, o yamiri 6e taa 6e kaalana fay gooto ko 6e nji'i ɗuum faa wakkati nde Bii Neddo iirtii e hakkunde maay6e ndeen. ¹⁰ Be nja6i konngol ngol, de 6e keddi i6e yamundura hakkunde ma66e ɗume woni maanaa iirtaade e hakkunde maay6e.

¹¹ Caggal ɗuum, 6e yami mo, 6e mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹² O jaabii 6e:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude tafon moyyintinoo huunde fuu. Ndelle ko wadi de Binndi ɗiin mbi'i ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewɗi, huyfinee? ¹³ Midɗo haalana on: Iliyaasa wariino, de 6e ngolli ɗum ko 6e muuyi fuu, hono no haala makko haaliraa e Binndi ɗiin ni.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde 6e ngartunoo to taalibaa6e heddinoobe 6een fu, 6e nji'i jamaa keewɗo ina fillii ɗum'en, jannginoobe Tawreeta 6een ina njeddundura e mu66en. ¹⁵ Wakkati yim6e been nji'unoo Iisaa fu, ɗum haaynii 6e. Be ndoggi 6e nja66owii mo. ¹⁶ O yami 6e, o wi'i:

—Dume njeddundurton e ma66e?

¹⁷ Gorko gooto ley jamaa oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi gaddando ma biyam gorko mo ginnaaru muumɗini. ¹⁸ Do ginnaaru nduun ummorii mo fuu, li6an mo e leydi, hunnduko makko ina wurtina nguufu, imo neryundura nyiye makko, o yooraa kolonj. Mi nyaagake taalibaabe maa been ndiiwa ndu, de 6e kunnngii.

¹⁹ Iisaa wi'i yim6e been:

—Hey onon yim6e jamaanu hanndeejo 6e ngalaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka oon!

²⁰ O waddanaa suka oon. Nde ginnaaru nduun yi'unoo Iisaa ndeen, dimmbi suka oon, li6i ɗum, heddi suka oon ina talloo e leydi, hunnduko muuɗum ina wurtina nguufu. ²¹ Iisaa yami baaba suka oon, wi'i:

—Gilla ndey ɗum hebi mo?

Baaba oon jaabii, wi'i:

—Gilla imo famɗi. ²² Katin du wakkati fuu ginnaaru nduun ina li6a mo ley yiite naa ley ndiyam faa halka mo. De si tawii won ko mbaawɗaa fu, njurmodaa min, mballaa min!

²³ Iisaa wi'i mo:

—Si midɗo waawi mbiidaa? Huunde fuu ina waawi laatanaade goondindo.

²⁴ Wakkati oon, baaba suka oon yeewnii, wi'i:

—Mi goondinii, de wallam, sabo goondinde ina tiidi kam!

²⁵ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina dogga warde ndeen, sappani ginnaaru nduun e sembe, wi'i ndu:

—Ginnaaru muumɗinooru faaɗinooru, midɗo yamire mburtodaa e suka o, taa naatu mo abada katin!

²⁶ Ginnaaru nduun feekii, dimmbi suka oon sembe, de yalti e makko. Heddi imo wa'i hono maaydo, faa ko heewi e wonnoobe ɗoon been ina mbi'a o maayii. ²⁷ Ammaa Iisaa nanngi junngo makko, ummini mo tan, o darii.

²⁸ Caggal ɗuum Iisaa naati suudu de taalibaa6e muuɗum 6een toowtidi e muuɗum, yami ɗum, mbi'i:

—Dume wadi de min kungii riiwude ginnaaru nduun?

²⁹ O jaabii:

—Ginnaaru nduun, sii muudum riiwirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa didaba dow maayde muudum e irtagol muudum

(Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45)

³⁰ Be ndilli doon, 6e ceeki leydi Galili. O yidaa fay gooto faama dum, ³¹ sabo imo waajoo taalibaa6e makko 6een. Imo wi'a dum'en:

—Bii Neddo wattete e juude yim6e. Be mbaran dum, de caggal balde tati fu, iirtoto.

³² Ammaa taalibaa6e 6een paamaay maanaa haala kaan, de kuli yamude mo du.

Haala burdo teddude

(Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48)

³³ Be njottii Kafarnahum. Nde 6e njippinoo suudu weerdude ma66e fu, o yami taalibaa6e makko, o wi'i:

—Dume njeddundurdon dow laawol?

³⁴ Be ndeyyini, sabo ko 6e njeddunduri dow laawol dey, wo moy woni burdo teddude hakkunde ma66e. ³⁵ Ndeen Iisaa joodii, noddi taalibaa6e sappo e dido 6een, wi'i dum'en:

—Muuydo ardaade fuu, gada heddiibe 6een heedata, laato golloowo ma66e 6e fuu.

³⁶ Caggal duum, o nanngi junngo cukalel gomma, o darni ngel yeeso ma66e, o mumbilii ngel, o wi'i 6e:

³⁷ —Neddo fuu ja66iido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin ja66ii. Katin du ja66iido kam fuu, wanaa miin tan ja66ii, ja66ake Nuldo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Lukka 9.49-50)

³⁸ Yuhanna wi'i mo:

—Moodibbo, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

³⁹ Ammaa Iisaa wi'i:

—Taa kadee mo dum, sabo fay gooto waawaa wadirde kaayefiiji e innde am, de sakitoo mbonkoo kam wakkati oon. ⁴⁰ Sabo mo salaaki en fuu ina wondi e meeden. ⁴¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo on horde ndiyam saabe on yim6e Almasiihu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

Haala ko luttinta yim6e

(Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2)

⁴² Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko buri woodde e joomum wo hayre teddunde hab6ee e daande mum, faddee e maayo manngo. ⁴³ Si tawii junngo maa luttinte, tayu ngo. Naataa e nguurndam nduumiidam a nyakudo buri moyyande ma diina naatude e jahannama yiite nge nyifataa tawee a ki66udo. [⁴⁴ *] ⁴⁵ Si tawii koyngal maa luttinte, tayu ngal. Naataa ley nguurndam nduumiidam tawee wo a nyakudo buri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a ki66udo. [⁴⁶ †] ⁴⁷ Katin du si yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo naataa e laamu Laamdo a dokko buri moyyande ma diina paddedaa e jahannama a ki66udo. ⁴⁸ Doon, «gildi muudum mbaatataa, yiite muudum du nyifataa.»‡ ⁴⁹ Yiite lamsinan mono

* **9:44** E dereeji 6ooydi, godfi ina 6eyda aaya 44: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. † **9:46** E dereeji 6ooydi, godfi ina 6eyda aaya 46: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. ‡ **9:48** Esaaya 66.24.

fuu hono lamdam ni. ⁵⁰ Lamdam wo huunde lobbere, de si dam selii lamsude, noy lamsinirton dam katin? Hakkunde moodon laatodon hono lamdam ni, ngondon e jam.

10

Haala ceergal

(Matta 19.1-12, Lukka 16.18)

¹ Iisaa dilli doon, yehi leydi Yahuudiya, de feyyiti yehi lettugal gooruwol Urdun. Yimbe heewbe pillii mo, de imo waajoo dum'en katin hono no o woowrunoo ni. ² Farisa'en wo6be ngari faa ndaartindoo mo, yami mo:
—Yalla ina daganii gorko seerude deekum naa?

³ O jaabii be:

—Dume Muusaa yamiri on?

⁴ Be njaabii, be mbi'i:

—Muusaa jabii si gorko na seera deekum fu, winnda talkuru ceergal de seera dum.*

⁵ Iisaa wi'i be:

—Wo saabe on yoorbe berde, dum wadi de Muusaa winndani on yamiroore nde. ⁶ Kaa gilla e fuddoode, «Laamdo tagii be, wadii be gorko e debbo. ⁷ Dum wadi de gorko yoppa inna mum e bammum, nanngundura e deekum. ⁸ Be dido fuu be laato neddo gooto.»† Nii woni be nganaa dido katin, be banndu wooturu. ⁹ Ndelle, taa neddo senna ko Laamdo hawrunduri.

¹⁰ Nde be kootunoo ndeen, taalibaa6e makko been yami mo haala majjum.

¹¹ O wi'i be:

—Si neddo seerii deekum de banji goddo fuu, jeenii. ¹² Hono noon du, si debbo seedii e gorum, de gorko goddo banji dum, debbo oon du jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17)

¹³ Yimbe ina ngadda cukaloy to Iisaa, faa meema koy, de taalibaa6e been ndukani dum'en. ¹⁴ Nde o yiinoo dum ndeen, o berna, o wi'i taalibaa6e been:
—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa ka6ee koy, sabo wo nanndu6e e makkoy been njeji laamu Laamdo. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum.

¹⁶ Caggal dum, o mumbilii cukaloy koy, o yowi junngo makko e makkoy, o barkini koy.

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(Matta 19.16-30, Lukka 18.18-30)

¹⁷ Nde Iisaa nanngunoo laawol fu, gorko gomma doggiri to makko, hofii yeeso makko, yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wafude faa mi he6a nguurndam ndu-umiidam?

¹⁸ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ¹⁹ Ada anndi jamirooje: «Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, taa toonya, teddin inna maa e bammaa.»‡

²⁰ Gorko oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²¹ Ndeen Iisaa ndaari mo, yidi mo, wi'i mo:

* **10:4** Fillitagol Tawreeta 24.1. † **10:8** Fuddoode 1.27, 2.24. ‡ **10:19** Wurtagal 20.12-16.

—Huunde wootere ina nyakani maa: yahu sonnoy ko njogidfaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaabe. Ndeen, a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Ammaa nde gorko oon nannoo haalaaji diin ndeen, balinii, dillidi e mettorgal, sabo o jom jawdi sanne. ²³ Iisaa yeewi gerejeji fuu de wi'i taalibaaɓe mum been:

—Naatugol joomiraaɓe jawdi ley laamu Laamɗo ina tiidi koy!

²⁴ Haalaaji diin kaaynii taalibaaɓe been sanne. O beydi katin, o wi'i ɓe:

—Sukaabe am, naatude e laamu Laamɗo ina tiidi koy! ²⁵ Sabo ngeelooba naata wudde battal ɓuri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamɗo.

²⁶ Dum beydi haaynaade taalibaaɓe been, keddiina yamundura hakkunde muɓɓen ina mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ O ndaari ɓe, o wi'i:

—Yimɓe mbaawanaa dum, ammaa Laamɗo ina waawi. Sabo walaa fuu ko Laamɗo waawanaa.

²⁸ Ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Ndaar, minen min njoppii huunde fuu min njokkii ma!

²⁹ O jaabii dum, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: nedɗo fuu joppudo suudu muudum, naa saki-
raabe muudum worɓe e rewɓe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaaɓe
mum, naa gese muudum saabe am e saabe Kabaaru Lobbo ³⁰ heban ko ɓuri
dum kile hemre e aduna mo ngonden e muudum joonin o: joomum heban
cuudi e sakiraaɓe worɓe e sakiraaɓe rewɓe e inniraaɓe e sukaaɓe e gese,
o torrete du. E ley wakkati garoowo oon du, joomum heban nguurndam
nduumiɗam. ³¹ Ammaa ardiibe heewɓe laatoto gadaaɓe, gadaaɓe been du
laatoto ardiibe.

Haala Iisaa tataɓa dow maayde muudum e iirtagol muudum (Matta 20.17-19, Lukka 18.31-34)

³² Iɓe ngoni e laawol faa ɓe njaha Urusaliima. Iisaa na ardii ɓe, tawi
taalibaaɓe been ina mbembii, jokkuɓe dum'en been du kullii. O noddi
taalibaaɓe sappo e dido been, o fuddi haalande dum'en ko hewtata mo. ³³ O
wi'i ɓe:

—Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Nedɗo wattetee e juude hooreeɓe
almaaɓi'en e jannginoobe Tawreeta. ʼBe caroto mo sariya maayde, de ɓe
ngatta mo e juude yimɓe ɓe nganaa Alhuudiya'en. ³⁴ Been njalnoro mo,
tutta dow makko, piya mo dorri, mbara mo. De balde tati caggal majjum,
o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa (Matta 20.20-28)

³⁵ Caggal duum, Yaakuuba e Yuhanna ɓiɓɓe Jebede been ngari to Iisaa,
mbi'i dum:

—Moodibbo, won ko min njidi nyaagaade ma. Miden njidi ngadanaa min
dum.

³⁶ O wi'i ɓe:

—Dume njidudon mi wadana on?

³⁷ ʼBe njaabii mo:

—Ndunjanodfaa min min njoododoo e maada, gooto gere nyaamo maa, gooto
du gere nano maa e ley darja laamu maada.

³⁸ O jaabii ɓe, o wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen, naa looteede lootagal batisima naawngal ngal loote-teemi ngaal naa?

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

O wi'i 6e:

—On njardan horde nde njardammi ndeen, on keban lootagal batisima ngal loote-teemi ngaal. ⁴⁰ Ammaa joodaade gere nyaamo am naa gere nano am wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Laamdo moyyini beeen njeji.

⁴¹ Nde taalibaa6e sappo heddi6e beeen nannoo dum ndeen, 6ernani Yaaku-uba e Yuhanna. ⁴² Iisaa noddi 6e fuu, wi'i:

—Odon anndi laami6e leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Maw6e beeen du ina kolla yim6e beeen baawde. ⁴³ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade tedduo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ⁴⁴ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon, on fuu. ⁴⁵ Sabo fay 'Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yim6e, de hokka yonki muudum faa laato coottitaari ndimdinooi heew6e.

No Iisaa wumtiniiri Bartime

(Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43)

⁴⁶ Be njottii Yeriko. Nde Iisaa yaltannoo ngalluure ndeen, kam e taalibaa6e muudum e jamaa keewdo, 6e tawi bumdo bi'eteedo Bartime 6ii Time ina joodii ina garbina dakkol laawol ngool. ⁴⁷ Nde o nannoo wo Iisaa Nasaraatu-ujo oon faltotoo doon ndeen, o fuddi yeewnaade imo wi'a:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

⁴⁸ Yim6e heew6e ina njawana mo ina mbi'a o deyyinoo, ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁹ Iisaa darii, wi'i:

—Noddee mo.

Ndeen, 6e noddi bumdo oon, 6e mbi'i dum:

—Sellin 6ernde maa, umma! O noddii ma.

⁵⁰ O gurbitii, o faddi saaya makko, o wari to Iisaa. ⁵¹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Dume njiddaa mi wadane?

Bumdo oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi wumta.

⁵² Iisaa wi'i mo:

—Yahu, goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon o wumti, o jokki Iisaa, i6e njaha dow laawol.

11

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji e Baytaniya dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaa6e muudum dido, ² wi'i 6e:

—Njehee naatowee wuro wonngo yeeso moodon ngo. Wakkati oon fu, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina ha66ii. Ka66iton nga, ngaddon nga do. ³ Si goddo yamii on dume ngadoton nga, njaabodon mbi'on Joomii amin ina haajaa nga, de nultiran nga law.

⁴ Be njehi, 6e tawi mola ngaan ina ha66ii yaasin dakkol dammbugal, 6e ka66iti nga. ⁵ Yoga e darinoo6e doon been yami 6e:

—Dume ngolloton dɔ? Ko wadi odon ka66ita mola nga?

⁶ Be njaaborii been no Iisaa wiirunoo 6e noon. Been njoppi 6e. ⁷ Be njaarani Iisaa mola ngaan, 6e njowi saayaaji ma66e dow magga, o waddii. ⁸ Yim6e heew6e mbeerti saayaaji mu66en dow laawol. Wo66e kelti licce ledde dakkol toon, mbeerti de e laawol ngool. ⁹ Ardii6e mo e heedu6e gada makko been na yeewnoo na mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado!* ¹⁰ Barke woodanii laamu maami en Daawda, laamu ngarowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamdo dow kammuuli!

¹¹ Iisaa hewti ley Urusaliima, naatowi suudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e dido been.

*No Iisaa hudiri yibbi
(Matta 21.18-19)*

¹² Jaango majjum, caggal 6e ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi. ¹³ O haccii yibbi mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki 6i66e. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makki si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe. ¹⁴ O wi'i yibbi kiin:

—Taa fay gooto nyaama 6i66e maa abada katin!
Taalibaa6e makko been nani dum.

*No Iisaa riwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)*

¹⁵ Nde 6e njottinoo Urusaliima fu, Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuddi riwude soodo6e e soottoo6e won6e ley toon. O li6i taabaaje wecco6e ceede e joodorde soottoo6e buugaali. ¹⁶ O accaay fay gooto rewi ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronndii gineeji. ¹⁷ Ndeen o waajii 6e:

—Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare lenyi fuu!»† Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanoo6e.‡

¹⁸ Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta nani dum, pilii no mbar-data mo. Be kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne. ¹⁹ Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaa6e makko, 6e njalti ngalluure ndeen.

*Haala du'aare wondunde e goondinal
(Matta 21.20-22)*

²⁰ Fajiri jaango majjum, i6e paltoroo to yibbi kiin toon, 6e nji'i ki yoorii kolonj faa yottii dadi. ²¹ Piyeer miccitii, wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kuɗunoodaa kiin yoorii.

²² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ngoondinee Laamdo! ²³ Goonga kaalanammi on: neddo fuu biido waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», si sikkitiraay ley bernde muudum, de goondini ko wi'i duum laatoto fu, wadante dum. ²⁴ Dum wadi de mido wi'a on: ko njaaridon e ley du'aare fuu, ngoondinee on ke6ii dum, ndeen on ngadante dum. ²⁵ Nde ndaridon faa ngadon du'aare fuu, si won gadunoodo on huunde

* 11:9 Jabuura 118.25-26. † 11:17 Esaaya 56.7. ‡ 11:17 Yeremiya 7.11.

fu, njaafodon dūm, faa Baaba moodon gondō dow kammu oon yaafanoo on hakkeeki moodon onon du. [26 §]

*Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8)*

²⁷ Be ngarti Urusaliima katin. E ley ko o yiiltotoo ley suudu dewal mawndu dūum, hooreeḔe almaami'en e jannginooḔe Tawreeta e mawḔe Ḕattitii mo ²⁸ yami mo:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dūm? Moy hokki ma laawol ngollaa dūm?

²⁹ Iisaa wi'i 6e:

—Mi yaman on huunde wootere. Njaabodon kam, de mi haalana on kokkudō kam laawol mi golla ko ngollammi dūum. ³⁰ Lootagal batisima Yaayaa ngaal, to Laamdo yuuri naa to yimḔe? Njaabee kam!

³¹ Be ndawridi hakkunde maḔḔe, 6e mbi'i:

—Si en mbi'ii to Laamdo, o yaman en ndelle ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ³² Yalla en mbi'an to yimḔe naa?

IḔe kula yimḔe Ḕeen sabo 6e fuu iḔe njogorii Yaayaa wo annabaajo goon-gaajo. ³³ Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa wi'i 6e:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi dūum.

12

*Banndol haala remooḔe bonḔe
(Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19)*

¹ Iisaa fuddi haalude, banndani 6e, wi'i:

—Neddo gomma wadii ngesa cabiije. O fiiltini nga hoggo, o wasi luggere Ḕoosirde, o nyiḔi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal dūum, o halfini nga remooḔe, de o wadi jahaangal. ² Nde Ḕoreede cabiije yottinoo fu, o neli golloowo makko to remooḔe Ḕeen toon, 6e ngad-dana mo ngedu makko e ḔiḔḔe cabiije Ḕeen. ³ Be nanngi nelaado oon, 6e piyi dūm, 6e njecini dūm juude Ḕole. ⁴ O neli e maḔḔe golloowo makko goddo. Be kuyfini dūm, 6e eli dūm. ⁵ O neli katin golloowo tataḔo, de 6e mbari dūm. WoḔḔe heewḔe nuliraama hono noon: 6e piyi woḔḔe, 6e mbari woḔḔe. ⁶ Joonin kaa gooto tan o heddorii, Ḕiyiiko korsudo oon. Sakitii o neli oon du e maḔḔe, o wi'i: «Be njaagoto Ḕiyam oon.» ⁷ Ammaa remooḔe Ḕeen mbi'unduri hakkunde muḔḔen: «O woni donoowo oon. Ngaree mbaren mo, faa kewten ngesa ngaan!» ⁸ Be nanngi Ḕiddo oon, 6e mbari dūm, 6e paddi dūm to gada ngesa toon.

⁹ Joonin le, noy jom ngesa oon wadata? O waran, o halka remooḔe Ḕeen, o halfina ngesa ngaan woḔḔe. ¹⁰ Yalla on njanggaay ko winndaa ley Binndi diin dūum naa?

«Hayre nde nyiḔooḔe Ḕeen calii ndeen,

wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

¹¹ Dum wo golle Joomiraado,

wo dūm haaynde e jiide meeden!»*

§ 11:26 E dereeki Ḕooydi, goddi ina Ḕeyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gondō dow kammu oon du yaafataako hakkeeki moodon. * 12:11 Jabuura 118.22-23.

¹² Hooree6e Alhuudiyankoo6e pili no nanngira Iisaa, sabo 6e paamii bannadol ngol wo kam6e sappii. De 6e cuusaay jamaa oon. Be njoppi mo, 6e ndilli.

Haala yobugol lampo

(Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26)

¹³ Hooree6e been neli e makko Farisa'en wo66e e daraniibe Hirudus faa ke6a tuufira mo e konngol makko. ¹⁴ Be ngari, 6e mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yimbe, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. Yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki? Min kokka mo naa taa min kokka mo?

¹⁵ Ammaa Iisaa annditii naafikaaku ma66e. O wi'i 6e:

—Dume wadi de odon tuufina kam? Ngaddanee kam mbuudu cardi faa mi yi'a dum.

¹⁶ Be ngaddani mo. O yami 6e:

—Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i mo:

—Kaananke Roma.

¹⁷ Ndeen o jaabii 6e, o wi'i:

—Ndelle kokkee kaananke Roma ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

Ko Iisaa jaabii duum haayinii 6e sanne.

Haala ummital maay6e

(Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40)

¹⁸ Saduki'en wo66e ngari to makko. Kam'en ngoni yeddoo6e ummital. Be yami mo, 6e mbi'i:

¹⁹ —Moodibbo, Muusaa yamirii en si neddo banji debbo, maayii tawii he6aay biddo fu, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa hefana maaydo oon beynyu.[†] ²⁰ Wadii rimdaabe njeddo. Arandeejo oon banji debbo de maayi, he6aay biddo. ²¹ Didabo oon dewli debbo oon, kam du maayi he6aay biddo. Tatabo oon du wadi hono noon. ²² Hono nii njeddo been fuu banjiri mo, ke6aay biddo. Caggal ma66e 6e fuu, debbo oon du maayi. ²³ Ndelle, nyannde ummital, moy e ma66e laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e njeddo fuu 6e banjiino mo.

²⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On woofu6e, on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ²⁵ Sabo si maay6e ummitake fu, wor6e banjataa, rew6e banjataake. Be laatoto hono maleyka'en won6e dow kammu been ni. ²⁶ Woodi, ko maay6e ummitotoo duum, on njangaay e dewtere Muusaa ley taariki wuumoore hu66oore, hono no Laamdo haaldiri e makko, wi'i: «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba»?[‡] ²⁷ Laamdo wo Laamdo wuur6e, wanaa Laamdo maay6e. § On mboofii sanne.

Haala yamiroore burnde semmbe

(Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28)

²⁸ Jannginoowo Tawreeta gooto battitii Iisaa, tawi naniino jeddi ma66e, e no o jaaborii Saduki'en been faa woodi, yami mo:

—E jamirooje deen fuu, ndeye 6uri manngu?

²⁹ Iisaa jaabii mo:

[†] 12:19 Fillitagol Tawreeta 25.5. [‡] 12:26 Wurtagol 3.6, 15-16. [§] 12:27 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko 6ooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo ma66e duum, holli i6e mbuuri.

–Burnde fuu manngu e jamirooje deen wo nde do: «Hettinda Israa'iila, Laamdo Joomiraado meeden oon tan woni Joomiraado. ³⁰ Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu e semmbe maa fuu.»* ³¹ Didaberde ndeen wo hono mayre, kayre woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»† Walaa fuu yamiroore burnde didi deen manngu.

³²⁻³³ Jannginoowo Tawreeta oon wi'i mo:

–Moodibbo! A haalii goonga ko mbiidaa Laamdo tan woni Joomiraado, katin du Laamdo goddo walaa si wanaa kanko. E yidirde Laamdo e berndem fuu e hakkillom fuu e semmbem fuu, e yidirde gondo mum hono no yidiri hoore mum ni, kanjum buri sadakaaji duppeteedi e kirsamaaji fuu! Haala maa ina selli sanne.

³⁴ Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake hakkilantaaku ndeen, wi'i mo:

–A woddaa e laamu Laamdo.

Caggal duum, fay gooto suusaay yamude Iisaa yamde godde katin.

Haala Almasiihu e Daawda

(Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44)

³⁵ Nde Iisaa waajotoo ley suudu dewal mawndu ndeen, wi'i:

–Noy jannginoobe Tawreeta been mbaawri wiide Almasiihu oon wo taan Daawda? ³⁶ Sabo Daawda e hoore muudum wi'irii Ruuhu Ceniido:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaabaa waybe ma.»‡

³⁷ Daawda e hoore muudum ina noddira Almasiihu oon «Joomam». Ndelle, noy o laartotoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta

(Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47)

Jamaa keewdo ina hettindanii Iisaa e seyo. ³⁸ E ley waajagol makko ngool, o wi'i be:

–Tinnee e jannginoobe Tawreeta yiduube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali tedduu ley luumooji, ³⁹ foodantooobe joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁰ Ibe nyaama jawdi rewbe talkaabe be goriraaabe mu66en maayi, de be njuutina du'aawuuji ma66e faa be nanndinkinoo e lobbu6e. Kambe, jukkungo naawngo burata jippineede dow mu66en.

Haala sadaka debbo talkaajo

(Lukka 21.1-4)

⁴¹ Iisaa joodii hucciti e keesu suudu dewal mawndu nduun, yi'i no jamaa oon wattirta kaalisi e keesu oon noon. Joomiraa6e jawdi heew6e ngatti kaalisi keewdo ley keesu oon. ⁴² Ndeen debbo talkaajo mo gorum maayi wari, watti buudi didi. ⁴³ Iisaa noddii taalibaa6e muudum been, wi'i dum'en:

–Goonga kaalanammi on: ko debbo talkaajo o watti e ley keesu duum buri ko been fuu ngatti duum. ⁴⁴ Sabo 6e fuu, wo ko bonnantaa 6e fay huunde tan 6e ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

* 12:30 Fillitagol Tawreeta 6.4-5. † 12:31 Lewinkoo6e 19.18. ‡ 12:36 Jabuura 110.1.

13

*Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19)*

¹ Nde o wurtoonoo suudu dewal mawndu ndeen, taalibaaajo makko gooto wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar, kaaye de e nyimngo ngo fuu no ñardiri!

² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A yi'ii nyimngo ngo no foti mawnude naa? Fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ O joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun, o hucciti e suudu dewal mawndu nduun. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andire toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

⁴ —Anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata wadugol kulle deen fuu?

⁵ Iisaa jaabii 6e wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁶ Heew6e ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko.» Be mbosinan yim6e heew6e. ⁷ Si on naniñ kabaaru woldeejji badiidi, si on kaalanaama woldeejji boddufi, taa kulee. Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁸ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere, rafooji du ngadan. Dum fuu laatoto hono fuddoode ñatawewe beynoowo ni.

⁹ Ndeenee ko'e moodon, sabo yim6e njaaran on to carorde, on piyete ley cuudi baajordi. Be ndarna on yeeso hooree6e e kaanankoo6e saabe am, faa laatanodon kam seede6e yeeso ma66e. ¹⁰ Ina tilsi Kabaaru Lobbo on waajee lenyi diin fuu tafon. ¹¹ Nde 6e njaarii on faa 6e kokkitira on, taa mbemmbedon dow ko kaaloton. Nde wakkati majjum wari fuu, on ke6an ko kaalon. Sabo wanaa onon kaalata, wo Ruuhu Ceniido haalata. ¹² Neddo hokkitiran sakiike muudum waree, baabiwo du hokkitiran biyum. Bi66e ummanto saaraa6e mu66en, ngada faa 6e mbaree. ¹³ Yim6e fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee.

*Haala torra mawdo e gartol Almasiihu
(Matta 24.15-31, Lukka 21.20-28)*

¹⁴ Wakkati waran nde nji'oton «huunde nyiddiniinde bonnoore»* ina woni do haanaa wonde.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) Ndeen, tawaa6e ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁵ Tawaado dow suudu, taa jippoo fey de wi'a naatan faa hooya huunde ley suudu muudum. ¹⁶ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁷ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! ¹⁸ Naaree Laamdo taa dum wada wakkati dabbunde. ¹⁹ Sabo ley balde deen torra wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru ndu Laamdo tagi nduun faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²⁰ Sini Joomiraa6o ra66indinaayno balde deen, fay gooto hisataano. Ammaa o ra66indinirii de saabe subaa6e makko been. ²¹ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²² Sabo almasiihu'en fewree6e e annabaa6e fewree6e 6angowan, ngada maandeeji e kaayefiiji faa majjina

* **13:14** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **13:14** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankoo6e. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin.

fay su6aa6e been, si na laatoo. ²³ Ndelle, kakkilon! Mi haalanii on huunde fuu gilla dum waraay.

²⁴ —Ammaa e ley balde deen, caggal torra oon, naange ni66an, lewru selan yaynude, ²⁵ kooode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.† ²⁶ Wakkati oon, Bii Neddo oon yi'ete ina wara e duule,§ ina warda e baawde mawde e teddeengal. ²⁷ O nulan maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sob6iire, kawrundura su6aa6e makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Banndol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Lukka 21.29-33)

²⁸ Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki mbilitii, odon anndi ndunngu 6adake. ²⁹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon wakkati oon 6adake, ina woni e dammbugal galle. ³⁰ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³¹ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Matta 24.36-44)

³² Kaa nyaalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum. Wanaa maleyka'en won6e dow kammu, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiwo oon. ³³ Kakkilee, tinnodon e majjum, sabo on anndaa wakkati mo o warata. ³⁴ Idum wa'i hono gorko cegilliido faa dilla, yalti suudu muudum, hokki maccu6e mum mono fuu golle mum, yamiri doomoowo dammbugal oon tinnoo dooma. ³⁵ Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa nde jom galle oon wartata: ina waawi laataade kiiral naange, naa hakkunde jemma, naa wakkati nde dontooje njoggata, naa fajiri. ³⁶ Taa o juha on de o tawa odon daanii! ³⁷ Ko kaalanammi on duum, mido haalana yim6e fuu: kakkilon!

14

No maw6e diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Balde didi keddaniii iidi Faltagol e iidi buuru mo wattaaka rabilla. Hooree6e almaami'en e janninoobe Tawreeta pilii nanngirde Iisaa e hiila faa ke6a mbara dum. ² De 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yim6e muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8)

³ Wakkati oon Iisaa ina woni ley Baytaniya, do suudu Simon noddirtee6o ceppindo oon. O joodii faa o nyaama. Debbo gomma naati ina jogii faandu nebbam laa6udam, uurdam, tiidudam coggu sanne. Debbo oon heli faandu nduun, joori nebbam daam dow hoore makko. ⁴ Yoga e wonnoobe toon been mettaa, mbi'unduri hakkunde mu66en:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁵ Idam waawnoo sonneede ko buri buudi cardi keme tati, de hokkee talkaa6e!

Heddii ife pela debbo oon. ⁶ Ammaa Iisaa wi'i:

—Celee mo! Ko wadi de odon torra mo? O gollanii kam gollal lobbal.

⁷ Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu, nde muuydon fuu odon mbaawi wadande dum'en moyyere. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ⁸ O wadii ko o waawi: o joorii nebbam uurdam dam

dow banndu am faa mi segilanoo saabeere. ⁹ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitee.

*No Yahuuda jamborii Iisaa
(Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6)*

¹⁰ Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaa6e sappo e dido been, yehi to hooree6e almaami'en faa watta Iisaa e juude mu66en. ¹¹ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ceyii, 6e aadii 6e njoban mo ceede. Wakkati oon, imo fiya dabare no o jambortoo Iisaa.

*No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaa6e muudum
(Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30)*

¹² Nyannde arande iidi buuru mo wattaaka rabilla, nde 6e kirsata dammuuli iidi Faltagol ndeen, taalibaa6e Iisaa yami dum, mbi'i:

—Toy njiddaa min njaha min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹³ O nuli taalibaa6e makko dido, o wi'i dum'en:

—Njehee ngalluure toon, on kawran toon e gorko ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon dum. ¹⁴ Suudu ndu o naati fuu, mbi'on jom galle oon: «Moodibbo yamii suudu nduye nyaamdata e taalibaa6e mum been hiraande iidi Faltagol?» ¹⁵ O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilantodon en hiraande ndeen.

¹⁶ Taalibaa6e dido been njehi, naatowi ngalluure ndeen, 6e tawri hono no o wi'iri 6e noon. Toon 6e cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁷ Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e sappo e dido been. ¹⁸ Wakkati 6e njoodinoo i6e nyaama fu, Iisaa wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam, imo nyaamda e am joonin.*

¹⁹ Dum laatanii 6e ka66u-ko'u, 6e pudfi yamirde mo gooto gooto, i6e mbi'a:

—Kori wanaa miin?

²⁰ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo gooto moodon, onon sappo e dido 6e, cuuwidindo e am junngo e le'al ngal. ²¹ Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey furi woodde e muudum!

²² Nde 6e nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki 6e, wi'i:

—Nja6ee, dum wo banndu am.

²³ Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki 6e, 6e fuu 6e njari. ²⁴ O wi'i 6e:

—Dum wo yiyam am, tabintinoojam amaana Laamdo, ndufeteedam saabe heew6e. ²⁵ Goonga kaalanammi on: mi yarataa cabijam katin si wanaa nyannde njaroyim kesam e ley laamu Laamdo.

²⁶ Caggal 6e njimii Jabuura,† 6e njalti, 6e njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

*No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum
(Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)*

²⁷ Iisaa wi'i 6e:

—On fuu on njoppam kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de baali diin cankitoo.»‡ ²⁸ Ammaa caggal mi iirtake, mi artoyto on

* **14:18** Jabuura 41.10. † **14:26** Al'aada Alhuudiyankoo6e woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ **14:27** Jakariyaa 13.7.

Galili.

²⁹ Piyeer wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa mi yoppataa ma.

³⁰ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: jemma hannden o pay, fadde ndontoori e joggude kile didi a wi'an a anndaa kam kile tati.

³¹ De Piyeer haali, tekkini daande, wi'i:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaa6e been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(Matta 26.36-46, Lukka 22.39-46)

³² Be njottii nokku bi'eteedo Geccemane, de Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been:

—Njoodee do, faa mi wadowa du'aare.

³³ O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna. Bernde makko fuddi maatude kulol e kaadeefi. ³⁴ O wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomee, kakkilee.

³⁵ O toowti seeda, o hippii e leydi, o du'ii yalla imo dada e wakkati naawdo oon si na laatoo. ³⁶ O wi'i:

—Abba! Ada waawi huunde fuu, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoo ko muuyumi, dum laatoo ko muuyuda.

³⁷ O warti, o tawi i6e daanii. O wi'i Piyeer:

—Simon, a daani naa? A walaa semmbe doomude fay haddi wawtu gooto naa? ³⁸ Kakkilee, ndu'ee, faa taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokiidi.

³⁹ O yehi katin, o du'orii no arande ni. ⁴⁰ O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyngol ma66e na teddi sanne. Be kunngii anndude ko 6e njaabotoo mo. ⁴¹ O warti tata6erde, o wi'i 6e:

—Faa joonin on daani, ofon nootta naa? Heyii. Wakkati oon warii. Joonin, Bii Neddo wattete e juude luttu6e. ⁴² Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴³ O tilaaki e haalde dum, de Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wonda e yim6e heew6e jogii6e kaafaaje e cabbi. Wo 6e nulaa6e hooree6e alaami'en, e janninoobe Tawreeta, e maw6e. ⁴⁴ Jambotoodo mo oon hokkiino 6e filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum, njaaron dum kawjodon dum.

⁴⁵ Yahuuda yottii tan, battitii Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo!

O muccii dum. ⁴⁶ Ndeen 6e tuggi juude ma66e dow Iisaa, 6e nanngi dum.

⁴⁷ Gooto e darinoobe doon been, soorti kaafaahi muudum, soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁴⁸ Iisaa wi'i 6e:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi ardiido muurtere naa?

⁴⁹ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu nduun mido waajoo, de on nanngaay kam. Ammaa tilay ko Binndi diin mbi'i duum tabita.

⁵⁰ Ndeen, taalibaa6e been fuu njoppi mo, ndoggi.

⁵¹ Jokolle mo 6ornaaki na waanii disaare tan, jokki mo. Be nanngi dum,
⁵² de yoppi disaare ndeen, doggi 6anndu 6oldu.

No maw6e diina carorii Iisaa

(Matta 26.57-68, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵³ Be njaari Iisaa to Almaami Mawdo oon, tawi hooree6e almaami'en e maw6e e janngino6e Tawreeta fuu ina kawriti. ⁵⁴ Piyeer ina jokki mo to toowti faa naati ley taliyaare galle Almaami Mawdo. O joododii e doomo6e dakkol yiite, imo yuuloo.

⁵⁵ Woodi, hooree6e almaami'en e jeyaa6e e waalde Saahii6e ndeen fuu ina piloo ko pelira Iisaa faa waree, de 6e ke6aay. ⁵⁶ Heew6e ina pela mo dow fewre, ammaa haalaaji mu66en ina luttunduri. ⁵⁷ Wo66e ma66e peli mo, mbi'i:

⁵⁸ —Min nanii imo wi'a: «Mi li6an suudu dewal mawndu mahiraandu juude nduun, de ley balde tati mi nyi6a suudu dewal wonndu ndu mahiraaka juude.»

⁵⁹ Kaa e dum du, pelooje ma66e deen ina luttunduri. ⁶⁰ Almaami Mawdo oon ummii, darii hakkunde jamaa oon, yami Iisaa:

—Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yim6e 6e ceedante duum wo dume?

⁶¹ Dum fuu imo deyyinii, o jaabaaki fay huunde. Almaami Mawdo oon ina yama mo katin, ina wi'a:

—Yalla aan woni Almasiihu, 6ii mo jettooje ngoodani oon naa?

⁶² O jaabii, o wi'i:

—Miin woni kanko. On nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon, § ina warda e duule kammu.*

⁶³ Duum metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—En kaajaaka seede6e katin. ⁶⁴ On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. Dume miilidon?

Be fuu 6e mbi'i imo haani wareede.

⁶⁵ Wo66e ma66e puddi tuttude dow makko. Be cuddi yeeso makko, i6e piya mo, i6e mbi'a mo:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

Ndeen doomo6e 6een du nanngi mo, ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ E ley ko Piyeer woni ley taliyaare galle oon, gooto e hor6e Almaami Mawdo oon yottii. ⁶⁷ Nde o yiinoo Piyeer ina yuuloo ndeen, o taykii dum, o wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁶⁸ Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Miin kaa mi anndaa, mi faamataa ko kaalataa duum.

Caggal duum, Piyeer yehi naatowi bolongal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.]† ⁶⁹ Nde kordo oon yiinoo mo katin fu, haalani darii6e doon 6een, wi'i:

—Oo wo gooto ma66e!

⁷⁰ Piyeer yeddi katin. Faa 6ooyti seeda, darii6e doon 6een mbi'i Piyeer:

—Tannyoral, a gooto ma66e, sabo a Galilinkeejo.

⁷¹ Kanko du, o fuddi hunaade e huttaade, imo wi'a:

—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala mum oon feyi!

§ 14:62 Jabuura 110.1. * 14:62 Daniyiila 7.13. † 14:68 Cakitte aaya 68 tawaaka e dereeji gurdi fuu 6ooyude diin.

⁷² Wakkati oon pay, ndontoori joggi didaɓerde, de Piyeer micciti ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori e joggude kile didi, a wi'an a anndaa kam kile tati.» Bernde Piyeer metti dow majjum, heddi ina woya.

15

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5, Yuhanna 18.28-38)

¹ Nde naange fudunoo fu, hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta e waalde Saahiibe ndeen fuu, tawti mawɓe du, ɓe fuu ɓe ndawridi. Be kaɓɓi Iisaa, ɓe njaari dum, ɓe ngatti dum e juude Pilaatu goforneer oon.

² Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

³ Hooreeɓe almaami'en been ina pelda mo kulle keewɗe. ⁴ Pilaatu yami mo katin:

—Walaa ko njaabotoɗaa naa? A nanaay ko ɓe peldete duum fuu naa?

⁵ Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa dum haaynii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde

(Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

⁶ Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yimɓe been kasuujo gooto mo cubii. ⁷ Tawi gorko bi'eteedo Barabas muurtidiino e woɓɓe faa ɓe mbari neddo. Wakkati oon, iɓe uddaa e kasu saabe ko ɓe ngadi duum.

⁸ Jamaa oon njehowi to Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade dum wadana ɓe ko woownoo wafande ɓe duum. ⁹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?

¹⁰ Sabo o faamii hooreeɓe almaami'en been kiram wadi de kokkitiri mo.

¹¹ De hooreeɓe been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana ɓe Barabas, dum ɓurani ɓe yoofa Iisaa. ¹² Pilaatu jaabii katin, wi'i ɓe:

—Ndelle, dume njidudon mi wada mo mbi'oton kaananke Alhuudiyankooɓe oon?

¹³ Be yeewnii, ɓe mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁴ Pilaatu yami ɓe:

—Dume o wadi ko boni?

De ɓe beydi yeewnaade semmbe:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁵ Saabe Pilaatu ina yidi welnude ɓerde jamaa oon, yoofani dum'en Barabas. Caggal duum, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa

(Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3)

¹⁶ Sordaasiibe been njaari mo nannowi mo ley galle laamorde toon, kawrunduri sordaasiibe heddiibe been fuu. ¹⁷ Be ɓorni mo saaya mbodeeha,* ɓe canyi taarde gi'e ɓe kippi e hoore makko. ¹⁸ Be puɗɗi salminde mo, iɓe mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooɓe.

¹⁹ Iɓe piira hoore makko loosol, iɓe tutta mo, iɓe ndikkinoo, iɓe cujidana mo. ²⁰ Nde ɓe tilinoo jalnoraade mo ndeen, ɓe itti saaya mbodeeha kaan, ɓe

* **15:17** Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke ɓornotoo.

6orni mo kaddule makko. Ndeen 6e njaari mo yaasin faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

²¹ Gorko gooto bi'eteedo Simon, jeyaado Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo doon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ²² Be njaari Iisaa nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ²³ Be ngaddani mo cabijam njillunduraadam e dakke kaadude faa o yara, de o ja6aay. ²⁴ Be tontidi mo e leggal palaangal. Be pecciri kaddule makko cumnal, 6e ndaara ko mono fuu hebata.† ²⁵ Nde 6e tontata mo ndeen, wo wakkati yamnde jeenay beetee. ²⁶ Be mbinndi e alluwal tiimtude hoore makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KAAANANKE ALHUUDIYANKOO6E. ²⁷ Be tontidi mo e yanoo6e dido, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [²⁸ ‡] ²⁹ Yim6e faltotoo6e doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu66en, ina mbi'a:

—Hey! Li6ooowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, ³⁰ dannu hoore maa, jippa leggal palaangal ngal!

³¹ Hono noon, hooree6e almaami'en been du ina njalnoro mo. Kam6e e jannjinoo6e Tawreeta, i6e mbi'undura hakkunde ma66e:

—O hisinii wo66e, de o waawaa hisinde hoore makko! ³² Kanko woni Almasiihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa nji'en de ngoondinen!

Dido tontidaa6e e makko been du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

³³ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ³⁴ E ley yamnde tati kiiral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

— Eloy, eloy, lama sabaktani? (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am!

Dume saabii de njoppudaa kam?»§)

³⁵ Nde wo66e dariibe toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!

³⁶ Ndeen goddo ma66e doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:

—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!

³⁷ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki.

³⁸ Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. ³⁹ Mawdo sordaasiibe darinoo6o yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:

—Si goonga ni, neddo o wo Bii Laamdo!

⁴⁰ Rew6e wo66e ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarel e Yuusufi ina ngonni hakkunde ma66e.

⁴¹ Been njokkannoo mo ina ngollana mo nde o wonnoo Galili ndeen. Rew6e wo66e heew6e du ina ngonni doon, yaadunoo6e e makko Urusaliima.

No 6anndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

† 15:24 Jabuura 22.19. ‡ 15:28 E dereeji 6oooydi, goddi ina 6eyda aaya 28: Dum tabintini Binndi biidi: «O hiisodaama e bon6e.» § 15:34 Jabuura 22.2.

⁴² Ko hiiri duum, tawi hawrii e wakkati segilagol, sabo nyalaande fowteende badake naatude. ⁴³ Gooto teddufo e waaldeere Saahii6e, bi'eteedo Yuusufi mo Arimatiya, wari. Kanko du imo hedii 6angugol laamu Laamdo. O hulaay yaade to Pilaatu o njaaroo dum banndu Iisaa. ⁴⁴ Ko Iisaa maayi law duum, haaynii Pilaatu, noddii mawdo sordaasii6e, yami dum yalla wo goonga o maayii. ⁴⁵ Nde mawdo sordaasii6e oon haalannoo dum Pilaatu ndeen, acci Yuusufi hooya banndu nduun. ⁴⁶ Yuusufi soodi kasanke, jippini banndu Iisaa nduun, fiili dum e kasanke oon, de watti dum e saabeere wasaande ley hayre. Caggal duum, o talliti hayre, o uddiri dammbugal saabeere ndeen. ⁴⁷ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o wattaa toon.

16

Haala iirtagol Iisaa

(Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende faltinoo ndeen, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba coodi nebbele uurde faa njaha, ngatta e banndu Iisaa. ² Nyannde go'a6erde e jeddiire ndeen, rew6e been ngari to saabeere ndeen illa law, wakkati pudal naange. ³ I6e mbi'undura:

—Moy tallitanta en hayre wonnde e dammbugal saabeere ndeen?

⁴ Ammaa nde 6e 6antunoo gite ma66e ndeen, 6e nji'i hayre ndeen tallitaama. Inde mawni sanne. ⁵ Wakkati 6e naatunoo e saabeere ndeen, 6e nji'i jokolle ina joodii gere nyaamo ina bornii saaya ndaneeha, de 6e kuli. ⁶ O wi'i 6e:

—Taa kulee! Odon piloo Iisaa Nasaraatuujo tontanoofo oon. O iirtake, o walaa do. Inan nokku do o wattanoo doon. ⁷ Joonin kaa, njehee, mbi'owee taalibaa6e makko been e Piyeer o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo, hono no o wiirunoo on noon.

⁸ Rew6e been njalti saabeere ndeen, ndoggi. I6e ndiwna kulol, i6e mbemm-bii sanne. Be kaalanaay fay gooto huunde ndeen no 6e poti hulude.

⁹ Illa fajiri nyannde go'a6erde e jeddiire, Iisaa iirtake. Caggal ko o iirtii duum, o artii o 6angi e Mariyama jeyaado Magdala mo o riiwnoo ginnaaji jeddi e muudum oon. ¹⁰ Mariyama yehi humpitoyde kabaaru oon wondunoo6e e Iisaa been, tawi i6e cunii i6e mboya. ¹¹ Ammaa ko 6e nani o iirtake e ko Mariyama yi'i mo duum fu, 6e ngoondinaay dum.

¹² Caggal duum, o 6angi e dido ma66e e tagaadi ngonndi, i6e nanngi laawol jahoowol ladde. ¹³ Kam6e du, 6e ngarti 6e kumpiti heddi6e been, de been ngoondinaay 6e.

¹⁴ Sakitii, o 6angi e taalibaa6e sappo e ngo'o been wakkati mo 6e nyaamata. O feliri 6e rafi goondinal ma66e e yoorde berde ma66e, sabo 6e ngoondinaay yiibe mo caggal ummitagol makko been. ¹⁵ O wi'i 6e:

—Njehee ley adunaaru ndu fuu, mbaajodon tagaado fuu Kabaaru Lobbo o.

¹⁶ Goondindo de lootaa lootalag batisima fu, hisinte. Mo goondinaay jukkete.

¹⁷ Kaayeeffiji di ina ngoodani goondin6e been: 6e ndiwrani ginnaaji saabe am, 6e kaalan demle kese, ¹⁸ 6e nanngiran bolle e juude ma66e. Fay si 6e njari poson, fay huunde wadataa 6e. Be njowan juude ma66e e nyaw6e de cella.

¹⁹ Gada Iisaa Joomiraado haaldii e ma66e, yeentinaa dow kammu, joodii gere nyaamo Laamdo. ²⁰ De kam6e kaa, 6e njehi i6e mbaajowoo ley nokkuuje

fuu. Joomiraado ina wondi e ma66e, tabintiniri konngol ngol e maandeeji kaayniidi jaadooji e maggol.*

---

* **16:20** Aaya 9 yaade 20 tawaaka e dereeji 6urdi fuu 6ooyude diin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

¹ Yimbe heewbe pilake fillitaade kulle tabitinde hakkunde meeden. ² Be mbinndii ko seediibe gilla fuddoode been kaalani en. Seediibe been ngoni halfinaabe faa anndina konngol ngool. ³ Tawfilus teddufo, mi taykake kulle deen fuu faa woodi gilla arande, mi tawii na hawrani kam miin du faa mi winndane, mi fiirtane dum faa laaba no dum wadiri, ⁴ faa kebaa tannyoral jannde nde njanningadaa ndeen wo goonga.

No jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵ Wakkati jamaanu Hirudus, kaananke Yahuudiya, na woodi almaami gomma bi'eteedo Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere Abiya, gii Haaruuna. Dee Jakariyaa du wo yuwdi Haaruuna, innde muudum wo Elisabet. ⁶ Be dido fuu be fonnditiiibe to Laamdo. Ibe njokki jamirooje Joomiraado e sariyaaji muudum fuu. Feloore fuu walaa e ma66e. ⁷ Be kebaay biddo, sabo Elisabet wo dimaro. Be dido fuu be naywii du.

⁸ Nyannde gomma, Jakariyaa ina golla golle muudum yottinde sadakaaji yeeso Laamdo, sabo wakkati oon wo waaldeere makko jeyti gollal ngaal. ⁹ Ley al'aada almaami'en iibe mboownoo wadufe cumnal. Wo nii Jakariyaa subiraa faa naata nokkuure seniinde wonnde ley suudu dewal mawndu, de ura toon ure. ¹⁰ Jamaa oon fuu darii yaasin ina wada du'aare wakkati mo ure deen mbuletee. ¹¹ Wakkati oon maleyka Joomiraado bangani mo, ina darii gere nyaamo nokkuure urirde ndeen. ¹² Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka oon ndeen, nesim tayi, kulol nanngi dum. ¹³ Maleyka oon wi'i mo:

—Jakariyaa taa hulu, sabo du'aare maa jaabaama. Deeka Elisabet rimante biddo gorko, inndiraa dum Yaayaa. ¹⁴ Biddo oon waddante seyo manngo, heewbe ceyorto rimeede makko, ¹⁵ sabo o laatoto teddufo yeeso Joomiraado. O yarataa doro, o yarataa huunde fuu ko sulinta. O heewan Ruuhu Ceniido gilla e ley reedu inniiko. ¹⁶ O wartiran bi66e Israa'iila heewbe to Laamdo Joomiraado mu66en. ¹⁷ O artoto Joomiraado warde, o wonda e ruuhu e baawde de annabi Iliyaasa hebunoo, faa o wartira berde baabiraa66e to bi66e mu66en, faa o wartira salii66e du e hakkillooji dartiibe, faa moyyinana yimbe segilaniibe garol Joomiraado.

¹⁸ Jakariyaa yami maleyka oon, wi'i:

—Noy paamirammi dum wo goonga? Sabo miin mi naywii, deekam oon du wadi duubi.

¹⁹ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Miin woni jibiriilu dakkiido Laamdo, mi nulaado to maada faa mi haalane kabaaru lobbo o. ²⁰ Ndelle joonin a muumdan. A haalataa si wanaa wakkati mo dum tabiti, sabo a goondinaay haala am. Haala am ka tabitowan nde wakkati majjum wari.

²¹ Tawi yimbe been ina kedii Jakariyaa, ina haayinii dum'en ko o 6ooyi ley suudu dewal mawndu dum. ²² Nde o wurtinoo ndeen, o hunngii haaldude e ma66e. Be paami won ko o hollaa ley suudu dewal mawndu nduun. Imo haalda e ma66e muummumre, o heddii o waawaa haalde. ²³ Nde balde golle makko tilinoo ndeen, o hooti suudu makko.

²⁴ Caggal balde deen, Elisabet deekiiko oon hooyi reedu, dammbii haddi lebbi joy, ina wi'a:

²⁵ —Dum woni ko Joomiraado wadani kam. O taykake kam, o ittanii kam dukkuru hakkunde yim6e.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

²⁶ Ley lewru Elisabet jeega6urdu nduun, Laamdo nuli maleyka Jibiriilu e wuro wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili, ²⁷ to surbaajo mo taan Daawda bi'eteedo Yuusufi ha66ani. Surbaajo oon ina wi'ee Mariyama. ²⁸ Maleyka oon naati do Mariyama woni doon, wi'i dum:

—Aan e jam, kebudo moyyere Joomiraado. Joomiraado ina wondi e maada.

²⁹ Haala kaan wemmbi Mariyama sanne, ina miiloo dume jowtaango ngo fiirtata. ³⁰ De maleyka oon wi'i mo:

—Taa hulu, Mariyama! Sabo a hebii moyyere yuurunde e Laamdo, ³¹ a hooyan reedu, ndimaa biddo gorko, inndiraa dum Iisaa. ³² Biddo oon laatoto tedduo, o noddirte Bii Laamdo Toowdo. Laamdo Joomiraado hokkan mo laamu maamiiko Daawda. ³³ O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada, laamu makko walaa timmoode.

³⁴ Mariyama wi'i maleyka oon:

—Noy dum laatortoo, sabo mi anndaa gorko?

³⁵ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Ruuhu Ceniido jippoto e maada,
baawde Laamdo Toowdo cuddete.

Saabe duum, biddo mo ndimataa oon
inndirte Ceniido, Bii Laamdo.

³⁶ Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyii reedu ley nayeewu muudum, o riman biddo gorko. Imo wi'eenoo wo o dimaro, de joonin kaa imo wondi e reedu lewru jeega6urdu, ³⁷ sabo walaa fuu ko Laamdo waawaa.

³⁸ Wakkati oon, Mariyama wi'i:

—Inani kam, miin kordo Joomiraado, dum laatoranoo kam no mbiirudaa ni.

Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyama yaari to Elisabet

³⁹ E ley balde deen, Mariyama ummii, yehi law to wuro gomma wonngo ley baamle Yahuudiya. ⁴⁰ O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisabet. ⁴¹ Nde Elisabet nannoo jowtaango makko ndeen, biddo gondo e reedu muudum oon dimmbii. Ndeen Elisabet hebbinaa Ruuhu Ceniido, ⁴² yeewnii e daande toownde, wi'i:

—A barkinaado hakkunde rew6e! Biddo mo ndeedudaa o du wo barkinaado! ⁴³ Miin, wo mi dume faa inna Joomiraado wari to am? ⁴⁴ Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo nowru am ndeen, biddo gondo e reedu am oon dimmborake kuyam. ⁴⁵ Barke woodanii ma, aan goondindo ko Joomiraado haalani maa duum tabitan.

Jimol Mariyama

⁴⁶ Mariyama wi'i:

—Yonki am ina mana Joomiraado!

⁴⁷ Bernde am ina heewi seyo e dow Laamdo Kisinoowo kam,

⁴⁸ sabo o yurmaka kam, miin, kordo makko leeyudo.

Gilla joonin jamaanuujii fuu noddiran kam barkinaado.

⁴⁹ Sabo Jom baawde wadani kam kulle mawde!

Innde muudum wo seniinde.

- 50 Yurmeende muudum ina woni dow huloobe dum jamaanu dow jamaanu.
 51 O gollii golleeji mawdi e semmbe junngo makko,
 o sankitii mawninkiniibe e anniyaaji mu66en.
 52 O saamdinii kaanankoo6e e laamuuji mu66en,
 o toownii leeyu6e.
 53 O haarnirii yolbu6e kulle lobbe,
 o yoppii jom'en jawdi juude 6ole.
 54-55 O wallii yim6e Israa'ila, maccu6e makko 6een,
 sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e maamiraabe meeden,
 yurmaade Ibrahiima e yuwdi muudum faa abada.
 56 Mariyama waddi e Elisabet ko wadata lebbi tati de yeccii suudu
 muudum.

Haala rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

- 57 Wakkati ndimu Elisabet yottii, o rimi 6iddo gorko. 58 Hoddiibe makko
 e sakiraabe makko nani yurmeende mawnde nde Joomiraado wadani mo
 ndeen, ceyodii e makko.
 59 Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, 6e ngari taadude
 ngel.* I6e njidunoo inndirde ngel innde baabiigel Jakariyaa, 60 ammaa
 inniigel ja6aay, wi'i ngel inndiree Yaayaa. 61 Be mbi'i dum:
 –Yim6e maa fuu walaa inndiraado innde nde.
 62 Be yami baabiigel e muummumre, noy yidi 6iyum oon inndiree.
 63 Jakariyaa yamani alluwal, winndi dow maggal: «Yaayaa woni innde
 maggel.» Be fuu dum haaynii 6e. 64 Wakkati oon pay, hunduko Jakariyaa
 yoppaa, demngal mum ha66itaa, ina haala, ina yetta Laamdo. 65 Kulol
 nanngi hoddiibe makko 6een fuu. Katin du yim6e ley baamle Yahuudiyaa
 fuu ina kaala kabaaruuji diin. 66 Nan6e dum 6een fuu ndesi dum e ley 6erde
 mu66en, ina mbi'a: «Ndelle dume cukalel ngel laatoytoo?» Sabo 6e nji'ii
 junngo Joomiraado ina woni dow maggel.

Jimol Jakariyaa

- 67 Jakariyaa, baaba cukalel ngeel, heewi Ruuhu Ceniido, haaldi
 annabaaku, wi'i:
 68 –Jettooje ngoodanii Joomiraado, Laamdo Israa'ila,
 sabo warii walli yim6e muudum, rimdini dum'en.
 69 O waddanii en Kisinoowo jom semmbe
 yuwdo e suudu Daawda, maccudo makko.
 70 Dum fuu dum laatorii hono no o haalirnoo e kunndude annabaa6e makko
 seniibe gilla arande -
 71 o wi'i o hisinan en e habdiibe men,
 e juude way6e en fuu.
 72 Nii o yottiniri yurmeende nde o aadaninoo maamiraabe men ndeen,
 o miccitate amaana makko ceniido,
 73 hunayeere nde o hunanii maammen Ibrahiima,
 o hokkan en 74 danneede e juude way6e en faa ngolliranen mo rafi kulol,
 75 ndewen mo ley senaare e dartaare yeeso makko haddi nguurndam
 meeden fuu.

- 76 Aan du cukalel, a noddirte annabaaajo Laamdo Toowdo,
 sabo a artoto Joomiraado warde faa moyyinanaa mo laabi makko,

* 1:59 Al'aada Alhuudiyankoo6e, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du.

77 faa anndinaa yim6e makko laawol kisindam ley ko o yaafotoo hakkeejj mu66en.

78 Saabe Laamdo meeden wo keewdo yurmeende, Jayngol yuurungol dow ina wara to meeden,

79 faa yaynana won6e ley nimre e kulol maayde, de rewna koyde men dow laawol jam.

80 Suka oon ina mawna, hakkillo muudum ina 6eydoo. O joodii ley ladde faa wakkati mo o 6anginaa e Israa'iila.

2

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Matta 1.18-25)

1 E ley balde deen, Agustus kaananke mawdo yamiri limgal wafee ley laamu Roma fuu. 2 Kangkal woni limgal arandeyal, kawrungal e laamu Kiriniyus goforneer leydi Siiriya. 3 Yim6e fuu njehi winndowaade, mono fuu e wuro muudum. 4 Yuusufi du dilli Nasaraatu ley leydi Galili, faa yaha wuro Daawda wi'eteengo Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo e lenyol Daawda jaati o yuuri. 5 O yehi toon winndowaade, kanko e Mariyama ka66anaado makko, deedufo. 6 E ley gonal ma66e toon, wakkati ndimu Mariyama yottii. 7 O rimi afo makko, o saawi dum e kaddule, o fukkini dum ley akalawal, sabo 6e ke6aay nokkuure ley jipporde ndeen.

8 Duroo6e ina ngoni ley seraaji diin, na ndooma dammuuli mu66en jemma. 9 Maleyka Joomiraado 6angani 6e, darja Joomiraado delkoowo fiilii 6e. Kulol manngol nanngi 6e. 10 De maleyka oon wi'i 6e:

—Taa kulee! Sabo mido haalana on Kabaaru Lobbo laatantodo yim6e fuu seyo manngo. 11 Hannden on ndimanaama Kisinoowo ley wuro Daawda. Kanko woni Almasiihu, kanko woni Joomiraado. 12 Inan maande majjum: on tawan cukalel keccel ina saawaa e kaddule, ina fukkinaa ley akalawal.

13 Wakkati gooto, maleyka'en heew6e yuuri dow kammu, tawti maleyka artiido oon, ina njetta Laamdo, ina mbi'a:

14 —Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli, dow leydi du jam woodanii yim6e 6e o horsini.

15 Nde maleyka'en 6een ceedunoo e ma66e, de yeenti dow kammu ndeen, duroo6e 6een ina mbi'undura:

—En njaha Baytilaama, ndaaren ko wadi, ko Joomiraado anndini en duum.

16 Be karii, 6e njehi, 6e tawi toon Mariyama e Yuusufi e cukalel keccel ngeel, ingel fukkinaa ley akalawal. 17 Nde 6e njiinoo ngel ndeen, 6e kaalti ko maleyka oon haalani 6e dow maggel duum. 18 Nan6e haala duroo6e 6een fuu, haaynde nanngi dum'en. 19 De Mariyama kaa ina resi dum fuu e 6erndem, ina miiloo dum. 20 Duroo6e 6een njecii, ina teddina Laamdo, ina njetta dum saabe ko 6e nani e ko 6e nji'i fuu. Sabo dum fuu dum laatorake no maleyka on wiirunoo 6e noon.

No Iisaa taadiraa e no battiniraa Joomiraado

21 Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, ngel taadaa,* ngel inndiraa Iisaa. Dum woni innde nde maleyka oon haalannoo Mariyama gilla reedaay ndeen.

* 2:21 Al'aada Alhuudiyankoo6e, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du.

22 Nde balde laabugol Mariyama yottinoo, hono no Tawreeta Muusaa yamiri, 6e njaari suka oon Urusaliima faa 6e kalfina mo Joomiraado. 23 Sabo wo hono noon winndiraa e Tawreeta Joomiraado:

«Biddo gorko afo fuu, Joomiraado jeyi.»†

24 Be ngadi du sadaka kirsamaari hono no Joomiraado yamiri ni: 6i66e buugaali didi naa nyaabe didi.

25 Gorko gomma ina wonnoo Urusaliima, ina wi'ee Simeyon. Ruuhu Ceniido ina woni e makko. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, imo hedii wakkati mo gondi Israa'iila mooytete. 26 Ruuhu Ceniido anndinii mo o maayataa si o yi'aay Almasiihu Joomiraado. 27 Joonin Ruuhu nanni mo ley suudu dewal mawndu nduun wakkati mo saaraabe been ngaddi suka oon faa ngadana dum ko Tawreeta yamiri. 28 Simeyon jafi mo, mumbilii mo, ina yetta Laamdo, ina wi'a:

29 —Joonin Joomiraado, haala maada kaan tabitii.

Ada waawi hooyude maccudo maada e jam,

30 sabo mi yiirii gite am kisindam maada

31 dam cegilidaa yeeso yimbe fuu.

32 Dam woni annoora jaynanoowo lenyi adunaaru fuu, annoora darjinoowo lenyol maa Israa'iila du.

33 Ko haalaa dow makko dum, haaynii baabiiko e inniiko. 34 Simeyon barkini 6e, wi'i Mariyama, inniiko:

—Suka o warii faa laatoo sabaabu saamugol wo66e e ummagol wo66e ley Israa'iila. O laatoto maande nde yimbe calotoo. 35 Hono nii o 6anginirta miilooji berde heew6e. Aan e hoore maa, mettorgal yuwan bernde maa hono kaafaahi.

36 Annabaajo debbo bi'eteedo Anna ina doon kam du. Wo o 6ii Fanuwel, jeyaado e suudu Aser. O naywii sanne. O 6arjaama e surbaaku makko, o wondi e goriiko duubi jeddi, 37 de maayi. O heddi o walaa goriwo. Joonin duubi makko ina ngada capande jeetati e nay. O dillataa suudu dewal mawndu nduun fey, imo rewra Joomiraado suumayeere e du'aare, jemma e nyalooma fuu. 38 E wakkati oon pay, kanko du o wari, imo yetta Laamdo, imo haalana hedii6e garol dimdinoowo Urusaliima been fuu kabaaru suka oon.

39 Nde 6e njottinoo huunde fuu ko Tawreeta Joomiraado yamiri ndeen, 6e njecii wuro ma66e Nasaraatu ley leydi Galili.

40 Suka oon ina mawna, semmbe muudum e hakkillo mum ina 6eydoo. Moyyere Laamdo ina woni e makko.

Haala Iisaa e janginoobe ley suudu dewal mawndu

41 Hitaande fuu, saaraabe Iisaa ina njaha Urusaliima wakkati iidi Faltagol‡.

42 Nde Iisaa wadunoo duubi sappo e didi ndeen, 6e njehi Urusaliima no 6e mboowri noon. 43 Nde iidi ndiin tilinoo ndeen, 6e njecii 6e kooti, ammaa Iisaa 6iyiife oon heddake Urusaliima, tawi 6e paamaay. 44 Be cikii imo wondi e yaadiraabe ma66e been. Be njehi nyalooma ki66udo, i6e piloo mo hakkunde yimbe ma66e e anndaabe ma66e. 45 Ammaa 6e njiitaay mo, 6e njecitii Urusaliima filowaade mo. 46 Balde tati gada dum, 6e tawi mo ley suudu dewal mawndu. Imo joodii hakkunde janginoobe, imo hettindanii dum'en, imo yamtindoo dum'en. 47 Hettindanii6e mo been fuu kaaynaa

† 2:23 Wurtagol 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16. ‡ 2:41 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyyam mooytaa e dammbugal muudum.

hakkillo makko e jaabagol makko. ⁴⁸ Nde saaraa6e makko nji'unoo mo ndeen, haaynde nanngi dum'en. Inniiko wi'i mo:

—Binggel, ko saabii ngadufadaa min ni? Inan, miin e baaba maa fuu, filagol ma ha6bii min ko'e.

⁴⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Ko wadi odon piloono kam? Yalla on paamaay ina tilsi mi wona ley suudu Baaba am naa?

⁵⁰ Ammaa 6e paamaay haala ka o haalani 6e kaan. ⁵¹ Caggal duum, o jippodii e ma66e. 'Be koondi Nasaraatu, o dowtanii 6e. Inniiko ina resi kulle deen fuu e bernde muudum.

⁵² Iisaa ina mawna, hakkillo muudum ina 6eydoo, Laamdo e yim6e ina korsini mo.

3

No Yaayaa waajorii

(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Yuhanna 1.19-28)

¹⁻² Konngol Laamdo warii to Yaayaa, bii Jakariyaa oon, ley ladde. Dum hawrii e hitaande sappo e joya6erde laamu Tibeer kaananke mawdo. Ndeen Pontiyu Pilaatu wonnoo goforneer Yahuudiya, Hirudus du ina laamii Galili. Sakiike mum bi'eteedo Filipu ina laamii leydi Ituriya e Taroniti, Lisaniya du ina laamii leydi Abileen. Dum hawrii e nde Annas e Kayafas laati-noo hooree6e almaami'en. ³ Yaayaa yiiltii e seraaji gooruwol Urdun fuu, ina gooyna yim6e tuuba, lootiree lootagal batisima* faa hakkeejii mu66en njaafee. ⁴ Wo hono noon winndiraa ley dewtere haalajii annabi Esaaya:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado,
ndartinee laabi makko!

⁵ Luggere fuu uwete,

baamle e tile fuu leeyinee,

laabi onyiidi fuu ndartinee,

laabi bondi fuu moyyintinee!

⁶ Neddo fuu yi'an kisindam yuurudam to Laamdo.»†

⁷ Yim6e heew6e ina ngara to Yaayaa faa lootiree lootagal batisima. De imo wi'a 6e:

—Onon 6i66e bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore?

⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraa6e Ibrahiima. Sabo mido wi'a on, Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laato 6i66e Ibrahiima! ⁹ Joonin jammere yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbu6e, soppete, faddee ley yiite.

¹⁰ Yim6e been ina yama mo:

—Ndelle dume min njeyi wadude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Neddo fuu jogiido saayaaji didi, hokka ngoota kaan mo walaa, neddo fuu jogiido nyaamdu du wada noon.

¹² Nanngo6e lampo ngari kam'en du faa lootee lootagal batisima, mbi'i mo:

—Moodibbo, dume min njeyi wadude?

¹³ O jaabii 6e, o wi'i:

—Taa paltinon ko njamiradon nanngon duum.

* **3:3** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † **3:6** Esaaya 40.3-5.

14 Sordaasiibe du yami mo kam'en du, mbi'i:

—Minen le, dume min njeyi wadude?

O wi'i 6e:

—Taa njanee fay gooto, taa pewanon fay gooto, kennyitorodon njobdi mon.

15 Tawi yimbe fuu ina kedii Almasiihu, mono fuu ina miiloo e bernde muudum yalla wanaa Yaayaa woni Almasiihu oon. 16 Yaayaa jaabii 6e fuu, wi'i:

—Miin, ndiyam lootirammi on lootalgal batisima, ammaa burdo kam baawde ina wara. Mi fotaa fay e ha66itinde 6oggi pa6e makko. Kanko kaa, wo Ruuhu Ceniido e yiite o lootirta on batisima. 17 Imo jogii yarorgal e junngo makko faa o yaroo nyaamri makko faa laa6a, o hawrundura nyaamri ndiin ley beembal makko, de nyaande ndeen o wuldun dum yiite nge nyifataa.

18 Tawi Yaayaa tindinii yimbe kulle keewde, ina waajoo dum'en Kabaaru Lobbo. 19 Kaa Hirudus, laamiido oon, imo felannoo dum sabo banji Hirudiya, dee mawnum, dum e kulle godde bonde fuu de wadannoo. 20 Hirudus 6eydi bone goddo katin, uddi Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootalgal batisima

(Matta 3.13-17, Marku 1.9-11)

21 Do yimbe fuu lootaa lootalgal batisima doon, Iisaa du lootaa. Wakkati mo o du'otoo oon, kammu udditii, 22 Ruuhu Ceniido jippii dow makko ina wa'i hono wuugaandu. Daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

Haala lenyol Iisaa

(Matta 1.1-17)

23 Nde Iisaa fuddannoo golle muudum ndeen, duubi muudum ina ngada capande tati. E ley miilooji yimbe, Iisaa wo bii Yuusufi. Yuusufi du wo bii Eli, 24 Eli bii Matat, Matat bii Lewi, Lewi bii Melki, Melki bii Yannay, Yannay bii Yuusufi, 25 Yuusufi bii Matatiya, Matatiya bii Amos, Amos bii Nahum, Nahum bii Hesili, Hesili bii Naggay, 26 Naggay bii Maata, Maata bii Matatiya, Matatiya bii Semey, Semey bii Yosek, Yosek bii Yahuuda, 27 Yahuuda bii Yohanan, Yohanan bii Resa, Resa bii Jorobaabel, Jorobaabel bii Seyaltiyel, Seyaltiyel bii Neri, 28 Neri bii Melki, Melki bii Addi, Addi bii Kasam, Kasam bii Elmadam, Elmadam bii Eri, 29 Eri bii Iisaa‡, Iisaa bii Eliyeser, Eliyeser bii Yorim, Yorim bii Matat, Matat bii Lewi, 30 Lewi bii Simeyon, Simeyon bii Yahuuda, Yahuuda bii Yuusufi, Yuusufi bii Yonam, Yonam bii Eliyakim, 31 Eliyakim bii Meleya, Meleya bii Menna, Menna bii Matata, Matata bii Natan, Natan bii Daawda, 32 Daawda bii Yesa, Yesa bii Obet, Obet bii Bo'as, Bo'as bii Salmon, Salmon bii Naasuuna, 33 Naasuuna bii Aminadaabu, Aminadaabu bii Adamin, Adamin bii Aram, Aram bii Hesruuna, Hesruuna bii Fares, Fares bii Yahuuda, 34 Yahuuda bii Yaakuuba, Yaakuuba bii Isiyaaka, Isiyaaka bii Ibrahiima, Ibrahiima bii Tara, Tara bii Nahor, 35 Nahor bii Seruku, Seruku bii Reyu, Reyu bii Pelek, Pelek bii Eber, Eber bii Sala, 36 Sala bii Kaynam, Kaynam bii Arfasada, Arfasada bii Sem, Sem bii Nuuhu, Nuuhu bii Lamek, 37 Lamek bii Matusala, Matusala bii Henok, Henok bii Yaret, Yaret bii Maleliyel, Maleliyel bii Kaynam, 38 Kaynam bii Enos, Enos bii Set, Set bii Aadama, Aadama mo Laamdo.

‡ 3:29 E ibraninkoore wo «Yoosuwa»

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Matta 4.1-11, Marku 1.12-13)

¹ Iisaa yuuri gooruwol Urdun, ina heewi Ruuhu Ceniido. Ruuhu oon yaari mo ley ladde. ² Ibiliisa ina wondi e makko toon balde capande nay, ina jarriboo mo. Fay huunde o nyaamaay e ley nyalaade deen fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ibiliisa wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, njamiraa hayre nde laatao nyaamdu.

⁴ Iisaa jaabii mo wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata.»*

⁵ Ibiliisa yaari mo nokku toowdo, holli mo laamuuji adunaaru fuu wakkati gooto, ⁶ de wi'i mo:

—Mi hokkete baawde dow dum fuu e darja mum, sabo miin hokkaa dum, mido waawi hokkude mo muuyimi. ⁷ Si a sujidanii kam, dum fuu wo aan jeyi.

⁸ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wo Laamdo, Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»†

⁹ Ndeen Ibiliisa yaari mo Urusaliima, darni mo dow to buri toowde e suudu dewal mawndu, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi, ¹⁰ sabo ina winndaa: «O yamiran maleyka'en makko ndeene.» ¹¹ Ina winndaa du: «Be njabete e juude ma66e, taa koyngal maa fiyoo e hayre.»‡

¹² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»§

¹³ Nde Ibiliisa tilinoo e jarribaade mo ndeen, seli mo faa wakkati goddo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili
(Matta 4.12-17, Marku 1.14-15)

¹⁴ Iisaa yeccii leydi Galili, semmbe Ruuhu ina wondi e muudum, kabaaru muudum sankitii e leydi ndiin fuu. ¹⁵ Imo waajoo ley cuudi Alhudiyanakoobe baajordi, yimbe fuu ina teddina mo.

No yimbe Nasaraatu calorii Iisaa
(Matta 13.53-58, Marku 6.1-6)

¹⁶ O yehi Nasaraatu to o mawni toon, o naati ley suudu waajordu nyannde fowteteende hono no o woowri noon. O ummii faa o jangga. ¹⁷ O hokkaa dewtere annabi Esaaya. O weerti nde, o tawi nokkuure ina winndaa:

¹⁸ «Ruuhu Joomiraado ina woni e am,

sabo o su6ake kam faa mi faamina talkaa6e Kabaaru Lobbo.

O nuli kam faa mi gooyana nannga6e yoofeede mu6ben,

wum6e du wumtineede mu6ben,

torraa6e du yoppeede mu6ben,

¹⁹ faa mi gooyna hitaande nde Joomiraado hollata moyyere muudum ndeen warii.»*

²⁰ Caggal duum, o taggi dewtere ndeen, o hokki nde golloowo ley suudu waajordu oon, o joodii. Won6e toon been fuu tufi mo gite. ²¹ Ndeen o fuddi wi'ude 6e:

—Hannden, Binndi di nandon diin tabitii.

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:8 Fillitagol Tawreeta 6.13-14. ‡ 4:11 Jabuura 91.11-12. § 4:12 Fillitagol Tawreeta 6.16. * 4:19 Esaaya 61.1-2.

²² Be fuu i6e kaala haala makko lobba, katin du haalaaji lobbi jaltuɗi e hunnduko makko ɗiin ina kaaynii 6e. I6e mbi'a:

—Wanaa o woni ɓii Yuusufi oon?

²³ O wi'i 6e:

—Sikke fuu walaa on kaalanammi kam banndol ngol: «Cawroowo, sawru hoore maa.» On mbi'an mi wada ko nandon mi wadii Kafarnahum duum e ley wuro am do du.

²⁴ O wi'i katin:

—Goonga kaalanammi on: annabaajo fay gooto jaɓantaake ley wuro muudum. ²⁵ Goonga kaalanammi on, rewbe 6e goriraa6e muɓben maayi ina kewnoo ley Israa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa, wakkati nde yuwoonde tobaay e leydi ndiin faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. Ndeen rafo manngo wadii e leydi ndiin fuu. ²⁶ Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka e fay gooto ma66e, si wanaa e debbo gooto mo gorum maayi, jeyaado Sarepta leydi Sidon. ²⁷ Katin du, seppin6e ina kewnoo Israa'iila e jamaanu annabi Elisa, de fay gooto ma66e dannaaka, si wanaa Na'aman jeyaado e leydi Siiriya.

²⁸ Nde yim6e won6e e ley suudu waajordu nduun nannoo haala kaan ndeen, tikki sanne, ²⁹ ummii, mburtini lissaa faa e gada wuro, njaari dum faa sera waamnde do huɓeere ma66e ndeen nyiɓaa doon, faa padda mo ley.

³⁰ Ammaa o rewi hakkunde ma66e, o dilli.

*No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru
(Marku 1.21-28)*

³¹ Iisaa yehi ngalluure Kafarnahum ley leydi Galili, imo waajoo yim6e nyannde fowteteende. ³² Be kaaynaa sanne e waaju makko oon, sabo imo haalda e baawde.

³³ Gorko mo ginnaaru bonndu woni e muudum ina woni ley waajordu nduun, yeewnii faa toowi, wi'i:

³⁴—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngonɗaa, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

³⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

Ndu liɓi neddo oon hakkunde yim6e fuu, ndu yalti e muudum, tawi ndu nawnaay dum fey. ³⁶ Be fuu dum haaynii 6e, i6e yamundura hakkunde ma66e:

—Ko woni haala ka? Ginnaaji bonɗi ɗiin, imo yamira ɗi baawde e semmbe, de idi mburtoo.

³⁷ Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji ɗiin fuu.

*No Iisaa danniri nyaw6e heew6e
(Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)*

³⁸ Nde o wurtinoo waajordu nduun ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon debbo ina wondi e jontere naawnde. Be njaarii mo o walla dum. ³⁹ O turii dow muudum, o sappani jontere ndeen e semmbe, de jontere ndeen yoppi dum. Wakkati oon ni, debbo oon ummii, ja66ii 6e.

⁴⁰ Wakkati nde naange saamannoo, jogiido nyawdo fuu waddi dum to makko. Nyaw6e siyijii nyawuui fuu ngaddaa. O yowi juude makko dow ma66e 6e fuu gooto gooto, o danni 6e. ⁴¹ Ginnaaji bonɗi ina mburtoo e yim6e heew6e idi yeewnoo, idi mbi'a:

—Aan woni Bii Laamdo!

Imo sappana ginnaaji ɗiin e semmbe, o accataa ɗi kaala, sabo idi anndi kanko woni Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala laamu Laamdo

(Marku 1.35-39)

⁴²Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi nokku perwudo. Jamaa oon ina filoo mo. Be ngari to makko, ibe tefa taa o seeda e ma66e fey. ⁴³Ammaa o wi'i 6e: —Ina tilsii mi 6angina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo e galluuje godde. Sabo wo duum nuliraami.

⁴⁴O yehi, imo waajoo ley cuudi baajordi ley leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa noddiri taalibaa6e arandee6e

(Matta 4.18-22, Marku 1.16-20)

¹Nyannde wootere Iisaa ina darii hunnduko maayo Genesaret, jamaa ina 6illundura dakkol makko faa hettindoo haala Laamdo. ²O yi'i laanaaji didi ina ndarii dakkol maayo ngoon. Tawi nanngoo6e liyyi 6een mburtake ley majji, ina lonna filiiji mu66en. ³O naati ngoota laanaaji diin, ka Simon kaan. O njarii dum dirbina ka, ka naata ndiyam seeda. O joodii ley laana kaan, imo waajoo jama'aaje deen. ⁴Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i Simon:

—Njehee to luggi, paddee filiiji mon faa nanngon liyyi.

⁵Simon jaabii, wi'i:

—Joomam, min mbaalii miden piloo liyyi, min ke6aay fay huunde. Ammaa saabe haala maa, mi faddan filiiji di.

⁶Nde 6e paddunoo di ndeen, 6e nanngi liyyi faa keewi, faa filiiji ma66e ina ceekoo. ⁷Be noddi wondii6e ma66e won6e ley laana ngokka, ngara mballa 6e. Been ngari, 6e kebbini laanaaji didi diin fuu faa di nesi yoolaade. ⁸Nde Simon Piyeer yi'unoo dum fu, dikkinii yeeso makko, wi'i mo:

—Joomam, woddam, sabo wo mi neddo luttudo.

⁹O wi'ii dum sabo kanko e wondii6e makko 6een fuu, 6e kaaynaama saabe keewal liyyi di 6e nanngi diin. ¹⁰Hono noon Yaakuuba e Yuhanna 6i66e Jebede wondube e Simon 6een du kaayniraa. Ammaa Iisaa wi'i Simon:

—Taa hulu, gilla joonin a laatoto pilotoodo yim6e.

¹¹Nde 6e njottinnoo laanaaji ma66e leydi ndeen, 6e njoppi dum fuu, 6e njokki Iisaa.

No Iisaa danniri ceppindo

(Matta 8.1-4, Marku 1.40-45)

¹²Wakkati Iisaa wonnoo ley ngalluure gomma, gorko ceppindo sanne wari. Gorko oon yi'i Iisaa, sujidi e leydi yeeso muudum, na njaroo:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laa6a.

¹³Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

Wakkati oon ceppam dam yuwi e makko. ¹⁴De Iisaa yamiri mo taa o haalana dum fay gooto, ammaa wi'i mo:

—Yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laa6ugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina 6e a dadii.

¹⁵De fay ko Iisaa hadi mo haalude duum, kabaaru muudum 6eydii sanki-taade. Jama'aaje keewde ina ngara, ina kawrita faa kettindanoo mo, woodi du ndannee e nyawuuji mu66en. ¹⁶Ammaa imo toowta sera nokkuuje perwude, imo wada du'aare.

No Iisaa selliniri mo 6anndu waatundu

(Matta 9.1-8, Marku 2.1-12)

¹⁷ Nyannde gomma Iisaa ina waajoo. Farisa'en e jannginooḅe Tawreeta Muusaa, yuuruḅe gure Galili e Yahuudiya, kam e Urusaliima fuu, ina njoodii. Baawḁe Joomiraado ina ngoni e makko, imo danna nyawḅe. ¹⁸ Wakkati oon, woḅḅe ngaddi gorko mo ḅanndu waatundu ina fukkinaa e dadḁo, ina piloo nannude ḁum faa pukkina ḁum yeeso makko. ¹⁹ Kaa nde ḅe kunnginoo nannude mo saabe jamaa oon, ḅe yeḅji dow suudu nduun, ḅe njuli ndu, de ḅe njippini gorko oon e dadḁo mum fuu hakkunde yimḅe ḅeen yeeso Iisaa.

²⁰ Nde o yi'unoo goondinal maḅḅe ndeen, o wi'i mo ḅanndu waatundu oon:
—Gorko, hakkeji maa njaafaama.

²¹ Jannginooḅe Tawreeta e Farisa'en ḅeen ina miiloo hakkunde muḅḅen ina mbi'a: «Oo wo moy kaaloowo karmuḁi? Moy waawi yaafaade hakkeji si wanaa Laamḁo?» ²² Iisaa faami miilooji maḅḅe, de jaabii ḅe, wi'i:

—Ko waḁi odon miiloo miilooji gaadi ni e ḅerde moodon? ²³ Dume ḅuri hoyude? Wi'ude hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha?

²⁴ Ammaa faa paamon Bii Nedḁo ina jogii baawḁe e adunaaru ndu yaafaade hakkeji...

Ndeen o wi'i mo ḅanndu waatundu oon:

—Midḁo haalane: umma, hooyu dadḁo maa, kootaa suudu maa.

²⁵ Wakkati gooto, mo ḅanndu waatundu oon ummii yeeso yimḅe fuu, hooyi dadḁo muḁḁum, hooti suudu mum, ina teddina Laamḁo. ²⁶ Haaynde nanngi yimḅe ḅeen fuu, iḅe teddina Laamḁo. Be kuli sanne, ḅe mbi'i:

—Hannden en nji'ii kaayeeḁiiji koy!

No Iisaa noddiri Lewi

(Matta 9.9-13, Marku 2.13-17)

²⁷ Caggal ḁuum, Iisaa wurtii, yi'i nanngoowo lampo gooto ina wi'ee Lewi ina joodii e suudu nanngoḅe lampo. O wi'i ḁum:

—Jokkam.

²⁸ Lewi yoppi ḁum fuu, ummii, jokki mo.

²⁹ Lewi wadani mo weltaare mawnde ley suudu mum. Nanngoḅe lampo heewḅe e yimḅe woḅḅe ina nyaamda e maḅḅe. ³⁰ Farisa'en e jannginooḅe Tawreeta ḅeen ina mbuyka, ina mbi'a taalibaaḅe makko ḅeen:

—Ko wadi odon nyaamda, odon njarda e nanngoḅe lampo e luttuḅe woḅḅe?

³¹ Iisaa jaabii ḅe, wi'i:

—Wanaa selluḅe kaajaa cawroowo, wo nyawḅe kaajaa cawroowo. ³² Mi waraay faa mi noddā dartiiḅe. Wo luttuḅe noddammi faa tuuba.

Haala suumayeere

(Matta 9.14-17, Marku 2.18-22)

³³ Be mbi'i mo:

—Taalibaaḅe Yaayaa ina cuumoo sanne ina ngada du'aare, hono noon taalibaaḅe Farisa'en ḅeen du ngadata. Ammaa ḅe maa ḅeen ina nyaama ina njara.

³⁴ O wi'i ḅe:

—Yalla odon mbaawi suuminde warḅe bangal, tawa ḅanjudo oon ina wondi e muḅḅen naa? ³⁵ Ammaa balḁe ngaran nde ḅanjudo oon itteteḅe hakkunde maḅḅe. E balḁe ḁeen ḅe cuumoto.

³⁶ O bannani ḅe bannḁol katin:

—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal kesal faa moyyinira kiinngal. Si ḁum wadii, joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre ittaande ndeen yaadataa e kiinngal ngaal. ³⁷ Katin du, fay gooto loowataa cabijam kesam ley sumalleeji

kiiddi. Si dum wadii, cabijam kesam daam fusan di, rufa, sumalleeji diin mbona. ³⁸ Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e ley sumalleeji kesi. ³⁹ Fay gooto muuyataa cabijam kesam si yarii kiiddam, sabo wi'an kiiddam daam buri welde.

6

Haala nyalaande fowteteende (Matta 12.1-8, Marku 2.23-28)

¹ Wadiino e nyannde fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaa6e makko ina itta cammeoji alkama, ina molma ina yakka. ² Kaa Farisa'en wob6e mbi'i 6e:

—Ko wadi odon ngolla ko hadaa golluede nyannde fowteteende?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraabe muudum naa? ⁴ O naati hukum Laamdo, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.

⁵ Iisaa wi'i 6e katin:

—Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo (Matta 12.9-14, Marku 3.1-6)

⁶ Nyalaande fowteteende wonnde, o naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko mo junngo muudum nyaamo waati na doon. ⁷ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina taykoo Iisaa. I6e ndaara yalla o dannan gorko oon nyannde fowteteende ndeen, faa 6e ke6a ko 6e pelira mo. ⁸ Ammaa Iisaa annditii miilooji ma66e. O wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde yim6e!

Gorko oon ummii, darii. ⁹ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Mido yama on: dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa halkude dum?

¹⁰ Wakkati oon, o ndaari 6e fuu, o wi'i mo junngom waati oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ¹¹ Ammaa yim6e been tikkii sanne, i6e ndawrida no 6e ngadata Iisaa.

No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido (Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)

¹² E ley balde deen, Iisaa wurtii, yehi dow waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e Laamdo. ¹³ Nde weetunoo ndeen, o noddi taalibaa6e makko been, o subii sappo e dido hakkunde mu66en, o inndiri dum'en nulaabe. ¹⁴ Kam6e ngoni: Simon mo o inndiri Piyeer, Andire minyum, Yaakuuba, Yuhanna, Filipu, Bartolome, ¹⁵ Matta, Tomaa, Yaakuuba gii Alfaa, Simon bi'eteedo Kiranoowo suudu baaba, ¹⁶ e Yahuuda gii Yaakuuba, kam e Yahuuda Isikariyotto, jambotoodo mo oon.

No Iisaa waajorii yim6e heew6e, danni nyaw6e (Matta 4.23-25)

¹⁷ O jippodii e ma66e, o darii e nokkuure yaajunde, kanko e taalibaa6e makko heew6e. Jamaa keewdo yuurdoo nokkuuje leydi Yahuudiya fuu na doon, kam e Urusaliima, e gure dakkol maayo manngo gilla Tirus faa e Sidon. ¹⁸ Be ngari faa 6e kettindanoo mo, woodi du 6e ndannee e nyawuuji ma66e. Be ginnaaji bondi torri du, ndannaama. ¹⁹ Yim6e been fuu ina piloo

meemude mo, sabo baawde ina mburtoo e makko ina ndanna yimbe been fuu.

Haala barkinaabe e be mbarkinaaka
(Matta 5.1-12)

- ²⁰ Wakkati oon, o banti gite makko o ndaari taalibaaŋe makko been, o wi'i: —Barke woodanii on, onon talkaaŋe, sabo onon njeji laamu Laamdo.
- ²¹ Barke woodanii on, onon yolbuŋe joonin, sabo on kaaran.
Barke woodanii on, onon woyooŋe joonin, sabo on mbeltoyto.
- ²² Barke woodanii on si yimbe mbanyii on, ndiiwii on, njennii on, mbonnii inde mon saabe Bii Neddo.
- ²³ Ceyodon nyannde ndeen, pittiron seyo, sabo mbarjaari mawndi ina woodani on dow kammu.
Hono noon maamiraaŋe maŋŋe ngadannoo annabaaŋe.
- ²⁴ Ammaa bone woodanii on, onon joomiraaŋe jawdi, sabo on kebii mbelirka mon.
- ²⁵ Bone woodanii on, onon haarŋe joonin, sabo on njolban.
Bone woodanii on, onon jaloŋe joonin, sabo on cunoyto, on mboyan.
- ²⁶ Bone woodanii on, si yimbe fuu manii on, sabo hono noon maamiraaŋe maŋŋe ngadannoo annabaaŋe fewreeŋe.

Haala yidugol waybe
(Matta 5.38-48, 7.12)

- ²⁷ —Ammaa onon hettindaniibe kam been, mido wi'a on: njidee waybe on, ngadanon wanyuŋe on moyyere. ²⁸ Mbarkinee hudooŋe on, ndu'anodon torroŋe on du. ²⁹ Si goddo feenyii ma, hokku dum feenya gere goddo oon du. Si goddo teetii ma saaya maa jaangol, taa hadu dum forgo maa du. ³⁰ Njaariido ma fuu, kokkaa dum. Teetudo ma gineeji maa, taa yamtu dum. ³¹ Ngadane wobbe ko njiddon be ngadana on.
- ³² Si yidube on tan njidoton, barke oye keboton? Fay luttube ina njidi yidube dum'en. ³³ Si wadanooŋe on moyyere tan ngadanton moyyere, barke oye keboton? Fay luttube been hono noon ngadata. ³⁴ Si be miilidon hemrude tan nyamlotodon, barke oye keboton? Fay luttube ina nyamloo luttube hono muŋŋen, faa njoŋee nyamaande muŋŋen. ³⁵ Onon le, njidee waybe on, ngadon moyyere, nyamloton tawee on miilaaki yobeede fey. Ndeen, on keban mbarjaari mawndi, on laatoto biŋŋe Laamdo Toowdo, sabo oon ina wadana bonnoŋe moyyere, ina wadana bonŋe du. ³⁶ Laatee yurmotooŋe, hono no Baaba moodon yurmortoo noon.

Haala hiitaade wobbe
(Matta 7.1-5)

- ³⁷ —Taa kiitee, on kiitataake. Taa njukkee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete. ³⁸ Kokkee, on kokkete etirgal lobbal, dimmbaangal de dibbaa faa yolii, ina rufa, saawee e kaddule moodon. Sabo etirgal ngal etirton, wo ngaal etirantedon.
- ³⁹ O banndani be banndol du, o wi'i:

—Bumdo ina waawi dowude bumdo naa? Si dum wadii, wanaa 6e dido fuu, 6e caaman ley luggere naa? ⁴⁰ Taalibbo 6uraa moodibbom, de taalibbo kibbudu laatoto hono moodibbom. ⁴¹ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴² Noy mbaawrataa wiide sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», tawee aan le, a yi'ataa leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? Munaafiki, ittu leggal gonngal ley yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol ley yitere sakiike maa ngool.

Haala lekki e 6i66e muudum
(Matta 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ —Lekki lobbi rimataa 6i66e bon6e, lekki mbonki du rimataa 6i66e lobbu6e. ⁴⁴ Sabo lekki fuu, wo 6i66e muudum annditirtee. Yibbe 6orataake e ngi'eehi, cabiije du 6orataake e kebbe. ⁴⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Sabo ko heewi ley bernde duum, hunduuko wurtinta.

Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Matta 7.24-27)

⁴⁶ —Ko wadi odon noddira kam «Joomam, Joomam» de on ngadataa ko mbiimi? ⁴⁷ Neddo fuu gardo to am de hettindii haalaaaji am, jokki di, mi hollan on mo o nanndi: ⁴⁸ Joomum ina nanndi e neddo nyi6udo suudu, wasi leydi ndiini faa yottii hayre, joyyini ndu dow mayre. Ndeen yuwoonde mawnde tobi faa gooruwol heewi, fiyi e suudu nduun, ammaa hunngii dimmbude ndu, sabo ndu nyi6aama faa woodi. ⁴⁹ Kaa kettindiido haala am, si jokkaay, ina nanndi hono nyi6udo suudu dow leydi mo wasanaay dum joyyindirde. Gooruwol bubboowol fiyi e suudu nduun, de wakkati gooto ndu saami. Suudu nduun halki halkere mawnde sanne.

7

No Iisaa danniri golloowo mawdo sordaasi'en
(Matta 8.5-13)

¹ Nde Iisaa selnoo waajaade hettindaniibe dum 6een fu, yehi Kafarnahum. ² Mawdo sordaasi'en gooto, golloowo muudum korsudo nyawi faa ina habda e yonki. ³ Mawdo oon nani kabaaru Iisaa. O neli maw6e Alhuudiyankoo6e to Iisaa, wara, danna golloowo makko oon. ⁴ Be ngari to makko, i6e njaaroo mo sanne sanne, i6e mbi'a:

—Imo haani wadaneede dum, ⁵ sabo imo yidi lenyol men, katin du kanko nyibi suudu men waajordu.

⁶ Iisaa ina yaada e ma66e faa 6e 6adii suudu mawdo oon. Ndeen mawdo oon neli yim6e muudum to Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo, taa tampin hoore maa, sabo miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. ⁷ Dum wadi du miiliimi mi fotaay yaade to maa. Ammaa haalu haala maa tan, ndeen golloowo am oon dadan. ⁸ Miin e hoore am, wo mi laamaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto ma66e yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

⁹ Nde Iisaa nannoo haala kaan ndeen, dum haayni dum, de hucciti e yim6e jokku6e dum 6een, wi'i:

—Mido haalana on, mi yi'aay hono ngal goondinal sellude fay ley Is-
raa'iila'en.

¹⁰ Nde nulaa6e 6een njeccinoo wuro toon ndeen, tawi golloowo oon sellii.

No Iisaa ummintiniri 6ii debbo mo gorum maayi

¹¹ Gada majjum, o yehi wuro wi'eteengo Nayin. Taalibaa6e makko e yim6e heew6e ina njaada e makko. ¹² Nde o battinoo dammbugal wuro ngoon ndeen, o hawri e maaydo, ina wurtinee. Wo bajjo mo bammum maayi, inna mum 6aŋaaka katin. Yim6e wuro ngoon heew6e ina njaada e inniiwo oon. ¹³ Nde Iisaa yi'unoo inniiwo oon fu, yurmii dum sanne, wi':

—Taa woy!

¹⁴ Iisaa battitii, meemi leggal kooyirgal maay6e ngaal. Tiigii6e ngal been ndarii. O wi':

—Suka jokolle, mido wi'e: Umma!

¹⁵ Maaydo oon ummii joodii, fuddi haalude. Iisaa hokkiti mo inniiko.

¹⁶ Kulol nanngi yim6e been fuu, i6e teddina Laamdo, i6e mbi'a:

—Annabaaajo mawdo 6angii e ley meeden! Laamdo warii ina walla yim6e muudum.

¹⁷ Kabaaru Iisaa oon sankitii e leydi Yahuudiya e seraaji muudum fuu.

No Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuliri to Iisaa

(Matta 11.2-19)

¹⁸ Taalibaa6e Yaayaa kumpiti dum kabaaru oon fuu. Yaayaa noddi dido mu66en, ¹⁹ nuli dum'en to Iisaa, yamowa dum yalla kam woni kaando warude oon, naa 6e ndooman goddo. ²⁰ Wor6e dido been ngari to makko, mbi'i mo:

—Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuli min e maada, min yame yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

²¹ Wakkati oon pay, tawi o dannii yim6e heew6e e nyawuuji di kawtaa sii, o riiwii ginnaaji bondi, o wumtini wum6e heew6e. ²² O jaabii 6e, o wi':

—Njehee kaaltanowee Yaayaa ko njiidon e ko nandon: wum6e ina mbumta, bonnguu6e ina njaha e koyde mu66en, seppin6e ina cellinee, faadu6e ina paadita, maay6e ina ummintinee, talkaa6e du ina kaalanee Kabaaru Lobbo. ²³ Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

²⁴ Nde nulaa6e been kootunoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi' dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ²⁵ Ndelle dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, 6ornotoo6e kaddule lobbe de mbuura ngurndam lobbam been, ley cuudi kaanankoo6e tawetee. ²⁶ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo 6uri annabaaajo. ²⁷ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi':

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

²⁸ Mido haalana on, dimoowo fuu rimaay burdo Yaayaa. Tawi le, burdo fuu famdude ley laamu Laamdo oon na 6uri mo teddude. ²⁹ Yim6e hettindaniibe mo been fuu, fay nanngo6e lampo been, nja6ii konngol Laamdo ko Yaayaa looti dum'en lootagal batisima duum. ³⁰ Ammaa Farisa'en e jannginoo6e Tawreeta njoppii muuyo Laamdo ko 6e nja6aay looteede e junngo Yaayaa duum.

³¹ Ndelle, dume nanndinammi yim6e jamaanu o? Beye o nanndi? ³² I6e nanndi e sukaa6e joodiibe ley taliyaare luumo, ina noddadura, ina mbi'a:

«Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.
Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

* 7:27 Malakiya 3.1.

³³ Sabo Yaayaa lootoowo lootagal batisima warii, nyaamataa bii jalo, yarataa doro du, de oḍon mbi'a ina wondi e ginnaaru. ³⁴ De Bii Neddo warii, ina nyaama ina yara, de oḍon mbi'a, «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngooḅe lampo e luttuḅe woḅḅe.» ³⁵ Ammaa jaḅuḅe hakkillo Laamdo been fuu ina laamni wo ngo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pijoowo

³⁶ Gooto e Farisa'en been noddi mo faa ḅe nyaamda. O naati suudu Farisaajo oon, o joodii faa o nyaama. ³⁷ Debbo pijoowo ina woni ley wuro nagoon. Ko o nani Iisaa ina woni ley suudu Farisaajo oon ina nyaama duum, o waddi faandu nebbam uurdam. ³⁸ O hetti caggal Iisaa ḅakkol koyde muudum,† imo woya, imo leppinira koyde mum gondi makko, imo mooytira de sukundu makko. Imo mucchoo de, imo joora nebbam daam dow majje. ³⁹ Nde Farisaajo noddudo mo oon yiinoo dum ndeen, wi'i e ley bernde mum: «Si neddo o wo annabaajo, o annditan moy woni debbo meemoowo mo oon, o faaman wo pijoowo.» ⁴⁰ Iisaa haaldi e Simon Farisaajo oon, wi'i:

—Simon, mido woodi goddum ko njidumi haalande ma.

O jaabii:

—Haal, Moodibbo!

⁴¹ Iisaa wi'i:

—Nyamlootoo gomma ina rewannoo yimḅe dido, gooto oon buudi cardi keme joy, gooto du buudi cardi capande joy. ⁴² Kaa nde tawanoo ḅe ngalaa ko ḅe njoḅa mo ndeen, o yaafanii ḅe dido fuu. Ndelle, moy e maḅḅe ḅuri yidude mo?

⁴³ Simon jaabii:

—Mido miila mo o yaafanii kaalisi keewdo oon.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga!

⁴⁴ Ndeen o hucciti e debbo oon, o wi'i Simon:

—A yi'ii debbo o naa? Mi naatii suudu maa, a hokkaay kam ndiyam mi loota koyde am. Ammaa kanko kaa, o lootirii koyde am e gondi makko, de o mooytiri de sukundu makko. ⁴⁵ Aan, a muccaaki kam, de kanko kaa, gilla naatumi, o selaay muccaade koyde am. ⁴⁶ A wattaay nebbam dow hoore am, de kanko kaa, o joorii nebbam uurdam dow koyde am. ⁴⁷ Dum wadi mido wi'e: hakkeji makko no keewiri fuu njaafaama, ndelle njinngu makko ina mawni. De jaafanaado seeda, njinngu muudum heewaa.

⁴⁸ Ndeen o wi'i debbo oon:

—Hakkeji maa njaafaama.

⁴⁹ Nyaamdoḅe e makko been puḅdi yamundurde hakkunde muḅḅen: «Moy woni o neddo, jottiiḅo faa yaafaade hakkeji?»

⁵⁰ O wi'i debbo oon:

—Goondinal maa hisinii ma. Yahu e jam.

8

Haala rewḅe jokkuḅe Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa ina yiiltoo ley galluuje e gure, ina gooyina, ina haala Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Taalibaaḅe makko sappo e dido been ina ngondi e makko, ² kam'en e rewḅe dannaaḅe e nyawuui muḅḅen, e ḅe ginnaaji bondi du ndiiwaa e muḅḅen. Been ngoni Mariyama innditirteedo

† 7:38 E ley jamaanu Iisaa, yimḅe ina mbaawi wahaade e dow coḅḅuli nani de nyaama.

Magdala mo ginnaaji jeddi mburtinaa e muudum,³ e Yowanna, dee howru-
ujo Hirudus bi'eteedo Huja, kam e Susaana, e rew6e wo66e heew6e. Be fuu
6e mballirii Iisaa e taalibaa6e mum jawdi mab6e.

Banndol dow aawoowo

(Matta 13.1-9, Marku 4.1-9)

⁴ Yim6e yuuri e gure deen fuu ina ngara to makko. Nde jamaa keewdo oon
filinoo mo ndeen, o bannndani 6e bannndol ngol, o wi'i:

⁵ —Aawoowo wurtii faa saaka aawdi muudum. E ley aawugol ngool, aawdi
ngondi saami e laawol, yaa6aa, de pooli ngari, cu6i ndi. ⁶ Yoga mayri saami
ley korokaaye, fudi, yoori, sabo nokku oon darnataa ndiyam. ⁷ Yoga mayri
saami to kebbe pudata. Ndi mawnidi e majje, de kebbe deen filli ndi. ⁸ Yoga
mayri saami e leydi lobbiri, fudi, rimi, wabbere fuu 6eydii kile hemre.

Nde o haalnoo dum ndeen, o banti daande makko, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yim6e

(Matta 13.10-17, Marku 4.10-12)

⁹ Taalibaa6e makko been yami mo:

—Dume bannndol ngol fiirtata?

¹⁰ O wi'i 6e:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e laamu Laamdo. De heddi6e
been kaa, e bannndi kaalirantee, faa

«ndaara, tawa nji'ataa,

nana, tawa paamataa.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo

(Matta 13.18-23, Marku 4.13-20)

¹¹ Inan maanaa bannndol ngol: aawdi ndiin wo konngol Laamdo. ¹² Ngondi
sera laawol ndiin woni nanoo6e ngol, de Ibiliisa wara, itta ngol e berde
mu66en taa ngoondina de kisa. ¹³ Ngondi dow korokaaye ndiin woni
nanoo6e ngol, nja66oroo ngol seyo, de 6e ngalaa dadi ley maggol. Wakkati
seeda tan 6e ngoondinta. Nde ndaartindagol wari fuu, 6e njoppa.
¹⁴ Caamundi ley kebbe ndiin woni nanoo6e konngol ngool, ammaa ley
mawnugol mu66en ndeen ka66u-ko'u e jawdi e mbelirka adunaaru billan
dum'en, kunngoo rimude. ¹⁵ Ammaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri
doon, been ngoni naniroo6e konngol ngool berde helde laa6ude. Ley tinni-
taare 6e tiigoo ngol faa ngol rima.

Banndol dow lampal

(Marku 4.21-25)

¹⁶ —Fay gooto hu66ataa lampal de hippa dum tummbude naa soorna dum
ley leeso. Ko wadata dey, bilan ngal faa ngal yaynana naato6e. ¹⁷ Sabo walaa
fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko suudii du ko annditataake, wurtinee
yaasin. ¹⁸ Ndelle, tinnee no nanirdon ni, sabo neddo fuu jogiido paamal[†] dow
laamu Laamdo, 6eydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay ko miilata ina
jogii duum, teetete.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum

(Matta 12.46-50, Marku 3.31-35)

* **8:10** Esaaya 6.9. † **8:18** Paamaldo ina yaada e goondinal omtooal bernde joomum faa ja6a
goonga.

¹⁹ Inna Iisaa e minyiraaḅe muuḁum ngari to muuḁum, de 6e mbaawaay 6attaade ḁum saabe jamaa. ²⁰ O haalanaa inniiko e minyiraaḅe makko ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude mo. ²¹ De o jaabii, o wi':

—Inna am e minyiraaḅe am wo nanooḅe haala Laamḁo, de ḁowntanoo ka been.

No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Marku 4.35-41)

²² Nyannde gomma Iisaa e taalibaaḅe muuḁum naati laana. O wi'i 6e:

—En peyyita, njehen gere ooto maayo ngo.

Be ndunnyi. ²³ Ko 6e peyyitata ḁuum, o ḁaanii. Wakkati oon, henndu maawnda ummii dow maayo, ndiyam ina naata laana kaan faa ka nesi yoolaade. ²⁴ Be 6attitii, iḅe pindina mo iḅe mbi'a:

—Joomii amin, joomii amin, inani miden kalka!

O fini, o sappani henndu e bempeyye ḁeen e semmbe, de ḁum fuu ḁum darii, ḁum deyyinii. ²⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Toy goondinal mon woni?

Be kuli, ḁum haayinii 6e, iḅe mbi'undura:

—O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de ḁum fuu iḁum ḁowntanoo mo!

No Iisaa dannirii gondudo e ginnaaji
(Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)

²⁶ Gaḁa ḁuum 6e njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili.

²⁷ Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gondudo e ginnaaji jeyaaḁo e wuro ngoon hawri e makko. Gorko oon wo joppudo kaddule muuḁum ko 6ooyi, o joodaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje. ²⁸ Ko o yi'i Iisaa ḁuum, o halḅi, o hippii yeeso muuḁum, o haali faa toowi, o wi':

—Iisaa, Bii Laamḁo Toowḁo, ḁume njiddaa waḁude kam? Mido nyaage, taa torram.

²⁹ O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewḁe indu warti-wartinannoo e makko, indu nannga mo. Imo haḅḅirenoo callali, juude e koyḁe fuu, de imo taya ḁi, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde. ³⁰ Iisaa yami mo, wi':

—Noy mbi'etedaa?

O jaabii:

—Mido wi'ee Jamaa.

Sabo ginnaaji keewḁi ina ngoni e makko. ³¹ Iḁi nyaagoo Iisaa taa yamira ḁi ḁi naatowa ley 6unndu torra. ³² Tawi coggal girooji manngal ina dura dow waamnde ḁoon. Ginnaaji ḁiin ḅaarii mo o acca ḁi ḁi naatowa e ley girooji ḁiin. O acci ḁi. ³³ Di njalti e nedḁo oon, ḁi naati e ley girooji ḁiin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.

³⁴ Nde durooḅe been njinoo ko wadi ḁuum fu, 6e ndoggi, 6e kaalanowi ḁum yimḅe ngalluure ndeen e seraaji muuḁum. ³⁵ Been ngari ndaarude ko wadi ḁuum. Nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii ḁakkol makko, ina 6ornii kaddule, hakkillom wartii. De kulol nanngi 6e. ³⁶ Yiinooḅe ḁum been kaalani yimḅe no gondunoodo e ginnaaji oon danniraa. ³⁷ Yimḅe leydi Gerasa fuu ḅaarii Iisaa dillana ḁum'en leydi muḅḅen, sabo kulol manngol nanngii ḁum'en. O naati laana, o dilli.

³⁸ Mo ginnaaji ndiiwaa e muuḁum oon, ḅaarii Iisaa sanne, acca o jokka ḁum. Ammaa Iisaa yecchini mo, wi':

³⁹ —Hootu suudu maa, kaalanaa yimḅe maa ko Laamḁo waḁani maa.

O yehi, o gooyini e wuro ngoon fuu ko Iisaa waḁani mo ḁuum.

No Iisaa ummintiniri 6ii Jayrus e no danniri debbo nyawdo
(*Matta 9.18-26, Marku 5.21-43*)

⁴⁰ Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa oon jakkitii dum, sabo yimbe fuu ina ndoomunoo dum. ⁴¹ Wakkati oon, gorko bi'eteedo Jayrus, hooreejo suudu waajordu, wari to makko, hippii dakkol koyde makko, ñarii mo o wara suudu mum. ⁴² Biyum debbo bajjo, ina habda e yonki. Duubi muudum na ngada hono sappo e didi.

E ley ko Iisaa yahata toon duum, yimbe na billi dum sanne. ⁴³ Debbo gooto, mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, ina tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to sawroobe, ammaa fay gooto waawaay dannude mo. ⁴⁴ O yuuri gada Iisaa, o meemi kommbol saaya mum. Wakkati oon yiyam makko tacci. ⁴⁵ Iisaa wi'i:

—Moy meemi kam?

Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:

—Joomam, hakkunde yimbe ngonnda, i6e billi ma.

⁴⁶ Iisaa wi'i:

—Goddo meemii kam, sabo mi maatii baawde njaltii e am.

⁴⁷ Nde debbo oon annditinnoo dum suudataako fu, wari ina diwna, hippii yeeso makko, haali hakkunde yimbe fuu ko wadi de meemi mo, e no dadiri wakkati gooto. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam.

⁴⁹ O tilaaki haalde, faa goddo yuuri to wuro hooreejo suudu waajordu oon, wi'i dum:

—Biya heddaaki, taa tampin Moodibbo o katin.

⁵⁰ Ammaa nde Iisaa nannoo dum fu, wi'i hooreejo suudu waajordu oon:

—Taa hulu, goondin tan, biya oon dadan.

⁵¹ Nde o yottinoo suudu hooreejo oon fu, o accaay fay gooto naadda e makko, si wanaa Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e baaba suka oon e inna muudum. ⁵² Yimbe been fuu ina mboya suka oon, ina piira berde mubben mettorgal. O wi'i 6e:

—Taa mboyye sabo o maayaay, wo o daani tan.

⁵³ Ndeen 6e njalnorii mo, sabo i6e anndi o maayii. ⁵⁴ Iisaa nanngi junngo suka oon, 6anti daande muudum, wi'i:

—Suka, umma!

⁵⁵ Yonki makko warti, o ummii wakkati oon pay. Iisaa yamiri 6e kokka mo ko o nyaama. ⁵⁶ Dum haayni saaraa6e suka oon. O gongini 6e taa 6e kaalana fay gooto ko wadi duum.

9

No Iisaa nuliri taalibaabe muudum sappo e dido
(*Matta 10.5-15, Marku 6.7-13*)

¹ Iisaa noddi taalibaabe muudum sappo e dido been, hokki dum'en semmbe e baawde riiwude ginnaaji e dannude nyawuui. ² O nuli 6e 6e ngooyna kabaaru laamu Laamdo, 6e ndanna nyaw6e. ³ O wi'i 6e:

—Taa njaadee e fay huunde, wanaa sawru, wanaa mbasu, wanaa nyaamdu, wanaa buudi. Katin du taa adon saayaaji didi. ⁴ Galle mo njippidon fuu, keddo don faa nde ndilloton wuro ngon. ⁵ Wuro fuu ngo on nja6aaka e muudum, si odon mburtooo dum, pidon sollaare ma66e wonnde e koyde mon, faa laatanoo 6e seedee e dow bonanda ma66e.

⁶ Be ndilli, i6e ngada wuro e wuro, i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo, i6e ndanna nyaw6e won6e ley nokkuuje deen fuu.

*No kabaaru Iisaa wemmbiri Hirudus
(Matta 14.1-12, Marku 6.14-29)*

⁷ Hirudus, laamiido oon, nde nannoo ko Iisaa wadi fuu, hakkillo mum jiiibii. Sabo wo66e ina mbi'a Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon ummitii e maayde, ⁸ wo66e ina mbi'a annabi Iliyaasa 6angi, wo66e katin ina mbi'a gooto e annabaabe arandee6e been ummitii. ⁹ Hirudus wi'i:

—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy woni o mo nanammi kabaaru muudum ga'udo hono noon?

Imo filoo yi'ude dum.

*No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje njoyo
(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14)*

¹⁰ Nulaabe been ngarti. Be kaalani Iisaa ko 6e ngadi duum fuu. O yaadi e ma66e wuro wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi e ma66e. ¹¹ Jama'aaje deen nani dum, njokki mo. O jakkitii 6e, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo, imo danna ley ma66e haajaa6e danneede. ¹² Naange fuddi hiirude. Sappo e dido been battitii mo, mbi'i mo:

—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e nokkuuje 6adiide, faa ke6a to njippoo e to nyaama, sabo do wo ladde bolde.

¹³ Ammaa o wi'i 6e:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Be mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii, si wanaa min njaha, min coodanowa yim6e 6e fuu nyaamdu.

¹⁴ Sabo yim6e been ina ngada hono wor6e ujunaaje njoyo baka rew6e e sukaa6e ngalaa. O wi'i taalibaa6e makko 6een:

—Njooyiniree 6e feccere feccere, wootere fuu capande njoyo.

¹⁵ Be ngadiri noon, 6e njooyni 6e fuu. ¹⁶ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggiti kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon e liyyi diin, o hokki taalibaa6e been peccana jamaa oon. ¹⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeje sappo e didi.

*No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Matta 16.13-20, Marku 8.27-30)*

¹⁸ Nyannde gomma imo toowtidi e taalibaa6e makko, imo wada du'aare. O yami 6e, o wi'i:

—Moy jama'aaje mbi'ata ngonumi?

¹⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e katin du ina mbi'a wo a gooto e annabaabe arandee6e been ummitii.

²⁰ O yami 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu Laamdo!

²¹ O sappani 6e e semmbe taa 6e kaalana dum fay gooto.

*No Iisaa haaliri dow maayde muudum e iirtagol muudum
(Matta 16.21-23, Marku 8.31-33)*

²² O beydi, o wi'i:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Maw6e yim6e e almaami'en e janninoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de nyannde tataberde o iirtoto.

*No Iisaa jokkirtee**(Matta 16.24-28, Marku 8.34-9.1)*²³ Gada dum o wi'i 6e fuu:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya legal muudum palaangal nyannde fuu, jokka kam.* ²⁴ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am, dannan ki. ²⁵ Dume hefude adunaaru ndu fuu nafata neddo si halkii yonki muudum naa mursii hoore muudum? ²⁶ Cemtirdo kam, miin e haalaaji am fuu, miin Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e teddeengal am e teddeengal Baaba am e maleyka'en seniibe. ²⁷ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do 6e maayataa, tawee nji'aay laamu Laamdo.

*No alhaali Iisaa waylitorii**(Matta 17.1-8, Marku 9.2-8)*

²⁸ Hono balde jeetati gada ko Iisaa haali haalaaji diin, o yaari Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba dow waamnde faa o wada du'aare. ²⁹ Nde o du'otonoo ndeen, yeeso makko waylitii, kaddule makko ndawni far faa ina njalba. ³⁰ Inan worbe dido 6angi, ina kaalda e makko. Wo Muusaa e Iliyaasa. ³¹ Be 6angidi e darja mawdo, ibe kaala dow dillugol makko adunaaru ngol o 6adii tabintinde to Urusaliima ngool. ³² Tawi Piyeer e wondube e muudum 6een wo daaniiibe doyngol teddungol. Kaa 6e pinii, 6e nji'i darja makko, 6e nji'i worbe dido wondube e makko 6een. ³³ Nde yimbe dido 6een ceedannoo e makko ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

O anndaa ko o haalata. ³⁴ Nde o haalannoo dum ndeen, ruulde wari, suddi 6e. Nde ruulde ndeen suddunoo 6e fu, taalibaa6e 6een kuli sanne. ³⁵ Daande yuuri e ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni 'Biyam cubaado. Kettindanee mo!

³⁶ Nde daande ndeen tilinoo fu, Iisaa kam tan tawaa toon. Taalibaa6e 6een cuudi kabaaru oon. Ley balde deen, 6e kaalanaay fay gooto ko 6e nji'i duum.

*No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru**(Matta 17.14-18, Marku 9.14-27)*

³⁷ Jaango majjum, nde 6e njippinoo waamnde ndeen, jamaa keewdo jakkiti mo. ³⁸ E ley jamaa oon, gorko gooto yeewnii, wi'i:

—Moodibbo, mido nyaage, tinna ndaaranam biyam gorko, sabo kam tan ngoodumi. ³⁹ Ginnaaru ina nannga mo, o feekoo wakkati gooto, imo diwna faa hunnduko makko wurtina nguufu. Ndu yoppataa mo si wanaa terde makko fuu nawnoo. ⁴⁰ Mi nyaagake taalibaa6e maa 6een ndiiwa ndu, de 6e kunnngii.

⁴¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hey jamaanu bondo mo walaa goondinal. Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Waddanam suka maa o do!

⁴² Nde suka oon warannoo ndeen, ginnaaru nduun li6i dum e leydi, heddii ina diwnina dum. Ndeen Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, danni suka oon, hokkiti dum baaba muudum. ⁴³ Dum haayinii yimbe 6een fuu sanne saabe baawde Laamdo mawde deen.

*No Iisaa haaliri dow maayde muudum e ummitagol muudum**(Matta 17.22-23, Marku 9.30-32)*

* **9:23** Maanaa hooyude legal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

E ley ko jamaa oon fuu haaynaa e golle Iisaa duum, o wi'i taalibaa6e makko been:

⁴⁴ —Onon le, omtee noppi mon, nanon ko kaalammi: Bii Neddo wattete e juude yim6e.

⁴⁵ Ammaa 6e paamaay haala kaan, maanaa makka ina suudanii 6e, faa 6e kunnngii annditinde ka. Be kulii yamtindaade mo dow makka du.

Haala burdo teddude

(Matta 18.1-5, Marku 9.33-37)

⁴⁶ Ndeen taalibaa6e been ina njeddundura moy 6uri teddude hakkunde mu66en. ⁴⁷ Iisaa annditi ko 6e miilotoo ley berde ma66e. O hooyi cukalel, o darni ngel dakkol makko, ⁴⁸ o wi'i 6e:

—Neddo fuu ja66iid6o cukalel ngel e innde am, wo miin ja66ii. Ja66iid6o kam du, ja66ake Nuldo kam. Sabo burdo famdude hakkunde moodon fuu, kam woni teddu6o.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Marku 9.38-40)

⁴⁹ Yuhanna haali, wi'i:

—Joomam, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Taa kadee mo dum, sabo mo salaaki on fuu ina wondi e moodon.

No wuro wooto salorii Iisaa

⁵¹ Nde wakkati yeentugol Iisaa dow kammu 6adinoo fu, siini yahan Urusaliima, ⁵² nuli nulaa6e ardoo dum. Nulaa6e been naati ley wuro Samariyankoo6e wooto faa cegilanoo mo weerdude. ⁵³ Ammaa wuro ngonon ja66aaki mo, sabo Urusaliima o fa'i. ⁵⁴ Nde Yaakuuba e Yuhanna nji'unoo dum ndeen, mbi'i:

—Joomii amin, yalla ada yidi min njamira yiite yuura dow kammu wula 6e naa?

⁵⁵ Ndeen Iisaa hucciti e ma66e, feli 6e. ⁵⁶ Caggal duum 6e njehi wuro wonngo.

No yim6e mbiiri njokkan Iisaa

(Matta 8.19-22)

⁵⁷ E ley jahaangal ma66e ngaal, goddo wi'i mo:

—To njahataa fuu mi jokkete.

⁵⁸ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

⁵⁹ O wi'i goddo katin:

—Jokkam!

Oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

⁶⁰ Iisaa wi'i mo:

—Accu maay6e uwa maay6e mu66en. Aan kaa, yahu mbaajoda a kabaaru laamu Laamdo.

⁶¹ Goddo katin wi'i mo:

—Joomam, mi jokkete, de accu mi waynowoo yim6e am tafon.

⁶² Iisaa jaabii mo, wi'i:

† 9:58 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

—Neddō fuu nanngudō jalo sari de na yeeyoo, walaa ko nafata ley laamu Laamdo.

10

No Iisaa nuliri taalibaabe capande njeddo e dido

¹ Caggal duum, Iisaa suubii katin capande njeddo e dido, nuldi 6e dido dido, 6e ardoo dum e wuro fuu e nokku fuu to o anniyii yaade, kanko e hoore makko. ² O wi'i 6e:

—Gese benndude ina keewi, ammaa tayoo6e keewaa. Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tayoo6e ley gese muudum deen. ³ Njehee. Si goonga mido nula on hono wo on bi66e baali hakkunde pobbi. ⁴ Taa kooyee dannga, naa mbasu, naa pade. Taa njowton fay gooto e dow laawol. ⁵ Galle mo naatoton fuu, njowton joomum tafon, mbi'on: «Wo jam wonda e galle o!» ⁶ Si neddo jom jam na woni doon, du'aare mon hewtan dum. Ammaa si walaa, du'aare mon wartan e moodon. ⁷ Njippodon e galle oon. Ko 6e kokki on fuu nyaamon, njaron, sabo golloowo ina haandi e njobdi muudum. Taa ngadon naata-wurtoo ley galleji. ⁸ Wuro fuu ngo naatudon, si on nja66aama, nyaamon ko kokkadon fuu. ⁹ Ndannon nyaw6e won6e doon, mbi'on yim6e wuro 6een: «laamu Laamdo badake on.» ¹⁰ Wuro fuu ngo naatudon, si on nja66aaka ley maggo, mburtodon e laabi mum, mbi'on: ¹¹ «Min pid'danii on fay colla wuro moodon takkudo e koyde amin. Ammaa anndee: laamu Laamdo badake.» ¹² Mido haalana on: Nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude (Matta 11.20-24)

¹³ Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete won6e toon been tuubiino law. Tawete 6e bornakeno tekke bootooji, 6e njoodakeno ley ndoondi, faa 6e kolla 6e tuubii. ¹⁴ Saabe duum, nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ¹⁵ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maay6e.

¹⁶ O haalani taalibaa6e makko katin:

—Kettindaniido on fuu, miin hettindanii. Calaniido on fuu, miin salanii. Calaniido kam fuu, salanake Nuldo kam oon du.

¹⁷ Capande njeddo e dido been ngartidi e seyo, mbi'i:

—Joomii amin, fay ginnaaji bondi diin downtanake min saabe innde maa.

¹⁸ O wi'i 6e:

—Mi yi'i Seydaani ina yuura dow kammu, ina saama hono mayyere.

¹⁹ Nanee, mi hokkii on baawde yaabude bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade baawde ganyo fuu. Huunde fuu torrataa on fes. ²⁰ Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji dwtanii on duum. Ceyoree ko inde mon mbinndaa dow kammu duum.

Haala seyo Iisaa (Matta 11.25-27, 13.16-17)

²¹ Wakkati oon, Ruuhu Ceniido hebbini Iisaa seyo. Iisaa wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de banganandaa de cukaloy. Ayyo, noon jaati Baaba, sabo duum weli maa. ²² Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am.

Fay gooto anndaa Bi'ddo si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Bi'ddo, e mo Bi'ddo oon muuyi 6anginande.

²³ Ndeen Iisaa hucciti e taalibaa6e been, haalani dum'en kam'en tan, wi'i:

—Barke woodanii gite jiide ko nji'oton duum! ²⁴ Sabo mido wi'a on, annabaa6e heew6e e kaanankoo6e heew6e na njidunoo yi'ude ko nji'oton duum, de 6e nji'aay. I6e njidunoo nanude ko nanoton duum, de 6e nanaay.

Bannadol dow Samariyanke lobbo

²⁵ Ndeen, jannginoowo Tawreeta gooto ummii faa ndaartindoo mo, wi'i:

—Moodibbo, noy kaanumi wadude faa mi he6a nguurndam nduumiidam?

²⁶ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Dume winndaa ley Tawreeta? Dume njanngataa ley toon?

²⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Njidiraa Laamdo, Joomiraado maa e 6ernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe maa fuu e hakkillo maa fuu. Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁸ Iisaa wi'i mo:

—Jaabu maa o woodii. Wadu noon, ndeen a wuuran!

²⁹ Kaa jannginoowo Tawreeta oon ina yidi heedude e goonga, wi'i mo:

—Moy woni gondo am?

³⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gorko gomma yuurii Urusaliima, ina yaha Yeriko, hawri e yanoo6e. Be 6orti mo, 6e piyi mo faa 6e mbayri mo imo 6adii maayde. ³¹ Tawi almaami gooto ina wara dow laawol ngool. Nde o yi'unoo janaado oon ina waalii doon fu, o wosii dum, o faltii. ³² Noon Lewinke gomma du wari nokku oon. Nde yi'unoo mo fu, wosii mo, faltii. ³³ Ammaa Samariyanke jahoowo wari to makko, yi'i mo, yurmii mo, ³⁴ 6attii mo, sawriri barme makko deen nebbam e cabijam, fiili dum leppi. Caggal duum, o waddini dum araawa makko, o yaari dum nokkuure to weer6e njippotoo, o hinnii dum. ³⁵ Jaango majjum, o itti buudi cardi didi, o hokki jom weerdude oon, o wi'i dum: «Hinna mo. Si o nyaamii ko 6uri dum, nde ngartumi fu, mi yo6ete.»

³⁶ Nde Iisaa hantunoo bannadol ngol ndeen, wi'i:

—E miilo maa, moy e tato been laatii gondo janaado oon?

³⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Jurmiiido mo oon.

Iisaa wi'i mo:

—Aan du, yahu, wadoy hono noon!

No Iisaa jipporii to Marta e Mariyama

³⁸ E jahaangal ma66e ngaal, Iisaa fanti wuro wooto, de debbo bi'eteedo Marta jippini dum. ³⁹ Marta ina woodi minyiiwo bi'eteedo Mariyama. Oon ina joodii dakkol koyde Iisaa, ina hettindii haala muudum. ⁴⁰ De Marta le, golleeji muudum keewdi diin tan ngoni e hakkillo muudum, wari, wi'i:

—Joomam, a hillaaka ko minyam o yoppidi kam e golleeji di duum naa? Wi'u mo, o walla kam!

⁴¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Marta, Marta, ada tampina hoore maa e kujje keewde, ada jiiba hakkillo maa. ⁴² Ammaa huunde wootere tan woni ko haani. Ko Mariyama subii duum wo ngedu lobbu, o teetataake dum du.

11

No Iisaa jannginiri taalibaabe muudum no du'ortee (Matta 6.9-13, 7.7-11)

¹ Nyannde gomma, Iisaa ina du'oo e nokku gomma. Nde o tilinoo ndeen, gooto e taalibaabe makko been wi'i mo:

—Joomii amin, janngin min no min ndu'ortoo, hono no Yaayaa jannginiri taalibaabe muudum noon.

² O wi'i 6e:

—Nde ndu'otodon fuu, mbi'on:

«Baabiiwo,
innde maa laatoo seniinde,
laamu maa wara.

³ Kokkoraa min nyannde fuu nyaamdu heyooru min.

⁴ Njaafonodaa min hakkeeki amin,

sabo minen du miden njaafoo wadfoo6e min hakkeeki fuu.

Taa accu min njarrabee.»

⁵ O wi'i 6e katin:

—Si gooto mon yehii to yigoo muudum hakkunde jemma, wi'ii dum: «Yigoo am, nyamlam buuruuje tati, ⁶ sabo yigoo am gondo e laawol jippake wuro am, de mi walaa ko mi hokka dum», ⁷ yalla yigoo maa oon jaabete ley galle toon, wi'e: «Taa torram, sabo dammbugal ngal sokaama, miin e sukaa6e am du min pukkake, mi waawaa ummaade faa mi hokke fay huunde?»

⁸ Mido wi'a on, fay si o ummaaki o hokkire saabe wo a yigiiko, o ummoto, o hokke haddi ko kaajadaa duum, taa o hersa. ⁹ Miin, mido wi'a on: njaree, on ke6an. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ¹⁰ Sabo njariido fuu he6an. Piliido fuu yiitan. Calmindo fuu omtante. ¹¹ Moy e moodon woni baabiiwo mo 6iyum njarotoo liingu, de hokka dum mboddi? ¹² Naa njaroo dum 6occoonde, de hokka dum yaare? ¹³ Ndelle no mbonir6on nii fuu, odon anndi no kokkirton 6i66e moodon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli. Njariido mo fuu, o hokkan dum Ruuhu Ceniido.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo (Matta 12.22-30, Marku 3.20-27)

¹⁴ Nyannde gomma, Iisaa ina riiwa ginnaaru muumdinndu goddo. Nde ginnaaru nduun wurtinoo ndeen, muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen. ¹⁵ De wo66e ma66e ina mbi'a:

—Wo e baawde Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon, o riiwrata ginnaaji.

¹⁶ Wo66e njarii mo maande yuuroore dow kammu faa ndaartindoo mo. ¹⁷ Kanko le, imo anndi miilooji ma66e, o wi'i 6e:

—Laamu fuu pecciingu ina habda, halkan. Katin du, si galle feccake na habda fu, kankitoto.* ¹⁸ Si Seydaani e hoore mum feccake fu, noy laamu mum heddortoo? Mido wi'a on dum saabe ko mbiidon wo e baawde Beeljebul ndiiwrampi ginnaaji duum. ¹⁹ Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokku6e on been le, moy ndiiwrata di? Ndelle golle ma66e jaati kollata on ngalaa e goonga! ²⁰ Ammaa si tawii junngo Laamdo ndiiwrampi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon. ²¹ Gorko jom semmbe tiigiido ka6itirde, si haybii galle mum, jawdi mum reenoto. ²² Ammaa si burdo dum semmbe warii to muudum, jaalake dum fu, teetan dum ka6itirde mum de yownoo hoolaare muudum dow mu66en deen, fecca

* **11:17** Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu pecciingu ina ha6a, halkan, cuudi maggu fuu bo66oto.

jawdi muudum ndiin e wo66e. ²³ Mo waldaa e am fuu, wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo.

Haala yeccagol ginnaaru
(*Matta 12.43-45*)

²⁴ Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu njootta, de ndu hebataa. Ndeen ndu wi'an: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» ²⁵ Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun fiisaama, moyyinaama. ²⁶ Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde.

Haala burdo hebude barke

²⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, debbo gooto ley jamaa oon yepti daande muudum, wi'i:

—Barke woodanii debbo deeduudo ma mo muynudaa!

²⁸ Ammaa Iisaa jaabii, wi'i:

—Nanoo6e haala Laamdo de njokki ka 6een, kam'en 6uri hebude barke!

No yim6e pilorii maande
(*Matta 12.38-42, Marku 8.12*)

²⁹ Wakkati mo jama'aa6e deen billunduri e makko ndeen, o fuddi wi'ude:
—Yim6e jamaanu o 6een wo yim6e bon6e. I6e piloo maande, de 6e kokkataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ³⁰ Sabo no Yuunusa laatoranii Niniwenkoobe maande ni, hono noon Bii Neddo du laatorantoo yim6e jamaanu o maande. ³¹ Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoore ummodoto e wor6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do! ³² Yim6e Niniwe du ummodoto e yim6e jamaanu o nyannde darngal, kiitodoo e mu66en, li6a dum'en. Sabo 6e tuubii gilla nde 6e nannoo waaju Yuunusa ndeen. De inan, burdo Yuunusa ina do!

Banndol annoora banndu
(*Matta 5.15, 6.22-23*)

³³ —Fay gooto hubbataa lampaal, de suuda dum naa hippa dum kaakol. Ko wadata dey, ngal 6ilete, faa ngal yaynana naatoobe. ³⁴ Gite maa ngoni lampaal banndu maa. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. ³⁵ Ndelle, haybu, taa annoora gon6o e maada oon ni66a. ³⁶ Sabo si banndu maa fuu heewii annoora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre, ndu fuu ndu heewan annoora hono no lampaal yaynirante noon.

No Iisaa feliri Farisa'en e jannginoobe Tawreeta
(*Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47*)

³⁷ Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen, Farisaajo gooto noddii dum faa wottodoo e muudum. O naatowi, o joodii faa o nyaama. ³⁸ Farisaajo oon, dum haaynii dum nde yi'unoo o fuddii nyaamude tawi o lootaay juude makko. ³⁹ De Iisaa wi'i mo:

—Onon Farisa'en, o6on lawya caggal kore e caggal kaake, tawee le, 6erde moodon ina keewi nguyka e bonanda! ⁴⁰ Onon majju6e! Wanaa Tagudo dow onn tagi ley du naa? ⁴¹ Cakkee ko woni ley kore e kaake deen. Ndeen, ko heddi duum fuu laatanto on ko laa6i.

⁴² Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo o6on ittana Laamdo jakka naanaa e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko aawoton fuu. Kaa o6on kuyfini

dartaare, odon kuyfini yidde Laamdo. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddiiduum. ⁴³ Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon njidi joodaade nokkuuje teddude ley cuudi baajordi, odon njidi salmineede e nokkuuje de yimbe keewi. ⁴⁴ Bone woodanii on! Sabo odon nannidi hono caabeeje de ngalaa maande, de yimbe njahata dow mu6ben, tawee anndaa.

⁴⁵ Gooto e jannginoobe Tawreeta jaabii Iisaa, wi'i:

—Moodibbo, no kaalirtaa ni, na huyfina min, minen du.

⁴⁶ O jaabii, o wi'i:

—Onon jannginoobe Tawreeta du, bone woodanii on! Sabo odon ndonnda yimbe donje teddude, tawee onon e ko'e mon, on meemirtaa de fay e hoore honndu moodon. ⁴⁷ Bone woodanii on, sabo odon moyyintinoo caabeeje annabaa6e 6e maamiraabe mon mbarnoo 6een. ⁴⁸ Ndelle odon ceedoo golle ma66e deen ina mbeli on. Sabo kam6e, 6e mbarii annabaa6e, onon du, odon moyyintinoo caabeeje mu6ben! ⁴⁹ Dum le, Laamdo hakkilanteejo wi'i: «Mi nuldani 6e annabaa6e e nulaabe, 6e mbara yoga, 6e torra yoga.» ⁵⁰ Dum wadi de yiyam annabaa6e ndufaadam gilla e fuddoode adunaaru daam, ina yomnitoree e yimbe jamaanu o, ⁵¹ gilla e yiyam Haabiila faa e yiyam Jakariyaa baraado hakkunde hirsirde e suudu dewal mawndu nduun. Mido haalana on goonga: dum fuu dum yomnitorte e jamaanu o. ⁵² Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta! Sabo on teetii cokitirgal anndal. Onon e ko'e mon on naataay, de yidube naatude 6een du, on accaay naata.

⁵³ Nde Iisaa dillunoo doon, jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina 6ernani dum sanne sanne. I6e yama mo kulle keewde, ⁵⁴ heddiid i6e tuufa mo faa 6e ke6a e hunduko makko ko 6e nannigira mo.

12

Haala kulol Laamdo (Matta 10.26-31)

¹ Wakkati oon yimbe ujunaaje sowre kawriti faa ina njaa6undura. Ndeen Iisaa wi'i taalibaabe mum 6een:

—Ndeentee e rabilla Farisa'en, dum woni naafikaare. ² Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko 6angintaake. ³ Dum wadi huunde fuu ko kaaldon ley nimre nanete ley annoora. Katin du ko cowndidon ley cuudi ommbaadi fuu, gooynete faa dow cuudi.

⁴ Mido haalana on, onon yigiraa6e am: taa kulee waroo6e 6anndu de walaa fuu ko mbaawi gada duum. ⁵ Mi hollan on mo kaandon hulde: kulon baroowo neddo, jogiid baawde nannude dum ley jahannama. Goonga, mido wi'a on: oon kaandon hulude! ⁶ Wanaa pooloy njoyoy ina coottee buudi didi tan naa? Ammaa fay e noon, Laamdo yeggitataa fay gootel e makkoy. ⁷ Ko 6uri noon du, fay ngaasa ko'e moodon fuu limaama faa laa6i. Ndelle, taa kulee, sabo odon 6uri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yimbe (Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ Mido wi'a on: neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin Bii Neddo du mi jaban dum yeeso maleyka'en Laamdo. ⁹ Ammaa caliido kam yeeso yimbe, salete yeeso maleyka'en Laamdo. ¹⁰ Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido yaafataake. ¹¹ Nde yimbe njaari on to cuudi baajordi naa yeeso hooree6e naa laamiibe

taa mbemmbedon ko njaaboton, naa ko kaaloton, ¹² sabo Ruuhu Ceniido anndinan on wakkati oon ko kaandon haalde.

Banndol dow jom jawdi pamaro hakkillo

¹³ Goddo ley jamaa oon wi'i:

—Moodibbo, wi'u mawnam o hokka kam ngedu am e ndongu amin.

¹⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Hey gorko, moy wadi kam carotoodo mon naa peccoowo jawdi mon?

¹⁵ O wi'i jamaa oon:

—Tinnee ndeentee e eelgal* jawdi fuu, sabo wanaa jawdi wuurnata neddo, fay si tawaa wo jom jawdi.

¹⁶ O banndani 6e banndol, o wi'i:

—Jom jawdi gomma, gese muudum mboodiino sanne. ¹⁷ Imo miiloo e hoore makko: «Noy ngadammi? Sabo mi walaa fuu do mi resa nyaamri am ndi. ¹⁸ Ayyo, nii ngadammi: mi li'ban beembe am deen, mi nyiba godde burde de manngu, mi resa nyaamri am ndi e jawdi am fuu toon. ¹⁹ De mi wi'a e hoore am: A hebii jawdi mbaawndi jogaade ma duubi keewdi. Fowtu, nyaamaa, njaraa, mbeltodaa.» ²⁰ Ammaa Laamdo wi'i mo: «Aan pamfudo hakkillo! Yonki maa ittete e jemma o. Moy adata ko paggidaa duum?» ²¹ Nii woni sifa neddo fuu pagganiido hoore muudum jawdi, de wanaa jom jawdi yeeso Laamdo.

Haala hoolaade Laamdo

(Matta 6.25-34)

²² Ndeen o wi'i taalibaafe makko been:

—Dum wadi mido wi'a on: taa nguurndam mon ha66a on ko'e e ko nyaamton. Taa balli mon du ka66a on ko'e e ko bornoton. ²³ Sabo nguurndam ina buri nyaamdu, banndu du ina buri koltal. ²⁴ Taykee dowdaake le: de aawataa, de tayataa, de ngalaa resirde, de ngalaa beembe, ammaa Laamdo ina nyaamna de. Onon, odon buri pooli diin to woddi! ²⁵ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ka66u-ko'u muudum? ²⁶ Ndelle, si tawii on mbaawaa wadude fay hono dum e famdude, ko wadi odon ka66i ko'e mon e dow ko heddii duum? ²⁷ Yeewee pinndiiji no mawnirta. Di tampataa, di mottataa. Ammaa mido wi'a on, fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ²⁸ Laamdo ina holtinira ni hudo wonko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, sakko onon, onon famdube hoolaare! ²⁹ Taa kilnee filaade ko nyaametee e ko yaretee, taa dum ha66a on ko'e! ³⁰ Sabo kulle deen fuu, wo yimbe adunaaru pilotoo de. De Baaba mon ina anndi odon kaajaa de. ³¹ Ammaa pilodon laamu Laamdo, ndeen on beydante ko heddii duum.

Haala jawdi dow kammu

(Matta 6.19-21)

³² Taa kulee, onon coggal pamaral, sabo Baaba moodon ina seyorii hokkude on laamu muudum. ³³ Connee jawdi mon fuu, cakkon. Moyyinanee ko'e mon danngaaji di mbonataa, njogodon jawdi ngonndi dow kammu ndi timmataa, ndi gujjo badataako, mooyu du bonnataa. ³⁴ Sabo do jawdi moodon woni fuu, doon berde moodon du ngonata.

Haala segilaniibe jakkitaade jom mu66en

(Matta 24.45-51)

* **12:15** Maanaa eelgal do wanaa njaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

³⁵—Ka66ee ka66orɗi mon faa ngollon, ku66ee lampe mon. ³⁶Laatee hono yim6e segilaniibe jakkitaade jom mu66en nde wartata weltaare ɓangal, faa omtanon ɗum wakkati nde yottii salmini fu. ³⁷Barke woodanii maccu6e 6e jom mu66en tawi ina kakkilani ɗum. Goonga kaalanammi on: o ha66oto ka66orgol makko saabe golle, o joyyina 6e faa 6e nyaama, o wara o gollana 6e. ³⁸Si o wartii hakkunde jemma, naa hejjere fu, barke woodanii 6e o tawri noon 6een.

³⁹Paamee ɗum ɗo: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁰Onon du, cegilee, sabo Bii Nedɗo waran e wakkati mo on miilaaki.

⁴¹Piyeer wi'i mo:

—Joomam, banndol ngol le, wo minen tan kaaldataa naa yim6e fuu?

⁴²Iisaa jaabii, wi'i:

—Moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo, mo joomum halfinta golloo6e mum faa hokka 6e ngeɗu ma66e nyaamdu e wakkati kaando? ⁴³Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada noon. ⁴⁴Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁵Ammaa si golloowo on wi'ii ley ɓernde mum joomum oon ɓooyii wartaay, de fuddi ina fiya maccu6e e hor6e, ina nyaama ina yara ina suloo, ⁴⁶ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde 6e ngoondinaay. ⁴⁷Golloowo anndudo ko joomum yidi, de segilaaki, gollaay ko joomum yidi fu, fiyete ɓoggi keewɗi. ⁴⁸Kaa mo anndaa ko joomum yidi, de wadi ko jeyi fiyeede, fiyete ɓoggi seeda. Kokkaado ko duudi, yamete ko duudi. Kalfinaado ko heewi, yamete ko ɓuri heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yim6e (Matta 10.34-36)

⁴⁹—Mi warii faa mi fadda yiite e leydi ndi. Mido heppi nge hu66a law! ⁵⁰Ina woodi lootagal batisima naawngal ngal looteteemi. Mido torroo faa ɗum tabita! ⁵¹Odon miiloo wo jam ngardumi adunaaru naa? Wanaa! Mido wi'a on: ko ngardumi dey, wo senndude. ⁵²Gilla joonin yim6e njoyo wondufe ley wuro wooto ceedan, tato kabdan e dido, dido kabdan e tato. ⁵³Baaba habdan e ɓiyum gorko, ɓidɗo gorko du habdan e bammum, inna habdan e ɓiyum debbo, ɓidɗo debbo du habdan e inna muudum, esiyo debbo habdan e dee ɓiyum, dee ɓidɗo du habdan e esum debbo.

Haala senndude wakkatiiji (Matta 16.2-3)

⁵⁴Iisaa wi'i jama'aaje deen katin:

—Si on nji'ii ruulde ina yuura gorgal tan, on mbi'an nde toɓan. Laatorto hono noon du. ⁵⁵Si henndu hordoore wifii, on mbi'an wulan jaw. Dum laatorto noon du. ⁵⁶Onon munaafiki'en! Odon mbaawi senndude alhaali leydi e kammu. Ko wadi de on mbaawaa senndude alhaaliiji jamaanu o?

No nedɗo haaniri rewritinde e gondo muudum (Matta 5.25-26)

⁵⁷Ko wadi on mbaawaa annditande ko'e mon ko fonnditii? ⁵⁸Si ada yaada e kabdo maa faa cardowon, fila rewritinde e makko gilla e dow laawol, taa o yaare to carotoodo, de carotoodo oon hokke doomoowo kasu, de doomoowo oon du udde ley kasu. ⁵⁹Mido haalane: abada a wurtataako, si a yo6aay ko ndewetedaa duum faa laa6i.

13

Haala tuubugol e halkugol

¹ Wakkati oon, wo66e ngari kaalani Iisaa ko hewtii Galilinkoo6e wo66e. Be mbi'i Pilaatu* jillundurii yiyyam ma66e e yiyyam sadakaaji ma66e. ² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yalla odon miiloo kam6e 6uri luttude diina e Galilinkoo6e heddi6e been fuu naa? Odon miiloo wo saabe duum wadi de 6e torriraa noon naa? ³ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.

⁴ Odon miccoo yim6e sappo e njetto 6e suudu Silowam toowndu nduun saami dow mu66en faa maayi been. Yalla odon miiloo kam6e 6uri yim6e Urusaliima fuu junuuba naa? ⁵ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.

⁶ Ndeen o banndani 6e banndol ngol, o wi'i:

—Yibbi ngooti ina wonnoo ley ngesa neddo gomma. O wari 6orude ki, de o tawraay ki fay huunde. ⁷ O wi'i golloowo ngesa oon: «Nii woni duu6i tati mido wara filaade 6i66e yibbi ki, de mi tawaay. Soppu ki! Ko wadi iki itta semmbe leydi ndi?» ⁸ Golloowo oon wi'i mo: «Joomam, accu ki do faa mawuuri. Do e ndeen, mi reman mi filtina ki, mi watta birgi. ⁹ Ina hasii ki riman do e mawuuri. Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowteteende

¹⁰ Nyannde fowteteende gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu waajordu wooturu. ¹¹ Debbo gomma mo ginnaaru nyawni ko wadi duu6i sappo e jeetati ina tawaa doon. O turiido tan, o waawaa dartaade fey. ¹² Nde Iisaa yi'unoo mo ndeen, noddi mo, wi'i mo:

—Banndam debbo, a dadii nyawu maa ngu.

¹³ Iisaa yowi juude mum dow makko, de wakkati gooto o dartii cet, imo yetta Laamdo. ¹⁴ De hooreejo suudu waajordu nduun na mettaa ko Iisaa dannii goddo nyannde fowteteende duum, wi'i yim6e been:

—Balde jeegom jeyde golleede ina ngoodi. E ley balde deen kaandon warude ndannedon, wanaa nyannde fowteteende.

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Onon munaafiki'en! Wanaa mono e moodon fuu ina ha66ita ngaari muudum naa araawa muudum nyannde fowteteende yarnowa dum naa?

¹⁶ Debbo o wo taan Ibrahimima, mo Seydaani ha66iri duu6i sappo e jeetati. Wanaa imo jeyi ha66iteede nyannde fowteteende naa?

¹⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, way6e mo been fuu cemti. De jamaa oon fuu ina ceyii e dow kaayeeffiji di o wadata diin.

*Banndol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)*

¹⁸ Iisaa wi'i:

—Noy laamu Laamdo wa'i? Dume nanndinammi dum? ¹⁹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, aawi ley sardiye muudum. Aawdi ndiin fudi, laatii lekki faa pooli piirooji nyi6i cuudi mu66en e lice makki.

*Banndol haala rabilla
(Matta 13.33)*

²⁰ O wi'i katin:

* 13:1 Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

—Dume nanndinammi e laamu Laamdo? ²¹ Ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

Haala dammbugal paadungal

(Matta 7.13-14, 21-23)

²² Iisaa ina rewa ley galluue e ley gure fuu, ina waajoo, ina fonndii Urusaliima. ²³ Neddo gomma yami mo:

—Joomam, yimbe seeda tan kisata naa?

O wi'i be:

²⁴ —Ndurwee naatiron dammbugal paadungal sabo mido wi'a on: heewbe tefan naatude, de kunngoo. ²⁵ Si jom galle oon ummake, sokii dammbugal muudum, tawi onon odon keddii yaasin, odon calmina, odon mbi'a: «Joomii amin, omtan min», ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyaɗon!» ²⁶ Ndeen, on puɗɗan wiide: «Min nyaamdii e maa, min njardii e maa, a waajake dow laabi amin.» ²⁷ Ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyaɗon. Mboddee kam, onon wadoobe ko boni!» ²⁸ On mboyan, on nyeryunduran nyiye nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, kam'en e annabaaɓe fuu ley laamu Laamdo, tawa onon on faddaaɓe yaasin. ²⁹ Yimbe yuuran lettugal e gorgal, horɗoore e soɓɓiire, njoodoo nyaamda ley laamu Laamdo. ³⁰ Goonga ni, sakitiibe woɓɓe ardoto, ardiibe woɓɓe du cakitoto.

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima

(Matta 23.37-39)

³¹ Wakkati oon, Farisa'en woɓɓe ngari, mbi'i mo:

—Dillu do, njahaa e yaadu maa, sabo Hirudus kaananke oon ina muuyi warude ma.

³² O wi'i be:

—Njehee mbi'owee baagayel ngeel: «Ndaar, mi riiwan ginnaaji, mi dannan nyawbe hannden e jaango. De nyannde tataberde mi yottinan golle am.

³³ Ammaa ina tilsi mi yaha hannden e jaango e faɓɓi-jaango, sabo annabaajo haanaa maayde si wanaa ley Urusaliima.»

³⁴ Kay Urusaliima, Urusaliima! Aɗa wara annabaaɓe, aɗa warda nulaaɓe to maa kaaye! Kile keewde njiɗumi hawrundurde ɓiɓɓe maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeeɓe muudum ni. De on njaɓaay.

³⁵ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon. Mido wi'a on: on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii garɗo e dow innde Joomiraado!»†

14

No Iisaa danniri gorko ɓuutuɗo

¹ Nyalaande fowteteende gomma, Iisaa naatii suudu hooreejo Farisa'en gooto faa nyaama. Wonbe toon been ina taykoo mo. ² Gorko ɓuutuɗo ina tawaa yeeso makko doon. ³ Iisaa haaldi e jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, wi'i dum'en:

—Dannude nyawdo nyalaande fowteteende, ina dagii naa dagaaki?

⁴ De ɓe keddii iɓe ndeyyini. Iisaa tuggi nyawdo oon, dannii dum, de yoppi dum dilli. ⁵ Ndeen o wi'i be:

—Moy e moodon ɓiyum naa ngaari mum saamata ley ɓunndu de hunngoo wurtinde dum law law, fay si dum nyalaande fowteteende?

⁶ Be kunngii jaabaade fay huunde e dow majjum.

Haala subaade joonnde e noddude yimbe

† 13:35 Jabuura 118.26.

⁷ Wakkati Iisaa yi'i noddaaፎ been ina cuፎoo nokkuuje ፍurde teddude, o bannidani ፎe, o wi'i:

⁸ —Si a noddaama ፎangal fu, taa jooda e joonnde ፍurnde teddude. Sabo ፍurdo ma teddude ina waawi warude, ⁹ de noddudo ma oon wara, wi'e: «Hokku oodo joodorgal ngal!» Ndeen a semtan, kooyaa joonnde ፍurnde leeyude ndeen. ¹⁰ Ammaa si a noddaama ፎangal fu, njoododaa to leeyi, faa noddudo ma oon wara, wi'e: «Yigoo am, hewtu dow to woodi toon!» Ndeen, dum laatante teddeengal yeeso joododiፎe maa been fuu. ¹¹ Sabo mawninkiniido fuu, leeyinte, leeyinkiniido du teddinte.

¹² O wi'i noddudo mo oon du:

—Si ada nodda yimፎe mbottaari naa hiraande, taa noddu yigiraaፎe naa banndiraaፎe naa sakiraaፎe naa hoddiፎe maa jogiፎe jawdi. Hasii ፎe nodditete de dum laato njobdi maa. ¹³ Jonkaa si a wadii weltaare fu, noddaa talkaaፎe e woyፎe e bonnguuፎe e wumፎe. ¹⁴ Ndeen, a barkinte, sabo been ngalaa ko njobire. A yobete nyannde dartiፎe ummintinaa.

Banndol dow weltaare

(Matta 22.1-10)

¹⁵ Gooto e nyaamooፎe been, nde nannoo haala ka ndeen, wi'i mo:

—Barke woodanii nyaamoowo ley laamu Laamdo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Gorko gomma wadii nyaamdu mawndu, noddii yimፎe faa heewi.

¹⁷ Wakkati nyaamdu nduun segilinoo fu, o neli maccudo makko to yimፎe been, wi'a: «Ngaree, nyaamduuji diin cegilaama.» ¹⁸ Be fuu, ፎe puፎdi saloraade gooto gooto. Goddo maፎፎe wi'i: «Mi soodii ngesa, ina tilsi mi yaha mi ndaarowa nga, mido ፎaare njaafodaa kam.» ¹⁹ Goddo du wi'i: «Mi soodii ga'i demooji sappo. Mi yahan mi ndaarowa di, mido ፎaare njaafodaa kam.»

²⁰ Goddo katin wi'i: «Mi ፎanjudo kesum, duum wadi de mi hebataa warude.» ²¹ Maccudo oon warti, haalani dum joomum. Oon berni, wi'i mo: «Yahu law ley nokkuuje e dow laabi ngalluure nde, ngaddaa talkaaፎe e woyፎe e wumፎe e bonnguuፎe.» ²² Maccudo oon warti, wi'i: «Joomam, ko mbiidaa duum fuu wadaama, de faa joonin nokkuure ina heddii.» ²³ Ndeen joomiiko oon wi'i mo: «Yahu dow laabi jaajudi e paadudi, ndooldaa yimፎe ngara naata, faa suudu am ndu heewa. ²⁴ Sabo mido wi'a on: fay gooto e ፎe noddunoomi been meedataa nyaamdu am ndu.»

No neddo laartoo taalibaajo Iisaa

(Matta 10.37-38)

²⁵ Yimፎe heewፎe ina njaada e Iisaa. O hucciti e maፎፎe, o wi'i ፎe:

²⁶ —Gardo to am fuu, sanaa mi ፍurana dum bammum e inna muudum e jom suudu muudum e sukaaፎe muudum e minyiraaፎe mum e mawniraaፎe mum, mi ፍurana dum fay hoore muudum. Si wanaa noon fu, joomum waawaa laataade taalibaajo am. ²⁷ Katin du, mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fuu, waawaa laataade taalibaajo am.* ²⁸ Si won muuydo e moodon nyiፎude suudu toowndu, wanaa joomum joodoto tafon, hiisoo ko haajaa, de ndaara yalla na jogii ko tannyata ndu naa? ²⁹ Si wanaa noon, si joomum joyyini de waawaay tannyude, jiidu ndu fuu jalan dum, ³⁰ wi'a: «Neddo o fuddii nyiፎude, de hunngii tannyude!» ³¹ Katin, si kaananke yehii faa habdowa e kaananke goddo, wanaa o joodoto tafon o fonnda yalla worፎe makko ujunaaje sappo been ina mbaawi habdude e jogiidu worፎe ujunaaje

* 14:27 Ndaaree Lukka 9.23.

noogayo? ³² Si tawii o waawaa, o nulan yimbe to joomum gilla battaaki, faa jam wada hakkunde ma66e. ³³ Hono noon, fay gooto moodon waawaa laataade taalibaajo am si yoppaay ko jogii fuu.

(Matta 5.13, Marku 9.50)

³⁴ Lamdam ina woodi, ammaa si dam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? ³⁵ Walaa fuu ko dam nafata, wanaa e leydi, wanaa e birgi. Dam faddete yaasin.

Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lallungu *(Matta 18.12-14)*

¹ Nanngoo6e lampo e luttu6e wo66e fuu ina 6adii mo faa kettindanoo mo.

² Farisa'en e jaannginoo6e Tawreeta ina njormoo, ina mbi'a:

—Gorko o ina ja66oo luttu6e, ina nyaamda e mu66en!

³ Ndeen o bannndani 6e banndol ngol, o wi'i:

⁴—Si gooto moodon ina jogii baali hemre, de ngootu lalli, wanaa yoppan capande jeenay e jeenay diin fuu ley ladde, de filowoo lallungu nguun faa yiita dum naa? ⁵ Si o yiitii dum fu, o towiran dum seyo. ⁶ Nde o warti galle makko fuu, o noddan yigiraa6e makko e hoddiibe makko, o wi'a dum'en: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbaalu am lallunoongu.» ⁷ Mid'o haalana on: hono noon seyo laatortoo dow kammuuli si luttoowo gooto tuubii. Ingo buri seyo capande njeenayo e njeenayo dartiibe 6e kaaajaaka tuubude.

Banndol dow mbuudu cardi lallungu

⁸—Katin du, si debbo ina jogii buudi cardi sappo, de ngootu lalli fu, wanaa o hu66an lampaal, o fiisoo galle oon, o filoroo hakkillo faa o yiita dum naa?

⁹ Nde o yiiti dum fu, o hawrunduran yigiraa6e makko e hoddiibe makko, o wi'a: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbuudu am lallunoongu.» ¹⁰ Mid'o haalana on: hono noon maleyka'en Laamdo ceyortoo, si luttudo gooto tuubii.

Banndol dow biddo majjudo

¹¹ Iisaa wi'i katin:

—Gorko gomma ina woodunoo 6i66e wor6e dido. ¹² Minyiiwo oon wi'i bammum: «Baaba, hokkam ngedu am e jawdi ndi.» Ndelle, baabiiko oon fecci jawdi muudum ndiin hakkunde ma66e. ¹³ Faa wadi balde seeda, minyiiwo oon hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi leydi mbo66undi. Toon o bonniri ngedu makko nguun fuu e fijirde. ¹⁴ Nde o hantunoo ndi fuu ndeen, rafo bonngo wadi e leydi ndiin, o fuddi tampude. ¹⁵ O yehi o takkowi e gorko jeyaa6o e leydi ndiin. Oon nuli mo gese mum faa o duranowa dum girooji muudum. ¹⁶ Imo muuyi nyaamude fay nyaamdu girooji diin, ammaa fay gooto hokkataa mo. ¹⁷ Ndeen hakkillo makko tuubi, o wi'i e hoore makko: «Gollanoo6e baaba am nyaaman faa kedda, inani kam do, mido maaya rafo. ¹⁸ Mi ummoto, mi hoota to baaba am, mi wi'a dum: Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma aan du, ¹⁹ mi haandaa e fay wi'eede biya katin. Ndelle, jogoram hono wo mi gooto e golloo6e maa 6een!» ²⁰ Jonle o ummii, o fonndii to baabiiko. Gilla imo woni to woddi, baabiiko oon haccii mo, yurmii mo sanne, doggi, gorfi mo, muccii mo. ²¹ Biddo oon wi'i mo: «Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma, mi haandaa e fay wi'eede biya katin!» ²² De baabiiko oon wi'i maccu6e muudum: «Karee, ngaddowee saaya burka fuu woodde bornon mo! Ngatton hootonnde e honndu makko,

ngatton pade e koyde makko. ²³ Ngaddon ngaari payndi du, kiron dum faa nyaamen, mbeltoden! ²⁴ Sabo biyam o, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.» Nii be puddiri weltaare.

²⁵ Wakkati oon, giddo mawniiwo oon ina woni ley ngesa. Nde wartannoo faa badii wuro ndeen, nani jimi fiyo e dippaali. ²⁶ O noddi gooto e golloobe been, o yami dum ko woni duko ko. ²⁷ Oon wi'i mo: «Minya oon warti de bammaa hirsani mo ngaari payndi, sabo o wartii, imo reenii.»

²⁸ Ndeen mawniiwo oon tikki, salii naatude galle oon. Baabiiko oon wurtii, ina sura mo faa o naata. ²⁹ O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar, duubi keewdi mido gollane, fay nde wootere mi salaaki yamiroore maa. Ammaa dum e laataade fuu, abada a hokkaay kam miin kaa fay damngel faa mi weltodoo e yigiraa6e am. ³⁰ De biya nyaamrudo jawdi maa e rew6e fijoobe oon kaa, ko warti, a hirsanii dum ngaari payndi.» ³¹ Baabiiko wi'i mo: «Bingel am, abada enen ngondi, ko njeymi fuu, wo aan jeyi. ³² Ina haani ceyoden, mbeltoden. Sabo minya oon, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.»

16

Banndol dow howruujo carudo

¹ Iisaa wi'i taalibaa6e mum been katin:

—Jom jawdi gomma halfiniino howruujo muudum jawdi. O haalanaa howruujo oon ina bonna jawdi makko. ² O noddi dum, o wi'i: «Ko nanumi e maada duum wo dume? War, hiisa ko kalfinaadaa duum, sabo a waawaa halfineede katin.» ³ Howruujo oon wi'i e hoore muudum: «Noy ngadammi? Sabo joomam ittan kam e golle. Mi walaa semmbe remude, mido semta ɲaaraade. ⁴ Ayyo! Mido anndi no ngadammi, faa yim6e nja66itoo kam e ley cuudi mu66en si mi bortaama golle.» ⁵ Jonle o noddi 6e joomiiko rewata nyamaale been, gooto gooto. O wi'i arandeejo oon: «Noy foti joomam rewete?» ⁶ Oon wi'i mo: «Paali hemre nebbam ndeweteemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu talkuru maa nyamaale, hara, jooda mbinndaa capande joy.» ⁷ O wi'i goddo katin: «Aan le, noy foti ndewetee?» Oon wi'i mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon: «Hooyu talkuru maa nyamaale, mbinndaa bootooji capande jeetati.» ⁸ Jom howruujo oonyiido oon mani dum saabe yoyre muudum. Sabo yim6e adunaaru been 6uri yim6e annoora gollirde yoyre hakkunde mu66en. ⁹ Miin, mido wi'a on: Pilanee ko'e mon yigiraa6e, piloree 6e jawdi adunaaru faa nde ndi hantii fu, nja66itedon ley nguurndam nduumiidam.

¹⁰ Koolniido e ko famdi, hoolnoto e ko mawni du. Mo laamnaay ko famdi, laamnataa ko mawni du. ¹¹ Ndelle, si on kollaay hoolaare e jawdi adunaaru ndi, moy halfinta on jawdi ngoongalaari ndiin? ¹² Katin du si on kollaay hoolaare e jawdi njananndi, moy hokkata on ko njeyd6on duum? ¹³ Maccudo fay gooto waawaa gollande joomiraa6e dido. Sabo wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

(Matta 11.12-13, 5.18, 31-32)

¹⁴ Farisa'en, yidube ceede been, ina kettindii dum fuu, ina njala mo. ¹⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Onon le, odon moyyina ko'e moodon yeeso yim6e, ammaa Laamdo ina anndi berde mon. Sabo ko yim6e teddinta duum, ina nyiddinii to Laamdo.

¹⁶ Tawreeta e annabaa6e ina ngoodunoo faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamdo ina 6anginee. Mono fuu ina durwa

naatude ley maggu. ¹⁷ Ammaa e noon fu, timmugol kammu e leydi 6uri hoyude diina ittude tobbel gootel e ley Tawreeta oon.

¹⁸ Neddo fuu ceerudo deekum de banji goddo, jeenii. Katin du neddo fuu banjudo debbo ceeraado, jeenii.

Bannadol dow jom jawdi e Laajaru

¹⁹ —Ina woodunoo gorko gomma jom jawdi bornotoodo kaddule bofeeje daatude, buurdudo nyannde fuu e weltaare e mbelirka. ²⁰ Talkaajo gomma keewdo 6uuye, bi'eteedo Laajaru, ina fukkoo dammbugal galle makko.

²¹ Imo muuynoo nyaamude kedde jom jawdi oon. Fay dawaadi ina ngara ina metta 6uuye makko deen. ²² Talkaajo oon maayi, maleyka'en njaari dum faa to Ibrahiima. Jom jawdi oon kam du maayi, uwaa. ²³ Ley nokkuure maay6e imo torroo, o banti gite makko, o haccii Ibrahiima to woddi, Laajaru ina woni dakkol muudum. ²⁴ O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima, yurman, nulu Laajaru, suuwa hoore honndu muudum ley ndiyam, de wara feewnana kam demngal am. Sabo mi torrake sanne ley yiite nge.» ²⁵ Ammaa Ibrahiima wi'i: «Binngel am, miccita a he6ii kulle lobbe e ley nguurdam maada, Laajaru kaa wo bone tan he6i. Joonin, kanko o he6ii hinneede do, de aan torroada. ²⁶ Ko 6uri dum du fuu, luggere mawnde woni hakkunde amin e moodon. Ndelle si won yidube yuurude to amin njaha to moodon, naa yuurude to moodon ngara to amin, tawan mbaawaa.» ²⁷ Jom jawdi oon wi'i: «Ndelle baaba, mido nyaage, nulu Laajaru suudu baaba am, ²⁸ sabo mido woodi sakiraa6e wor6e njoyo, faa o gongina 6e taa 6e ngara e nokku torra o.» ²⁹ Ammaa Ibrahiima wi'i mo: «I6e njogii haala Muusaa e haalaaji annabaa6e, accu 6e kettindanoo di.» ³⁰ O jaabii dum: «Wanaa noon, baaba am Ibrahiima! De si goddo yuurii hakkunde maay6e yehi to ma66e fu, 6e tuuban.» ³¹ Ibrahiima wi'i mo: «Si 6e kettindanaaki Muusaa e annabaa6e, fay si goddo ummitii e maay6e, 6e ngoondintaa.»

17

Haala luttude e yaafeede

(*Matta 18.6-7, 21-22, Marku 9.42*)

¹ Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been:

—Sikke walaa ko fergata yim6e faa luttina dum'en waran, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majjum. ² Hayre teddunde ha66ee e daande joomum faddee ley maayo manngo, dum 6uri woodde diina luttinde gootel e cukaloy koy. ³ Kaybee ko'e moodon: si sakiike maa luttii, pelaa dum. Si tuubii, njaafodaa dum. ⁴ Si o toonyake ma kile jeddi e ley nyalooma gooto, de o warti to ma kile jeddi imo tuubane, njaafodaa mo.

Haala goondinal e dwtanaade

⁵ Nulaa6e been mbi'i Iisaa:

—Beydan min goondinal.

⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii lekki kiido doofoo, darowoo ley maayo, ki jabananoon.

⁷ Moy e moodon maccudo muudum demoowo naa duroowo yuurata ladde, warta, de wi'a dum: «Hara jooda, nyaamu?» ⁸ Walaa! A wi'an mo: «Wadanam nyaamdu, ha66a kaddule maa de ngollanaa kam faa mi nyaama mi yara, de sakitoo aan du nyaamaa njaraa.» Wanaa noon worri naa? ⁹ Yalla a yettan maccudo oon saabe wadii ko njamirdaa duum naa? ¹⁰ Onon du hono noon.

Si on ngadii huunde fuu ko njamiradon, mbi'ee: «Min maccu6e tan, ko min njeji wadude ni min ngadi.»

No Iisaa danniri seppin6e sappo

¹¹ Nde Iisaa yahannoo Urusaliima ndeen, rewi hakkunde leyde Samariya e Galili. ¹² O wari faa o naata wuro wonngo, de seppin6e sappo ngari to makko, ndarii to toowti, ¹³ yeewnii, mbi'i:

—Iisaa, joomii amin, yurma min!

¹⁴ Nde o yiinoo 6e ndeen, o wi'i 6e:

—Njehee, kollowee ko'e mon almaami'en 6een.

E ley yaadu ma66e nduun 6e cellinaama. ¹⁵ Gooto ma66e, nde yi'unoo dadii ndeen, yeccii, ina teddina Laamdo e daande toownde. ¹⁶ O sujidi e leydi dakkol koyde Iisaa, imo yetta dum. Oon wo Samariyanke. ¹⁷ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa sappo 6een fuu ndadii naa? Toy njeenayo 6een le ngoni? ¹⁸ Ndelle walaa fuu jecciido faa teddina Laamdo si wanaa janano o naa?

¹⁹ Ndeen, o wi'i gorko oon:

—Umma, yahu, goondinal maa dannii ma.

*Haala maandeeji garol laamu Laamdo
(Matta 24.23-28, 37-41)*

²⁰ Farisa'en 6een yami Iisaa ndey laamu Laamdo warata. O jaabii 6e, o wi'i: —No laamu Laamdo wardata noon, yi'ataake. ²¹ Fay gooto waawaa wiide inani dum naa inana dum, sabo anndee, laamu Laamdo ina woni hakkunde moodon.

²² Ndeen o wi'i taalibaa6e makko:

—Wakkati waran mo muuyoton yiide fay nyannde wootere e ley nyalaade Bii Neddo, de on nji'ataa. ²³ On mbi'ete: «inani o to» naa «inani o ga», de taa njehee, taa njokkee 6e. ²⁴ Sabo hono no mayyere yalnirta illa hoore kammu do faa yaade hoore kammu to, hono noon Bii Neddo laatortoo nyannde gartol muudum. ²⁵ Ammaa ko artii dum, ina tilsi o torree torraaji keewdi, yim6e jamaanu o du caloto mo. ²⁶ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu oon, noon du nyalaade Bii Neddo laatortoo: ²⁷ yim6e ina nyaama, ina njara, ina 6anja, ina 6anee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. De ilam tuufaandu daam wari, halki 6e fuu. ²⁸ Laatoto hono no wakkati Luudu noon du, yim6e ina nyaama, ina njara, ina cooda, ina conna, ina aawa, ina nyiba. ²⁹ Ammaa nyannde nde Luudu wurtinoo Sodoma ndeen, Laamdo tomni yiite e sitti, * halki 6e fuu.

³⁰ Hono noon nyannde 6angugol Bii Neddo du laatortoo. ³¹ Nyannde ndeen, si neddo ina woni dow suudu, de gineeji mum ina ngoni ley suudu fu, taa wi'a jippanto di. Tawaado ngesa du, taa yecoo faa hooya ko woni ley wuro.

³² Miccitee dee Luudu oon. ³³ Neddo fuu piliido reenude yonki muudum, mursan ki, de neddo fuu mursudo ki, reenan ki. ³⁴ Mido haalana on: ley jemma oon, yim6e dido fukkodiibe dow sekko wooto, gooto mu66en hooyete, de gooto yoppee. ³⁵ Rew6e dido undoo6e, gooto mu66en hooyete, de gooto yoppee. [³⁶ Wor6e dido won6e ley ngesa ngoota, gooto mu66en hooyete, de gooto yoppee.]†

³⁷ Taalibaa6e 6een njaabii, mbi'i mo:

—Joomii amin, toy dum wadata?

O wi'i 6e:

—To ko saadi woni fuu, toon jigaa6e kawritata.

* **17:29** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a. † **17:36** E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 36.

18

Banndol dow carotoodo oonyiido

¹ Iisaa bannndani 6e bannndol faa hollita 6e ina tilsi 6e keddodoo e du'aare, taa 6e njoppa saabe tampiri. ² O wi'i:

—Ina woodunoo e wuro gomma carotoodo mo hulataa Laamdo, yaa-gataako fay gooto. ³ Debbo mo gorum maayi ina woni ley wuro ngon, ina wara to carotoodo oon, ina wi'a: «Saranam hakkunde am e kabdo am.» ⁴ Carotoodo oon jabaay faa 6ooyi. De sakitii o wi'i e hoore makko: «Fay si taweede mi hulataa Laamdo mi yaagataako fay gooto du, ⁵ sabo debbo o na torra kam, mi saranto mo, faa o sela warude imo sukka noppi am.»

⁶ Caggal duum Iisaa wi'i:

—On nanii ko carotoodo bondo oon wi'i naa? ⁷ De wanaa Laamdo na walla subaa6e muudum wullitotoo6e dum jemma e nyalooma been fuu faa 6e ke6a sariya ma66e naa? O jaabataako 6e law naa? ⁸ Mido haalana on: o saranto 6e law. Ammaa wakkati Bii Neddo wartowi, yalla o tawan goondin6e mo ley adunaaru naa?

Banndol dow Farisaajo e nanngoowo lampo

⁹ Iisaa bannndani yim6e jogorii6e ko'e mu66en wo dartii6e de njawi wo66e, haalani 6e bannndol ngol, wi'i:

¹⁰ —Wor6e dido naati suudu dewal mawndu faa ngada du'aare. Gooto wo Farisaajo, gooto du wo nanngoowo lampo. ¹¹ Farisaajo oon darii ina du'oroo ley bernde muudum hono ni: «Laamdo, mi yettii ma ko mi nanndaay e yim6e wo66e laatii6e wuy6e e bon6e e jeeno6e, e hono nanngoowo lampo o du. ¹² Mido suumoo e ley jeddiire fuu kile didi, mido itta jakka e huunde fuu ko ke6umi.» ¹³ Nanngoowo lampo oon darii to toowti, suusaay fay tiggitaade kammu, ina gu66oo berndem, na wi'a: «Laamdo yurmam, mi jom hakke.» ¹⁴ Mido wi'a on: kanko hooti wo o jaafaado, wanaa ooto. Sabo mawninkiniido fuu leeyiinte, leeyinkiniido du toownete.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(Matta 19.13-15, Marku 10.13-16)

¹⁵ Ina woodi waddoo6e to Iisaa cukaloy, faa o meema koy. Nde taalibaa6e been nji'unoo dum ndeen, ina ndukana yim6e been. ¹⁶ Ammaa Iisaa noddi koy, ina wi'a:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa ka6ee koy, sabo wo nanndu6e e makkoy been njeji laamu Laamdo. ¹⁷ Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naataataa dum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(Matta 19.16-30, Marku 10.17-31)

¹⁸ Gooto ley hooree6e Alhuudiyankoo6e yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi he6a nguurndam ndu-miidam?

¹⁹ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ²⁰ Ada anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa seeda fewre, teddin inna maa e bammaa.»*

²¹ Hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²² Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i mo:

* 18:20 Wurtagol 20.12-16.

—Huunde wootere heddanii ma tafon: sonnu ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaaፎ. Ndeen, a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²³ Nde o nannoo dum ndeen, o sunii, sabo wo o jom jawdi keewndi. ²⁴ Iisaa ndaari mo, wi'i:

—Naatugol joomiraaፎ jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Si goonga, ngeelooba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Hettindaniibe mo been mbi'i:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ Iisaa jaabii:

—Ko yimፎ mbaawaa duum, Laamdo kaa na waawi.

²⁸ Ndeen Piyeer wi'i:

—Ndaar, minen min njoppii ko min njogii duum fuu, min njokkii ma.

²⁹ O wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: joppudo wuro muudum, naa deekum, naa sakiraaፎ muudum, naa saaraaፎ mum, naa sukaaፎ mum saabe laamu Laamdo, ³⁰ heban dum kile keewde e wakkati mo ngonden e muudum joonin o, heban nguurndam nduumiidam e ley wakkati garoowo oon du.

*No Iisaa ganginiri katin maayde muudum e iirtagol muudum
(Matta 20.17-19, Marku 10.32-34)*

³¹ Iisaa noddi taalibaaፎ muudum sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Inani eden njaha Urusaliima. Ko annabaፎ mbinndunoo e dow Bii Neddo duum fuu, tabitan. ³² Sabo o wattete e juude 6e nganaa Alhudiyankoobe, 6e njalnoroo mo, 6e torra mo, 6e tutta dow makko, ³³ 6e piya mo dorri, 6e mbara mo. De nyannde tataፎerde, o ummitoto.

³⁴ Taalibaaፎ been paamaay haala kaan fes. Maanaa makka na suufanii 6e, 6e annditaay ko o haali duum.

*No Iisaa wumtiniri bumdo
(Matta 20.29-34, Marku 10.46-52)*

³⁵ Nde Iisaa battinoo Yeriko ndeen, tawi bumdo ina joodii dakkol laawol ngool, ina garbina. ³⁶ O maati jamaa ina faltoo, de o yami dum wo dume. ³⁷ Be mbi'i mo:

—Iisaa mo Nasaraatu faltotoo.

³⁸ O yeewnii, o wi'i:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

³⁹ Ardiibe been ina njawana mo faa o deyyinoo. Ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁰ Iisaa darii yamiri 6e ngadda mo to muudum. Nde o battinoo ndeen, Iisaa yami mo:

⁴¹ —Dume njiddaa mi wadane?

O wi'i:

—Joomam, mi wumta!

⁴² Iisaa wi'i mo:

—Wumtu, goondinal maa dannii ma.

⁴³ Wakkati gooto o wumti, o jokki dum, imo teddina Laamdo. Nde yimፎ been nji'unoo dum ndeen, njetti Laamdo.

¹ Iisaa naati Yeriko, ina rewii ley wuro ngoon. ² Gorko bi'eteedo Jakayus ina woni ley toon. O hooreejo nanngooɓe lampo, wo o jom jawdi du. ³ Imo filoo yiide moy woni Iisaa, de o hunngii saabe jamaa oon, sabo wo o daɓɓo. ⁴ O doggi, o arditii, o yeeji lekki hono yibbi do Iisaa rewata doon faa o yi'a dum.

⁵ Nde Iisaa yottinoo nokkuure ndeen, tiggiti, wi'i mo:

—Jakayus, hara jippa, sabo ina tilsi mi weera wuro maa hannden.

⁶ Jakayus harii jippii, jakkitorii mo seyo. ⁷ Yiibe dum been fuu ina njurjurta, ina mbi'a:

—O weeranowii luttoowo.

⁸ De Jakayus darii, wi'i Iisaa:

—Joomam, hettina, mi hokkan feccere jawdi am fuu talkaaɓe. Si won mo teetumi huunde, mi yoɓan dum kile nay.

⁹ Iisaa wi'i:

—Hannden, kisindam naatii galle o, sabo kanko du wo o taan Ibrahiima!

¹⁰ Sabo Bii Neddo warii filaade majjuɓe faa hisina dum'en.

Banndol dow tino buudi

(Matta 25.14-30)

¹¹ Ko yimɓe been kettindii duum, Iisaa beydi haala, banndani ɓe banndol gonngol, sabo o battake Urusaliima. Katin du yimɓe miilli laamu Laamɗo bangan joonin joonin. ¹² Ndelle, o wi'i:

—Gorko dimo tedduɗo yehi leydi mbodɗundi faa hokkee laamu, de gaɗa duum warta. ¹³ O noddi maccuɓe makko sappo, o hokki mono e maɓɓe fuu mbuudu kanɗe, o wi'i dum'en: «Ngolliree dum faa mi warta.» ¹⁴ Ammaa yimɓe leydi ndiin njidaa mo, ɓe ummini nulaaɓe gaɗa makko, ɓe mbi'i: «Min njidaa o laamoo min.» ¹⁵ Nde o hokkanoo laamu, o warti ndeen, o yamiri o noddanee maccuɓe ɓe o halfini jawdi been. Imo yidi faamude ko mono e maɓɓe fuu hebi e ko golliri duum. ¹⁶ Arandeejo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa nguun tinake buudi sappo.» ¹⁷ O wi'i dum: «Gasii sanne, maccuɗo lobbo. Sabo a hoolnake e ko famɗi, a laamoto dow galluuje sappo.» ¹⁸ Didaɓo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa tinake buudi joy.» ¹⁹ O wi'i: «Aan du, a laamoto dow galluuje joy.» ²⁰ Caggal duum keddiido oon wari, wi'i: «Joomam, inan mbuudu maa, mi saawii dum e tekkere ²¹ sabo mido hule. Sabo a gorko tiidudo alhaali, ada hooya ko a resaay, ada taya ko a aawaay.» ²² O wi'i dum: «Dara! Haalaaji maa jaati carortomaami, aan maccuɗo bonɗo. Ada anndunoo mi gorko tiidudo alhaali, mi hooyan ko mi resaay, mi tayan ko mi aawaay. ²³ Ndelle ko wadi a wattaay jawdi am ndi to tinoɓe buudi, faa nde ngartumi fu mi jaɓida ndi e tino mayri fuu?» ²⁴ Ndeen joomiiko oon wi'i tawaabe doon been: «Teetee mo mbuudu ngu, de kokkon dum jom buudi sappo oon.» ²⁵ Be mbi'i mo: «Joomii amin, kanko, imo jogii buudi sappo.» ²⁶ O wi'i: «Mido haalana on, jogiido fuu beydante. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ²⁷ De wayɓe kam ɓe njidaa mi laamoo dum'en been, ngaddee ɓe do, mbaron ɓe yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Matta 21.1-11, Marƙu 11.1-11, Yuhanna 12.12-19)

²⁸ Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, ardii, fonndii Urusaliima. ²⁹ Nde o battinoo gure Baytifaaji e Baytaniya gonde dow waamnde wi'eteende Jaytun, o nuli taalibaabe makko dido, ³⁰ o wi'i ɓe:

—Njehee, naatowee wuro wonngo yeeso mon ngo, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina haɓɓii. Kaɓɓiton nga, ngaddon nga do. ³¹ Si

goddo yamii on, «Ko wadi ofon kaɓɓita nga?», mbi'on: «Joomii amin ina haajaa nga.»

³² Nulaabe been njehi, tawri no o wi'iri dum'en noon. ³³ E ley haɓɓitingol maɓɓe mola nga, jeyɓe mola nga been mbi'i:

—Dume kaɓɓitanton mola nga?

³⁴ Be njaabii, 6e mbi'i:

—Joomii amin haajaa nga.

³⁵ Be njaari nga to Iisaa, 6e njowi saayaaji maɓɓe dow mola nga, 6e mbaddini Iisaa dow magga. ³⁶ No o yaarata noon, 6e mbeerti saayaaji maɓɓe dow laawol ngool. ³⁷ Joonin o ɓadake Urusaliima to jippitorde waamnde Jaytun. Taalibaaɓe heewɓe been fuu ina keewi seyo, puɗɗi ina njetta Laamɗo e daade toowɗe, saabe kaayefiiji di 6e nji'unoo diin fuu. ³⁸ Iɓe mbi'a:

—Barke woodanii kaananke garɗo e dow innde Joomiraado! Jam won dow kammu. Manngu woodanii Laamɗo faa dow kammuuli!

³⁹ Yoga e Farisa'en tawaaɓe ley jamaa oon been mbi'i mo:

—Moodibbo, haɗu taalibaaɓe maa been dukude!

⁴⁰ O jaabii 6e, o wi'i:

—Mido haalana on, si kamɓe 6e, 6e ndeyyinake fu, wo kaaye de yeewnotoo.

No Iisaa woyri Urusaliima

⁴¹ Iisaa ɓattii ngalluure ndeen. Nde o ndaarunoo nde fu, o woyi nde, ⁴² o wi'i:

—Mido muuyi tawee hannden aɗa anndunoo aan du ko hokkete jam! De joonin kaa, dum suudaama e gite maa. ⁴³ Balde ngaran de wayɓe ma yolata leydi ngada yeenjirde, piile, ɓille gerejeji fuu, ⁴⁴ niise, kalke aan e ɓiɓɓe maa fuu. Be njoppantaa ma fay hayre wootere dow wonnde, sabo a annditaay wakkati mo Laamɗo wari wallude ma.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu (Matta 21.12-17, Marku 11.15-19, Yuhanna 2.13-22)

⁴⁵ Iisaa naati ley suudu dewal mawndu nduun, fuddi riiwude luumotooɓe.

⁴⁶ Imo wi'a dum'en:

—Ina winndaa: «Suudu am laatoto wadirdu du'aare».* Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanooɓe.

⁴⁷ Iisaa ina waajoo nyannde fuu ley suudu dewal mawndu nduun. Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta e mawɓe lenyol ngool been ina piloo no mbardata mo, ⁴⁸ ammaa 6e kungake heɓude laawol sabo yimɓe been ina ngattani haalaaji makko diin hakkillo sanne.

20

Yamol dow toy baawɗe Iisaa yuuri (Matta 21.23-27, Marku 11.27-33)

¹ E ley balde deen nyannde gomma Iisaa ina janngina yimɓe ina waajoo Kabaaru Lobbo ley suudu dewal mawndu. Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta e mawɓe yimɓe ngari to makko, ² mbi'i mo:

—Haalan min: Laamu nguye hokki ma baawɗe gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin du huunde wootere tan yamammi on. Njaabodon kam dum:

⁴ Iootagal batisima Yaayaa ngaal, wo to Laamɗo yuuri naa to yimɓe?

⁵ Be paamiri hakkunde maɓɓe, 6e mbi'i:

* 19:46 Esaaya 56.7, Yereimiya 7.11.

—Si en mbi'ii wo to Laamdo, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa?
 6 De si en mbi'ii wo to yimbe, yimbe be fuu limnan en kaaye, sabo be fuu be tannyorii Yaayaa wo annabaajo.

7 Nii be njaaborii be mbi'i be paamaay to lootagal batisima Yaayaa yuuri.

8 Iisaa wi'i be:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol dow remoo6e bon6e

(Matta 21.33-46, Marku 12.1-12)

9 Iisaa fuddi banndande yimbe banndol ngol, wi'i:

—Neddo gomma darni ngesa cabiije, halfini nga remoo6e, de wadi jahaan-gal, booyi wartaay. 10 Nde boreede cabiije yottinoo fu, o nuli golloowo makko to remoo6e been toon faa ja6a ngedu makko 6i66e cabiije deen. Ndeen remoo6e been piyi nulaado oon, njeccini dum juude bole. 11 O nuli to ma66e golloowo goddo. Be piyi oon du, be kuyfini dum, be njeccini dum juude bole. 12 O nuli katin golloowo tata6o. Be mbarmini dum, be ndiiwi dum. 13 Wakkati oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy ngadammi? Mi nelan 6iyam gorko mo korsinmi, hasii be njaagoto mo!» 14 Ammaa nde remoo6e been nji'unoo 6iddo oon ndeen, i6e mbi'undura: «O woni donoowo oon. En mbara dum, kewten ngesa nga!» 15 Be paddi mo faa gada ngesa toon, be mbari mo. Joonin le, noy jom ngesa oon wadata 6e? 16 O waran, o halka remoo6e been, o halfina ngesa ngaan wo66e.

Nde yimbe been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Taa dum laatoo!

17 Iisaa ndaari 6e, wi'i:

—Ndelle, dume woni maanaa ko winndaa duum:

«Hayre nde nyi6oo6e been calii ndeen,

wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon?»*

18 Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muufum du, diggan.

Haala yobugol lampo

(Matta 22.15-22, Marku 12.13-17)

19 Jannino6e Tawreeta e hoore6e almaami'en paamii banndol ngol wo kam'en sappii. Be pilii no 6e nanngira Iisaa wakkati oon, ammaa 6e kulii yimbe. 20 Be taykii Iisaa. Be nuli horoo6e nanndinkinii6e e lobbu6e, yalla ina kebira laawol no nanngirta mo e haala makko, faa ngatta mo ley juude laamu, saroo mo. 21 Been yami mo:

—Moodibbo, miden anndi ko kaalataa duum e ko mbaajotodaa duum ina fonnditii, miden anndi a burdintaa fay gooto, ada janninira laawol Laamdo ngol goonga. 22 Yalla ina daganii min min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

23 Ammaa o annditii hiila ma66e ka, o wi'i 6e:

24 —Kollee kam mbuudu cardi! Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i:

—Kaananke Roma!

25 Ndeen o wi'i 6e:

—Ndelle kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

26 Be kunnngii nanngirde mo e ko o haalata yeeso yimbe duum. Jaabu makko oon haayni 6e, 6e ndeyyini.

* 20:17 Jabuura 118.22

Haala ummitagol maay6e
(Matta 22.23-33, Marku 12.18-27)

²⁷ Wo66e e Saduki'en ngari to makko. Been ngoni yeddo6e ummital. Be yami mo, 6e mbi'i:

²⁸ —Moodibbo, Muusaa yamirii en, si neddo 6anji debbo, maayii, he6aay biiddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa he6ana maaydo oon 6eyngu. ²⁹ Ina woodunoo rimdaa6e njeddo. Arandeejo oon 6anji debbo, maayi, he6aay biiddo. ³⁰ Dida6o oon dewli debbo oon, maayi, ³¹ tata6o oon jokkiti. Hono noon njeddo been fuu 6anjiri mo, ke6aay biiddo, maayi. ³² De sakitii, debbo oon du maayi. ³³ Ndelle, nyannde ummital, moy e ma66e laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e njeddo fuu 6e 6anjiimo mo.

³⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yim6e jamaanu o ina 6anja, ina 6anje. ³⁵ Ammaa fotu6e he6ude ummitagol e nguurndam garoojam been, 6anjataa, 6anjataake, ³⁶ sabo 6e mbaawaa maayde katin. Be laatake hono maleyka'en noon. Wo 6e 6i66e Laamdo, sabo 6e ummintinaa6e e maayde. ³⁷ Woodi ko maay6e ummitotoo duum, fay Muusaa sappake dum ley taariki wuumoore hu66oore. Sabo toon o noddiri Joomiraado Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.† ³⁸ Laamdo wanaa Laamdo maay6e, wo o Laamdo wuur6e. Sabo to makko yim6e fuu wo wuur6e.

³⁹ Wo66e e janngino6e Tawreeta, mbi'i:

—Moodibbo, a haalii goonga.

⁴⁰ Caggal duum 6e cuusaay yamude mo yamde godde katin.

Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Matta 22.41-46, Marku 12.35-37)

⁴¹ Iisaa wi'i 6e:

—Noy 6e mbaawri wiide Almasiihu wo taan Daawda? ⁴² Daawda e hoore muudum wi'i ley dewtere Jabuura:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

⁴³ faa mi wada njaabaa way6e ma.»‡

⁴⁴ Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle, noy o laatoroo taanum?

No Iisaa feliri janngino6e Tawreeta
(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54)

⁴⁵ E ley ko yim6e been fuu kettindanii mo, o wi'i taalibaa6e makko been:

⁴⁶ —Ndeentee e janngino6e Tawreeta yidu6e yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali teddudi ley luumooji, foodantoo6e joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁷ I6e nyaama jawdi rew6e talkaa6e 6e goriraa6e mu66en maayi, de 6e njuutina du'aawuujii ma66e faa 6e nanndinkinoo e lobbu6e. Kam6e, jukkungo naawngo burata jippineede dow mu66en.

21

Haala sadaka burdo woodude
(Marku 12.41-44)

¹ Iisaa yepti gite muudum, yi'i joomiraa6e jawdi ina ngatta sadakaaji mu66en e keesu sadaka. ² O yi'i debbo talkaajo mo gorum maayi, kam du ina watta toon buudi didi, ³ de o wi'i:

† 20:37 Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla ko 6ooyi. ‡ 20:43 Jabuura 110.1.

—Goonga kaalanammi on: debbo talkaajo o, ko watti duum, 6uri ko 6e fuu 6e ngatti. ⁴ Sabo 6e fuu, wo ko bonnantaa 6e fay huunde tan 6e ngattiri hono dokke. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum, watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Matta 24.1-14, Marku 13.1-13)

⁵ Ina woodi wo66e ina kaala haala suudu dewal mawndu nduun, e no ndu nardiniraa kaaye e kulle cakkaade. Ndeen Iisaa wi'i:

⁶ —Ko nji'oton duum, wakkati waran nde fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

⁷ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Moodibbo, anndin min nde dum waɗata. Maande ndeye hollata kulle deen ɓadake waɗude?

⁸ O wi'i:

—Ndeentee taa mbosinedon e goonga. Heew6e ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko», ina mbi'a du: «Wakkati oon ɓadake.» Taa njokkee 6e. ⁹ Nde nanoydon woldeeki e muurtereeji, taa kulee. Sabo tilay dum waɗa tafon, ammaa dum wanaa timmoode wakkati oon.

¹⁰ O heddi imo wi'a 6e:

—Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. ¹¹ Dimmbande leydi mawde ngadan, rafooji e nyawuuji bondi du ngaran e nokkuuje feere feere. Kulle kulɓiniide e sifaaji mawdi yuuran dow kammu. ¹² Ammaa gilla dum fuu wadaay, yim6e nanngan on, torredon, njaaredon to cuudi baajordi e kasuuji. Be ngadda on yeeso kaanankoo6e e hooree6e saabe innde am. ¹³ Dum hokkan on laawol seedanaade kam. ¹⁴ Pi6ee anniya e berde mon on miilataako ko njaabotodon. ¹⁵ Sabo mi hokkan on waawde haala, mi hokkan on hakkilantaaku ko way6e on 6een fuu mbaawaa salaade naa yeddude. ¹⁶ Fay saaraa6e mon e sakiraa6e mon e koreeji mon e yigiraa6e mon njammboto on, mbara wo66e moodon. ¹⁷ Yim6e fuu mbanyan on saabe am, ¹⁸ ammaa fay leembol ko'e moodon halkataa. ¹⁹ Tinnitaare moodon ndannirton yonkiiji mon.

Haala halkere Urusaliima e gartol Almasiihu

(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

²⁰ —Nde nji'udon konuujji ina piiloo Urusaliima fuu, anndon halkeede mayre ɓadake. ²¹ Wakkati oon, tawaa6e leydi Yahuudiya fuu, ndoggira baamle. Tawaa6e ley ngalluure nde fuu, njalta e mayre. Tawaa6e ladde du, taa naata ngalluure ndeen. ²² Sabo balde deen wo balde yomnitagol, faa ko winndaa duum fuu tabita. ²³ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! Sabo torraaji mawdi njanan e leydi ndi, tikkere Laamdo jippoto e lenyol ngol. ²⁴ Be camminirte kaafaahi, 6e nanngee, 6e njaaree hakkunde lenyi fuu. Lenyi ndampan Urusaliima faa nde wakkati dawrugol mu66en timmiri no fodora.

²⁵ Sifaaji ngadan dow naange e lewru e koodo. Ley adunaaru du kulol wadan e leyde deen. De fuu de mbemmboto saabe feekaango maayo manngo e bempyye muudum. ²⁶ Yim6e pekkoran saabe kulol si miilake dow ko waroyta e adunaaru ndu, sabo fay baawde kammu deen ndimmboto. ²⁷ Wakkati oon, yim6e 6een nji'an Bii Neddo ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ²⁸ Onon, si dum fuddii waɗude, tiggitodon, banton ko'e moodon, sabo Laamdo ɓadake rimɗinde on.

*Banndol dow yibbi**(Matta 24.32-35, Marku 13.28-31)*²⁹ Caggal duum, o bannDani 6e banndol ngol, o wi'i:

—Ndaaree yibbi e ledde godde de fuu. ³⁰ Si on nji'ii de mbilitii, oɗon anndi ndunngu ɗadake. ³¹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon laamu Laamɗo ɗadake. ³² Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa, tawee kulle deen fuu ngadaay. ³³ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

³⁴ —Ndeenee ko'e mon taa yidde fijo suloowo e sulargol doro e kaɓɓu-ko'u adunaaru njowoo dow berde mon de nyannde ndeen juha on ³⁵ hono tuugol*. Sabo inde wara dow yimbe adunaaru fuu. ³⁶ Ndelle, kakkilon wakkati fuu, ngadon du'aare, faa keɓon daɗude e kulle gadooje deen fuu, mbaawon daraade yeeso Bii Neddo.

³⁷ Nyalooma fuu, Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu, de jemma, o wurtoo, o waalowa dow waamnde wi'eteende Jaytun. ³⁸ Yimbe fuu ina njaha to suudu dewal mawndu illa fajiri faa kettindanoo mo.

22*No hooreeɓe ndawriri faa nannga Iisaa**(Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53)*

¹ Wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla ndiin ɗadake. Dum woni iidi nyannde Faltagol. ² Hooreeɓe almaami'en e janngingooɓe Tawreeta been ina piloo no mbarda Iisaa, de si goonga iɓe kula yimbe been.

³ Ndeen Seydaani naati Yahuuda bi'eteedo Isikariyotto, gooto e sappo e dido been. ⁴ O yehi o haaldowi e hooreeɓe almaami'en e doomooɓe suudu dewal mawndu no o wattirta Iisaa e juude muɓɓen. ⁵ Be ceyii, 6e ndewri 6e kokkan mo ceede. ⁶ O jaɓi, imo filoo wakkati mo o jambotoo Iisaa e cuncukka, tawa jamaa oon faamaay.

*No Iisaa waɗiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muuɗum**(Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30)*

⁷ Nyalaande iidi buuru mo wattaaka rabilla yottake. Wo nyalaande nde dammuuli iidi Faltagol njeyi hirseede. ⁸ Iisaa nuli Piyeer e Yuhanna, wi'i dum'en:

—Njehee cegilaneen en hiraande iidi Faltagol faa nyaamen.

⁹ Be yami mo:

—Toy njiddaa min cegiloo nde?

¹⁰ O wi'i 6e:

—Ndaaree, si on naatii ngalluure nde, on kawran toon e gorko, ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon mo faa e suudu do o naatata doon, ¹¹ mbi'on jom galle oon: «Moodibbo na yame toy woni suudu ndu nyaamdata e taalibaaɓe mum been iidi Faltagol?» ¹² O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilotodon hiraande ndeen.

¹³ Be njehi, 6e tawi hono no o wi'iri 6e noon, 6e cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁴ Nde wakkati oon yottinoo ndeen, o joodii kanko e sappo e dido been. ¹⁵ O wi'i 6e:

* **21:35** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

—Mido muuyi nyaamdude e moodon hiraande iidi Faltagol nde sanne, gilla mi torraaka. ¹⁶ Sabo mido wi'a on, mi nyaamataa nde katin faa nyannde nde dum tabiti ley laamu Laamdo.

¹⁷ O hooyi horde, o yetti Laamdo, o wi'i:

—Njafee dum, peccee dum hakkunde moodon, ¹⁸ sabo mido wi'a on, illa joonin mi yarataa cabijam katin faa nde laamu Laamdo wari.

¹⁹ Katin, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii, o hokki 6e, o wi'i:

—Dum wo 6anndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa micc-itodon kam.

²⁰ Hono noon du, nde 6e tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam, o hokki 6e, o wi'i:

—Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am ndufeteedam saabe moodon. ²¹ Ammaa paamee, jambotoodo kam oon ina nyaamda e am e le'al gootal. ²² Tilay 'Bii Neddo yoppira adunaaru hono no fodoranaa noon. Ammaa bone woodanii jambotoodo mo oon!

²³ Ndeen 6e puddi yamundurde hakkunde ma66e moy e ma66e wadata huunde ndeen.

Jeddi dow moy woni burdo teddude

²⁴ Jeddi ngadi hakkunde ma66e du e dow moy 6uri teddude. ²⁵ Iisaa wi'i 6e: —Kaanankoo6e leyde ina ndawrana jaalaa6e mu66en. Jom'en doole dow yim6e been du ina njidi noddireede walloo6e. ²⁶ Onon kaa, wanaa hono noon. Sanaa burdo teddude e moodon laatoo hono cukalel, ardiido du laatoo hono golloowo. ²⁷ Sabo moy 6uri teddude, joodiido faa nyaama naa golloowo gaddoowo nyaamdu? Wanaa nyaamoowo oon 6uri naa? De miin kaa, mido woni hakkunde moodon hono golloowo oon.

²⁸ Onon ngoni heddodiibe e am ley torraaji am. ²⁹ Saabe duum, miin du, mi hokkii on laamu hono no Baaba am hokkiri kam laamu ni, ³⁰ faa nyaamon, njaron to nyaamirde am ley laamu am. On njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum (Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Simon, Simon, Seydaani nyaagake hebude on faa seda on hono no alkama sedirtee ni. ³² Ammaa mi du'anake ma taa goondinal maa mursee. Aan le, nde ngartoydaa to am, cemmbindinaa sakiraa6e maa.

³³ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, mido segilii yaadude e maada ley kasu e wardeede e maada!

³⁴ De Iisaa wi'i:

—Mido haalane, Piyeer, fadde ndontoori e joggude hannden tawan a wi'ii kile tati a anndaa kam.

³⁵ O wi'i 6e katin:

—Nde nulunoomi on ndeen, on kooyaay dannga e mbasu e pade, won ko nyakani on naa?

Be mbi'i:

—Walaa!

³⁶ O wi'i 6e:

—Joonin kaa, jogiido dannga hooya, jogiido mbasu hooya, mo walaa kaafaahi du, sootta saaya muudum sooda ngooti. ³⁷ Sabo ina winndaa, «O limaama ley bon6e.» Mido haalana on: ina tilsi dum tabita dow am. Sabo ko winndaa dow am fuu tabitan.

³⁸ Be mbi'i:

—Joomii amin, inan kaafaaje didi!

O wi'i 6e:

—Heyii!

No Iisaa nyaagorii Laamdo dow waamnde Jaytun

(Matta 26.36-46, Marku 14.32-42)

³⁹ Iisaa wurtii, fonndii waamnde Jaytun no woowri noon. Taalibaa6e makko been njokki mo. ⁴⁰ Nde o yottinoo nokkuure ndeen, o wi'i 6e:

—Ndu'ee faa taa naaton ley jarribe.

⁴¹ Caggal duum, o toowti 6e ko wadata hono limnere hayre. O hofii, imo wada du'aare, ⁴² imo wi'a:

—Baaba, si a muuyii, woddinam horde torra nde. Ammaa taa dum laatoroo muuyo am, dum laatoroo muuyo maa aan!

⁴³ Wakkati oon, maleyka yuurudo dow kammu 6angi e makko, semmbini mo. ⁴⁴ Ley mettorgal bernde makko o 6eydi tekkinde du'aare makko, nguli makko laatii hono to66e yiyam ina simta e leydi. ⁴⁵ Nde o hantunoo du'aare ndeen, o yeccii to taalibaa6e makko been, o tawi i6e daanii saabe mettorgal berde ma66e. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ko wadi de odon daanii? Ummee ndu'ee, faa taa naaton ley jarribe!

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Yuhanna 18.3-11)

⁴⁷ Imo woni e haala ka faa jamaa wari. Bi'eteedo Yahuuda, gooto e sappo e dido been, ardii 6e de battitii Iisaa faa mucchoo dum. ⁴⁸ De Iisaa wi'i mo:

—Yahuuda, muccaango njambortodaa Bii Neddoo naa?

⁴⁹ Nde wondube e Iisaa been nji'unoo ko anniyii laataade fu, mbi'i:

—Joomii amin, min coppa 6e kaafaaje naa?

⁵⁰ Ndeen gooto ma66e soppo maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum nyaamru. ⁵¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Celdee ni.

De o meemi nowru maccudo oon, o danni dum. ⁵² Iisaa haalani war6e faa nannga dum been, hooree6e almaami'en e doomoo6e suudu dewal mawndu e maw6e Alhuudiya'en been, wi'i:

—On ngardii e kaafaaje e cabbii hono wo mi gujjo! ⁵³ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu, on njowaay junngo dow am. Ammaa joonin wo wakkati mon, joonin wo wakkati mo nimre laamii.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.57-58, 69-75, Marku 14.53-54, 66-72, Yuhanna 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Be nanngi Iisaa, 6e njaari dum faa ley galle Almaami Mawdo. Piyeer ina jokki to toowti. ⁵⁵ Tawi yiite na hu66aa hakkunde taliyaare galle oon, Piyeer wari joododii e yuulotoo6e doon. ⁵⁶ Kordo gooto yi'i imo hucciti e jayngol, ndaari mo faa woodi, wi'i:

—O du na wondunoo e makko.

⁵⁷ De Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Hey debbo, mi anndaa mo.

⁵⁸ Nde 6ooytunoo seeda, goddo yi'i mo, wi'i:

—Aan du e ma66e njejadaa!

De Piyeer wi'i:

—Hey gorko, mi wanaa!

⁵⁹ Faa wadi yamnde wootere gada duum, goddo katin siini dow haala kaan, wi'i:

—Goonga ni, gorko o ina wondunoo e makko, sabo kam du wo Galilinkeejo.

⁶⁰ De Piyeer jaabii, wi'i:

—Gorko, mi faamataa ko kaalataa duum!

O selaay haalude, faa ndontoori joggi. ⁶¹ Iisaa hucciti e Piyeer, ndaari dum. Ndeen Piyeer micciti haala ka Iisaa haalannoo dum kaan: «Fadde ndontoori e joggude hannden, a wi'an kile tati a anndaa kam.» ⁶² O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

(Matta 26.67-68, Marku 14.65)

⁶³ Yimbe nanngu6e Iisaa been ina njalnoro0 dum, ina piya dum. ⁶⁴ Be cuddi yeeso makko, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

⁶⁵ Heddii i6e njenna mo jennooje godde keewde.

No maw6e diina carorii Iisaa

(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Yuhanna 18.19-24)

⁶⁶ Nde weetunoo ndeen, yimbe Saahii6e been kawriti, been ngoni maw6e lenyol ma66e e hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta. Iisaa waddaa yeeso ma66e. ⁶⁷ Be mbi'i dum:

—Si aan woni Almasiihu haalan min.

O wi'i 6e:

—Fay si mbiimi on noon du, on nja6ataa. ⁶⁸ Si mi yamii on du, on njaa-bataako. ⁶⁹ Ammaa gilla joonin, Bii Neddo joodoyto gere nyaamo Laamdo, Jom baawde.

⁷⁰ Be fuu 6e mbi'i:

—Ndelle aan woni Bii Laamdo naa?

O wi'i 6e:

—Onon e ko'e mon kaali, wo miin jaati.

⁷¹ Jonle 6e mbi'i:

—En kaajaaka seedaaku katin, sabo ko o haali e hunnduko makko duum, en fuu en nanii.

23

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Yuhanna 18.28-38)

¹ Caggal duum, yimbe Saahii6e been fuu ummii, njaari Iisaa to Pilaatu hooreejo oon. ² Be pudfi i6e pela mo, i6e mbi'a:

—Gorko o min tawi ina wosina lenyol amin, ina hada dum'en yobude kaananke mawdo oon lampo, ina wi'a hoore muudum wo Almasiihu, kaananke.

³ Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

⁴ Pilaatu jaabii, wi'i hooree6e almaami'en e jamaa oon fuu:

—Mi yi'aay fuu feloore e makko.

⁵ Ammaa 6e ciini e haala ma66e sanne, i6e mbi'a:

—Ko o waajotoo duum ina waddundura yim6e ley leydi Yahuudiya fuu, gilla Galili to o fuddiri toon faa e do.

⁶ Wakkati Pilaatu nannoo dum, yami yalla gorko o wo Galilinkeejo. ⁷ Nde o faamunoo Iisaa na yuura e ley laamu Hirudus ndeen, o nuldi dum Hirudus. Sabo ley balde deen tawi Hirudus ina woni ley Urusaliima. ⁸ Nde Hirudus yi'unoo Iisaa ndeen, berndem weli sanne, sabo booyii ko yidunoo yiide mo saabe ko nanannoo dow makko duum. Katin du ina yeloo yiide mo imo wada ko haaynii. ⁹ O yami dum yamde keewde, de Iisaa jaabaaki fay

huunde. ¹⁰ Hooreeḅe almaami'en e janninginoḅe Tawreeta na ndarii ḅoon, ina pelda mo no mbaawri fuu. ¹¹ Hirudus du huyfini mo, jalnorii mo, kam e sordasiibe muudum, ḅorni mo saaya lobba, nultiri mo Pilaatu. ¹² Nyannde ndeen Pilaatu e Hirudus laatii yigiraaḅe, arande ḅe wanyundurnooḅe.

No Iisaa hiitoraa

(Matta 27.15-26, Marku 15.6-15, Yuhanna 18.39-19.16)

¹³ Pilaatu noddii hooreeḅe almaami'en e mawḅe Alhuudiyankooḅe ḅeen e yimḅe fuu, ¹⁴ wi'i dum'en:

—On ngaddanii kam nedḅo o hono wo o bosinoowo yimḅe. Ndaaree, mi yamii mo yeeso mon, de ley ko peloton mo ḅuum fuu, mi tawaay fuu sabaabu jukkotooḅo mo. ¹⁵ Hirudus du yi'aay faa'e e makko, sabo yeccinii mo to meeden. Paamee, gorko o wadaay fay huunde ko jeyi warude dum. ¹⁶ Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

¹⁷ Ina tilsi wakkati iidi Faltagol fuu Pilaatu yoofana ḅe kasunke gooto. ¹⁸ Be fuu ḅe ndukidi daande wootere, ḅe mbi'i:

—War mo, njoofanaa min Barabas!

¹⁹ Barabas le wo uddanoḅo e kasu saabe muurtere wadunoonde e ngal-luure ndeen, e saabe war-hoore. ²⁰ Pilaatu haaldi e maḅḅe diḅaḅerde saabe muuyo muudum yoofude Iisaa. ²¹ Ammaa ḅe keddi iḅe nduka, iḅe mbi'a:

—Tontu mo! Tontu mo e leggal palaangal!

²² Pilaatu wi'i ḅe tataḅerde:

—Dume o wadi ko boni? Mi tawaay e makko sabaabu fuu ko haani warude mo! Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

²³ Ammaa ḅe ḅeydi feekaade peekaali mawdi, iḅe mbi'a o tontee. Peekaali maḅḅe diin njaaltii Pilaatu. ²⁴ O hokki ḅe laawol faa ko ḅe ḅaarii ḅuum laato.

²⁵ O yoofani ḅe mo ḅe ḅaarii yoofaneede oon, kam woni uddanoḅo ley kasu saabe muurtere e war-hoore. De Iisaa kaa, o watti dum e muuyde maḅḅe.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Yuhanna 19.17-27)

²⁶ Nde ḅe njaaranoo mo ndeen, ḅe nanngi gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon, yuurudo ley ladde. Be mbakkini dum leggal palaangal ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara ngal. ²⁷ Yimḅe heewḅe na njokki dum. Rewḅe du ina ngoni ley maḅḅe, ina mboya ina piira ḅerde muḅḅen mettorgal saabe majjum.

²⁸ Iisaa hucciti e rewḅe ḅeen, wi'i dum'en:

—Rewḅe Urusaliima, taa mboyyee kam, ammaa mboyyee ko'e moodon e ḅiḅḅe mon! ²⁹ Sabo dey, balde ngaran nde yimḅe mbi'ata: «Barke woodanii rewḅe rimarḅe e ḅe ndeedaay e endi di musinaaka.» ³⁰ Ndeen, yimḅe mbi'an baamle caama dow muḅḅen, mbi'a tile udda dum'en. ³¹ Sabo si ḅe ngadii nii gilla liccal ngal wo keccal, noy laatoytoos si ngal yoorii?

³² Be njaaridi Iisaa e yimḅe dido bonḅe. Been du wo wareteeḅe. ³³ Nde ḅe njottinoo nokkuure wi'eteende Laalagal Hoore ndeen, ḅe tonti mo e leggal palaangal, kanko e bonḅe dido ḅeen, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁴ O wi'i:

—Baaba, yaafa ḅe sabo ḅe anndaa ko ḅe ngadata.

Ndeen ḅe pecciri kaddule makko cumnal. ³⁵ Yimḅe ndarii ḅoon ina ndaara. Hooreeḅe ḅeen du ndarii ina njalnoroos mo, ina mbi'a:

—O hisinii woḅḅe, o hisina hoore makko si o Almasiihu, Cuḅaado Laamḅo.

³⁶ Sordasiibe ḅeen du njalnorii mo. Be ḅattii, ḅe kokki mo ndiyam lammudam, ³⁷ iḅe mbi'a:

—Si aan woni kaananke Alhuudiyankooḅe oon, hisin hoore maa!

³⁸ Tawi du alluwal takkaama dow hoore makko. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO KAAANANKE ALHUUDIYANKOO6E.

³⁹ Gooto e bonbe dido tontidaabe e makko been ina mbonkoo mo, ina wi'a: —Wanaa aan woni Almasiihu naa? Hisin hoore maa, de kisinnaa min minen du!

⁴⁰ Ammaa gooto oon felii oyo oon, wi'i:

—A hulataa Laamdo naa? Aan e makko fuu, on potu jukkungo. ⁴¹ Enen, jukkungo meeden wo goonga jaati, sabo ko foti e ko ngolluden tan jnobeteden. De kanko kaa, o wadaay fay huunde ko boni.

⁴² Ndeen o wi'i:

—Iisaa, miccitodaa kam wakkati ngartoydaa e laamu maa.

⁴³ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: hannden jaati a wondowan e am ley aljanna.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁴ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁵ Naange nibbi, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii ceeke didi. ⁴⁶ Iisaa feekii feekaango manngo, wi'i:

—Baaba, mi wattii yonki am ki ley junngo maa.

Gafa o haalii dum, o seedi e yonki. ⁴⁷ Caggal mawdo sordaasi'en oon yi'ii ko laatii duum, yetti Laamdo, wi'i:

—Goonga, neddo o wo dartiido!

⁴⁸ Jamaa garudo ndaarude mo oon fuu yi'ii ko wadi duum. Be njecii, i6e piya berde ma66e. ⁴⁹ Ammaa annu6e mo been fuu, ina ndarii to toowti ina ndaara dum fuu. Rew6e jokkuno6e mo gilla leydi Galili been ina ngoni ley ma66e.

No banndu Iisaa wattiraa ley saabeere

(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁰ Ina woodi gorko bi'eteedo Yuusufi jeyaado e waaldeere Saahii6e ndeen, wo o gorko lobbo, dartiido. ⁵¹ Kanko o jabaay ko Saahii6e been kaali e ko 6e ngolli. Imo yuura Arimatiya, ngalluure ley leydi Yahuudiya. Imo hedii bangugol laamu Laamdo. ⁵² O yehi to Pilaatu, o njaarii dum banndu Iisaa, ⁵³ o jippini dum e leggal ngaal, o filii dum e kasanke, o watti dum ley saabeere wasaande ley hayre, do fay gooto wattaaka. ⁵⁴ Dum hawrii e nyannde segilanteende tawi nyannde fowteteende badake fudfude.

⁵⁵ Rew6e wonduno6e e Iisaa gilla Galili been njokki Yuusufi, nji'i saabeere ndeen e no o wattiraa ley mayre. ⁵⁶ Be kooti, 6e moyyinowi nebbeele uurde e turaaje.

Caggal duum, 6e powti nyannde fowteteende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Iisaa ummitorii

(Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10)

¹ Gilla pudal naange nyannde go'a6erde e jeddiire,* rew6e been ponndii to saabeere toon, 6e kooyii nebbeele uurde de 6e moyyinoo deen. ² Be tawi hayre ndeen tallitaama, ittaama e dammbugal saabeere ndeen. ³ Ammaa nde 6e naatunoo ndeen, 6e tawaay banndu Iisaa, joomii 6e. ⁴ E ley no hakkillooji ma66e mbemborii noon, inan wor6e dido punti, ina ndarii

* **24:1** Dum woni nyannde alan.

yeeso ma66e, ina 6ornii kaddule jalbooje. ⁵ Kulol nanngi 6e, 6e leeyini geese ma66e e leydi. Wakkati oon wor6e 6een mbi'i 6e:

—Ko wadi odon piloo buurdo hakkunde maay6e? ⁶ O walaa do, o ummitake. Miccitee ko o haalannoo on leydi Galili duum ⁷ nde o wi'unoo: «Ina tilsi Bii Neddo watee e juude luttu6e, de tontee e leggal palaangal, de ummitoo nyannde tata6erde.»

⁸ Ndeen 6e miccii haala Iisaa kaan. ⁹ Be yuwi to saabeere toon, 6e njeccii, 6e kaalanowi dum sappo e ngo'o 6een e wнду6e e mu66en fuu. ¹⁰ Rew6e 6een ngoni: Mariyama mo Magdala, e Yowanna, e Mariyama inna Yaakuuba e rew6e wнду6e e mu66en. Be kaalani dum nulaa6e 6een. ¹¹ Nulaa6e 6een ndaardi haala ma66e kaan hono njiibiika, nja6aay goondinde 6e. ¹² De Piyeer kaa ummii, doggi, yehi saabeere toon. Nde o yuurninoo ley mayre ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O yeccii wuro, imo wemmbii saabe ko wadi duum.

*No Iisaa bangirani taalibaa6e mum dido dow laawol Emayus
(Marku 16.12-13)*

¹³ Nyalooma oon pay, dido e ley taalibaa6e 6een kooyi laawol wuro wi'eteengo Emayus. Hakkunde wuro ngoon e Urusaliima ina wada kilooji sappo e go'o. ¹⁴ I6e pillodoo e dow ko wadi duum fuu. ¹⁵ E ley filla ma66e do 6e kokkundurta hakkillooji doon, Iisaa e hoore muudum hewti 6e, ina yaada e ma66e. ¹⁶ Ammaa gite ma66e uddaa taa 6e anndita mo. ¹⁷ O wi'i 6e:

—Dume pillotodon e jahaangal moodon ngal?

Be ndarii, berde ma66e metti. ¹⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Kiliyopas jaabii mo, wi'i:

—Ndelle hakkunde weer6e Urusaliima wo aan tan woni mo faamaay ko wadi toon ley balde de naa?

¹⁹ O wi'i 6e:

—Dume?

Be mbi'i mo:

—Ko wadi e Iisaa Nasaraatujo oon. Wo o annabaajo, jom baawde ley haala makko e golle makko yeeso Laamdo e yim6e fuu. ²⁰ De hooree6e almaami'en e maw6e meeden ngatti mo ley juude laamu faa o jukkee jukkungo maayde, tonti mo e leggal palaangal. ²¹ Min cikkiino kanko rimdinta Israa'iila. Ammaa katin du, hannden woni nyalooma tata6o ko dum wadi. ²² Woodi rew6e amin wob6e du ngadii min kaayeeffi. Be njehii to saabeere toon illa fajiri, ²³ de 6e tawaay 6anndu makko toon. Be ngarti, 6e mbi'i maleyka'en banganii 6e, mbi'i imo wuuri. ²⁴ Caggal duum, wob6e amin njehi to saabeere toon, tawri no rew6e 6een mbiiri noon, de 6e nji'aay mo kanko kaa.

²⁵ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Hey onon famdu6e hakkillo! Berde moodon njaawaa goondinde ko annabaa6e kaali fuu! ²⁶ Wanaa ina tilsi Almasiihu torree de naata ley teddeengal muudum naa?

²⁷ Ndeen o faamini 6e ko Binndi Ceniidi diin fuu kaali dow makko, gilla e Tawreeta Muusaa faa e dewte annabaa6e.

²⁸ Nde 6e battinoo wuro ngo 6e ponndii ngoon ndeen, o wadi hono o jiddo faltaade. ²⁹ Ammaa 6e nyaagii mo, 6e mbi'i:

—Heddoda e amin, sabo hiirii, jemma warii.

O naati, o jippodii e ma66e. ³⁰ Nde 6e njoodinoo i6e nyaama ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii buuru oon, o hokki 6e. ³¹ Ndeen gite ma66e peertii, 6e annditi mo. Wakkati oon o lalli e gite ma66e. ³² Ndeen i6e mbi'undura hakkunde ma66e:

—Wanaa berde men na mbeli, na muuyi nanude sanne nde o haaldannoo e meeden dow laawol ndeen, imo faamina en Binndi diin naa?

³³ Wakkati oon, 6e ummii 6e njeccii Urusaliima. Be tawtowii toon sappo e ngo'o been, ina kawriti e yaadiraa6e mu66en. ³⁴ Been mbi'i 6e:

—Goonga, Iisaa Joomiraa6o ummitake, o 6anganii Simon.

³⁵ Did'o been du kaalani 6e ko wadi e laawol mu66en, e no 6e annditiri Iisaa nde heltunoo buuru ndeen.

No Iisaa 6angirani taalibaa6e mum sappo e ngo'o

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaa6e 1.6-8)

³⁶ Nde 6e kaalannoo dum ndeen, Iisaa funti darii hakkunde ma66e, wi'i 6e: —Jam wundu e moodon!

³⁷ Nesiiji ma66e tayi, 6e kuli, 6e miilii ko 6e nji'ata duum wo mbeelu. ³⁸ De o wi'i 6e:

—Dume kuldon? Ko wadi odon cikkitira ley berde mon? ³⁹ Ndaaree juude am e koyde am, wo miin jaati. Meemee kam, ndaaron. Sabo mbeelu walaa teewu, walaa yi'e hono no njiirudon kam ni.

⁴⁰ Nde o haalunoo dum ndeen, o holli 6e newe juude makko e koyde makko.

⁴¹ E ley ko 6e kunngii goondinde saabe seyo ma66e e kaayeeffi, o wi'i 6e:

—Odon ngoodi do ko nyaamete naa?

⁴² Be ngaddani mo tayre liingu nduppaangu. ⁴³ O jabi nde, o nyaami yeeso ma66e.

⁴⁴ Caggal duum, o wi'i 6e:

—Ko winndaa ley Tawreeta Muusaa e dewte annabaa6e e Jabuura dow am duum fuu, ina tilsi dum tabita. Kulle deen jaati ngoni ko kaalannoomi on nde ngondunoomi e moodon ndeen.

⁴⁵ Wakkati oon, o omti hakkillooji ma66e faa 6e paama Binndi diin. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ina winndaa Almasiihu torrete faa maaya, ummitoto hakkunde maay6e nyannde tata6erde, ⁴⁷ de tuubugol e yaafagol hakkeji gooynete e lenyi fuu saabe innde makko. Dum fud'dan gilla Urusaliima. ⁴⁸ Onon ngoni seedotoo6e kulle deen! ⁴⁹ Miin, mi nuldan on ko Baaba aadii duum. Onon kaa, keddee ley ngalluure nde, faa nde baawde gonde dow deen njippii e moodon.

No Iisaa yeentiri dow kammu

(Marku 16.19-20, Golle Nulaa6e 1.9-11)

⁵⁰ O yaari 6e faa dakkol Baytaniya, o yepti juude makko, o barkini 6e.

⁵¹ Wakkati mo o barkini 6e oon, o seedi e ma66e, o yeentinaa dow kammu.

⁵² Be kujidani mo. Caggal duum, 6e njeccodii Urusaliima e seyo manngo.

⁵³ Wakkati fuu i6e tawee ley suudu dewal mawndu, i6e njetta Laamdo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

No Konngol Laamdo laatorii neddo

¹ Gillama e fuddoode bi'eteedo Konngol ina woni. Bi'eteedo Konngol oon ina wondi e Laamdo, wo o Laamdo du. ² Imo wondi e Laamdo gilla fuddoode.

³ E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko.

⁴ E makko nguurdam woni, nguurdam daam laatani yimbe annoora.

⁵ Annoora oon ina yayna ley nimre. Nimre ndeen du waawaay jaalaade o.

⁶ Ina woodi neddo mo Laamdo nuli bi'eteedo Yaayaa. ⁷ O warii faa o seedanoo annoora oon, faa yimbe fuu ngoondinira saabe makko. ⁸ Wanaa kanko woni annoora oon, de o warii faa o seedanoo annoora oon. ⁹ Oon woni annoora goongalaajo gardo ley adunaaru faa yaynana yimbe fuu.

¹⁰ Bi'eteedo Konngol oon ina woni ley adunaaru, wo e makko adunaaru ndu tagiraa, de adunaaru nduun kaa annditaay mo. ¹¹ O warii to jeydaabe makko, de jeydaabe makko been nja66aaki mo. ¹² Ammaa jab6iibe mo de ngoondini mo been, o hokkii dum'en baawde laataade 6i66e Laamdo. ¹³ Wo 6e rimiraabe ko wanaa e yiyam, ko wanaa muuyo terde, ko wanaa muuyo gorko du, ammaa 6e rimiraabe e baawde Laamdo.

¹⁴ Konngol ngool laatii neddo jom terde de joodii hakkunde meeden. Min nji'ii darja makko, darja mo Bajjo hemrata Baabiiwo. Ley darja makko oon Baabiiwo 6anginiri keewal hinney e goonga muudum.

¹⁵ Yaayaa seedanake mo, yeewnii, wi'i:

—Kanko woni mo kaalannoomi haala muudum oon nde mbi'unoomi: «Caggal am ardiido kam waran, sabo imo woni gilla mi tagaaka.»

¹⁶ No hinney makko foti heewude, en fuu en ke6ii, hinney dow hinney.

¹⁷ Saabe Muusaa ke6irden jamirooje, ammaa hinney e goonga wo saabe Iisaa Almasiihu he6iraa. ¹⁸ Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Ammaa Biddo bajjo gondudo e Baabiiwo oon, kam humpiti en mo.

No Yaayaa seedoranii Almasiihu (Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18)

¹⁹ Alhuudiyankoo6e Urusaliima neli Lewinkoo6e* e almaami'en to Yaayaa yama dum kam wo moy. ²⁰ O salaaki jaabaade 6e, o haalani 6e faa laafi:

—Miin, mi wanaa Almasiihu.

²¹ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Aan, wo a moy? A annabi Iliyaasa naa?

O wi'i:

—Mi wanaa.

Be mbi'i mo:

—Wo a Annabaajo oon naa?

O wi'i:

—Mi wanaa!

²² Be mbi'i mo:

—Wo a moy ndelle? Haalan min ko min kaaltanowa nelu6e min been. Moy mbi'ataa laatidaa?

²³ O jaabii, o wi'i:

* **1:19** Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoo6e golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

—Wo mi yeewnotoodo ley ladde mido wi'a: «moyyintinee laawol Joomi-raado»,[†] hono no annabi Esaaya wi'iri ni.

²⁴ Ndeen nulaaɓe yuuruɓe to Farisa'en been ²⁵ yami mo:

—Ko wadi ada loota yimɓe lootagal batisima[‡], si tawii a wanaa Almasiihu a wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oon?

²⁶ Yaayaa jaabii ɓe, wi'i:

—Miin, mido loota lootagal batisima, de na woodi dariido hakkunde moodon mo on anndaa. ²⁷ Kanko, o waran caggal am. Miin, mi fotaa fay haɓɓitinde ɓoggi pade makko.

²⁸ Dum fuu wadii Baytaniya lettugal gooruwal Urdun, do Yaayaa lootata yimɓe lootagal batisima doon.

²⁹ Jaango majjum, Yaayaa yi'i Iisaa ina wara to muudum, wi'ii:

—Inan jawgel Laamdo donndotoongel hakkeeji adunaaru. ³⁰ Dum woni ko mbi'unoomi e makko: «Neddo waran gada am, ardiido kam, sabo imo woni gilla mi walaa.» ³¹ Miin, mi anndaano mo, ammaa mi warii mido loota lootagal batisima faa o ɓangana Israa'iilankooɓe.

³² Yaayaa seerii, wi'i:

—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i hono wuugaandu ina yuura dow kammu ina jippoo faa hodi dow makko. ³³ Miin, mi anndaano mo. Ammaa Nuldo kam mi loota lootagal batisima oon, kam wi'i kam: «Mo nji'udaa Ruuhu ina jippoo dow muudum oon, kam woni lootoowo lootagal batisima e Ruuhu Ceniido.»

³⁴ Miin, mi yi'ii, mi seedake kanko woni Bii Laamdo.

No Iisaa suɓorii taalibaaɓe muudum arandeeɓe

³⁵ Jaango majjum katin Yaayaa ina darodii e taalibaaɓe muudum dido. ³⁶ O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:

—Inan jawgel Laamdo!

³⁷ Taalibaaɓe dido been nani ko o haali duum, njokki Iisaa. ³⁸ Iisaa yeeyii, yi'i iɓe njokki dum, wi' ɓe:

—Dume pilotodon?

Be njaabii, ɓe mbi'i:

—*Rabbi* (dum na fiirta «Moodibbo»), toy njoodidaa?

³⁹ O wi'i ɓe:

—Ngaree ndaaree!

Ndeen ɓe ngari, ɓe nji'i do o joodii doon. Wakkati oon wo yamnde nay laasara. Be ngondi e makko ko heddi e nyalaande ndeen.

⁴⁰ Andire sakiike Simon Piyeer oon wo gooto e dido nanɓe haala Yaayaa de njokki Iisaa. ⁴¹ Ko Andire artii e wadude fu wo filowaade sakiike muudum Simon oon. O wi'i dum:

—Min nji'ii Almasiihu (dum na fiirta «Mo Laamdo suɓii»).

⁴² O yaari dum to Iisaa. Iisaa ndaari Simon, wi'i dum:

—Aan Simon ɓii Yuhanna, caggal joonin a inndirte Kefas.

(Kefas e Piyeer fuu wo gootum. Maanaa inde deen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

⁴³ Jaango majjum, Iisaa anniyii yaade Galili. O hawri e Filipu, o wi'i dum:

—Jokkam!

⁴⁴ Filipu ina jeyaa Baytisayda, ngalluure nde Andire e Piyeer fuu njeyaa e muudum ndeen. ⁴⁵ Filipu hawri e Natanayel, wi'i dum:

[†] 1:23 Esaaya 40.3. [‡] 1:25 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

—Min nji'ii mo haala muudum winndaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaa6e oon. Wo Iisaa Nasaraatuujo 6ii Yuusufi oon.

⁴⁶ Natanayel wi'i mo:

—Yalla ko woodi ina waawi yuurude Nasaraatu naa?

Filipu jaabii mo, wi'i:

—War ndaar!

⁴⁷ Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii dum, de haali haala makko wi'i:

—Inan Israa'iilanke jaati, mo hiila fuu walaa e muudum.

⁴⁸ Natanayel wi'i mo:

—Toy anndudaa kam?

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu noddaay ma.

⁴⁹ Natanayel jaabii, wi'i:

—Moodibbo, wo a Bii Laamdo, wo a kaananke Israa'iila!

⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley yibbi duum tan ngoondinirdaa naa? A yi'an ko buri dum haaynaade.

⁵¹ Ndeen o wi'i Natanayel:

—Goonga kaalanammii on: on nji'an kammu ina udditoo, on nji'an ma-leyka'en Laamdo ina yeeja ina njippoo dow Bii Neddoo.

2

No Iisaa wadiri maande ley bangal

¹ Balde didi caggal duum, bangal wadi ley ngalluure wi'eteende Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa ina tawaa toon. ² Iisaa e taalibaa6e muudum du noddaama ngara kawra e bangal ngaal. ³ Nde cabijam ma66e timmunoo ndeen, inna Iisaa wi'i:

—Be ngalaa cabijam.

⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Debbo, dume dum wadata en?* Wakkati am yonaay tafon.

⁵ Inniiko wi'i golloo6e been:

—Ko o yamiri on fuu, ngadon.

⁶ Doon ina woodi loode kaaye jeegom, ndee fuu na hooya liitereeji capande jeetati faa yottoo hemre e noogay. Loo6e deen wo faa Alhuudiyan6o6e lootoroo saabe diina. ⁷ Iisaa wi'i 6e:

—Kebbinee loode deen ndiyam.

Be kebbini de faa de keewi. ⁸ O wi'i 6e:

—Joonin kaa, nyedee dam njaaranee hooreejo bangal oon.

Be njaari. ⁹ Nde hooreejo oon meedunoo ndiyam mbaylitaadam cabijam daam ndeen, annditaay to dam ittaa. De golloo6e nyedu6e ndiyam daam been kaa ina anndi. O noddii banudo oon, ¹⁰ o wi'i dum:

—Yim6e fuu cabijam mbeldam mboowi artoraade. Nde yim6e njari faa heewi fu, ndeen dam welaa daam du yaretee. De aan kaa, ada resi mbeldam dam faa joonin.

¹¹ Nii Iisaa golliri maande muudum haayniinde arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi Galili. O bangini teddeengal makko, taalibaa6e makko been ngoondini mo. ¹² Caggal duum, o dilli Kaana, o yehi ngalluure wi'eteende

* **2:4** E geresankoore haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suudii hakkunde meeden. Dum hollii Iisaa ina muuyi inna muudum hooloo dum e ko wadata duum.

Kafarnahum, kanko e inniiko e minyiraa6e makko e taalibaa6e makko. Be ngoni toon balde seeda.

*No Iisaa riwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46)*

¹³ Nde iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Faltagol† 6adinoo ndeen, Iisaa yehi Urusaliima. ¹⁴ To taliyaare suudu dewal mawndu toon o tawi luumotoo6e ga'i e baali e buugaali e wecco6e ceede ina njoodii. ¹⁵ O sowi boggi, o wadi dorowol, o riwri 6e fuu 6e mburtoo suudu dewal mawndu nduun, kam6e e ga'i ma66e e baali ma66e. O sankiti ceede wecco6e 6een, o hippii taabaaje ma66e. ¹⁶ O wi'i sootoo6e buugaali 6een:

—Ittee dum do! Taa ngadon suudu Baaba am ndu suudu luumo!

¹⁷ Taalibaa6e makko 6een micciti ko Binndi diin mbi'i duum:

«Hirande suudu maa laatanake kam ka66u-ko'u.»‡

¹⁸ Ndeen hooree6e Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Haaynde ndeye kollataa min ada foti wadude ko ngadufadaa duum?

¹⁹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Li6ee suudu dewal ndu. Si on li6ii ndu, on nji'an mido nyi6too ndu ley balde tati.

²⁰ Be njaabii mo:

—Suudu ndu nyi6iraama duu6i capande nay e jeegom. De aan, a nyi6toto ndu ley balde tati naa?

²¹ Ammaa ko Iisaa wi'i suudu nduun duum, wo hoore muudum sappii.

²² Nde Iisaa ummitinoo ndeen, taalibaa6e muudum 6een micciti ko haalnoo dum. Be ngoondini ko Binndi diin mbi'i duum e haala ka o haalnoo kaan.

²³ Nde Iisaa wonnoo Urusaliima iidi Faltagol ndeen, heew6e ngoondinii mo sabo nji'ii kaayefiiji di o wadi diin. ²⁴ Ammaa Iisaa hoolaaki 6e faa hokkita 6e hoore muudum, sabo imo anndi 6e fuu. ²⁵ Walaa ko fay gooto seedanoo mo ko woni e 6i66e-Aadama, sabo imo anndi ko woni e mu66en.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

¹ Ina woodi gorko Farisajo bi'eteedo Nikodemu, gooto e hooree6e Alhuudiyankoo6e. ² Gorko oon yehi to Iisaa jemma, wi'i dum:

—Moodibbo, miden anndi a jannginoowo yuurudo to Laamdo, sabo fay gooto waawaa wadude maandeeji kaayniidi di ngadataa diin si Laamdo waldaa e muudum.

³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: fay gooto waawaa yi'ude laamu Laamdo tawee rimtaaka katin.

⁴ Nikodemu wi'i mo:

—Noy mawdo waawiri rirtireede? Imo waawi yeccaade e reedu inniiko, de o rimee katin naa?

⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: si wanaa neddo rirtiree ndiyam e Ruuhu fu waawaa naatude laamu Laamdo. ⁶ Ko 6ii-Aadama rimata duum wo 6ii-Aadama. Ko Ruuhu oon du rimata wo ruuhu. ⁷ Taa dum haayne saabe mi wi'ii ma sanaa ndimtedon katin. ⁸ Henndu ina wifira do muuyri fuu. Ada

† 2:13 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'illa'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum. ‡ 2:17 Jabuura 69.10.

nana bifi mayru, de a anndaa to ndu yuuri, a anndaa to ndu yahata. Hono noon dimraado Ruuhu oon du worri.

⁹ Nikodemu wi'i mo:

—Noy dum laatortoo?

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Wo a jannginoowo mawdo ley Israa'iila de a anndaa dum naa? ¹¹ Goonga kaalanammaami: minen, ko min anndi min kaalata, ko min nji'i min ceedotoo, de onon le, on njaɓataa seedaaku amin. ¹² Si on ngoondintaa nde kaalanammi on haala kulle adunankooje fu, noy ngoondinirton si mido haalana on haala kulle dow kammu? ¹³ Fay gooto yeeɗaay dow kammu, si wanaa yuurudo dow kammu oon, dum woni Bii Neddo. ¹⁴ Hono no Muusaa toowniri mboddi njamndi mbofeeri ley ladde ni, sanaa Bii Neddo to toowniree hono noon, ¹⁵ faa goondindo mo fuu heɓa nguurndam nduumiidam.

¹⁶ Sabo Laamdo ina yidi yimbe adunaaru faa hokkitiri Biyum bajjo, faa goondindo oon fuu taa halka ammaa heɓa nguurndam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo nuliraa Biyum oon e adunaaru faa Biyum oon saroo adunaaru ndu. Ko o nuliraa dey, faa yimbe adunaaru kisira saabe makko. ¹⁸ Goondindo mo fuu sarataake. Mo goondinaay mo fuu saraama gilla joonin, sabo goondinaay Bii Laamdo bajjo oon.

¹⁹ Inan sariya oon: annoora warii e adunaaru, de yimbe cubii nimre dow annoora sabo golleeji muɓɓen wo bondi. ²⁰ Bondo tagu yidaa annoora, battataako dum saabe hulde taa golleeji muudum bondi diin bangu. ²¹ Ammaa goongante waran e annoora faa golleeji di wadiri saabe Laamdo diin banga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

²² Caggal duum, Iisaa yaadi e taalibaaɓe muudum leydi Yahuudiya. O ɓooytidi e maɓɓe toon, imo loota yimbe lootagal batisima. ²³ Yaayaa du ina loota yimbe lootagal batisima to Aynon toon dakkol Salim, sabo ndiyam ina heewi toon. Yimbe ina ngara ina lootiree ndiyam daam. ²⁴ Tawi Yaayaa nanngaaka wattaa ley kasu tafon.

²⁵ Taalibaaɓe Yaayaa ɓeen njeddunduri e Alhuudiyanke haala laaɓal. ²⁶ Be njehi to Yaayaa, ɓe mbi'i dum:

—Moodibbo, gorko gondunooɗo e maa gere ooto gooruwol Urdun mo ceedanidaa oon, kanko du imo loota yimbe lootagal batisima, de yimbe fuu ina njaha to makko.

²⁷ Yaayaa jaabii ɓe, wi'i:

—Neddo waawaa heɓude fay huunde si wanaa ko Laamdo hokki dum.

²⁸ Onon e ko'e mon, on seedeɓe am mi wi'i mi wanaa Almasiihu, de mido artii mo nuleede. ²⁹ Gaddanaado debbo ɓanjaado, kam woni ɓanjudo. Dammboodiido e gorko oon ina darii, ina hettindii. Si o nanii daande ɓanjudo oon, o seyoto sanne. Nii seyoto am ngoon hiɓɓiri. ³⁰ Na tilsi kanko o toowa, de miin le mi leeya.

³¹ Yuurudo dow oon, kam woni dow huunde fuu. Yuurudo e leydi wo jeyaado e leydi, ina haala haalaaji jeyaado e leydi. Yuurudo dow kammu oon, kam woni dow huunde fuu. ³² Ko o yi'i e ko o nani o seedotoo, de yimbe kaa jaɓataa seedaaku makko. ³³ Jaɓudo seedaaku makko oon, laaɓinii Laamdo wo goongante. ³⁴ Mo Laamdo nuli oon, wo ko Laamdo haali duum haaltata, sabo Laamdo hokkii mo Ruuhu mo walaa haddi. ³⁵ Baabiiwo oon ina yidi Biddo oon faa watti huunde fuu e junngo makko. ³⁶ Goondindo Biddo

oon hebii nguurndam nduumiidam. Mo goondinaay Bidfo oon hebataa dam, tikkere Laamdo du ina heddii e muudum.

4

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

¹ Farisa'en nanii wi'aama Iisaa ina loota yimbe lootagal batisima, ina heba taalibaa6e faa 6uri Yaayaa. ² Tawi Iisaa e hoore muudum kaa lootaay fay gooto, wo taalibaa6e muudum. ³ Nde Iisaa nannoo ko haalanoo e muudum fu, dilli leydi Yahuudiya, yeccii leydi Galili. ⁴ Sanaa o rewa ley leydi Samariya. ⁵ O yottii ngalluure Samariya wi'eteende Sikar dakkol ngesa nga Yaakuuba hokkunoo biyum Yuusufi ngaan. ⁶ Doon bunndu Yaakuuba nduun woni. Tawi Iisaa tampii du e jahaangal ngaal, de joodii daande bunndu nduun faa fowta. Wakkati oon wo hakkunde naange. ⁷ Samariyanke debbo wari yoogude. Iisaa wi'i mo:

—Hokkam ndiyam, mi yara!

⁸ Tawi taalibaa6e makko been njehii ley ngalluure toon faa coodowa nyaamdu. ⁹ Debbo oon wi'i Iisaa:

—Noy wadi de aan, Alhuudiyanke, ada njaaroo kam miin, Samariyanke, ndiyam faa njaraa?

Sabo Alhuudiyankoo6e e Samariyankoo6e wo harmundur6e.

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ada anndunoo no dokke Laamdo poti, e bi'udo ma kokkaa dum ndiyam yara oon, a nyaagotono mo, o hokke ndiyam nguurndam njaraa.

¹¹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, a walaa cafirgal. Bunndu ndu ina luggi. Toy ke6ataa ndiyam nguurndam daam? ¹² Aan, ada 6uri maama amin Yaakuuba kokku6o min bunndu ndu oon teddude naa? Kanko e 6i66e makko e daabaaji makko fuu, e mayru 6e njaratano.

¹³ Iisaa jaabii mo:

—Nedfo fuu jardo ndiyam dam domdan katin, ¹⁴ ammaa jardo ndiyam dam kokkammi daam fuu, domdataa faa abada. Sabo ndiyam dam kokkammi daam laatanto dum ndiyam iloojam mbuurnoojam dum nguurndam nduumiidam.

¹⁵ Debbo oon wi'i:

—Joomam, hokkam ndiyam daam taa mi domda katin, sakko mi wartana yoogude do katin.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Yahu noddoy gora, ngardon!

¹⁷ Debbo oon jaabii mo:

—Mi walaa goriiwo.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga ko mbiidaa a walaa goriiwo duum. ¹⁸ A bananooma wor6e njoyo. Mo ngonduda a joonin oon du, wanaa gora. A haalii goonga.

¹⁹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, laa6anii kam a annabaajo. ²⁰ Maamiraa6e amin ndewii Laamdo dow waamnde nde, de onon Alhuudiyankoo6e kaa, o6on mbi'a to Urusaliima tan Laamdo haani rewede.

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinam: wakkati waran, nde ndewoton Baabiiwo tawee wanaa e waamnde nde, wanaa Urusaliima. ²² Onon Samariyankoo6e, o6on ndewa ko on anndaa, de minen Alhuudiyankoo6e, ko min anndi min

ndewata, sabo kisindam to Alhuudiyankooɓe yuurata. ²³ Wakkati ina wara, yottake jaati, nde rewirooɓe Laamɗo goonga been ndewirta dum Ruuhu e goonga. Wo rewooɓe hono been Baabiiwo filotoo. ²⁴ Laamɗo wo Ruuhu. Rewooɓe mo been sanaa ndewira mo ruuhu e goonga.

²⁵ Debbo oon wi'i:

—Miɗo anndi Cuɓaado bi'teedo Almasiihu oon wo garoowo. Nde o wari fu, o humpitan min huunde fuu.

²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Wo dum miin, mo kaaldataa oon.

No Samariyankooɓe heewɓe ngoondiniri Iisaa

²⁷ Wakkati oon fu, taalibaaɓe makko been njottii. Ko Iisaa haaldata e debbo oon duum haayni 6e, de fay gooto maɓɓe yamaay mo dume o haajaa e debbo oon naa ko wadi imo haalda e muudum. ²⁸ Ndeen debbo oon yoppi loonde muudum toon, fornyii wuro haalanowi yimɓe, wi'i:

²⁹ —Ngaree ndaaree gorko kaaltando kam ko ngadunoomi fuu. Yalla wanaa kanko woni Almasiihu naa?

³⁰ Be njalti ngalluure, 6e ponndii to Iisaa.

³¹ Wakkati oon, taalibaaɓe been nyaagii mo, ina mbi'a:

—Moodibbo, tinna nyaamu!

³² O jaabii 6e, o wi'i:

—Miɗo jogii ko mi nyaama ko on anndaa.

³³ Taalibaaɓe been ina yamundura:

—Dum le, won gaddando mo ko nyaamete e naa?

³⁴ Iisaa wi'i 6e:

—Nyaamdu am wo wadude muuyde Nulɗo kam oon e yottinde golle muudum. ³⁵ Onon, odon mbi'a: «Faa hannden lebbi nay de tayri wara.» De miin kaa miɗo wi'a on: yeptee gite mon, yeewee gese fuu benndii, njonii tayeede. ³⁶ Tayoowo heban mbarjaari, resana nyaamri ndi nguurndam nduumiɗam, faa aawudo e tayudo fuu ceyodoo. ³⁷ Dum tabintinta bannɗol bi'oowol: «Godɗo ina aawa, godɗo ina taya.» ³⁸ Mi nului on tayowon ngesa nga on tampanaay. Wobɓe tampi, de odon mbeltii e tampiri muɓɓen.

³⁹ Samariyankooɓe heewɓe ley ngalluure ndeen ngoondinii Iisaa saabe haala debbo ceediido de wi'i: «O haaltanii kam ko ngadunoomi fuu.» ⁴⁰ Nde Samariyankooɓe been njottinoo Iisaa ndeen, nyaagii mo o wonda e muɓɓen. O wadi doon balde didi. ⁴¹ Yimɓe heewɓe ngoondini mo katin saabe konngol makko. ⁴² Be mbi'i debbo oon:

—Joonin, wanaa saabe haalaaɓi maa diin tan min ngoondiniri. Ko min ngoondiniri dey, minen e ko'e amin, min nanii konngol makko, min annditii kanko jaati woni Kisinoowo adunaaru.

No Iisaa selliniri bii howruujo kaananke

⁴³ Caggal balde didi deen, o dilli doon, o yehi Galili. ⁴⁴ Kanko e hoore makko o seedake: «Annabaajo teddintaake e ley wuro muudum.» ⁴⁵ Nde o yottinoo Galili ndeen, Galilinkooɓe njaɓɓorii mo juude didi, sabo kamɓe du 6e njehiino iidi Urusaliima, 6e nji'iino ko o gollunoo ley iidi ndiin duum.

⁴⁶ Ndeen Iisaa warti Kaana ley leydi Galili, do o waylitinnoo ndiyam o wadi dam cabijam doon. Ina woodi howruujo kaananke gomma mo ɓiyum sellaa ley Kafarnahum. ⁴⁷ Nde howruujo oon nannoo Iisaa yuurii Yahuudiya warti Galili fu, yehi to Iisaa, nyaagii dum jippoo dannaowa dum ɓiyum ɓadiido maayde. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Si on nji'aay maandeeji e kaayeeɓii fu, on ngoondintaa.

⁴⁹ Howruujo kaananke oon wi'i mo:

—Joomam, en njaha gilla biyam oon maayaay.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, biya dadii.

Gorko oon goondini ko Iisaa wi'i dum, hooti. ⁵¹ Ko o hootata dum, golloo6e makko kawrowi e makko dow laawol, kaalani mo, mbi'i:

—Biya oon dadii.

⁵² O yami 6e wakkati oye suka o samtanaa. Be mbi'i mo:

—Yamnde go'o badagol sallifana keenan jontere ndeen yoppi mo.

⁵³ Baaba suka oon annditi wakkati oon jaati Iisaa wi'unoo dum: «Biya oon dadii!» Nii kanko e koreeji makko fuu 6e ngoondiniri Iisaa. ⁵⁴ Dum woni maande dida6erde nde Iisaa golli leydi Galili. O wadii dum nde o yuurnoo leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa selliniri bonngujo

¹ Caggal dum, iidi Alhuudiyankoo6e ina wada. Iisaa yehi Urusaliima faa fota e iidi ndiin. ² Ley Urusaliima toon, dakkol dammbugal wuro bi'eteengal Dammbugal Baali ngaal, ina woodi luggere ndiyam. Inde wi'ee Baytijata e ibraninkoore. Dande joy ina piilii nde. ³ Nyaw6e heew6e ina pukii ley dande deen: wum6e e bonnguu6e e 6e balli mu66en fuu mbaati. [^{4*}] ⁵ Gorko nyawru6o duubi capande tati e jeetati ina woni doon. ⁶ Iisaa yi'i imo fukkii, annditi o booydii e nyawu nguun, yami mo:

—Ada yidi sellude naa?

⁷ Nyaw6o oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, mi walaa fay gooto balloowo kam naatude ley luggere nde wakkati ndiyam mayre iirii. Nde piliimi naatude fuu, tawan goddo artake kam.

⁸ Iisaa wi'i mo:

—Umma, hooyu dad6o maa, yahu!

⁹ Wakkati oon fu, gorko oon dadi, hooyi dad6o mum fudditi yaade.

Dum hawrii e nyalaande fowteteende. ¹⁰ Saabe majjubm hooree6e Alhuudiyankoo6e mbi'i cellinaado oon:

—Hannden wo nyalaande fowteteende, daganaaki ma ndonndodaad dad6o maa.

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Cellindo kam oon, kam wi'i kam mi hooya dad6o am mi yaha.

¹² Be yami mo:

—Moy woni biido ma kooyaa dad6o maa njahaa oon?

¹³ Ammaa cellinaado oon faamaay fuu wo moy, sabo tawii Iisaa soorake ley jamaa keew6o gondo doon oon, dilli. ¹⁴ Caggal dum, Iisaa hawri e dannaado oon ley suudu dewal mawndu nduun, wi'i mo:

—Ndaaru, joonin kaa, a dadii. Taa luttu katin de ko 6uri dum bonde he6e.

¹⁵ Gorko oon yehi haalanowi hooree6e Alhuudiyankoo6e 6een wo Iisaa woni cellindo dum oon.

Kabaaru Baabiwo e Bid6o

* ^{5:4} E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 4: I6e ndoomi faa ndiyam dam iiroo, sabo maleyka Joomiraado ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam dam. Nyaw6o artii6o jippaade e ndiyam daam nde dam iirii ndeen, da6an ko nyawu muudum laatii fuu.

¹⁶ Ndeen hooree6e Alhuudiyankoo6e puɗɗi torrude Iisaa sabo waɗii ɗum nyalaande fowteteende. ¹⁷ Iisaa wi'i 6e:

—Baaba am ina golla faa joonin, miin du, mido golla.

¹⁸ Ndeen hooree6e Alhuudiyankoo6e 6eydi filaade warude mo, wanaa saabe ko o lutti nyannde fowteteende ndeen ɗuum tan, ammaa ko o wi'i Laamɗo wo baabiiko ɗuum du. O fonndii hoore makko e Laamɗo.

¹⁹ Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: Bidɗo waawaa gollude fay huunde kam tan, sanaa ko yi'i Baabiiwo ina golla. Sabo ko Baabiiwo oon gollata ɗuum, Bidɗo du gollata. ²⁰ Sabo Baabiiwo ina yidi Bidɗo oon, ina holla ɗum huunde fuu ko gollata. O hollan ɗum gollleeji ɓurɗi ɗii ɗo fuu semmbe faa haaynoo on. ²¹ Sabo hono no Baabiiwo ummintinirta maay6e de hokka ɗum'en nguurndam ni, noon Bidɗo du hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude. ²² Baabiiwo, kam kaa sarataako fay gooto. O wattii sariya oon fuu e junngo Bidɗo, ²³ faa yim6e fuu teddinira Bidɗo oon hono no teddinirta Baabiiwo oon ni. Nedɗo fuu mo teddinaay Bidɗo oon, teddinaay Baabiiwo nulɗo mo oon du.

²⁴ Goonga kaalanammi on: nandɗo haala am de goondini Nulɗo kam oon he6ii nguurndam nduumiidam. O sarataake, o diwii maayde, o naatii nguurndam. ²⁵ Goonga kaalanammi on: wakkati ina wara, o yottake jaati, wakkati mo maay6e nanata daande Bii Laamɗo oon. Nan6e been mbuuran. ²⁶ Hono no Baabiiwo oon wuurniri hoore muuɗum nii, hono noon o hokkiri Bidɗo oon du baawɗe wuurnira hoore muuɗum. ²⁷ O hokkii ɗum baawɗe saraade, sabo wo Bii Nedɗo. ²⁸ Taa ɗum haaynoo on. Wakkati waran mo maay6e won6e ley caabeeje fuu nanata daande makko, ²⁹ de njalta. Gollu6e gollleeji lobbi ummitanoo nguurndam, gollu6e gollleeji bonɗi ummitanoo sariya. ³⁰ Miin, walaa fuu ko mbaawumi gollude e hoore am. Ko nanumi ɗuum carotoomi. Sariya am ina dartii, sabo mi filataako muuyɗe am, wo muuyɗe Nulɗo kam oon pilotoomi.

Haala seedantoo6e Iisaa

³¹ —Si mi seedanake hoore am, seedaaku am sellataa. ³² Ina woodi godɗo ceedantooɗo kam. Midɗo anndi seedaaku ngu o seedantoo kam nguun wo goonga. ³³ Onon, on neliino yim6e to Yaayaa. Kam du seedake goonga. ³⁴ Miin kaa, mi haajaaka seedaaku 6ii-Aadama, de midɗo haalana on kabaaru seedaaku Yaayaa nguun faa kison. ³⁵ Yaayaa laatake lampal ku66oowal, jaynoowal. On nja6ii weltaade e annoora makko faa 6ooyti seɗa. ³⁶ Miin, midɗo jogii seedaaku ɓurngu ngu Yaayaa nguun semmbe: gollleeji ɗi Baabiiwo yamiri kam mi golla ɗiin, kanji jaati ceedantoo kam Baabiiwo nuli kam. ³⁷ Katin du, Baabiiwo nulɗo kam oon, kam e hoorem seedantoo kam. Abada on nanaay daande makko, abada on nji'aay mo, ³⁸ haala makko du walaa e moodon, sabo on ngoondinaay mo o nuli oon. ³⁹ Odon taykoo Binndi sabo on miilii on ke6an e majji nguurndam nduumiidam. De wo kanji jaati ceedantoo kam. ⁴⁰ Ammaa on nja6aay warude to am faa ke6on nguurndam.

⁴¹ Mi filataako manooje yim6e. ⁴² De midɗo anndi on, midɗo anndi njinngu Laamɗo walaa e moodon. ⁴³ Miin, mi wardii saabe innde Baaba am, de on nja66aaki kam. Kaa si godɗo wardii saabe hoore muuɗum fu, on nja66oto ɗum. ⁴⁴ Odon manudura, de on pilataako manooje yuurooje to Laamɗo gooto. Ndelle noy mbaawruɗon goondinirde? ⁴⁵ Taa miilee wo miin felata on to Baabiiwo. Wo Muusaa mo njowuɗon jikke moodon dow muuɗum oon, kam felata on. ⁴⁶ Sini on ngoondiniino Muusaa, on ngoondinan kam miin du,

sabo wo miin o sappii e binndi makko. ⁴⁷ De si on ngoondinaay ko Muusaa winndi duum, noy ngoondinirton haala am?

6

*No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo
(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17)*

¹ Caggal duum, Iisaa feyyiti maayo Galili wi'eteengo Tiberiyas. ² Jamaa keewdo ina jokki mo sabo 6e nji'ii kaayeeffiji di o wadunoo nde o sellinoo nyawbe 6een ndeen. ³ Iisaa yeenji dow waamnde, joododii toon e taalibaa6e muudum. ⁴ Tawi iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Faltagol ndiin 6adake. ⁵ Iisaa banti gite muudum, haccii jamaa keewdo ina wara to muudum. O wi'i Filipu:

—Toy coodeten nyaamdu ko nyaamnata 6ee fuu?

⁶ Tawi wo faa o ndaartindoo Filipu o wiirii noon, sabo imo anndi ko o anniyi gollude. ⁷ Filipu jaabii mo:

—Buruu buudi cardi keme didi heyataa 6e faa mono e ma66e fuu he6a seeda.

⁸ Taalibbo makko goddo, bi'eteedo Andire minyoo Simon Piyeer, wi'i mo:

⁹ —Inan, suka gorko gooto ina jogii buuruuje joy e liyyi didi, de dume dum nafirta yimbe heewbe hono 6e?

¹⁰ Iisaa wi'i:

—Mbi'ee 6e njoodoo!

Tawi nokku oon ina heewi hudo. Be njoodii doon, fay worbe tan na ngada hono ujunaaje njoyo. ¹¹ Iisaa hooyi buuruuje deen, yetti Laamdo, hokki taalibaa6e muudum been. Been du kokki joodiibe 6een. Noon o wadi liyyi diin du. Yimbe fuu nyaami faa kaari. ¹² Nde 6e kaarnoo ndeen, Iisaa wi'i taalibaa6e muudum:

—Kawrunduree kedde de taa fay huunde bona.

¹³ Be kawrunduri kedde taye buuruuje joy de nyaamnoo6e been keddi deen, de keewi kandeeje sappo e didi. ¹⁴ Nde yimbe 6een njiinoo maande haayniinde nde Iisaa golli ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo cappanoodo ina wara e adunaaru ndu!

¹⁵ Iisaa annditi i6e cegili nanngirde dum doole faa 6e ngada dum kaananke. Ndelle dilli doon, yeenji dow waamnde kam tan.

*No Iisaa yehiri dow ndiyam e koyde
(Matta 14.22-33, Marku 6.45-52)*

¹⁶ Nde hiirnoo fu, taalibaa6e Iisaa ndegii e maayo. ¹⁷ Be naati laana faa 6e peyyita, 6e njaha Kafarnahum. Jemma warii, tawi Iisaa hewtaay 6e. ¹⁸ Henndu mawndu ina wifa, bempeyye ummii. ¹⁹ Tawi 6e ndorbake laana kaan faa 6e kefi hono kilooji joy naa jeegom. Wakkati oon, 6e kaynii Iisaa ina wara e koyde muudum dow ndiyam daam, ina 6attii 6e, de 6e kuli sanne. ²⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Wo miin. Taa kulee!

²¹ Ndeen 6e muuyi o naata laana kaan. De wakkati oon fu ka yottii nokku do 6e ponndinoo doon.

²² Jaango majjum, jamaa keddinoo6e gere ooto maayo ngoon oon paami laana ngoota tan wonnoo toon. Be nji'ii du Iisaa naatidaay e taalibaa6e muudum laana kaan. Be nji'ii taalibaa6e been tan ndillidi e makka.

²³ Laanaaji goddi yuurudi Tiberiyas ngarii dakkol do Iisaa yettunoo Laamdo de nyaamni yimbe buuru doon. ²⁴ Nde jamaa oon yiinoo Iisaa e taalibaa6e

muudum fuu ngalaa doon ndeen, 6e naati laanaaji diin, 6e ponndii Kafar-nahum faa 6e pilowoo Iisaa.

No Iisaa wi'iri kam woni nyaamdu wuurnooru

²⁵ Nde 6e tawnoo Iisaa gere ooto maayo ndeen, 6e mbi'i dum:

—Moodibbo, ndey ngardaa do?

²⁶ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: wanaa saabe ko njiidon maandeeji kaayniidi duum pilortodon kam. Ko pilortodon kam dey, saabe on nyaamiino buuru faa kaardon. ²⁷ Taa ngollanee nyaamdu murseteendu. Ko kaardon gollande dey, nyaamdu heddotoondu wuurnooru yim6e nguurndam nduumiidam. Nyaamdu nduun wo Bii Neddo hokkata on. Sabo Laamdo Baabiiwo oon wadi maande muudum e makko.

²⁸ Ndeen 6e yami mo:

—Dume min ngadata faa min ngolla gollaeji di Laamdo yidi?

²⁹ Iisaa jaabii 6e:

—Gollal ngal Laamdo yidi ngaal woni ngoondinon mo o nuli.

³⁰ Be njaabii mo:

—Haaynde ndeye ngadataa faa min nji'a, de min ngoondine? Dume ngollataa? ³¹ Maamiraabe amin nyaamii nyaamdu wi'eteendu «manna» ley ladde, hono no winndiraa ni: «O hokkii 6e nyaamdu yuurundu dow kammu faa 6e nyaama.»*

³² Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: wanaa Muusaa hokki on nyaamdu yuurundu dow kammu nduun. Wo Baaba am, kam woni kokkoowo on nyaamdu goongalaaru yuurundu dow kammu. ³³ Sabo nyaamdu ndu Laamdo hokkata nduun woni yuurooru dow kammu, hokkooru yim6e adunaaru nguurndam.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Joomii amin, hokku min nyannde fuu nyaamdu nduun.

³⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Miin woni nyaamdu wuurnooru. Gardo to am fuu, yolbataa abada. Goondindo kam fuu domdataa abada. ³⁶ Mi wi'ii on: on nji'ii kam, de on ngoondinaay. ³⁷ Mo Baabiiwo hokki kam fuu, waran to am. Gardo to am fuu, mi riiwataa dum. ³⁸ Sabo wanaa faa mi wada muuyde am yuurirmi dow kammu, wo faa mi wada muuyde Nuldo kam oon. ³⁹ Inan muuyde Nuldo kam oon: taa fay gooto 6e o hokki kam been majja, de mi ummintinan dum'en nyalaande sakitotoonde. ⁴⁰ Inan muuyde Baaba am oon: neddo fuu ndaardo Biddo oon de goondini dum heban nguurndam nduumiidam, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde.

⁴¹ Hooree6e Alhuudiyankoo6e been ina njormoo haala makko sabo o wi'ii «Miin woni nyaamdu yuurundu dow kammu nduun.» ⁴² Be mbi'i:

—Oo le, wanaa Iisaa gii Yuusufi mo anndufen inna muudum e bammum oon naa? Noy o wiirata wo dow kammu o yuuri?

⁴³ Iisaa wi'i 6e:

—Taa njormee hakkunde moodon! ⁴⁴ Fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo nuldo kam oon foodaay dum. Gardo to am fuu, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁵ Ina winndaa ley dewte annabaabe: «Be fuu, Laamdo anndinan 6e.»† Neddo fuu kettindaniido Baabiiwo oon de faami, waran to am. ⁴⁶ Fay gooto yi'aay Baabiiwo, si wanaa yuurudo to muudum

* 6:31 Wurtagol 16.4, Jabuura 78.24. † 6:45 Esaaya 54.13.

oon. Kanko tan yi'i Baabiiwo. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: goondindo kam, hebii nguurdam nduumiidam. ⁴⁸ Miin woni nyaamdu wuurnooru. ⁴⁹ Maamiraaɓe moodon nyaamiino «manna» ley ladde. Dum fuu dum hadaay ɓe maayde. ⁵⁰ Ammaa ndu joonin ndu do wo nyaamdu yuurundu dow kammu, faa si neddo nyaamii ndu, maayataa. ⁵¹ Miin woni nyaamdu wuurnooru yuurundu dow kammu. Si neddo nyaamii nyaamdu nduun fu, wuuran faa abada. Nyaamdu ndu kokkammi nduun wo terde am, faa yimɓe adunaaru keɓa nguurdam.

⁵² Ndeen Alhuudiyankooɓe puɗɗi dukidinde ko mbaawi fuu e dow haala kaan, ina mbi'a:

—Noy o waawiri hokkude en terde makko faa nyaamen?

⁵³ Iisaa jaabii ɓe:

—Goonga kaalanammi on: si on nyaamaay terde Bii Neddo, on njaraay yiyam muudum, nguurdam walanaa on. ⁵⁴ Neddo fuu nyaamdo terde am de yari yiyam am hebii nguurdam nduumiidam. Miin du mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁵⁵ Sabo terde am wo nyaamdu jaati, yiyam am du wo njaram jaati. ⁵⁶ Neddo fuu nyaamdo teewu am de yari yiyam am ina woni e am, miin du mido woni e muudum. ⁵⁷ Hono no Baabiiwo nullo kam oon laatorii buurdo, de miin du mido wuuri saabe muudum, noon du nyaamdo kam fuu wuurdata saabe am. ⁵⁸ Kayru woni nyaamdu yuurundu dow kammu: ndu waldaa e ndu maamiraaɓe moodon nyaamunoo de maayi nduun. Nyaamdo nduun nyaamdu wuuran faa abada.

⁵⁹ Iisaa waajii waajuuji di ley waajordu Kafarnahum.

Haala haalaaji kokkooji nguurdam

⁶⁰ Nde taalibaaɓe makko been nannoo dum ndeen, heewɓe muɓɓen mbi'i:

—Waajuuji di njoorii sanne. Moy waawi hettindaade di?

⁶¹ Iisaa faamii e ley ɓernde muudum taalibaaɓe mum been ina njormoo dum, de wi'i ɓe:

—Yalla dum fonnditanaaki on faa ina nesa wosinde on naa? ⁶² Ndelle si on nji'i Bii Neddo yeenti to wonnoo toon, noy ngadoton? ⁶³ Ruuhu, kam hokkata nguurdam. Terde ɓii-Aadama kaa nafataa fay huunde. Haalaaji di kaalanmi on diin, kanji ngoni ruuhu, kanji ngoni nguurdam. ⁶⁴ De ina woodi ley moodon ɓe ngoondinaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla e fuddoode ɓe ngoondintaa dum been e jambotoodo dum oon. ⁶⁵ O ɓeydi, o wi'i:

—Dum wadi de mbiimi on: fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo hokkaay dum no warda.

⁶⁶ Caggal dum, heewɓe e taalibaaɓe makko been ndilli, jokkiti mo.

⁶⁷ Ndeen Iisaa wi'i sappo e dido been:

—Onon du, oɗon njidi dillude naa?

⁶⁸ Simon Piyeer jaabii mo:

—Joomam, to moy min njahata? Sabo wo haalaaji kokkooji nguurdam nduumiidam njogidaa. ⁶⁹ Min ngoondinii, miden anndi a Ceniido yuurudo to Laamdo.

⁷⁰ Iisaa wi'i:

—Onon sappo e dido ɓe, wanaa miin subii on naa? De gooto moodon wo seyaani.

⁷¹ Haala ka o haali kaan wo Yahuuda ɓii Simon Isikariyotto. Oon woni jambotoodo mo oon, gooto e sappo e dido been.

7

Haala dow rafi goondinal minyiraaʼe Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa yiilii ley Galili. O muuyaay yiiltaade ley Yahuudiya sabo hooreeʼe Alhuudiyankooʼe ina piloo faa mbara mo. ² Tawi iidi Alhuudiyankooʼe mbi'eteendi Hukumuuji ʼadake. ³ Minyiraaʼe Iisaa worʼe mbi'i dum:

—Dillu ʼo, njahaa Yahuudiya faa taalibaaʼe maa ʼeen nji'a gollleeji ʼi ngollataa ʼiin. ⁴ Fay gooto suudataa ko gollata si ina yidi anndeede. Si ada golla gollleeji ʼiin, ʼanginan yimʼe fuu wo a moy.

⁵ Tawi fay minyiraaʼe makko ʼeen du ngoondinaay mo. ⁶ Iisaa wi'i ʼe:

—Wakkati am waraay tafon, onon le, wakkati fuu wo wakkati mon.

⁷ Yimʼe adunaaru mbaawaa wanyude on, de miin kaa iʼe mbanyi kam, sabo miʼo seedii gollleeji maʼʼe ʼi mboodaa. ⁸ Onon kaa, njehee iidi ndiin. Miin kaa mi yahataa ndi sabo wakkati am yottaaki tafon.

⁹ O haalani ʼe ʼum tan, o heddi Galili.

¹⁰ Nde minyiraaʼe Iisaa ʼeen njahunoo iidi ndiin ndeen, Iisaa du yehi toon, de o ʼanginaay hoore makko, o suudii.

Haala waaju Iisaa wakkati iidi Hukumuuji

¹¹ Hooreeʼe Alhuudiyankooʼe ina piloo mo ley jamaa iidi ndiin, ina mbi'a:

—Toy o woni?

¹² Yimʼe heewʼe ina njeddura dow haala makko. Woʼʼe ina mbi'a:

—O nedʼo lobbo!

Woʼʼe du ina mbi'a:

—O wanaa koy, o majjinoowo yimʼe.

¹³ Ammaa fay gooto suusaay haalde haala makko faa nanee, sabo iʼe kula hooreeʼe Alhuudiyankooʼe.

¹⁴ Nde iidi ndiin feccirnoo fu, tawi Iisaa fuddii waajaade ley suudu dewal mawndu. ¹⁵ Dum haaynii Alhuudiyankooʼe sanne, ʼe mbi'i:

—Noy gorko mo jangaay o anndiri Binndi ʼiin ni?

¹⁶ Iisaa jaabii ʼe, wi'i:

—Waaju mo mbaajotoomi o, yuurataa e am, wo to Nulʼo kam oon o yuurata.

¹⁷ Si nedʼo muuyii gollude muuyde Laamʼo, annditan yalla waajuuji am ʼi to Laamʼo yuuri, naa wo haala am tan. ¹⁸ Baajortoode haalaaji yuuri e muudum oon ina filoo mawnde hoore muudum. Ammaa mawniinoo wo nulʼo dum oon wo goongalaajo, oonyaare walaa e muudum. ¹⁹ Wanaa Muusaa hokkii on dewtere Tawreeta naa? Ammaa fay gooto moodon jokkataa jamirooje deen. Ko wadi de oʼon piloo warude kam?

²⁰ Yimʼe ʼeen njaabii mo:

—Aan, a kaarjaado. Moy filotoo warude ma?

²¹ Iisaa jaabii ʼe, wi'i:

—Huunde wootere tan ngaʼumi, de ʼum haaynake on, on fuu. ²² Muusaa yamiri on taadagol. De ʼum yuuraay to Muusaa, wo to maamiraaʼe meeden ʼum yuuri. Oʼon taada nedʼo fay nyalaande fowteteende. ²³ Sini nedʼo ina taadee nyannde fowteteende faa taa lutton jamirooje Muusaa, ʼume tikkiranton kam saabe mi dannii nedʼo faa laato kibiʼuʼo nyalaande fowteteende? ²⁴ Taa cariree huunde e alhaali muudum, de cariree goonga.

No yimʼe yamiri yalla Iisaa woni Almasihu

²⁵ Woʼʼe ley yimʼe Urusaliima mbi'i:

—Wanaa o woni mo 6e pilotoo warude oon naa? ²⁶ Inani mo, imo waajoo yeeso yim6e fuu de 6e mbi'ataa mo fay huunde. Yalla maw6e been tannyorii kanko woni Almasiihu jaati naa? ²⁷ Oodo kaa, eden anndi do yuurata, ammaa nde Almasiihu oon warata, fay gooto anndataa to yuurata.

²⁸ Tawi Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu nduun. O yeewnii, o wi'i:

—Odon anndi kam, odon anndi do yuurammii? Wanaa miin waddi hoore am. Nuldo kam oon wo goongaajo, de onon kaa, on anndaa dum. ²⁹ Miin kaa, mido anndi dum sabo to muudum yuurumi. Wo kam du nuli kam.

³⁰ Ndeen 6e pilli nanngude mo, de fay gooto meemaay mo, sabo wakkati makko waraay tafon. ³¹ Ammaa e noon fu, heew6e ley jamaa oon ngoondinii mo, mbi'i:

—Si Almasiihu warii fu, yalla gollan maandeeji kaayniidfi burdfi di gorko o golli diin naa?

No ndaaroo6e suudu dewal mawndu neliraa nannga Iisaa

³² Farisa'en nani ko yim6e been cifoto e dow Iisaa duum. Hooree6e almaami'en e Farisa'en neli doomoo6e suudu dewal mawndu nduun nannga mo. ³³ Ndeen Iisaa wi'i:

—Miin, mido wondi e moodon seeda tafon. Caggal duum, mi fornyoto to Nuldo kam oon. ³⁴ On pilotoo kam, de on njiitataa kam, sabo on mbaawaa yaade to ngonammi toon.

³⁵ Alhuudiyankoo6e yamunduri:

—Toy o yahata faa tawee en mbaawaa yiitude mo? Yalla o yahan to yim6e meeden ferdu6e ley yim6e Geres, o waajoo dum'en naa? ³⁶ O wi'i en pilotoo en, en njiitataa mo, sabo en mbaawaa yaade to o tawetee toon. Dume woni maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkoojam nguurndam

³⁷ Nyalaande sakitotoonde teddunde e iidi, Iisaa darii, yeewnii, wi'i:

—Neddo fuu domdu6o wara to am, yara. ³⁸ Neddo fuu goondindo kam, bub-birdi ndiyam mbuurnoojam ilan ley bernde muudum, hono no winndiraa e Bindi di ni.

³⁹ Ko o haali duum wo haala Ruuhu mo goondindo mo fuu hebata. Ndeen Ruuhu waraay, sabo Iisaa teddinaaka to Laamdo tafon.

No yim6e njeddunduri e kabaaru Iisaa

⁴⁰ Nde keewal jamaa oon nannoo haala kaan ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo oon.

⁴¹ Wo66e mbi'i:

—Kanko woni Almasiihu.

Wo66e katin mbi'i:

—Almasiihu, wo Galili yuurata naa? ⁴² Binndi diin mbi'ii e lenyol Daawda Almasiihu yuurata, ley wuro Baytilaama ngo Daawda yuuri e muudum ngoon.

⁴³ Jamaa oon feccii saabe makko. ⁴⁴ Wo66e ma66e ina njidi nanngude mo, ammaa fay gooto yowaay junngom dow makko.

No maw6e Alhuudiyankoo6e calorii goondinde Iisaa

⁴⁵ Domoo6e suudu dewal mawndu been ngarti to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Been mbi'i doomoo6e been:

—Ko wadi de on ngaddaay mo?

⁴⁶ Domoo6e been njaabii 6e, mbi'i:

—Abada fay gooto waajoraaki no gorko o waajortoo ni.

⁴⁷ Farisa'en njaabii 6e, mbi'i:

—Onon du on majjinaama naa? ⁴⁸ Yalla na woodi fuu goondindo mo hakkunde hooree6e Alhuudiyankoo6e maa Farisa'en naa? ⁴⁹ Yim6e 6e paamaay jamirooje Muusaa, wo 6e hudaabe.

⁵⁰ Gooto e Farisa'en bi'eteedo Nikodemu, jahunoodo to Iisaa jemma oon, wi'i 6e:

⁵¹ —Yalla sariya meeden ina saroo neddo tawee hettindanaaka ko wi'i, annaaka ko gollii naa?

⁵² Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Aan du, a Galilinkeejo naa? Tayka Binndi diin, a yi'an annabaajo fuu yuurataa Galili.

No Iisaa waddi e debbo nanngaado e jeenu

⁵³ Caggal duum, mono fuu hooti suudu muudum.

8

¹ Ndeen Iisaa yeenjowi waamnde wi'eteende Jaytun. ² Gilla pudal naange o warti ley suudu dewal mawndu. Jamaa oon fuu wari. O joodii, imo waajoo 6e. ³ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ngaddani mo debbo nanngaado e jeenu. Be ndarni dum hakkunde jamaa oon. ⁴ Be mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, debbo o wo nanngaado ina jeena. ⁵ Muusaa yamirii min ley Tawreeta min mbarda hono been rew6e kaaye. Aan le, dumé mbi'ataa?

⁶ Be kaaldi nii faa 6e tuufina mo, faa 6e ke6a ko 6e pelda mo. Iisaa kaa turii, ina diidira honndu muudum leydi. ⁷ Be keddi i6e yama mo. Ndeen Iisaa turtii, wi'i 6e:

—Neddo moodon mo luttaay abada artoo limnude mo hayre.

⁸ O turii katin, imo diida e leydi. ⁹ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndilliri gooto gooto. Naye6e been fuu artii dillude faa heddi Iisaa tan e debbo oon na darii hakkunde taliyaare doon. ¹⁰ Iisaa turtii, wi'i mo:

—Banndam debbo, toy feloo6e ma been ngoni? Fay gooto jukkaaki ma naa?

¹¹ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, fay gooto.

Iisaa wi'i mo:

—Miin du, mi jukkataako ma. Yahu, taa luttaa katin.*

No Iisaa wi'iri kam woni annoora adunaaru

¹² Iisaa waajii 6e katin, wi'i:

—Miin woni annoora adunaaru ndu. Jokkudo kam fuu he6an annoora nguurndam, yahataa ley nimre.

¹³ Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ada seedanoo hoore maa, ndelle seedaaku maa sellataa.

¹⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Fay si ceedaniimi hoore am, seedaaku am wo goonga, sabo mido anndi do yuurumi, mido anndi to njahammi du. Onon le, on annada do yuurumi, on annada to njahammi. ¹⁵ Onon, no njiirudon yim6e noon carortodon dum'en. Miin kaa, mi sarataako fay gooto. ¹⁶ Fay si mido saroo, sariya am wo goonga, sabo mi sarataako miin tan, Baabiwo nuldo kam oon ina wondi e am. ¹⁷ Ina winndaa e ley Tawreeta moodon: seedaaku yim6e dido wo goonga. ¹⁸ Miin, mido seedanoo hoore am. Baabiwo nuldo kam oon du, ina seedanoo kam.

¹⁹ Be mbi'i mo:

—Toy Baaba maa oon woni?

Iisaa jaabii, wi'i:

* **8:11** Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e derejeji burdi fuu 6ooyude.

—On anndaa kam miin, sakko Baaba am. Si oḍon anndunoo kam, on anndanno Baaba am du.

²⁰ Iisaa haali haalaaji ḍiin nde waajotonoo ley suudu dewal mawndu, nokku ḍo keesuwal sadakaaji ngaal woni ḍoon. Fay gooto nanngaay mo, sabo wakkati makko yottaaki tafon.

²¹ Iisaa wi'i 6e katin:

—Inan mido dilla, de on piloto kam, ammaa on maaydan e hakkeeki moodon. On mbaawaa yaade to njahammi toon.

²² Ndeen Alhuudiyankooḍe mbi'i:

—Ko o wi'i en mbaawaa yaade to o yahata toon, ḍum le, wo o bartoytoḍo naa?

²³ Iisaa wi'i 6e:

—Onon, wo ley njeyaḍon. Miin le, wo dow njeyaami. Onon, e adunaaru njeyaḍon, de miin kaa, mi jeyaaka e mayru. ²⁴ Dum wadi de mbiimi on: on maaydan e hakkeeki mon. Sabo si on ngoondinaay miin woni mo ngonumi oon, on maaydan e hakkeeki mon.

²⁵ Be mbi'i mo:

—Aan wo a moy?

Iisaa jaabii:

—Ko mbi'unoomi on gilla arande ḍuum ngonumi. ²⁶ Mido joganii on ko heewi ko haaletee e ko saretee. Woodi Nulḍo kam oon wo goongante. Ko narrunoomi mo ḍuum kaalanammi yimḍe adunaaru.

²⁷ Be paamaay wo haala Baabiiwo o haalanta 6e. ²⁸ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Nde Bii Nedḍo toownaa fuu, ndeen paamoton miin woni mo ngonumi oon. On paaman du mi wadiḍḍaa fay huunde e hoore am, ammaa ko Baabiiwo anndini kam, wo ḍuum kaalammi. ²⁹ Nulḍo kam oon ina wondi e am, o yoppaay kam mi perwudḍo, sabo ko weli mo tan ngadammi wakkati fuu.

No goonga rimḍinirta

³⁰ Nde Iisaa haalannoo haalaaji ḍi ndeen, heewḍe ngoondinii ḍum.

³¹ Ndeen Iisaa wi'i Alhuudiyankooḍe goondinḍe ḍum 6een:

—Si oḍon keddi e konngol am, wo on taalibaaḍe am jaati. ³² Ndeen anndoton goonga. Goonga oon du rimḍinan on.

³³ Be njaabii mo:

—Minen, min yuwdi Ibrahiima, abada fay gooto maraay min. Noy mbi-irataa min ndimḍan?

³⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: luttoowo fuu wo maccudḍo luttal. ³⁵ Maccudḍo tabitataa ley wuro, de biḍḍo tabitan ley maggo faa abada. ³⁶ Si Biḍḍo rimḍinii on, on laatoto rimḍe laaḍuḍe tal. ³⁷ Mido anndi on yuwdi Ibrahiima, ammaa oḍon piloo warude kam sabo waaju am naataay on. ³⁸ Miin, ko njiirumi Baaba am mbaajotoomi. Onon, ko narrudon baaba moodon ngadoton.

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ibrahiima woni baaba amin.

Iisaa wi'i 6e:

—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu on ngollan golle Ibrahiima. ⁴⁰ De joonin oḍon piloo warude kam, miin kaalando on goonga mo narrumi Laamḍo oon. Ibrahiima kaa wadaayno hono ḍum. ⁴¹ Onon le, wo golle baaba moodon ngolloton.

Be mbi'i mo:

—Minen, min nganaa jaali. Baaba gooto min njogii, kam woni Laamḍo.

⁴² Iisaa wi'i 6e:

–Si Laamdo wonnoo baaba moodon fu, on njidanno kam, sabo to Laamdo yuurumi, de ngarumi. Mi waddaay hoore am, wo kanko nuli kam. ⁴³ Ko wadi de on paamataa haala am? Wo sabo on mbaawaa nanude ko kaalammi duum. ⁴⁴ Onon, Ibiliisa woni baaba moodon. Muuyde baaba moodon ngolloton. O gadoowo bar-ko'e gilla fuddoode. O walaa e goonga sabo goonga walaa e makko. Si o fenii fu, jikku makko tan o wadi, sabo wo o penoowo, wo o baaba fewre du. ⁴⁵ De miin, saabe mido haala goonga wadi de on ngoondinaay kam. ⁴⁶ Moy e moodon waawi felirde kam hakkeji? Si mi haalii goonga, ko wadi de on ngoondintaa kam? ⁴⁷ Neddo Laamdo hettintoo haala Laamdo. Onon le, on kettintaako sabo on nganaa yimbe Laamdo.

No Iisaa burdi Ibrahiima

⁴⁸ Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

–Wanaa min kaalii goonga ko min mbi'i a Samariyanke, a gondudo e ginnaaru naa?

⁴⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

–Mi wanaa gondudo e ginnaaru, mido teddina Baaba am. Onon, odon kuyfina kam. ⁵⁰ Miin, mi filantaako hoore am teddeengal. Ina woodi pilantoodo kam ngal. Oon woni carotoodo. ⁵¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jokkudo konngol am maayataa abada.

⁵² Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

–Joonin kaa laa6anii min a gondudo e ginnaaru. Ibrahiima e annabaabe fuu maayii, de aan kaa, ada wi'a neddo fuu jokkudo konngol maa, meedataa deddere maayde. ⁵³ Yalla ada buri baaba amin Ibrahiima naa? Oon le maayii, annabaabe du maayii. Dume cikkudaa ngondaa?

⁵⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

–Miin, si hoore am mawninammi, manngu am wo 6olum. Baaba am mo mbi'oton Laamdo moodon oon, kam mawninta kam. ⁵⁵ On anndaa mo. Miin kaa, mido anndi mo. Si mi wi'ii mi anndaa mo, mi laatake penoowo hono moodon. Mido anndi mo, mido jokki konngol makko. ⁵⁶ Baaba moodon Ibrahiima ina seyorinoo yi'ude nyalaande am. O yi'ii nde, woodi o seyake.

⁵⁷ Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

–Fay duubi capande joy a he6aay tafon, de a yi'ii Ibrahiima naa?

⁵⁸ Iisaa jaabii 6e:

–Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahiima tagaaka, miin, mido woni.

⁵⁹ Nde Iisaa wi'unoo dum fu, 6e kooyi kaaye faa 6e limna dum. Ammaa o uddii ley yimbe, o yalti suudu dewal mawndu nduun.

9

No Iisaa wumtiniri dimdaado e mbumndam

¹ Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko dimdaado e mbumndam.

² Taalibaabe makko yami mo:

–Moodibbo, moy lutti de o rimdaa e mbumndam, kanko naa saaraabe makko?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

–Wanaa kanko lutti, wanaa saaraabe makko du. Ammaa dum wadii faa baawde Laamdo banga e makko. ⁴ Baawo nyalooma ina heddi, ina haani ngollen golle Nuldo kam, sabo jemma waran nde fay gooto waawaa gollude.

⁵ E ley ko keddiimi e adunaaru ndu, miin woni annoora mayru.

⁶ Nde o haalnoo ðum ndeen, o tutti e leydi, o diibunduri tutte ðeen e loope, o wuji e gite bumðo oon. ⁷ O wi'i ðum:

—Yahu sulmowa luggere wi'eteende Silowam (maanaa majjum woni «Nu-laado»).

O sulmowii, o warti imo yi'a. ⁸ Hoddii6e makko, kam6e e yi'annoo6e mo imo garbina been, mbi'i:

—Yalla wanaa oo woni joodinooðo ina garbina oon naa?

⁹ Wo66e ma66e mbi'i:

—Dum kanko!

Wo66e du mbi'i:

—Wanaa! Wo nanndi makko!

Gorko oon e hoore muudum wi'i:

—Wo miin jaati!

¹⁰ Be mbi'i mo:

—Noy mbumtirdaa?

¹¹ O jaabii:

—Gorko bi'eteedo Iisaa diibunduri loope, wuji e gite am, wi'i kam mi yaha luggere Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi, mbumtumi.

¹² Be mbi'i mo:

—Toy gorko oon woni?

O wi'i:

—Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumtinaado oon

¹³ Ndeen 6e njaari bumnooðo oon to Farisa'en. ¹⁴ Nde Iisaa diibundurnoo loope de wumtini mo ndeen, wo nyalaande fowteteende. ¹⁵ Ndeen Farisa'en du yami mo:

—Noy mbumtirdaa?

O wi'i 6e:

—O wujii loope e gite am, culmiimi de mbumtumi.

¹⁶ Farisa'en wo66e mbi'i:

—Gorko oon yuuraay to Laamðo sabo o jokkaay yamiroore nyalaande fowteteende.

Wo66e mbi'i:

—Noy neddo jom hakke waawiri wadinde kaayefiiji hono di?

Ndelle 6e luuri dow majjum. ¹⁷ Farisa'en been yami bumnooðo oon katin:

—Aan le, ðume mbi'ataa dow makko, e ko o wumtini ma ðuum?

O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo o annabaajo.

¹⁸ Ammaa e ðuum fuu hooree6e Alhuudiyankoo6e been nja6aay wo o bumnooðo de o wumtinaa faa 6e noddii saaraa6e makko. ¹⁹ Be yami ðum'en: —Oodo wo biido moodon naa? Mbiidon wo e mbumndam o rimdaa naa? Ndelle noy o wumtiri joonin?

²⁰ Saaraa6e been njaabii, mbi'i:

—Miden anndi o 6ii amin, e mbumndam du o rimdaa. ²¹ Ammaa no o wumtiri joonin, min anndaa. Min anndaa du moy wumtini mo. Kanko du o mawdo, yamee mo! Imo waawi jaabanaade hoore makko.

²² Saaraa6e makko mbi'ii noon sabo i6e kula hooree6e Alhuudiyankoo6e. Sabo dey, tawi hooree6e been ndewrii mbi'i neddo fuu biido Iisaa woni Almasiihu oon, riiwete wurtoo waajordu. ²³ Dum wadi de saaraa6e makko been mbi'i: «O mawdo, yamee mo!»

²⁴ Farisa'en nodditi bumnooðo oon, mbi'i mo:

—Teddin Laamdo, haalu goonga! Minen kaa miden anndi gorko oon wo jom hakke.

²⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Si o jom hakke du, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndumi: mi bumnoodo, de joonin mi wumtii.

²⁶ Be mbi'i mo:

—Dume o wadi e maada? Noy o wumtiniri ma?

²⁷ O jaabii 6e:

—Mi haalaniino on dum, de on nja6aay. Ko wadi de ofon njidi hettindaade dum katin? Yalla onon du, ofon njidi laataade taalibaa6e makko naa?

²⁸ Be njenni mo, de 6e mbi'i mo:

—Aan woni taalibaaajo makko! Minen kaa, min taalibaa6e Muusaa.

²⁹ Minen, miden anndi Laamdo haaldii e Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o yuurata.

³⁰ Gorko oon jaabii 6e, wi'i:

—Hey, ko haayni! O wumtinii kam. Onon, ofon mbi'a on anndaa to o yuurata! ³¹ Eden anndi Laamdo jaabantaako luttu6e, ammaa imo jaabanoo kuldo mo, gadoowo muuyde makko. ³² Abada nanaaka bumtindo dimdaado e mbumndam. ³³ Si wanaa to Laamdo gorko oon yuuri, o waawataa wadude faa'e.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Aan le, a fuu ley hakkeeki ndimedaa! De ada waajoo min naa? Be mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam berde

³⁵ Iisaa nani 6e mburtinii mo, yi'i mo katin, yami mo:

—Aan le, ada goondini Bii Neddo oon naa?

³⁶ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, moy woni oon faa mi goondina dum?

³⁷ Iisaa wi'i mo:

—A yi'ii mo. Kaaldoowo e maada oon woni kanko.

³⁸ O wi'i:

—Joomam, mido goondini!

O sujidani dum. ³⁹ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu, faa wum6e nji'a, yi'oo6e du mbuma.

⁴⁰ Farisa'en tawanoo6e doon 6een, nani haala kaan, de yami mo:

—Minen le, min wum6e naa?

⁴¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Si on wum6e, on ngalaano hakke. De ko mbiidon joonin ofon nji'a duum, hakke moodon heddake.

10

Haala duroowo lobbo

¹ —Goonga kaalanammi on: neddo fuu naatudo hoggo baali de naatiraay dammbugal wo gujjo, wo janoowo. ² Ammaa naatirido dammbugal oon, kam woni duroowo baali diin. ³ Kayboowo dammbugal oon udditanan mo, baali diin kettindoo daande makko. O noddira baali makko diin, mbaalu fuu e innde muudum, o wurtina di. ⁴ Nde o wurtini di fuu, o ardoto di de di njokka mo, sabo idi anndi daande makko. ⁵ Di njokkataa janano, di ndoggan dum sabo di anndaa daande muudum.

⁶ Iisaa banndani 6e banndol ngol, de 6e paamaay ko o muuyiri ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni duroowo lobbo

⁷ Iisaa wi'i 6e katin:

—Goonga kaalanammi on, miin woni dammbugal hoggo baali. ⁸ Artii6e kam warude been fuu wo wuy6e, wo yanoobe, ammaa baali diin kettindanaaki 6e. ⁹ Miin woni dammbugal. Neddo fuu naatir6o kam, hisan, naatan, yaltan, he6an durdude. ¹⁰ Gujjo warataa si wanaa faa wujja, hirsaa, bonna. Miin kaa, mi warii faa yim6e ke6a nguurndam, 6e mbuura nguurndam ki66udam dam fay huunde nyakaay. ¹¹ Miin woni duroowo lobbo. Duroowo lobbo woni kokkoowo yonki muudum saabe baali muudum. ¹² Adaado durngo le, walaa ko wonani dum e dammuuli diin. Si yi'ii suundu fu, yoppan di dogga. Suundu nduun nannga ko nanngata, keddiidi diin du caakoo. ¹³ Adaado durngo oon doggan yoppa di sabo o jobeteedo tan, o hillaaka e majji. ¹⁴ Miin woni duroowo lobbo. Mido anndi baali am, baali am du ina anndi kam. ¹⁵ Hono noon du Baabiiwo anndiri kam, miin du mido anndi dum. Mi hokkitiran yonki am saabe baali am diin. ¹⁶ Mido jogii baali goddi katin di ngalaa ley hoggo ngoon. Diin du sanaa mi wadda di. Di kettindoo daande am, di fuu di laatoo coggal gootal, duroowo gooto. ¹⁷ Baabiiwo ina yidi kam sabo mi hokkan yonki am, de sakitoo mi hewta ki katin. ¹⁸ Fay gooto ittanta kam ki. Miin e hoore am hokkitirta ki. Mido jogii baawde hokkitirde ki. Mido jogii baawde wartirde ki. Yamiroore nde yuuri to Baaba am.

¹⁹ Haalaaji diin beydi waddundurde Alhuudiyankoo6e. ²⁰ Heew6e ma66e ina mbi'a:

—Wo o gondudo e ginnaaru, wo o kaanjaado. Ko wadi de odon kettindanoo mo?

²¹ De wo66e du ina mbi'a:

—Waajuuji dii le nganaa waajuuji gondudo e ginnaaru. Yalla ginnaaru ina waawi wumtinde bumdo naa?

No Alhuudiyankoo6e calorii goondinde Iisaa

²² Wakkati oon iidi miccinoori laamnugol suudu dewal mawndu wadii Urusaliima. Dum hawrii e dabbunde. ²³ Do suudu dewal mawndu doon, Iisaa ina yiiltoo ley danki Suleymaana kiin. ²⁴ Ndeen Alhuudiyankoo6e piilii mo, mbi'i mo:

—Faa ndey ittanta min wemmbera? Haalan min faa laa6a, aan woni Almasiihu naa?

²⁵ Iisaa jaabii 6e:

—Mi haalanii on, de on ngoondinaay. Golleeji di ngollirmi e innde Baaba am diin, kanji ceedantoo kam. ²⁶ Onon le, on ngoondinaay sabo on nganaa baali am. ²⁷ Baali am ina kettindoo daande am. Mido anndi di, idi njokka kam. ²⁸ Mido hokka di nguurndam nduumiidam, di mbaatataa abada. Fay gooto ittataa di e junngo am. ²⁹ Baabiiwo kokkudo kam di oon 6uri huunde fuu teddude. Fay gooto waawaa ittude di e junngo Baaba am. ³⁰ Miin e Baabiiwo, wo min gootum.

³¹ Alhuudiyankoo6e kooyi kaaye katin faa padda mo. ³² Iisaa wi'i 6e:

—Mi gollii yeeso moodon golleeji lobbi keewdi yuurudi e Baabiiwo. E ley golleeji diin, saabe oye e majji paddirton kam kaaye?

³³ Alhuudiyankoo6e been njaabii mo:

—Wanaa saabe golleeji lobbi min paddirte kaaye, de wo saabe ko mbonkotodaa Laamdo duum. Aan wo a neddo, de a wadii hoore maa a Laamdo.

³⁴ Iisaa jaabii 6e:

–Yalla winndaaka ley Dewtere mon toon: Laamdo wi'i «onon on laamdo'en»?^{*} ³⁵ Laamdo noddirii 6e haaldi 6een laamdo'en. Ko Binndi diin mbi'i duum sottataa. ³⁶ Baabiiwo sufii kam, seni kam† de nuli kam e adunaaru ndu. Ndelle noy mbiiroton mi mbonkake Laamdo saabe ko mbiimi mi Bii Laamdo? ³⁷ Si mi gollaay gollleeji Baaba am, taa ngoondinee kam. ³⁸ De si mido golla di, fay si on ngoondintaa kam, ngoondinee gollleeji di faa anndon, faa paamon Baabiiwo ina woni e am, miin du mido woni e muudum.

³⁹ Be pilii nanngude mo katin de o hisi e juude ma66e.

⁴⁰ O yehi gere ooto gooruwol Urdun nokku do Yaayaa lootannoo lootagal batisima arande doon katin, o 6ooyti toon. ⁴¹ Yim6e heew6e ngari to makko, mbi'i:

–Yaayaa wadaay maande haayniinde fay wootere. De ko o haali e gorko oon duum fuu goondii.

⁴² Yim6e heew6e ngoondini Iisaa toon.

11

Haala maayde Laajaru

¹ Gorko nyawdo bi'eteedo Laajaru ina woni wuro Baytaniya, kam e banndiraa6e muudum rew6e Mariyama e Marta. ² Mariyama oon woni joornoodo nebbam uurdam dow Joomiiwo de mooytiri koyde makko sukundu muudum. Laajaru nyawdo oon wo sakiike makko gorko.

³ Banndiraa6e makko rew6e 6een neli e Iisaa, mbi'i:

–Joomii amin, yigoo maa mo korsindaa oon nyawii.

⁴ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i:

–Nyawu ngu wanaa nyawu saate. Nyawu ngu wo tabintinoowu manngu Laamdo, faa Bii Laamdo mawninee saabe maggu.

⁵ Iisaa ina horsini Laajaru e banndiraa6e muudum rew6e, Marta e Mariyama. ⁶ Ko o nani Laajaru sellaa duum fu, hadaay mo joodaade do o wonnoo doon faa wadi balde didi. ⁷ Caggal duum, o wi'i taalibaa6e makko:

–En pornyoo Yahuudiya!

⁸ Taalibaa6e 6een njaabii mo, mbi'i:

–Moodibbo, 6ooyaa fey ko Alhuudiyankoo6e pilii wardude ma kaaye toon, de a fornyoto toon katin naa?

⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

–Wanaa wakkatiji sappo e didi ngoni ley nyalooma naa? Si neddo ina yaha nyalooma fu, fergataako sabo ina yi'a annoora adunaaru ndu. ¹⁰ Ammaa si neddo ina yaha jemma fu, fergoto sabo annoora walaa e muudum.

¹¹ Gada o haalii haalaaji diin, o wi'i 6e:

–Yigoo men Laajaru daanake, mi yahan mi findinowa mo.

¹² Taalibaa6e 6een mbi'i:

–Joomii amin, si tawii wo o daani ni, o dadan.

¹³ Ammaa wo haala maayde Laajaru o haali. Kam6e 6e miilii wo haala doyngol o haali. ¹⁴ Iisaa laabinani 6e:

–Laajaru heddaaki! ¹⁵ Mi seyorake saabe moodon ko mi tawaaka toon duum faa ngoondinon. Woodi jonkaa, en njaha to makko.

¹⁶ Ndeen Tomaa noddirteedo Funereejo oon wi'i taalibaa6e wo66e 6een:

* **10:34** Jabuura 82.6. † **10:36** E ley geresankooe haala Senude kaan ina holla ko Laamdo sufii de sennidi faa golla muuyde muudum.

—En njaada e Joomii en enen du faa maayden e muudum.

No Iisaa wi'iri kam woni ummital e nguurndam

¹⁷ Nde Iisaa yottinoo toon fu, tawi wadii balde nay ko Laajaru uwiraa. ¹⁸ Hakkunde Baytaniya e Urusaliima ɓuraa hono kilooji tati. ¹⁹ Alhuudiyankooɓe heewe ɓe ngari to Mariyama e Marta faa mbaaltina ɓerde muɓɓen e maayde sakiike muɓɓen. ²⁰ Nde Marta nannoo Iisaa ina wara ndeen, yehi jakkitowii dum. Mariyama kaa heddii ley suudu toon na joodii.

²¹ Marta wi'i Iisaa:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano. ²² De fay joonin du mido anndi huunde fuu ko njaaridaa Laamdo, wadante.

²³ Iisaa wi'i mo:

—Minya gorko oon ummitoto.

²⁴ Marta wi'i:

—Mido anndi o ummitoto nyannde ummital, nyalaande sakitotoonde.

²⁵ Iisaa wi'i mo:

—Miin woni ummital, miin woni nguurndam. Neddo fuu goondindo kam, fay si maayi, wuuran. ²⁶ Goondindo kam de hebi nguurndam saabe am fu, maayataa abada. Ada goondini dum naa?

²⁷ O jaabii, o wi'i:

—Ayyo Joomam! Mido goondini aan woni Almasiihu Bii Laamdo bi'anoodo waran ley adunaaru ndu oon.

²⁸ Nde Marta haalnoo dum fu, yehi noddowi minyum Mariyama, haalani dum, wi'i:

—Moodibbo warii, imo nodde.

²⁹ Nde Mariyama nannoo dum ndeen, henyii law, nootowii. ³⁰ Tawi dum fuu Iisaa naataayno wuro ngoon tafon. Imo heddii do Marta jakkitinoo mo doon. ³¹ Alhuudiyankooɓe ina ngondi e Mariyama ley suudu, ina mbaaltina ɓerde muudum. Be nji'i o gurbitii, o yalti. Be njokki mo. Be miilii o woyowan dow saabeere toon. ³² Mariyama yottii do Iisaa woni doon, yi'i mo tan, hippii dakkol koyde makko, wi'i mo:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano.

³³ Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Alhuudiyankooɓe wondaɓe e muudum ɓeen ina mboya ndeen, ɓerde muudum heccidi sanne, torrii sanne. ³⁴ O wi'i:

—Toy ndesudon mo?

Be njaabii:

—Joomii amin, war ndaar!

³⁵ Iisaa woyi. ³⁶ Alhuudiyankooɓe ɓeen mbi'i:

—Ndaaree no o foti horsinirde mo.

³⁷ Woɓɓe maɓɓe mbi'i:

—Imo woodunoo baawde wumtinde bumdo, de o waawaa hadude Laajaru maayde naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

³⁸ Bernde Iisaa heccidi katin, yehi tiimoyde saabeere ndeen. Saabeere ndeen wo loho uddiraako hayre. ³⁹ Iisaa wi'i:

—Ittee hayre ndeen!

Marta, sakiike maaydo oon, wi'i mo:

—Joomam, tawan o luubii joonin, sabo hannden woni balde nay ko o wattiraa toon.

⁴⁰ Iisaa jaabii mo:

—Yalla mi wi'aay ma, si a goondinii, a yi'an manngu Laamdo?

⁴¹ Be itti hayre ndeen. Iisaa tiggittii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, mido yettire ko njaabanidaa kam duum. ⁴² Miin kaa, mido anndi nyannde fuu ada jaabanoo kam. Ammaa wo saabe yimbe filiibe kam been wadi de kaaldirmi ni, faa be ngoondina aan nuli kam.

⁴³ Caggal haalaaji diin, o yeewnii semmbe, o wi'i:

—Laajaru, wurta yaasin!

⁴⁴ Maaydo oon wurtii, juude muudum e koyde mum ina piilaa leppi, yeeso muudum du ina suddii. Iisaa wi'i be:

—Ka6bitee mo, njoppon mo o yaha!

*No waalde Saahiibe dawriri faa nannga Iisaa
(Matta 26.1-5, Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2)*

⁴⁵ Heewbe e Alhuudiyankoo6e warnoo6e to Mariyama been nji' ko Iisaa wadi duum, de ngoondini dum. ⁴⁶ Ammaa wo66e ma66e njehi to Farisa'en, kaaltani dum'en ko Iisaa wadi duum. ⁴⁷ Ndeen Farisa'en e hooree6e almaami'en kawrunduri waalde Saahiibe ndeen, mbi'i:

—Gorko o ina wada kaayeeffiji keewdi. Noy ngadeten? ⁴⁸ Si en njoppirii mo nii fu, jamaa oon fuu goondinan mo. Ndeen kaa, Romankoo6e ngaran mbonna nokku meeden ceniido e lenyol meeden ngol.

⁴⁹ Gooto ma66e bi'eteedo Kayafas, laatiido Almaami Mawdo e hitaande ndeen, wi'i be:

—Onon kaa on anndaa fay huunde. ⁵⁰ On anndaa neddo gooto maayana yimbe fuu buri woodude e meeden diina lenyol meeden fuu halka.

⁵¹ Tawi ko o haali duum yuuraay e hoore makko, ammaa saabe wo o Almaami Mawdo hitaande ndeen, o sappake sanaa Iisaa maayana lenyol ngool. ⁵² De wanaa lenyol ngool tan o maayanta. Ko o maayanta dey wo bi66e Laamdo sankitii6e been fuu faa o hawrundura dum'en laatoo gootum.

⁵³ Gilla nyalooma oon, be ndawridi faa be mbara mo.

⁵⁴ Dum wadi de Iisaa seli yiiltaade hakkunde Alhuudiyankoo6e. O yuwi do o wonnoo doon, o yehi ngalluure wi'eteende Efrayim hettunde e ladde. O joododii toon e taalibaa6e makko.

⁵⁵ Tawi iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Faltagol ndiin badake. Heewbe e yimbe leydi ndiin njehi Urusaliima faa laamna ko'e mu66en gilla iidi ndiin yottaaki. ⁵⁶ I6e piloo Iisaa. I6e keddii ley suudu dewal mawndu nduun, i6e kaalda, i6e mbi'a:

—Odon miiloo o waran e iidi ndiin naa on miilaaki?

⁵⁷ Tawi hooree6e almaami'en e Farisa'en njamiriino neddo fuu annudoo to o woni haala faa o nanngée.

12

*No Mariyama joordi nebbam dow koyde Iisaa
(Matta 26.6-13, Marku 14.3-9)*

¹ Balde jeegom fadde iidi Faltagol yottaade, Iisaa yehi Baytaniya do Laajaru mo o iirtinnoo e maayde oon jeyaa doon. ² Be ndefani mo nyaamdu doon. Marta gollani be, Laajaru du wo gooto e nyaamdo6e e Iisaa been. ³ Ndeen Mariyama hooyi feccere liitere nebbam laabudam, uurdam, tiidudam coggu, joori dam dow koyde Iisaa, mooytiri de sukundu muudum. Suudu nduun fuu heewi uurngol nebbam daam. ⁴ Gooto e taalibaa6e Iisaa been, dum woni Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon, wi'i:

5 —Ko wadi de nebbam dam sonnaaka buudi cardi keme tati,* hokkee talkaabe?

6 O wiiraay noon saabe imo yurmoo talkaabe, ammaa saabe wo o gujjo wadi de o wi'i noon. Kanko woni kawjotoodo dannga jawdi ma66e, imo woowi wujjude ko resaa ley toon. 7 Iisaa wi'i:

—Celee debbo o. O resii dam faa nyannde ngatteteemi e saabeere. 8 Si goonga, talkaabe ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

No hooree6e almaami'en anniyorii warude Laajaru

9 Alhuudiyankoo6e heew6e paami Iisaa ina woni Baytaniya, njehi toon. Wanaa saabe Iisaa tan 6e njahani toon, wo faa 6e nji'a Laajaru iirtinaado oon du. 10 Ndeen hooree6e almaami'en ndawridi mbaran Laajaru du, 11 sabo Alhuudiyankoo6e heew6e na cela jokkude 6e ina ngoondina Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40)

12 Jaango majjum, jamaa keewdo wari hawruude e iidi ndiin nani Iisaa wo garoowo Urusaliima. 13 Be kooyi licce tamarooje, 6e njakkitowii mo. I6e yeewnoo, i6e mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado oon!† Jettooje ngoodanii mo, kanko kaananke Israa'iila!

14 Iisaa he6i molel araawa, waddii ngel. Dum foti e ko Binndi diin mbi'i:

15 «Taa kulee onon yim6e ngalluure Siyona!

Ndaaree, kaananke moodon ina wara,

ina waddii molel araawa.»‡

16 Wakkati oon taalibaa6e makko been paamaayno ko dum woni. Ammaa gada Iisaa teddinaama, 6e miccitii ko sappanoo e dow makko ley Binndi diin dum e no dum fuu dum hawriri e ko yim6e been ngadani mo. 17 Jamaa tawdanoo6o e Iisaa nde noddunoo Laajaru e ley saabeere de iirtinii dum ndeen, kam'en du ina kumpita yim6e kabaaru oon. 18 Duum wadi de yim6e heew6e njehi njakkitowii mo sabo 6e nani o wadii maande haayniinde ndeen. 19 Ndeen Farisa'en mbi'unduri:

—On nji'ii, walaa fuu ko mbaawanden mo. Ndaaree no aduna oo fuu jokkiri mo.

20 Woodi, ina woodi yuuru6e leydi Geres tawaa6e hakkunde war6e Urusaliima faa ndewa Laamdo ley balde iidi deen. 21 Be 6attitii Filipu jeyaado Baytisayda ley leydi Galili, 6e mbi'i dum:

—Joomii amin, miden njidi yi'ude Iisaa.

22 Filipu yehi haalanowi Andire. Be njottinowi haala kaan Iisaa. 23 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wakkati mo Laamdo hollata teddeengal Bii Neddo oon yottake. 24 Goonga kaalanammi on: si wabbere alkama uwake e leydi de nyolaay fu, heddoto wo wabbere wootere. Ammaa si nde uwake e leydi nde nyolii fu, nde riman faa heewa. 25 Neddo fuu jiddo yonki muudum, mursan ki, ammaa jeebiido yonki mum e adunaaru ndu, damman ki, he6an nguurndam nduumiidam.

26 Si neddo ina yidi gollande kam fuu, jokka kam. Do ngonumi fuu, doon golloowo am du wonata. Baabiiwo teddinan gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde muudum

* 12:5 Buudi cardi keme tati ina fota e njobdi neddo hitaande. † 12:13 Jabuura 118.25-26. ‡ 12:15 Jakariyaa 9.9.

²⁷ —Joonin bernde am torrake. Dume mbi'ammi? Mi wi'an Abba hisinam e wakkati o naa? Mi waawaa wi'ude noon sabo wakkati o ni waddi kam.

²⁸ Abba, mawnin innde maa.

Ndeen daande yuuri dow kammu wi'i:

—Mi mawninii nde, mi mawninan nde katin.

²⁹ Nde yimbe darinooŋe doon been nannoo daande ndeen, mbi'i dum wo riggaango kammu. Wobbe mbi'i:

—Maleyka haaldi e makko!

³⁰ Iisaa wi'i be:

—Wanaa saabe am daande ndeen wardi, wo saabe moodon. ³¹ Joonin adunaaru ndu sarete. Joonin laamiido adunaaru bonŋo oon faddete yaasin.

³² Miin le, si mi toownaama e leydi ndi, mi foodan yimbe fuu ngara to am.

³³ Tawi haalaaji diin o sapporii no o maayrata. ³⁴ Yimbe been njaabii mo, mbi'i:

—Tawreeta oon anndinii min Almasiihu wo duumotoodo. Noy aan mbi-irataa sanaa Bii Neddo oon toownee? Moy woni Bii Neddo oon?

³⁵ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Annoora ina wondi e moodon wakkati seeda tafon. Njahon gilla annoora ina heddii e moodon, taa nimre hippoo on. Jahoowo ley nimre anndaa do yahata. ³⁶ Ngoondinee annoora gilla imo wondi e moodon yalla odon laatoo biibe annoora.

No yimbe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu dum tan, yehi suudowii be. ³⁷ Maandeeji kaayniidi di o wadi yeeso maŋbe diin fuu, wadaay de be ngoondini mo, ³⁸ faa haala annabi Esaaya kaan tabita:

«Joomiraado, moy goondini waaju amin oon?

Moy ɓanginanaa baawde Joomiraado?»§

³⁹ Be mbaawaano goondinde, sabo Esaaya wi'iino du:

⁴⁰ «Laamdo wumnii gite maŋbe,

yoornii berde maŋbe,

taa gite maŋbe nji'a,

taa berde maŋbe paama,

taa be tuuba, de o danna be.»*

⁴¹ Esaaya wi'ii dum nde yiinoo darja Iisaa, de haali haala makko.

⁴² Ammaa dum fuu e laataade, hooreeŋe Alhuudiyankooŋe heewŋe ngoondinii Iisaa. De wo saabe Farisa'en wadi de be kuli hollude be ngoondinii taa be mburtinee ley waajordu. ⁴³ Sabo yimbe mana be, dum burani be Laamdo mana be.

⁴⁴ Iisaa yeewnii, wi'i:

—Goondindo kam, wanaa miin tan goondini, ammaa goondinii Nuldo kam oon du. ⁴⁵ Neddo fuu jiido kam, yi'ii Nuldo kam oon. ⁴⁶ Miin, mi warii ley adunaaru ndu wo mi annoora, faa goondindo kam fuu taa heddo ley nimre. ⁴⁷ Si neddo nanii waaju am de jokkaay dum fu, wanaa miin sarotoo dum. Sabo mi waraay faa mi saroo adunaaru, ammaa wo faa mi hisina ndu ngardumi. ⁴⁸ Caliido kam de jaŋaay waajuuji am fu, ina jogii carotoodo. Haala ka kaalumi kaan sarotoo dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁹ Sabo ko kaalumi duum yuuraay e am. Baabiiwo nuldo kam oon hokki kam yamiroore ko kaalammi e ko mbaajotoomi. ⁵⁰ Mido anndi yamiroore makko ina hokka

§ 12:38 Esaaya 53.1. * 12:40 Esaaya 6.10.

nguurndam nduumiifam. Duum wadi de ko kaalumi duum fuu, wo ko Baabiiwo wi'i kam mi haala.

13

No Iisaa lootiri koyde taalibaabe muudum

¹ Gilla iidi Faltagol yottaaki, Iisaa ina anndi wakkati mo dillata adunaaru faa yeccoo to Baabiiwo oon warii. To adunaaru ga imo yidi yimbe makko, imo yidi 6e kaddi njinngu fuu. ² Wakkati mo 6e kiirtotoo oon, Ibiliisa watti e bernde Yahuuda 6ii Simon Isikariyotto jambaade mo. ³ Iisaa na anndi Baabiiwo wattii huunde fuu e junngo muudum, ina anndi to Laamdo yuuri, to Laamdo yeccotoo du. ⁴ O ummii e hiraande ndeen, o 6ortii saaya makko, o hooyi gudel, o filli e makko. ⁵ Ndeen o wayli ndiyam e kaakol lootorkol, o naati e lootude koyde taalibaabe makko, imo yiggira de gudel ngel o filli ngeel. ⁶ Nde o yottinoo Simon Piyeer ndeen, wi'i mo:

—Joomam, aan lootata koyde am naa?

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A faamaay ko ngadammi duum tafon, de a faamowan caggal joonin.

⁸ Piyeer wi'i mo:

—A lootataa koyde am abada!

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mi lootanaay ma koyde maa fu, a walaa ngedu to am.

⁹ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam! Si wo noon, taa haadu e koyde am tan, lootu juude am e hoore am du.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Lootiido fuu wo laafudo. Walaa ko lootee si wanaa koyde muudum tan.

Onon on laafube, de wanaa on fuu.

¹¹ Tawi imo anndi jambotoodo mo oon. Dum wadi de o wi'i wanaa on fuu ngonni laafube.

¹² Nde Iisaa lootunoo koyde ma66e ndeen, hooyi saaya muudum, 6ornii, joodii katin, wi'i 6e:

—On paamii ko ngadumi on duum naa? ¹³ Odon noddira kam «Moodibbo», odon noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton duum wo goonga, sabo duum ngonumi. ¹⁴ Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo, mi lootii koyde mon, tilay onon du lootunduron koyde. ¹⁵ Ko ngadumi on duum wo tindinoore faa onon du, ngadunduron hono ko ngadumi on duum. ¹⁶ Goonga kaalanammi on: maccudo 6uraa joomum teddude, nulaado du 6uraa nuldo dum. ¹⁷ Joonin kaa on paamii dum. Sini on njokkirii noon fu, barke na woodanii on. ¹⁸ Wanaa haala mon on fuu kaalumi. Mido anndi 6e cubiimi 6een, de sanaa ko Binndi diin mbi'i duum tabita: «Nyaamdudo e am oon, kam latiri kam teppere muudum.»* ¹⁹ Gilla joonin mido haalana on dum, fadde majjum e yottaade, faa nde dum yottii fuu, ngoondinon miin woni mo ngonumi. ²⁰ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jabbiido mo nulumi, jab6ake kam. Neddo fuu jabbiido kam, jab6ake Nuldo kam oon du.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.20-25, Marku 14.17-21, Lukka 22.21-23)

²¹ Caggal Iisaa haalii haalaaji di fu, 6ernde muudum metti sanne, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

* 13:18 Jabuura 41.10.

²² Taalibaa6e been yeewunduri. Be paamaay mo o haalata haala mum.
²³ Gooto e taalibaa6e been, mo Iisaa horsini oon, ina joodii dakkol muudum.
²⁴ Simon Piyeer tamyani mo gite o yama Iisaa haala moy haalata. ²⁵ Taalibbo oon wahii dakkol makko, wi'i:

—Joomam, dum wo moye mbi'ataa?

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mo kokkammi lonngere nde cuuwammi nde oon.

O suuwi nde, o hokki Yahuuda 6ii Simon Isikariyotto oon. ²⁷ Nde Yahuuda ja6unoo lonngere ndeen, Seydaani naati dum. Iisaa wi'i mo:

—Wadu ko ngadataa duum law!

²⁸ Tawi fay gooto e joodii6e doon been faamaay ko Iisaa haalani mo duum.

²⁹ Sabo ko Yahuuda tiigii dannga ceede ma66e duum, yoga miilii Iisaa wi'i o somonowoo iidi, naa danya ko o hokki talkaa6e. ³⁰ Nde Yahuuda nanngunoo lonngere ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo dum jemma.

Haala yamiroore heyre

³¹ Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa wi'i:

—Joonin Bii Neddo teddinaama, Laamdo du teddiniraama saabe makko.

³² Si Laamdo teddiniraama saabe makko,† kam du teddinan mo e hoore muudum, teddinan mo law. ³³ Sukaabe am, mido wondi e moodon seeda tafon. On piloto kam. Mido wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi Alhuudiyankoobe: on mbaawaa yaade to njahammi toon. ³⁴ Mido hokka on yamiroore heyre: njidunduree! Hono no njidirmi on ni, onon du njidundurdon noon. ³⁵ Wo noon yim6e fuu annditirta wo on taalibaa6e am, ko njidundurdon duum.

No Iisaa holliri Piyeer wi'an anndaa dum

(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34)

³⁶ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam, toy njahataa?

Iisaa jaabii mo:

—To njahammi joonin toon, a waawaa jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan kam!

³⁷ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ko wadi de mi waawaa jokkude ma joonin? Yonki am kokkitirammi saabe maada.

³⁸ Iisaa jaabii mo:

—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Goonga kaalanammaami: fadde ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

¹ Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been:

—Taa umminee hakkillooji mon. Ngoondinee Laamdo, ngoondinee kam miin du. ² Cuudi keewdi ina ngoni ley wuro Baaba am. Si dum wanaano goonga mi haalantaa on dum. Mi yahan, mi moyyinanowa on nokku toon. ³ Ndelle, si mi moyyinanowii on nokku, mi wartan katin mi hooya on faa onon du ngonon to ngonammi toon. ⁴ Odon anndi laawol njahoowol to njahammi toon.

⁵ Tomaa wi'i mo:

† 13:32 Fuddoode aaya 32, «Si Laamdo teddiniraama saabe makko», tawaaka e dereeji burdi fuu gooyude diin.

—Joomii amin, min anndaa to njahataa, noy min anndirta laawol muudum?

⁶ Iisaa jaabii mo:

—Miin woni laawol, miin woni goonga, miin woni nguurndam. Fay gooto waawaa yahude to Baabiiwo si rewaay to am. ⁷ Si odon anndi kam, on anndan Baaba am oon du. Gilla joonin odon anndi mo, on nji'ii mo du.

⁸ Filipu wi'i mo:

—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, duum ina heya min.

⁹ Iisaa wi'i mo:

—Filipu, no ngondirmi e moodon faa booyi nii fuu, de faa hannden a anndaa kam naa? Jiido kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo»? ¹⁰ Yalla a goondinaay mido woni e Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni e am naa? Waajuuji di mbaajiimi on diin fuu, yuuraay e hoore am. Wo Baabiiwo gondo e am oon gollata golle muudum. ¹¹ Ngoondinee kam ko mbiimi mido woni ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley am. Fay si on ngoondinaay haala ka, ngoondiniron kam saabe golleeji diin. ¹² Goonga kaalanammi on: neddo fuu goondindo kam, kam du gollan golleeji di ngollammi diin, gollan ko buri di, sabo mi yahan to Baaba am. ¹³ Mi wadanan on huunde fuu ko naaridon Laamdo saabe am. Mi wadan dum faa Baabiiwo teddiniree saabe Biddo oon. ¹⁴ Si won ko naaridon Laamdo saabe am, mi wadanan on.

No Iisaa wi'iri nuldun Ruuhu Ceniido

¹⁵ —Si odon njidi kam, on njokkan jamirooje am. ¹⁶ Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo goddo, wonda e moodon faa abada. ¹⁷ Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru waawaa jabude mo, sabo nji'ataa mo, anndaa mo. Onon le, odon anndi mo sabo imo wondi e moodon, o heddoto ley moodon du. ¹⁸ Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi wartowan to moodon. ¹⁹ Si booytii seeda aduna oo yi'ataa kam katin. De onon kaa, on nji'an kam. Saabe mido wuuri, onon du on mbuuran. ²⁰ Nyannde ndeen on paaman mido woni ley Baabiiwo, odon ngoni e am, mido woni e moodon. ²¹ Neddo fuu tiigiido jamirooje am de jokki de, kam woni jiddo kam. Jiddo kam, Baaba am yidan dum. Miin du, mi yidan dum, mi bangananan dum hoore am.

²² Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariyotto oon, jaabii mo, wi'i:

—Joomam, noy banganirantaa min hoore maa, tawee a banganaya adunaaru?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si neddo ina yidi kam, jokkan haala am. Baaba am du yidan dum. Miin e Baaba am oon min ngaran to muudum min njoododoo e muudum. ²⁴ Neddo fuu mo yidaa kam, jukkataa haala am. Haala ka nanoton kaan, ka wanaa haala am, wo ka haala Baabiiwo nullo kam oon. ²⁵ Dum kaalanammi on gilla mido tawdaa e moodon. ²⁶ Ruuhu Ceniido, Balloowo on mo Baabiiwo nullo on e dow innde am oon, kam anndinta on kulle fuu. O miccintinan on ko mbaajinoomi on duum fuu.

²⁷ Jam njoppidammi on, jam am kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa on no aduna oo hokkirta on ni. Taa umminee hakkilooji mon, taa kulee. ²⁸ On nanii ko mbiimi on: «mi yahan, de caggal duum mi warta to moodon.» Si on njidii kam fu, on ceyoto ko njahammi to Baabiiwo, sabo Baabiiwo buri kam teddude. ²⁹ Mi haalanii on joonin gilla dum waraay, faa si dum warii fu, ngoondinon. ³⁰ Mi haaldataa e moodon ko heewi katin, sabo laamiido adunaaru bondo oon ina wara. Fay huunde o waawanaa kam. ³¹ Ammaa

ko Baabiwo yamiri kam, wo dūum ngadammi, faa adunaaru faama mido yidi dūm. Ummee, ndillen do!

15

No Iisaa wi'iri kam woni cabiihi ngoongalaahi

¹—Miin woni cabiihi ngoongalaahi, Baaba am woni jom ngesa cabiije. ²Liccal am dimaral fuu o tayan dūm. Dimoowal du fuu, o saltoto dūm faa beyda rimude. ³Onon du, gilla joonin on laa6u6e saabe waaju mo mbaajiimi on oon. ⁴Ngonee e am, miin du mi wonan e moodon. Hono no liccal cabiihi waawiraa rimude e hoore muudum sanaa tawee ingal woni e cabiihi ni, hono noon onon du, on mbaawaa rimude si on ngonaay e am. ⁵Miin woni cabiihi, onon ngoni licce. Neddo fuu gondo e am, tawi miin du mido woni e muudum, riman faa heewa. On mbaawaa wadude fay huunde si on ngalaa e am. ⁶Neddo fuu mo wonaay e am, faddete yaasin hono no liccal tayaangal ni, de yooraa. Licce joorde deen kawrundurte, paddee ley yiite, de kubba. ⁷Si odon ngoni e am, waaju am du ina woni e moodon fu, nyaagee Laamdo ko muuydon fuu on ke6an. ⁸Si on ndimii faa heewii, dūum hollan wo on taalibaa6e am. Ndeen Baaba am mawninte. ⁹Hono no Baabiwo yidiri kam noon, miin du njidirmi on. Ngonee ley njinngu am. ¹⁰Si on njokkii jamirooje am, on ngonan ley njinngu am hono no njokkirmi jamirooje Baaba am de ngonumi e njinngu muudum ni.

¹¹Mi waajake on dūm faa seyo am wona ley moodon, de seyo mon ngoon laatoo hi66ungo. ¹²Inan yamiroore am: njidunduree hono no njidirmi on ni. ¹³Huunde fuu buraa njinngu ngu do mawnude: neddo hokkitira yonki muudum saabe yigiraa6e muudum. ¹⁴Onon, wo on yigiraa6e am, si on ngadii ko njamirmi on dūm. ¹⁵Mi noddirtaa on maccu6e katin sabo maccu6o anndaa ko joomum gollata. De mi noddirii on yigiraa6e, sabo ko narrumi Baaba am dūm fuu, mi anndinii on. ¹⁶Wanaa onon cu6ii kam, wo miin subii on de yamiri on njahon ndimowon bi66e, de bi66e moodon keddoo, faa Baabiwo hokka on huunde fuu ko nyaagoridon saabe am. ¹⁷Inan ko njamirammi on: njidunduree.

No aduna o wanyiri Iisaa e taalibaabe muudum fuu

¹⁸—Si yim6e adunaaru 6een ina mbanyi on fu, anndee, miin 6e artii wanyude. ¹⁹Sini on laatakeno adunankoo6e fu, 6e njidanno on. Ammaa on nganaa adunankoo6e. Mi subake on mi senndii on e yim6e adunaaru. Dum saabanii 6e wanyude on. ²⁰Miccitee ko mbi'unoomi on dūm: «Maccu6o buraa joomum.» Si 6e torrii kam, 6e torran on, onon du. Si 6e njokkii haala am, 6e njokkan haala moodon kaan du. ²¹Be ngadiranan on dūm fuu saabe am, sabo 6e anndaa Nuldo kam oon. ²²Si mi waraayno, mbaajiimi 6e, 6e ngalaano hakke. De joonin kaa mi warii, mi waajake 6e, 6e ngalaa geldol fuu e dow hakkeji ma66e. ²³Neddo fuu banyudo kam, wanyii Baaba am oon du. ²⁴Mi gollii gollleeji yeeso ma66e di fay gooto gollaay. Si mi gollaayno kujje deen fu, 6e ngalaano hakke. Ammaa joonin 6e nji'ii de fuu, de i6e keddii i6e mbanyi kam, miin e Baaba am. ²⁵Dum wadii faa tabintina ko winndaa ley Tawreeta ma66e: «Be mbanyii kam 6olum.»*

²⁶Ruuhu Goonga yuuroowo to Baabiwo, Balloowo on mo nuldammii on oon, nde wari fu, kam seedantoo kam. ²⁷Onon du, on ceeanto kam sabo odon gondi e am gilla fuddoode.

* 15:25 Jabuura 35.19, 69.5.

16

¹ —Mi waajake on dum faa taa njoppon goondinal. ² Be mburtinan on cuudi baajordi. Wakkati warowan nde bardo on fuu miilotoo wadii ko weli Laamdo. ³ Be ngadan dum sabo 6e anndaa Baabiiwo oon, 6e anndaa kam miin du. ⁴ Mi waajake on dum, faa nde wakkati oon waroyi fu, miccodon mi haalaniino on dum.

Haala golle Ruuhu Ceniido

—Mi haalanaay on gilla arande sabo mido wondi e moodon. ⁵ Joonin inan mido yeccoo to Nuldo kam oon, de fay gooto moodon yamaay kam to njahammi. ⁶ On cunake sanne saabe ko kaalanmi on duum. ⁷ Dum fuu e laataade, mido haalana on goonga: mi yaha ni 6uri nafude on. Sabo si mi yahaay, Balloowo on oon warataa to moodon. De si mi yehii, mi nuldan on mo. ⁸ Si o warii fu, o laabinanan yimbe adunaaru dow hakkeeki mu6een e dow fonnditaare e sariya. ⁹ Dow hakkeeki, sabo 6e ngoondinaay kam. ¹⁰ Dow fonnditaare, sabo mido yeccoo to Baabiiwo oon, on nji'ataa kam katin. ¹¹ Dow sariya du, sabo laamiido adunaaru bondo oon saraama.

¹² Mido jogii ko heewi katin ko mi waajoo on, ammaa on mbaawtataa dum joonin. ¹³ Nde Ruuhu Goonga oon wari fuu, dowan on faa paamon goonga fuu. Sabo ko o haalata duum wanaa e makko yuurata. Wo ko o nani o haalanta on, o humpitan on ko waroyta. ¹⁴ O teddinan kam, sabo o hooyan ko njeymi duum, de o humpita on. ¹⁵ Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miin jeyi. Dum wadi mbiimi o humpitan on ko o hefi e am duum.

No mettorgal waylitortoo seyo

¹⁶ —Si 6ooytii seeda, on nji'ataa kam, de si 6ooytowii seeda katin, on nji'owan kam.

¹⁷ Yoga e taalibaa6e makko 6een yamunduri, mbi'i:

—Dume woni maanaa haala makko ko o wi'i «si 6ooytii seeda, on nji'ataa kam de si 6ooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin»? Dume woni maanaa ko o wi'i «sabo mi yahan to Baabiiwo» duum?

¹⁸ Be mbi'i:

—«Si 6ooytii seeda», dume dum fiirtata? Min paamaay ko o wi'i duum.

¹⁹ Iisaa faamii i6e njidi lamndaade dum, de wi'i 6e:

—Odon yamundura maanaa haala am ka: «Si 6ooytii seeda on nji'ataa kam, de si 6ooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin.» ²⁰ Goonga kaalanammi on: on mboyan, on mboytoto, tawee yimbe adunaaru 6een ina ceyii. On cunoto, ammaa cunu moodon waylitoto seyo. ²¹ Si debbo na rima fu, 6erde muudum mettan sabo wakkati muudum warii. Ammaa si cukalel ngel rimaama fu, o miccitataako naawalla ndimu makko saabe seyo ko o hefi bidfo ley adunaaru duum. ²² Onon du hono noon cunortodon joonin, ammaa mi yiitan on katin, de 6erde moodon ceyoo sanne. Ndeen fay gooto waawaa bonnude seyo moodon. ²³ Nyannde ndeen, on yamataa kam fay huunde. Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko nyaagidon Baabiiwo oon, hokkiran on saabe am. ²⁴ Faa joonin, walaa fuu ko nyaagoridon saabe am. Nyaagee, on ke6an, faa seyo moodon heewa.

Haala jaalagol Iisaa adunaaru

²⁵ —Ko kaalanmi on joonin duum wo haala kippaaka. De wakkati waran mo mi hippataa haala. Ndeen kaa mi haalanan on haala Baabiiwo faa laa6a. ²⁶ Nyannde ndeen on nyaagorto Laamdo saabe am. Mi wi'aay mi nyaaganto

on Baabiiwo, ²⁷ sabo Baabiiwo e hoore muudum ina yidi on. O yidirii on saabe ko njidudon kam, on ngoondinii to Laamdo yuurumi. ²⁸ Mi yurii to Baabiiwo, mi warii e adunaaru. Joonin mido dilla adunaaru ndu, mi yeccoo to Baabiiwo.

²⁹ Taalibaabe makko mbi'i mo:

—Joonin kaa, a haalii faa laabi, walaa fuu ko kippudaa. ³⁰ Joonin kaa, min paamii ada anndi huunde fuu, a haajaaka fay gooto yame. Saabe duum wadi de min ngoondini wo a yuurudo to Laamdo.

³¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Joonin, on ngoondinii naa? ³² Wakkati ina wara, o warii joonin, do on fuu caakotodon, mono fuu hoota suudu muudum, njoppon kam mi perwudo. Ammaa mi wanaa perwudo, sabo Baabiiwo oon ina wondi e am. ³³ Mi haalanii on dum, faa ke6on jam ley gondal am. Ley adunaaru ndu on ke6an torra, ammaa cemmbinee berde mon, sabo miin, mi jaalake adunaaru ndu!

17

No Iisaa du'orii saabe taalibaabe muudum

¹ Nde Iisaa waajinoo waajuuji diin ndeen, tiggiti kammu, wi'i:

—Baabiiwo, wakkati on warii, teddin Biya, faa Biya oon du teddine. ² Sabo a hokkii mo baawde dow neddo fuu, faa o hokka 6e kokkudaa mo been fuu nguurndam nduumiidam. ³ Nguurndam nduumiidam wo anndude ma, aan Laamdo gooto goongaajo oon, e anndude Iisaa Almasiihu mo nuldaa oon. ⁴ Mi teddinii ma e dow leydi ndi, mi yottinii gollal ngal kokkudaa kam mi golla ngaal. ⁵ Joonin kaa, Baabiiwo, teddinam yeeso maa darja mo ngoodunoomi to maada gilla adunaaru ndu tagaaka.

⁶ Yim6e 6e kokkudaa kam e adunaaru ndu been, mi 6anginanii dum'en innde maa. Aan jeyi 6e, a hokkii kam 6e, i6e njokki haala maa. ⁷ Joonin kaa, 6e anndii ko kokkudaa kam duum fuu to maada yuuri, ⁸ sabo mi haaltanii 6e haalaaji di kokkudaa kam diin. Be nja6ii di, 6e ke6ii tannyoral wo to maada yuurumi, 6e ngoondinii aan nuli kam. ⁹ Mido nyaage saabe ma66e. Mi nyaagataako saabe adunaaru nduun, mido nyaagoo saabe 6e kokkudaa kam been, sabo aan jeyi 6e. ¹⁰ Be njeymi fuu, wo aan jeyi, 6e njeydaa fuu, wo miin jeyi. Mi teddiniraama saabe ma66e. ¹¹ Joonin mi heddataako ley adunaaru katin. To maada njahammi. De kam6e kaa, 6e keddoto e mayru. Aan Baabiiwo Ceniido, reenir 6e baawde innde maada nde kokkudaa kam ndeen, faa 6e laatoo gootum hono no meeden ni. ¹² Nde ngondunoomi e ma66e ley adunaaru ndu ndeen, mi reenirii 6e baawde innde maa nde kokkudaa kam ndeen, mi tinnake e ma66e. Fay gooto halkaay si wanaa jeydo halkude oon, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita. ¹³ Joonin kaa mido wara to maada. Mido haala haalaaji di gilla mido heddi e adunaaru ndu tafon, faa seyo am heewa ley ma66e. ¹⁴ Mi yottinanii 6e haala maa. Adunaaru ndu wanyii 6e, sabo 6e njeyaaka e mayru, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁵ Mi nyaagaaki ittaa 6e e adunaaru ndu, de mido nyaage ndeenaa 6e e bondo oon. ¹⁶ Be njeyaaka e adunaaru ndu, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁷ Ceniraa 6e e goonga.* Haala maa woni goonga. ¹⁸ Hono no nulirdaa kam e adunaaru ndu noon, miin du nulirmi 6e e mayru. ¹⁹ Mido senira hoore am saabe ma66e, faa kam6e du 6e laatoo seniraa6e goonga.

* **17:17** E ley geresankooe haala Senude kaan ina holla ko Laamdo su6ii de senndi faa golla muuyde muudum.

²⁰ Wanaa saabe ma66e tan nyaagantomaami. Midó nyaaganoo du saabe goondinir6e kam e waajuuji ma66e been. ²¹ Midó nyaage faa 6e fuu 6e laatoo gootum. Hono no aan Baabiiwo ngonir6aa e am noon, e miin du ngonirmi e maada, kam6e du 6e ngona e meeden, faa adunaaru ndu goondina aan nuli kam. ²² Mi hokkii 6e teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal, faa 6e laatoo gootum, hono no laatoriden gootum ni, ²³ miin e ma66e, aan du e am. Dum wo faa 6e laatodoo gooto kib6udó. Ndeen adunaaru ndu faaman aan nuli kam, ndu faaman du ada yidi 6e hono no njidir6aa kam ni. ²⁴ Baabiiwo, midó yidi 6e kokkudaa kam 6een ngonda e am nokku fuu dó tawaami, faa 6e nji'a teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal sabo a yidii kam gilla adunaaru ndu joyyinaaka.

²⁵ Baabiiwo ponnditiido, adunaaru ndu anndaa ma, de miin kaa midó anndi ma. Bee dó du ina anndi aan nuli kam. ²⁶ Mi anndinii 6e ko ngon6aa, mi beydan anndinde 6e, faa njinngu ngu njid6aa kam nguun wona e ma66e, miin du mi wona e ma66e.

18

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53)

¹ Nde Iisaa du'inoo dum fu, yaadi e taalibaa6e muudum, peyyiti gooruwol bi'eteengol Kedoron. Toon na woodi nokku keew6o ledde. Be naati toon. ² Yahuuda jamboto6o mo oon ina anndi nokku oon, sabo Iisaa e taalibaa6e muudum ina mboowi hawritinde toon. ³ Yahuuda yaari oorngal sordaasi6e e golloo6e yuuru6e to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Be ngari toon, i6e njogii fitillaaji e jaynorde e kabitirde. ⁴ Iisaa ina anndi ko warata e muudum fuu, jakkitii 6e, wi'i:

—Moy pilotod6n?

⁵ Be njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

O wi'i 6e:

—Wo miin.

Yahuuda jamboto6o mo oon du ina darii doon ina wondi e ma66e. ⁶ Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin» ndeen, 6e njaatiri ga6a 6e caami e leydi. ⁷ Iisaa yami 6e katin:

—Moy pilotod6n?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Mi wi'ii on, wo miin! Si wo miin pilotod6n, accee 6ee kaa njaha.

⁹ Noon dum laatorii, faa haala Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay gooto e 6e kokkudaa kam 6een.»

¹⁰ Simon Piyeer ina jogii kaafaahi, soorti ki, soppo maccudó Almaami Mawdo nowru nyaamru faa ndu tayi. Golloowo oon ina wi'ee Malkus.

¹¹ Ndeen Iisaa wi'i Piyeer:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum. Ada miilii mi yardataa horde torra nde Baabiiwo hokki kam ndeen naa?

¹² Doon sordaasi6e e mawdo mu66en e gollanoo6e hooree6e Alhudiyanoo6e nanngi Iisaa, ka66i dum. ¹³ Be njaari dum to Annas tafon. Annas wo esoo Kayafas laatiido Almaami Mawdo ley hitaande ndeen. ¹⁴ Tawi

kanko Kayafas oon dawrannoo hooree6e Alhuudiyankoo6e dabare, tindini 6e, wi'i: ko buri woodde e yim6e lenyol ngol, neddo gooto maayana 6e.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57)

¹⁵ Simon Piyeer e taalibaajo goddo njokki Iisaa. Taalibaajo oon ina anndunduri e Almaami Mawdo oon, duum wadi de o hebi naaddude e Iisaa galle Almaami Mawdo oon. ¹⁶ Piyeer kaa darii yaasin to dammbugal toon. Taalibaajo anndundurdo e Almaami Mawdo oon, yalti haaldi e debbo doomoowo dammbugal ngaal oon, nanni Piyeer. ¹⁷ Kordo doomoowo dammbugal oon yami Piyeer:

—Aan le, a wanaa gooto e taalibaa6e gorko oon naa?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Mi wanaa!

¹⁸ Tawi golloo6e e doomoo6e ku66iino yiite ina yuuloo sabo jaangol ina woodi. Piyeer du na darodii e ma66e ina yuuloo.

No maw6e diina carorii Iisaa

(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71)

¹⁹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Iisaa haala taalibaa6e muudum e waaju mum. ²⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi 6anginani adunaaru ndu waaju am. Wakkati fuu mido waajoo ley cuudi baajordi e ley suudu dewal mawndu to Alhuudiyankoo6e fuu kawritata toon. Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka. ²¹ Ko saabii ada yama kam? Yamu hettindaniibe kam 6een. Kam6e kaa, i6e anndi ko mbaajiimi duum.

²² Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, gooto e doomoo6e 6een feenyi dum, wi'i:

—Nii njaabortodaa Almaami Mawdo naa?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ko boni mbiimi, haalanam ko boni e majjum. Si tawii ko woodi mbiimi du, ko wadi de piidaa kam?

²⁴ Ndeen Annas nuldi mo to Kayafas Almaami Mawdo oon, imo ha66aa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin

(Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62)

²⁵ Simon Piyeer ina darii toon ina yuuloo. 'Be mbi'i mo:

—Aan, a wanaa gooto e taalibaa6e makko 6een naa?

O yeddi, o wi'i:

—Mi wanaa!

²⁶ Gooto e golloo6e Almaami Mawdo oon, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muudum oon, wi'i:

—Wanaa mi yiidii ma e makko ley nokku keewdo ledde toon naa?

²⁷ Piyeer yeddi katin, de wakkati oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu

(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5)

²⁸ Caggal duum, 6e itti Iisaa to Kayafas gilla fajiri kecco, 6e njaari mo to laamordu goforneer oon. Yaru6e mo 6een naataay suudu nduun, sabo si 6e naatiino fu, 6e tuunan e ley diina, de 6e mbaawaa nyaamude nyaamdu iidi Faltagol nduun. ²⁹ Pilaatu, goforneer oon, yalti yehi to ma66e yaasin toon, wi'i 6e:

—Dume peldoton gorko o?

³⁰ Be njaabii mo:

* 18:14 Yuhanna 11.49-50.

—Si o gollaayno ko boni, min ngaddataano mo to maada.

³¹ Ndeen Pilaatu wi'i 6e:

—Njaaree mo, carodon mo sariya moodon.

Alhuudiyankoo6e been njaabii:

—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.

³² Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muudum kaan tabitiri. ³³ Pilaatu yecii naati laamordu nduun, noddi Iisaa, wi'i dum:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Aan e hoore maa wi'i noon naa wo66e narrudaa?

³⁵ Pilaatu jaabii mo:

—Miin, mi Alhuudiyanke naa? Dume ngaduɗaa de lenyol maa e hoore6e almaami'en ngaddi ma to am?

³⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Laamu am jeyaaka e adunaaru ndu. Sini ingu jeyanoo e adunaaru ndu, golloo6e am kaɓanno taa mi naata juude hoore6e Alhuudiyankoo6e. De si goonga laamu am yuuraay e adunaaru ndu.

³⁷ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Ndelle, a kaananke naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali, wo mi kaananke. Walaa fuu ko ndimiraami de ngarmi ley adunaaru ndu si wanaa faa mi seedoo goonga. Neddo fuu jiddo goonga, ina nana daande am.

³⁸ Pilaatu wi'i mo:

—Goonga? Dume woni goonga?

Nde Pilaatu yamunoo dum fu, yalti katin, tawtow Alhuudiyankoo6e been to yaasin toon, wi'i 6e:

—Mi heɓaay feloore fay wootere e makko. ³⁹ Kaa ley al'aada moodon, iidi Faltagol fuu mido yoofana on kasunke gooto. Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

⁴⁰ Be fuu 6e peekii, 6e mbi'i:

—Wanaa oon, Barabas min njidi.

Barabas le wo muurtunooɗo.

19

¹ Ndeen Pilaatu yamiri Iisaa nanngée, fiyee dorri. ² Sordaasiibe been canyi taarde gi'e, kippi e hoore makko, 6orni mo saaya mboɗeeha.* ³ Be ɓattitii mo, i6e mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e!

I6e peenya mo. ⁴ Pilaatu yalti katin, wi'i Alhuudiyankoo6e been:

—Mi wurtinan mo faa anndon mi heɓaay feloore fay wootere e makko.

⁵ Ndeen Iisaa wurtinaa yaasin ina hippii taarde gi'e ndeen, ina 6ornii saaya mboɗeeha kaan. Pilaatu wi'i 6e:

—Inan gorko oo!

⁶ Nde hoore6e almaami'en e golloo6e mu66en been njiinoo mo ndeen, peekii mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu wi'i 6e:

—Nanngée mo onon tonton mo, sabo miin kaa, mi heɓaay feloore e makko.

⁷ Alhuudiyankoo6e njaabii mo:

* **19:2** Wakkati Iisaa, saaya mboɗeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

—O luttii sariya amin. E ley sariya amin oon kaa tilay o waree, sabo o wadfi hoore makko o Bii Laamdo.

⁸ Nde Pilaatu nannoo haala kaan ndeen, kulol muudum beydii. ⁹ O naati suudu nduun katin o wi'i Iisaa:

—Toy yuurataa?

Iisaa jaabaaki mo fay huunde. ¹⁰ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Yalla a haaldataa e am naa? Yalla a anndaa mido waawi yoppude ma, mido waawi tontude ma?

¹¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si wanaa Laamdo hokki ma baawde, a waawanaa kam fay huunde. Duum wadi de gattudo kam e junngo maada oon ina buri maa hakkeeki.

¹² Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude mo. Dum wadi de Alhuudiyankoo6e ina peekoo, ina mbi'a:

—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo kaananke Roma mawdo oon. Neddo fuu gadudo hoore muudum kaananke wo ganyo kaananke Roma.

¹³ Nde Pilaatu nannoo haalaaji diin ndeen, wurtini Iisaa, joodii dow joodorgal sariya, nokku bi'eteedo Kaaye Cehaade (e ibraninkoore na wi'ee Gabbata). ¹⁴ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wi'i Alhuudiyankoo6e:

—Inan kaananke moodon!

¹⁵ Be yeewnii semmbe:

—War mo! War mo! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu jaabii, wi'i:

—Mi tonta kaananke moodon oon naa?

Hooree6e almaami'en been mbi'i:

—Min ngalaa kaananke si wanaa kaananke Roma mawdo oon.

¹⁶ Ndeen o hokki 6e Iisaa faa 6e tontowa dum.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)

Ndelle sordaasiibe been nanngi Iisaa, njaadi e muudum. ¹⁷ Iisaa yalti ina ronndii leggal muudum palaangal faa yottii nokku bi'eteedo Laalagal Hoore (e ibraninkoore na wi'ee Golgata). ¹⁸ Doon 6e tontidi mo e wo66e dido: oo gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina tumbbii. ¹⁹ Pilaatu yamiri 6e mbinnda e alluwal, 6e takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi dow maggal na mbi'a: IISAA NASARAATUUJO, KAAANANKE ALHUUDIYANKOO6E.

²⁰ Alhuudiyankoo6e heew6e njanngi binndi diin sabo do Iisaa tontaa doon woddaa ngalluure ndeen. Alluwal ngaal winndaama e ibraninkoore e geresankoo6e e romankoo6e. ²¹ Ndeen hooree6e almaami'en been mbi'i Pilaatu:

—Taa winndu: «Kaananke Alhuudiyankoo6e», winndu: «o wi'ii kanko woni kaananke Alhuudiyankoo6e».

²² Pilaatu jaabii:

—Ko mbinndumi duum winndaama, tilake.

²³ Nde sordaasiibe been tilinoo tontude Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pecce nay. Mono fuu hooyi feccere muudum. Be kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa nyoogol. Ka fuu ka lefol gootol. ²⁴ Sordaasiibe been kaaldi:

—Taa ceeken saaya ka. Ngaden ka cumnal, ndaaren moy hebata ka.

Dum wadii, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita:

«Be peccii kaddule am hakkunde ma66e,

6e ngadii saaya am cumnal.»[†]

Noon sordaasiibe been ngadi.

[†] 19:24 Jabuura 22.19.

²⁵ Inna Iisaa, e sakiike inna muudum debbo, e Mariyama dee Kolopa, e Mariyama mo Magdala ina ndarii dakkol leggal ngal Iisaa tontaa e muudum ngaal. ²⁶ Iisaa yi'i inna muudum e taalibaajo muudum korsudo oon ina ndarodii, wi'i inna mum:

—Inna, inan biya!

²⁷ Ndeen o wi'i taalibaajo oon:

—Inan inna maada.

Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari Mariyama wuro muudum.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49)

²⁸ Caggal duum, Iisaa anndi walaa fuu ko heddi. Faa tabintina ko Binndi diin mbi'i duum, o wi'i:

—Mi domdii!†

²⁹ Loongel keewngel ndiyam lammudam ina woni doon. Be cuuwi tekkere e ndiyam lammudam daam, 6e ka66i e loosol lekki hisop, 6e battini e hunnduko makko. ³⁰ Nde Iisaa meedunoo dam ndeen, wi'i:

—Tilake!

O turi hoore makko, o yoofi yonki makko. ³¹ Ndeen wo nyannde segi-lanteende iidi. Hooree6e Alhuudiyankoo6e nyaagii Pilaatu faa koyde tontaaf6e been kelee, de 6e adee, taa terde deen keddo e ledde deen nyaalaande fowteteende. Sabo nyannde ndeen wo teddunde. ³² Ndelle sordaasiibe been ngari, keli korre wor6e dido tontidanoo6e e Iisaa been. ³³ Ammaa nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi o maayii. Dum wadi de 6e kelaay korre makko.

³⁴ De gooto e sordaasiibe been yuwi Iisaa labbo e wuttudu. Wakkati oon fu, yiyam e ndiyam njuppii. ³⁵ Neddo ceediido dum oon yi'i dum. Seedaaku makko du wo goonga. Kaaldo oon ina anndi haalii goonga, faa onon du, ngoondinon. ³⁶ Dum fuu wadii, faa ko Binndi diin mbi'i duum tabita:

«Fay gootal e yi'e makko helataake.»§

³⁷ Di mbi'i katin:

«Be ndaaran mo 6e njuwnoo oon.»*

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56)

³⁸ Caggal duum, Yuusufi Arimatiyanke nyaagii Pilaatu faa hooya banndu Iisaa. Pilaatu ja6ani mo dum. O hooyi ndu. Tawi Yuusufi oon wo taalibaajo Iisaa e cuncukka, sabo imo hula hooree6e Alhuudiyankoo6e. ³⁹ Nikodemu jaanoodo to Iisaa jemma oon du wari, waddi urdiiji jillunduraadi bi'eteedi miiri e alowe.† Teddeefi majjum wo hono kilooji capande tati e didi. ⁴⁰ Kam6e dido 6e kooyi banndu Iisaa, 6e piili ndu e kasanke gattaado urdiiji diin hono no Alhuudiyankoo6e mboowiri uwirde maay6e mu66en ni. ⁴¹ Do Iisaa tontanoo doon ina woodi nokku keewdo ledde. Ley nokku oon ina woodi saabeere heyre do fay gooto wattaaka abada. ⁴² Be ngatti banndu Iisaa ley saabeere ndeen sabo nyannde ndeen wo nyannde nde Alhuudiyankoo6e cegilantoo nyannde fowteteende, de saabeere ndeen ina badii do Iisaa tontanoo doon.

20

Haala iirtagol Iisaa

(Matta 28.1-8, Marku 16.1-8, Lukka 24.1-12)

‡ 19:28 Jabuura 22.16. § 19:36 Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21.

† 19:39 Miiri wo dakkere uurnde. Alowe du wo conndi ledde uurde.

* 19:37 Jakariyaa 12.10.

¹ Nyannde alan, go'a berde e jeddiire ndeen, Mariyama mo Magdala hejji, yehi to saabeere toon. O tawi hayre uddiranoonde saabeere ndeen tallitaama. ² O doggi, o yehi to Simon Piyeer e taalibaajo mo Iisaa horsinnoo oon, o wi'i 6e:

—Be ittii Joomii en e saabeere ndeen, mi anndaa fuu do 6e ngatti mo.

³ Piyeer e taalibaajo oon njalti, njehi to saabeere toon. ⁴ Be dido fuu, i6e ndogga. Taalibaajo oon dadi Piyeer, artii dum e saabeere ndeen. ⁵ O yuurnii, o yi'i kasanke oon wo 6olo, de o naataay. ⁶ Simon Piyeer, kam kaa nde yottinoo fu, naati, tawi kasanke oon ina waalii. ⁷ Lefol piilanoongol e hoore Iisaa ngool tawdaaka e kasanke oon, ngol tawaama ingol sowii e feere maggol. ⁸ Ndeen taalibaajo artinoodo yottaade oon, kam du naati, yi'i, goondini. ⁹ Tawi 6e paamaayno tafon ko Binndi diin mbi'i ina tilsi Iisaa ummitoo e maayde. ¹⁰ Caggal duum, taalibaabe dido been kooti.

*No Iisaa bangirani Mariyama mo Magdala
(Matta 28.9-10, Marku 16.9-11)*

¹¹ Mariyama le ina darii do dammbugal saabeere doon, ina woya. O turii, o yuurnii ley saabeere ndeen. ¹² O yi'i maleyka'en dido 6e kaddule daneeye ina njoodii do banndu Iisaa nduun wonnoo doon, gooto faro hoore, gooto oon du faro koyde. ¹³ Maleyka'en been mbi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa?

O jaabii 6e, o wi'i:

—Be ittii Joomam do, de mi anndaa fuu to 6e ngattowi dum.

¹⁴ Nde o haalnoo haala kaan ndeen, o waylitii, o yi'i Iisaa ina darii, de o annditaay dum. ¹⁵ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa? Moy pilotodaa?

Mariyama miilii wo golloowo nokku oon haaldata e muudum, wi'i mo:

—Joomam, si aan itti mo do, haalanam do ngattudaa mo, faa mi hooya mo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Mariyama!

O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:

—*Rabbunii!* (dum na fiirta «Moodibbo»).

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Taa meemam, sabo mi yeeɲaay to Baabiiwo tafon. Yahu to sakiraa6e am, mbi'aa 6e mi yeeɲan mi yaha to Baaba am, wo Baaba moodon du, to Laamdo am, wo Laamdo moodon du.

¹⁸ Mariyama mo Magdala haalanowi taalibaabe been, wi'i 6e:

—Mi yi'ii Joomii en oon.

O haalani 6e ko Iisaa haalani mo duum fuu.

*No Iisaa bangirani taalibaabe muudum
(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49)*

¹⁹ Nde kiiral naange alan warnoo ndeen, taalibaabe Iisaa been na ngoni ley suudu na cokitii saabe kulol hooree6e Alhuudiyankoo6e. Ndeen Iisaa wari darii hakkunde ma66e, wi'i 6e:

—Jam wonda e moodon!

²⁰ Nde o jowtunoo 6e ndeen, o holli 6e newe juude makko e wuttudu makko. Taalibaabe been ceyii nde njiinoo Joomiraado ndeen. ²¹ Caggal duum Iisaa wi'i 6e katin:

—Onon e jam! Hono no Baabiiwo nuliri kam ni, miin du nulirammi on.

²² Nde o haalnoo haalaaji diin ndeen, o fuufi dow ma66e, o wi'i:

—Njaḡee Ruuhu Ceniido! ²³ Mo njaafanidon hakkeji muudum, yaafanaama di. Mo on njaafanaaki hakkeji muudum du, yaafantaake di.

No Iisaa bangirani Tomaa

²⁴ De Tomaa noddirteedo Funerejo, gooto e sappo e dido been, tawaaka doon nde Iisaa bangunoo hakkunde maḡḡe ndeen. ²⁵ Taalibaaḡe been mbi'i mo:

—Min nji'ii Joomii en!

O jaabii ḡe:

—Si mi yi'aay batite tontande deen e newe makko, de mi watta honndu am e majje, mi watta junngo am e wuttudu makko fu, abada mi goondintaa.

²⁶ Jeddiire wootere caggal duum, taalibaaḡe been kawriti katin. Tomaa ina wondi e maḡḡe. Gampuuje deen fuu ina cokii. Iisaa ḡangi, darii hakkunde maḡḡe, wi'i:

—Onon e jam!

²⁷ O wi'i Tomaa:

—Wattu do honndu maa, ndaar juude am. Battin junngo maa, wattu ngo e wuttudu am. Sel sikkitirde, goondin tan.

²⁸ Tomaa jaabii, wi'i mo:

—Joomam, Laamdo am!

²⁹ Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njiidaa kam duum wadi de ngoondindaa. Barke woodanii ḡe nji'aay kam de ngoondini.

Haala anniya dewtere nde

³⁰ Iisaa wadi yeeso taalibaaḡe muudum maandeeji kaayniidi goddi keewdi di mbinndaaka ley dewtere nde. ³¹ Di do mbinndaama, faa ngoondinon Iisaa woni Almasiihu Bii Laamdo, faa si on ngoondinii, keḡon nguurndam saabe makko.

21

No Iisaa bangirani taalibaaḡe muudum njeddo

¹ Caggal duum, Iisaa ḡangani taalibaaḡe muudum been katin sera maayo Tiberiyas. Inan no o ḡangiri: ² Simon Piyeer e Tomaa noddirteedo Funerejo oon e Natanayel mo Kaana leydi Galili e biḡḡe Jebede worḡe been e taalibaaḡe woḡḡe dido, ḡe fuu iḡe tawdaa toon. ³ Simon Piyeer wi'i ḡe:

—Mi yahan nanngoyde liyyi.

Be mbi'i mo:

—Minen du, min njaadan e maa.

Be njalti, ḡe naatowi laana ndiyam. Jemma oon, ḡe keḡaay fay huunde. ⁴ Nde pooyngol feccinoo ndeen, tawi Iisaa na darii to hunnduko maayo ngon, ammaa taalibaaḡe been annditaay yalla wo dum Iisaa. ⁵ O wi'i ḡe:

—Hey banndiraaḡe, yalla on keḡii ko nyaametee naa?

Be mbi'i:

—Min ngalaa.

⁶ O wi'i ḡe:

—Paḡḡee fiil oon gere nyaamo laana ka, on keḡan.

Ndelle ḡe paḡḡi fiil oon. Be keḡi liyyi faa ḡe kunngii suuwtude o.

⁷ Taalibaajo mo Iisaa horsini oon wi'i Piyeer:

—Wo dum Joomiraado!

Nde Simon Piyeer nannoo dum wo joomiraado ndeen, borni saaya muudum, sabo o bortinoodo ley laana toon. O fitti o fiyyi e ndiyam daam.
⁸ Taalibaa6e heddi6e been ngaddi laana kaan, ina ndaasa fiil keewdo liyyi oon. Tawi 6e mboddaa e hunnduko ndiyam daam buraa hono piye keme didi.
⁹ Nde 6e njippinoo laana kaan ndeen, 6e nji'i liyyi ina njowii dow yul6e yiite, 6e nji'i buuru du. ¹⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Ngaddee yoga e liyyi di nanngudon joonin diin.

¹¹ Simon Piyeer naati laana kaan, foodi fiil oon faa wurtini yaasin. O keewdo liyyi mawdi. Liyyi diin wo hemre e capande joy e tati. No di poti heewude nii fuu, fiil oon seekaaki. ¹² Iisaa wi'i 6e:

—Ngaree, nyaamee!

Fay gooto e taalibaa6e been suusaay yamude mo «Aan wo a moy?» Be fuu 6e annditii wo dum Joomiraado. ¹³ Ndeen Iisaa wari, hooyi buuru e liyyi, hokki 6e. ¹⁴ Ngol woni tata6ol ko Iisaa 6angani taalibaa6e muudum gada ummitagol muudum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

¹⁵ Nde 6e tilinoo e fummude ndeen, Iisaa wi'i Simon Piyeer:

—Simon 6ii Yuhanna, ada 6uri 6ee do yidude kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!

¹⁶ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, 6ii Yuhanna, ada yidi kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma!

Iisaa wi'i mo:

—Nduraa baali am diin!

¹⁷ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, 6ii Yuhanna, ada yidi kam naa?

Piyeer sunii sabo joonin woni kilol tata6ol ko Iisaa wi'i mo «Ada yidi kam naa?» Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ada anndi huunde fuu, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa baali am diin! ¹⁸ Goonga kaalanammaami, e njokollaaku maa a bornake kaddule maa, a yehii to njiddaa fuu. Ammaa si a naywii fu, a foortan juude maa, de goddo borne de, yaare to a yidaa.

¹⁹ E haalaaji diin Iisaa sapporii no Piyeer maayrata e no teddinirta Laamdo. Nde o haalnoo dum ndeen, o wi'i dum:

—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibaajo muudum korsudo oon

²⁰ Piyeer yeeyii, yi'i taalibaajo mo Iisaa horsini oon ina jokki dum'en. Oon woni bahinoodo dakkol Iisaa nde 6e kirtotonoo ndeen, de wi'i: «Joomam, moy woni jambotoodo ma oon?»

²¹ Nde Piyeer yiinoo taalibaajo oon ndeen, wi'i Iisaa:

—Joomam, noy oo le wattinirta?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyi, dume jomi ma e majjum? Aan kaa, jokkam tan.

²³ Ndelle haala ka sankitii hakkunde goondin6e Iisaa ina mbi'a taalibaaajo oon maayataa. Ammaa Iisaa wi'aay o maayataa, ko o wi'i dey: «Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyimi, dume jomi ma e majjum?»

²⁴ Oon woni taalibaaajo ceediido kulle deen de winndi de. Eden anndi du seedaaku makko oon wo goonga.

Timmoode dewtere nde

²⁵ Iisaa wadi kulle godde keewde katin. Si de mbinndiranooma gootel gootel, mido miiloo dewte deen keyidataano ley adunaaru ndu.

Golle Nulaa6e

¹ Bannam Tawfilus, e ley dewtere am arandeere ndeen, mi winndii ko Iisaa fuddi gollude e waajaade fuu, ² faa nyannde yeentinaa ndeen. Gilla nde o yeentinaakano ndeen o haaldii e nulaa6e 6e o su6inoo 6een, o tindiniri dum'en e baawde Ruuhu Ceniido.

³ Caggal nde o torranoo ndeen, o hollitii 6e hoore makko. O hollirii 6e e daliliiji keewdi imo wuuri. O wondi e ma66e balde capande nay, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo. ⁴ Nyannde gomma imo nyaamda e ma66e, o tindini 6e taa 6e mboddoo Urusaliima, ammaa 6e kedoo aadi Baabiiwo ndi 6e narri mo ndiin.

O wi'i:

⁵ —Yaayaa na lootirannoo yim6e batisima e ndiyam, de onon, ley balde seeda, on lootirte batisima e Ruuhu Ceniido.

⁶ Be fuu 6e kawriti, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Joomiraado, wo joonin ngartirtaa laamu Israa'iila naa?

⁷ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On mbaawaa anndude jamaanuuji e wakkatiiji di Baabiiwo darniri baawde muudum. ⁸ Ammaa nde Ruuhu Ceniido wari jippii e moodon fu, on ke6an baawde, de laatodon seedee'en humpitoo6e kabaaru am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya fuu, kam e Samariya, faa to adunaaru haadi.

⁹ Nde o haalnoo dum ndeen, o yeentinaa. Be tiggiti, i6e ndaara faa ruulde suddi mo.

¹⁰ Do 6e tiggitotoo kammu i6e ndaara imo yeentinee doon, inan wor6e dido 6e kaddule daneeje punti, ndarodii e ma66e, ¹¹ mbi'i:

—Galilinkoo6e, ko wadi de ndaridon, odon tiggitoo kammu? Iisaa ittaado e moodon de yeentinaa dow kammu oon wartin. O wartiran hono no njiirudon imo yeentiraa dow kammu noon.

¹² Ndeen nulaa6e 6een ndilli waamnde wi'eteende Jaytun doon, 6e njeccii Urusaliima. Toon e Urusaliima na wada kilomeetere gooto. ¹³ Nde 6e njottinoo fu, 6e yeehowi suudu dowuuru to 6e mbeerunoo toon. Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e Andire e Filipu e Tomaa e Bartolome e Matta e Yaakuuba 6ii Alfaa e Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda 6ii Yaakuuba fuu tawaama doon. ¹⁴ Be fuu 6e kawriti, 6e laatii 6ernde wootere, i6e tinnii e du'aare, kam6e e minyiraa6e Iisaa e Mariyama inna Iisaa e rew6e wo66e.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

¹⁵ Ley balde deen, goondin6e ko wadata hono hemre e noogay kawriti. Piyeer ummii, darii hakkunde ma66e, wi'i:

¹⁶ —Sakiraa6e, ina tilsi ko woni e Binndi diin tabita dow Yahuuda, kolludo nannu6e Iisaa laawol oon. Ruuhu Ceniido haalii dow majjum e hunnduko Daawda. ¹⁷ Yahuuda na hiisenoo e meeden, o he6ii ngedu makko e gollal ngal ngollanten Joomiraado. ¹⁸ Kaalisi mo o yeenanoo e gollal makko bonngal ngaal, o soodi dum ngesa. O bo66ii ley magga, reedu makko seekii, teketti makko fuu mburtii, ndufi. ¹⁹ Yim6e Urusaliima fuu nani dum. Dum wadi de 6e inndiri ngesa ngaan Akeldama. E ley demngal ma66e idum fiirta «Ngesa Yiyam». ²⁰ Si goonga du, dewtere Jabuura haalii e dow majjum, wi'i:

«Wuro makko laatoo winnde,

taa fay gooto hoda toon.» Ina winndaa du:

«Godfo loomta mo.»*

²¹ Woodi ndelle, tilay godfo loomta mo, tawee wo gondudo e meeden ko juuti wakkati mo Joomiraado men Iisaa wondunoo e meeden ndeen. ²² Dum wo gilla nde Yaayaa lootunoo mo lootagal batisima faa yaade nyannde nde o yeentinaa dow kammu ndeen. Gorko oon laatodoto e meeden seedee ummitagal Iisaa.

²³ Ndeen 6e ndarni wor6e dido: Yuusufi bi'eteedo Barasaba coowirteedo Yustus, kam e Matiyas. ²⁴ Be ndu'ii, 6e mbi'i:

—Joomiraado, aan anndudo berde yim6e fuu, faamin min mo cubidaa e 6ee do dido ²⁵ faa ronndoo gollal nulal, loomta Yahuuda joppudu dum de yehi nokku to jeyi yahude toon.

²⁶ Be ngadi cumnal ma66e. Cumnal ngaal hawri e Matiyas. O hiisodaa e nulaafe sappo e ngo'o been.

2

No Ruuhu Ceniido jipporii dow goondin6e

¹ Nde iidi 6enndal alkama warnoo ndeen,* tawi goondin6e Iisaa been fuu ina kawriti nokku gooto. ² Wakkati gooto, sawtu ga'udo hono henndu mawndu yuuri dow kammu, heewi suudu do 6e njoodii doon fuu. ³ Ko wa'i hono demle yiite ni bangani 6e. De peccii, de njowii dow mono e ma66e fuu. ⁴ Be fuu 6e keewi Ruuhu Ceniido, 6e puddi haalude demle janane no Ruuhu oon hokkiri 6e kaalda noon.

⁵ Tawi wor6e Alhuudiyankoo6e hul6e Laamdo yuuru6e e leyde adunaaru fuu ina njoodii Urusaliima. ⁶ Nde sawtu oon wafunoo ndeen, jamaa oon fuu hawriti. Dum jii6ii hakkilooji ma66e, sabo mono fuu nanii demngal† muudum ina haalee. ⁷ Be fuu 6e mbeembaa, dum haaynii 6e, i6e mbi'undura:

—Haalo6e 6e fuu nganaa Galilinkoo6e naa? ⁸ Ndelle, noy mono e meeden fuu nanirta ko 6e kaalata e demngal ngal muyni? ⁹ En Partiyankoo6e e Mediyankoo6e e Elamiyankoo6e, en joodi6e Mesopotami, kam e Yahuudiya e Kapadokiya e Ponta e Aasiya ¹⁰ e Firigiya e Pamfiliya e Misira e leyde sera Libiya dakkol Sireene. Wo66e meeden yuurii Roma. En Alhuudiyankoo6e, kam e naatu6e diina Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Wo66e katin yuurii Kereta, wo66e yuurii leydi Arabiya. Ammaa dum e laataade fuu, en fuu eden nana i6e kaala haala golleeji mawdi di Laamdo wadi diin. I6e kaala dum fuu e demle meeden!

¹² Dum haaynii 6e 6e fuu, dum ha66i 6e ko'e, i6e yamundura:

—Dume woni maanaa majjum?

¹³ Wo66e ina njalnoroow goondin6e been, ina mbi'a:

—Be kaaru doro de 6e culii!

No Piyeer waajorii jamaa oon

¹⁴ Ndeen Piyeer darodii e sappo e ngo'o been, 6anti daande muudum, de wi'i jamaa oon:

—Onon Alhuudiyankoo6e e joodi6e Urusaliima fuu, kettinee haala am de paamon kabaaru gafudo oon. ¹⁵ Yim6e 6e nganaa sulii6e hono no

* **1:20** Jabuura 69.26, 109.8. * **2:1** Innde iidi 6enndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankooe. Inde fiirta «capande joy», sabo ina wadee balde 50 caggal iidi Faltagal. Wo wakkati mo 6i66e aawitirdi artiindi taytee faa cakkane Joomiraado. † **2:6** Maanaa demngal do wo sii haala.

miilortodon ni. Joonin fay yamnde jeenay beete faltaaki, sakko neddo yara faa suloo. ¹⁶ Ammaa dum warii faa tabintina ko annabi Jowiila wi'i:

¹⁷ «Laamdo wi'i:

E ley balde cakitotoode de
mi jippinan Ruuhu am dow tagaabe fuu.

¹⁷ Bi66e moodon worbe e rew6e
kaaliran annabaaku.
Jokol6e moodon nji'an holleede,
naye6e moodon koydinte.

¹⁸ Woodi gollo6e am worbe e rew6e du,
mi jippinan Ruuhu am dow mu66en e ley balde deen,
6e kaaldan annabaaku.

¹⁹ Mi wadan kaayeeffiji dow kammu,
mi wadan maandeeji kaayniidi dow leydi,
di laatooyiyam e yiite e cuurki.

²⁰ Fadde nyalaande gartol Joomiraado mawnde teddunde ndeen warude,
naange ni66inte,
lewru du wojjan hono no yiyyam ni.

²¹ Ndeen, neddo fuu noddudo innde Joomiraado hisinte.»[‡]

²² Piyeer wi'i katin:

—Israa'ilankoo6e, kettinee haalaaji di: Iisaa Nasaraatuujo oon wo neddo mo Laamdo laabinani on wo yuurd e muudum. Laamdo hokki dum baawde, hokki dum wadude kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi hakkunde moodon, hono no onon e ko'e mon anndirdon ni. ²³ Neddo oon, Laamdo muuynoo gilla arande watee e juude mon. Onon le, on ndujanake mo yimbe 6e anndaa jamirooje, on tontii mo, on mbarii mo. ²⁴ Ammaa Laamdo iirtinii mo, itti mo e naawalla maayde, sabo maayde ndeen waawaano tiigaade mo. ²⁵ Si goonga du, inan ko Daawda haali dow makko, wi'i:

«Wakkati fuu mido yi'a Joomiraado na wondi e am.

Imo woni gere nyaamo am,
faa taa mi diwna kulol.

²⁶ Saabe majjum bernde am seyake,
demngal am na mana,
faa banndu am du waaltoo dow jikke celludo,

²⁷ sabo a yoppataa yonki am hakkunde maay6e,
a accataa Ceniido maa oon nyola.

²⁸ A anndinii kam laabi nguurndam,
a hebbinan kam seyo sabo ada wondi e am.»[§]

²⁹ Piyeer beydi katin, wi'i:

—Sakiraabe, mido haalana on laabal haala maami en Daawda: o maayii, o uwaama, saabeere makko ndeen ina woni do meeden do faa hannden.

³⁰ Ammaa wo o annabaajo, imo anndi Laamdo hunanake mo gooto e taaniraabe makko loomtan laamu makko. ³¹ O yi'i ko warata, o haali haala ummitagol Almasiihu. O wi'i yonki muudum accataake hakkunde maay6e, banndu muudum du nyolataa. ³² Oon woni Iisaa mo Laamdo ummintini, min fuu miden ceedii. ³³ Laamdo bantii mo, heedinii mo gere nyaamo muudum. O he6i e Baabiiwo Ruuhu Ceniido hono no aadorinoo noon, o saaki dum. Joonin odon nji'a dum, odon nana dum. ³⁴ Sabo Daawda meedaay yeentude dow kammu, ammaa wi'i:

«Joomiraado wi'i Joomam:

[‡] 2:21 Jowiila 3.1-5.   [§] 2:28 Jabuura 16.8-11.

Jooda gere nyaamo am,

³⁵ faa mi wada njaabaa waybe ma.»*

³⁶ Lenyol Israa'iila fuu tannyora: Iisaa mo tontudon e leggal palaangal oon, Laamdo wadii dum Joomiraado, wadii dum Almasiihu.

Haala kawrital artiibe goondinde

³⁷ Nde be nannoo haala kaan ndeen, ka yuwi berde ma66e sanne, be mbi'i Piyeer e nulaafe heddiibe been:

—Sakiraa6e, dume min kaani wadude?

³⁸ Piyeer jaabii be, wi'i:

—Tuubee, gooto moodon fuu lootiree lootagal batisima e innde Iisaa Almasiihu, faa lutti moodon njaafee. Ndeen Laamdo hokkan on Ruuhu Ceniido. ³⁹ Sabo Laamdo wadani on aadi, onon e bi66e moodon e yimbe woddu6e fuu. Indi woodani neddo mo Laamdo Joomiraado meeden noddii fuu.

⁴⁰ Caggal duum, Piyeer gongini be haalaaji goddi keewdi, ina waajoo be, ina wi'a:

—Ndeenee ko'e mon e yimbe jamaanu oonyiido o.

⁴¹ Ja6u6e haala makko been lootaa lootagal batisima. Nyannde ndeen, yimbe hono ujunaaje tato naati e kawrital goondinbe ngaal.

⁴² I6e tinnoo e waaju nulaa6e been, i6e nanngunduri e gondal goondinbe ngaal, i6e keltoo buuru,† i6e ngadida du'aawuuji. ⁴³ Kulol naati e mono fuu, sabo nulaa6e been ina ngada kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi keewdi.

⁴⁴ Goondinbe been fuu na kawti. Ko be njogii fuu, wo be kawtu. ⁴⁵ I6e conna jawdi ma66e, i6e kokka mono fuu ko haajaa. ⁴⁶ Nyannde fuu be kawritan ley suudu dewal mawndu nduun, i6e laatii bernde wooteer. I6e keltoo buuru, i6e nyaamda ley cuudi ma66e e seyo e berde laabude. ⁴⁷ I6e njetta Laamdo, yimbe fuu ina njidi be. Nyannde fuu Joomiraado ina beydana kawrital ngaal hisinaa6e.

3

No Piyeer selliniri bonnguujo e no waajorii yimbe

¹ Piyeer e Yuhanna naaddi ley suudu dewal mawndu wakkati du'aare yamnde tati. ² Tawi gorko dimdaado e bonngaaku ina yaaree to dammbugal suudu dewal mawndu bi'eteengal Dammbugal Lobbal. Nyannde fuu yimbe makko ina njoyyina mo doon faa o garbina naatoo6e suudu dewal mawndu been sadaka. ³ Nde o yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina naata ndeen, o garbini dum'en. ⁴ Be ndaari mo, de Piyeer wi'i:

—Ndaaru min!

⁵ Gorko oon ndaari be faa woodi, sabo na millii hemrude be huunde. ⁶ De Piyeer wi'i:

—Mi walaa cardi, mi walaa kanje, ammaa mi hokkete ko njogiimi duum: e dow innde Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo oon, umma yahu!

⁷ O nanngi junngo muudum nyaamo, o ummini dum. Wakkati gooto, koyde muudum e kol6ule mum celli. ⁸ O gurbitii, o darii, imo yaha! O naatidi e ma66e ley suudu dewal mawndu nduun, imo yaha, imo fitta, imo yetta Laamdo. ⁹ Yimbe been fuu nji'i mo, imo yaha, imo yetta Laamdo. ¹⁰ Be annditi wo kanko joodonoo to dammbugal bi'eteengal Lobbal ngaal ina garbina. Kaayeefi e wemmbere nanngi be sanne saabe ko o hefi duum.

* **2:35** Jabuura 110.1. † **2:42** Heltaade buuru ina fiirta rewrude Laamdo hiraande seniinde.

¹¹ Neddo oon na takkii Piyeer e Yuhanna doon sanne. Yim6e been fuu ndoggi, kawriti e ma66e to danki mbi'eteeki danki Suleymaana no huunde nde foti haaynaade 6e. ¹² Nde Piyeer yiinoo dum fu, wi'i yim6e been:

—Israa'iilankoo6e, ko wadi de idum haayniin on? Ko wadi de odon tufi min gite? Si goonga, wanaa baawde amin naa kulol amin Laamdo wadi de gorko o ina yaha e koyde muudum. ¹³ Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, Laamdo maamiraabe meeden, teddini golloowo muudum Iisaa. Onon kaa, on ngattii mo e juude laamu, on calake mo yeeso Pilaatu, fay si taweede Pilaatu ina yidi yoofude mo. ¹⁴ Onon, on calake Ceniido Ponnditiido oon. On nyaagake njoppanedon gaddo war-hoore. ¹⁵ Jom Nguurndam oon mbarudon. Ammaa Laamdo iirtini mo e maayde. Miden ceedii dum. ¹⁶ Wo saabe goondinal Iisaa e baawde innde muudum wadi de gorko o dadi. Odon nji'a mo, odon anndi no o worrunoo du. Ayyo, hoolaare Iisaa ndeen wadi de o laatii celludo ki66udo.

¹⁷ Woodi, sakiraabe, ko onon e hooree6e moodon ngadudon Almasiihu duum, mido anndi wo saabe majjere tan. ¹⁸ Ammaa hono noon Laamdo tabintiniri ko annabaa6e muudum fuu kaali duum: Almasiihu toroto. ¹⁹ Ndelle tuube, ngarton, faa lutti moodon mooytee. ²⁰ Ndeen Joomiraado waddanan on wakkatiiji powtiri e ndakam. O nuldani on Almasiihu mo o su6anii on gilla arande, oon woni Iisaa. ²¹ Ina tilsi o heddo dow kammu faa nde Laamdo heydintini kulle deen fuu, no annabaa6e seniibe been kaaldunoo haala majjum gilla arande noon.

²² Sabo Muusaa wi'ii: «Laamdo Joomiraado moodon nuldani on annabaajo hono am, sakiike moodon. Njaban huunde fuu ko o haalanta on. ²³ Neddo fuu mo jafanaay annabaajo oon, yaltinte e yim6e Laamdo, de halkee.»*

²⁴ Gilla e Samuwiila faa e annabaa6e war6e caggal muudum, 6e fuu 6e kaalii haala nyalaade de. ²⁵ Onon ngonni ronoo6e annabaa6e been, onon ngonni ronoo6e amaana mo Laamdo nanngani maamiraabe men been nde wi'unoo Ibrahiima: «Wo e yuwdi maa lenyi adunaaru ndu fuu kefirta barke.»†

²⁶ Nde Laamdo ummintinoo Iisaa golloowo muudum oon fu, wo e moodon o artii nulde dum. O nuli dum faa o barkina on e ley ko o oncata mono fuu yoppa golleeji muudum bondi.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahiibe

¹ Nde Piyeer e Yuhanna kaaldannoo e yim6e been ndeen, almaami'en e mawdo ndaaroo6e suudu dewal mawndu, kam e Saduki'en, ngari to ma66e.

² I6e mettaa sabo Piyeer e Yuhanna ina njanngina yim6e ina mbaajoo dum'en Laamdo umminan maay6e sabo iirtinii Iisaa. ³ Be nanngi 6een, 6e ommbi dum'en e kasu faa jaango muudum, sabo tawii hiiriino. ⁴ Ammaa yim6e heew6e e nan6e waaju oon been ngoondinii, faa wadi hono wor6e ujunaaje njoyo.

⁵ Jaango majjum, hooree6e ma66e e maw6e e jannginoo6e Tawreeta kawritowi Urusaliima. ⁶ Almaami Mawdo bi'eteedo Annas na tawaa toon, woodi du Kayafas e Yuhanna e Alesandere e yuwdi hooree6e almaami'en ndiin fuu na toon. ⁷ Be ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso ma66e, 6e yami dum'en e dow baawde deye naa innde ndeye 6e celliniri bonnguujoo oon.

* 3:23 Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19. † 3:25 Fuddoode 12.3.

8 Ndeen, Piyeer keewdo Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Hooree6e yim6e e maw6e, ⁹ si on yamtii min hannden moyyere nde min ngadani bonnguujoo o fu, on yamii min no o danniraa, ¹⁰ odon njeji anndineede dum do, onon e Israa'iilankoo6e fuu: Wo saabe Iisaa Almasiihu Nasaraatuujoo gorko o darorii yeeso moodon wo daadudo. On tontiino Iisaa oon, ammaa Laamdo iirtinii dum. ¹¹ Kam woni mo Joomiraado wi'i: «Hayre nde onon nyi6oo6e calidon,

wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.»*

¹² Kisindam hebirtaake e goddo fay gooto. Laamdo hokkaay yim6e innde wonnde fuu ley adunaaru ndu faa ke6iren kisindam.

¹³ Nde waalde Saahii6e yi'unoo cuusal Piyeer e Yuhanna fu, dum haaynii 6e, sabo 6e paamii been wo laddee6e, nganaa janngu6e. Be annditi been ina ngondunoo e Iisaa. ¹⁴ Ammaa nde 6e njiinoo gorko cellinaado oon ina darii yeeso ma66e, walaa fuu ko 6e mbaawi yeddude. ¹⁵ Be njamiri Piyeer e Yuhanna njalta sarorde ndeen. I6e ndawrida, ¹⁶ i6e mbi'a:

—Dume ngadeten wor6e dido 6e? Si goonga, won6e Urusaliima fuu tabintinii 6e ngadii maande haayniinde. Katin du en mbaawaa yeddude dum. ¹⁷ Joonin kaa, dum haanaa sankitaade e ley yim6e. Ndelle cappanen 6e, kaden 6e haalande fay gooto innde Iisaa ndeen.

¹⁸ Ndeen 6e nodditi dum'en katin, 6e cappani dum'en taa mbaajoo, taa njanngina innde Iisaa fey. ¹⁹ Ammaa Piyeer e Yuhanna njaabii 6e, mbi'i:

—Onon e ko'e moodon ndaaree ko buri woodde yeeso Laamdo, min dowtanoo on, naa min dowtanoo Laamdo? ²⁰ Minen kaa, min mbaawaa selude haalde ko min njiiri gite amin e ko min naniri noppi amin.

²¹ Be cappani dum'en katin, de 6e njoofi dum'en. Be ke6aay fuu ko 6e njukkoroo dum'en, sabo yim6e been fuu na njetta Laamdo dow ko wadi dum. ²² Danniraado haaynde ndeen oon, duubi muudum ina buri capande nay.

²³ Nde Piyeer e Yuhanna njoppanoo ndeen, njeccii to yim6e mu66en, kaalani 6e ko hooree6e almaami'en e maw6e mbi'i dum'en fuu. ²⁴ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e yepti daade ma66e to Laamdo e 6ernde wootere, 6e mbi'i:

—Laamdo Joomiraado, aan tagi kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mu66en fuu. ²⁵ Aan du haaliri dow baawde Ruuhu Ceniido e hunnduko maama amin Daawda, golloowo maa oon, de wi'i:

«Ko saabii de lenyi na peekoroo mawnitaare?
Ko saabii de yim6e na miiloo miilooji boli?»

²⁶ Kaanankoo6e adunaaru ndaranake wolde,
ardi6e kawriti faa ka6a
e Joomiraado e Almasiihu muudum.»†

²⁷ Dum wo goonga, sabo ley ngalluure ndeen Hirudus e Pontiyu Pilaatu nanngunduri e Israa'iilankoo6e e lenyi goddi faa ka6a e Iisaa, golloowo maa ceniido mo cubidaa oon. ²⁸ Hono nii 6e ngolliri ko podinodaa baawde maa e muuyde maa fuu. ²⁹ Joonin Joomiraado, ndaar gidi‡ ma66e diin. Kokkaa golloo6e maa waajoraade haala maa e cuusal manngal. ³⁰ Bangin baawde maa, ndanna nyaw6e, ngadaa maandeeji kaayniidi e kaayeefiiji saabe Iisaa, golloowo maada ceniido oon.

* **4:13** Jabuura 118.22. † **4:26** Jabuura 2.1-2. ‡ **4:29** Maanaa gidaade wo hul6inirde e haalaaji.

³¹ Nde 6e tilinoo nyaagaade Laamdo ndeen, nokkuure do 6e kawriti doon dimmbii. Be fuu 6e kebbinaa Ruuhu Ceniido, i6e mbaajoo konngol Laamdo e cuusal.

No goondinbe been kawtiri huunde fuu

³² Jamaa goondinbe oon fuu wo 6ernde wootere, wo hakkillo wooto. Ko 6e njogii fuu 6e kawtu. Fay gooto ma66e wi'ataa fay huunde e jawdi muudum. ³³ Nulaabe been ina ceedoroo ummitagol Iisaa Joomiraado e baawde mawde. Moyyere mawnde ina woni e ma66e 6e fuu. ³⁴⁻³⁵ Fay gooto ma66e waasaay, sabo jogiibe gese e galleeji fuu ina conna, ina ngadda ceede deen to nulaabe. Ndeen mono e ma66e fuu ina hokkee ko haajaa.

³⁶ Ina woodi doon goddo bi'eteedo Yuusufi, mo nulaabe been coowirannoo Barnabas (dum na firta «Bii cellinoowo berde»). Wo o yuurodo e lenyol Lewi, § dimaado Kipirus. ³⁷ Imo woodunoo ngesa. O sonni nga, o waddi ceede deen to nulaabe been.

5

No Ananiyas e Safira penirani Ruuhu Ceniido

¹ Gorko gomma bi'eteedo Ananiyas e deekum Safira, kam'en du conni ngesa mu66en. ² O suudi feccere ceede deen, tawi deekiiko oon ina anndi. O yaari ko heddii duum, o hokki nulaabe been. ³ Piyeer wi'i:

—Ananiyas, ko wadi de Seydaani heewi bernde maa faa penandaa Ruuhu Ceniido, cuududaa feccere coggu ngesa ngaan? ⁴ Wo aan e hoore maa jeynoo nga. Ko connudaa nga duum du, wo aan jeyi ceede deen. Ndelle ko wadi de anniyidaa wadude ni? Wanaa yimbe penandaa koy, wo Laamdo penandaa!

⁵ Nde Ananiyas nannoo haala kaan fu, saami, maayii. Dum laatani nanbe dum been fuu kulol manngol. ⁶ Jokol6e ummii, ngatti mo e kasanke, ndonndii mo, njaltini yaasin, uwi mo.

⁷ Hono leeruuji tati caggal duum, deekiiko naati, tawi nanaay ko wadi duum. ⁸ Piyeer wi'i mo:

—Haalanam yalla wo dum jaati connudon ngesa moodon ngaan naa?

O wi'i:

—Ayyo, nii foti.

⁹ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Noy de aan e gora dewrudon faa ndaartindodon Ruuhu Joomiraado? Inan, uwoy6e gora ina ngara, faa 6e njaare, aan du!

¹⁰ De wakkati gooto, kanko du, o saami yeeso Piyeer, wo o maaydo. Jokol6e been naati, tawi o maayii. Be ndonndii mo, 6e njaltini yaasin, 6e uwi mo dakkol goriiko. ¹¹ Kulol manngol nanngi kawrital goondinbe e nanbe dum fuu.

No nulaabe been ngolliri maandeeji kaayniidi e kaayefiiji

¹² Nulaabe been ina ngada maandeeji kaayniidi e kaayefiiji keewdi hakkunde yimbe. Tawi goondinbe been fuu ina kawrita ley danki Suley-maana kiin, 6e fuu 6e bernde wootere. ¹³ Yimbe heddiibe been, fay gooto e mu66en suusaa hawtude e ma66e. Ammaa yimbe doon na teddina 6e. ¹⁴ Goondinbe Joomiraado been ina beydorooyimbe heew6e, wor6e e rew6e.

¹⁵ Faa dum hewtini yimbe waddoyde nyaw6e, i6e mburtina dum'en dow laabi, i6e mballina dum'en e dow leese e daage, faa nde Piyeer waroyi fu,

§ 4:36 Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoobe golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

dowki muudum meema yoga maβee. ¹⁶ Yimβe heewβe yuuri e gure piiliide Urusaliima, ngaddi nyawβe e wondube e ginnaaji. Been fuu ndanna.

No nulaabe been torrira

¹⁷ Ndeen, Almaami Mawdo e battaa'en muudum been, dum woni Saduki'en, keewi kiram. ¹⁸ Be nanngi nulaabe been, βe ommbi dum'en ley kasu. ¹⁹ Ammaa e jemma oon, maleyka Joomiraaβo gooto omti dammbude kasu deen, wurtini βe, wi'i:

²⁰ –Njehee ndarowee ley suudu dewal mawndu toon, mbaajodon yimβe haala nguurndam goongalajam dam fuu.

²¹ Nde βe nannoo ko maleyka oon wi'i fu, βe njehe, βe naatowi suudu dewal mawndu nduun gilla fajiri, iβe njanngina.

Ndeen Almaami Mawdo oon e battaa'en muudum noddii waalde Saahiiβe e mawβe Israa'iila fuu batu. Be njamiri nulaabe been ittowee to kasu toon, ngaddee. ²² Ammaa nde doomoβe been njottinoo ndeen, tawaay βe e ley kasu toon. Be njecii, βe kaaltani waalde Saahiiβe been, βe mbi'i:

²³ –Min tawii kasu nguun ina uddii ina sokii, doomoβe been ina keddii yaasin ina kuccunduri e dammbude deen, ammaa nde min udditinnoo ndeen, min tawaay fay gooto ley toon.

²⁴ Nde mawdo doomoβe suudu dewal mawndu oon e hooreeβe almaami'en been nannoo dum fu, βe mbemmbaa, βe kunngii faamude fuu ko dum waawi laataade. ²⁵ Ndeen goddo wari, humpiti βe, wi'i:

–Inan, worβe βe ommbunodon ley kasu been, ina ndarii ley suudu dewal mawndu, ina njanngina yimβe!

²⁶ Ndeen, mawdo doomoβe oon yaadi e doomoβe been, ngartiri nulaabe been. Ammaa βe ngadiraay dum doole sabo iβe kula taa yimβe padda βe kaaye.

²⁷ Nde βe ngartirnoo nulaabe been fu, βe ndarni dum'en yeeso waalde Saahiiβe ndeen. Almaami Mawdo oon yami βe, ²⁸ wi'i:

–Min cappanii on sappannde sattunde, taa mbaajodon e innde gorko oon. De ndaaree ko ngadufon! On cankitii waaju moodon on ley Urusaliima fuu. Katin du, odon njidi yowude dow amin wareede gorko oon.

²⁹ Piyeer e nulaabe been njaabii, mbi'i:

–Ina tilsi neddo downtanoo Laamdo, wanaa yimβe. ³⁰ Laamdo maamiraaβe meeden iirtinii iisaa mo tontudon e leggal de mbardon dum oon. ³¹ Wo kanko Laamdo teddini faa toowni, de joyyini mo gere nyaamo muudum. Laamdo wadi mo hooreejo, wadi mo kisinoowo faa o hokka Israa'iilankooβe no tuubira, faa keβa yaafaneede lutti muβeen. ³² Minen ngoni seedeβe kabaaruuji diin. Ruuhu Ceniido mo Laamdo hokki dwtaniibe dum du na seedii dum.

³³ Nde waalde Saahiiβe been nannoo dum ndeen, tikki sanne, anniyii warude βe. ³⁴ Ammaa ina woodi toon gorko jeyaado e waalde Farisa'en bi'teedo Gamaliyel, jannginoowo Tawreeta Muusaa, tedduβo e yimβe fuu. Gorko oon ummii, darii hakkunde waalde Saahiiβe ndeen, yamiri nulaabe been njaltinee seeda. ³⁵ Caggal duum, o wi'i βe:

–Israa'iilankooβe, ndeenee ko'e mon e yimβe βe, e ko anniyidon wadude duum. ³⁶ Booyaay ko Tewdas βangunoo. Imo jogorinoo hoore makko won ko o laatii. Ko wadata yimβe keme nayo ina njokkunoo mo. O waraama, jokkunooβe mo been fuu cankitake, de dum fuu laatake βolum. ³⁷ Caggal makko, Yahuuda Galilinkeejo oon wariino wakkati limgal. Yimβe heewβe njokki dum. Kam du halkaa, jokkuβe dum been fuu cankitii. ³⁸ Joonin, mido

haalana on: accee yimbe been, celon be. Sabo si anniyaaji ma66e e golle ma66e to yimbe yuuri fu, dum fiirtoto. ³⁹ Ammaa si tawii to Laamdo dum yuuri du, on mbaawaa sakkaade dum. Kaybee, taa on ka6u e Laamdo!

⁴⁰ Waalde Saahiibe ndeen jabi dabare makko. Be nodditi nulaafe been, be piyi dum'en, be cappani dum'en taa kaala e dow innde Iisaa katin, be njoofi dum'en. ⁴¹ Nulaafe been ndilli yeeso waalde Saahiibe ndeen. Be ceyii sabo Laamdo ndaardii be i6e poti huufineede saabe innde Iisaa. ⁴² Nyannde fuu be njoppaay waajaade e jannginde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu kaan ley suudu dewal mawndu e ley galleeji.

6

No worbe njeddo cuboraa faa mballa nulaafe

¹ E balde deen, tawi taalibaa6e been ina beydoo heewude. Alhuudiyankoo6e haaloobe geresankoo6e mbuykani Alhuudiyankoo6e haaloobe ibraninkoo6e, mbi'i kam'en kaa, rew6e mu66en be goriraa6e mu66en maayi been njedataake ko njeyi hebude e neema nyannde fuu. ² Nulaafe sappo e dido been noddii jamaa goondin6e oon fuu, mbi'i:

—Min kaanaa yoppude konngol Laamdo faa min peccana yimbe nyaamdu.

³ Sakiraa6e, cubee hakkunde moodon worbe njeddo anndiraa6e ko woodi, heew6e Ruuhu Ceniido e hakkillo, faa min kalfina dum'ngo gollal ngaal.

⁴ Minen kaa, accon min tinnoo e du'aare e waajaade konngol Laamdo.

⁵ Haala kaan weli goondin6e been fuu. Ndeen be cubii Etiyen, gorko keewdo goondinal e Ruuhu Ceniido, kam e Filipu e Porokor e Nikanor e Timon e Parmena e Nikolas, jeyaado Antiyoki naatudo e diina Alhuudiyankoo6e oon. ⁶ Be ngaddi subaa6e been yeeso nulaafe. Been njowi juude mu66en e dow ma66e, ndu'anii be.

⁷ Konngol Laamdo ina yaaja yaade. Taalibaa6e ina beydoo heewude sanne e ley Urusaliima. Almaami'en heew6e ngoondini Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

⁸ Etiyen, kebbinaado moyyere e baawde Laamdo oon, ina wada kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi mawdi hakkunde yimbe. ⁹ Ammaa yimbe wo66e ngari ndukidi e Etiyen. Been ngoni jeyaa6e e waajordu wi'eteendu waajordu rimdinaa6e. Ley ma66e ina woodi yuurube Sireene e Alesandiri e Silisi e Aasiya. ¹⁰ Ammaa be kunngii jaalaade mo sabo imo haalda e ma66e hakkilantaaku e Ruuhu. ¹¹ Ndeen be nyoyyi yimbe mbi'a nanii imo mbonkoo Muusaa e Laamdo. ¹² Nii be umminiri hakkillooji jamaa oon e maw6e been e jannginoo6e Tawreeta been. Be ngari, be nanngi Etiyen, be njaari dum to waalde Saahiibe toon. ¹³ Be ngaddi seede6e fewree6e, ina mbi'a:

—Gorko o selataa wi'ude ko boni dow wuro seniingo ngo e Tawreeta Muusaa. ¹⁴ Min nanii imo wi'a Iisaa Nasaraatuujo oon li6an suudu ndu, de waylita al'adaaji di Muusaa yoppidi en diin.

¹⁵ Saahiibe joodiibe doon been fuu ndaari Etiyen faa woodi, nji'i yeeso makko ina wa'i hono yeeso maleyka ni.

7

Waaju Etiyen

¹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Etiyen:

—Yalla ko be mbi'i duum, wo noon worri naa?

² Etiyen jaabii, wi'i:

–Sakiraa6e e baabiraa6e, kettindanee kam! Laamdo jom teddeengal oon ɓanganii maami en Ibrahiima nde wonnoo leydi Mesopotami, fadde muudum hodoyde Haran, ³ wi'i dum: «Eggu e leydi maa e lenyol maa, njahaa e leydi ndi kollanmaami ndiin.»* ⁴ Ndeen Ibrahiima dilli leydi Kaldiya, yehi hodowi Haran. Caggal maayde bammum, Laamdo eggini dum doon, waddi dum e leydi ndi kodufon e muudum joonin ndi. ⁵ Laamdo hokkaay mo e leydi ndi tafon, fay taa6annde. Ammaa aadake hokkude mo ndi, ndi laatoo halal makko, kanko e yuwdi makko, fay si taweede o walaa biɗɗo tafon. ⁶ Inan ko Laamdo wi'i: «yuwdi maa feran joodowoo leydi njananndi, maree, torree duubi keme nay. ⁷ Ammaa leydi marundi 6e ndiin, mi jukkoto ndi. Caggal duum, 6e njaltan leydi ndiin, 6e teddina kam e nokku oodo.»† Wo noon Laamdo wi'i. ⁸ Ndeen Laamdo ha66idi e Ibrahiima amaana. Taadagol laatii maande amaana oon. Hono noon, ko Ibrahiima he6i Isiyaaka duum, taadi dum nde wadunoo balde jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri Yaakuuba. Hono noon Yaakuuba du wadiri bi66e muudum sappo e dido, laatii6e maamiraa6e lenyi meeden sappo e didi.

⁹ Maamiraa6e been kaasidii Yuusufi, conni dum Misira. Ammaa Laamdo ina wondi e makko, ¹⁰ hisini mo e torraaji di o torraa fuu, hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso Fira'awna kaananke Misira oon. Oon wadi mo dawranoowo galle muudum e Misira fuu. ¹¹ Ndeen rafo wadi ley Misira e Kanaana fuu. Billaare mawni faa maamiraa6e meeden kunngii nyaamdu. ¹² Nde Yaakuuba nannoo nyaamri ina woni ley Misira ndeen, neli toon maamiraa6e meeden. Be njehi, 6e ngarti. ¹³ Nde 6e njeccinoo Misira dida6erde fu, Yuusufi anndintinii sakiraa6e muudum been hoore mum. Suudu baaba Yuusufi du ɓanganii Fira'awna. ¹⁴ Ndeen Yuusufi neli noddanee bammum Yaakuuba e koreeji muudum fuu. Wo 6e yimbe capande njeddo e njoyo. ¹⁵ Yaakuuba nootowii Yuusufi Misira. O maayi toon, kanko e maamiraa6e meeden been. ¹⁶ Be njaaraa Sikem, 6e uwaa e saabeere nde Ibrahiima soorunoo e bi66e Hamor buudi cardi to Sikem toon.

¹⁷ Nde amaana mo Laamdo wadannoo Ibrahiima ɓadinoo yottaade ndeen, Ibraninkoo6e keewi ley Misira. ¹⁸ Wakkati oon, kaananke goddo mo andaano Yuusufi laamii Misira. ¹⁹ Kaananke oon hiili lenyol meeden, torri maamiraa6e meeden faa tilsinani 6e 6e njoppa cukaloy ma66e faa maaya. ²⁰ Ley wakkati oon, Muusaa rimaa, wo kursudo Laamdo. O muyninaa lebbi tati ley galle baabiiko. ²¹ Nde o yoppanoo ndeen, 6ii Fira'awna debbo hooyi mo, jogorii mo 6iyum. ²² Hono noon Muusaa janngiri anndal Misirankoo6e fuu, o laatii barkinaado e haalaaji e golle fuu.

²³ Nde Muusaa he6unoo duubi capande nay ndeen, muuyi wallude sakiraa6e muudum bi66e Israa'iila. ²⁴ O yi'i Misiranke ina toonyoo gooto ma66e. O yomnitani neddo makko oon ko toonyaa duum, o fiyi Misiranke oon, o wari dum. ²⁵ Imo sikka sakiraa6e makko been paaman Laamdo ina hisinira dum'en e makko, de 6e paamaay. ²⁶ Jaango majjum o tawdi dido ma66e ina kaba. O tefi rewrintinde 6e, o wi'i: «Yigiraa6e am, onon, on sakiraa6e! Dume wadi de odon kaba?» ²⁷ Ndeen toonyiido gondo muudum oon dunyi mo, wi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo amin? ²⁸ Dum le a jidudo warude kam no mbardunodaa Misiranke oon keenan naa?»‡ ²⁹ Muusaa doggi saabe konngol ngool, de laatowii janano ley leydi Madiyan. O he6i toon bi66e wor6e dido.

* 7:3 Fuddoode 12.1. † 7:7 Fuddoode 15.13-14. ‡ 7:28 Wurtagol 2.11-14.

³⁰ Nde o hi66innoo toon duu6i capande nay ndeen, maleyka 6angi e makko e ley demle yiite e wuumoore hu66oore, ley ladde dakkol waamnde wi'eteende Sinayi. ³¹ Nde Muusaa yi'unoo dum ndeen, dum haayni dum. Imo battitoo faa o ndaara, de daande Joomiraado wi'i: ³² «Miin woni Laamdo maamiraabe maada, Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.» De Muusaa na diwna, suusaa naarude toon katin. ³³ Joomiraado wi'i mo: «Borta padé maa, sabo nokkuure do ndaridaa doon wo seniinde. ³⁴ Mi yi'ii torra kewtiido yim6e am been to Misira, mi nanii uumaali ma66e. Mi jippake faa mi billita 6e. Joonin le, war, mi nule Misira.»§

³⁵ Muusaa mo 6e calanii de 6e mbi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo?», wo oon Laamdo nuli. Laamdo wadi dum hooreejo e kisinoowo, wadi dum e junngo maleyka bangannoodo dum e ley wuumoore oon. ³⁶ Kanko wurtini 6e, o wadi kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi ley yidi Misira e ley maayo Maaliya e ley ladde duu6i capande nay. ³⁷ Oon woni Muusaa biido 6i66e Israa'iila: «Laamdo nuldan on annabaajo hono am, sakiike moodon.» ³⁸ Nde 6e kawritinnoo ley ladde ndeen, wo kanko wondi e maleyka kaaldunoodo e makko to waamnde wi'eteende Sinayi. Kanko laatii jottinoowo dum fuu to maamiraabe meeden. Wo kanko hefi haalaaji buurnooji faa o hokka en.

³⁹ Ammaa maamiraabe meeden nja6aay dwtanaade mo. Be calanii mo, hakkilooji ma66e pornyii Misira. ⁴⁰ Be mbi'i Haaruuna: «Wadan en tooruuji ardotoodi en, sabo en anndaa ko hewtii Muusaa jaltinnoodo en leydi Misira oon.»* ⁴¹ Ley balde deen, 6e tafi tooru nanndundu hono ga'el. Be ngadani ndu kirsamaari, i6e ngada weltaare saabe golle juude ma66e. ⁴² Ndeen Laamdo tottitii 6e, yoppiri 6e rewude kooode kammu, hono no winndiraa e dewtere annabaabe:

«Hey lenyol Israa'iila!

Duu6i capande nay di ngadu6on ley ladde diin,
on ngadanii kam sadakaaji e kirsamaaji naa?

⁴³ On ngadaay. On ndonndake hukum do tooru moodon Molok resaa,
kam e tooru ndu ngadu6on hoodere mon wi'eteende Refan,
nate de moyyindon faa kujidanon dum'en!

Dum wadi de mido eggina on,
faa njaaredon caggal Baabiila.»†

⁴⁴ Etiyen 6eydi katin:

–Maamiraabe meeden 6een ina njoginoo hukum seedaaku ley ladde. Hukum oon moyyiniraama hono no Laamdo tindiniri Muusaa, e sifa mo o holli dum. ⁴⁵ Maamiraabe meeden ndoni hukum oon. Be eggidi e makko wakkati mo Yoosuwa ardinoo 6e. Be nanni dum leydi ndi 6e teeti e lenyi di Laamdo riwi diin. Dum worri noon faa jamaanu Daawda. ⁴⁶ Daawda hefi moyyere Laamdo, o nyaagii dum faa yardoo o nyi6ana Laamdo Yaakuuba joonnde. ⁴⁷ De wo Suleymaana, kam nyi6i suudu nduun. ⁴⁸ Ammaa Laamdo Toowdo oon joodataako e cuudi di yim6e nyi6i, hono no annabaajo wi'iri:

⁴⁹ «Joomiraado wi'i:

Kammu wo joodorgal am,
leydi woni to koyde am njaabata.

Suudu nduye nyi6anton kam?
E nokku oye powtintoomi?

⁵⁰ Wanaa miin tagiri kulle deen fuu baawde am naa?»‡

⁵¹ Etiyen beydi katin, wi'i:

—Onon sattube, yoor6e berde, faadinkinii6e! Abada on celaay salanaade Ruuhu Ceniido! On laatake hono maamiraa6e moodon been ni. ⁵² Moy woni annabaajo mo maamiraa6e moodon torraay? Be mbarii haalannoo6e haala garol Ponnditiido. Joonin onon e ko'e moodon du, on njambake Ponnditiido oon, on mbarii dum. ⁵³ On kebii Tawreeta Muusaa mo maleyka'en njippini de on njokkaay dum.

No Etiyen wardaa e kaaye

⁵⁴ Nde Saahii6e been nannoo haalaaji diin fu, 6e tikkani mo sanne sanne faa i6e nyeryundura nyiye ma66e. ⁵⁵ Ammaa kanko kebbinaado Ruuhu Ceniido oon, o tiggiti kammu, o yi'i manngu Laamdo, o yi'i Iisaa ina darii gere nyaamo Laamdo. ⁵⁶ O wi'i:

—Ndaaree! Mido yi'a kammu ina udditii, Bii Neddo ina darii gere nyaamo Laamdo!

⁵⁷ Be mbulli semmbe, 6e cukki noppi ma66e, 6e fuu 6e ngurbitanii mo.

⁵⁸ Be mburtini mo ngalluure ndeen, 6e limni mo kaaye. Seede6e been bortii saayaaji mu66en dowuui, mballini dakkol koyde jokolle bi'eteedo Sool.

⁵⁹ Wakkati mo 6e limnata Etiyen kaaye oon, du'ii, wi'i:

—Iisaa Joomiraado, inan yonki am, ja6u ki!

⁶⁰ Ndeen, o hofii, o feekii faa toowi, o wi'i:

—Joomiraado, taa rewta 6e e hakke o!

Nde o haalnoo dum ndeen, o maayi.

8

¹ Sool ina yardii ko 6e mbari Etiyen dum.

Nyalooma oon, torra mawdo hewtii kawrital goondin6e won6e Urusaliima toon. Be fuu 6e cankitii ley leyde Yahuudiya e Samariya, si wanaa nulaa6e 6een. ² Wor6e hul6e Laamdo uwi Etiyen, mboyi dum bojji keewdi. ³ Sool kaa yehi na halka kawrital goondin6e ngaal. Imo naata cuudi, imo nannga wor6e e rew6e, imo daasa dum'en, imo uddowa dum'en ley kasu. ⁴ Ammaa sankiti6e been naati e yiilaade ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

⁵ Filipu du yehi ngalluure wonnde ley leydi Samariya, ina waajoo yim6e kabaaru Almasiihu. ⁶ Yim6e toon heew6e nani kabaaru maandeeji kaayniidi di Filipu wadi, woodi nji'i dum du. Ndelle 6e kettindii waaju makko faa woodi. ⁷ Wondu6e e ginnaaji heew6e, ginnaaji diin njaltiri bullaali mawdi. Heew6e 6e 6alli mu66en mbaati ndadi, kam'en e bonnguu6e. ⁸ Dum laatanii ngalluure ndeen seyo mango.

⁹ Gorko bi'eteedo Simon ina wonnoo ley ngalluure ndeen. Imo gollannoo ndaggadaaku, imo haayninoo Samariyankoo6e sanne, imo wiitoo wo o neddo mawdo. ¹⁰ Yim6e 6een fuu ina nja6ani mo, gilla suka faa mawdo. Be mbi'i:

—Gorko o jogii baawde Laamdo bi'eteede «Baawde mawde».

¹¹ Be njokkii mo ko 6ooyi sabo imo haayninoo 6e e dabare makko. ¹² Ammaa nde Filipu waajinoo 6e Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo e haala Iisaa Almasiihu ndeen, 6e ngoondini. Wor6e e rew6e du lootaa lootagal batisima*. ¹³ Simon e hoore muudum goondini, kam du. Nde o batisaa

* **8:12** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

ndeen, o takkunduri e Filipu. O yi'i maandeeji kaayniifdi e kaayeeffiji mawdi gadaadi diin, de dum haaynii mo.

¹⁴ Nulaa6e won6e Urusaliima been nani Samariyankoo6e ngoondinii kongol Laamdo. Be nuldi dum'en Piyeer e Yuhanna. ¹⁵ Nde been njottinoo ndeen, ndu'anii 6e faa 6e ke6a Ruuhu Ceniido, ¹⁶ sabo Ruuhu Ceniido jippaaki e dow fay gooto ma66e tafon. Wo dow innde Iisaa Joomiraado oon tan 6e mbatisiraa. ¹⁷ Ndeen Piyeer e Yuhanna njowi juude mu66en dow ma66e de 6e ke6i Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Nde Simon yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina njowi juude mu66en dow ma66e ina kokka 6e Ruuhu Ceniido ndeen, inndani 6e ceede, ¹⁹ wi'i:

—Kokkee kam miin du baawde de faa mo njowumi juude am e dow muudum fuu he6a Ruuhu Ceniido.

²⁰ Ndeen Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo Laamdo halke, aan e cardi maa, sabo a miilii dokkal Laamdo na he6irde ceede! ²¹ A walaa ngedu ley golle amin, dum walanaa ma, sabo bernde maa fonnditaaki to Laamdo. ²² Tuubu, wurta e bonanda maa oon, nyaagodaa Joomiraado yalla imo yaafe e anniya maa bondo oon. ²³ Sabo mi yi'ii ma a kaafudo bernde, hakke maa ha66ii ma.

²⁴ Simon jaabii, wi'i:

—Nyaagane kam Joomiraado taa fay huunde e ko mbiidon duum hewtoo kam.

²⁵ Woodi, Piyeer e Yuhanna ceedanii Almasiihu, mbaajii konngol Joomiraado toon. Caggal duum, 6e njecii Urusaliima. Dow laawol ngool du, i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo oon e gure Samariya keewde.

No Filipu batisiri howruujo kaananke Etiyopi

²⁶ Maleyka Joomiraado wi'i Filipu:

—Umma, yaaru hordoore, kooyaa laawol jeewniingol yuuroowol Urusaliima ina fonndii Gaaja ngool.

²⁷ O ummii, o yehi. O hawri e gorko Etiyopiyanke. Gorko oon wo howruujo Kandasa. Maanaa Kandasa wo «laamiido debbo Etiyopi». Wo o coortaado, kayboowo beembaal jawdi kaananke debbo oon. Tawi o yehiino Urusaliima sujidande Laamdo. ²⁸ Ko o wartata duum, imo joodii e dow torkooru makko puccu, imo jannga ley dewtere annabi Esaaya. ²⁹ Ruuhu wi'i Filipu:

—Batta, samnda torkooru nduun.

³⁰ Filipu doggi hewti ndu, nani imo jannga dewtere annabi Esaaya, de wi'i mo:

—Ndelle ada faama ko njanngataa duum naa?

³¹ Gorko oon jaabii, wi'i:

—Noy paamirammi si fay gooto fiirtanaay kam?

O nyaagii Filipu yeeja joododoo e makko. ³² Inan aayaaje de o janngi ley dewtere ndeen:

«O yaaraama hono mbaalu kirsoyteengu ni.

No baalel deyyinortoo yeeso kesooowo lee6i muudum ni,
hono noon o mu66iri hunnduko makko.

³³ Be leeyinii mo, 6e carii mo sariya bondo.

Moy waawi fillaade filla yuwdi makko?

Sabo 6e ittii yonki makko ley adunaaru ga.»†

³⁴ Howruujo oon wi'i Filipu:

—Mido njaare, haalanam dow moy annabaajo oon haalata haala ka. Wo dow hoore muudum naa wo goddo?

† 8:33 Esaaya 53.7-8.

³⁵ Ndeen Filipu fudɗi haalude dow aayaaje ɗeen, de waajii mo Kabaaru Lobbo haala Iisaa. ³⁶ I6e njokki laawol ma66e ngool faa 6e nji'i ndiyam. Howruujo oon wi'i:

—Inan ndiyam! Dume haɗata kam looteede lootagal batisima? ³⁷ [Filipu wi'i:

—Si tawii aɗa goondini e 6ernde laa6unde fu, walaa ko haɗete batiseede. O jaabii, o wi'i:

—Miɗo goondini Iisaa Almasiihu woni Bii Laamɗo.][‡]

³⁸ O yamiri torkooru nduun daroo. Be ɗiɗo fuu 6e njippii, 6e naati ndiyam ɗaam. Filipu looti mo lootagal batisima. ³⁹ Nde 6e mburtinoo ndiyam ɗam ndeen, Ruuhu Joomiraado hooyi Filipu. Howruujo oon yiitaay mo katin, jokki laawol muudum, ina seyii. ⁴⁰ Filipu tawowaa Ajootus. [§] Gilla doon faa Kaysariya, wuro fuu ngo o wari e muudum, o waajoto Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

¹ Sool ina heddii na haala haalaaji kul6iniidi dow taalibaa6e Joomiraado 6een, na wi'a o waran dum'en. O yehi to Almaami Mawɗo. ² O ɗaarii dum ɗerewol yamiroore nannoore mo cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi gondi Damas. Hono nii, si o tawii toon yim6e jokku6e laawol Iisaa, gorko e debbo fuu, o nannga dum'en, o ha66a, o yaara Urusaliima. ³ Nde o yahunoo faa o battitii Damas ndeen, wakkati gooto annoora yuuri dow kammu fiilii mo. ⁴ O saami e leydi, o nani daande ina wi'a mo:

—Sool, Sool, ko wadi de aɗa torra kam?

⁵ Sool yami:

—Aan wo a moy, joomam?

Nde o yamunoo dum fu, jaabu wari e makko:

—Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon. ⁶ Umma naatu e ley ngalluure ndeen. Be kaalante ko tilsi ngadaa.

⁷ Wor6e wendu6e e makko 6een nani daande ndeen ammaa nji'aay fay gooto. Be ndarii, 6e mbemmbaa faa 6e muumɗi. ⁸ Sool ummii e leydi, ina feerti gite muudum ammaa yi'ataa fay huunde. Ndeen o dowaa, o nannaa Damas. ⁹ O wadi balde tati o bumɗo. O nyaamaay, o yaraay.

¹⁰ Ley Damas doon ina woodi taalibaajo bi'eteedo Ananiyas. E ley holleede, Joomiraado noddi dum, wi'i:

—Ananiyas!

O jaabii, o wi'i:

—Naam, Joomiraado.

¹¹ Joomiraado wi'i mo:

—Umma rewu laawol bi'eteengol Dartiingol, naataa galle Yahuuda, piloda a gorko bi'eteedo Sool, jeyaado Tarsus, sabo joonin imo wada du'aare.

¹² O yi'i e ley holleede gorko bi'eteedo Ananiyas ina naata, ina yowa juude muudum e makko faa o wumta.

¹³ Ananiyas jaabii, wi'i:

—Joomiraado, mi narrii yim6e heew6e haala gorko o e torraaji keewɗi ɗi o wadi seniife maa won6e Urusaliima. ¹⁴ O wardii ɗo e yamiroore hooree6e almaami'en, faa o ha66a noddoobe innde maa fuu.

¹⁵ Ammaa Joomiraado wi'i mo:

[‡] 8:37 E ɗereeji 6ooyɗi, godɗi ngalaa aaya 37. [§] 8:40 E amaana kiidɗo wuro Ajootuswi'etaakenaa Asdot.

—Yahu wadoy no mbiimi ni, sabo mi su'ake gorko o faa o gollana kam. O anndina lenyi e kaanankoo6e e 6i66e Israa'iila du innde am. ¹⁶ Mi hollan mo na tilsi o torree torraaji keewdi saabe am.

¹⁷ Ndeen, Ananiyas yehi, naatowi suudu nduun, yowi juude muudum e makko, wi'i:

—Sakiike am Sool, Joomiraado meeden Iisaa bangannoo6o ma e laawol nde ngarannoo6aa oon, nulli kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono ko6olaaje nii ho66itii e gite Sool. O wumti, o ummii, de o lootaa lootagal batisima. ¹⁹ O nyaami, de semmbe makko warti. O heddodii e taalibaa6e won6e Damas been balde seeda.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

²⁰ Wakkati oon fu, Sool fuddi waajaade ley cuudi baajordi. Imo wi'a Iisaa jaati woni Bii Laamdo. ²¹ Dum haaynii hettindaniife mo been fuu, mbi'i:

—Wanaa kanko wonnoo torrannoo6o goondin6e Iisaa won6e ley Urusaliima oon naa? Wanaa faa o ha66a goondin6e o yaara dum'en to hooree6e almaami'en waddi mo do naa?

²² De Sool ina heddii na beydoro semmbe e ley waaju muudum oon, faa dum jii6i Alhuudiyankoo6e won6e Damas been fuu. O laa6inani 6e Iisaa woni Almasiihu oon.

²³ Balde njehi, ngarti, Alhuudiyankoo6e ndawridi faa mbara Sool. ²⁴ Sool humpitii dabare ma66e ndeen. Yim6e ina kayba dammbude ngalluure ndeen jemma e nyalooma fuu, faa 6e ke6a no 6e mbarda mo. ²⁵ Jemma gooto taalibaa6e makko kooyi mo, ngatti mo e hanndeere, ka66i 6oggol, njaltiniri mo kokuwol piilingol ngalluure ngool.

No taalibaa6e won6e Urusaliima ke6iri hoolaade Sool

²⁶ Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen, muuyi hawritinde e taalibaa6e Iisaa been. Ammaa 6e fuu i6e kula mo, 6e koolaaki yalla o laatake taalibbo Iisaa goonga goonga. ²⁷ Ndeen Barnabas yaari mo to nulaa6e been, haalani dum'en no o yiiri Joomiraado ina haalda e makko e laawol ngool, e no o waajorii haala Iisaa e cuusal ley Damas toon. ²⁸ Caggal duum, Sool wondi e ma66e, ina naata ina wurtoo ley galleeji ma66e Urusaliima, ina waajoroo haala Joomiraado e cuusal. ²⁹ Imo haalda e Alhuudiyankoo6e haalannoo6e geresankoo6e been, imo yeddundura e ma66e, de kam6e kaa i6e piloo warude mo. ³⁰ Nde sakiraa6e makko goondin6e been annditinnoo dum ndeen, njaari Sool Kaysariya. Caggal duum, 6e neli mo Tarsus.

³¹ Ndeen kawrital goondin6e ngaal he6i jam ley Yahuudiya e Galili, kam e Samariya fuu. Ngal beydi semmbe, ngal yehi yeeso e kulol Joomiraado, ngal beydii heewude saabe ballal Ruuhu Ceniido.

No Piyeer danniri yim6e ley Lidda e Joffe

³² Piyeer ina yiiloo e ley leydi ndiin fuu. O jippanii seniife won6e Lidda been du. ³³ O tawi toon gorko nyawdo mo banndu muudum fuu waati, bi'eteedo Eneya. O wadii duubi jeetati imo waalii. ³⁴ Piyeer wi'i mo:

—Eneya, Iisaa Almasiihu dannii ma! Umma, moyyin daddo maa!

Wakkati oon pay, o ummii. ³⁵ Won6e Lidda e ngenndi Saron fuu nji'i mo, de tuubani Joomiraado.

³⁶ Ley wuro Joffe ina woodi taalibaa6e debbo bi'eteedo Tabita (maanaa majjum woni «Lewla»). Dum woni Dorkas e geresankoo6e. Imo golla gollleeji lobbii, imo wadana talkaa6e moyyere. ³⁷ E balde deen o nyawi, o maayi. O lootaa, de o wallinaa ley suudu sooro tafon. ³⁸ Wuro Joffe ngoon woddunduraa e Lidda, woodi du, taalibaa6e been nani Piyeer ina woni to

Lidda toon. Ndelle 6e neli wor6e d'ido ɲaaroo mo o yottoo d'um'en law.
³⁹ Piyeer ummii, yaadi e ma66e. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njaari mo ley suudu sooro toon. Rew6e talka'en 6e goriraa6e mu66en maayi 6een fuu battii d'um ina mboya, ina kolla d'um saayaaji e kaddule godde de Dorkas nyo'unoo nde wondunoo e mu66en ndeen. ⁴⁰ Piyeer wurtini yim6e 6een fuu, hofii, ina du'oo. Caggal d'uum, hucciti e maayo oon, wi':

–Tabita, umma!

Ndeen Tabita feerti gite muudum, yi'i Piyeer, ummii joodii. ⁴¹ Piyeer nanngi junngo makko, ummini mo. Caggal d'uum, o noddi seniibe 6een e rew6e talkaa6e 6een, o holli d'um'en Tabita wo buurdo. ⁴² Dum nanaama e ley Joffe fuu, heew6e ngoondini Joomiraado. ⁴³ Piyeer 6ooyti Joffe balde keewde to ceeloowo guri bi'eteedo Simon.

10

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

¹ Ley Kaysariya ina woodi gorko bi'eteedo Korneliyus. O mawdo fedde sordaasi'en wi'eteende «fedde Italiyankoo6e». ² O tinniido e diina, kanko e koreeji makko fuu 6e hul6e Laamdo. Imo sakkana Alhuudiyankoo6e sadakaaji keewdi, imo wada du'aare to Laamdo wakkati fuu. ³ Nyannde gomma wakkati yamnde tati, o yi'i e ley holleede maleyka ina naata suudu makko. Maleyka oon ina wi'a mo:

–Korneliyus!

⁴ O ndaari d'um faa woodi, o huli, o wi'i d'um:

–Joomam, dume?

Maleyka oon wi'i mo:

–Du'aawuujii maa e sadakaaji di ngadandaa talkaa6e diin ina mbeli Laamdo. Laamdo yeggitaay ma. ⁵ Nulu joonin wor6e to wuro Joffe, faa noddowa Simon, bi'eteedo Piyeer. ⁶ Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.

⁷ Nde maleyka kaaldannoodo e makko oon dillunoo ndeen, o noddi golloobe makko d'ido e sordaasi gooto kuldo Laamdo jeyaado e howruu6e makko.

⁸ O haalani 6e ko maleyka oon wi'i d'uum fuu, o neli 6e Joffe.

⁹ Jaango majjum, i6e ngoni e laawol. Nde wor6e tato 6een battinoo wuro ngoon ndeen, Piyeer yeenji dow suudu do weeri doon wakkati hakkunde naange faa wada du'aare. ¹⁰ O yolbii sanne, imo yidi nyaamude. Nde 6e moyyinanta o nyaamdu ndeen, Laamdo holli mo. ¹¹ O yi'i kammu uddittii, de huunde wa'unde hono disaare mawnde ina jippinee e leydi. Cobbuli muudum nay fuu ina ka66aa. ¹² Sii daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladooje, kam e sii pooli fuu ina ngoni e mayre. ¹³ Daande wi'i mo:

–Piyeer, umma, hirsu, nyaam!

¹⁴ Piyeer wi'i:

–A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.

¹⁵ Daande ndeen wi'i mo katin:

–Taa harmin ko Laamdo laabini.

¹⁶ Dum wadi noon kile tati. Ndeen disaare ndeen yeentinaa dow kammu.

¹⁷ Piyeer ina wemmbii dow ko hollaa d'uum, ko d'um fiirtata. Tawi wor6e 6e Korneliyus nelunoo 6een, yamiino galle Simon, de joonin 6e ngari. Be ndarii e dammbugal. ¹⁸ Be noddi, 6e yami yalla Simon bi'eteedo Piyeer doon jippii.

¹⁹ Piyeer ina heddiina milool dow ko yi'i d'uum, faa Ruuhu wi'i d'um:

–Wor6e tato ina pile. ²⁰ Umma, jippa, njaadaa e ma66e tawa a sikkitiraay, sabo miin nuli 6e.

²¹ Piyeer jippii, wi'i wor6e 6een:

—Inani kam, miin woni mo pilotodon oon. Dume waddi on?

²² Be njaabii, 6e mbi'i:

—Korneliyus mawdo sordaasi'en neli min. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, mo lenyol Alhuudiyankoo6e fuu seedanii moyyere. Maleyka ceniido yamirii mo min nodde, ngaraa suudu makko, faa o nana waaju maada.

²³ Piyeer silmini 6e, weerni 6e jemma oon.

Jaango majjum, o ummii, o dillidi e ma66e. Sakiraa6e wo66e jeyaa6e Joffe njaadi e makko. ²⁴ Jaango majjum katin 6e njottii ngalluure Kaysariya. Korneliyus ina hedinoo 6e, noddii sakiraa6e muudum e yigiraa6e muudum 6adii6e. ²⁵ Nde Piyeer naatannoo ndeen, Korneliyus jab6ii dum, sujidani dum. ²⁶ De Piyeer ummini mo, wi'i:

—Umma, sabo miin du mi neddo tan.

²⁷ Piyeer ina haalda e makko, faa 6e naati suudu nduun, tawi toon yim6e heew6e ina kawriti. ²⁸ O wi'i 6e:

—Odon anndi daganaaki Alhuudiyanke jokkundura e mo wanaa Alhuudiyanke, naa weerande dum. Ammaa Laamdo hollii kam taa mi ndaarda fay gooto karmudo naa tuundo. ²⁹ Dum wadi nde nelandon kam ndeen, mi warii, mi salaaki. Dum le, kaalane e kam, saabe dume noddirdon kam?

³⁰ Korneliyus jaabii, wi'i:

—Hannden woni balde nay, mido wada du'aare ley suudu am e wakkati hono o, yamnde tati ni, faa gorko mo kaddule jalbooje wari, darii yeeso am, ³¹ wi'i: «Korneliyus, Laamdo jaabanake ma du'aawuuji maa e sadakaaji maa. ³² Joonin, nulu e wuro wi'eteengo Joffe, noddanedaa Simon, bi'eteedo Piyeer. Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.» ³³ Dum wadi de nelumi noddowedaa wakkati oon. A gaynii ko ngardaa duum. Joonin min fuu inani min yeeso Laamdo faa min kettindoo ko Joomiraado yamiri ma mbaajodaa min fuu.

³⁴ Ndeen Piyeer fuddi haalude, wi'i:

—Joonin mi yi'i goonga jaati Laamdo burdintaa yim6e. ³⁵ Neddo kuloowo mo, gadoowo ko fonnditii, o jaban dum ko lenyol muudum laatii fuu. ³⁶ Odon anndi konngol ngol Laamdo nuldi 6i66e Israa'iila ngool. Konngol lobbol ngool na holla jam na hebiree saabe Iisaa Almasiihu, kam woni Joomiraado yim6e fuu. ³⁷ Odon anndi kabaaru o huu6ii leydi Yahuudiya fuu. Dum fuddii gilla Galili, caggal ko Yaayaa waajii yim6e loote batisima. ³⁸ Odon anndi no Laamdo suborii Iisaa Nasaraatuujo oon, no jippiniri e muudum Ruuhu Ceniido e baawde. Odon anndi no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ina golla golleeji lobbi, ina danna 6e Ibiliisa jaalii na torra fuu, sabo Laamdo ina wondi e muudum. ³⁹ Minen, min seedee6e ko o golli Yahuudiya e ko o golli Urusaliima fuu. Be bili o e leggal palaangal, 6e mbari mo. ⁴⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo nyannde tata6erde, de 6angini mo hakkunde amin. ⁴¹ Kaa wanaa yim6e fuu o 6angani. O 6anganii seedee6e 6e Laamdo artii su6aade 6een, minen nyaamdube e makko de njardi e makko caggal iirtagol makko 6een. ⁴² O yamirii min mbaajoo yim6e, min ceedoo kanko woni mo Laamdo wadi carotoodo wuur6e e maay6e. ⁴³ Kanko du woni mo annaba6e fuu ceedanii, mbi'i goondindo mo fuu heban yaafaneede hakkeeki muudum saabe innde makko.

⁴⁴ Wakkati Piyeer waajotoo waaju oon ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e hettindii6e 6een fuu. ⁴⁵ Alhuudiyankoo6e goondin6e wardunoo6e e Piyeer 6een fuu dum haaynii dum'en, no dokkal Ruuhu Ceniido ngaal saakorii e

yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e ni. ⁴⁶ Sabo i6e nana yim6e been ina kaala e demle janane, na njetta Laamdo. Ndeen, Piyeer jaabii, wi'i:

⁴⁷ —Yim6e been ke6ii Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. Moy waawi hadude 6e looteede lootagal batisima?

⁴⁸ O yamiri 6e mbatisiree e innde Iisaa Almasiihu. Caggal duum, 6e nyaagii mo o wonda e ma66e balde seeda.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goondin6e gonngal Urusaliima

¹ Nulaa6e e sakiraa6e won6e Yahuudiya been nani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e du ke6ii konngol Laamdo. ² Nde Piyeer yeentunoo Urusaliima fu, goondin6e tilsin6e taadagol been peli dum, ³ mbi'i:

—A jippanake yim6e 6e taadaaki, a nyaamdii e mu66en!

⁴ Ndeen Piyeer haalani 6e ko wadi duum gilla e fuddoode faa e timmoode, wi'i:

⁵ —Wuro Joffe ngonnoomi, mido du'oo faa nji'umi e ley holleede huunde 6anganii kam. Huunde wa'unde hono disaare mawnde nde co66uli muudum nay fuu ka66aa, ina jippinee yuuwde e kammu warde to am. ⁶ Taykiimi nde faa woodi, nji'umi daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladde e ladoopje e sii pooli fuu. ⁷ Nanumi daande ina wi'a kam: «Piyeer, umma, hirsu, nyaam!» ⁸ Mbiimi: «A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.» ⁹ Daande dow kammu ndeen jaabitii kam katin, wi'i: «Taa harmin ko Laamdo laa6ini.» ¹⁰ Dum wadi noon kile tati. Caggal duum, kulle deen fuu yeentinaa dow kammu. ¹¹ De wakkati oon pay, wor6e tato nulaa6e to am yuuru6e Kaysariya ngari to suudu do min ngonnoo doon. ¹² Ruuhu Ceniido wi'i kam mi yaada e ma66e taa mi sikkitira fay huunde. Sakiraa6e njeegomo 6ee do njaadi e am, de min naaddi suudu Korneliyus. ¹³ O haalani min no o yiiri maleyka ina darii ley suudu makko ina wi'a mo: «Nulu e wuro wi'eteengo Joffe noddanedaa Simon bi'eteedo Piyeer. ¹⁴ O haalante haalaaji kisinooowo ma, aan e koreeji maa fuu.» ¹⁵ Nde puddumi haalude ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e ma66e hono no jipporinoo e meeden arande ni. ¹⁶ Ndeen, miccitiimi konngol ngol Joomiraado wi'unoo: «Yaayaa batisirannoo ndiyam, ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniido.» ¹⁷ Si Laamdo fonndii en e ma66e, hokkii 6e ko hokkunoo en duum nde ngoondinnoden Joommen Iisaa Almasiihu ndeen, ndelle miin wo mi moy? Yalla mido waawi hadude Laamdo naa?

¹⁸ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndeyyiinii, i6e njetta Laamdo, i6e mbi'a:

—Laamdo tuubinii yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e du faa ke6a nguurn-dam ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

¹⁹ Nde Etiyen waranoo ndeen, goondin6e torraama faa cankitii. Wo66e njehi faa Finisi e Kipirus e Antiyoki. I6e mbaajoo Alhuudiyankoo6e tan konngol ngool. ²⁰ Ammaa goondin6e wo66e yuuroo6e Kipirus e Sireene naati Antiyoki ina mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa Joomiraado oon hakkunde Geresankoo6e. ²¹ Baawde Joomiraado ina ngondi e ma66e. Yim6e heew6e ngoondini, tuubi, ngarti to Joomiraado.

²² Kawrital goondin6e won6e Urusaliima ngaal nani kabaaru gadudo Antiyoki oon, neli toon Barnabas. ²³ Nde oon yottinoo de yi'i e ma66e moyyere Laamdo fu, seyii, tindini 6e fuu 6e tinnoo, 6e tabita e Joomiraado e berde laa6ude. ²⁴ Barnabas wo gorko lobbo, kebbinaado Ruuhu Ceniido e goondinal. Jamaa keewdo goondini Joomiraado saabe makko.

²⁵ Caggal duum, Barnabas yehi Tarsus faa filowoo Sool. ²⁶ Nde o yiitunoo dum ndeen, o yaari dum Antiyoki. Be ngondi e kawrital goondin6e won6e toon 6een hitaande hi66unde, 6e njannngini yim6e heew6e. Taalibaa6e won6e Antiyoki 6een artii fuu wi'eede Almasiyankoo6e.

²⁷ E balde deen, annaba6e ley goondin6e yuurii Urusaliima ngari Antiyoki. ²⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Agabus, ummii, darii, holliri saabe Ruuhu rafo manngo wadan ley laamu Roma fuu. (Woodi, rafo ngoon wadii e laamu kaananke mawdo bi'eteedo Kalawdiyus.)* ²⁹ Taalibaa6e 6een anniyii hawrundurde mballa, mono fuu ko waawi, faa 6e nelda sakiraa6e ma66e won6e Yahuudiya 6een. ³⁰ Be ngadi dum, 6e nuldi mballa kaan e juude Barnabas e Sool faa kokkowa maw6e kawrital Urusaliima.

12

No goondin6e torrira

¹ Wakkati oon, kaananke bi'eteedo Hirudus fuddi torrude wo66e ley kawrital goondin6e ngaal. ² O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna oon wardee kaafaahi. ³ Nde o yiinoo idum weli Alhuudiyankoo6e ndeen, o nanngi Piyeer du. Dum hawri e wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla. ⁴ Nde o nanngunoo Piyeer ndeen, o ommbi dum ley kasu. O yamiri pece sordaasiibe nay loomtundura e haybugol dum, fedde fuu yim6e nayo. O anniyii jaarude dum yeeso yim6e fuu, si iidi Faltagol tilake. ⁵ Dum wadi de Piyeer haybaa e ley kasu nguun, ammaa kawrital goondin6e ngal selaay nyaaganaade mo Laamdo.

⁶ Nde Hirudus anniyinoo jaarude mo sariya ndeen, jemma oon imo daanii hakkunde sordaasiibe dido, imo ha66iraa callali didi. Ndaaroo6e wo66e du ina kayba dammbugal kasu doon. ⁷ Wakkati oon, maleyka Joomiraado wari to makko, annoora yayni ley suudu nduun. Maleyka meemi mo, findini mo, wi'i:

—Umma law!

Ndeen callali diin ka66itii, yuwi e juude makko, caami. ⁸ Maleyka oon wi'i mo:

—Ha66a ka66orgol maa, 6orna pade maa.

Piyeer wadiri noon. Maleyka oon wi'i mo:

—Waana suddamaare maa, njokkaa kam.

⁹ Piyeer wurtii, jokki mo, de o faamaay ko maleyka oon wadata duum wo goonga. Imo miiloo wo o yi'u dum ley holleede. ¹⁰ Be paltii kayboowo arandeejo oon e dida6o fuu. Be njottii dammbugal njamndi naarrugal ngalluure ndeen. Ngal omtanii hoore maggal yeeso ma66e. Be njalti, 6e njokki laawol ngool. Wakkati oon, maleyka oon seedi e makko.

¹¹ Hakkillo Piyeer warti, wi'i:

—Joonin mi tannyorii Joomiraado nuli maleyka muudum, faa hisina kam e junngo Hirudus e ko Alhuudiyankoo6e njelinoo faa mi wadee fuu.

¹² Nde o faamunoo ko wadi fu, o yehi suudu Mariyama, inna Yuhanna bi'eteedo Marku. Toon yim6e heew6e kawriti ina ngada du'aare. ¹³ Nde Piyeer gokkinoo dammbugal galle toon ndeen, golloowo debbo bi'eteedo Roda 6attitii faa ndaara wo moy. ¹⁴ Nde o annditinnoo daande Piyeer ndeen,

* **11:28** Kalawdiyus wo kaananke Roma mawdo njoya6o. O laamake hakkunde duu6i 41 e 54 caggal rimeede lisa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo wadii ley laamu Roma fuu hakkunde duu6i 46 e 48 caggal rimeede lisa.

o yeggiti omtude dammbugal ngaal no o foti seyaade. O doggi, o naatowi, o humpiti 6e wo Piyeer darii dammbugal toon. ¹⁵ Be mbi'i mo:

—A kaanjaado!

Ammaa imo heddii siinude sikke walaa wo dum Piyeer. Be mbi'i katin:

—Dum wo maleyka makko.

¹⁶ De dum fuu Piyeer ina heddii ina gokkoo. Nde 6e udditinnoo, 6e njiinoo mo ndeen, dum haayinii 6e sanne. ¹⁷ O huncani 6e junngo faa 6e ndeyyiinoo, o fillanii 6e no Joomiraado yaltiniri mo kasu, o wi'i:

—Kaalanee dum Yaakuuba, kam e sakiraa6e wo66e been.

Caggal duum, o yalti, o yehi nokku goddo.

¹⁸ Nde weetunoo fu, fitina mawdo ummii hakkunde sordaasiibe been. I6e yamundura noy Piyeer wadi. ¹⁹ Hirudus yamiri 6e piloo 6e nannga mo, ammaa 6e njiitaay mo. Ndelle o yami ndaaroo6e been ko laatii, de o yamiri 6e mbaree. Caggal duum, Hirudus jippii Yahuudiya, yehi Kaysariya joodowii toon.

No Hirudus maayiri maayde bonnde

²⁰ Hirudus tikkani yim6e Tirus e Sidon. De yim6e been kaa muuyaay noon, sabo wo leydi makko ndiin 6e ke6ata nyaamdu. Ndelle 6e ndawridi, 6e nuli wo66e nyaagoo faa 6e ndewra e makko. Be paamiri e Bilastus dawranoowo gollo6e kaananke.

²¹ Be itti nyalaande faa 6e kaalda e Hirudus kaananke oon. Nde nyannde ndeen yottinoo fu, o 6ornii kaddule kaananke, o joodii dow joodorgal laamu, o haaldi e ma66e. ²² Yim6e been peekii, mbi'i:

—Dum wo daande laamdo, wanaa daande neddo!

²³ Wakkati oon fu, maleyka Joomiraado fiyi Hirudus, sabo o hokkitaay Laamdo teddeengal muudum. O yumi gildi, o maayi.

²⁴ Ammaa konngol Laamdo ngool ina yaara yeeso, ina 6eyda sankitaade.

²⁵ Nde Barnabas e Sool tilinoo e golle mu66en Urusaliima fu, 6e njeccodii e Yuhanna bi'eteedo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

No Barnabas e Pool nuliraa faa ngolla golle Laamdo

¹ Annabaa6e e jannginoo6e ina ngonni ley kawrital goondin6e gonngal Antiyoki ngaal. Kam6e ngonni Barnabas e Simeyon noddirteedo Baleejo e Lukiyus mo Sireene e Manahan, mawnidindo e Hirudus hooreejo leydi oon, kam e Sool. ² Nyannde gamma i6e teddina Joomiraado tawi i6e ngondi e suumayeere, ndeen Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Cennandee kam Barnabas e Sool saabe gollal ngal noddirmi 6e ngaal.

³ Caggal suumayeere e du'aare ma66e, 6e njowi juude ma66e e dow yim6e dido been, 6e nuli dum'en.

⁴ Nii Ruuhu Ceniido nuliri 6e. Be njehi Selewkiya, 6e naati laana maayo manngo 6e ponndii ruunde* Kipirus. ⁵ Nde 6e njottinoo Salamis dow ruunde ndeen, 6e mbaajii konngol Laamdo ley cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi. Yuhanna bi'eteedo Marku ina wondi e ma66e, ina walla 6e. ⁶ Be peyyiti ruunde ndeen faa 6e njottii ngalluure wi'eteende Pafos. Toon 6e tawi daggada Alhuudiyanke bi'eteedo Bar-Iisaa, biitotoodo wo annabaaajo. ⁷ Wo o howruujo kaananke bi'eteedo Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo. O noddii Barnabas e Sool sabo imo yidi nanude konngol Laamdo. ⁸ Ammaa Elimas

* **13:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

mo inndem fiirtata «daggada» oon salake 6e. Imo filoo bonnitinde goondinal kaananke oon. ⁹ Ndeen Sool bi'eteedo Pool, kebbinaado Ruuhu Ceniido, ndaari mo faa woodi, ¹⁰ wi'i:

—Bii Ibiliisa! Aan keewdo jamba e hiila, ganyo ko laafi fuu! A selataa oonyude laabi Joomiraado ponnditiidi naa? ¹¹ Joonin jukkungo Joomiraado saaman e maada, a wuman, a yi'ataa naange faa sardi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko cuddini, de ni66i. Imo memmenta, imo filoo dowoowo. ¹² Nde kaananke oon yi'unoo ko wadi duum ndeen, goondini Iisaa. Waaju haala Joomiraado kaan haaynake dum.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

¹³ Pool e yaadiraa6e muudum naati laana maayo manngo, ndilli Pafos, njottii Perge ley leydi Pamfiliya. Doon Yuhanna bi'eteedo Marku seedi e ma66e, yeccii Urusaliima. ¹⁴ Be ndilli Perge, 6e ngari Antiyoki ley leydi Pisidiya. Be naati waajordu nyalaande fowteteende, 6e njoodii. ¹⁵ Caggal janngeede Tawreeta Muusaa e dewte annabaa6e, hooree6e waajordu nduun neli 6e noddee 6e ngara yeeso mu66en. Be mbi'i:

—Sakiraa6e, si odon njogii haala cemmbinooha yim6e do fu, kaalee.

¹⁶ Pool ummii, hunci junngo muudum faa 6e kakkilana dum, wi'i:

—Israa'iilankoo6e e hul6e Laamdo wo66e, kettinee: ¹⁷ Laamdo Israa'iilankoo6e oon su6ake maamiraa6e meeden, teddinii lenyol ma66e nde ngol hodoynoo leydi Misira ndeen. O yaltiniri 6e toon baawde makko. ¹⁸ O munyanii‡ 6e ley ladde faa wadi duubi capande nay. ¹⁹ Caggal ko o halki lenyi jeddi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yim6e makko ndona ndi. ²⁰ Ko 6e ngoni ley Misira faa warde ko 6e naati leydi Kanaana fu wadii hono duubi keme nay e capande joy. Caggal duum, o hokki 6e sarotoo6e faa jamaanu annabi Samuwiila. ²¹ Nde dum faltinoo ndeen, 6e nyaagii Laamdo hokka 6e kaananke. Laamdo hokki 6e Sawulu gii Kis yuurudo e lenyol Benyamin. Oon laamii 6e duubi capande nay.

²² Ndeen Laamdo 6orti Sawulu, hokki Daawda laamu. O haali kabaaru muudum, o wi'i: «Mi hebii Daawda gii Yesa gorko belnoowo 6ernde am, gadoowo muuyde am fuu.» ²³ E yuwdi makko Laamdo wurtini Iisaa, kisi-noowo Israa'iila no aadorinoo noon. ²⁴ Fadde Iisaa warude, Yaayaa waajake yim6e Israa'iila fuu tuuba, lootee lootagal batisima. ²⁵ Katin, nde Yaayaa timminannoo golle muudum ndeen, wi'i 6e: «Mi wanaa mo miiltonon ngonumi oon. Ammaa ina woodi garoowo caggal am, mo mi fotaay fay e habbitinde 6oggi pade muudum.»

²⁶ Sakiraa6e, onon yuwdi Ibrahiima e hul6e Laamdo wo66e, wo enen nuldaa kabaaru kisinoowo o. ²⁷ Sabo won6e Urusaliima 6een e hooree6e mu66en fuu annditaay Iisaa. Katin du 6e paamaay haalaaji annabaa6e janngeteedi nyalaande fowteteende fuu. Annabaa6e 6een mbi'ii Iisaa sarete. Ko 6e carii mo duum, 6e tabintinii haalaaji diin. ²⁸ Fay si taweede 6e kefaay daliili fuu no 6e mbarda mo, 6e nyaagake Pilaatu o waree.

²⁹ Nde 6e ngollunoo ko Binndi diin mbi'i e makko duum faa hi66i ndeen, 6e njippini mo e leggal palaangal, 6e ngadi mo e saabeere. ³⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo. ³¹ Balde keewde o 6angani wondunoo6e e makko 6een gilla Galili faa Urusaliima. Been ngoni seedantoo6e mo yeeso yim6e joonin. ³² Minen, miden ngaddana on Kabaaru Lobbo: ko Laamdo aadaninoo maamiraa6e

† 13:11 sardi wo wakkati podanoodo. ‡ 13:18 Won binndi bi'udfi Nyaammii 6e.

meeden duum, ³³ yottinanii en, enen taaniraa6e mu66en. O wadii dum e ley ko o iirtini Iisaa. Noon winndiraa ley jimol Jabuura suura didi:

«Wo a biyam, hannden mi laatake Baaba maa.»[§]

³⁴ Katin du, Laamdo iirtinii mo e hakkunde maay6e, accaay 6anndu makko nyoli. Noon haaldunoo nde wi'unoo:

«Mi hokkan on barkeeji ceniidi di mbonataa,
di podaninoomi Daawda diin.»^{*}

³⁵ Dum wadi de o wi'i e Jabuura suura goddo:

«A accataa Ceniido maa nyola.»[†]

³⁶ Daawda gollii ko Laamdo muuyi golla e jamaanu muudum. Caggal duum, o maayi. Banndu makko hawrunduraa e maamiraa6e makko, ndu nyoli.

³⁷ Ammaa mo Laamdo iirtinii on nyolaay. ³⁸ Sakiraa6e, anndee wo saabe makko de mbaajadon yaafeede hakkeeji. ³⁹ Tawreeta Muusaa waawaa wadude neddo ponnditiido. De kanko kaa, goondindo mo fuu, o ndaardan dum ponnditiido. ⁴⁰ Dum le, kaybee taa ko annabaa6e cappinoo duum hewtoo on:

⁴¹ «Onon jalnortoo6e golle am, ndaaree,
de dum haaynoo on, de kalkon!

Sabo mi wadan goddum e ley wakkati moodon,

mo on ngoondintaa fay si neddo haalannoo on.»[‡]

⁴² Caggal Pool e Barnabas njaltii waajordu nduun, jamaa oon nyaagii 6e 6e ngarta fowteteende waroore, faa 6e njaha yeeso e waaju ma66e. ⁴³ Caggal ko kawrital ngaal wadi duum, Alhuudiyankoo6e heew6e e naatu6e e diina mu66en njokki Pool e Barnabas. Been dido fuu ina kaalda e ma66e, ina tindina 6e 6e keddoe moyerere Laamdo.

⁴⁴ Fowteteende jokkunde ndeen, yim6e ngalluure ndeen fuu kawriti faa kettinoo konngol Laamdo. ⁴⁵ Ammaa nde Alhuudiyankoo6e been njiinoo jamaa oon ndeen, kiram naati 6e. I6e njedda ko Pool waajotoo duum, i6e njenna dum. ⁴⁶ Ndeen Pool e Barnabas kaaldirani 6e tannyoral, mbi'i:

—Waajibi onon min artotoo haalande konngol Laamdo ngol. Ammaa saabe on paddii ngol, on ndaardaay ko'e moodon odon poti hebude ngu-urndam nduumiidam, min njahan to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e.

⁴⁷ Sabo inan ko Joomiraado yamiri min:

«Mi darnii ma faa laatanodaa lenyi diin annoora,

faa kisinaa haddi adunaaru ndu fuu.»[§]

⁴⁸ Nde yim6e lenyi goddi diin nannoo haalaa6e diin ndeen, ceyii, teddini konngol Joomiraado ngool. Be Laamdo subanii nguurndam nduumiidam been fuu ngoondini.

⁴⁹ Konngol Joomiraado ngool sankitii e leydi ndiin fuu. ⁵⁰ Ammaa Alhuudiyankoo6e been ummini hakkillooji rew6e rewo6e Laamdo saahi6e, kam e maw6e ngalluure ndeen. Be ummini torra dow Pool e Barnabas, 6e ndiiwi dum'en leydi ma66e. ⁵¹ Kam'en du pididi colla koyde mu66en e ma66e, de njehi Ikoniya. ⁵² Taalibaa6e been kebbinaa seyo e Ruuhu Ceniido.

14

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Ikoniya

¹ Ley Ikoniya du Pool e Barnabas naati e ley waajordu Alhuudiyankoo6e. Ley ko 6e mbaajii duum, Alhuudiyankoo6e e yim6e lenyi goddi heew6e

§ 13:33 Jabuura 2.7. * 13:34 Esaaya 55.3. † 13:35 Jabuura 16.10. ‡ 13:41 Habakuk 1.5.

§ 13:47 Esaaya 49.6.

ngoondini. ² Ammaa Alhuudiyankoo6e salii6e goondinde been ummini hakkillooji lenyi goddi, mbonni berde mu66en faa mbanya sakiraabe goondin6e been. ³ Ammaa dum fuu hadaay 6e booyude toon, i6e mbaajoroo haala Joomiraado cuusal, i6e kolla hinney Joomiraado. Yim6e been annditii ko 6e mbaajotoo duum wo goonga, sabo Laamdo hokki 6e baawde wadude maandeeji kaayniidi e gollleeji kaayniidi. ⁴ Yim6e wuro ngoon peccii: wo66e keedani Alhuudiyankoo6e, wo66e du keedani nulaafe been.

⁵ Yim6e lenyi goddi e Alhuudiyankoo6e e ardiibe mu66en anniyii torrude 6e e wardude 6e kaaye. ⁶ Nde 6e maatunoo dum ndeen, 6e ndoggani Listara e Derbe e gure seraaji mu66en ley leydi Likoniya. ⁷ Toon du i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

⁸ Ley Listara doon ina woodi gorko bonnguujoo, dimdaado e bonngaaku. Abada o yahaay e koyde makko. ⁹ Imo hettinii waaju Pool. Pool ndaari mo, yi'i o goondinii faa imo waawi danneede, ¹⁰ haali semmbe, wi'i:

–Umma, dara e koyde maa!

Gorko oon gurbitii, darii, ina yaha. ¹¹ Nde yim6e been njiinoo ko Pool wadi duum ndeen, mbulli, mbi'i e ley haala Likoniya'en:

–Alla'en njippake dow meeden, na nanndinkinii e yim6e!

¹² Be inndiri Barnabas «Jewus», 6e inndiri Pool du «Hermes»,* sabo Pool wonnoo kaaloowo. ¹³ Suudu tooru ma66e wi'eteendu Jewus ina woni yaasin ngalluure toon. Almaami oon yuuri toon waddi ga'i maysiniraadi pinndi to dammbude narrude ngalluure toon. Kanko e yim6e been ina njiidi wadude di kirsamaaji. ¹⁴ Ammaa nde Barnabas e Pool nannoo dum ndeen, dum metti dum'en faa ceeki kaddule mu66en, kenyanii jamaa oon ina peekoo, ¹⁵ ina mbi'a:

–Wor6e, dume ngadoton do? Minen du min yim6e hono moodon. Miden mbaajoo Kabaaru Lobbo oon faa tuboon, celon gollleeji boli di, ngarton e Laamdo buurdo, tagudo kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mu66en fuu. ¹⁶ E jamaanuujji paltiidi diin o accii lenyi fuu njokka laabi mu66en. ¹⁷ E dum fuu, imo golla ko woodi faa dum seedanoo mboodirka makko. Imo tomnana on yuwoonde, imo benndinana on nyaamri e wakkati muudum. Imo waaltinira hakkillooji mon nyaamdu e seyo.

¹⁸ No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu, faa hannden wo e semmbe kadiri jamaa oon hirsande dum'en ga'i diin.

¹⁹ Caggal duum, Alhuudiyankoo6e yuuri Antiyoki e Ikoniya. Be ke6i hakkillooji yim6e been faa limni Pool kaaye. Be ndaasi dum, 6e njoppowii dum faa caggal wuro ngoon, sabo 6e miilii wo maaydo. ²⁰ Ammaa nde taalibaa6e been ngarnoo piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley wuro ngoon.

No Pool e Barnabas njeccorii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas wuro wi'eteengo Derbe. ²¹ Nde 6e mbaajinoo toon Kabaaru Lobbo fu, yim6e heew6e laatii taalibaa6e Iisaa. Caggal duum, 6e njeccii Listara e Ikoniya, kam e Antiyoki. ²² I6e beydana taalibaa6e semmbe, i6e tindina dum'en keddoo e goondinal, i6e mbi'a:

–Sanaa tampen tampiriji keewdi fadde men e naatude laamu Laamdo.

²³ E ley kawrite goondin6e deen fuu, 6e cu6anii dum'en maw6e. Caggal duum, 6e cuumii, 6e ndu'ii, 6e kalfini dum'en Joomiraado mo 6e ngoondini oon.

* **14:12** E ley diina Geresankoo6e Jewus woni hooreejo tooruujji, Hermes woni nelaado majji.

²⁴ Nde 6e ceekunoo leydi Pisidiya ndeen, 6e ngari leydi Pamfiliya. ²⁵ Be mbaajii konngol ngol ley wuro Perge. Caggal duum, 6e njippowii Ataliya. ²⁶ Toon 6e naati laana maayo manngo, 6e pornyii Antiyoki do 6e kalfinanoo moyyere Laamdo faa 6e ngolla gollal ngal 6e tilii ngaal.

²⁷ Nde 6e njottinoo ndeen, 6e kawrunduri yim6e kawrital goondin6e ngaal, 6e kaalani ngal no Laamdo nawtorii 6e, no o omtirani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e dammbugal goondinal. ²⁸ Be keddii doon faa 6ooyti, i6e ngondi e taalibaa6e been.

15

Haala kawrital gadaangal Urusaliima

¹ Yim6e w66e yuuri Yahuudiya ngari Antiyoki, ina njanngina sakiraa6e been, ina mbi'a:

—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri noon fu, on kisataa.

² Pool e Barnabas poodunduri e ma66e, ndukidi e ma66e faa tiidi. Ndelle 6e tabintini nelde Pool e Barnabas e yim6e w66e faa Urusaliima, 6e kaaldowa e nulaa6e e maw6e goondin6e been dow majjum. ³ Ndelle kawrital goondin6e ngaal neli 6e. Be peyyiti leyde Finisi e Samariya, i6e kaalana goondin6e toon haala tuubugol yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Dum laatani sakiraa6e been fuu seyo manngo. ⁴ Nde 6e njottinoo Urusaliima ndeen, kawrital goondin6e ngaal e nulaa6e e maw6e been nja66ii 6e. Be kaalani dum'en ko Laamdo gollitiri 6e.

⁵ Ammaa w66e ley goondin6e jeyaa6e e fedde Farisa'en ummii, mbi'i:

—Wajjibi 6e taadee, 6e njamiree jokkude Tawreeta Muusaa.

⁶ Nulaa6e e maw6e been kawriti faa ndaara haala kaan. ⁷ Caggal ko haalaaji diin keewii, Piyeer ummii, wi'i 6e:

—Sakiraa6e, odon anndi Laamdo subake kam e ley moodon gilla ko 6ooyi. O subake kam faa mi waajoo Kabaaru Lobbo oon hakkunde yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, faa 6e nana, 6e ngoondina. ⁸ Laamdo anndudo berde oon hollii jabanii 6e, nde hokkunoo 6e Ruuhu Ceniido hono no meeden ni.

⁹ Walaa fuu ko o senndiri en e ma66e, e ley ko o laa6iniri berde ma66e e goondinal. ¹⁰ Joonin, ko wadi de odon ndaartindoo Laamdo? Odon njowa e taalibaa6e been donngal ngal enen e maamiraa6e meeden fuu en mbaawaay ronndaade. ¹¹ A'aa. Wo moyyere Joomiraado meeden lisaa de tannyorden hisineede. Hono noon kam6e du.

¹² Kawrital ngaal fuu deyyinii siw, ina hettinii ko Barnabas e Pool pillootoo no Laamdo hokkiri dum'en wadude maandeeji kaayniidi e kaayeefiiji hakkunde lenyi goddi. ¹³ Nde 6e kettinoo haalaaji diin faa woodi fu, Yaakuuba beydi haala, wi'i:

—Sakiraa6e, kettinane kam! ¹⁴ Simon humpitii en no Laamdo artorii hakkilande yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, faa wada dum'en yim6e muudum. ¹⁵ Dum hawrii e haalaaji annabaa6e diin, hono no winndiraa ni:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Caggal duum, mi wartan,

mi nyi6too suudu Daawda saamundu nduun,

mi fonndita ko boni e mayru,

mi darna ndu katin,

¹⁷ faa yim6e heddi6e fuu tewta Joomiraado,

lenyi di noddammi fuu, faa laatoo yim6e am.

18 Joomiraado tabintindo kulle de anndunoo wadan gilla arande, kam wi'i noon.»*

19 Dum saabii miin kaa ko nji'umi, taa tiidnanen lenyi goddi tuubudi ngarti e Laamdo diin. 20 Ammaa mbinndanen be be ndeentoo e ko tooruuji tuunini e jeenu e nyaamude ko saadi e nyaamude yiyyam. 21 Gilla e jamaanuuji booydi, Tawreeta Muusaa ina jannginee ley gure deen fuu, i6e njangga dum nyaalanda fawteteende fuu ley cuudi baajordi.

Haala bataaki yaade to goondin6e be nganaa Alhuudiyankoo6e

22 Ndeen nulaabe been e maw6e e kawrital goondin6e ngaal fuu paamiri faa cu6oo wor6e e ley mu66en faa nela dum'en Antiyoki, be njaada e Pool e Barnabas. Be cu6ii Yahuuda bi'eteedo Barasaba, kam e Silas. Did6 been fuu wo ardiibe ley sakiraa6e goondin6e. 23 Inan bataaki ki be kokki dum'en:

Minen sakiraa6e moodon nulaabe e maw6e, miden njowta on, onon sakiraa6e amin lenyi goddi gondi Antiyoki e Siiriya e Silisi.

24 Min nanii yim6e yuuru6e to amin mettinirii berde moodon haalaaji, nji6ii hakkilooji moodon. Minen le, min njamiraay 6e. 25 Min ndawridii, min paamiri min cu6oo wor6e faa min nela dum'en to moodon, 6e njaada e yigiraa6e amin horsu6e Barnabas e Pool, 26 farritin6e† yonkiiji mu66en saabe Joommen Iisaa Almasiihu. 27 Dum wadi de min neli Yahuuda e Silas, paamina on ko min mbinndi e moodon duum hunnduko e hunnduko. 28 Minen e Ruuhu Ceniido, min anniyake taa min njowa on donje teddude si wanaa ko tilsii duum: 29 ndeentodon e kirsanaadi tooruuji e yiyyam e ko saadi e jeenu. Si on ndeenii ko'e moodon e kujje de, on ngadii ko woodi. Laamdo reena en!

30 Woodi, 6e kokkaa laawol, 6e njehi Antiyoki. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e kawrunduri kawrital goondin6e ngaal, 6e kokki ngal bataaki kiin. 31 Nde been janngunoo ki ndeen, ceyii sabo haalaaji diin cemmbinii berde mu66en. 32 Yahuuda e Silas wo annabaabe. Be mbaaltiniri berde sakiraa6e e haalaaji keewdi, 6e cemmbini dum'en. 33 Nde 6e booytunoo toon seeda fu, 6e ceadi e sakiraa6e been e dow jam, 6e njecii to nelnoo6e 6e toon. [34 De Silas, kam kaa, heddii toon.]‡

35 Pool e Barnabas keddii ley Antiyoki doon. Kam'en e wo66e heew6e ina njanngina ina mbaajoo konngol Joomiraado.

Jahaangal Pool dida6al

No Pool e Barnabas ceediri

36 Caggal balde seeda, Pool wi'i Barnabas:

—Njeccoden e gure de mbaajinoden konngol Joomiraado deen fuu, njippanoden sakiraa6e meeden been, ndaaren no 6e ngorri.

37 Barnabas ina yidi 6e njaada e Yuhanna bi'eteedo Marku. 38 De Pool kaa muuyaay 6e njaada e gorko oon, sabo oon seediino e ma66e Pamfliya, yaadaay e ma66e faa gollida e ma66e. 39 Barnabas e Pool luuri faa ceedi. Mono e ma66e fuu subii neddo goddo. Barnabas yaadi e Marku, naati laana maayo, fonndii ruunde§ Kipirus. 40 Pool du subii yaadude e Silas. Sakiraa6e been kalfinii 6e e hinney Joomiraado de 6e ndilli. 41 Be ndewi leyde Siiriya e Silisi, i6e cemmbina kawrite goondin6e deen.

* 15:18 Amos 9.11-12. † 15:26 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum. ‡ 15:34 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 34. § 15:39 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

16

No Timote yaadi e Pool e Silas

¹ Pool wari Derbe. Caggal duum, o yottii Listara. Goondindo bi'eteedo Timote ina tawaa doon. Inniiko wo Alhuudiyanke goondindo, de baabiiko wo neddo yuurudo Geres. ² Sakiraa6e won6e Listara e Ikoniya been ina ceedanoo mo wo o lobbo. ³ Pool ina yidi faa o yaada e mu66en. Ndelle yaari mo faa o taadee tafon, sabo Alhuudiyankoo6e won6e e leyde deen been fuu ina anndi baabiiko wo yuurudo Geres. ⁴ Ley gure de 6e peyyiti deen, i6e njottinana goondin6e jamirooje de nulaa6e e maw6e won6e Urusaliima been kolli 6e njokka. ⁵ Hono noon, kawrite goondin6e deen ina beydoo semmbe ley goondinal, ina beydoo heewude nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

⁶ Ruuhu Ceniido hadi 6e waajaade konngol ngol ley Aasiya. Saabe majjum 6e ndewi leydi Firigiya e leydi Galaatiya. ⁷ Nde 6e ngarnoo keerol Misiya ndeen, 6e pili yaade Bitiniya, ammaa Ruuhu Iisaa accaay 6e naata. ⁸ Saabe duum, 6e paltii Misiya, 6e naati e wuro wi'eteengo Torowas. ⁹ Jemma oon, Pool hefi holleede. O yi'i gorko Makedoniyanke ina darii, ina nyaagoo mo ina wi'a:

—Ngaraa Makedoniya, mballaa min!

¹⁰ Nde Pool yiinoo ko hollaa dum ndeen, wakkati oon ni, filii yahude Makedoniya. Min tannyorii Laamdo noddii min faa min mbaajoo 6e Kabaaru Lobbo.

No Lidiya goondiniri waaju Pool ley Filipi

¹¹ Hono noon, min naati laana maayo yuuruka Torowas, min ponndii ruunde Samotaras. Jaango majjum, min ponndii Neyapolis. ¹² Min yuwi doon, min ponndii Filipi. Filipi wo ngalluure mawnde e leydi Makedoniya nde Romankoo6e ndawranta. Min ngadi balde seeda doon. ¹³ Nyalaande fowteteende, min njaltiri wuro ngoon hedde daande maayo to min miili Alhuudiyankoo6e na mboownoo wadude du'aare. Min tawi doon rew6e ina kawriti. Min njoodii, min mbaajii 6e. ¹⁴ Gooto ma66e wo debbo jokkudo Laamdo bi'eteedo Lidiya. Wo o connoowo kaddule bodeeje, jeyaado ngalluure wi'eteende Tiyatira. Imo hettindii waaju oon, de Joomiraado omti 6ernde makko faa o jaba ko Pool waajotoo duum. ¹⁵ Kanko e koreeji makko fuu 6e lootaa lootagal batisima. Caggal duum, o nyaagii min, o wi'i:

—Si odon tiigorii kam mi goondindo Joomiraado fu, ngaree suudu am, mbeeranon kam.

O tilsinani min faa min njabi.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

¹⁶ Nyannde wootere miden njaha to nokkuure wadirde du'aare. Kordo gondudo e ginnaaru hawriti e amin. Wo o ji'owoo ko warata. Joomiraabe makko ke6ii kaalisi keewde e ndaggadaaku makko nguun. ¹⁷ O jokki min, minen e Pool, imo feekoo, imo wi'a:

—Yim6e 6e wo gollanoo6e Laamdo Toowdo! I6e mbaajoo on laawol kisindam!

¹⁸ Balde keewde imo wada noon faa 6ernde Pool ummii, hucciti e makko, wi'i ginnaaru nduun:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e debbo o!

Ginnaaru nduun yalti wakkati oon pay. ¹⁹ Nde joomiraabe kordo oon paamunoo laawol mu66en hemrude ceede e makko timmii fu, nanngi Pool

e Silas, ndaasi dum'en ngaddi faa ley luumo yeeso sarotoo6e wuro ngoon.
²⁰ Ndeen 6e njaari dum'en to hooree6e, 6e mbi'i:

—Wor6e dido 6e wo Alhuudiyankoo6e. I6e ngadda baasi e wuro meeden ngo. ²¹ I6e mbaajoo al'aadaaji di ndaganaaki en nja6en naa ngollen, sabo en Romankoo6e.

²² Jamaa oon ummanii 6e. Hooree6e 6een njamiri 6e 6ortee kaddule ma66e, de 6e piiree loosi. ²³ Be piyaa faa naawi, 6e paddaa ley kasu. Hooree6e 6een njamiri kayboowo kasu oon hayba 6e faa wooda. ²⁴ Oon le, nde he6unoo yamiroore ndeen fu, nanni 6e e ley suudu kasu hakkundeeru. O geyyiri koyde ma66e geyyelle ledde.

²⁵ Hakkunde jemma oon, Pool e Silas ina ngada du'aare, ina njimana Laamdo. Kasunkoo6e wo66e 6een du ina kettindanii 6e. ²⁶ De wakkati gooto, leydi dimmbii dimmbagol manngol faa jooynirde kasu deen njergii. Wakkati oon du, dammbude deen fuu omtii, geyyelle kasunkoo6e deen fuu ka66itii. ²⁷ Nde kayboowo oon finnoo de yi'i dammbude kasu deen ina omtii fu, soorti kaafaahi muudum faa waritoo, miilii kasunkoo6e 6een ndoggii.

²⁸ Pool yeewnii faa toowi, wi'i mo:

—Taa wadu hoore maa ko boni, min fuu do min ngonii!

²⁹ Ndeen kayboowo oon njaarii jaynorgol. O doggiri kasu to Pool e Silas ngonii toon, o hippii yeeso mu66en, heddi imo diwna. ³⁰ Caggal duum, o wurtini 6e, o wi'i 6e:

—Joomiraabe, noy kaanumi wadude faa mi hisa?

³¹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Goondin Iisaa Joomiraado, ndeen a hisan, aan e koreeji maa fuu.

³² Be mbaajii mo konngol Joomiraado, kanko e koreeji makko fuu. ³³ Faa 6ooyti seeda, ley jemma oon o yaari 6e, o lootowi barme ma66e. Wakkati oon du o lootaa lootagal batisima, kanko e koreeji makko fuu.

³⁴ O nanni Pool e Silas suudu makko, o hokki dum'en nyaamdu. Kanko e koreeji makko fuu 6e ceyii sabo 6e ke6ii goondinde Laamdo. ³⁵ Nde weetunoo ndeen, hooree6e Romankoo6e neli yim6e laamu mbi'a kayboowo oon yoppa wor6e dido 6een. ³⁶ Kayboowo oon haalanowi dum Pool, wi'i:

—Hooree6e 6een nulii njoppedon. Mburtee joonin, njehee e jam.

³⁷ Ammaa Pool jaabii, wi'i:

—Be njamirii min piyee yeeso yim6e tawa min caraaka, fay si min dido fuu min Romankoo6e. Be nanni min e kasu. Joonin 6e njaltiniran min cuncukka naa? Dum kaa laatataako. Sanaa kam6e e ko'e ma66e, 6e ngara 6e njaltina min!

³⁸ Yim6e laamu 6een kaaltani hooree6e Romankoo6e 6een haala kaan. Been kuli nde nannoo Pool e Silas wo Romankoo6e ndeen. ³⁹ Be njehi, 6e curowi dum'en, 6e mburtini dum'en kasu toon. Be nyaagii dum'en ndilla wuro ngoon. ⁴⁰ Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu ndeen, naati galle Lidiya. Be nji'i sakiraa6e 6een, 6e cemmbini berde mu66en. Caggal duum, 6e ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

¹ Pool e Silas peyyiti Amfipolis e Apoloni faa njottii Tesaloniiki. Ina woodi waajordu Alhuudiyankoo6e toon du. ² Pool wadi no woowri, naati ley waajordu nduun. Nyalaade powteteede tati imo liddundura e ma66e imo fiirtana 6e Binndi diin. ³ O fiirtani 6e, o holli 6e ina tilsunoo Almasiihu oon torree, ummintinee e maayde. O wi'i 6e:

–Iisaa mo mbaajotoomi on haala muudum oon, kam woni Almasiihu.

⁴ Wo66e ma66e tannyori dum goonga, njokki mo, kanko Pool, e Silas. Yim6e Geresankoo6e rewo6e Laamdo heew6e e rew6e saahi6e duudu6e du njokki 6e. ⁵ Alhuudiyankoo6e 6e nganaa goondin6e been kiri Pool e Silas, nanggi yim6e huyfu6e yiilotoo6e ley luumo, kawrunduri dum'en. 'Be njirkiti ngalluure ndeen fuu. 'Be naati e galle Yason, i6e piloo Pool e Silas faa 6e njaara dum'en yeeso yim6e wuro. ⁶ Nde 6e kunnginoo yiitude dum'en ndeen, 6e ndaasi Yason e sakiraa6e wo66e, 6e ngaddi dum'en to sarotoo6e ngalluure ndeen, i6e peekoo, i6e mbi'a:

–Yim6e umminoo6e baasi e aduna o fuu ngarii do. ⁷ Yason weerni dum'en! 'Be fuu ko 6e ngadata duum ina luttunduri e sariya kaananke Roma mawdo oon. I6e mbi'a kaananke goddo ina woodi, bi'eteedo Iisaa.

⁸ Haalaaji diin njirkiti jamaa oon e sarotoo6e ngalluure ndeen. ⁹ Sarotoo6e been njomni Yason e wondu6e e muudum been, nja6i buudi diin, de njoofi dum'en.

No yim6e Bereya nja66orii Kabaaru Lobbo

¹⁰ Jemma oon pay, sakiraa6e been neli Pool e Silas Bereya. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njei to waajordu Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Yim6e won6e doon ina 6uri Alhuudiyankoo6e won6e Tesaloniiki been jikku lobbo. 'Be njakkitorii konngol Pool ngool e juude didi. I6e piloo ley Binndi diin nyannde fuu faa 6e ndaara yalla ko Pool waajii duum wo goonga. ¹² Heew6e e ma66e ngoondini, kam e rew6e Geresankoo6e saahi6e e wor6e Geresankoo6e heew6e. ¹³ Nde Alhuudiyankoo6e Tesaloniiki paamunoo Pool waajake konngol Laamdo ley Bereya ndeen, 6e ngari toon, 6e njirkiti jamaa oon, 6e ummini hakkillooji mu66en. ¹⁴ Wakkati oon fu, sakiraa6e been neli Pool to maayo manngo faa hooya laana, de Silas e Timote keddii doon. ¹⁵ Dowtu6e Pool been njaadi e muudum faa Ateena. Pool yeccini 6e Bereya faa 6e kaalana Silas e Timote ngara to muudum law.

No Pool waajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

¹⁶ Pool ina doomi 6e Ateena fadde ma66e warude. 'Bernde muudum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooruuji noon. ¹⁷ Dum wadi de o haaldi e Alhuudiyankoo6e e rewo6e Laamdo won6e ley waajordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yim6e wuro ngoon taliyaare to 6e kawritata toon. ¹⁸ Wo66e ley filotoo6e paamal wi'eteede Epikuri'en e Sito-yoko'en njaabunduri e makko. Wo66e ina mbi'a:

–Dume borbortoowo o haalata?

Wo66e du ina mbi'a:

–Imo nanndi e baajotoodo haala tooruuji janani.

Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa haala Iisaa e ummital maay6e o waajinoo 6e.

¹⁹ Ndeen 6e kooyi Pool, 6e njaari dum waamnde to kawrital Areyopagus* wadafa. 'Be mbi'i dum:

–Midén njidi anndude diina keso mo mbaajotodaa oon. ²⁰ Si goonga, ada to66a e noppi amin haalaaji di min mboowaa nanude. Midén njidi anndude maanaa majji.

²¹ Tawi Ateenankoo6e e janan6e joodi6e toon been ngollataa huunde fuu si wanaa hetindaade huunde heyre naa fillitaade nde.

²² Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:

* **17:19** Areyopagus wo kawrital 6urngal fuu toowude e ardi6e ngalluure Ateena.

—Ateenankoo6e, mi yi'ii on yiduf6e diina moodon sanne. ²³ Sabo ko njiiltiimi e ngalluure moodon duum, mi yi'ii cuudi moodon dewirdi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere: «Saabe Alla mo anndaaka».† Ndelle, Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on. ²⁴ Laamdo tagudo adunaaru e ko woni e muudum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O joodataako ley cuudi nyi6iraadi juude. ²⁵ O haajaaka yim6e ngollana mo fay huunde, sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurndam e foofaango e huunde fuu. ²⁶ E neddo gooto Laamdo wurtiniri lenyi diin fuu, joyyini dum'en e adunaaru ndu. Gilla dum wadaay, o darnii wakkatiiji e keeri kodorde mu66en. ²⁷ Laamdo wadii dum faa 6e piloo dum, 6e memmemta faa 6e njiita dum. E dum fuu o woddaaki fay gooto e meeden. ²⁸ Kam wadi de eden mbuura, eden njaha, eden ngonni do. Hono noon du yimoo6e moodon wo66e mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»

²⁹ Sabo en yuwdi makko, en kaanaa miilaade imo nanndi e tooru moyyiniraandu kanje naa cardi naa hayre sehaande, nde neddo moyyinirta nyeenyal e hakkillo. ³⁰ Laamdo rewtdaaki yim6e nde ngonnoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yim6e fuu tuuba do tawaa fuu. ³¹ Sabo o wadii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarortoo dum e neddo mo o subii oon. O hollii yim6e fuu dum wo goonga nde o ummintinnoo neddo oon e maayde.

³² Nde 6e nannoo Pool ina waajoo haala ummital maay6e ndeen, wo66e na njalnoro mo, de wo66e na mbi'a:

—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonnde.

³³ Nii Pool wurtorii ley ma66e. ³⁴ Wo66e njokki mo, ngoondini. Gotoo ma66e ina wi'ee Diyoniisus, jeyaado e kawrital Areyopagus. Kam e debbo bi'eteedo Damaris, e wo66e katin du ngoondini.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

¹ Caggal duum, Pool dilli Ateena, yehi Korintu. ² O tawi toon Alhuudiyanke bi'eteedo Akila, jeyaado leydi mbi'eteendi Ponta. Booyay ko oon e deekum bi'eteedo Pirisilla yuuri Itali, sabo Kalawdiyus kaananke mawdo oon yamirino Alhuudiyankoo6e fuu mburtoo Roma.* ³ Pool yehi ndarude 6e. ³ O wondi e ma66e doon, imo gollida e ma66e sabo wo o ga6oowo hukumuuji hono no ma66e ni. ⁴ Nyalaande fowteteende fuu, Pool ina liddundura e Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e ley waajordu. Imo filoo faa 6e ngoondina.

⁵ Nde Silas e Timote yuurnoo Makedoniya njottii Korintu ndeen, Pool watti hakkillo muudum fuu e waajaade, ina seedanoo Alhuudiyankoo6e 6een lisaawoni Almasiihu. ⁶ Ammaa saabe ko 6e calanii mo, i6e njenna mo, o fiddi kaddule makko, o wi'i 6e:

—Si Laamdo jukkake on fu, wo feloore moodon! Miin kaa, mi walaa feloore. Gilla joonin mi yahan to 6e nganaa Alhuudiyankoo6e.

⁷ O dilli doon, o yehi to gorko jokkudo Laamdo, bi'eteedo Tiitu Yustus, mo galle muudum takkii e waajordu nduun. ⁸ Kirispus, hooreejo waajordu nduun oon, kam e koreeji muudum fuu ngoondini Joomiraado. Heew6e e Korintunkoo6e hettindi6e 6een ngoondini, de lootaa lootagal batisima.

⁹ Jemma gooto Joomiraado haaldi e Pool ley holleede, wi'i:

† 17:23 Ateenankoo6e ngadi e rewrewe innde alla mo anndaaka, taa tooru ndu 6e njeggiti fuu mettina. *

18:2 Yamiroore Kalawdiyus riiwude Alhuudiyankoo6e Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede lisaaw.

–Taa hulu, taa deyyina. Waaja, ¹⁰ sabo mido wondi e maafa. Fay gooto waawaa torrude ma. Mido woodi yim6e heew6e ley ngalluure nde.

¹¹ Pool joodii hakkunde ma66e hitaande e lebbi jeggom, ina janngina 6e konngol Laamdo.

¹² Nde Galliyo laaminoo leydi Akaya ndeen, Alhuudiyankoo6e paamiri, ummanii Pool, njaari dum suudu sariya, ¹³ peli dum, mbi'i:

–Gorko o na nannga hakkillooji yim6e faa ndewra Laamdo e laawol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.

¹⁴ Pool anniyii faa jaaboo 6e, de Galliyo wi'i Alhuudiyankoo6e been:

–Alhuudiyankoo6e, si tawii wo toonya naa gollal bonngal o wadi on, mi ja6anan on ko mbullitidon dow makko duum. ¹⁵ Ammaa wo dum jeddi dow haalaaji diina moodon e inde tan. Wo jeddi dow sariya moodon onon. Ndelle sanaa carodon onon e ko'e moodon. Miin kaa, mi sarataako kulle deen!

¹⁶ Caggal duum, o wurtini 6e suudu sariya nduun. ¹⁷ Joonin le, 6e fuu 6e nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduun, 6e piyi dum yeeso suudu sariya doon. Ammaa e dum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yeccorii Antiyoki

¹⁸ Pool 6ooyti doon balde keewde. Caggal duum, o waynunduri e sakiraa6e been, o naati laana, o fonndii Siiriya, kanko e Pirisilla e Akila. Fadde makko naatude laana kaan, o la6i hoore makko nokku bi'eteedo Kankiriya saabe ko o hunii Laamdo. ¹⁹ Be njottii Efeesu. Pool yoppi doon Pirisilla e Akila. Kam kaa naati waajordu ina liddundura e Alhuudiyankoo6e been. ²⁰ Be nyaagii mo o wonda e ma66e, de o ja6aay. ²¹ Nde o waynundurannoo e ma66e ndeen, o wi'i:

–Mi wartowan to moodon si Laamdo ja6ii.

O naati laana, o dilli Efeesu. ²² O yehi faa o yottii Kaysariya, de o yeenti Urusaliima faa o jowta kawrital goondin6e ngaal. Caggal duum, o yehi Antiyoki.

Jahaangal Pool tata6al

²³ Pool 6ooyti toon seeda de dilli. O feyyiti leydi Galaatiya e leydi Firigiya, imo yaha imo semmbina berde taalibaabe toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

²⁴ Alhuudiyanke bi'eteedo Apolos, dimaado Alesandiri, wari Efeesu. Wo o baawdo haala, anndudo Binndi diin, ²⁵ janngudo laawol Joomiraado. Imo teenji e waaju sanne, imo janngina kabaaru Iisaa faa laa6a. De wo lootagal batisima ngal Yaayaa wadunoo ngaal tan o anndi. ²⁶ Imo waajoroo tannyoral e ley waajordu nduun. Nde Pirisilla e Akila kettindaninoo mo fu, njaari mo, piirtani mo laawol Laamdo ngool, 6eydani mo ko o anndaano. ²⁷ Nde Apolos anniyinoo yaade leydi Akaya ndeen, sakiraa6e been mballi mo. Be mbinndani taalibaabe won6e toon been bataaki nja66oo mo faa wooda. Nde o yottinoo toon ndeen, o walli goondin6e been e dow moyyere Laamdo sanne. ²⁸ Sabo imo yedda Alhuudiyankoo6e imo li6a haala mu66en hakkunde yim6e, imo hollira dum'en ley Binndi Ceniidi wo Iisaa woni Almasihu.

19

No Pool semmbindiniri goondin6e ley Efeesu

¹ Nde Apolos wonnoo Korintu ndeen, Pool jokki laawol ley baamle, yehi Efeesu. O tawi toon taalibaabe. ² O yami dum'en, o wi'i:

–Nde ngoondinnodon ndeen yalla on ke6ii Ruuhu Ceniido naa?

Be njaabii mo:

—Min nanaay yalla Ruuhu Ceniido ina woodi du, sakko min ke6a.

³O yami 6e, o wi'i:

—Ndelle, lootagal batisima ngale ke6udon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Lootagal batisima Yaayaa ngaal.

⁴Pool wi'i:

—Yaayaa lootirii yim6e batisima tuubugol hakke, ina wi'a yim6e been ngoondina garoowo caggal muudum oon, dum woni Iisaa.

⁵Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e lootaa lootagal batisima dow innde Iisaa Joomiraado. ⁶Nde Pool yownoo juude muudum dow ma66e fu, Ruuhu Ceniido jippii e ma66e, i6e kaalda demle janane, i6e kaalda annabaaku. ⁷I6e ngada hono yim6e sappo e dido.

⁸Pool naati e ley waajordu nduun, ina waajoroo 6e tannyoral haddi lebbi tati. Imo haalda e ma66e, imo liddundura e ma66e, imo filoo faaminde 6e haala laamu Laamdo. ⁹Ammaa yoor6e berde na ngoni ley ma66e, nja6aay goondinde, ina mbonna laawol Joomiraado ngool yeeso yim6e fuu. Dum wadi de Pool seedi e ma66e, yaari taalibaa6e been feere, ina waajoo dum'en nyannde fuu e ley janngirde neddo bi'eteedo Tiranus. ¹⁰O golliri noon faa hi66i duu6i didi, faa joodi6e e leydi Aasiya been fuu nani konngol Joomiraado ngool, gilla e Alhuudiyankoo6e faa e Geresankoo6e.

¹¹Laamdo hokki Pool wadufe kaayeeffiji mawdi. ¹²Fay tekke e kaddule meemude 6anndu makko ina njaaree, njowee e dow nyaw6e. Nyaw6e been ndada e nyawuuji mu66en, ginnaaji na mburtoo e mu66en. ¹³Wob6e ley Alhuudiyankoo6e na njiiloo faa ndiwa ginnaaji. Be pilii riiwrude dum'en e innde Iisaa, 6e mbi'i:

—E Innde Iisaa mo Pool waajotoo haala muudum oon, njaltee!

¹⁴Gooto e hooree6e almaami'en, Alhuudiyanke bi'eteedo Sikewa, 6i66e muudum wor6e njeddo ngadii noon, ¹⁵faa ginnaaru jaabii dum'en, wi'i:

—Mido anndi Iisaa, Pool du mido anndi haala muudum. De onon kaa, wo on beye?

¹⁶Neddo gondudo e ginnaaru oon hipporii 6e semmbe faa jaalii 6e, torri 6e faa 6e ndoggi. Be njalti suudu nduun 6alli 6oli barmudi. ¹⁷Kabaaru majjum sankitii hakkunde Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e joodi6e Efeesu fuu. Kulol nanngi 6e fuu, innde Iisaa Joomiraado teddinaa. ¹⁸Heew6e e goondin6e been ngari, kaalti lutti di ngadunoo. ¹⁹Dabarankoo6e heew6e kawrunduri dewte mu66en, mbuli de yeeso yim6e fuu. Be kiisii coggu majje, 6e tawi ina wada buudi cardi ujunaaje capande joy.* ²⁰Hono nii, haala Joomiraado kaan beydorii sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawdo wadri ley Efeesu saabe laawol Joomiraado

²¹Caggal duum, Pool siini feyyitinde Makedoniya e Akaya faa fonndoo Urusalima. O wi'i:

—Si mi tilake toon fu, tilay mi yaha Roma du.

²²O neli gollidoo6e e makko dido, Timote e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko kaa, o heddii leydi Aasiya seeda. ²³Wakkati oon, fitina mawdo wadi saabe laawol Joomiraado ngool. ²⁴Baylo tafoowo cardi bi'eteedo Demetirus ina tafa cuuroy cardi nanndukoy e suudu tooru wi'eteendu Artemis. Imo

* **19:19** Dum hawrata e golle jokolle faa wada duu6i hemre e capande joy.

heba e majjum tino heewngo, kanko e golloo6e makko. ²⁵ O hawrunduri dum'en, kam'en e golloo6e golle juude hono ma66e, o wi'i 6e:

—Yigiraa6e, o6on anndi wo e gollal ngal jawdi meeden fuu yuuri. ²⁶ O6on nji'a, o6on nana no Pool oon hebiri hakkillo yim6e heew6e, ina wosina dum'en, wanaa ley Efeesu do tan, ley leyde Aasiya fuu. Imo wi'a 6e kulle deweteede de yim6e moyyiniri juude mu66en deen nganaa deweteede. ²⁷ Si jokkirii nii fu, yim6e mbonnan golle meeden. Wanaa dum tan, yim6e ndaardan suudu tooru Artemis nduun du hono 6olum. Yim6e celan teddinde tooru meeden mawndu ndu won6e Aasiya e adunaaru ndu fuu ndewata nduun.

²⁸ Nde 6e nannoo haalaa6i diin ndeen, 6erde ma66e ku66i, heddii i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo! Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

²⁹ Ngalluure ndeen fuu jii6ii. Jamaa oon fuu doggiri taliyaare fiyo ndeen. Be ndaasi Gayus e Aristarka Makedoniyankoo6e, yaadiraa6e Pool 6een. ³⁰ Pool ina yidi naatude hakkunde jamaa oon, ammaa taalibaa6e 6een ka6i mo. ³¹ Wo66e ley hooree6e leydi Aasiya, yigiraa6e makko, neli e makko ina nyaagoo mo taa o naata taliyaare toon. ³² Wakkati oon, jamaa oon ina jii6ii sanne. Bee do ina mbullana dum, 6ee to ina mbullana dum ga. Ko 6uri heewude e yim6e 6een, anndaa fay ko waddi dum'en doon. ³³ Yoga e jamaa oon kaaltani haala ka gorko bi'eteedo Alesandere mo Alhuudiyankoo6e 6een ngadi kaaloowo mu66en. Alesandere muuyi jakkanaade yim6e muudum 6een, de huncani jamaa oon junngo faa haalda e mu66en. ³⁴ Ammaa nde 6e annditinnoo wo o Alhuudiyanke ndeen, 6e fuu 6e keddii i6e yeewnoo faa wadi leeruujii didi, i6e mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

³⁵ Ko saktii, binndoowo ngalluure ndeen deyyini jamaa oon, wi'i:

—Onon Efeesunkoo6e, ngalluure Efeesu nde woni hayboore suudu dewal Artemis deweteedo mawdo oon, kam e natal muudum yuurungal dow kammu ngaal. Yim6e fuu na anndi dum. ³⁶ Fay gooto waawaa yeddude dum. Ndelle o6on njeji jippinde hakkillooji moodon taa ngolliron fay huunde e henyaa6e. ³⁷ Wor6e 6e ngaddudon 6een, nganaa wujjo6e kulle suudu dewal, nganaa yennoo6e deweteedo meeden oon. ³⁸ Si tawii Demetirus e tafoo6e cardii 6een ina ngoodi ko njidi wullitaade fu, nyalaade careteede ina ngoodi, sarotoo6e du na ngoodi. ³⁹ De si na woodi ko pilotodon ko 6uri dum fu, wo to kawrital saahi6e dum saroytee. ⁴⁰ Eden mbaawi felireede muurtere wadunde hannden ndeen, sabo fitina ga'udo nii walaa sabaabu fay gooto.

Caggal haalaa6i diin, o yoofi jamaa oon sankitii.

20

No Pool yaari leyde Makedoniya e Geres

¹ Nde fitina oon faltinoo ndeen, Pool hawrunduri taalibaa6e 6een, de semmbiniri dum'en e haala. Caggal duum, waynii dum'en, fonndii Makedoniya. ² O yiiltii ley leydi ndiin, imo semmbina yim6e toon e waajuuji keewdi. Caggal duum, o yottii Geres. ³ O wadi toon lebbi tati. Nde o segilinoo faa o naata laana yaade Siiriya fu, o nani Alhuudiyankoo6e ndawridii faa mbara mo. Ndelle o anniyii yeccoraade laawol Makedoniya. ⁴ Inan yaadiraa6e makko: Sopater 6ii Pirrus jeyaado Bereya, e Aristarka e Sekundus jeyaa6e Tesaloniiki, e Gayus jeyaado Derbe, e Timote. Woodi du Tikiku e Torofim jeyaa6e leydi Aasiya. ⁵ Been ardii min, ndoomowi min wuro wi'eteengo Torowas. ⁶ Minen, min naati laana yaade Filipi caggal iidi buuru

mo wattaaka rabilla. E ley balde joy min kewti 6e Torowas, min ngadi doon jeddiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

⁷ Nyannde arandeere e jeddiire, tawi miden kawriti faa min keltoo buuru.* Pool ina waajoo yim6e been, sabo imo anniyii dillude jaango majjum. O heddi e waaju oon faa hakkunde jemma. ⁸ Lampe keewde ina ngon e ley suudu dowuuru ndu min kawriti ley muudum nduun. ⁹ Suka jokolle bi'eteedo Ewtikus ina joodii dow feneetere. Ko Pool juutini waaju muudum oon duum, Ewtikus nɔɔji, faa daanii doyngol teddungol. O saami yuuwde e feneetere sooro tata6o ngoon. Nde 6e kuncunoo mo ndeen, tawi o maayii.

¹⁰ Ammaa Pool jippii, hippii e makko, hooyi mo e juude muudum, wi'i:

–Mbaaltee! Yonki makko wartii!

¹¹ Ndeen Pool yeenti, heltii buuru, nyaami. Caggal duum, o warti e waaju makko faa weeti, de o dilli. ¹² Suka jokolle oon hooraa ina wuuri. Dum waaltini berde ma66e sanne.

No Pool waynorii hooree6e goondin6e won6e Efeesu

¹³ Minen, min artii yaade, min naati laana yaade Asos do min njeji nannude Pool, sabo imo anniyii jaarude toon koyde. ¹⁴ Nde min tawunduri Asos ndeen, min nanni mo laana, min njottii Mitilene. ¹⁵ Min yuwi doon e laana, min njottowii jaango muudum yeeso ruunde† Kiyos. Fa66i-jaango muudum min paltorii dakkol ruunde Samos, de fa66iti-jaango mum min njottii Miletus. ¹⁶ Pool anniyii wosaade Efeesu, faa taa 6ooya ley leydi Aasiya ndiin. Imo henyani yottaade Urusaliima nyannde iidi benndal alkama si tawii na laato.

¹⁷ Nde Pool wonnoo Miletus ndeen, nelani hooree6e kawrital goondin6e Efeesu been. ¹⁸ Nde 6e ngarnoo ndeen, o wi'i 6e:

–Odon anndi no ngorrumi e moodon gilla nde koyngal am naatunoo e leydi Aasiya ndi faa warde hannden. ¹⁹ Mi gollirani Joomiraado leeyinkinaare fuu, kam e gondi keewdi e torraaji di Alhuudiyankoo6e umminani kam diin. ²⁰ Odon anndi mi suudaay on huunde fuu ko nafata on, mi waajake on, mi jangginii on hakkunde yim6e e ley galleeji moodon. ²¹ Mi tindinii Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e fuu tuubana Laamdo, ngoondina Joomiraado meeden Iisaa. ²² Joonin, Ruuhu Ceniido na yaara kam Urusaliima, mi anndaa ko hewtoytoo kam toon. ²³ Ko anndumi tan, Ruuhu Ceniido oon na holla kam ley gure deen fuu ina wi'a kam geyyelle e torraaji ina ndoomi kam. ²⁴ De miin kaa, mi hiisaaki nguurndam am e maayde am fuu si mi timminii dadundurgol, mi hebii yottinde gollal ngal Iisaa Joomiraado halfini kam ngaal. Gollal ngaal woni seedaade Kabaaru Lobbo haala hinney Laamdo.

²⁵ Mi yiilake hakkunde moodon, mido waajoo haala laamu Laamdo. De joonin mido anndi on nji'oytaa kam katin. ²⁶ Dum wadi de mido sappoo on hannden dum do: si tawii gooto moodon halkii, wanaa feloore am. ²⁷ Sabo mi waajake on anniyaaji Laamdo fuu, mi suudaay on fay huunde. ²⁸ Ndeenee ko'e moodon, ndeenon caggal ngal Ruuhu Ceniido halfini on faa kaybon ngaal. Laatodon duroo6e kawrital goondin6e Laamdo, ngal soodiri yiyyam 6iyum. ²⁹ Miin, mido anndi caggal am yim6e bon6e cooroto e ley moodon hono no pobbi jolbudii, katin du di accataa caggal ngaal. ³⁰ Fay e ley moodon

* **20:7** Heltaade buuru ina fiirta rewruude Laamdo hiraande seniinde. † **20:15** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

danyan wor6e ummi6e ina mbaajoo waajuuji fewreeji faa pooda taalibaabe been njokka dum'en. ³¹ Dum le, kakkilon! Miccitodon, jemma e nyalooma fuu faa wadi duu6i tati, mi selaay tindinirde gooto moodon fuu e gondi.

³² Joonin, mido halfina on Laamdo, e konngol hinney muudum. Konngol ngool ina waawi sembinde on e ley goondinal mon, hokka on ko resani seni6e fuu. ³³ Abada mi muuyaay fay huunde e moodon, wanaa cardi, wanaa kanje, wanaa kaddule. ³⁴ Onon e ko'e moodon, odon anndi juude am de kumti haajuuji am e haajuuji wundu6e e am. ³⁵ Mi hollii on e kabaaruuji diin fuu, sanaa ngolliron noon, mballon tampu6e. E ley duum fuu, miccodon fii do haalaaji di Joomiraado meeden Iisaa haali kam e hoorem: «Kokkudo 6uri kokkaado barke.»

³⁶ Nde Pool tilinoo haalde dum ndeen, kam e ma66e fuu 6e kofii, 6e ndu'ii. ³⁷ Be fuu 6e mboyi bojji mawdi, 6e kippii e Pool, 6e mucii dum. ³⁸ Ko 6uri mettude 6e fu, ko o wi'i 6e nji'ataa mo katin duum. Caggal duum, 6e dowti mo faa o naata laana maayo.

21

No Pool yaari Urusaliima

¹ Nde min ceedunoo e ma66e ndeen, min naati laana maayo, min mbosaaki, min njehi ruunde Kos. Jaango majjum, min njehi ruunde Rodosa. Min yuwi doon, min njottii wuro Patara. ² Min ke6i laana peyyitooha yaade leydi Finisi. Min naati, min ndunnyi. ³ Nde min njahunoo faa min kaynii Ruunde Kipirus dakkol amin gere nano fu, min ponndii leydi Siiriya. Min njottii toon, min njippii wuro wi'eteengo Tirus.

Wo doon laana kaan jippinta gineeji muudum. ⁴ Min tawi taalibaabe, min ngondi e mu66en doon balde jeddi. I6e mbiira Pool ley Ruuhu Ceniido taa yaha Urusaliima. ⁵ Nde jeddiire ndeen hi66unoo ndeen, min ndilli. Be fuu 6e dowti min faa min njalti wuro ngoon, kam6e e rew6e e sukaabe. Min kofii hunduko maayo manngo, min ndu'ii. ⁶ Nde min mbaynundurnoo ndeen, minen kaa min naati laana, kam6e du 6e njeccii cuudi ma66e.

⁷ Nde min naatunoo laana Tirus min ndilli fu, min njehi Potolemayis. Min njowtowi sakiraabe toon, min nyallidi e ma66e, min mbaali. ⁸ Jaango majjum, min ndilli doon, min njehi Kaysariya. Min naatowi suudu Filipu baajotoodo Kabaaru Lobbo oon, min njippanii dum. Wo o gooto hakkunde subaa6e njeddo Urusaliima been.* ⁹ Imo jogii 6i66e rew6e nayo 6e 6aŋaaka, haaldoo6e annabaaku. ¹⁰ Nde min ngadunoo doon balde seeda fu, annabaajo bi'eteedo Agabus yuuri Yahuudiya, ¹¹ wari to amin. O hooyi ka66orgol Pool, o ha66i juude makko e koyde makko. O wi'i:

—Ruuhu Ceniido wi'i: nii Alhuudiyankoo6e won6e Urusaliima been ka66irta jeydo ka66orgol ngol oon, ngatta dum e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en.

¹² Nde min nannoo dum ndeen, minen e jeyaa6e doon been fuu, min nyaagii Pool taa yaha Urusaliima. ¹³ Pool kaa jaabii, wi'i:

—Dume wadi de odon mboya, odon keccindina bernde am? Miin, mido segilani ko wanaa ha66eede tan, mido segilani fay maayde ley Urusaliima saabe innde Iisaa Joomiraado.

¹⁴ Nde min paamunoo min mbaawaay waylitinde anniya makko ndeen, min celi mo, min mbi'i:

—Joomiraado wada muuyde muudum!

* 21:8 Golle Nulaa6e 6.1-6, 8.5.

No Pool yottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

¹⁵ Nde waɗunoo balde seeda fu, min cegilii, de min ponndii Urusaliima. ¹⁶ Taalibaa6e Kaysariya wo66e njaadi e amin, njaari min galle gorko bi'eteedo Manason faa min njippanoo dum. Manason wo jeyaado Kipirus, laatiido taalibaajo gilla ko 6ooyi.

¹⁷ Nde min njottinoo Urusaliima ndeen, sakiraa6e been nja66orii min seyo. ¹⁸ Jaango majjum, min njaadi e Pool to Yaakuuba. Maw6e kawrital goondin6e been fuu ina tawaa toon. ¹⁹ Caggal ko o jowti 6e duum, o fillitanii 6e huunde fuu ko Laamdo waɗani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e saabe golle makko. ²⁰ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e njetti Laamdo. Be mbi'i Pool:

—Sakiike amin, a yi'ii Alhuudiyankoo6e ujunaaje ngoondinii. Faa handen i6e tinnii e jokkude Tawreeta Muusaa. ²¹ Be kaalanaama ada janngina Alhuudiyankoo6e won6e hakkunde lenyi goddi njoppa Tawreeta Muusaa, mbiidaa taa taada sukaa6e mu66en katin, taa njokka al'aadaaji diin katin. ²² Ndelle, noy ngadeten? Sabo tannyoral 6e nanan a warii. ²³ Waɗu ko min kaalante duum. Miden njogii do wor6e nayo waɗan6e Laamdo hunayeere. ²⁴ Yaadu e ma66e, de laamnidaa hoore maa e ma66e, njo6aa ko 6e kaani yo6ude duum, faa 6e la6ee. Ndeen yim6e fuu anndan ko haaletee dow maada duum fuu wanaa goonga. Be anndan aan e hoore maa ada jokki Tawreeta Muusaa. ²⁵ Goondin6e yuuru6e e lenyi goddi been, min mbinndanii dum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yiyyam e ko saadi, kam e jeenu.

²⁶ Pool hooyi wor6e been, yaadi e mu66en. Jaango majjum, o laamnidaa e mu66en laabal diina. O naati suudu dewal mawndu nduun, o haalani almaami'en been. O wi'i si nyalaade laamnugol deen ki66ii fu, mono e ma66e fuu waɗanee sadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

²⁷ Nde balde jeddi deen 6adinoo hi66ude ndeen, Alhuudiyankoo6e wo66e yuuru6e leydi Aasiya nji'i Pool e ley suudu dewal mawndu nduun. Be ummini hakkilooji yim6e been fuu, 6e nanngi mo. ²⁸ I6e peekoo, i6e mbi'a:

—Israa'iilankoo6e, mballee min! O woni gorko jannginoowo yim6e e ley nokkuuje deen fuu ina liddoo yim6e lenyol meeden, ina liddoo Tawreeta meeden, ina liddoo nokku ceniido o. Joonin kaa, o waddii fay Geresankoo6e e ley suudu dewal mawndu ndu. O tuuninii nokku ceniido o!

²⁹ Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa ko 6e njiinoo Torofim Efeesunke oon ina wondi e Pool ley ngalluure ndeen. I6e cikka Pool nanniino mo e ley suudu dewal mawndu nduun.

³⁰ Jirkitaango ngoon huubi ngalluure ndeen. Yim6e ina njaltira tatteeji diin fuu. Be nanngi Pool, 6e ndaasi dum faa 6e mburtini dum suudu dewal mawndu nduun, de 6e ommi dammbude deen wakkati oon law.

³¹ Nde 6e pilotonoo faa 6e mbara Pool ndeen, tawi hooreejo sordaasiibe oon humpitake Urusaliima fuu jii6ake. ³² Wakkati oon, o hooyi sordaasiibe e maw6e mu66en, o doggani jamaa oon. Nde yim6e been njiinoo mo kanko e sordaasiibe been ndeen, celi fiyude Pool. ³³ Hooreejo oon 6attii Pool, yamiri Pool nanngee, ha6biree callali didi. O yami,

—Gorko o wo moy? Dume o wadi?

³⁴ Jamaa oon ina feekoo. Bee ina yeewnoo dum, 6ee to ina yeewnoo dum to. Duko jii6iiko koon hadi mo faamude. Ndelle o yamiri Pool yaaree ley suudu sooro sordaasiibe toon. ³⁵ Nde Pool warnoo faa yeerja kalikali sooro oon, sordaasiibe been ndonndii mo saabe nyanngere jamaa ndeen, ³⁶ sabo yim6e heew6e ina njokki mo ina peekoo, ina mbi'a:

—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yim6e Urusaliima

³⁷ Nde sordaasiibe been ngarnoo faa nanna Pool ley sooro mu66en ndeen, Pool wi'i hooreejo oon:

—Ina daganoo kam mi haalda e maa naa?

Oon wi'i mo:

—Aa? Ada waawi geresankooe naa? ³⁸ Ndele a wanaa Misiranke gadu6o muurtere ko 6ooyaay oon naa? A wanaa gardu6o e wadoo6e bar-ko'e ujunaaje nayo, de njaarudaa dum'en ley ladde naa?

³⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Miin, mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ngalluure ndeen wanaa nde anndaaka koy. Mido nyaage ndujanodaa kam mi haalda e yim6e been.

⁴⁰ Hooreejo oon dujanii mo dum. Pool darii e dow yeentirde ndeen, 6antani yim6e been junngo. Nde 6e ndeyyininoo ndeen, o haali e ibraninkooe, o wi'i:

22

¹ —Sakiraa6e e baabiraa6e, kettinee joonin faa mi seedanoo on mi jeyaa feloore nde njowudon dow am.

² Nde 6e nannoo wo ibraninkooe o haaldata e ma66e fu, deyyinaare ndeen beydii katin. O wi'i:

³ —Wo mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ammaa Urusaliima do mawnumi. Gamaliyel wonnoo moodibbo am. Kanko janngini kam Tawreeta maamiraa6e meeden oon faa laa6i tal. Mido jinngana Laamdo hono no ngorru6on hannden on fuu ni. ⁴ Mi torrii jokku6e Laawol ngool faa maayi. Mi nanngii wor6e e rew6e, mi uddii dum'en ley kasu. ⁵ Almaami Mawdo e waalde Saahiibe been fuu ina ceedanoo kam, kam'en du. Wo e mu66en kebumi derewol faa mi holla sakiraa6e mu66en won6e Damas been. De njahumi faa mi ha66owa jokku6e laawol Iisaa won6e toon been, faa mi wadda dum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum

(Golle Nulaa6e 9.1-19, 26.12-18)

⁶ Woodi, mido yaha faa 6adiimi Damas, wakkati hakkunde naange. Wakkati gooto annoora mawdo yuuri dow kammu, yayni, filii kam.

⁷ Caamumi e leydi, nanumi daande ina wi'a kam: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?» ⁸ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Nde mbi'unoomi noon fu, o wi'i kam: «Miin, wo mi Iisaa Nasaraatuujo mo torrataa oon.»

⁹ Wondu6e e am been nji'i annoora oon, ammaa 6e nanaay daande haaldunde e am ndeen. ¹⁰ Ndeen, mbiimi: «Joomiraado, dume ngadammi?» Joomiraado wi'i kam: «Umma, yahu Damas. A haalante toon ko Laamdo anniyii ngadaa fuu.»

¹¹ Wondu6e e am been dowi kam, njaari kam faa ley Damas, sabo delkugol annoora ngool wumnii kam.

¹² Ananiyas wo gorko kuldo Laamdo, jokku6o Tawreeta Muusaa. Alhuudiyankoo6e won6e toon fuu ceedanii mo wo o moyyo. ¹³ O wari, o darii yeeso am, o wi'i kam: «Sool, sakiike am, wumtu!» De wakkati oon ni, mbumtumi, njiimi mo. ¹⁴ O wi'i: «Laamdo maamiraa6e meeden oon subake ma faa paama muuyde muudum, faa nji'aa Ponnditiido oon, nanaa haala e hunnduko muudum. ¹⁵ Sabo aan seedantoo mo yeeso yim6e fuu ko njiidaa e ko nanudaa. ¹⁶ Joonin, dume ndoomataa katin? Umma, lootedaa lootagal batisima, de njaaforedaa lutti maa e noddude innde Joomiraado.»

¹⁷ Caggal mi yeccake Urusaliima, mido wada du'aare ley suudu dewal mawndu, de won ko njiimi e holleede. ¹⁸ Ley holleede oon mi yi'i Joomiraado, wi'i kam: «Hanya law, yaltu Urusaliima, sabo be njabataa seedaaku ngu ceedantodaa kam nguun.» ¹⁹ Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraado, i6e anndi mido yahannoo ley cuudi baajordi diin fuu, mido uddannoo mido fiyannoo goondin6e ma been. ²⁰ Nde yiyam Etiyen seede maada oon yuppetenoo ndeen, mido darii, idum weli kam ko o waraa duum. Miin haybannoo kaddule war6e mo been.» ²¹ Joomiraado jaabii kam, wi'i: «Yahu, mi nulete to woddi, to yim6e be nganaa Alhuudiyankoo6e.»

No Pool wi'iri wo Romanke

²² I6e kettinani mo faa o haali haala ka. Ndeen be yepti daade ma66e, 6e mbi'i:

—Ittu mo e adunaaru ndu! O haanaa wuurude katin!

²³ I6e peekoo, i6e njiila saayaaji ma66e, i6e mbicca leydi. ²⁴ Hooreejo oon yamiri Pool yaaree ley suudu sooro mu66en doon, lamndoree piife faa 6e paama ko wadi de jamaa oon ina wulla e makko hono ni. ²⁵ Nde 6e ka66annoo mo faa 6e piya mo ndeen, o wi'i mawdo sordaasi6e gondo doon:

—Yalla na daganoo on piyon Romanke, sakko mo saraaka naa?

²⁶ Nde mawdo oon nannoo dum ndeen, yehi to hooreejo mu66en oon, wi'i: —Ada anndi ko nesudaa wadude naa? Gorko oon wo Romanke!

²⁷ Ndeen hooreejo oon wari to Pool, yami dum, wi'i:

—Haalanam, yalla a Romanke naa?

Pool jaabii, wi'i:

—Wo mi kam!

²⁸ Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Miin kaa, ceede keewde njobumi de ke6umi laataade Romanke.

Pool wi'i mo:

—Miin, mi finii tawumi mi kam.

²⁹ Wakkati oon anniyi6e fiyude mo faa tilsinana mo haaltude been acciti. Hooreejo oon huli, sabo anndii Pool wo Romanke woodi ha66iino dum.

No Pool yaariraa yeeso waalde Saahi6e

³⁰ Jaango majjum, hooreejo oon ha66iti Pool, sabo na yidi tannyorde ko Alhuudiyankoo6e been mbullitii dum. O yamiri hooree6e almaami'en e waalde Saahi6e ndeen fuu kawrita. Caggal duum, o waddi Pool, o darni dum yeeso ma66e.

23

¹ Pool ndaari waalde Saahi6e been, wi'i:

—Sakiraa6e, wo 6ernde nde walaa feloore mbuurdumi yeeso Joomiraado faa yottaade nyalooma hannden o.

² Ndeen Ananias, Almaami Mawdo oon, yamiri darinoo6e dakkol makko been piya mo hunnduko. ³ Ndeen, Pool wi'i mo:

—Laamdo fiyete, aan kokuwol dawninaangol nanndungol wo lobbol! Ada joodii faa carorodaa kam e Tawreeta Muusaa, de a luttii Tawreeta Muusaa ko njamirfaa mi fiyee duum.

⁴ Darinoo6e doon been mbi'i Pool:

—Yalla a mbonkoto Almaami Mawdo mo Laamdo joyyini o naa?

⁵ Pool jaabii, wi'i:

–Sakiraa6e, mi faamaayno yalla wo o Almaami Mawdo. Si goonga, mido anndi ina winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol maa!»*

⁶ Pool ina anndi wo66e ley Saahii6e been wo Saduki'en, wo66e mu66en du wo Farisa'en. Ndelle yeewnii semmbe hakkunde kawrital doon, wi'i:

–Sakiraa6e, miin mi Farisanke, gii Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e ummital maay6e carorteemi!

⁷ Nde o haalnoo dum ndeen, Farisa'en e Saduki'en been njeddunduri, kawrital ngaal feccii. ⁸ Sabo Saduki'en ina mbi'a ummital walaa, maleyka'en ngalaa, ruuhuui du ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoondini dum fuu.

⁹ Duko koon beydii mawnude. Jannginoo6e Tawreeta wo66e heedan6e Farisa'en been, na ngada kalala mawdo, ina mbi'a:

–Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka haaldi e makko!

¹⁰ Jeddi diin mawni faa hooreejo sordaasii6e oon huli taa 6e ceeka Pool. Dum wadi de o yamiri sordaasii6e njippoo to kawrital toon, itta Pool e juude yim6e been, njeccina dum to suudu sooro mu66en toon.

¹¹ Jemma jokkudo oon, Joomiraado 6angi e Pool, wi'i dum:

–Sellin 6ernde maa! No ceedoranidaa kam Urusaliima noon, na tilsi ceedanodaa kam ley Roma du.

No Alhuudiyankoo6e mbatiri faa mbara Pool

¹² Nde weetunoo ndeen, Alhuudiyankoo6e been mbati, kunii nyaamataa njarataa sanaa nde mbari Pool. ¹³ Batidin6e been ina buri wor6e capande nayo. ¹⁴ Be njehi to hooree6e almaami'en e maw6e, 6e mbi'i:

–Min kunake hunayeere fay huunde min nyaamataa min njarataa gilla joonin, sanaa nde min mbari Pool. ¹⁵ Joonin, onon e waalde Saahii6e been, mbi'ee hooreejo sordaasii6e oon waddana on Pool. Mbi'on odon njidi faamitaade ko o haalata dum. Minen, miden cegilii faa min mbara mo gilla o yottaaki.

¹⁶ Bii sakiike Pool debbo nani ko 6e anniyii dum, yehi to suudu sordaasii6e toon, naati, humpiti Pool. ¹⁷ Pool noddii gooto e maw6e sordaasii6e been, wi'i dum:

–Yaaru suka gorko o to hooreejo toon, sabo won ko o yidi haalande dum.

¹⁸ Mawdo sordaasii6e oon yaari mo to hooreejo muudum toon, wi'i dum:

–Pool ommbaado oon noddii kam, nyaagii kam mi wadda suka gorko o to maa, sabo won ko o yidi haalande ma.

¹⁹ Hooreejo oon nanngi junngo makko, toowtidi e makko, de yami mo:

–Dume kaalantaa kam?

²⁰ Suka oon wi'i mo:

–Alhuudiyankoo6e ndawridii. Be nanndinkinto e yidu6e faamitaade kabaaru Pool. Be nyaagete jaango ngaddanaa 6e Pool yeeso waalde Saahii6e ndeen. ²¹ Taa nja6anaa 6e! Sabo ko buri wor6e capande nayo na duppinanii mo, kunake nyaamataa njarataa si mbaraay mo. Be cegilake, i6e ndoomi yamiroore maa.

²² Hooreejo oon wi'i suka gorko oon:

–Taa haalan fay gooto yalla a faaminii kam dum.

O yoppi dum dilli.

No Pool nulduraa Kaysariya

²³ Caggal dum, o noddii maw6e sordaasii6e makko dido, o wi'i dum'en:

* 23:5 Wurtagol 22.27.

—Kawrunduree wor6e keme d1do e wad1i6e pucci capande njeddo, kam e jom'en labbe keme d1do. On fuu, cegilane yaade Kaysariya wakkati yamnde jeenay jemma. ²⁴ Cegilee pucci faa njaaron Pool e jam, to Filiki goforneer oon.

²⁵ Hooreejo oon winndi bataan ki, wi'i:

²⁶ Miin, Kalawdiyus Lisiya, mido jowte, aan Filiki goforneer tedduo.

²⁷ Gorko mo neldumaami o, wo Alhuudiyankoo6e nanngunoo dum, anniyi warude dum. Nde kumpitinoomi o Romanke ndeen, naatumi, miin e fedde sordaasi6e ndeen, ittumi mo. ²⁸ Ngaddumi mo yeeso waalde Saahi6e ma66e, sabo mido yidi faamude ko 6e peldi mo duum. ²⁹ Tawumi wo dow sariya ma66e tan 6e peldi mo, de dum wanaa huunde waawunde warude mo naa uddude mo. ³⁰ Caggal duum, maatumi Alhuudiyankoo6e ndawridii faa mbara mo. Dum wadi de neldumaami mo wakkati oon. Mi yamirii feloo6e mo been du njaha to maa, pela mo toon.

³¹ Sordaasi6e been ngadi ko njamiraa duum, kooyi Pool ley jemma, njaari dum faa Antipatiri. ³² Jaango majjum, sordaasi6e yaaranoo6e e koyde been njeccii to suudu mu66en Urusaliima. Be njoppidi Pool e wad1i6e pucci been, njottinowa dum. ³³ Nde been njottinoo Kaysariya ndeen, kokki goforneer oon bataan kiin, njoppi Pool e junngo makko. ³⁴ Nde goforneer oon janngunoo bataan kiin fu, yami toy Pool jeyaa. Nde nannoo wo Silisi o jeyaa ndeen, ³⁵ wi'i mo:

—Mi nanan haala maa si feloo6e ma been ngarii.

O yamiri Pool doomowee to suudu Hirudus laamordu toon.

24

No Pool feldaa yeeso Filiki goforneer

¹ Balde joy caggal duum, Ananiyas Almaami Mawdo oon yottii Kaysariya. Imo wondi e maw6e wo66e, kam e janngudo sariya Roma'en bi'eteedo Tertulu. Be peli Pool yeeso goforneer oon. ² Nde Pool noddanoo ndeen, Tertulu fuddi felude mo yeeso kaananke oon, wi'i:

—Filiki kaananke tedduo, wo saabe maada de min ke6i jam 6ooydo. Woodi ko moyyinaa ley lenyol ngol du wo haybugol maada wadi. ³ Min annditii fuu ko ngadadaa, yim6e tatteeji fuu na njettire berde belde. ⁴ Mi yidaa joonnde ndeen juuta, de mido nyaage saabe moyyuki maa, kettindanodaa min seeda. ⁵ Min tawii gorko o wo daa6oowo bone sanne. Wo o gaddoowo fitina hakkunde Alhuudiyankoo6e won6e ley adunaaru fuu. O ardiido laawol Nasaraatunkoo6e. ⁶ O filake tuuninde suudu dewal mawndu nduun, de min nanngi mo. [⁷ Miden njidi saraade mo sariya amin, tawi Lisiya hooreejo sordaasi6e oon ittirii mo semmbe e juude amin, yamiri feloo6e mo been ngara yeeso maa.] ⁸ Aan e hoore maa, lamndoda mo, paamaa ko min peldi mo duum fuu.

⁹ Alhuudiyankoo6e tawaa6e toon been keedani kaaloowo oon, mbi'i noon jaati worri.

¹⁰ Ndeen Filiki, goforneer oon, hokki Pool laawol faa haala. Pool wi'i:

—Mido anndi wadii duubi ada saroo lenyol ngol. Dum wadi de mido seyoro jakkanaade hoore am. ¹¹ Bura balde sappo e didi ko ngarumi Urusaliima faa mi sujidana Laamdo. Si a taykake fu, a tawan hono noon worri. ¹² Fay

* **24:7** E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 7.

gooto tawaay kam mido dukida e neddo naa mido jirkita jamaa, wanaa e ley suudu dewal mawndu nduun, wanaa e ley cuudi baajordi, wanaa e ley ngalluure ndeen. ¹³ Be mbaawaa tabintinde ko 6e peldi kam joonin duum. ¹⁴ Ammaa mido jabi yeeso maa: mido rewri Laamdo maamiraabe meeden oon e laawol ngol 6e mbi'ata feerewol ngool. Mido goondini ko winndaa e Tawreeta Muusaa duum e ko winndaa e dewte annabaa6e duum fuu. ¹⁵ Woodi, mido tannyori Laamdo iirtinan fonnditii6e e bon6e fuu, hono no Alhuudiyankoo6e du tannyori ni. ¹⁶ Saabe duum mido tinnoo wondude e bernde nde walaa feloore yeeso Laamdo e yeeso yim6e wakkati fuu.

¹⁷ Caggal duubi keewdi, mi wartii faa mi wadana yim6e am dokke, mi itta sadakaaji. ¹⁸ Wakkati oon 6e tawi kam e ley suudu dewal mawndu nduun caggal ko ngadumi al'aada sanagol. Mi waldaa e jamaa, mi waldaa e duko. ¹⁹ Alhuudiyankoo6e wob6e yuuru6e leydi Aasiya wonnoo6e doon, wo been kaannoo warude pela kam yeeso maa, si tawii won ko ngadumi. ²⁰ Yim6e 6ee do, sanaa kam'en e ko'e mu6ben kaala boofi di nji'i e am nde ndarinoomi yeeso walde Alhuudiyankoo6e Saahii6e ndeen. ²¹ Be mbaawaa wiide mi wadii faa'e si wanaa konngol gootol ngol ndariimi de yeewniimi: «Wo saabe ummital maay6e wadi de mido saree hannden!»

²² Filiki oon, na anndi laawol Iisaa ngool, hanti haala, wi'i:

—Si Lisiya hooreejo sordaasii6e oon warii fu, ndeen carotoomi haala moodon ka.

²³ O yamiri mawdo sordaasii6e oon hayba Pool, de newnana dum, taa hada fay gooto e yigiraa6e muudum been warude walla dum.

²⁴ Balde see6a caggal duum, Filiki wardi e deekum Alhuudiyanke bi'eteedo Durusila. O neli Pool waddowaa, o hettidaniidum ina haala haala goondinal Iisaa Almasiihu. ²⁵ Kaa nde Pool haalannoo haala fonnditaare e nanngitaare e sariya garoowo ndeen, Filiki huli, wi'i:

—Joonin kaa heyii! Yahu. Nde kefindiimi fuu, mi nodditete.

²⁶ O miilii Pool hokkan mo ceede. Dum wadi de imo nodka dum kile keew6e faa 6e njewtida.

²⁷ Nde wadunoo duubi didi fu, Porsiyus Festus loomti Filiki, laatii kaananke. Ammaa Filiki yoppi Pool e ley kasu doon, sabo na yidi welnande Alhuudiyankoo6e been.

25

No Pool nyaagorii sariya muudum yaaree to kaananke Roma

¹ Balde tati caggal ko Festus wari e ley leydi ndiin duum, yuwi Kaysariya, yehi Urusaliima. ² Doon, hooree6e almaami'en e ardi6e Alhuudiyankoo6e ngari to makko de peli Pool. Be nyaagii mo semmbe ³ o walla 6e, o wadda Pool Urusaliima. Ko 6e mbiiri mo noon dey, i6e piloo duppinanaade dum dow laawol faa 6e mbara dum. ⁴ Festus jaabii 6e, wi'i:

—Pool ina uddii ley kasu Kaysariya toon. Miin e hoore am du, mi yeccoto wuro ngoon law. ⁵ Maw6e moodon ngara njaada e am Kaysariya, pela gorko oon si tawii won ko wadi.

⁶ Festus waddaay e ma66e ko buri balde jeetati naa sappo, de yeccii Kaysariya. Jaango majjum, o joodowii to sarorde toon, o yamiri Pool waddee.

⁷ Nde Pool yottinoo ndeen, Alhuudiyankoo6e yuuru6e Urusaliima been piilii dum, peldi dum kulle bonde keew6e. Ammaa 6e mbaawaay laa6inde pelooje deen. ⁸ Ndeen Pool jakkani hoore muudum, ina wi'a:

—Mi wadaay ko boni, wanaa e sariya Alhuudiyankoo6e oon, wanaa e suudu dewal mawndu nduun, wanaa e kaananke Roma mawdo oon du.

⁹Festus ina yidi welnande Alhuudiyankoo6e been. Ndelle yami Pool, wi'i: —Ada jaba yaade Urusaliima faa mi sarowoo toon kabaaru maa oon naa?

¹⁰Nde o yamunoo duum fu, Pool jaabii, wi'i:

—Wo e sarorde kaananke Roma mawdo ngonumi, wo do kaanumi sareede.

Mi wadaay Alhuudiyankoo6e been fuu ko boni. Aan e hoore maa du, ada anndi. ¹¹Si mi wadii ko boni, ko foti warude kam fu, mi salataako wareede. Ammaa si fay huunde e ko 6e peldi kam duum wanaa goonga fu, fay gooto waawaa wattude kam e juude ma66e. Sariya am faltake do. Wo kaananke Roma mawdo oon, kam sarotoo kam.

¹²Caggal nde Festus haaldunoo e tindinoo6e dum ndeen, jaabii Pool, wi'i:

—Ada yidi kaananke Roma mawdo sare, ndelle a yahan to kaananke Roma mawdo oon!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Bereniika

¹³Balde seeda caggal duum, Agirippa kaananke oon e Bereniika, sakiike mum debbo, ngari Kaysariya faa njowta Festus. ¹⁴Nde 6e 6ooyunoo doon balde seeda fu, Festus haalani kaananke oon haala Pool, wi'i:

—Ina woodi gorko mo Filiki yoppi do ley kasu. ¹⁵Nde njahunoomi Urusaliima ndeen, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e kaalanii kam haala makko, nyaagii kam mi saroo mo o jukkee. ¹⁶Njaabiimi 6e: Al'aada Romankoo6e jabataa saraade neddo si hawritaay e feloo6e dum been. Sanaa tawee ina fotti faa jaaboo ko feldaa duum. ¹⁷Ndelle 6e fuu 6e ngarii do. Miin le, mi neebinaay dum fes, sabo jaango majjum njoodowiimi to sarorde toon, njamirmi gorko oon waddee. ¹⁸Feloo6e mo been ndarii, kaali, de 6e ngaddaay fay feloore wootere ko nanndani kam wo bonanda. ¹⁹Be peldii mo haala diina ma66e, kam e gooto bi'eteedo Iisaa maaydo, mo Pool wi'ata ina wuuri. ²⁰Woodi miin kaa, mi yi'aay fuu no njiitirammi goonga e haala kaan. Dum wadi de lamndiimi mo yalla imo jaba saroweede Urusaliima. ²¹Ammaa o nyaagake kabaaru makko watee e juude kaananke mawdo oon. Ndelle njamirmi o haybee faa mi heba neldude mo kaananke Roma mawdo oon.

²²Agirippa wi'i Festus:

—Mido yidi hettindanaade gorko o, miin e hoore am.

Festus wi'i:

—A hettindanto mo jaango.

²³Jaango majjum, Agirippa e Bereniika ngardi e yukkinaare mawnde, naati e ley sarordu nduun, kam'en e hooree6e sordaasiibe e maw6e ngalluure ndeen. Festus yamiri Pool waddee. ²⁴Nde waddanoo fu, Festus wi'i:

—Agirippa kaananke e kawrital tawaa6e do! On nji'ii gorko o. Alhuudiyankoo6e fuu pelii mo to am ley Urusaliima e do fuu. I6e yeewnoo, i6e mbi'a o haanaa yoppeede o wuura. ²⁵De miin e hoore am kaa, mi tawii o wadaay fay huunde ko haani warude mo. Ammaa kanko e hoore makko, o nyaagake sariya makko yaaree faa to kaananke Roma mawdo oon. Ndelle mi anniyake neldude mo toon. ²⁶Ammaa mi walaa ko mi winndana kaananke oon dow kabaaru makko. Dum wadi de ngaddumi mo yeeso moodon, e ko buri dum fuu, yeeso maada aan kaananke Agirippa. Hono nii, si en kettindake haala makko fu, mi he6an ko mi winnda. ²⁷Sabo hakkillo am jabaay neldude kasunke to kaananke tawee hollitaay ko nanngiraa.

—A hokkaama laawol. Haalu haala maa.

Ndeen, Pool ganti junngom, jaabii, wi'i:

²—Agirippa kaananke, mi seyorake laamnude hoore am yeeso maa hannden ko Alhuudiyankoo6e peldi kam duum fuu. ³ Ada anndi al'adaaji Alhuudiyankoo6e e haalaaji mu66en fuu. Saabe majjum mido nyaage, kettindanodaa kam e nunyaal.

⁴ Alhuudiyankoo6e fuu ina anndi no mbuurdumi gilla mi cukalel. I6e anndi no ngorrunoomi e ley yim6e leydi am e ley Urusaliima fuu. ⁵ I6e anndi gilla arande, si 6e njabii seedaade: mido jokki laawol diina amin burngol tiifude ngol, mido hiisodaa e Farisa'en. ⁶ Joonin, mi darake faa mi saree saabe mi yowii jikke am dow amaana mo Laamdo wadani maami-raafe meeden oon. ⁷ Yuwdiiji meeden sappo e didi diin ina njowi jikke mu66en e tabintingol amaana oon, ina ndewira semmbe jemma e nyalooma. Kaananke, wo saabe jikke o Alhuudiyankoo6e peldi kam! ⁸ Ko wadi de miilidon Laamdo waawaa iirtinde maay6e?

⁹ Miin e hoore am, ley ko faltii mi tannyoriino mido haani bonnude innde Iisaa Nasaraatuujoo oon, no laatorii fuu. ¹⁰ Wo dum pay ngadumi Urusaliima du. Hooree6e almaami'en 6een kokkii kam baawde mi udda seniife heew6e e kasu. Nde 6e caranoo faa 6e mbaree ndeen, mi yardake dum. ¹¹ Mi torrii 6e kile keewde e cuudi baajordi diin fuu. Mido tilsina 6e njedda Almasiihu mo 6e ngoondini oon. Tikkere am dow ma66e ina mawnunoo sanne, faa mido tewna 6e ley gure janane, mido torra 6e.

*No Pool haaliri haala tuubugol muudum
(Golle Nulaafe 9.1-19, 22.6-16)*

¹² Wo hono nii njaarumi Damas. Hooree6e almaami'en neliu kam, kokkii kam baawde nanngude goondin6e toon. ¹³ Kaananke, mido wonnoo dow laawol wakkati hakkunde naange, nji'umi annoora ina yuura dow kammu ina fiiloo kam, miin e yaadiraabe am 6een fuu. Annoora oon ina furi fay naange jalbude. ¹⁴ Min fuu, min caami e leydi. Wakkati oon, nanumi daande ina wi'a kam e ley ibraninkoo6e: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam? Si ndemoori wi'ii saloto tufirgel joomum fu, beydan nawnaade.» ¹⁵ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Joomiraado wi'i: «Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon. ¹⁶ Umma dara, sabo mi banganii ma, mi su6ake ma faa ngollanaa kam. Wo faa ceedanodaa kam ley ko njiidaa joonin e ko nji'oytaa si mi bangii e maa caggal hannden. ¹⁷ Mi reenete e Alhuudiyankoo6e e yim6e lenyi goddi 6e nulammaami e mu66en joonin 6een. ¹⁸ Mi nulete faa peertaa gite ma66e, 6e yuwa e nimre, 6e ngarta e annoora, 6e yuwa e baawde Seydaani, 6e ngarta e Laamdo, 6e ke6a yaafeede hakkeeeji ma66e, 6e ndonida e seniife saabe ko 6e goondini kam duum.»

¹⁹ Ndelle saabe majjum, kaananke Agirippa, mi salaaki dwtanaade ko nji'umi, ko yuurani kam dow kammu duum. ²⁰ Be artiimi waajaade wo yim6e Damas e yim6e Urusaliima e piilol Yahuudiya fuu. Caggal duum, njokkinmi yim6e lenyi goddi tuuba, ngarta e Laamdo, ngolla gollleeji kollooji tuubii. ²¹ Saabe duum, Alhuudiyankoo6e nanngiri kam ley suudu dewal mawndu nduun, pilii warude kam. ²² Ammaa Laamdo wallii kam illa ndeen faa warde hannden. Mido seedanoo yim6e fuu, gilla lo'u6e faa e teddu6e. Mi waajataako fay huunde si wanaa ko annabaabe e Tawreeta Muusaa mbi'i warowan duum. ²³ Dum woni: Almasiihu torroto faa maaya, de artoo maay6e ummitaade. De si ummitake fu, waajoto yim6e meeden e lenyi goddi fuu kisindam, dam laatanoo 6e annoora.

²⁴ Nde Pool haalannoo dum ndeen, Festus feekii e semmbe, wi'i:

—Pool, a haanjaama! Heewgol maada annadal ngol haanji ma!

²⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Festus tedduo, mi haanjaaka. Ko kaalammi duum wo haalaaji goongaaji, cellufi. ²⁶ Agirippa kaananke oon ina anndi kulle deen. Dum wadi de mido hoolii haalude dum yeeso makko. Si goonga, mido tannyori dum fuu suudanaaki mo, sabo dum wadaay e cuncukka. ²⁷ Kaananke! Ada goondini annabaabe naa? Mido anndi ada goondini!

²⁸ Agirippa wi'i Pool:

—Ada millii wadude kam Almasiyankeejo law law hono nii naa?

²⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Nde yaawi e nde hanndii fuu, dum laatoo muuyde Laamdo faa aan e hettindaniibe kam joonin fuu laatodon hono am, de tawee wanaa e callali gondi e am di.

³⁰ Kaananke oon e goforneer oon e Bereniika e joododinoobe e mubben fuu ummii. ³¹ Nde 6e njaltunoo suudu nduun ndeen, i6e mbi'undura:

—Gorko o wadaay ko foti warude dum naa habbude dum callali.

³² Agirippa wi'i Festus:

—Imo waawnoo yoofeede si o wi'aayno sariya makko faltiniree to kaananke Roma mawdo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

¹ Nde yaareede amin Itali e laana tabitinnoo ndeen, Pool e kasunkoo6e wob6e ngattaa e junngo mawdo sordaasiibe bi'eteedo Yuliyus. Oon wo jeyaado e fedde sordaasiibe kaananke Roma mawdo. ² Min naati laana maayo yuuruka Adaramati njahooha ina fanta gure ley leydi Aasiya. Min ndunnyi. Miden ngondi e Aristarka gorko Makedoniyanke yuurudo Tesaloniiki. ³ Jaango majjum, min njottii Sidon. Yuliyus wadani Pool hinney, dujanii dum yaha to yigiraa6e mum faa mballira dum ko haajaa. ⁴ Nde min yuwunoo doon ndeen, min battitowii fonngo ruunde* Kipirus, sabo min kawrii e henndu mawndu. ⁵ Min peyyiti maayo manngo ngoon hedde Silisi e Pamfiliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya. ⁶ Doon, mawdo sordaasiibe oon tawi laana yuuruka Alesandiri ina fonndii Itali. O nanni min ley makka.

⁷ Balde keewde laana amin kaan wadi ina yaara heese. Semmbe e doole min njottorii wuro Kinidus. Henndu nduun na hada min yahude to min ponndii. Ndelle min takkii ruunde Kereta gere to henndu walaa, min panti Salomone. ⁸ Miden takkii senngo, miden tampi e yaade. Faa min njottii nokku bi'eteedo Jipporde Lobbera nde woddaa e wuro Lasiya.

⁹ Min booyi sanne faa wakkati iidi nyannde ittugol hakkeeki faltii. Wakkati dabbunde maayo ngoon ina hul6inii sanne, na tiidi laana dilla ndeen. Pool tindini 6e dow majjum. ¹⁰ O wi'i:

—Sakiraa6e, mi yi'ii jahaangal ngal wo keewngal torra e mursey, wanaa laana ka e gineeji di tan, ina waawi laataade yonkiiji meeden du.

¹¹ Ammaa mawdo sordaasiibe oon, wo haala sofeere laana kaan e joomiika 6uri ja6ude e dow haala Pool. ¹² Jipporde laanaaji nde 6e ngoni e muudum ndeen, welaa dabbude. Dum wadi de 6ur6e heewude ley laana 6een mbi'i 6e njaha 6e piloo yottaade Fenika faa 6e ndabba toon. Dum wo jipporde wonnde Kereta huccitinde hordoore-gorgaare e sob6iire-gorgaare.

* **27:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

¹³ Nde henndu seeda yuurundu horðoore fuddunoo wifude ndeen, 6e cikki 6e mbaawan yottaade to 6e njidi toon. Be yeentini jamde darnooje laana deen, 6e takkii e fonngo Kereta, i6e njaha. ¹⁴ Ammaa caggal duum seeda, henndu mawndu wi'eteendu henndu so66iire-lettugaare yuuri to ruunde toon, jippii. ¹⁵ Henndu nduun faddii laana kaan. Min kunnngii huccitinde e henndu nduun faa min njaha yeeso. Min acci ika roya. ¹⁶ Nde min paltotonoo duungel bi'eteengel Kawda ndeen, min kawri e henndu seeda. E ley tampiri, min poodi laanayel pamarel ngel min ndaasannoo ngeel. ¹⁷ Min yepti ngel, min njowi ngel dow laana mawka. Ndeen 6e kooyi boggi, 6e piilii laana mawka kaan. Be njippini jamde darnooje laana deen du, 6e njoppi ika roya, sabo 6e kulii taa 6e njanoy e so66undu ruunde Sirta. ¹⁸ Henndu nduun ina heddii na wifa min semmbe. Saabe duum, jaango majjum 6e puddi faddude donngal laana kaan ley maayo manngo. ¹⁹ E nyalooma tata6o oon, 6e kooyi anniya, 6e paddi fay ginereeji jaarooji laana ley ndiyam diin. ²⁰ Naange e koode du nji'ataake faa wadi balde keewde. No henndu nduun foti mawnude, min tayi jikke amin fuu e hisude.

²¹ Nde 6ooynoo yim6e been ke6aay ko nyaama fu, Pool darii hakkunde ma66e, wi'i:

—Si on nja6iino haala am, on ndillaayno Kereta fu, torraaji di e mursey o hewtataakono en. ²² Joonin, mido haalana on: cellinee 6erde mon, sabo fay gooto moodon mursataa yonki muudum, laana ka tan mursetee. ²³ Jemma hankin, Laamdo jeydo kam mo ndewammii oon nuli maleyka to am. ²⁴ Maleyka oon wi'i kam: «Pool, taa hulu, tilay a daroto yeeso kaananke Roma mawdo oon. Laamdo reenete, aan e yaadiraa6e maa 6een fuu.» ²⁵ Ndelle, cellinee 6erde mon, sabo mido hoolii ko Laamdo haalani kam duum, hono noon jaati worrata. ²⁶ Ammaa tilay en njanowan e ruunde wonnde ley maayo ngo.

²⁷ E ley jemma sappo e naya6o oon, miden ndoya ley maayo Adiriyati ngoon faa hannden. Wakkati hakkunde jemma, donnoo6e laana kaan been cikki 6adake leydi. ²⁸ Be paddii foggol ponndirgol, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande noogay. Be njehi yeeso seeda, 6e paddi katin, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande sappo e joy.† ²⁹ Be kuli taa 6e njanoy e kaaye. Ndelle 6e njippini jamde nay darnooje laana deen caggal laana kaan, i6e keppi weetaay. ³⁰ Ndeen golloo6e laana kaan been njippini laana pamara kaan e ndiyam, ina njidi faa ndilla kam'en tan. Be mbi'i wo66e 6e njippinowan jamde to yeeso laana kaan toon faa ndarna ka. ³¹ Pool wi'i mawdo oon e sordaasiibe been:

—Si yim6e been keddaaki e ley laana ka fu, onda, on ndadataa.

³² Ndeen sordaasiibe been tayi boggi nanngunoodi laana pamara kaan diin, njoppi ngel dilli kangel tan.

³³ Nde 6adinoo weetude ndeen, Pool nyaagii 6e fuu 6e nyaama, wi'i:

—Hannden woni balde sappo e nay odon ndoomi on nyaamaay. Odon keddii on meedaay fay huunde. ³⁴ Ndelle mido nyaagoo on sanne, nyaamon. Odon kaajaa dum faa ndadon. Si goonga, fay gooto moodon leebol hoore muudum solataa de saama.

³⁵ Nde o haalnoo dum ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo yeeso ma66e 6e fuu, o heltii, o fuddi nyaamude. ³⁶ Ndeen 6e fuu 6erde ma66e cuusinaa, kam6e du 6e kooyi, 6e nyaami. ³⁷ Minen won6e ley laana kaan been, min yim6e keme dido e capande njeedo e njeegom. ³⁸ Nde 6e nyaamnoo faa 6e

† 27:28 Darande noogay wo meetereji 37. Darande sappo e joy wo meetereji 27.

kaari ndeen, 6e kooyi bootooji alkama gondi e laana kaan diin, 6e paddi di ley maayo manngo faa dum huyfintina ka.

³⁹ Nde weetunoo ndeen, 6e kaynii leydi, de 6e annditaay ndi. Be nji'i nokkuure njaareendi yaajunde seeda. Ibe njidi jaarude toon laana kaan si 6e mbaawii. ⁴⁰ Be tayi jamde deen, 6e njoppi de ley maayo. Be ka66iti boggi ka66aadi e oncirde deen du. To hoore laana toon du, 6e yeentini wudere dow, 6e peerti nde faa henndu nduun duniyira ka yeeso. Be ponndii daande maayo ngoon. ⁴¹ Ndeen laana kaan fiyii e tilde, nufi. Becce makka cekkii e ley njaareendi ndiin faa ka hunngii dimmbaade. Bempeyye du keli caggal makka faa diggi.

⁴² Sordaasiibe been anniyii warude kasunkoo6e been taa fay gooto e mu66en yinoo de dogga. ⁴³ Ammaa mawdo sordaasiibe oon ina yidi dannude Pool. Ndelle o hadi 6e wadude anniya ma66e oon. O yamiri waaw6e yinaade been artoo njinoo mburtowoo, ⁴⁴ de heddiibe been du tiigoo kelte laana kaan naa goddum yuurdum e makka. Hono nii min fuu min njottorii leydi e jam.

28

¹ Nde min kisunoo ndeen, min nani ruunde ndeen Malta wi'etee. ² Jeyaa6e doon been nja66orii min caahu mawdo. Wakkati oon kammu ina to6a, jaangol du na woodi. Ndelle 6e ku66ani min yiite faa min yuuloo. ³ Pool hawrunduri ledde, watti e yiite ngeen. Nguleefi wurtini mboddi e majje, ndi soppi junngo makko. ⁴ Nde jeyaa6e doon been njiinoo mboddi ndiin ina bilii e junngo Pool ndeen, mbi'unduri hakkunde mu66en:

—Tannyoral, gorko o wo gaddo war-hoore. Fay si o dadi to maayo manngo toon du, sariya accataa mo o wuura.

⁵ Ndeen o fiddi mboddi ndiin ley yiite, dum torraay mo fay huunde. ⁶ Be miilii o buutan naa o saaman wakkati oon, o maaya. Ammaa nde 6e kedinoo faa 6ooyi, 6e nji'i dum torraay mo fay seeda fu, hakkillooji ma66e mbaylitii e makko. Be mbi'i o wo gooto e alla'en.

⁷ Pubiliyus, hooreejo ruunde ndeen oon, gese muudum ina ngoni sera nokkuure ndeen. O ja66ii min faa woodi, o weerni min faa haddi balde tati, o saahanii min. ⁸ Tawi baaba Pubiliyus ina fukkii sellaa, wo jontaado, reedu muudum du na dogga yiyam. Pool yehi to makko, du'ii, yowi juude muudum e dow makko, danni mo. ⁹ Nde dum wadunoo ndeen, nyaw6e won6e e ruunde ndeen been ina ngara, na ndanee. ¹⁰ Be teddini min teddeengal manngal. Nde min cegilinoo faa min ndilla e laana ndeen, 6e njoo6ini min ko min kaajaa e jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

¹¹ Miden ngonnoo toon faa haddi lebbi tati. Ndeen min naati e laana yuuruka Alesandiri, ndabbunooka e ruunde ndeen. Min ndilli. Laana kaan ina nenyaa nenyi tooruuji funeree6e.* ¹² Min njottii wuro wi'eteengo Sirakus, min ngadi doon balde tati. ¹³ Min yuwi doon, min takkii e daande maayo manngo faa Regiyus. Jaango majjum, henndu hordoore wifi. E ley balde didi min njottii Potiyoli. ¹⁴ Min tawi toon sakiraa6e, nyaagii min min ngonda e mu66en jeddiire. Ndeen sakitii, min njottowii Roma. ¹⁵ Nde sakiraa6e won6e Roma been nannoo garol amin fu, ngari faa Luumo Abiya e nokku bi'eteedo Jipporde Tati faa njakkitoo min. Nde Pool yiinoo 6e ndeen, yetti

* **28:11** E jamaanu oon, dorbotoo6e laanaaji na mbi'a kanji ndeenata dum'en.

Laamdo, beydorii cuusal. ¹⁶ Nde min njottinoo Roma ndeen, Pool hokkaa laawol jippoo e feere muudum. Sordaasiijo ina hayba dum.

No Pool waajorii ley Roma

¹⁷ Balde tati caggal duum, Pool noddi maw6e Alhuudiyankoo6e. Nde 6e kawritinnoo ndeen, o wi'i 6e:

—Sakiraa6e! Mi wadaay fay huunde ko luttundurta kam e yim6e meeden naa aadiiji maamiraa6e meeden. Ammaa mi nanngaama Urusaliima, mi wattaama e juude Romankoo6e. ¹⁸ Been du yamtindake kam, de i6e muuyunoo yoppude kam, sabo 6e tawraay kam fay sabaabu gooto kaando warude kam.

¹⁹ Ammaa saabe Alhuudiyankoo6e been calake mi yoppee, dum waddani kam nyaagaade sariya am faltiniree to kaananke Roma mawdo oon. Mi walaa fuu ko mi felda lenyol am. ²⁰ Dum wadi de noddumi on faa mi yi'a on, mi haalana on. Mido ha6borii callali di saabe mo Israa'iilankoo6e kedii garol muudum oon.

²¹ Be mbi'i mo:

—Min kebaay bataaki yuuruki Yahuudiya kaaloohi haala maa. Katin du fay gooto e sakiraa6e been waraay humpiti min naa haalani min ko boni ko ngadudaa. ²² Ammaa miden njidi kaalanaa min ko njiidaa e hakkillo maa, sabo miden anndi yim6e nokkuuje fuu na njedda laawol ngol njokkudaa ngool.

²³ Be kokkunduri nyalaande nde 6e ngartoyta. Nyalaande ndeen yottii, heew6e ngari kawriti to jipporde makko toon. Gilla fajiri faa caggal kiraade imo fiirtana 6e haala laamu Laamdo, imo waajoo 6e. Imo holla 6e kabaaru Iisaa gondoo ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaabe. ²⁴ Wo66e ma66e nja6i ko o haali duum, wo66e nja6aay. ²⁵ Nde 6e cankitotonoo ndeen tawi 6e ndewraay hakkunde ma66e. Ndeen Pool beydi konngol gootol, wi'i:

—Ruuhu Ceniido haalii goonga nde haalnoo e hunnduko annabi Esaaya, wi'i maamiraa6e moodon:

²⁶ «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa dum:

On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laaba, de on nji'ataa.

²⁷ Sabo lenyol ngol bernde muudum yoorii.

Be cukkii noppi ma66e, 6e mu66ii gite ma66e.

Si wanaa noon fu gite ma66e nji'an, noppi ma66e nanan,

hakkillooji ma66e paaman.

Ndeen 6e ngartan 6e ndewa kam

de mi danna 6e.»[†]

²⁸ Pool beydi katin, wi'i:

—Anndee, kisindam Laamdo nuldaama yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Kam6e 6e kettindoto! [²⁹ Nde Pool haalnoo haalaaji diin ndeen, Alhuudiyankoo6e been ndilli ina njeddadura sanne hakkunde mu66en.][‡]

³⁰ Pool joodii suudu to luwi toon duubi didi ki66udi. Imo ja66oo waroo6e ndaarude mo been fuu. ³¹ Imo waajoo laamu Laamdo. Imo jannginira tannyoral kabaaru Iisaa Almasiihu Joomiraado, walaa fuu ko hadi mo.

[†] 28:27 Esaaya 6.9-10. [‡] 28:29 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 29.

Bataaki Pool yaade to Romankooŋe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi noddaado faa mi laatoo nulaado muudum. Wo mi cubaado faa mi yottina Kabaaru Laamdo Lobbo. ² Kabaaru Lobbo oon wo mo Laamdo aadiinoo gilla e annabaabe muudum ley Binndi ceniidi diin. ³ Kabaaru oon wo haala 'Biyiiko haalata. Fodde neddaaku muudum wo yuurudo e Daawda. ⁴ Fodde Ruuhu ceniido du, holliraama wo 'Bii Laamdo jom baawde ko ummitii e maayde duum. Oon woni Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁵ Saabe makko min keŋiri moyyere laataade nulaabe faa yimbe yuuruŋe e lenyi fuu ngoondina mo, dwtanoo mo, de innde makko teddinee. ⁶ Onon du, oŋon njeyaa e maŋŋe, onon be Laamdo noddi faa kawton e Iisaa Almasiihu been. ⁷ Mido jowta on fuu, onon wonbe ley Roma be Laamdo horsini de noddi faa laatoo seniibe. Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yidiri yi'ude goondinbe wonbe Roma been

⁸ Ko artii fuu, mido yetta Laamdo e dow innde Iisaa Almasiihu saabe moodon on fuu, sabo haala goondinal moodon ina haalee ley adunaaru fuu. ⁹ Laamdo mo ndewammi e bernde am fuu e ko ngollanammi Kabaaru Lobbo haala 'Biyum duum, wo seedee mido miccoo on wakkati fuu ¹⁰ e ley du'aawuujii am fuu. Mido ŋaaroo Laamdo newnana kam laawol e ley muuyde muudum no mi warda to moodon. ¹¹ Sabo mido yidi yi'ude on sanne, faa mi yottinana on dokkal yuurungal e Ruuhu faa semmbindina on. ¹² Woodi, ko njiidumi wi'ude wo faa cemmbunduren ley goondinal ngal kawtudun ngaal, goondinal am semmbina on, ngal moodon du semmbina kam. ¹³ Sakiraabe, mido yidi paamon: kile keewde ngadumi anniya mi waran to moodon de mido faddaa faa hannden. Mido yidi warude faa danya be kebumi hakkunde moodon saabe Almasiihu hono no keŋirmi yimbe hakkunde lenyi goddi ni. ¹⁴ Tilay mi yaha to yimbe fuu, yimbe ngallu e wonbe ladde, to joomiraabe annal e majjuŋe. ¹⁵ Dum wadi de mido yidi waajaade on Kabaaru Lobbo oon, onon yimbe Roma du.

Haala baawde Kabaaru Lobbo

¹⁶ Mi semtirtaa Kabaaru Lobbo oon, sabo wo o baawde Laamdo faa hisina goondindo mo fuu: Alhuudiyankooŋe tafon, de caggal duum, lenyi goddi fuu. ¹⁷ Sabo Kabaaru Lobbo oon ina ŋangina no Laamdo fonnditorii, ina ŋangina wo e goondinal tan neddo ndaardete ponnditiido yeeso Laamdo, illa fuddoode faa e timmoode. Wo noon Binndi diin mbiiri: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»*

Haala tikkere Laamdo dow luttal yimbe

¹⁸ Tikkere Laamdo ina ŋanga illa dow kammu ina jippoo dow luttugol yimbe e oonyaree muŋben fuu. Ibe kada goonga ŋangude saabe oonyaree maŋŋe ndeen. ¹⁹ Si goonga ko neddo waawi annudde e Laamdo duum ina laaŋani be, sabo Laamdo hollii be dum. ²⁰ Sabo gilla Laamdo tagi adunaaru ndu faa hannden, golle muudum ina ŋangina sifa muudum mo yi'ataake oon faa laaba, dum woni baawde makko faa abada deen e no o worri fuu.

* 1:17 Habakuk 2.4.

Saabe duum, yimbe been ngalaa ko be njaaboo fey. ²¹ Fay si taweede iŋe anndi Laamdo, be teddiniraay dum no foti teddinireede noon, be njettaay mo du. Miilooji maŋbe diin laatake boli, berde maŋbe puuyde deen du niŋbii. ²² Iŋe njaara wo be jum'en hakkillo, jako wo be majjuŋe. ²³ Be loomtinirii teddeengal Laamdo duumiido oon tooruuji nanndudi e yimbe maayoobe e pooli e kulle de koyde nay e daasotoode.

²⁴ Saabe duum, Laamdo yoppidi be e muuyde yonkiiji maŋbe tuunde faa be kuyfiri balli maŋbe hakkunde maŋbe. ²⁵ Be loomtinirii Laamdo goongaajo oon e fewre, de teddini ko tagaa, be ndewi dum, be njoppi Tagudo oon. Oon woni jetteteede faa abada! Aamiina. ²⁶ Saabe duum, Laamdo yoppidi be e muuyde terde maŋbe centiniide. Rewŋe maŋbe been mbattiti ko haani wafeede e balli muŋben e ko haanaa. ²⁷ Hono noon worŋe been du njoppi wondude e rewŋe faa naati na muuyundura. Worŋe ina ngadundura ko semtini, de be njomnitoree ley balli maŋbe fodde majjere maŋbe.

²⁸ Saabe ko be miilinoo anndude Laamdo walaa ko nafata duum, Laamdo yoppidi be e majjere maŋbe, faa be ngadi ko neddo haanaa wafude. ²⁹ Iŋe keewi oonyaare e bonanda e eelgal e nganyaandi fuu. Iŋe keewi kiram e war-hoore e poofundural e jamba e anniya bondo. Wo be nyo'ooŋe yimbe, ³⁰ wo be mbonkotooŋe, wanyuŋe Laamdo. Wo be huuyfinooŋe yimbe, wo be mawninkiniŋe, mantotooŋe. Iŋe piloo laabi kesi faa be ngada ko boni. Iŋe calanoo saaraabe maŋbe. ³¹ Be ngalaa hakkillo, be koolnaaki, be yoorŋe berde, be ngalaa yurmeende. ³² Iŋe anndi ko Laamdo yamiri: gadoowo golleeji di fuu ina haani maayde. Ammaa wanaa golleeji diin tan be ngadata, iŋe njardoo woŋbe du ngada di.

2

Haala jukkungo Laamdo

¹ Ndelle, aan pelooŋe woŋbe oon, mo laatidaa fuu a walaa ko njaabodaa. Sabo si a felii goddo, ada liŋa hoore maa, sabo aan du ada wada dum. ² Eden anndi Laamdo ina saroo wadooŋe hono golleeji diin fodde goonga. ³ Aan pelooŋe wadooŋe iri golleeji diin tawee hono noon ngadirtaa, yalla ada sikki a dadan jukkungo sariya Laamdo ngoon naa? ⁴ Naa a jawdo moyyuki Laamdo mawki kiin, kam e munyal muudum e heese muudum naa? Yalla a faamaay moyyuki muudum ina yaare faa tuubaa? ⁵ Ammaa ko a joordo bernde, a caliido tuubude duum, ada waddana hoore maa tikkere Laamdo nyannde Laamdo ganginta tikkere muudum e sariya mum ponnditiido oon. ⁶ Sabo Laamdo barjoto mono fuu golle muudum. ⁷ Wadooŋe ko woodi e ley munyal, filotooŋe darja e teddeengal e ko duumotoo been, keban nguurdam nduumiidam. ⁸ Ammaa filotooŋe ko nafata ko'e muŋben, saliibe goonga de ina kaŋbii e bonanda been, jukkungo naawngo keŋata. ⁹ Torra e billaare ngoodanii gadoowo ko boni fuu: Alhuudiyankooŋe tafon, de lenyi goddi njokka. ¹⁰ Ammaa darja e teddeengal e jam ngoodanii gadoowo ko woodi fuu, Alhuudiyankooŋe tafon, de lenyi goddi njokka. ¹¹ Sabo Laamdo burdintaa yimbe.

¹² Kala gadoowo hakke mo anndaa Tawreeta Muusaa halkan tawa saraaka Tawreeta oon. Katin du gadoowo hakke tawi na anndi Tawreeta, sarorte Tawreeta oon. ¹³ Yimbe ndaardataake fonnditiibe yeeso Laamdo e hettindanaade Tawreeta tan. Wo wadooŋe ko Tawreeta wi'i been ndardeteŋe wo fonnditiibe. ¹⁴ Be nganaa Alhuudiyankooŋe been, e rafi muŋben anndude Tawreeta fuu, si be ngadirri no Tawreeta oon wi'iri ni e ley muuyde ko'e

ma66e, 6e kollii i6e njogii Tawreeta e ley hakkillooji ma66e fay si 6e ngalaa Tawreeta Muusaa oon. ¹⁵ Be kollii ko Tawreeta Muusaa oon yamiri duum ina winndaa e berde ma66e. Berde ma66e ina ceedanoo 6e, wakkati wakkati miilooji ma66e na pela 6e, wakkati gom du na laamna 6e. ¹⁶ Dum bangowan nyannde Laamdo yamirta Iisaa Almasiihu saroo ko suudii ley berde duum, no fotirta e Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankoo6e ngorri e Tawreeta Muusaa

¹⁷ Aan, bi'udo wo a Alhuudiyanke, ada tuugii Tawreeta Muusaa, ada mantaroo kawtal maa e Laamdo, ¹⁸ ada anndi muuyde Laamdo, ada waawi subaade ko woodi sabo a jannginaama Tawreeta oon. ¹⁹ A tannyorii wo a dowoowo wumbe, wo a annoora wonbe e nimre been. ²⁰ Ada waajoo 6e njanngaay been, ada janngina sukaa6e saabe ko njogidaa anndal e goonga faa hibbi e ley Tawreeta Muusaa oon duum. ²¹ Woodi ndelle, ada tindina wob6e, yalla a tindintaa hoore maa naa? Ada waajoo taa mbujjee, a wujjataa naa? ²² Ada wi'a taa njeenee, a jeenataa naa? Ada harmina tooruuji, a wujjataa ley cuudi majji toon naa? ²³ Aan mantortoodo Tawreeta, a huyfintaa innde Laamdo e luttugol maa Tawreeta oon naa? ²⁴ Dum wadi de Binndi diin mbi'i: «Onon ngadi de yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been ina mbonkoo innde Laamdo.»*

²⁵ Woodi, si ada hayba jamirooje Tawreeta, taadagol Alhuudiyankoo6e ina waawi nafude ma. Ammaa si ada lotta jamirooje deen, a laatake hono mo taadaaki ni. ²⁶ Si mo taadaaki haybii jamirooje Tawreeta, wanaa Laamdo ndaardan joomum hono o taadiido nii naa? ²⁷ Mo taadaaki de na hayba Tawreeta Muusaa oon, kam saroyte aan luttudo Tawreeta oon, fay si a taadiido anndudo Binndi diin. ²⁸ Sabo wanaa ko yi'etee duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, wanaa ko golletee e banndu duum woni taadagol. ²⁹ Wo ko yi'ataake duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, taadagol du ley bernde muudum tawetee. Wo Ruuhu gollata dum, wanaa binndi. Manoore neddo oon, wanaa to yimbe yuurata, wo to Laamdo nde yuurata.

3

¹ Ndelle, dume Alhuudiya'en burdi lenyi goddi? Dume woni nafaa taadagol? ² Ina heewi e alhaaliji fuu. Ko artii fuu, Laamdo halfinii 6e konngol muudum. ³ Goonga, wob6e ma66e koolnaaki. Yalla dum ina waawi bonnude ko Laamdo wo koolniido duum naa? ⁴ Dum waawaa koy! Fay si yimbe fuu wo fewoobe, tilay Laamdo kaa annditee wo goongante. Wo hono noon winndiraa: «Fonnditaare maada ina annditee e ko kaalataa duum, si a sardaama du fu, a li6an.»*

⁵ Do mi haaldan hono no wob6e kaaldata ni: si oonyaare meeden ina beyda hollude fonnditaare Laamdo ndeen, noy mbi'eten? Yalla en mbi'an Laamdo wo oonyiido si jippinii tikkere muudum dow meeden naa? ⁶ Fay seeda! Sabo si Laamdo wo oonyiido, noy o sarortoo adunaaru ndu? ⁷ Goddo na waawi wi'ude faa hannden: si fewre am beydii hollude goongalaaku Laamdo faa dum mawninii teddeengal muudum, ko wadi mido saree hono wo mi luttoowo? ⁸ Si neddo na miilira nii fu, wi'an: «Ngaden ko boni faa ko woodi funta.» Won mbonkotoo6e ina mbi'a enen du eden mbiira noon. Yimbe been kaa, jukkungo mu66en ina foti e golle mu66en.

No yimbe fuu ndonkiri laataade fonnditiibe

* 2:24 Esaaya 52.5. * 3:4 Jabuura 51.6.

⁹ Ndelle, enen Alhuudiyankooŋe ɓeen, eden ɓuri yimɓe heddiibe naa? En ɓuraa koy. Sabo mi hollii Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke fuu e ley hakkeji ngoni. ¹⁰ Wo hono no winndiraa:

«Walaa fuu ponnditiido, fay gooto,

¹¹ fay gooto walaa paamal,
fay gooto filataako Laamdo.

¹² Yimɓe fuu mbosake laawol, fuu laatake ɓolɓe.

Walaa fuu gadoowo ko woodi, fay gooto.»[†]

¹³ «Kunndude maɓɓe ina nga'i hono caabeeje udditiide ni,
demle maɓɓe ina kaala hiila.

Toni maɓɓe ina caawi tooke bolle.»[‡]

¹⁴ «Kunndude maɓɓe ina keewi kuddi e haalaaji mettudi.»[§]

¹⁵ «Koyde maɓɓe ina njaawi rufude yiyyam.

¹⁶ Bonanda e mettorgal ina njokki ɓe to ɓe njahata fuu,

¹⁷ ɓe anndaa laawol jam.»^{*}

¹⁸ «Kulol Laamdo walaa e ɓerde maɓɓe fey.»[†]

¹⁹ Eden anndi huunde fuu ko Tawreeta Muusaa oon wi'i, wo wonɓe e ley muudum ɓeen haaldi, faa kunndude fuu ndeyyinoo, de yimɓe adunaaru fuu paama ina poti e hiiteede kiite Laamdo. ²⁰ Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido yeeso Laamdo saabe haybude muudum Tawreeta Muusaa. Si goonga, golle Tawreeta oon haadi e anndinde yimɓe ko woni hakke.

No yimɓe laatoroo fonnditiibe yeeso Laamdo

²¹ Ammaa joonin Laamdo ɓanginii no fonnditaare muudum heɓirtee ko wanaa haybude Tawreeta Muusaa. Tawreeta oon e dewte annabaaɓe deen kaaliino kabaaru majjum: ²² o ndaardan goondinɓe ɓeen fuu wo fonnditiibe saabe goondinal muɓɓen Iisaa Almasiihu. Sabo walaa ko senni yimɓe: ²³ yimɓe fuu luttii, kewtaay yottaade darja Laamdo. ²⁴ Ammaa Laamdo tiigorake ɓe fonnditiibe e dokkal saabe hinney muudum. O wadirii dum e Iisaa Almasiihu dimdindo ɓe oon. ²⁵ Wo kam Laamdo wadi kirsamaari ittoori hakkeji[‡], faa ittiri hakkeji goondinɓe diin e yiyyam muudum. Hono noon Laamdo holliri fonnditaare muudum, fay si jukkaakino luttuɓe arande ²⁶ saabe munyaal muudum. O wadirii dum faa o ɓangina fonnditaare makko ley jamaanu mo ngonden o, faa o holla wo o ponnditiido, woodi du, neddo fuu goondindo Iisaa, o ndaardan dum ponnditiido.

²⁷ Ndelle, dume neddo waawi mantoraade? Walaa! Haybude Tawreeta Muusaa oon wadi dum naa? Wanaa! Goondinal tan wadi dum! ²⁸ Sabo miden anndi neddo ndaardete ponnditiido saabe goondinal muudum, wanaa saabe haybugol muudum Tawreeta. ²⁹ Naa Laamdo wo Laamdo Alhuudiyankooŋe tan naa? Wanaa wo o Laamdo lenyi goddi diin du naa? Goonga, wo o Laamdo lenyi goddi diin du. ³⁰ Sabo Laamdo gooto woodi, ndaardoowo taadiibe ɓeen fonnditiibe saabe goondinal muɓɓen, ɓe taadaaki ɓeen du o ndaardan dum'en fonnditiibe saabe goondinal muɓɓen. ³¹ Ndelle, min ngadii Tawreeta Muusaa oon wo ɓolum saabe goondinal naa? Fay seeda! Min ɓoldinaay mo, min tabintinii mo!

[†] **3:12** Jabuura 14.1-3, 53.2-4. [‡] **3:13** Jabuura 5.10, 140.4. [§] **3:14** Jabuura 10.7. ^{*} **3:17** Esaaya 59.7-8. [†] **3:18** Jabuura 36.2. [‡] **3:25** Haala kirsamaari kaan, e geresankooŋe ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimɓe e Laamdo du.

4

Haala goondina Ibrahiima

¹ Dume mbi'eten dow Ibrahiima maami en oon? Dume o ekiti dow kabaaru oon? ² Si tawiino o laatake ponnditiido saabe golleeji makko diin, ndeen imo waawunoo mantaade. De yeeso Laamdo kaa o waawaa mantaade. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido.»* ⁴ Woodi, si neddo gollii fu, njobdi muudum hiisortaake hono moyyere, wo ko tilsi yobeede. ⁵ Ammaa yeeso Laamdo neddo waawaa yowude jikke muudum dow golle mum. Sanaa o goondina Laamdo baawdo nanngirde bonbe wo fonnditiibe oon, ndeen goondinal makko hiisete wo fonnditaare. ⁶ Noon Daawda du haaliri dow barke neddo mo Laamdo hiisorii ponnditiido baka golleeji ngalaa. O wi'ii: ⁷ «Barke woodanii yimbe 6e lutti mu66en njaafaa, 6e hakkeji mu66en mooytaa.

⁸ Barke woodanii neddo fuu mo Joomiraado hiisaaki hakkeji muudum.»†

⁹ Yalla taadiibe 6een tan njeji barke oon naa? Yalla 6e taadaaki 6een ngalaa toon naa? En mbi'ii: wo saabe goondinal Laamdo hiisorii Ibrahiima wo ponnditiido. ¹⁰ Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo nde ndaardanoo wo ponnditiido ndeen? O taadiido naa o wanaa? Si goonga, o ndaardaama o ponnditiido gilla o taadaaki. ¹¹ Taadagol makko du wo maande holloore fonnditaare makko saabe goondinal ngal o woodunoo gilla o taadaaki. Hono noon, o laatorii maama goondinbe 6e taadaaki 6een fuu, faa 6een du kiisoree wo fonnditiibe. ¹² Kanko woni baaba taadiibe du, de 6e kaadaay e taadagol tan. Wo 6e jokku6e laawol makko du, kanko baaba meeden Ibrahiima goondindo Laamdo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamdo wadani Ibrahiima

¹³ Laamdo aadake hokkude Ibrahiima e yuwdi muudum adunaaru ndu. Amaana oon daraaki dow ko Ibrahiima jokki Tawreeta oon, ammaa darake dow fonnditaare nde Ibrahiima hebi saabe goondinal muudum ndeen. ¹⁴ Sabo si amaana oon darake dow jukkugol Tawreeta fu, goondinal laatake 6olal, woodi amaana oon du nafataa. ¹⁵ Sabo jamirooje Tawreeta deen wo jukkungo Laamdo ngaddata. De si jamirooje ngalaa fu, lutti du ngalaa.

¹⁶ Ndelle, amaana Laamdo oon wo dow goondinal yowii, faa laato moyyere makko. O tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu, wanaa hokkaabe Tawreeta tan, ammaa goondinirbe no Ibrahiima goondiniri ni 6een fuu. Kanko woni maama meeden en fuu. ¹⁷ Dum ina hawra e ko winndaa dow Ibrahiima: «Mi wadii ma baaba lenyi keewdi.»‡ Wo noon dum laatorii yeeso Laamdo mo Ibrahiima goondini, kokkoowo maaybe nguurndam, jamiroowo ko walaa duum laato. ¹⁸ Fay si Ibrahiima walaa daliili dow ko yowa jikke muudum hebude yuwdi katin, o heddi imo goondini. Wo nii o laatorii baaba lenyi keewdi no Laamdo wiirunoo mo ni: «Hono nii yuwdi maada fotata.»§ ¹⁹ Ibrahiima duufi muudum ina ngada hono hemre, ammaa goondinal mum lokkidaay nde yi'unoo 6anndu mum naywii, deekum Saaratu oon du naywii, faltake rimude. ²⁰ O sikkitiraay amaana Laamdo oon. Ko laatii dey, goondinal makko beydii semmbe, o teddini Laamdo. ²¹ O tannyorii Laamdo ina waawi tabintinde amaana muudum. ²² Saabe duum, «Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido.» ²³ Ko Binndi diin mbi'ii «Laamdo hiisorake mo wo o

* 4:3 Fuddoode 15.6. † 4:8 Jabuura 32.1-2. ‡ 4:17 Fuddoode 17.5. § 4:18 Fuddoode 15.5.

ponnditiido» duum, wanaa saabe makko tan winndiraa. ²⁴ Idum winndiraa saabe meeden enen du. Laamdo hiisorto en fonnditiibe, enen goondinbe Laamdo iirtinii Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon. ²⁵ O hokkitoraama, o maayi saabe lutti men, de o iirtinaa faa ndaardeden fonnditiibe.

5

Haala jam hakkunde meeden e Laamdo

¹ Ko kebuden ndaardeede fonnditiibe saabe goondinal duum, wadii jam hakkunde meeden e Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Kam udditani en dammbugal hinney Laamdo mo ngonden joonin saabe goondinal meeden. Ley majjum eden ceyoroo jikke wondude e darja Laamdo. ³ Wanaa dum tan, eden ceyoroo torraaji meeden du sabo eden anndi torraaji ndimata munyal, ⁴ munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du rima jikke. ⁵ Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu Ceniido mo kokkaden oon hebbinii en njingu Laamdo.

⁶ Sabo ley wakkati mo Laamdo subii oon, nde tawanoo en ngalaano semmbe ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttube Laamdo. ⁷ Ina tiidi ko goddo jaba maayande neddo fay si wo ponnditiido. Ina hasii goddo suusa maayande lobbo. ⁸ Ammaa Laamdo hollii no yidiri en ko Almasiihu maayanii en gilla en luttube. ⁹ Joonin ko ndaardaden en fonnditiibe saabe yiyam makko duum, tannyoral en ndadan tikkere Laamdo du saabe makko. ¹⁰ Sabo nde laatinoden waybe Laamdo ndeen, Laamdo rewrintinii en e muudum saabe maayde Biyum. Ko ndewrintinaden e makko joonin duum, sikke fuu walaa en kisinte saabe nguurndam Biyiiko oon du. ¹¹ De wanaa duum tan, ammaa eden ceyoroo Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu, dewrintindo en e Laamdo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

¹² Joonin le, wo saabe neddo gooto de hakke naati e adunaaru, woodi hakkeji diin du ngaddi maayde. Noon maayde ndeen yottorii yimbe fuu, sabo be fuu be luttii. ¹³ Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa oon jippinaaka, hakkeji ina ngoodi e adunaaru ndu. De si jamirooje Tawreeta ngalaa, hakkeji kiisataake. ¹⁴ Gilla e Aadama faa e Muusaa, walaa fuu mo maayde jaalaaki, fay yimbe be ngadaay hakke iri mo Aadama wadi nde luttunoo yamiroore Laamdo. Aadama oon wo alhaali garoowo oon.

¹⁵ Ammaa en kaanaa fonndude luttal Aadama e dokkal Laamdo. Goonga, yimbe heewbe maayii saabe luttal neddo gooto. Ammaa hinney Laamdo, kam e dokkal ngal hokki yimbe heewbe saabe neddo gooto ina buri dum fuu manngu. Neddo oon woni Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Katin du en kaanaa fonndude ko dokkal Laamdo rimata duum e ko luttal neddo gooto rimata duum. Sabo sariya wadaama dow luttal gootal ngaal, de dum waddi jukkungo. Ammaa moyyere Laamdo mawnde wari caggal lutti keewdi, de dum waddi fonnditaare. ¹⁷ Wo saabe luttal neddo gooto maayde laamorii yimbe. Ammaa dum waawaa fonndeede e laamagol heboobe moyyere Laamdo heewnde e dokkal fonnditaare been. Been laamortoo e nguurndam saabe neddo gooto. Oon woni Iisaa Almasiihu.

¹⁸ Ndelle, no luttal neddo gooto waddirani yimbe fuu jukkungo ni, hono noon du gollal ponnditiingal ngal neddo gooto golli ina laatanoo yimbe fuu fonnditaare e nguurndam. ¹⁹ No salaare neddo gooto wadiri yimbe heewbe luttube ni, hono noon dowtaare neddo gooto du wadiroyta heewbe ndaardee fonnditiibe.

²⁰ Tawreeta naatii faa lutti beyda annditeede. Ammaa fay ko lutti keewi duum fu, hinney Laamdo furi heewude. ²¹ Hono no luttal laamorii de waddi maayde ni, hono noon hinney Laamdo oon du laamortoo saabe fonnditaare, faa yaara en to nguurndam nduumiidam saabe Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

6

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

¹ Ndelle, dume mbi'eten? En keddoto e hakkeji yalla hinney Laamdo ina beydoo naa? ² Kayto! Dum waawaa laataade! En ceedii e hakkeji faa laaotoden maaybe to majji. Ndelle noy mbuurdirten ley majji katin? ³ Odon anndi lootalgal meeden batisima kabungal en e Iisaa Almasiihu ngaal hawtii en e maayde muudum du. ⁴ Ndelle, e ley lootalgal batisima ngaal en maaydii e makko, en uwidaama e makko. Ndeen du, no Almasiihu iirtorii e hakkunde maaybe saabe baawde Baabiwo teddude deen, enen du en mbuurda noon nguurndam kesam. ⁵ Sabo si en kawtii e makko ley maayde nanndunde e maayde makko, en kawtan e makko ummitagal nanndungol e ngol makko. ⁶ Ndelle eden paami dum do: tomottaaku meeden kiinnngu nguun tontidaama e makko dow leggal palaangal, faa baawde balli men luttooji diin kalka, faa tawee en nganaa maccu6e hakke katin. ⁷ Sabo si neddo maayii fu, yaltii e hawju hakke. ⁸ Ko maayduden e Almasiihu duum, eden koolii en mbuurdan e makko du. ⁹ Sabo eden anndi ko Almasiihu iirtii e hakkunde maaybe duum, maayataa katin. Maayde walaa baawde dow makko katin. ¹⁰ Ko o maayi duum, wo saabe hakkeji yimbe nde wootere faa abada. Joonin ko o wuuri duum, wo muuyde Laamdo o wuurani. ¹¹ Hono noon, onon du, laatee maaybe 6e hakkeji laamaaki, de laatanodon Laamdo wuuru6e e kawtal Iisaa Almasiihu.

¹² Ndelle, taa accee hakke laamoo balli moodon maayooji diin faa njokkon muuyde majji. ¹³ Taa kokkitiree terde balli mon hakke, taa ngadon de kabitirde oonyaaare. Kokkee ko'e mon Laamdo, sabo on iirtinaama e maayde, odon mbuuri. Kokkee terde moodon Laamdo faa de laatoo kabitirde fonnditaare. ¹⁴ Hakke laamataako on katin, sabo on ngalaa ley jamirooje Tawreeta. Wo ley hinney Laamdo ngondon.

No yimbe laartotoo golloobe dwtaniibe fonnditaare

¹⁵ Ndelle noy? Yalla en ngadan hakke sabo ley hinney ngonden wanaa ley Tawreeta naa? Kayto! Dum waawaa laataade! ¹⁶ On paamaay naa? Si on kokkii goddo ko'e mon faa ngollanon dum, dwtanodon dum fu, on laataake maccu6e mo dwtantodon oon. Ndelle, naa on laataake maccu6e hakke jaaroowo on e maayde, naa on dwtanake Laamdo jaaroowo on e fonnditaare. ¹⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo! Arande wo on maccu6e hakke, de joonin on laataake jokkirbe laawol ngol njannginadon ngool e berde laa6ude. ¹⁸ On ndimdinaama e hakke, on laataake maccu6e fonnditaare. ¹⁹ Mido haalda do no yimbe paamirta ni saabe lokkaaku moodon. Arande odon ngattunoo terde mon ley hawju tuundi e bonanda faa ko boni beydoo. Joonin kaa, ngadiron de noon ley hawju fonnditaare faa ngollon ko senii.

²⁰ Nde ngonnodon ley maccungaaku hakke ndeen, on laataakino golloobe dwtaniibe fonnditaare. ²¹ Nafaa oye kebudon e majjum wakkati oon? Fay huunde, si wanaa ko cemtirton hannden duum, sabo kakitte majjum wo maayde. ²² Ammaa joonin, on ndimdinaama e maccungaaku hakke, on laataake maccu6e Laamdo. Nafaa mo kebudon wo joonnde seniinde, de

cakitte majjum du wo nguurndam nduumiidam. ²³ Sabo njobdi hakke wo maayde, ammaa dokkal Laamdo wo nguurndam nduumiidam e ley kawtal lisa Almasiihu Joomiraado meeden.

7

No yimbe kaŋbitiraa e jamirooje Tawreeta

¹ Sakiraaŋe, mido haalana on onon annduŋe Tawreeta Muusaa. Odon anndi jamirooje Tawreeta na ndawrana neddo haddi nguurndam muudum tan. ² Hono nii debbo ɓaŋaado du, jamirooje kaŋbiri dum e gorum oon si gorum oon ina wuuri. Ammaa si gorum oon maayii fu, o haŋbitaama e jamirooje kaŋbunoodo mo deen. ³ Si goddo ɓaŋii mo e ley nguurndam goriiko oon, wi'ete wo o jeenoowo. Ammaa si goriiko oon maayii, jamirooje deen njoppa mo, o wi'ataake jeenoowo si o ɓaŋundurii e gorko goddo. ⁴ Sakiraaŋe am, onon du, fode Tawreeta Muusaa, on laatake maaybe. On yuwii e ley muudum saabe ɓanndu Almasiihu tontanaandu on nduun faa njeyaɗon e muudum. Kam woni mo Laamdo iirtini e hakkunde maaybe oon faa ngollen ko welata Laamdo. ⁵ Wakkati nde ngonnoden ley hawju muuyde terde ndeen, muuyde meeden bonde de Tawreeta ummini deen ina ngolla e falli men faa njaara en to maayde. ⁶ Ammaa joonin, en ndimɗinaama e Tawreeta. Fodde Tawreeta kaŋbunoodo en oon, en laatake maaybe, faa mbaawen gollande Laamdo dow laawol kesol ngol Ruuhu muudum hawjii, wanaa dow laawol kiinnol ngol binndi njamirnoo.

No Tawreeta Muusaa anndiniri ko woni luttal

⁷ Ndelle, dume mbi'eten? Tawreeta Muusaa oon wo hakke naa? Wanaa koy! Ammaa, si Tawreeta walaa fu, mi anndaano ko woni hakke. Sabo mi anndaano ko woni muuyde ko jeyaa si Tawreeta wi'aayno: «Taa muuy ko a jeyaa!» ⁸ Ammaa hakke adii ko jamirooje kaŋɗi duum, de wadi e am siyiiji muuyde terde fuu. Sabo si Tawreeta walaano fu, hakke wo huunde waatunde. ⁹ Miin e hoore am, nde mi anndaano Tawreeta arande ndeen, mido wuurnoo, ammaa ko kadaadi diin ngari duum, hakkeji laatii buurɗi, ¹⁰ de miin du, maayumi. Jamirooje kaanunoodo wadande kam nguurndam deen, laatii jaarooje kam to maayde. ¹¹ Sabo hakke adii kadaadi diin, de hili kam, wadi kam di. ¹² Ndelle, Tawreeta Muusaa wo ceniido, jamirooje deen du wo ceniide, wo ponnditiide, wo moyyude.

¹³ Ndelle, yalla ko woodi waddanii kam maayde naa? Dum waawaa laataade! Wo hakke wadi dum. Hono nii hakke annditirtee wo hakke jaati, sabo o nawtorake ko woodi faa rimana kam maayde. Ndelle, jamirooje deen kolli hakke oon wo huunde bonnde faa faltii haddi.

Haala durwugol neddo e hakke

¹⁴ Eden anndi Tawreeta Muusaa oon to Ruuhu Ceniido yuuri. De miin kaa, mi adunanke tan mo hakke dawrani. ¹⁵ Sabo mi faamaay ko ngadammi duum: ko njidumi wadude duum, mi wadataa dum, de ko mbanyumi duum, wo duum ngadammi. ¹⁶ Si mido wada ko mi yidaa wadude duum, ina holla mi jabii jamirooje Tawreeta deen ina mboodi. ¹⁷ Ndelle, wanaa miin wadirta noon, wo hakke gondo ley am. ¹⁸ Mido anndi e ley am, dum woni e ley ɓanndu am, ko woodi walaa e muudum. Yidude wadude ko woodi ina woni e am, de mi waawaa wadude dum. ¹⁹ Mi wadataa ko woodi ko njidumi duum, wo ko boni ko mi yidaa duum ngadammi. ²⁰ Ammaa si mi wadii ko mi yidaa, wanaa miin gollirta noon, wo hakke gondo ley am oon. ²¹ Ko taykiimi dey:

wakkati fuu miđo yiđi wađude ko woodi, de ko boni ina woni e am, ina hađa kam. ²² E ley 6ernde am miđo seyoroŋ Jamirooje Laamđo deen. ²³ Ammaa miđo maata al'aada bonđo e ley 6anndu am, ina hađa e laawol ngol hakkillo am wi'i na woodi ngool. Al'aada bonđo oon ina wađa kam maccuđo hakke gondo ley 6anndu am oon. ²⁴ Kay, miđo yurminii! Moy waawi dannude kam e 6anndu yaarooru kam to maayde ndu? ²⁵ Jettooje ngođanii Laamđo saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am wo mi maccuđo jamirooje Laamđo, ammaa e 6anndu am wo mi maccuđo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtuđam e Ruuhu Laamđo

¹ Joonin kaa, jukkungo fuu walaa e hawtu6e e Iisaa Almasiihu 6een, ² sabo baawde Ruuhu kokkooje en nguurndam saabe Iisaa Almasiihu deen ndimđinii en e baawde hakke e maayde fuu. ³ Ko Tawreeta Muusaa waawaayno wađude saabe lokkaaku 6alli men, wo duum Laamđo wađi. O nuli Biyiiko e ley tagaadi nanndundi e 6i66e-Aadama jom'en hakkeeki 6een faa itta hakke. E ley tagaadi ndiin o jukkii hakke golloowo e ley 6alli men. ⁴ Dum fuu wo faa laabal ngal Tawreeta yamiri ngaal hi66a e dow meeden, enen jokku6e Ruuhu 6e nganaa jokku6e muuyde terde 6een. ⁵ Jokku6e muuyde terde 6een, muuyde terde na ndawrana hakkillooji mu66en. De jokku6e Ruuhu 6een, wo Ruuhu dawranta hakkillooji mu66en. ⁶ Hakkillo jokkoowo muuyde terde muuđum, na waddana joomum maayde. Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu jeyi du, na waddana joomum nguurndam e jam. ⁷ Sabo hakkillo jokkoowo muuyde terde muuđum tan ina wanyi Laamđo. Joomum dowaantaako Jamirooje Laamđo deen. Si goonga du, waawaa. ⁸ Jokku6e muuyde terde 6een mbaawaa welude Laamđo.

⁹ De onon le, on njokkataa muuyde terde, ammaa ođon njokka Ruuhu, si goonga fuu Ruuhu Laamđo ina woni ley 6erde moodon. Neddo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oon, waldaa e Almasiihu. ¹⁰ Kaa si Almasiihu ina woni e moodon, fay si taweede 6alli mon wo maaydi saabe hakke, yonkiiji mon kaa wo buurdi saabe on ndaardaama on fonnditi6e. ¹¹ Si Ruuhu Laamđo ina woni ley 6erde moodon, Laamđo buurtindo Iisaa Almasiihu e hakkunde maay6e oon, hokkan 6alli mon maayooji diin nguurndam, hokkiran dum Ruuhu muuđum gondo ley 6erde mon oon.

¹² Ndelle, sakiraabe, won ko tilsani en, de dum wanaa jokkude muuyde terde. ¹³ Sabo si on mbuurdii ođon njokka muuyde terde, on maayan. Ammaa si on mbardii muuyde deen Ruuhu Laamđo fuu, on mbuuran. ¹⁴ Be Ruuhu Laamđo dowata fuu wo 6i66e Laamđo. ¹⁵ Laamđo hokkaay on Ruuhu gadoowo on maccu6e faa ngarton e kulol. O hokkii on Ruuhu gadoowo on 6i66e Laamđo. Kam wađata faa noddiren Laamđo «Abba». ¹⁶ Ruuhu oon e hoore muuđum na hawta e 6erde meeden faa laamna en wo en 6i66e Laamđo. ¹⁷ Si en 6i66e, wo en ronoo6e du. En ndonan ko Laamđo aadiñoŋo duum, en ndonan e Almasiihu du. Sabo sini en njardi torra e makko fuu, en keđidan e makko teddeengal du.

Haala teddeengal garoowal

¹⁸ Mi hiisake torraaji wakkati joonin mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal Laamđo 6anginanta en. ¹⁹ Si goonga, tagoore fuu ina heppi nyannde nde Laamđo 6anginta 6i66e muuđum ndeen. ²⁰ Sabo tagoore ndeen ina faddee hi66inde ko nde jeyi gollude. Wanaa e muuyde mayre dum wađaa,

wo Laamdo muuynoo dum. Ammaa jikke ina heddi, ²¹ sabo tagoore ndeen rimdinte e maccungaaku nyolngu, yaaree e ley ndimaaku e teddeengal ngal 6i66e Laamdo ndesanaa. ²² Sabo eden anndi, faa joonin tagoore ndeen fuu ina uuma ina tampi e naawalla n̄atawere. ²³ Wanaa ko tagaa tan uumata, enen hebir6e Ruuhu Laamdo oon hono dokkal Laamdo artiingal, enen du eden uuma. Eden keppe Laamdo wadaay en 6i66e muudum, de rimdina balli men. ²⁴ En kisinaama, de wo ley jikke dow ko warata tafon. De jikke kebaado selii laataade jikke, sabo neddo yowataa jikke e dow ko hebi. ²⁵ Ammaa si eden njowi jikke e dow ko en kebaay tafon, en ndoomiran dum munyal.

²⁶ Katin du, Ruuhu waran na walla en e lokkaaku men. Sabo si goonga, en anndaa no kaanden wadirde du'aare ni. Ammaa Ruuhu oon e hoore muudum nyaaganto en Laamdo, nyaagoranoo en uumaali burdi haalaaji luggude. ²⁷ Laamdo kumpitiido ko woni ley berde men oon du ina anndi anniya Ruuhu, sabo wo e muuyde makko Ruuhu oon nyaagirantoo seniibe been.

²⁸ Eden anndi Laamdo ina gollira huunde fuu faa laatanoo yidube dum ko woodi, 6e o noddii fodde anniya makko. ²⁹ Sabo 6e Laamdo anndi gilla tagaaka been, o fodanake dum'en nanndude e Biyiiko oon, faa Biddo oon laato afo ardiido dow sakiraa6e heew6e. ³⁰ Katin du 6e o fodanii been, o noddii dum'en, 6e o noddii been, o tiigorake dum'en fonnditiibe, 6e o tiigorii fonnditiibe been du, o hokkii dum'en ngedu mu66en e teddeengal makko.

Haala njinngu Almasiihu

³¹ Caggal duum fuu, dume mbi'eten? Si Laamdo ina wondi e meeden, moy waawani en? ³² Kanko, fay Biyiiko oon e hoore muudum o hadaay en, o hokkitirii dum saabe meeden en fuu. Si noon woni moyyere makko, wanaa o hokkidan en e muudum huunde fuu naa? ³³ Moy jaarata 6e Laamdo subii been sariya? Fay gooto, sabo Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe! ³⁴ Moy waawi felude 6e yeeso sariya? Fay gooto, sabo lisaa Almasiihu maayii, ko buri dum du, o iirtake. Imo joodii gere nyaamo Laamdo, imo nyaaganoo en. ³⁵ Dume waawi senndude en e njinngu Almasiihu? Tiidallaaji naa, billaare naa, torra naa, yolbere naa, kolndam naa, masiiba naa, maa kaafaahi naa? ³⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Saabe maada miden nesa maayde
nyanne fuu,

miden ndaardee hono baali kirseteedi ni.»*

³⁷ Ammaa e ley majjum fuu, saabe jidde en oon, eden buri fay jaalotoo6e.

³⁸ Sabo mido tannyori, wanaa maayde, wanaa nguurndam, wanaa malyka'en, wanaa laamu, wanaa ko wari joonin, wanaa ko waroyta, wanaa semmbe, ³⁹ wanaa ko woni faa dow, wanaa ko woni faa ley, huunde fuu ko tagaa waawaa senndude en e njinngu ngu Laamdo wadani en ley kawtal meeden e Joomiraado men lisaa Almasiihu.

9

Haala lenyol ngol Laamdo subii

¹ Wo goonga kaalammi miin kawtudo e Almasiihu, mi fenataa. Bernde am nde Ruuhu Ceniido dowata ndeen, ina seedanoo kam mido haala goonga.

² Bernde am ina woodi mettorgal cattungal, nde selataa naawude ³ saabe Alhuudiyankoo6e been. Mi jabanno laataade kudaado mi seeda e Almasiihu miin e hoore am si ina nafannoo sakiraa6e am 6e kawtumi yuwdi been.

* 8:36 Jabuura 44.23.

⁴ Been ngoni Israa'iila'en. Laamdo wadi 6e 6i66e muudum, holli 6e teddeengal muudum. Kambe njeji aadiiji diin e Tawreeta Muusaa oon. Wo kambe Laamdo anndini no 6e ndewirta dum, kambe Laamdo wafani amaanaaji muudum. ⁵ Kambe yuuri e maamiraa6e Israa'iila arandee6e been. Almasiihu du, neddaaku muudum yuuri e lenyol ngool. Jettooje ngoodanii Laamdo tiimudo huunde fuu faa abada! Aamiina.

⁶ Dum fuu wanaa wi'ude konngol Laamdo ngool hunngake laataade. Sabo wanaa yuuru6e e Israa'iila been fuu ngoni Israa'iilankoo6e, ⁷ wanaa yuuru6e e Ibrahiima been fuu ngoni 6i66e muudum jaati. Sabo Laamdo wi'ii Ibrahiima: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ⁸ Inan ko dum yidi wi'ude: wanaa 6i66e Ibrahiima rimiraa6e no yim6e fuu ndimirtee nii ngoni 6i66e Laamdo, ammaa wo rimiraa6e saabe amaana been tiigoraa wo yuwdi makko. ⁹ Sabo Laamdo wadii amaana e haalaaji diin, wi'i, «Mi wartan e hono wakkati o mawuuri, de Saaratu he6an 6iddo gorko.»† ¹⁰ Wanaa dum tan. Ndaaren no Rebeka hooyiri reedu 6i66e dido du. Baaba ma66e wo gooto, Isiyaaka, maami en oon. ¹¹⁻¹² Gilla 6i66e been ndimaaka sako 6e ngada ko woodi naa ko boni, ndeen Laamdo wi'i Rebeka: «Mawniiwo oon laatoto maccudo minyiwo oon.»‡ O wadirii noon faa anniya makko dow subagol tabita. Subagol makko ngool yowaaki e golle yim6e, wo e Laamdo noddoowo oon ngol yowii. ¹³ Wo noon Binndi diin mbiiri: «Yaakuuba korsinmi, de Isuwa mbanyumi.»§

¹⁴ Ndelle, dume mbi'eten? Laamdo wo onyido naa? Kayto! Fay seeda!

¹⁵ Inan ko o wi'i Muusaa:

«Mi hinnoto mo muuyumi hinnaade,
mi yurmoto mo muuyumi yurmaade.»*

¹⁶ Ndelle, subagol makko yowaaki e muuyde neddo naa e tinnaare muudum, ammaa wo dow Laamdo jurmootodo oon ngol yowii. ¹⁷ Sabo e ley Binndi diin, Laamdo wi'ii Fira'awna: «Ko ngadirmaami kaananke dey, faa mi hollira baawde am e maada, katin du faa innde am gooynee e adunaaru ndu fuu.»†

¹⁸ Ndelle, Laamdo yurmoto mo muuyi, yoornan bernde mo muuyi.

¹⁹ Ndelle on yaman kam: «Si wo noon worri fu, dume Laamdo felirta yim6e? Moy waawi salaade muuyde makko deen?» ²⁰ Aan bii-Aadama oon, wo a moy faa njeddaa Laamdo? Yalla loonde mahaande ina yama mahudo dum oon: «Ko wadi de mahirdaa kam ni?» ²¹ Mahoowo loode ina waawi wafude e loope deen ko yidi fuu: e loopal gootal o maha loonde gollirteende ko teddi, o maha wonnde du gollirteende ko he6aa fuu. ²² Woodi, fay si taweede Laamdo muuyi 6anginde tikkere muudum e baawde muudum, o munyani 6e o tikkani been mnyal cattungal, dum woni haandu6e e halkude been. ²³ O wadirii noon du faa o 6angina keewal darja makko dow 6e o yurmotoo 6een, 6e o segilanii gilla ko 6ooyi faa ngonda e darja makko. ²⁴ Dum woni enen 6e o noddii 6een. De wanaa e ley Alhuudiyankoo6e tan, wo e ley lenyi goddi diin du. ²⁵ Dum woni ko Laamdo wi'i e annabi Hoseya:

«Yim6e 6e nganaa yim6e am,
mi noddiran 6e yim6e am,
yim6e 6e korsinaaka 6een,
mi noddiran 6e yim6e am horsu6e.

²⁶ Katin du, nokku do 6e mbi'etee 6e nganaa yim6e am,
doon 6e inndiroytee 6i66e Laamdo buurdo.»‡

* **9:7** Fuddoode 21.12. † **9:9** Fuddoode 18.10, 14. ‡ **9:11-12** Fuddoode 25.23. § **9:13** Malakiya 1.2-3. * **9:15** Wurtagol 33.19. † **9:17** Wurtagol 9.16. ‡ **9:26** Hoseya 2.25, 2.1.

²⁷ Annabi Esaaya du haalii haala Israa'iilankoo6e, wi'i: «Fay si 6i66e Israa'iila keewiri no njaareendi maayo ni, seeda ma66e tan hisintee, ²⁸ sabo Joomiraa6o tabintinan konngol muudum dow adunaaru, hi66inan ngol fuu law.»[§]

²⁹ Katin du wo nii Esaaya wiirunoo gilla arande:

«Sini Joomiraa6o jom baawde fuu oon accidaayno en yuwdi,

tawanno en laatake hono wuro Sodoma ni, en nanndii e wuro Gomoora.»^{*}

No Laamdo ndaardata goondinbe Iisaa been fonnditiibe

³⁰ Ndelle, dume mbi'eten? Inan ko mbi'eten: yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6e pilaakino fonnditaare 6een, 6e ke6ii fonnditaare, dum woni fonnditaare saabe goondinal. ³¹ Ammaa Israa'iilankoo6e pilorake fonnditaare e jokkugol Tawreeta, de 6e ke6aay fonnditaare ndeen. ³² Ko wadi? Sabo 6e piloraaki dum goondinal, wo e golle ma66e 6e pilorii dum. Ndelle 6e pergake e «hayre fergoore ndeen» ³³ hono no Binndi diin mbiiri ni: «Inan, mi joyyinan e Siyona hayre nde yim6e pergotoo e muudum, tefaafe li6oore dum'en. De goondindo nde fuu semtintaake.»[†]

10

¹ Sakiraa6e, ko muuyumi ley bernde am e ko nyaagotoomi Laamdo wo Israa'iilankoo6e kisinee. ² Mido seedanoo 6e 6e njinnganii Laamdo sanne, de jinni diin ngaldaa e paamal. ³ Be paamaay fonnditaare nde Laamdo hokkata ndeen, faa 6e pilanii ko'e ma66e dabare laataade fonnditiibe. Duum wadi de 6e dwtanaaki laawol ngol Laamdo ndaardata neddo wo ponnditiido ngool. ⁴ Sabo Almasiihu woni timmoode jamirooje Tawreeta faa goondindo dum fuu ndaardee ponnditiido.

No kisindam woodirani goondindo Almasiihu fuu

⁵ Inan ko Muusaa winndi dow fonnditaare yuurunde e Tawreeta ndeen: «Neddo gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»^{*}

⁶ Ammaa inan ko haala Laamdo wi'i dow fonnditaare yuurunde e goondinal ndeen: taa wi'u e bernde maa «Moy yeejata dow kammu?» Dum woni faa jippina Almasiihu, ⁷ naa «Moy yahata laakara?» Dum woni faa ummintina Almasiihu e hakkunde maay6e. ⁸ Ndelle, dume Binndi diin mbi'i? «Konngol Laamdo ina 6adii ma, ingol woni e hunnduko maa, ingol woni e bernde maa.»[†] Konngol ngool woni kabaaru goondinal ngal min mbaajotoo ngaal.

⁹ Si a wi'ii e hunnduko maa Iisaa wo Joomiraa6o, de a goondinii e bernde maa Laamdo iirtinii mo e maayde fu, a hisinte. ¹⁰ Sabo wo e bernde neddo goondinta, de Laamdo ndaardan dum ponnditiido. Wo e hunnduko neddo haaldata ko goondini, de Laamdo hisina dum. ¹¹ Wo hono Binndi diin mbiiri: «Goondindo mo fuu semtintaake.» ¹² Joonin, walaa ko sennadi Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke. Be fuu Joomii 6e wo gooto, kam woni kebbinoowo moyyereji muudum e noddoo6e dum 6een fuu. ¹³ Sabo «neddo fuu noddudo inde Joomiraa6o, hisinte.»[‡]

¹⁴ Ammaa noy 6e kebirta noddude mo si 6e ngoondinaay mo? Noy 6e ngoondinirta mo si 6e nanaay kabaaru makko? Noy 6e nanirta kabaaru makko si baajotoodo walaa? ¹⁵ Noy yim6e mbaajortoo du si nulaaka? Binndi

§ 9:28 Esaaya 10.22-23. * 9:29 No Sodoma e Gomoora kalkiraa ni winndaama e ley Fuddoode

19.1-29. † 9:33 Esaaya 28.16. * 10:5 Lewinkoo6e 18.5. † 10:8 Fillitagol Tawreeta 30.12-14.

‡ 10:13 Jowiila 3.5.

diin mbi'ii: «Ndaar, koyde jottinooje Kabaaru Lobbo na mbelna bernde koy!»[§]
¹⁶ De wanaa yimbe fuu njaŋani Kabaaru Lobbo oon. Annabi Esaaya wi'ii:
 «Joomiraado, moy goondini waaju amin?»* ¹⁷ Ndelle goondinal ina yuura e
 nanude waaju, waaju du ina yuura e konngol Almasiihu.

¹⁸ De mido yama yalla Israa'iilankooŋe nanaay naa? Be nanii koy! Ayaare
 wi'ii:

«Daade maŋbe nanaama e adunaaru fuu,
 konngi maŋbe njottake faa hoore leydi.»[†]

¹⁹ Mido yama katin: Israa'iilankooŋe paamaay naa? Gilla arande Muusaa
 winndii ko Laamdo wi'i:

«Mi waŋan faa kiron yimbe 6e nganaa yuwdi goongaari,
 mi waŋan faa tikkanon yuwdi ndi walaa hakkillo.»[‡]

²⁰ Ndeen kaa, annabi Esaaya hulaay wi'ude caggal duum:
 «Yimbe 6e pilaakino kam been njiitii kam,
 yimbe 6e yamanaay kam been du,

mi ɓanganii dum'en hoore am.»[§]

²¹ Ammaa to Israa'iila, Laamdo wi'ii:

«Fajiri faa futuro mido filoo jaŋaade yimbe saliiŋe, sattuŋe.»*

11

No Laamdo holliri ina yurmoo Israa'iilankooŋe

¹ Ndelle, mido yama yalla Laamdo yoppii yimbe muudum Israa'iilankooŋe
 been naa? O yoppaay! Sabo miin e hoore am wo mi Israa'iilanke, wo
 mi yuwdi Ibrahiiima, wo e lenyol Benyamin njeyaami. ² Laamdo yoppaay
 yimbe muudum 6e suŋinoo gilla arande been. Yalla on anndaa ko Binndi
 diin mbi'i nde annabi Iliyaasa woyanannoo Israa'iilankooŋe been to Laamdo
 naa? O wi'ii: ³ «Joomiraado, 6e mbarii annabaaŋe maa, 6e kalkii kirsirde maa
 sadaka. Miin tan heddi, de iŋe ndaara no 6e mbarda kam.» ⁴ Ammaa dume
 Laamdo jaabii mo? O wi'ii: «Mi resanii hoore am worŋe ujunaaje njeddo 6e
 kujidanaay tooru wi'eteendu Ba'al.» ⁵ Hono noon, hakkunde yimbe hannden
 been, ina woodi yimbe seeda 6e Laamdo suŋorii saabe hinney muudum. ⁶ De
 si o suŋorake 6e hinney fu, en anndan o suŋoraaki 6e saabe golle maŋbe. Si
 wo saabe golle maŋbe fu, hinney Laamdo oon heddataako laataade hinney
 katin.

⁷ Ndelle, dume laatii? Ko laatii dey, Israa'iilankooŋe been kebaay ko
 pilotonoo duum, wo 6e Laamdo subii been ni kebi dum. Heddiibe been, berde
 muŋben njoornaa ⁸ hono no winndiraa ni:

«Laamdo uddii hakkillooji maŋbe,

wumnii gite maŋbe, faadonii noppi maŋbe.

Faa hannden noon worri.»*

⁹ Daawda du wi'ii:

«Wo rewugol maŋbe bonngol ngool laatanoo 6e tuugol[†] faa 6e njana ley
 maggol,

laatanoo 6e fergere faa 6e njukkee.

¹⁰ Wo gite maŋbe niŋŋinee taa 6e nji'a,
 wo ɓaawe maŋbe turee faa abada!»[‡]

§ **10:15** Esaaya 52.7. * **10:16** Esaaya 53.1. † **10:18** Jabuura 19.5. ‡ **10:19** Fillitagol Tawreeta
 32.21. § **10:20** Esaaya 65.1. * **10:21** Esaaya 65.2. * **11:8** Fillitagol Tawreeta 29.3, Esaaya
 29.10. † **11:9** Tuugolwo ko woŋŋe mbi'ata huuseeru maa bedorgal. ‡ **11:10** Jabuura 69.23-24.

¹¹ Ndelle, mido yama: ko Alhuudiyankoo6e been pergii duum, yalla wo faa 6e caama faa abada naa? Wanaa koy! De wo saabe lutti ma66e diin, yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been ke6iri kisindam, faa Alhuudiyankoo6e been kira. ¹² Si lutti ma66e diin laatanake yim6e adunaaru barke, si mursey ma66e du laatanake 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been barke, barke oon buran dum manggu sanne si Alhuudiyankoo6e been fuu tuubii.

Haala hisineede yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e

¹³ Joonin, wo onon yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been kaaldammi: ko laatiimi nulaado e moodon duum, mido mantaroo gollal ngal kokkaami ngaal ¹⁴ de na hasii mi he6an waddude kiram e ley lenyol am, faa mi hisina wo66e ma66e. ¹⁵ Sabo si woddineede Alhuudiyankoo6e wadi de yim6e adunaaru ndewrintinaa e Laamdo fu, dume laatooytoo si 6e nja66owaama? Dum laatoroo hono wo 6e yaltu6e e maayde!

¹⁶ Si tamre arandeeere sakkaama Laamdo, tame keddiide deen du cakkaama. Si dadi lekki cakkaama Laamdo, licce deen du cakkaama. ¹⁷ Joonin le, Israa'ililankoo6e ina nga'i hono no lekki jaytun ki licce muudum godde caltaa. Aan mo wanaa Alhuudiyanke nanndudo e lical jaytun laddeehi, a waddaama, a dobaama e jaytun kiin. Nii ke6ir daa ngedu e ko yuurata e dadi jaytun kiin. Ada he6a barke lekki kiin, ada mawnida e licce godde deen. ¹⁸ Saabe majjum, taa mantodaa yeeso licce caltaade deen. De si ada mantoo fu, miccodaa wanaa aan wuurni dadi diin, wo dadi diin mbuurni ma. ¹⁹ Ina woodi tawee ada wi'a: «Ko wadi de licce deen caltaa dey, wo faa miin mi naata, mi dobee do.» ²⁰ Goonga! Ammaa ko de caltiraa dey, wo rafi goondinal majje. Aan ada heddi e dobeede saabe goondinal maa. Ndelle, taa mawninkina, ammaa hulu. ²¹ Sabo si Laamdo accaay licce arandeeje deen fu, accataa ma aan du. ²² Ndelle, taykita moyyuki Laamdo e tikkere muudum fuu: tikkere makko na woni e saamu6e been, de moyyuki makko na woni e maada sini ada tabiti e moyyuki kiin. Si wanaa duum fu, aan du a saltete. ²³ Israa'ililankoo6e du, si 6e njoppii salaare ma66e de 6e ngoondini fu, Laamdo nannan 6e katin hono no licce ndobirtee e lekki. Sabo Laamdo ina jogii baawde dobude 6e e lekki kiin katin. ²⁴ Ndelle aan yuurudo e lekki laddeehi oon, si a saltaama e makki a dobaama e lekki jaytun aawaaki kiin, haala fuu walaa licce yuurde e lekki aawaaki kiin, si caltanooma ina mbaawi dobeede e inna mu66en.

No Laamdo yurmortoo yim6e fuu

²⁵ Sakiraabe, mi yidaa ndullon ko suudi dum do, he6a taa ndaardon ko'e mon wo on jom'en hakkillo: Israa'ililankoo6e laatake yoor6e berde, de dum timman wakkati siyiiji yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e fuu ngoondini, naati laamu Laamdo. ²⁶ Hono noon Israa'ililankoo6e been fuu kisinirtee, no Binndi diin mbiiri ni:

«Kisinoowo yuuran e Siyona,

ittan luttal fuu e yuwdi Yaakuuba.»§

²⁷ «Dum woni amaana am e ma66e

wakkati nde mooytammi hakkeegi ma66e.»*

²⁸ Ko Alhuudiyankoo6e been nja6aay Kabaaru Lobbo oon duum, 6e laatorii way6e Laamdo, ammaa wo dum saabe moodon faa ke6on Kabaaru oon. De ko Laamdo subii 6e duum, 6e laatake 6e o yidi saabe maamiraa6e ma66e.

²⁹ Wo noon, sabo Laamdo waylitataa anniya dow mo moyyinani dokke

§ 11:26 Esaaya 59.20. * 11:27 Yeremiya 31.33-34.

muudum, e dow mo noddii. ³⁰ Onon yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe, arande on calakeno Laamdo, de joonin kaa on keŋii yurmeende saabe sattere Alhuudiyankooŋe. ³¹ Noon du, joonin wo been calii Laamdo, de Laamdo yurmii on. De dum laatake faa been du keba yurmeende makko. ³² Sabo Laamdo uddii yimbe fuu e ley salaare, faa o yurmoo 6e fuu.

³³ Hey barkeŋji Laamdo korsuŋi ina keewi! Hakkilantaaku makko e anndal makko ina luggi! Fay gooto waawaa anndude anniyaaji makko. Fay gooto waawaa faamude laabi no o gollirta. ³⁴ Wo hono noon winndiraa: «Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy laatii tindinoowo dum?»†

³⁵ «Moy artii hokkude mo sakko o yoŋa dum?»‡

³⁶ Si goonga, huunde fuu e makko yuuri, huunde fuu wo kanko tiigii, huunde fuu wo kanko jeyi. Wo teddeengal woodan mo faa abada! Aamiina.

12

No goondinbe Iisaa kaani wuurdude

¹ Ndelle sakiraabe, mido nyaagoo on sanne saabe yurmeende Laamdo, cakkee ko'e mon laatodon sadaka buurdo, ceniido, beldo Laamdo. Dum woni dewal ngal kaandon rewruŋe mo ngaal. ² Taa nyemmbitee adunaaru, ammaa accee Laamdo heydintina hakkillooji mon faa berde moodon mbaylitoo. Ndeen, on mbaawan anndude muuyde Laamdo: ko woodi e ko weli mo e ko hiŋŋi.

³ Saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen, mido wi'a mono e moodon fuu: taa njaaree ko'e moodon to on njottaaki, ammaa ndaardon ko'e mon e miilooji hakkilantaaku, kawrooji e goondinal ngal Laamdo etani on ngaal.

⁴ Gooto e meeden fuu ina jogii terde keewde, de terde deen fuu kawtaa golle.

⁵ Hono noon, enen e keewal meeden fuu, wo en neddo gooto e ley kawtal meeden e Almasiihu. En fuu eden njeydaa no terde fuu njeydiraa e 6anndu ni.

⁶ En kokkaama dokke ceedude de Laamdo hokkiri en moyyere muudum. Si Laamdo hokkii neddo haaltude konngol ngol watti e muudum, haaltira ngol no fotiri e goondinal muudum. ⁷ Mo Laamdo hokki dokkal wallude woŋŋe, o walla 6e. Mo o hokki dokkal jannginde, o janngina. ⁸ Mo o hokki dokkal semmbindina yimbe, o semmbindina dum'en. Mo o hokki dokkal moyyande woŋŋe du, o hokkira e yardaamuye. Mo o hokki dokkal ardaade, o ardoroo tinnare. Mo o hokki dokkal yurmeende du, o yurmoroo woŋŋe e seyo.

⁹ Njinngu moodon laatoo ngu waldaa e naafikaaku. Mbanyee ko boni, kaŋŋee e ko woodi. ¹⁰ Njidunduree njinngu sakiraagu, mono fuu teddina bannum faa burna dum hoore muudum. ¹¹ Taa accee tinnitaare mon feewa. Ngollanon Joomiraado e berde mon fuu. ¹² Mbeltee e ley jikke moodon, munyee torra, tinnee keddododon e du'aare. ¹³ Mballee seniibe Laamdo e haajuuji muŋŋen, laatee jaŋŋotooŋe weerŋe. ¹⁴ Mbarkinee torrooŋe on. Mbarkinon 6e, taa kuŋon 6e. ¹⁵ Ceyodee e seyiibe, mboydee e woyooŋe.

¹⁶ Laatodee miilo wooto. Taa pilee manngu ammaa kawtee ko'e mon e lokkaaŋe. Taa tiigoree ko'e mon on jom'en hakkillo. ¹⁷ Si goddo wadii on ko boni, taa njomnitee dum. Kakkilane wadude ko yimbe fuu ndaarata na njardi. ¹⁸ Si na laatoo, ngondiree e yimbe fuu e jam. Pilodon dum haddi no mbaawruŋon. ¹⁹ Sakiraabe horsuŋe, taa njomnitane ko'e mon. Ko kaandon wadude dey, accee tikkere Laamdo ndeen yomnitanoo on. Sabo e ley Binndi

diin Joomiraado wi'ii: «Miin woni jomnitotoodo, miin yo6oyta 6e.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Si ganyo ma yolbii fu, nyaamnaa dum, si domdii njarnaa dum. Si a wadii nii fu, a wadan o semta saabe ko o wadi ko boni duum.»†
²¹ Taa accu ko boni jaale, ammaa jaalora ko boni duum e ko woodi.

13

Haala dwtanaade laamiibe

¹ Mono fuu dwtanoo laamiibe, sabo laamu walaa si wanaa yuurungu to Laamdo. Laamiibe fuu wo Laamdo joyyini dum'en. ² Saabe duum, neddo fuu caliido laamu leydi salake ko Laamdo yamiri. Caliido yamiroore Laamdo du foodanan hoore muudum jukkungo. ³ Gadoowo ko woodi walaa ko huldata hooree6e been, wo gadoowo ko boni hulata 6e. Ada yidi tawee a hulataa laamiibe leydi naa? Ndelle, ngadaa ko woodi. Ndeen laamu yettete. ⁴ Sabo laamiibe wo gollanoobe Laamdo faa nafe. Ammaa si tawii wo ko boni ngadataa, kulaa, sabo wanaa 6olum laamiibe mbakkorii kaafaahi. Wo 6e gollanoobe Laamdo faa 6e tabintina jukkungo muudum dow gadoowo ko boni fuu. ⁵ Ndelle, tilay dwtanodon laamiibe been, wanaa saabe hulde jukkeede tan, ammaa faa taa 6erde mon pela on du. ⁶ Dum wadi de odon njo6a lampo, sabo laamiibe been wo gollanoobe Laamdo, hokku6e wakkatiiji mu66en fuu faa laamoo. ⁷ Kokkee mono fuu ko jeyi hokkeede. Kokkee lampo mo kaandon hokkude lampo, kokkon tino mo kaandon hokkude tino. Kulon mo kaandon hulude, teddinon mo kaandon teddinde.

No yim6e njeysi yidundurde

⁸ Taa njoganee fay gooto nyaamaande. Huunde wootere tan haani laataade nyaamaande, dum woni yidundurde. Sabo jiddo gondo muudum fuu, tabintinii jamirooje Tawreeta. ⁹ Odon anndi kadaadi dii do: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa muuyu ko a jeyaa». Kanji e jamirooje godde deen fuu ina kawriti e yamiroore wootere. Ndeen woni: «Njidiraa gondo maa no njidiraa hoore maa ni.» ¹⁰ Jiddo gondo muudum wadataa dum ko boni. Ndelle njinngu na tabintina Tawreeta oon.

¹¹ Taykee kujje deen, sabo odon anndi wakkati mo ngonden e muudum. Wakkati mo kaandon finude oon yonii. Sabo joonin kisindam 6uri badaade en diina nde naatunoden e goondinal ndeen. ¹² Jemma badaake timmude, nyalooma battake. Ndelle, celen gollude golle nimre, kooyen kabitirde annoora. ¹³ Mbuurden no haaniri, hono no won6e ley annoora nyalooma. Wanaa e ley fijirde bonnde e sulagol, wanaa e gollleeji 6alli tuundi e rafi semto, wanaa e poodfundural e kiram. ¹⁴ Bornoree Joomiraado meeden Iisaa Almasihu hono no kaddungal ni, taa kilnee muuyde terde moodon, taa nyaamnon de.

14

Haala lokkaabe e jom'en semmbe

¹ Nja66ee mo goondinal muudum lokiidi tawa on peldaay dum ko miilootoo. ² Hasii goddo ina woodi goondinal faa na waawi nyaamude huunde fuu, tawee goddo du goondinal muudum ina lokiidi faa nyaamataa teewu. ³ Nyaamoowo teewu oon taa yawa mo nyaamataa teewu oon. Mo nyaamataa teewu oon taa fela nyaamoowo teewu oon, sabo Laamdo ja66ake mo. ⁴ Aan, wo a moy faa pelaa gollanoowo goddo? Yalla imo darii faa woodi

* 12:19 Fillitagol Tawreeta 32.35. † 12:20 Banndi 25.21-22.

naa o saamii, dūm fuu wo donngal joomiiko. O daroto faa wooda du, sabo Joomiraado ina woodi baawde jogaade mo faa o daroo.

⁵ Hasii goddo ina jogorii nyalaande wootere ina 6uri godde teddude, tawee goddo du ina jogorii nyalaade fuu wo potu. Mono fuu tannyora ko miilotoo dūm e ley hakkillo muudum. ⁶ Burdindo nyalaande oon wadirii dūm saabe Joomiraado. Katin du, nyaamoowo ko yidi fuu oon wadirii dūm saabe Joomiraado, sabo imo yetta Laamdo. Mo nyaamataa teewu oon du wadirii dūm saabe Joomiraado, imo yetta Laamdo kanko du. ⁷ Sabo fay gooto e meeden wuurantaa hoore muudum, katin du fay gooto e meeden maayantaa hoore muudum. ⁸ Si en mbuurii, wo Joomiraado mbuuranden. Si en maayii du, wo Joomiraado maayanden. Si en mbuurii naa si en maayii fu, wo Joomiraado oon jeyi en. ⁹ Sabo Almasiihu maayii, de ummii e maayde faa laatoo Joomiraado wuur6e e maay6e fuu.

¹⁰ Aan, ko wadi de ada fela sakiike maa goondindo oon? Naa aan, ko wadi de ada yawa sakiike maa goondindo oon? En fuu, en ndaroyto yeeso sarorde Laamdo. ¹¹ Sabo ina winndaa:

«Joomiraado wi'ii:

«Tannyoree, no tannyordon mi buurdo:

Koppi fuu kofanto kam,

demle fuu ceedoto miin woni Laamdo.» *

¹² Ndeen mono e meeden fuu jaabanto hoore muudum yeeso Laamdo.

¹³ Dum le, taa pelunduren hakkunde meeden katin. Kooyee anniya reentaade e huunde fuu ko waawi fergude sakiike mon naa ko libata dūm. ¹⁴ Saabe kawtal am e Joomiraado men Iisaa mido tannyori nyaamdu fuu e hoore muudum harmaa. Ammaa si neddo miilii goddum wo karmudum, dūm harmanan dūm kam kaa. ¹⁵ Si a torrii sakiike maa goondindo oon saabe ko nyaamudaa, a jokkaay laawol njingu. Taa halku mo Almasiihu maayani dow ko nyaamete. ¹⁶ Ndelle, ko ndaardon na woodi dūm, tinnee taa wob6e mbonkoo on saabe majjum. ¹⁷ Sabo laamu Laamdo wanaa kabaaru nyaamdu naa njaram, wo kabaaru fonnditaare e jam e seyo ley kawtal Ruuhu Ceniido. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hono noon fuu, welan Laamdo, yim6e du teddinan dūm. ¹⁹ Ndelle, piloden ko beydata jam hakkunde meeden. Mono fuu filoo ko semmbindinta bannum ley goondinal.

²⁰ Taa mbonnon golle Laamdo saabe haala nyaamdu. Si goonga, nyaamdu fuu ina laabi, ammaa si nyaamdu ndu nyaamataa nduun ina ferga sakiike maa, nyaamude ndu woodaa. ²¹ Ko woodi dey, wo taa nyaamon teewu naa njaron doro, naa ngadon huunde fuu ko fergata sakiike moodon. ²² Huunde fuu ko ngoondindaa, njogodaa dūm hakkunde maa e Laamdo. Barke woodanii mo sikkitirtaa ko woni e hakkillo muudum. ²³ Ammaa si neddo wadii sikki-sakka de nyaami fu, jukkete, sabo joomum nyaamiraay goondinal. Huunde fuu ko waldaa e goondinal wo luttal.

15

¹ Enen sellu6e goondinal been, eden kaani wallude 6e goondinal mu66en lokki6i been. Haanaa ngaden ko weli en tan. ² Gooto e meeden fuu filoo ko welata gondo muudum, faa nafa dūm, de semmbindina dūm ley goondinal. ³ Sabo fay Almasiihu jokkaay mbelirka yonki muudum, ammaa laatake no winndiraa ni: «Mbonkaaji mbonki6e ma diin e am njani.» * ⁴ Ko

* 14:11 Esaaya 45.23. * 15:3 Jabuura 69.10.

winndanoo arande e ley Binndi diin duum, winndaama faa janngina en. Idi kolla en munyal, idi cellina berde men, faa keben tannyoral ley jikke men. ⁵Laamdo jom munyal, cellinoowo berde oon, hokku on laataade jom'en miilo wooto hono no Iisaa Almasiihu anndiniri on ni. ⁶Noon teddirton Laamdo e anniya gooto e daande wootere. Oon woni Baaba Iisaa Almasiihu Joomiraado men.

⁷Nja66unduree no Almasiihu ja66orii on ni, faa Laamdo teddinee. ⁸Mido wi'a on: Almasiihu warii gollani Alhuudiyankoo6e. Ko o gollani 6e duum holitii Laamdo wo koolniido, sabo tabintinii amaanaaji di wadannoo maami-raabe ma66e diin. ⁹Woodi du, wo faa lenyi goddi diin teddina Laamdo dow yurmeende muudum, hono no winndiraa:

«Saabe duum, mi yettete hakkunde lenyi,
mi yimante faa teddina innde maa.»[†]

¹⁰Ina winndaa katin:

«Onon lenyi, mbeltodee e yim6e Joomiraado been.»[‡]

¹¹Katin du:

«Njettee Joomiraado, onon lenyi fuu!

Manee mo, onon siyiji yim6e fuu!»[§]

¹²Annabi Esaaya du wi'ii:

«yuurudo e lenyol Yesa warowan,
oon ummoytoo faa laamoo lenyi adunaaru.

Di njowan jikke majji e makko.»^{*}

¹³Laamdo jom jikke oon hebbin on seyo e jam fuu saabe ko ngoondindon mo, faa jikke moodon beydoo heewude saabe baawde Ruuhu Ceniido!

No Pool haaldi kabaaru golle muudum

¹⁴Sakiraabe am, mido tannyori odon keewi mboodirka, odon keewi andal, katin du mono fuu na waawi tindinde banndum. ¹⁵Ammaa ley 6ataaki ki mido suusi haalande on haalaaji goddi faa laaba faa mi miccintina on di. Mi haaldirii noon saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ¹⁶laataade gollanoowo Iisaa Almasiihu e ley yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Ko mbaajotoomi Kabaaru Lobbo oon duum wo gollal ceniingal faa 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een laatoosadaka beldo Laamdo mo Ruuhu Ceniido senini. ¹⁷Ndelle, e kawtal am e Iisaa Almasiihu, mido waawi mantoraade gollleeji di ngollanmi Laamdo diin. ¹⁸Sabo walaa fuu ko cuusumi haalude si wanaa ko baawde Almasiihu tabintini e ley golle am faa waddana 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een downtanaade Laamdo. O wadii dum ley haala am e ley golle am, ¹⁹e ley baawde maandeeji e kaayefiiji, fuu dow baawde Ruuhu Laamdo. Hono noon njottinirmi Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon nokkuuje fuu gilla Urusaliima e seraaji muudum faa leydi Illiriya. ²⁰Katin du, gilla arande anniya am wo waajaade Kabaaru Lobbo do innde Almasiihu yottaakino, faa taa mi nyiba dow nyimngo neddo goddo. ²¹De mi wada hono no winndiraa ni:

«Be kumpitaakano haala makko been nji'owan,
6e nanaayno been du paamowan.»[†]

Haala anniyaaji Pool

²²Wo gollal waajaade ngaal hadi kam warude to moodon kile keewde. ²³Joonin kaa, gollal ngaal huu6ii leyde dee do. Katin du wadii duubi keewdi

[†] 15:9 2 Samuwiila 22.50, Jabuura 18.50. [‡] 15:10 Fillitagol Tawreeta 32.43. [§] 15:11 Jabuura 117.1. ^{*} 15:12 Esaaya 11.10. [†] 15:21 Esaaya 52.15.

ko njidumi warude to moodon. ²⁴ Mido yidi fantude to moodon si mido yaha Espanya. Si mi ndarii on de ceyodiimi e moodon fu, odon mbaawi wallude kam e jahaagal am faa mi yottowoo toon.

²⁵ De joonin kaa mi yahan Urusaliima faa mi walla seniibe won6e toon.

²⁶ Sabo kawrite goondin6e gonde Makedoniya e Akaya deen anniyake hawrundure mballa faa kokka talkaabe jeyaabe e seniibe Urusaliima been.

²⁷ Be anniyorii dum berde belde, de na tilsani 6e hono njobdi du. Sabo si Alhuudiyankoo6e been mbalii lenyi goddi diin ke6a ngedu e barkeeji Ruuhu fu, lenyi diin du ina kaani wallirde Alhuudiyankoo6e e kujje adunaaru. ²⁸ Si mi yottinii dum, mi hokkii 6e ko hawrunduraa duum fu, mi yahan Espanya, mi fantan to moodon. ²⁹ Mido anndi si mi warii to moodon fu, mi wardan e barke Almasiihu keewdo.

³⁰ Sakiraa6e, saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e saabe njinngu ngu Ruuhu oon hokkata nguun, mido nyaagoo on sanne: kawton e am e ley du'aawuui moodon to Laamdo saabe am. ³¹ Njaarodon Laamdo danna kam e yim6e 6e ngoondinaay won6e Yahuudiya been, katin du seniibe won6e Urusaliima been nja66oo ballal ngal njaaranammi dum'en ngaal. ³² Hono noon, mi yottorto on e bernde welnde saabe muuyde Laamdo, de ke6den powtiri seeda. ³³ Laamdo jom jam wonda e moodon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

¹ Mido haalana on kabaaru sakiike meeden debbo bi'eteedo Febe, gollanoowo kawrital goondin6e gonngal ley Kankiriya oon. ² Nja66orodon mo ley innde Joomiraado no seniibe been kaaniri nja66oreede ni. Katin du mballee mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo o wallii heew6e, miin du o wallii kam. ³ Njowtanon kam Pirisilla e Akila, gollidoo6e e am golle Iisaa Almasiihu been. ⁴ Kam6e nesi mursude yonkiji ma66e faa 6e ndanna yonki am. Wanaa miin tan yettata 6e, kawrite goondin6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e deen fuu ina njetta 6e. ⁵ Njowtanon kam goondin6e hawroo6e ley suudu ma66e been fuu. Njowton Epaynetus, gido am korsudo oon. Kanko artii goondinde Almasiihu ley leydi Aasiya fuu. ⁶ Njowton Mariyama tampando on sanne oon. ⁷ Njowton Andoronika e Yuniya, banndiraa6e 6e uddidanoomi e kasu been. Wo 6e nulaabe anndaa6e sanne, katin du kam6e artii kam goondinde Almasiihu.

⁸ Njowton Ampiliyaatu mo korsinirmi saabe Joomiraado oon. ⁹ Njowton Urbaanu, gollidoowo e meeden golle Almasiihu oon, kam e Estaaki gido am korsudo oon. ¹⁰ Njowton Apeles, tabintinaado wo jokkudo Almasiihu e goonga. Njowton yim6e galle Aristobul. ¹¹ Njowton Herodiyon banndam oon. Njowton yim6e galle Narsisi hawtu6e e Joomiraado been. ¹² Njowton Tirifena e Tirifosa, rew6e gollanoo6e Joomiraado been. Njowton Persis mo korsinmi, oon wo debbo tampudo sanne e ley gollande Joomiraado. ¹³ Njowton Rufus mo Joomiraado subii oon. Njowton inniiko mo ndaardumi wo inna am ni, miin du. ¹⁴ Njowton Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorooba e Hermasa e goondin6e Iisaa wonda6e e ma66e been. ¹⁵ Njowton Filoogo e Yuliya, njowton Nere e sakiikem debbo, kam e Olimpa. Njowton seniibe wonda6e e ma66e been fuu. ¹⁶ Jowtunduron e jowtaali ceniidi. Kawrite goondin6e Almasiihu fuu ina njowta on.

¹⁷ Sakiraa6e, mido njaaroo on sanne, kakkilon e waddoo6e ceedaagu. I6e perga yim6e sabo 6e calake jannde nde ke6udon ndeen. Mboddee 6e! ¹⁸ Sabo

yimbe wa'uŋe hono noon ngollantaa Joomiraado meeden Almasiihu. Ko be ngollanta dey, wo deedi maŋŋe. Wo e haalaaji maŋŋe belɗi e manooje maŋŋe jaayde be majjinirta hakkillooji yimbe be anndaa been. ¹⁹ Onon le, kabaaru dowtaare moodon yottake yimbe fuu. Saabe duum mido weltoroo on, de mido muuyani on laatodon jom'en hakkillo e dow ko woodi, laatodon be ngalaa feloore du e dow ko boni. ²⁰ Laamdo jom jam oon wadan niison Seydaani ley teppe moodon ko booyataa. Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon.

²¹ Timote gollidoowo e am oon ina jowta on. Lukiyus e Yason e Sosipatoro banndiraabe am been ina njowta on. ²² Miin, Tertiyu, binndando Pool gataaki ki oon, mido jowta on saabe kawtal meeden e Joomiraado. ²³ Gayus, beero am mo kawrital goondinbe ngaal hawrata galle muudum oon, ina jowta on. Erasta kalfinaado kaalisi ngalluure nde oon ina jowta on, kam e Kuwartus sakiike meeden oon. [²⁴*]

Jettooje

²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo baawdo semmbinde on fodde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu mo mbaajjimi oon. Kabaaru Lobbo oon wo gangul sirri Laamdo cuudanoodo gilla arande ²⁶ de joonin o banginaama. Dewte annabaaŋe anndinii dum lenyi diin fuu no Laamdo duumiido oon yamiri ni, faa di ngoondina Laamdo, di dwtanoo dum. ²⁷ Laamdo kam tan woni hakkilanteejo. Teddeengal woodan mo faa abada saabe Iisaa Almasiihu. Aamiina.

---

* **16:24** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 24: Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon on fuu. Aamiina.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Korintunkoo6e

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, e sakiike meeden Sosteni. Miin Pool, mi noddaado saabe muuyde Laamdo faa mi laatoo nulaado Iisaa Almasiihu.

² Miden njowta kawrital goondin6e Laamdo gonngal ngalluure Korintu.* Laamdo noddii on faa laatodon yim6e muudum senii6e, seniraa6e kawtal Iisaa Almasiihu. O noddii on, onon e noddoo6e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu do tawaa fuu. Oon woni Joomiraado ma66e, wo Joomiraado meeden du. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Poolyettiri Laamdo dow Korintunkoo6e

⁴ Mido yetta Laamdo saabe moodon wakkati fuu ko hokki on moyyere muudum ley kawtal Iisaa Almasiihu. ⁵ Si goonga, ley kawtal muudum on ke6ii ko woofi fuu e ley haala e ley anndal fuu. ⁶ Seedaaku amin haala Almasiihu tabitii e moodon jaati. ⁷ Dum wadi de on nyakiraaka dokkal Laamdo fay gootal e ley ko kedidon gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁸ Kam hokkata on semmbe faa do adunaaru haafi, yalla ofon laatoo 6e ngalaa feloore nyannde gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Laamdo noddu6o on faa kawton e Biyum Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden wo koolniido.

Haala poofundural hakkunde goondin6e

¹⁰ Sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne e innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu: tiigunduree, laatodon daande wootere. Taa peccodon, ammaa laatodon jogii6e hakkillo wooto e anniya gooto faa hi66i. ¹¹ Sakiraa6e am, si goonga mi narrii yim6e suudu Kolowe poofundural ina woni hakkunde moodon. ¹² Ko njidumi wi'ude dey, wo66e moodon ina mbi'a wo Pool ngoodani, wo66e ina mbi'a wo Apolos ngoodani,† wo66e du ina mbi'a wo Piyeer ngoodani, wo66e katin du ina mbi'a wo Almasiihu ngoodani. ¹³ Yalla Almasiihu wo pecciido naa? Yalla wo Pool maayani on dow leggal palaangal naa? Wo e innde Pool lootiradon lootagal batisima‡ naa? ¹⁴ Mido yetta Laamdo ko mi lootaay fay gooto moodon lootagal batisima, si wanaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Hono noon, fay gooto waawaa wi'ude wo e innde am lootiradon lootagal batisima. ¹⁶ Ayyo, goonga, mi batisiino katin du galle Estefaana. Ko faltii dum, mi anndaa yalla mi batisii goddo katin. ¹⁷ Sabo Almasiihu nulaay kam mi batisa. Ko o nuldi kam dey, mi haala Kabaaru Lobbo oon, tawa wanaa dow haalaaji am nyeenyudi dum joodii, faa taa maayde makko dow leggal palaangal ndeen laatoo 6olum.

No Almasiihu holliri baawde Laamdo e hakkilantaaku Laamdo

¹⁸ Si goonga, haala maayde Iisaa dow leggal palaangal wo puuyndam to halkoo6e been, ammaa to meeden enen hisintee6e been, wo ka baawde Laamdo. ¹⁹ Sabo ina winndaa:

«Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo, paamal faamu6e du, mi jii6an ngal.»§

* **1:2** Golle Nulaa6e 18.1-17. † **1:12** Golle Nulaa6e 18.24-28. ‡ **1:13** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. § **1:19** Esaaya 29.14.

20 Ndelle won ko jom hakkillo woni naa? Won ko jannginoowo Tawreeta woni naa? Won ko baawdo haala e jamaanu o woni naa? Walaa, sabo Laamdo waylitii hakkilantaaku adunaaru ndu, wadi dum puuyndam. 21 Yimbe adunaaru ndu e hakkilantaaku mu66en fuu annditaay no Laamdo holliri hoore muudum e ley hakkilantaaku mum. Duum wadi de Laamdo muuyi hisinirde goondinbe dum been e waaju amin nanndudo e puuyndam oon. 22 Alhuudiyankoo6e ina piloo kaayeeffiji, Geresankoo6e du ina njidi hakkilantaaku. 23 De enen kaa, kabaaru tonteede Almasiihu e leggal palaangal mbaajotoden. To Alhuudiyankoo6e wo dum haala cementiika mettuka, to lenyi goddi du wo dum puuyndam. 24 Ammaa to yimbe 6e Laamdo noddi ley Alhuudiyankoo6e e ley lenyi goddi, Almasiihu wo baawde Laamdo, wo hakkilantaaku Laamdo. 25 Sabo ko nanndi e puuyndam Laamdo duum ina 6uri hakkilantaaku 6i66e-Aadama. Katin du ko nanndi e lokkaaku Laamdo duum ina 6uri sembe 6i66e-Aadama.

26 Ndaaree ko'e moodon, onon sakiraa6e 6e Laamdo noddi: 6e yimbe njogorii wo jom'en hakkillooji keewaa e ley moodon, jom'en baawde keewaa e ley moodon, yuuru6e e lenyi teddu6i du keewaa e ley moodon. 27 Ammaa Laamdo su6ake ko adunaaru jogorii wo puuyndam faa huufina jom'en hakkillo been. Laamdo su6ake ko adunaaru jogorii wo lokkaaku faa huufina ko jogii sembe. 28 O su6ake ko hoyi, ko yawnii, ko adunaaru ndu jogorii wo folum duum, faa o wada ko tayketee duum laato folum. 29 O wadii dum taa fay gooto mantoo yeeso makko. 30 Kanko hawti on e Iisaa Almasiihu. Kam laatani en hakkillo yuurungo to Laamdo, laatani en fonnditaare e senaare e rimdineede. 31 Wo hono nii faa ko Binndi diin mbi'i duum laato: «mantotoodo fuu mantoro Joomiraado.»*

2

Haala hakkilantaaku Laamdo

1 Sakiraa6e, miin du, nde ngarnoomi to moodon faa mi waajoo on goonga Laamdo teddu6o ndeen, mi waajoraaki on haalaaji nyeenyal, mi waajoraaki on hakkilantaaku yimbe. 2 Sabo mi anniyakeno mi waajataako on fay huunde si wanaa haala Iisaa Almasiihu e tonteede muudum dow leggal palaangal. 3 Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido lokiidi, mido huli sanne faa mido diwna. 4 Haala am e waaju am yowaaki dow nyeenyal haala nanngooha hakkillo. Ko dum yowinoo dow muudum dey, wo baawde de Ruuhu Ceniido hollata deen, 5 taa goondinal mon yowoo dow hakkilantaaku yimbe, ammaa yowoo dow baawde Laamdo.

6 De si goonga, wo hakkilantaaku min mbaajotoo hakkunde mawnu6e e ley goondinal. Wanaa hakkilantaaku adunaaru ndu min mbaajotoo, maa hakkilantaaku jom'en baawde halkete6e e ley jamaanu o. 7 Wo hakkilantaaku Laamdo min mbaajotoo. Hakkilantaaku nguun wo goonga teddu6o cuudaado yimbe mo Laamdo fodanii en gilla adunaaru tagaaka faa teddinen. 8 Fay gooto e laamiibe adunaaru been faamanaay hakkilantaaku nguun, sabo sini 6e paamaniino dum fu, 6e tontataano Joomiraado teddu6o oon. 9 Ammaa dum laatake hono no winndiraa:

«Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay,
6ernde fay gooto miilaaki,
ko Laamdo moyyinani yidu6e dum.»*

* 1:31 Yeremiya 9.23. * 2:9 Esaaya 64.3.

¹⁰ Enen kaa, Laamdo hollirii en dum Ruuhu muudum. Ruuhu oon ina tiima huunde fuu, fay ko luggi to Laamdo. ¹¹ Moy waawi anndude miilooji neddo si wanaa yonki ngonki e muudum kiin? Hono noon du, fay gooto anndaa miilooji Laamdo si wanaa Ruuhu muudum oon. ¹² Enen le, en keŋii Ruuhu, de wanaa to adunaaru o yuuri, wo to Laamdo o yuuri. En keŋii dum faa paamen moyyere nde Laamdo wadani en ndeen fuu. ¹³ Si miden mbaajoo dum, min mbaajortaako haalaaji di hakkilantaaku biŋŋe-Aadama kokkata min. Ammaa min mbaajorto haalaaji di Ruuhu oon hokkata min. Miden piirtira goongaaji Ruuhu diin e haalaaji di hokkata diin. ¹⁴ Ammaa mo hebaay Ruuhu Laamdo oon jaŋataa kulle Ruuhu deen, sabo wo de puuyndam to muudum. O waawaa faamude de, sabo Ruuhu oon tan waawi hollude no kulle deen carortee. ¹⁵ De neddo kebuŋo Ruuhu oon ina waawi saraade huunde fuu ley hakkillo mum, de fay gooto waawaa saraade dum. ¹⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:
«Moy anndi miilooji Joomiraado?
Moy waawi jannginde dum?»†
De enen kaa, eden ngoodi miilo Almasiihu.

3

Haala gollanoobe Laamdo

¹ Miin kaa, sakiraabe, mi waawaay haalirande on hono no kaaldirammi e jogiibe Ruuhu Ceniido ni. Ammaa mi haaldiranii on hono wo on jokkuŋe muuyde terde, hono wo on cukaloy keccoy e ley goondinal Almasiihu. ² Wo biraadam kokkumi on, wanaa nyaamdu tekkundu, sabo on mbaawanaano ndu. Fay joonin du, on mbaawanaa ndu, ³ sabo wo muuyde terde mon tan njokkudon tafon. Ko kirundural bonngal e kalala woni hakkunde moodon duum, wanaa duum ina holla wo muuyde terde njokkudon naa? Ayyo, odon laatii hono jokkuŋe adunaaru tan. ⁴ Si gooto moodon wi'ii Pool heedani, goddo katin wi'ii Apolos heedani, wanaa dum ina holla miilooji adunaaru ndu njokkudon naa?

⁵ Dume Apolos woni? Dume Pool woni? Min gollanoobe Laamdo tan, yaarooŋe on to goondinal. Mono fuu gollii ko Joomiraado hokki dum. ⁶ Miin, mi aawii, Apolos du wiccii, ammaa Laamdo woni mawninoowo. ⁷ Hono noon, aawudo oon e jarnudo oon fuu nganaa fay huunde. Laamdo mawninoowo oon tan woni baawdo. ⁸ Aawudo e jarnudo fuu potu. Mono e muŋŋe fuu barjete ko fotata e tampiri muudum. ⁹ Sabo minen, min gollidoobe e Laamdo. Onon wo on ngesa Laamdo, wo on nyimngo Laamdo.

¹⁰ E dow moyyere nde Laamdo wadani kam ndeen, mi wasii joyyinirde hono no nyiŋoowo jom hakkillo wadata ni. Joonin goddo ina nyiŋa e dow mayre. Ammaa mono fuu hakkila no nyimrata. ¹¹ Fay gooto waawaa wasude joyyinirde wonnde, sabo arandeere ndeen tabitii. Kayre woni iisaa Almasiihu. ¹² Woodi, neddo na waawi nyiŋude dow joyyinirde ndeen kanŋe naa cardii naa kaaye dime. Imo waawi nyiŋude ledde naa hudo naa yomme. ¹³ De mono fuu, golle muudum ɓanginte nyannde gartol Almasiihu. Sabo ndeen, yiite ɓanginan golle mono fuu, hollan no golleeji diin ngorri. ¹⁴ Mo golle muudum heddiin ina darii dow joyyinirde ndeen, heban mbarjaari. ¹⁵ Ammaa mo yiite ngeen nyaami golle muudum, wasii mbarjaari mum. Kam e hoorem kaa hisinte, de na wa'i hono peyyitindo yiite ni.

¹⁶ Yalla on anndaa wo on suudu Laamdo, woodi Ruuhu Laamdo oon ina woni e moodon naa? ¹⁷ Ndelle, neddo fuu kalkudo suudu Laamdo nduun,

† 2:16 Esaaya 40.13.

Laamdo halkan dum. Sabo suudu Laamdo nduun wo seniindu. Woodi, onon ngonni suudu nduun.

¹⁸Taa fay gooto hiila hoore muudum. Si goddo moodon miilake ina jogii ko yimbe adunaaru ndaardata wo hakkillo duum, joomum laato puuydo, faa heba hakkillo jaati. ¹⁹Sabo hakkilantaaku e adunaaru ndu wo puuyndam yeeso Laamdo. Wo hono noon winndiraa: «Laamdo nanngiran jom'en hakkillo been caral mu66en.»* ²⁰Ina winndaa katin: «Joomiraado ina anndi miilooji jom'en hakkillo been, wo di boli.»† ²¹Ndelle, taa fay gooto mantaroo yimbe, sabo si goonga onon njeji huunde fuu: ²²Pool e Apolos e Piyeer, e adunaaru ndu, e nguurdam e maayde e ko woni joonin e ko warata - fuu onon njeji. ²³Onon du, Almasiihu jeyi on. Almasiihu du, Laamdo jeyi dum.

4

Haala golle nulaabe Almasiihu e tampiriiji mu66en

¹Ndelle, njogoree min wo min gollanoobe Almasiihu, halfinaabe goongaaji Laamdo cuudiidi diin. ²Woodi, halfinaabe, ina haani tawee wo hoolniife. ³Miin e hoore am, si on pelii kam, naa si mi darnaama e sarorde bi66e-aadama wi'oo6e mi wanaa koolniido fu, walanaa kam baasi. Mi sarataako hoore am du. ⁴Si goonga ni, bernde am feldaay kam fay huunde. Ammaa wanaa duum wadata kam ponnditiido. Wo Joomiraado, kam sarotoo kam. ⁵Ndelle, taa caree fay gooto illa wakkati oon yottaaki, illa Joomiraado waraay. Kam yaltinta ko suudinoo e nimre, kam banginta anniyaaji berde yimbe. Nyannde ndeen, mono fuu heban to Laamdo jettooje de foti hebude.

⁶Sakiraabe, ko mbiimi dow amin, miin e Apolos, wo saabe moodon. Wo faa min ekintina on maanaa haala ka: «Taa ndiwton ko winndaa». Ndeen on mawnintaa neddo gooto e dow heddiife. ⁷Moy burni on wo66e? Ko njogidon duum, wanaa Laamdo hokki on? Si wo noon worri, ko wadi de odon mantaroo dum hono dum wanaa dokkal Laamdo?

⁸Woy on kaarii, woy on ke6ii jawdi! On laatake laamiife, de dum fuu, min laamaaki! Haya, miden njidi laamodon jaati, faa minen du min laamodoo e moodon! ⁹Sabo mido miilli, minen nulaabe, Laamdo heedinii min caggal hono no saraabe sariya wareede ni. Min laatake fijirtee6e yeeso adunaaru ndu fuu: yeeso maleyka'en e yimbe fuu. ¹⁰Minen, wo min fuuy6e saabe Almasiihu, de onon kaa, wo on jom'en hakkillo ley kawtal Almasiihu. Minen, wo min lokkaa6e, de onon, wo on jom'en semmbe. Onon, on teddinaabe, de minen, min huyfinaabe. ¹¹Fay wakkati mo ngonden joonin o, min ceedaay e yolbere e domka. Miden koli. Yimbe na piya min. Min ngalaa do min koota. ¹²Miden ngollira semmbe juude amin faa min tampa. Si yimbe njennii min, min mbarkinan dum'en. Si 6e torrii min, min munyanan 6e. ¹³Si 6e mbonkake min du, min njaaborto 6e haalaaji jam. Faa joonin miden njogoraa wo min mbuuwdi ley adunaaru ndu, hono tuundi ndi yimbe fuu paddata.

¹⁴Mi winndiraay dum faa mi hersina on. Ko mbinndirmi dum dey, faa mi tindinira on wo on sukaa6e am horsu6e ni. ¹⁵Fay si taweede e ley kawtal mon e Almasiihu odon njogii dowoo6e ujunaaje sappo, on keewaa baabiraa6e kaa. Sabo ley kawtal Iisaa Almasiihu, miin laatii baaba moodon nde mbaajinoomi on Kabaaru Lobbo oon ndeen. ¹⁶Ndelle mido nyaagoo on, nyemmbiton kam. ¹⁷Wo saabe kulle deen wadi de nelumi Timote to moodon. Wo o biyam korsudo, koolniido ley kawtal Joomiraado. O miccintinan on

* 3:19 Ayuuba 5.13. † 3:20 Jabuura 94.11.

laabi di njokkirmi saabe Almasiihu. Miɗo janngina laabi diin nokku fuu e ley kawrite goondinbe fuu. ¹⁸ Woɓɓe moodon ina mawnitoo sabo iɓe miiloo mi warataa to moodon. ¹⁹ Ammaa ɓooyataa de mi wara to moodon si Joomiraado jaɓii. Ndeen mi faaman yalla mawninkiniiɓe been wo haaloobe tan, naa iɓe njogii baawde. ²⁰ Sabo laamu Laamdo wanaa haalaaji, wo baawde. ²¹ Noy njidirdon mi warda to moodon? Sawru naa njinngu e heese?

5

Haala ko semtinii hakkunde goondinbe

¹ Haya, haala jeenu hakkunde moodon nanaama nokku fuu. Tuundi hono ndiin wadaay fay hakkunde heeferɓe: gooto moodon ina wondi e dee bammum. ² Katin du odon mantaroo dum! Ko haannoo dey, dum metta on, faa itton gaɗudo noon oon hakkunde moodon.

³ Miin kaa, fay si banndu am na woddi on, ruuhu am ina wondi e moodon. Gilla joonin mi sarake gaɗudo dum oon hono wo toon tawaami. ⁴ Mi sarake mo e dow innde Joomiraado men Iisaa. Nde kawritindon fu, hakkillo am ina tawdee e moodon, ina wondi e baawde Joomiraado meeden Iisaa - ⁵ sanaa neddo oon watee e juude Seydaani wakkati oon, faa banndu muudum halkee, de yonki muudum heba hisinee nyannde gartol Joomiraado.

⁶ Ko mantortodon duum woodaa! Yalla on anndaa rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu? ⁷ Laaɓinee ko'e mon, itton rabilla kiidɗo oon hakkunde moodon, faa laatodon conndi keyri ndi walaa rabilla. Wo duum ngondon du, sabo jawgel meeden iidi Faltagol ngeel hirsama, dum woni Almasiihu. ⁸ Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa e rabilla kiidɗo mo hakke e bonanda oon teddirnten. Ammaa teddiniren ndi buuru mo walaa rabilla, buuru laabal e goonga.

⁹ E gataaki ki mbinndannoomi on kiin, mi wi'ii on e ley makki taa ngondon e fiɗooɓe. ¹⁰ Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa haala fiɗooɓe wonɓe ley adunaaru been kaalumi, naa haasidi'en naa wuyɓe naa rewoobe tooruuji. Sabo si wo haala been kaalannoomi fu, tilay mburtodon adunaaru ndu. ¹¹ De ko njidunoomi wi'ude on, taa ngondon e bi'oowo wo sakiike meeden de tawee wo pijoowo naa haasidi naa dewoowo tooruuji naa mbonkotoodo yimɓe naa jaroowo doro naa gujjo. Taa fay nyaamdon e ga'udo hono noon du. ¹²⁻¹³ Sabo mi sarataako yimɓe ɓe ngalaa ley kawrital goondinbe been. Wo Laamdo sarotoo ɓe. De odon njeji saraade wonɓe ley kawrital. Wo hono noon winndiraa: «Ittee neddo bonɗo oon e ley moodon.»*

6

Haala pelundural hakkunde sakiraabe goondinbe

¹ Si woɓɓe moodon potaay fu, noy joomum'en cuusirta wullitaade sarotooɓe ɓe ngoondinaay been de njoppa yimɓe Laamdo? ² Yalla on anndaa wo yimɓe Laamdo been caroytoo adunaaru ndu naa? Ndelle, si onon yimɓe Laamdo caroytoo adunaaru ndu, dume hadata on saraade ko ɓuri famɗude duum? ³ Yalla on anndaa wo enen caroytoo maleyka'en been naa? Sakko ko woni ley nguurndam dam! ⁴ Ndelle, si luural wadii hakkunde moodon dow kulle adunaaru, ko wadi de odon njaara dum to yimɓe ɓe kawrital goondinbe ngaal hiisaaki been? ⁵ Ko mbi'umi duum na haani semtinoo on. Yalla on ngalaa fay jom hakkillo gooto baawdo saraade sakiraabe moodon luuruɓe

* 5:12-13 Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7.

naa? ⁶ Ee, goondindo na yaara goondindo banndum faa saroo dum, woodi du wo yeeso yimbe be ngoondinaay!

⁷ Haya, fay ko cardoton hakkunde moodon duum wo semteende bonnde. Ko wadi de on cubaaki munyude toonya? Ko wadi de on cubaaki munyude teeteede ko ngoodudon? ⁸ Ammaa wo onon e ko'e mon toonyotoo, wo onon teetata, fay sakiraabe moodon.

⁹ Yalla on anndaa oonyiibe naatataa e ley laamu Laamdo naa? Taa kiilon ko'e mon: fijoobe e rewoobe tooruji, jeenoobe e worbe woykuruube e luudunkoo6e, ¹⁰ wuybe e haasidi'en, sulotoobe e mbonkotoobe e yanoobe, fay gooto ma66e naatataa e laamu Laamdo. ¹¹ Noon du wo66e moodon gorrnunoo. Ammaa joonin on lootaama, on cenaama, on ndaardaama fonnditiibe e dow innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu e Ruuhu Laamdo men oon.

No goondinbe kaaniri teddinirde Laamdo e balli mu66en

¹² Wo66e moodon ina mbi'a: «Huunde fuu ina daganii kam.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga «huunde fuu ina daganii kam», ammaa mi ja6ataa huunde dawrana kam. ¹³ Odon mbi'a: «Nyaamdu jeyi reedu, reedu du jeyi nyaamdu.» Ayyo, de Laamdo halkan di, di didi fuu. Banndu bii-Aadama tagiraaka saabe fijirde. Ko ndu tagiraa dey, faa ndu rewa Joomiraado. Joomiraado du wo joomiiru. ¹⁴ Laamdo ummintindo Joomiraado meeden e maayde oon, ummintiniran en, enen du e baawde muudum. ¹⁵ Yalla on anndaa balli mon ngoni terde Almasiihu? Ndelle, ina dagoo mi hooya terde Almasiihu deen, de mi hawrundura de e terde pijoowo naa? Abada koy! ¹⁶ Yalla on anndaa kawtudo e pijoowo fuu, laatodake e muudum banndu wooturu? Sabo na winndaa: «Be didi fuu be laatoto gootum.»* ¹⁷ Ammaa kawtudo e Joomiraado laatodake e muudum ruuhu gooto.

¹⁸ Ndoggee fijirde! Hakkeeki goddi di neddo wadata fuu takkataa e banndu muudum, sanaa fijirde. Pijoowo na wadana banndu mum hakke. ¹⁹ Yalla on anndaa banndu gooto moodon fuu wo suudu Ruuhu Ceniido gondi e moodon mo Laamdo hokki on oon? On njeaya ko'e moodon, ²⁰ sabo Laamdo soodii on coggi tiidungu. Ndelle, teddiniron dum e balli moodon.

7

Haala dewgal

¹ Joonin kaa mi jaaboto yamde de mbinndandon kam deen. Goonga, si tawii gorko naaddaay e deekum fu, na woodi. ² Ammaa faa taa fijirde wada, gorko fuu na haani tawdee e deekum, debbo du tawdee e gorum. ³ Gorko fuu wondira e deekum no haaniri, debbo du humtana gorum haaju muudum. ⁴ Debbo dawrantaa banndu muudum, wo gorum dawranta ndu. Gorko du dawrantaa banndu muudum, wo deekum dawranta ndu. ⁵ Taa fay gooto moodon salanoo banndum si wanaa e dow ko ndewrudon wakkati seeda faa ngadon du'aare. Ammaa caggal duum, keddododon ngondon no haaniri ni, taa mbaason nanngitaade de Seydaani jarriboo on.

⁶ Ko kaalanammi on joonin duum, wanaa ko tilsi. Mi hollu on laawol lobbol ni. ⁷ Ko burumi yidude dey, yimbe fuu laatoo hono am. Ammaa mono fuu no Laamdo hokkiri dum: wo66e kokkiraa nii, wo66e du kokkiraa nii. ⁸ To be barjaay e be barjaaka been, kam e rewbe be goriraa6e mu66en maayi, mido wi'a si i6e keddorii noon, hono no am ni, dum buri woodde e ma66e.

* 6:16 Fudfoode 2.24.

⁹ Ammaa si tawii 6e mbaawaa nanngitaade fu, 6e 6aŋa, 6e 6aŋee. Sabo dūm furi joodoraade noon muuyi ina torra dūm.

¹⁰ Won6e e dewle 6een, mido yamira dūm'en yamiroore nde yuuraay to am, wo to Joomiraado nde yuuri: debbo haanaa seerude gorum. ¹¹ Si tawii o seerii dūm fu, o heddoroo noon, maa du o warta e muudūm. Gorko du haanaa seerude deekum.

¹² Onon heddiibe du, miin e hoore am haalanta on, wanaa Joomiraado: si goondindo iisaa ina jogii debbo mo goondinaay tawee debbo oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dūm. ¹³ Naa si debbo goondindo dewlaama gorko mo goondinaay tawee gorko oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dūm. ¹⁴ Sabo gorko mo goondinaay oon ina laamniree deekum. Katin du, debbo mo goondinaay oon ina laamniree gorum. Si wanaa noon, 6i66e moodon laatoto 6e laabaa, tawee le 6e seniibe. ¹⁵ Ammaa mo goondinaay, si yidii seerude goondindo oon, seera. Goondindo oon, si wo debbo naa wo gorko, tilsinaaka e dewgal hono ngaal. Sabo Laamdo noddii en faa mbuurden e jam. ¹⁶ Aan debbo goondindo, a anndaa yalla ada waawi hisinde gora. Aan gorko goondindo du, a anndaa yalla ada waawi hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraado noddiri dūm

¹⁷ Dum le, mono fuu wuurda hono no Joomiraado yefiri dūm ni, no worrunoo nde Laamdo noddii dūm ndeen. Noon njamirammi kawrite goondin6e fuu. ¹⁸ Tawaado wo taadiido nde Laamdo noddii dūm ndeen, taa filoo wartude hono mo taadaaki. Noddaado de tawi taadaaki wakkati oon, taa taadoo. ¹⁹ Taadaade e rafi taadaade fuu walaa ko nafata. Ko nafata dey, wo jukkude jamirooje Laamdo. ²⁰ Mono fuu heddoroo no worrunoo wakkati nde Laamdo noddannoo dūm ndeen. ²¹ Nde noddadaa ndeen, si tawii a maccudo, taa dūm laatane mettorgal. Ammaa si a hebii laawol no ndimidraa fu, ndimdaa. ²² Sabo maccudo mo Joomiraado noddii, laatake dimdinaado Joomiraado. Dimo noddaado du, laatake maccudo Almasiihu. ²³ On coodaama coggu tiidungu. Ndelle taa laatee maccu6e yim6e. ²⁴ Sakiraa6e, mono fuu no worrunoo nde noddannoo ndeen, heddoroo noon yeeso Laamdo.

Haala dewlude e rafi dewlude

²⁵ To yim6e 6e ndewlaay 6een, mi walanaa dūm'en yamiroore yuurunde to Joomiraado, de mi haalan ko woni miilo am, miin mo yurmeende Joomiraado wadi koolniido oon: ²⁶ saabe torraaji joonin diin, mido miiloo neddo heddoroo no worri ni furi woodde e muudūm. ²⁷ Si dewgal ina woodi hakkunde maa e debbo, taa pilodaa tayude ngal. Si dewgal walaa hakkunde maa e debbo, taa pilodaa debbo. ²⁸ Ammaa si a 6aŋii du, a luttaay. Surbaajo du si 6aŋaama, luttaay. Ammaa naatu6e e 6angal 6een billoto e nguurndam mu6en. Mido yidi dannude on dūm.

²⁹ Sakiraa6e, inan ko njidumi wi'ude: wakkati o na ra66idi. Joonin, 6aŋu6e 6een ngada hono 6aŋaay ni, ³⁰ woyoo6e ngada hono mboyaay, weltii6e ngada hono mbeltaaki, soodo6e ngada hono njeyaa ko coodi, ³¹ nawtorto6e adunaaru ndu ngada hono ndu nafaay dūm'en. Sabo no adunaaru ndu worri joonin ni ina faltoo.

³² Ko njidumi dey, ndadon e ka66u-ko'u adunaaru. Mo dewlaay, hakkillo mum to kulle Joomiraado ndaarata, wo ko welata Joomiraado filotoo. ³³ Ammaa dewludo, hakkillo muudūm to kulle adunaaru ndaarata, wo ko welata deekum filotoo. ³⁴ Bernde muudūm feccitake. Debbo mo 6aŋaaka e surbaajo fuu, ina kilnii kabaaru Joomiraado, faa 6e laatoos seniibe ley balli

ma66e e yonkiiji ma66e fuu. Ammaa 6arjaado, ina hilmii kabaaru adunaaru, wo ko welata gorum filotoo. ³⁵ Wo faa nafa on mbiirumi noon, wanaa faa tonnga on. Mido yidi mbuurdon no haaniri, ngollanon Joomiraado e 6ernde wootere e hakkillo wooto.

³⁶ Si muuyo mawnii e neddo faa huli taa ronka nanngitaade e mo ha66ani fu, ndeen kaa dewgal ngaal ina haani wadeede. Ngal wadiree no o yidiri noon, o luttaay. ³⁷ Ammaa ina waawi laataade gorko hooyii anniya e 6ernde muudum 6arjataa, tawii wanaa tilay sabo na waawi nanngitaade. Si gorko oon anniyake 6arjataa debbo oon fu, wadii ko woodi. ³⁸ Ndelle, 6arjudo mo ha66ani wadii ko woodi, mo 6arjaay mo ha66ani du wadii ko 6uri woodude.

³⁹ Debbo 6arjaado wo ka66aado sini gorum ina heddi na wuuri. Ammaa si gorum oon yawtii, ina waawi 6arjeede mo yidi. De sanaa tawee wo jokkudo laawol Joomiraado. ⁴⁰ Dum le, si o heddake e ngortalaaku fu, ndeen o 6urata 6ernde welnde. Dum woni miilo am, de mido miiloo ko kollammi on duum yuurii e Ruuhu Laamdo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooruuji

¹ Joonin en ndaaran kabaaru teewu cakkanaangu tooruuji. Eden anndi «en fuu eden ngoodi anndal». Anndal le, waddan mawninkinaare. Wo njingu semmbindinta goondin6e. ² Neddo fuu miiliido na jogii anndal, anndaa tafon no haani anndirde. ³ Ammaa neddo fuu jiddo Laamdo, Laamdo ina anndi dum.

⁴ Ndelle e dow nyaamugol teewu cakkanaangu tooruuji, eden anndi «tooru fuu ley adunaaru wanaa fay huunde». Eden anndi du, «Laamdo walaa si wanaa gooto oon». ⁵ Yim6e na mbi'a rewete6e ina ngoodi dow kammu e dow leydi. Si goonga, wi'ete6e «rewete6e» e «joomiraabe» na keewi. ⁶ Ammaa to meeden, Laamdo gooto tan woodi, Baabiiwo tagudo huunde fuu mo mbuuranden oon. Woodi du, Joomiraado gooto tan woodi, Iisaa Almasiihu mo huunde fuu laatorii saabe muudum, kokkoowo en nguurndam oon.

⁷ Ammaa wanaa yim6e fuu paami dum. Wo66e woownoo6e rewude tooruuji, faa hannden si 6e nyaamii teewu cakkanaangu tooruuji fu, 6e miiloto wo tooruuji jaati njeji teewu nguun. Ndeen 6erde ma66e pelan 6e, mbona, sabo na lokkidi. ⁸ De nyaamdu kaa 6attintaa en Laamdo. Si en nyaamii, 6eydantaa en faa'e. Si en nyaamaay du, 6uytantaa en faa'e.

⁹ Goonga, on kokkaama laawol faa mbaawon nyaamude huunde fuu. Ammaa kakkilee taa laawol ngool li6a 6e tabitaay e ley goondinal 6een. ¹⁰ Sabo aan bi'eteedo jom anndal, si lokkaajo yi'ii ma ada nyaama ley suudu tooru fu, wanaa dum suusinan 6ernde mum faa nyaama teewu cakkanaangu tooruuji kam du naa? ¹¹ Hono noon, sakiike men lokkaajo mo Almasiihu maayani oon, halkirta saabe anndal maa ngaal. ¹² Si on ngadii sakiraabe 6e tabitaay e ley goondinal 6een hakke, si on nawnii 6erde ma66e fu, on luttii Almasiihu. ¹³ Ndelle, si tawii nyaamude teewu ina li6a sakiike am fu, mi nyaamataa ngu katin abada, taa mi li6a sakiike am.

9

Haala ko nulaado haani wadaneede

¹ Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nulaado naa? Mi yi'aay Joomiraado meeden Iisaa naa? Wanaa saabe ko ngollanmi Joomiraado duum goondinirdon naa? ² Fay si to wo66e mi wanaa nulaado, to moodon kaa

wo mi nulaado, sabo ko ngoondindon Iisaa duum ina seedoo faa laafi Joomiraado nuli kam.

³ Inan ko njaabotoomi feloo6e kam 6een: ⁴ wanaa miden njeji he6ude nyaamdu e njaram ley golle amin naa? ⁵ Wanaa miden njeji yaadude e debbo goondindo hono no nulaa6e wo66e 6een naa? Hono no minyiraa6e Joomiraado 6een ni, e no Piyeer? ⁶ Naa wo miin e Barnabas tan ngoni nulaa6e jeyu6e gollude faa mbuura? ⁷ Moy e moodon yi'i sordaasi joboowo hoore muudum? Moy woni demoowo mo nyaamataa ko tayi e ngesa muudum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam kulle muudum?

⁸ Ko kaalammi duum, wanaa miilooji yim6e tan. Tawreeta du haalii dow majjum. ⁹ Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa: «Taa ha66u hunnduko ngaari wakkati ndi yaa6ata gawri faa sokkoo.»* Ko Laamdo taykii do wo ga'i jaa6ooji naa? ¹⁰ Wanaa wo saabe meeden o haaldata do naa? Sikke walaa, wo enen mbinndanaa konngol ngol, sabo demoowo e cokkoowo fuu ina ngollira jikke he6ude ngedu mu66en. ¹¹ Min aawii e moodon barkeeki Ruuhu. Si min tayii e moodon barkeeki adunaaru, yalla idum laatani on huunde mawnde naa? ¹² Si wo66e na kaandi he6ude barke e juude moodon, wanaa minen buri haanude he6ude naa?

Ammaa e dum fuu, min nawtoraaki laawol ngol. Miden munya huunde fuu taa min kada Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon yaade yeeso. ¹³ Yalla on anndaa golloo6e e ley suudu dewal mawndu 6een ina mbuurdi e kulle de yim6e kokkata suudu nduun deen naa? Yalla on anndaa halfinaa6e golle hirsirde 6een ina ke6a ngedu mu66en e mayre naa? ¹⁴ Hono noon du, Joomiraado yamirii waajotoo6e Kabaaru Lobbo 6een mbuurda e Kabaaru Lobbo oon.

¹⁵ De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel e kulle deen. Ko mbinndammi e moodon joonin du, wanaa faa mi he6a huunde. Maayde 6urani kam diina nyaagaade huunde! Mi jabataa fay gooto itta mantagol am e majjum. ¹⁶ Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon manataa kam, idum tilsani kam. Bone woodanii kam si mi waajaaki Kabaaru Lobbo oon! ¹⁷ Sini mido gollannoo dum saabe muuyde am fu, ndeen kaa mi he6anno njobdi. De si goonga, laatake tilay ngollirammi dum, wo gollal ngal kalfinaami. ¹⁸ Ndelle dume woni njobdi am? Njobdi am woni he6ude waajaade Kabaaru Lobbo 6olum, tawee du mi filataako he6ude ko baajotoodo Kabaaru Lobbo foti he6ude.

¹⁹ Sabo fay si mi dimo mo fay gooto dawrantaa, mi wadii hoore am maccudo yim6e fuu, yalla mido he6a ko 6uri heewude e mu66en. ²⁰ Hakkunde Alhuudiyankoo6e, mi wadii hoore am Alhuudiyanke, faa mi he6a dum'en. Hakkunde jokku6e Tawreeta Muusaa, mi wadii hoore am jokkudo Tawreeta Muusaa, faa mi he6a dum'en, fay si wanaa tilay mi jokka jamirooje deen. ²¹ Hakkunde yim6e 6e ngalaa e Tawreeta Muusaa 6een, mi wadii hoore am hono mo walaa e Tawreeta oon, faa mi he6a dum'en. Mi wi'aay mi jokkataa jamirooje Laamdo deen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngonumi. ²² E ley lokkaa6e, mi wadii hoore am mi lokkaajo, faa mi he6a dum'en. Walaa fuu no mi wadaay hoore am saabe yim6e fuu, faa mi hisina wo66e mu66en no waawi laatoraade fuu. ²³ Mido wada dum fuu saabe Kabaaru Lobbo oon, faa mi he6a barke muudum.

²⁴ Yalla on anndaa ley doggudu wo yim6e heew6e ndoggata, de gooto tan he6ata mbarjaari? Ndelle, ndoggee faa ke6on. ²⁵ Segilantoo6e dadundurde fuu eeltan balli mu66en eeltugol cattungol. Kam6e, i6e ngadira noon faa

* 9:9 Fillitagol Tawreeta 25.4.

6e ke6a mbarjaari ndi duumataako. Enen le, wo faa ke6en mbarjaari nduumotoondi. ²⁶Ndelle miin le, mi doggataa hono jiiltotoodo mo anndaa ko dogganta. Mi nanndaa du hono culkotoodo 6olum. ²⁷Ammaa mido ekintina 6anndu am no naawiri faa mi dawrana ndu, taa mi waajoo wo66e Kabaaru Lobbo, de miin e hoore am mi laatoo mo he6aay.

10

Haala hakkilde faa taa bo66oo

¹Sakiraa6e, mi yidaa ndullon ko hewtinoo maamiraa6e meeden e jamaanu Muusaa duum. Be fuu i6e ngonnoo ley ruulde, 6e fuu 6e peyyitiino maayo manngo. ²E ley ruulde ndeen e maayo ngon, 6e fuu 6e ke6ii lootagal batisima laatii6e jokku6e Muusaa. ³Katin du 6e fuu 6e nyaamdii nyaamdu wooturu yuurundu to Laamdo. ⁴Be fuu 6e njardii njaram ngootam yuuradam to Laamdo. Si goonga, i6e njarannoo dam e tafaare Laamdo yaadoore e ma66e. Tafaare ndeen woni Almasiihu. ⁵Ammaa ko 6uri heewude e ma66e, mbelaay Laamdo. Dum wadi de 6e maayi, 6alli ma66e cankitaa ley ladde ndeen.

⁶Kulle deen laatani en misaalu*, taa njokken muuyde terde bonde hono ma66e ni. ⁷Taa laatee rewo6e tooruuji hono no wo66e ma66e ngadi ni, hono no winndiraa: «Yim6e 6een njoodii ina nyaama ina njara, de ummii ina pija.»† ⁸Taa naaten e fijirde hono no wo66e ma66e naatiri. Ko dum wadi, yim6e ma66e ujunaaje noogay e tato maayi nyannde wootere. ⁹Taa ndaartindoden Almasiihu hono no wo66e ma66e ngadi ni. Ko dum wadi, bolle kalki dum'en. ¹⁰Taa njormee hono no wo66e ma66e ni. Ko dum wadi, maleyka baroowo oon halkii 6e. ¹¹Kulle deen fuu kewtake 6e faa laatanoo en misaalu. Dum winndaama faa dum tindina en, enen won6e e cakitte jamaanuuji 6een. ¹²Dum le, miiliido ina darii fuu, hakkila taa bo66oo. ¹³Walaa torra ndaartintoodo on mo hewtataa 6ii-Aadama fuu. Woodi, Laamdo wo koolniido, accataa ndaartindoden ko 6uri semmbe mon. Ley ndaartindaare ndeen o hokkan on laawol no mburtorodon nde faa mbaawon munyande nde.

¹⁴Saabe duum, sakiraa6e am horsu6e, mboddee dewal tooruuji. ¹⁵Mido haalana on hono wo on jom'en hakkillo ni. Ndelle caree onon e ko'e mon ko mbi'ammi duum. ¹⁶Horde-loonde hiraande seniinde nde njetteten Laamdo saabe muudum ndeen, si en njarii nde, en kawtii yiyam Almasiihu daam. Buuru mo tayeten oon, si en nyaamii dum, en kawtii 6anndu Almasiihu nduun. ¹⁷Caggal buuru oon wo gooto, enen du, enen e heewude fuu, wo en 6anndu wooturu, sabo eden njogii ngedu e buuru gooto oon. ¹⁸Taykee lenyol Israa'iila ngool: yim6e ma66e nyaamoobe kirsamaaji 6een laatake gootum e ley teddingol Laamdo gadanaado hirsirde oon. ¹⁹Mi wi'ataa teewu cakkanaangu tooruuji nguun wo huunde dagiinde hono noon. Mi wi'ataa du, tooruuji diin, won ko ngoni. ²⁰Ko njidumi wiide dey, kirsamaaji di yim6e 6een cakkata diin, wo ginnaaji cakkantee, wanaa Laamdo. Mi yidaa laatodon hawtu6e e ginnaaji. ²¹On mbaawaa yardude horde Joomiraado ndeen de njardon katin horde ginnaaji. On mbaawaa nyaamude e le'al Joomiraado ngaal de nyaamron katin e le'al ginnaaji diin. ²²Naa umminde tikkere Joomiraado kiroowo oon njiduden naa? Yalla en miilii eden 6uri mo semmbe naa?

No neddo jeyi worruude ley ndimaaku

* **10:6** Misaalu wo yeru maa nanndingol. † **10:7** Wurtagol 32.6.

²³ Mbiidon: «Huunde fuu ina dagii.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga, «huunde fuu ina dagii», ammaa wanaa huunde fuu semmbinta goondinal woŋŋe. ²⁴ Taa fay gooto filoo ko nafata hoore muudum tan, ammaa filoo ko nafata woŋŋe. ²⁵ Teewu cootteteengu luumo fuu, oŋon mbaawi nyaamirde dum berde de pelataa on tawa on yamaay yalla wo dum teewu cakkanaangu tooruji naa wanaa. ²⁶ Sabo «leydi e ko woni e mayri fuu wo Joomiraado jeyi.»[‡] ²⁷ Si neddo mo goondinaay noddii on faa nyaamdon, de on njabii nootaade fu, nyaamon ko kokkadon fuu, tawa berde mon pelataa on. ²⁸ Ammaa si goddo wi'ii on: «Dum wo ko sakkanaa tooruuji», ndeen kaa, taa nyaamee dum, saabe biido noon oon e saabe miiloo bernde mum feloore dum. ²⁹ Ko kaalammi haala miiloo bernde duum, wanaa saabe berde moodon onon, wo saabe bernde biido noon oon.

Sabo si goonga, walaa ko bernde neddo goddo saroo ndimaaku am. ³⁰ Si mido yetta Laamdo e dow ko nyaamammi, ko wadi de mido mbonkee saabe nyaamdu ndu njettirmi Laamdo nduun?

³¹ Ndelle, si oŋon nyaama maa oŋon njara, maa ko ngadoton fuu, ngadiree dum faa Laamdo teddinee. ³² Taa laatane fay gooto fergere, wanaa Alhuudiyankooŋe, wanaa yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe, wanaa kawrital goondinŋe Laamdo ngaal. ³³ Ngolliree hono am ni. Mido filoo ko welata yimbe fuu e dow huunde fuu, tawee mi filaaki nafaa am miin tan. Wo ko nafata yimbe heeweŋe pilotoomi, faa 6e kisinee.

11

1 Nyemmbitee kam hono no nyemmbitirammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

² Mido yetta on ko miccidon kam e huunde fuu, e ko njokkadon al'aadaaji di kollumi on diin. ³ Ammaa, mido yidi paamon Almasiihu woni hooreejo gorko fuu, gorko woni hooreejo deekum, katin du Laamdo woni hooreejo Almasiihu. ⁴ Ndelle, si gorko na du'oo maa na haalda konngol annabaaku de suddi hoorem fu, huyfinii hooreejo muudum oon. ⁵ Ammaa si debbo na du'oo naa na haalda annabaaku de suddaa hoore muudum fu, huyfinii hooreejo muudum oon, sabo imo wa'i hono wo o toytiido ni. ⁶ Sabo dey, si debbo suddaa hoore muudum, ina haani taya sukundu mum fuu. Ammaa tayude sukundu mum naa toytude ndu ina semtina debbo. Ndelle na haani sudda hoore muudum. ⁷ Taa gorko kaa sudda hoorem, sabo gorko wo tagaadi Laamdo, na holla darja muudum. Debbo kaa wo darja gorko. ⁸ Sabo wanaa gorko ittaa e debbo, wo debbo ittaa e gorko. ⁹ Katin du, wanaa gorko taganaa debbo, wo debbo taganaa gorko. ¹⁰ Saabe duum, e saabe nulaaŋe laamu fu, ina tilsani debbo sudda hoore muudum.* Dum laatanto dum maande holloore ina woni ley hawju gorum. ¹¹ Ammaa dum e laataade fuu, ley tagaadi Joomiraado, debbo ina haajaa gorko, gorko du ina haajaa debbo. ¹² Sabo no debbo yuuriri e gorko ni, hono noon gorko du yuurirta e debbo, rimee. De duum fuu to Laamdo dum yuuri. ¹³ Caree onon e ko'e mon: si debbo na rewii Laamdo tawi suddaa hoorem, yalla na fonnditii naa? ¹⁴ Wanaa tagaadi ndiin e hoore muudum ina faamina on sukundu juutundu ina semtinii e gorko? ¹⁵ Ammaa debbo kaa, si na woodi sukundu juutundu

[‡] 10:26 Jabuura 24.1. * 11:10 Woŋŋe ina paamira fuddoode aayaare nde hono nii: Saabe duum, e saabe maleyka'en. Ley Geresankooŋe, nulaaŋe e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

fu, wo darja muufum. Sabo o hokkiraama sukundu juutundu faa o sudda hoore makko. ¹⁶ De si goddo yeddii dum de jokki laawol gonngol fu, faama dum wanaa al'aada amin, dum wanaa al'aada kawrite goondin6e Laamdo deen du.

Haala hiraande seniinde

¹⁷ Won ko njidumi haalande on joonin, haala no kawritirton. Haala majjum mi waawaa yettude on, sabo nde kawritindon fu, wo ko boni beydotoo, wanaa ko woodi. ¹⁸ Ko artii fuu, mi nanii si on kawritii fu, luural ina woni hakkunde moodon. Midu miila du wo dum goonga. ¹⁹ Ina tilsi pelle pelle ngafa hakkunde moodon, faa hoolnii6e jaati won6e e ley moodon been annditee. ²⁰ Nde kawritindon fu, wanaa nyaamude hiraande Joomiraado ndeen hawrunduri on. ²¹ Sabo gooto moodon fuu henyoto nyaama hiraande muufum. Wob6e moodon ina njolba, wob6e moodon du ina culoo. ²² Yalla on ngalaa cuudi do kaandon nyaamude e yarude naa? Naa wo on njawu kawrital goondin6e Laamdo ngaal? Yalla odon njidi huyfinde 6e ngalaa faa'e been naa? Dume mbi'ammi on? Mi yetta on naa? Mi waawataa yettude on e dum.

Haala miccitagol hiraande seniinde arandeere (Matta 26.26-29, Marku 14.22-25, Lukka 22.14-20)

²³ Sabo miin, inan ko kebumi e Joomiraado de njottinmi on: ley jemma mo Joomiraado meeden Iisaa jambaa oon, hooyi buuru, ²⁴ yetti Laamdo, heli buuru oon, wi'i: «Dum wo banndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.» ²⁵ Hono nii du, nde 6e tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam. O wi'i: «Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am. Nde njaroton fuu, miccitodon kam.» ²⁶ Sabo nde nyaamoton buuru oon e nde njardoton horde cabijam ndeen fu, odon kaala haala maayde Joomiraado faa do wartowi.

²⁷ Ndelle, neddo fuu nyaamirido buuru Joomiraado no fotiraay, yardi horde makko no fotiraay, wadii hakke e banndu Joomiraado nduun e yiyam makko daam fuu. ²⁸ Ndelle, mono fuu taykoo hoore muufum fadde muufum nyaamude buuru oon naa yardude horde ndeen. ²⁹ Sabo neddo fuu nyaamudo buuru oon, yardi horde ndeen, de miilaaki wo dum banndu Joomiraado nduun fu, foodanan hoore muufum sariya no nyaamiri e no yariri noon.

³⁰ Dum wadi de nyaw6e e lokkaa6e ina keewi e moodon, wob6e moodon du njawtii. ³¹ Sini en taykotono ko'e meeden, en carataakeno. ³² Ammaa Joomiraado ina saroo en faa dartina en, taa njukkodeden e adunaaru ndu.

³³ Ndelle sakiraabe am, si odon kawrita faa nyaamdon hiraande Joomiraado ndeen, mono fuu nja66oo banndum. ³⁴ Si goddo yolbii fu, sanaa nyaama to suudu muufum. Ndeen kawrite moodon laatantaako on jukkungo.

Woodi, ko heddiiduum mi biltan dum si mi warii.

12

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Joonin en ndaaran kabaaru dokke Ruuhu Ceniido. Sakiraabe, mi yidaa tawee on paamaay. ² Nde on ngoondinaayno Joomiraado ndeen, odon anndi tooruuji muumdi diin na dowa on, na majjina on. ³ Saabe duum mido yidi paamon: fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo kudaado» si Ruuhu Laamdo ina

woni e muudum. Katin du fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo Joomiraado» si Ruuhu Ceniido walaa e muudum.

⁴ Dokke de Ruuhu Ceniido hokkata en deen ina ceedi sifa, de Ruuhu oon wo gooto. ⁵ Golleeji ballooji kawrital diin ina ceedi sifa, de Joomiraado oon wo gooto. ⁶ Ko golleeji diin ndimata ina seedi sifa, ammaa Laamdo gooto oon kam gollata di fuu ley yimbe been fuu. ⁷ Mono fuu hokkaama dokkal banguinoowal Ruuhu faa ngal nafa kawrital fuu. ⁸ Imo hokka oodo haala hakkilanteeha, o hokka ooto haala kebbinaaka anndal. ⁹ Kanko Ruuhu gooto oon hokkata oodo goondinal luggungal, ooto dannude nyawbe. ¹⁰ O hokka oodo wadude kaayefiiji, ooto haaldude annabaaku. O hokka oodo senndude ko yuuri e Ruuhu e ko yuuri e ginnaaji, ooto haalude demle de anndaaka. O hokka goddo du fiirtude demle deen. ¹¹ Wo Ruuhu gooto oon gollata dum fuu. Wo kam feccata, de hokka mono fuu dokkal ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terde neddo

¹² Woodi banndu du wo wooturu, de na jogii terde keewde. Fay si terde banndu na keewi, banndu kaa wo wooturu. Hono noon banndu Almasiihu du worri. ¹³ Sabo en fuu en mbatisiraama Ruuhu gooto faa laatoden banndu wooturu, yalla wo en Alhuudiyankooŋe naa en nganaa, yalla wo en rimbe naa en riimaybe. Katin du en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oon.

¹⁴ Banndu wanaa tergal gootal, wo terde keewde. ¹⁵ Si koyngal wi'ii: «Caggal mi wanaa junggo, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ngal jeyeede e banndu. ¹⁶ Naa si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa yitere, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ndu jeyeede e banndu. ¹⁷ Si terde deen fuu wo gite, noy neddo oon nanirta? Naa si de fuu wo de noppi, noy neddo oon maartira ko uurata e ko luufata? ¹⁸ Ammaa, Laamdo hawrundurii terde deen fuu e banndu wooturu hono no muuyiri ni. ¹⁹ Si tergal gootal tan woodunoo, dum kaa laatataako banndu. ²⁰ Ndelle, terde deen ina keewi, de banndu nduun wo wooturu. ²¹ Yitere waawaa wi'ude junggo: «Mi haajaaka ma.» Hoore du waawaa wi'ude koyde: «Mi haajaaka on.» ²² Ammaa, terde banndu nanndude e burde lokkidinde, deen ngoni de kaajaden sanne. ²³ Terde ndaardeteede wo kuyfude, deen burden teddinde. Burde semtinaade, deen burden haybude. ²⁴ De terde meeden godde burde teddeengal deen kaajaaka wadeede noon. Laamdo hawrunduri terde fuu, hokki terde lokkaaje deen teddeengal faa buri deya deen. ²⁵ O wadii dum faa taa luural wada e banndu nduun, ammaa faa terde deen fuu kaybundura. ²⁶ Si tawii tergal gootal naawii, keddiide deen fuu naawdan e muudum. Si tergal gootal teddinaama, keddiide deen fuu mbeltodoto e muudum.

²⁷ Woodi onon, wo on banndu Almasiihu, mono e moodon fuu wo tergal e banndu makko nduun. ²⁸ Nii Laamdo darniri kawrital goondinbe ngaal: ko artii fuu o joyyini nulaabe, o beydi katin haaldooŋe annabaaku, de o jokkintini jannginoobe. Caggal duum, o joyyini wadoobe kaayefiiji e dannooŋe nyawbe e wallooŋe e ardotoobe e haaloobe demle de anndaaka. ²⁹ Yalla yimbe fuu wo nulaabe naa? Yalla be fuu wo be haaldooŋe annabaaku naa? Be fuu wo be jannginoobe naa? Be fuu iŋe ngada kaayefiiji naa? ³⁰ Yalla yimbe fuu kokkaa dannude nyawbe naa? Naa haalude demle de anndaaka? Naa fiirtude demle deen naa? Wanaa noon! ³¹ Woodi ndelle, tinnee, poodanee dokke burde heewude nafaa deen.

Joonin le, mi hollan on laawol burngol fuu woodude ngol hono muudum walaa.

13

Haala njinngu

¹ Si mi haalirii demle yim6e, fay demle maleyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo mi lennguru senyooru, naa wo mi duko jamde gokkundurteede tan. ² Si mido woodi dokkal haaldude annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e annde fuu, naa si mi tawraama goondinal faa mi dirna baamle, si njinngu walaa e am fu, mi wanaa fay huunde. ³ Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaa6e naa mi hokkitirii 6anndu am duppee, de njinngu walaa e am fu, dum nafataa kam fay huunde.

⁴ Njinngu ina jogii munyal, ina jogii moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, mantataako, mawninkintaako. ⁵ Njinngu wadataa ko semtinii, filataako muuyde hoore muudum. Ngu yaawaa 6ernude, ngu saawataa tikkere. ⁶ Njinngu seyortaako oonyaare, wo goonga seyortoo. ⁷ Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa hoolaade, de na hedoo Laamdo ley huunde fuu. Munyal muudum timmataa.

⁸ Njinngu saamataa abada. Haaldude annabaaku timminte, demle celan, anndal du timminte. ⁹ Sabo anndal meeden ina nyaki, haala annabaaku du ina nyaki. ¹⁰ Ammaa si ko hi66i duum warii fu, ko nyaki duum fuu faltoto.

¹¹ Nde laatinoomi cukalel ndeen, mido haaldannoo hono cukalel, mido miilotoonoo hono cukalel, mido yiirannoo du hono cukalel. De ko laatiimi mawdo duum, mi seedii e golle cukaaku. ¹² Ko nji'eten joonin duum laa6aay, wo hono yuurnaade daandorgal ni66ungal ni. Ammaa ley ko warata duum en njiiran gite men faa laa6a. Ko anndumi joonin duum hi66aay, ammaa wakkati waran nde anndammi faa hi66a, hono no Laamdo anndiri kam faa hi66i ni.

¹³ Ndelle, kulle tati ngoni duumotoode: goondinal e jikke e njinngu. De ko 6uri manngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Ndelle, poodanodon njinngu no mbaawrudon fuu. Eelon du dokke Ruuhu Ceniido deen. De ko 6uri fuu, pilodon haaldude annabaaku. ² Sabo kaaliroowo demle de anndaaka wo Laamdo haaldata, wanaa yim6e. Si goonga, fay gooto faamataa ko o haalata. Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu. ³ Ammaa kaaloowo konngol annabaaku oon, wo yim6e haaldata, faa semmbina goondinal mu66en, sellina berde mu66en, de feewtina de. ⁴ Kaaliroowo demle de anndaaka, wo hoore muudum nafata. Ammaa kaalidoowo annabaaku, wo kawrital goondin6e nafata. ⁵ Mido yidi kaaliron demle de anndaaka on fuu, de ko 6urani kam, kaaldon annabaaku. Sabo kaalidoowo annabaaku 6uri kaaliroowo demle de anndaaka, si wanaa tawa neddo ina waawi fiirtude, faa kawrital goondin6e ngaal he6a nafaa.

⁶ Ndelle sakiraa6e, si mi warii to moodon de mido haalirana on demle de anndaaka, dume dum nafata on? Si haala am waddanaay on ko Laamdo 6anginani kam duum, naa anndal, naa konngol annabaaku, naa waaju fu, dum fuu dum nafata on. ⁷ Taykodon du fay ko walaa yonki hono sereendu naa hoddu. Si munkariiji diin piyaaka faa laa6i fu, noy annditirten ko sereendu nduun fuufata naa ko hoddu nduun hodata? ⁸ Naa si puufoowo luwal wolde fuufaay faa laa6i, moy segilantoo wolde ndeen? ⁹ Hono noon, onon du, si on njottinirii kabaaru oon demle de anndaaka de ko faaminii

fuu walaa, noy paamirteḍon? On paḍḍii haala mon ley henndu! ¹⁰ Ina woodi demle keeweḍe ley adunaaru. De no ceediri fuu, walaa haala ka nanataake. ¹¹ Ammaa si nedḍo haaldii e am demngal* ngal mi nanataa fu, mi laatanake ḍum janano, kam du laatanake kam janano. ¹² Hono noon, onon du e ley foodanagol moodon dokke Ruuhu deen, tinnodon e hefude dokke cemmbinooje kawrital goondinḍe ngaal e semmbe moodon fuu.

¹³ Ndelle, kaaliroowo demngal ngal anndaaka fuu ŋaaroo Laamḍo waawude fiirtude ngal. ¹⁴ Sabo si mido wada du'aare e demle de mi anndaa fu, goonga, yonki am ina woni e du'aare, ammaa mi faamataa miin e hoore am. ¹⁵ Ndelle, noy ngadammi? Mi wadan du'aare e yonki am, ammaa mi wadan nde e hakkillo am du. Mi yimiran yonki am, ammaa mi yimiran hakkillo am du. ¹⁶ Si wanaa noon fu, si a yettirii Laamḍo e ley yonki maa tan, noy tawaado toon mo woowaa ḍum waawirta wi'ude «Aamiina» e yettugol maada ngool? Sabo joomum nanataa ko kaalataa ḍuum. ¹⁷ Fay si yettugol maa ngool ina woodi sanne, ngol nafataa joomum fey.

¹⁸ Mido yetta Laamḍo, ko kaaldammi demle de anndaaka faa buri on on fuu. ¹⁹ Ammaa e ley kawrital goondinḍe, haalude karfeeje joy paaminiide faa janngina yimḍe, burani kam haalirde karfeeje ujunaaje sappo demle de anndaaka.

²⁰ Sakiraaḍe, taa laaḍon hono cukaloy e ley hakkillooji moodon. Laaḍon ḍe ngalaa bonanda hono cukaloy, ammaa e ley hakkillooji mon laaḍon mawḍe. ²¹ Ina winndaa e Tawreeta:

«Nde kaaldowammi e yimḍe am,
wo e kunnudude yimḍe leyde godḍe,
wo e demle jananḍe kaalirammi.

Dum fuu,

ḍe kettindantaako kam.»†

Wo noon Joomiraado wi'i.

²² Hono noon, demle de anndaaka deen wo maande sariya ḍo ḍe ngoondinaay, de nganaa maande ḍo yimḍe goondinḍe. Haalude annabaaku du wo maande ḍo goondinḍe, wanaa ḍo ḍe ngoondinaay. ²³ Ndelle, si goondinḍe fuu kawritii, ina kaalda demle de anndaaka, de yimḍe ḍe mboowaa ḍum naa yimḍe ḍe ngoondinaay ngarii fu, ḍe tawi yimḍe fuu ina kaalda annabaaku, ko o nanataa ḍuum fuu ina faamina mo hakkeeji makko, ina saroo mo. ²⁵ Ko suudii ley bernde makko ḍangan. Ndeen o hippoto e leydi, o sujidana Laamḍo, o wi'a: «Si goonga ni, Laamḍo ina wondi e moodon.»

No kawrital goondinḍe haani worrude

²⁶ Ndelle sakiraaḍe, noy ngadoton? Si on kawritii, de gooto moodon ina woodi jimol, godḍo du ina janngina, godḍo ina woodi ko Laamḍo ḍanganani ḍum, godḍo ina haala demngal ngal anndaaka, godḍo du na fiirta ngal, sanaa fuu wadiree faa semmbina kawrital goondinḍe ngaal. ²⁷ Si demle de anndaaka kaalirtee, taa bura yimḍe ḍido naa tato. Been du, sanaa ḍe kaalira gooto gooto, de gooto moodon fiirta. ²⁸ Ammaa si piirtoowo walaa, joomum deyyinoo e ley kawrital ngaal, haalda e Laamḍo e ley bernde muudum. ²⁹ Haalḍooḍe annabaaku du, ḍido naa tato tan kaala, de heddiibe been kiinya haala maḍḍe kaan. ³⁰ De si won ko Laamḍo ḍanganani gooto e joodiibe been, kaaloowo arandeejo on deyyinoo. ³¹ Sabo on fuu, odon mbaawi haalude

* 14:11 Maanaa demngal ḍo wo sii haala. † 14:21 Esaaya 28.11-12.

annabaaku gooto gooto, faa yim6e fuu ke6a paamal e berde cellinaade. ³² Haaldoo6e annabaaku been ina mbaawi nanngitinde ko'e mu66en. ³³ Si goonga, Laamdo wadataa ko jii6ii. Wo o Laamdo gaddoowo jam.

No worri e kawrite seniibe deen fuu, ³⁴ sanaa rew6e ndeyy^{inoo} ley kawrite deen, sabo 6e ngalaa laawol haalude ley doon. Be dowtoroo no Tawreeta wi'iri noon. ³⁵ Si tawii won ko 6e njidi faamtindaade, 6e acca faa 6e koota, 6e yamowa jom'en cuudi ma66e. Sabo konngol debbo nanee ley kawrital ina semtinii. ³⁶ Naa odon miiloo konngol Laamdo ngool to moodon yuuri naa? Wo onon tan ke6i ngol naa?

³⁷ Si neddo ina miilii wo annabaajo maa ina miilii wo jogiido baawde Ruuhu Ceniido, ina haani annditinde ko mbinndanammi on duum wo yamiroore Joomiraa6o. ³⁸ Mo annditaay dum fuu, Laamdo annditataa dum. ³⁹ Ndelle sakiraa6e, poodanodon haaldude annabaaku, katin du taa ka6on demle de anndaaka haaleede. ⁴⁰ Ammaa huunde fuu wadiree no haaniri, tawee fuu ina fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

¹ Sakiraa6e, mido miccintina on Kabaaru Lobbo mo mbaajinoomi on. On nja6ii dum, odon keddiid odon ka66ii e majjum. ² Wo saabe Kabaaru on kisinirtedon, si tawii on tiigorake mo no kaaldanmi on ni. Si wanaa noon fu, goondinal mon laatoto 6olum.

³ Mi yottinaniid on kabaaru mo ke6umi, burdo huunde fuu oon. Dum woni: Almasiihu maayii saabe hakkeji meeden, no Binndi diin mbiiri ni. ⁴ O wattaama ley saabeere. O iirtake e nyalooma tata6o, no Binndi diin mbiiri ni. ⁵ O 6anganii Piyeer. Caggal duum, o 6angani taalibaa6e sappo e dido been. ⁶ Caggal duum, o 6angani ko buri sakiraa6e keme njoyo ley wakkati gooto. Ko buri heewude e ma66e ina mbuuri faa joonin, de wo66e ma66e paltake. ⁷ Jokkiti katin, o 6angani Yaakuuba, de o 6angani nulaa6e been fuu. ⁸ Sakitii, o 6angani kam miin ga'udo hono 6inngel dimaangel gilla wakkati muudum yottaaki ni. ⁹ Si goonga, miin buri nulaa6e been fuu famdude. Mi fotaay fay nondireede nulaa6o, sabo mi torriino kawrital goondin6e Laamdo. ¹⁰ Joonin le, saabe moyyere Laamdo ndeen laatoriiimi ko ngonumi duum. Moyyere nde o wadani kam ndeen du rimaay 6olum. Si goonga, miin buri nulaa6e been fuu gollude. De wanaa miin gollata, wo moyyere Laamdo wonnde e am ndeen gollata. ¹¹ Ndelle nde wo miin, nde wo kam6e, fuu fotu. Wo duum min fuu min mbaajotoo, duum du ngoondindon.

Haala ummital maay6e

¹² Woodi, miden mbaajoo Almasiihu iirtake e maayde. Ndelle, noy wo66e moodon mbiirata maay6e ummitataako? ¹³ Sini ummital maay6e walaa, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁴ De si Almasiihu ummitaaki, waaju amin wo 6olum, goondinal moodon du wo 6olal. ¹⁵ Woodi si maay6e ummitataako du, idum holla ko min ceedanii Laamdo duum wo fewre. Sabo min mbi'ii Laamdo ummintinii Almasiihu, de dum wanaa goonga si maay6e ummitataako. ¹⁶ Si maay6e ummitataako, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁷ Si Almasiihu ummitaaki, goondinal moodon wo 6olal, odon ngoni ley hakkeji mon faa joonin. ¹⁸ Si wo noon du, maaynoo6e e ley goondinal Iisaa Almasiihu been kalkii. ¹⁹ Si jikke meeden e Almasiihu wo ley nguurdam meeden do tan nafannoo, eden buri yim6e fuu yurminaade.

²⁰ Ammaa si goonga, Almasiihu ummintinaama e maayde, laatake artiido e ummitotoo6e. ²¹ Sabo no maayde yuurdi e neddo gooto, hono noon du ummital hakkunde maay6e yuurdi e neddo gooto. ²² No yim6e fuu maayirta saabe kawtal mu66en e Aadama, hono noon du yim6e fuu ummintinirtee saabe kawtal mu66en e Almasiihu. ²³ Ammaa mono fuu e wakkati muudum ummitotoo. Almasiihu woni arandeejo oon. Ndeen si wartii fu, 6e o jeyi 6een du ummitoto. ²⁴ Ndeen timmoode waran. Almasiihu halkan kaanankaaku e baawde e semmbe fuu, de hokkita Laamdo Baabiiwo laamu. ²⁵ Sabo ina tilsii Almasiihu laamoo faa nde Laamdo wadi mo o yaa6a way6e mo 6een fuu. ²⁶ Ganyo cakitotoodo halkeede oon wo maayde, ²⁷ sabo ina winndaa: «Laamdo wattii huunde fuu ley koyde makko.»* Ammaa si wi'aama «huunde fuu wattaama ley koyde makko», na tannyoraa Laamdo gadudo dum oon kaa naataay. ²⁸ Nde huunde fuu heedii ley baawde Almasiihu Bajjo oon ndeen, kam e hoore muudum heedan ley Laamdo gadudo o dawrana huunde fuu, faa Laamdo laamoo kala huunde fuu.

²⁹ Woodi, ina woodi ja6oo6e lootireede lootagal batisima saabe maay6e. Si tawii maay6e ummitataakono, dume wadi de yim6e ina mbatisiree saabe ma66e? ³⁰ Minen e ko'e amin, ko wadi de miden njardoo masiibaaji wakkati fuu faa miden nesa maayde? ³¹ Sakiraa6e, nyannde fuu mido nesa wareede. Tannyoron wo dum goonga, hono ko mantortoomi on yeeso Joomiraado men Iisaa Almasiihu duum du laatorii goonga. ³² To Efeesu toon mi ha6aama wolde sattunde, hono wo daabaaji ladde bondi ka6umi. Si mi goondinaayno ummintineede fu, dume dum nafata kam? Si maay6e ummitataakono fu, ngaden no wiiraa ni: «Nyaamen, njaren, sabo jaango en maayan.»

³³ Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude e bon6e ina bonna needi lobbiri.» ³⁴ Ngartiree hakkillooji mon e ko fonnditii, celon wadude hakke. Sabo wo66e moodon anndaa Laamdo. Ko mbiirumi noon wo faa cemton.

³⁵ Ammaa hasii goddo yaman: «Noy maay6e ummitortoo? Noy 6alli mu66en ngorrata?» ³⁶ Aan pamaro hakkillo! Aawdi ndi aawudaa fuu, sanaa waata, de sakitoo fuda. ³⁷ Aawdi ndi aawudaa du, si wo gawri naa wo aawdi feereeri, wo ndi wabbere tan. A aawataa wullere ndeen e hoore muudum. ³⁸ Caggal duum, Laamdo wadata ndi sii wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere muudum. ³⁹ Kulle jogiide yonki du kawtaa terde: 6i66e-Aadama e terde mu66en, daabaaji e terde mu66en, pooli e terde mu66en, liyyi du e terde mu66en. ⁴⁰ Ina woodi 6alli kammunkooji e 6alli leydinkooji. Kammunkooji diin e darja mu66en, leydinkooji diin du e darja mu66en. ⁴¹ Naange e jalbugol muudum, lewru du e jalbugol muudum, koo6e e jalbugol mu66en. Fay hakkunde koo6e deen, jalbugol mu66en ina seedi.

⁴² Ummital maay6e du hono noon worri. Ko iretee duum ina nyola, ko ummitotoo duum nyolataa. ⁴³ Ko iretee duum ina lokkidi, ko ummitotoo duum ina jogii teddeengal. Ko iretee duum ina lokkidi, ko ummitotoo duum ina jogii semmbe. ⁴⁴ Ko iretee duum wo terde leydinkooje, ko ummitotoo duum wo terde ruuhunkooje. Terde leydinkooje ina ngoodi, ndelle terde ruuhunkooje du ina ngoodi. ⁴⁵ Dum wadi de na winndaa: «Neddo arandeejo oon, dum woni Aadama, laatake yonki mbuurki.» Aadama cakitiido oon kaa laatake Ruuhu kokkoowo nguurndam. ⁴⁶ Wanaa ko jeyaa e Ruuhu duum artii warude. Wo ko jeyaa e leydi duum artii, de ko jeyaa e Ruuhu duum jokki. ⁴⁷ Neddo arandeejo oon e sollaare leydi tagiraa. Neddo dida6o oon e kammu yuuri. ⁴⁸ Yim6e yuuru6e e sollaare leydi 6een ina ngorri hono Aadama yuuru6o

* 15:27 Jabuura 8.7.

e sollaare leydi oon. Yimbe jeyaaŋe e kammu been ina ngorri hono yuurudo dow kammu oon. ⁴⁹ Hono no nanndirden e yuurudo e sollaare leydi oon ni, hono noon nanndirden e yuurudo dow kammu oon du.

⁵⁰ Sakiraaŋe, inan ko kaalammi duum: teewu e yiyyam mbaawaa naatude e laamu Laamdo. Katin du ko nyolata waawaa hebude ko nyolataa faa abada duum.

⁵¹ Ndaar, mido banganana on sirri: wanaa en fuu maayata, ammaa en fuu en mbaylitete. ⁵² Dum wadan wakkati gooto, no tanyango yitere ni, si buututal cakitotoongal fuufaama. Sabo buututal ngaal fuufete, de maaybe been ummodoo e balli di nyolataa. Enen du, en mbaylitete. ⁵³ Sabo si goonga, ina tilsi terde nyolooje deen bornoo ko nyolataa, maayooje deen du bornoo ko maayataa. ⁵⁴ Si terde nyolooje deen bornake ko nyolataa, maayooje deen bornake ko maayataa fu, ndeen konngol binndaangol ngol tabitan: «Maayde jaalaama, modaama.»†

⁵⁵ «Maayde, toy jaalagol maa woni?

Maayde, toy tooke maa ngoni?»‡

⁵⁶ Tooke poodooje maayde wo hakke. Hakke du hemrii baawde saabe jamirooje Tawreeta. ⁵⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkiroowo en jaalagol saabe Joomiraado meeden lisa Almasiihu.

⁵⁸ Ndelle sakiraaŋe am horsuŋe, laatee joottiiŋe 6e ndimmbataako. Wakkati fuu beydon tinnaade e golle Joomiraado, sabo odon anndi ko ngolloton ley kawtal Joomiraado duum wanaa bolum.

16

Haala wallugol seniibe wonbe ngalluure Urusaliima

¹ Joonin en ndaaran kabaaru hawrundurgol ceede faa walla seniibe wonbe Urusaliima been. Ngadon ko njamirmi kawrite goondinbe gonde leydi Galaatiya deen. ² Alan fuu, mono e moodon fuu itta ko waawi, resa. Ndeen si mi warii, en pilataako hawrundurde dum katin. ³ Nde ngarumi fu, mi hokkan 6e cubidon been gataakiiji kollooji on cubake 6e, 6e njaara ballal moodon ngaal Urusaliima. ⁴ Si na foti ko mi yaha miin du, min njaadan.

Haala anniyaaji Pool

⁵ Si mi feyyitii leydi Makedoniya fu, mi waran to moodon, sabo toon ndewammi. ⁶ Hasii mi weeranan on seeda naa mi dabban to moodon. Ndeen odon mbaawi wallude kam faa mi yaha yeeso e jahaangal am. ⁷ Sabo mi yidaa fantude to moodon joonin de mi dilla law. Mido yidi booyude to moodon seeda si Joomiraado jabii. ⁸ Ammaa mi booyan ley Efeesu ga faa iidi benndal alkama hewta. ⁹ Sabo mi hebii do laawol manngol no mi gollira gollal nafoawal. Woodi, waybe du na keewi.

¹⁰ Si Timote warii to moodon fu, njakkitodon dum faa wooda taa hula, sabo wo Joomiraado o gollanta hono am ni. ¹¹ Ndelle, taa fay gooto yawa mo. Mballon mo e laawol ngool faa o warta to am e jam. Sabo mido hedii mo, kanko e sakiraaŋe been.

¹² Woodi, dow sakiike meeden Apolos, mi nyaagake mo sanne o yaada e sakiraaŋe been to moodon, de o muuyaay yahude joonin. Si o hebii laawol fu, o waran.

Baynundural

¹³ Kakkilon, ndarodon faa wooda ley goondinal. Laatodon suusuŋe, 6eydorodon semmbe. ¹⁴ Ko ngadoton fuu, ngadiron dum njinngu.

¹⁵ Odon anndi Estefaana e koreeji muudum. Kam'en artii fuu goondinde ley leydi Akaya. Iŋe tinnii e gollande seniiŋe been. Sakiraaŋe, mido nyaagoo on sanne: ¹⁶ njarranee yimŋe wa'uŋe hono noon, kam'en e gollidooŋe e muŋŋen, tinniiŋe e gollal ngaal fuu. ¹⁷ Mido weltoroo garol Estefaana e Fortunaatu e Akayku ngool. Be ngadanii kam ko onon on mbaawaa wadande kam saabe on ngalaa ga. ¹⁸ Be mbaaltinii hakkillo am, kam e hakkillooji moodon fuu. Teddinee yimŋe hono maŋŋe.

¹⁹ Kawrite goondinŋe gonde leydi Aasiya deen ina njowta on. Akila e deekum Piriŋilla e kawrital goondinŋe kawroowal galle maŋŋe ngaal ina njowta on sanne e innde Joomiraado. ²⁰ Sakiraaŋe been fuu ina njowta on. Njowtunduron onon du e jowtaali ceniidi.

²¹ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL.
²² Neddo fuu mo yidaa Joomiraado, kuɗɗi woodanii dum! Yaa Joomiraado amin, war!
²³ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon.
²⁴ Njinngu am ina woni e moodon on fuu e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu.

Bataaki Pool dīdabi to Korintunkooŋe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool e sakiike meeden Timote. Miin Pool, mi nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Miden njowta kawrital Laamdo gonngal Korintu e seniibe wonbe leydi Akaya fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Oon woni Baabiiwo jom yurmeende, Laamdo cellinoowo berde e dow huunde fuu. ⁴ Imo sellina berde men e ley torraaji men fuu, faa enen du, mbaawen sellinde berde wonbe e sii torraaji fuu no o sellinirta berde men ni. ⁵ Sabo no kebīrden torraaji saabe Almasiihu faa keewi, noon du Almasiihu sellinirta berde meeden faa heewa. ⁶ Nde min torraa fuu, wo faa berde moodon cellinee, woodi du faa kisinedon. Nde berde amin cellinaa du, wo faa berde moodon peewa, de keŋon munyal munyude sii torraaji di min torrete minen e ko'e amin diin. ⁷ Jikke amin e moodon ina selli, sabo miden anndi ko kawtūdon e amin torraaji duum, odon kawti e amin sellineede berde du.

⁸ Si goonga sakiraaŋe, min njidaa ndullon torraaji kewtiidi min e leydi Aasiya. Torraaji kewtiidi min toon ina paltii sembe amin sanne faa min miilaaki wuurude katin. ⁹ Ley berde amin, miden maataanoo wo min saraaŋe sariya wareede. De dum wadrii faa taa min njowa jikke amin dow ko'e amin, ammaa min njowa de dow Laamdo ummintinoowo maaybe oon. ¹⁰ Wo kam dannii min e maayde ndeen, kam dannata min yeeso du. Wo dow makko min njowi jikke o dannan min katin. ¹¹ Odon mballira min e majjum du'aawuuji mon, onon du. Hono noon, moyyere nde o wadanta min saabe du'aawuuji yimbe heewbe, wadata faa heewbe njetta Laamdo saabe amin du.

Haala ko haŋi Pool fantude Korintu'en

¹² Inan ko min mantortoo: berde amin ina ceedanoo min min mbuurdii e goonga e laaŋal berde yuurungal to Laamdo ley adunaaru ndu, sakko hakkunde moodon. Min ngadiraaŋe dum hakkillooji 6i66e-Aadama, ammaa wo e moyyere Laamdo. ¹³ Sabo min mbinndantaa on faa'e si wanaa ko njanngoton de paamon. Mido yidi paamon faa laaŋa ¹⁴ ko puŋduŋon faamude jorin duum. Ndeen, nyannde Joomiraado men Iisaa wartowi fu, on mantorto min hono no minen du min mantortoo on noon.

¹⁵ Saabe hoolaare ndeen, mi anniyakeno warude to moodon arande faa ceyodon kile didi. ¹⁶ Ko njidunoomi dey, mi fanta to moodon, mi yaha leydi Makedoniya, de mi rewa to moodon katin nde ngartammi faa mballon kam mi yaha leydi Yahuudiya. ¹⁷ Yalla nde mbi'ammi mi waran to moodon ndeen, mi tinnaaki naa? Si mi anniyake wafude huunde, yalla mido sikkitira hono no yimbe adunaaru anniyortoo, wi'ooŋe «ayyo» de wakkati gooto puŋdita wi'ude «a'aa» naa? ¹⁸ No tannyorden Laamdo wo koolniido ni, hono noon konngol ngol min kaalani on ngool wanaa ayyo e a'aa fuu nde wootere. ¹⁹ Sabo Iisaa Almasiihu Bii Laamdo oon wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan woni e makko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru muudum to moodon oon. ²⁰ Goonga ni, amaanaaji Laamdo fuu tabitii e ley makko, laatii «ayyo». Ndelle wo saabe makko de eden mbi'a «Aamiina» faa Laamdo teddinee. ²¹ Woodi, wo Laamdo tabintinani min, minen e moodon

fuu, kawtal meeden e Almasiihu. Kanko subii en. ²² Katin kanko wadi maande makko e meeden, o watti Ruuhu makko e berde meeden laatoo maande laabinanoore en en keban moyyereji garooji.

²³ Laamdo na seedanoo kam, o jukkoo kam si mi fewii: wo faa taa mi ha6a e moodon wadi de mi yeccaaki Korintu. ²⁴ Min pilataako dawrande goondinal moodon, de miden mballundura e moodon faa ceyodon, tawa on ndarake no woodiri ley goondinal.

2

¹ Dum le, mi wadii anniya mi yeccataako to moodon, taa mi mettina berde mon katin. ² Sabo si mi mettini berde mon, moy seynata kam si wanaa onon 6e mettinanmi 6een? ³ Dum wadi mbinndumi no mbinndirmi ni e ley bataaki am kiin. Mi yidaano warude to moodon de haanube seynude kam 6een mettina bernde am. Mido tannyorani on, nde ceyiimi fu, onon du on ceyoto. ⁴ Billaare e bernde mettunde e gondi keewdi mbinndiranmi on. Ko mbinndumi duum wanaa faa mi mettinana on, ammaa wo faa mi anndina on no njinngu am dow moodon foti mawnude.

No Poolyaaforii toonyiido

⁵ Si gooto moodon laatake sabaabu mettorgal fu, wanaa miin o mettinani, wo on fuu - naa wob6e moodon, taa mi faltoo goonga. ⁶ Ko bur6e heewude e moodon njukkii neddo oon duum heyii. ⁷ Joonin kaa, ko furi woodde dey: njaafodon mo, cellinon bernde makko taa mettorgal bernde jaaloo mo. ⁸ Ndelle, mido njaaroo on sanne tabintinon njinngu moodon e makko. ⁹ Si goonga, wo saabe majjum mbinndiranmi on, faa mi fonnda on, mi ndaara yalla odon njokka haala am ley huunde fuu. ¹⁰ Mo njaafidon fuu, miin du mi yaafake dum. Goonga ni, ko njaafiimi duum - si ina woodi ko kaanumi yaafaade mo - mi yaafake dum yeeso Almasiihu faa nafa on ¹¹ taa Seydaani jamboo en, sabo eden anndi anniyaaji muudum.

Haala saakugol anndal Almasiihu

¹² Nde njahunoomi Torowas faa mi waajoo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu fu, mi tawii Joomiraa6o omtanii kam laawol gollude toon. ¹³ Ammaa hakkillo am fukkaaki, sabo mi tawaay toon sakiike am Tiitu. Woodi ndelle, mbayniimi sakiraa6e 6een, de ponndiimi leydi Makedoniya.

¹⁴ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkoowo en jaalagol wakkati fuu saabe kawtal meeden e Almasiihu. Laamdo hokkii min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi ni. ¹⁵ Sabo si goonga, wo min uurdi ndi Almasiihu sakkanta Laamdo. Uurngol ngool yottake hisintee6e e halketee6e fuu. ¹⁶ To halketee6e 6een, wo min luumngol maayde jaaroo6ol dum'en to maayde, ammaa to hisintee6e 6een, wo min uurngol nguurndam jaaroo6ol dum'en to nguurndam.

Moy foti gollude gollal ngaal? ¹⁷ Min nganaa julortoo6e konngol Laamdo hono no heew6e ngadata. Ammaa miden kaalda berde laabude yeeso Laamdo. Miden kaalda hono nulaa6e muudum e ley kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanoobe amaana keso

¹ Yalla min puduti mantaade katin naa? Naa miden kaajaa bataakiiji kollooji ko min ngoni, maa yuurudi to moodon hono no wob6e kaajiraa naa? ² Wanaa. Onon jaati ngoni bataaki amin mbinndaaki e berde amin.

Odon kolla ko min ngoni, hono ɓataaki ki yimɓe fuu mbaawi anndude e jannɗude. ³Ina laaɓi, wo on ɓataaki Almasiihu saabe golle amin. ɓataaki kiin winndiraaka dawa, wo Ruuhu Laamɗo buurɗo ki winndiraa. Ki winndaaka dow alluuje kaaye, wo e ɓerɗe yimɓe ki winnda.

⁴Miden mbi'a noon sabo miden ngoodi hoolaare mawnde e Laamɗo saabe Almasiihu. ⁵Min ngalaa baawɗe faa min ngada fay huunde e semmbe amin. Baawɗe amin wo to Laamɗo yuuri. ⁶Kam wadi min fotuɓe laataade gollanoobe amaana keso. Amaana oon yowaaki dow jamirooje binndaade, wo dow Ruuhu yowii. Sabo jamirooje binndaade deen wo jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu oon na hokka nguurdam.

⁷Jamirooje binndaade e alluuje kaaye, jaarooje to maayde deen, ina ngoodunoo darja faa Israa'iilankooɓe kunnɗii ndaarude yeeso Muusaa saabe annoora gondo e darja oon, fay si taweede darja oon wo nyifoowo. ⁸Ndelle, golle Ruuhu ɓuri darja oon, haala fuu walaa! ⁹Si ko foodata jukkungo duum ina woodunoo darja, wanaa haala ko waddata fonnditaare duum! ¹⁰Goonga ni, darja arandeejo oon walaa darja si fonndaama e darja garɗo joonin mo walaa ko nannɗi oon. ¹¹Si ko nyifata duum waawii jogaade darja, haala fuu walaa ko heddotoo duum ɓurata darja oon sanne.

¹²Ko jikke amin dow amaana keso oon teenji sanne, duum wadi de miden kaalda cuusal yeeso yimɓe. ¹³Min ngadataa hono no Muusaa ni, gattunooɗo sudaare e yeeso muudum taa Israa'iilankooɓe keddoon ina ndaara fay darja nyifoowo oon faa timma. ¹⁴Ammaa miilooji ɓerɗe maɓɓe ina njoori. Sabo faa hannden nde ɓe njannɗata amaana kiidɗo oon fu, sudaare ndeen ina heddii e geese maɓɓe. Nde huncaaka tafon, sabo wo ley kawtal Almasiihu tan nde huncetee. ¹⁵Goonga, faa warde hannden, si Tawreeta Muusaa jannɗama fu, sudaare ndeen ina heddii ina suddi ɓerɗe maɓɓe. ¹⁶Ammaa si neddo wartii to Joomiraado fu, sudaare ndeen huncete e ɓernde muudum. ¹⁷Woodi, Joomiraado kam woni Ruuhu. To Ruuhu Joomiraado woni fuu, doon ndimaaku du woni. ¹⁸Enen ɓe geese muɓɓen cudditaa been fuu, eɗen tiima darja Joomiraado hono ley daandorgal, ina yaynana en. Imo waylita en faa nannden e makko tagaadi, darja makko ina ɓeydana en yahude yeeso. Dum woni golle Joomiraado, laatiido Ruuhu oon.

4

Haala jawdi ley loode

¹Laamɗo hokki min gollal ngaal saabe yurmeende muudum. Ndelle, min tampataa. ²Min calake kulle cuudiɗe cementinooje. Min kiilataa yimɓe, min mbaylitataa konngol Laamɗo. Ko min ngadata dey, miden ɓangina goonga yeeso Laamɗo, faa mono fuu annditira e ɓernde mum fuu wo min goongalaaɓe. ³De si Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oon suudaama fu, wo halkooɓe tan o suudantee. ⁴Been le, ɓe ngalaa goondinal, sabo Ibiliisa wumnii hakkillooji maɓɓe taa nji'a annoora Kabaaru Lobbo. Kabaaru oon na holla darja Almasiihu jogiiɗo tagaadi Laamɗo. ⁵Sabo wanaa haala amin min mbaajotoo, ammaa wo haala Iisaa Almasiihu, Joomiraado meeden oon min mbaajotoo. Ko min mbi'ata e dow ko'e amin tan, min maccuɓe moodon saabe makko. ⁶Sabo Laamɗo wi'ii: «annoora yaynu e ley nimre.» Kam yaynini annoora muudum e ley ɓerɗe amin, faa anndina min darja muudum jaynoowo, gondo e yeeso Almasiihu.

⁷Anndude darja oon laatanake min jawdi korsundi, ammaa miden njoorii ndi e ley amin hono no ley loode loope, faa anndee baawɗe mawɗe ɗe

wo to Laamdo yuuri, wanaa to amin. ⁸ Miden billee e huunde fuu, ammaa min pusaay. Miden ngoni e wemmbere wakkati fuu, ammaa min tayaay jikke. ⁹ Miden torree, ammaa Laamdo yoppaay min. Miden paddee e leydi, ammaa min kalkaaka. ¹⁰ Wakkati fuu, maayde Iisaa ina woni e balli amin, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e ley majji. ¹¹ Si goonga, fay si miden mbuuri, miden nesa maayde wakkati fuu saabe Iisaa, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e terde amin maayooje deen. ¹² Ndelle, maayde na golla ley amin, de nguurndam na golla ley moodon.

¹³ Ina winndaa: «Mi goondinii, duum wadi de mbaajjimi.»* Minen du min goondinirii hono noon, duum wadi de miden mbaajoo. ¹⁴ Sabo miden anndi iirtindo Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon iirtindinan min e Iisaa minen du, de wadda min yeeso muudum, minen e moodon fuu. ¹⁵ Ko hewti min fuu wo saabe moodon faa moyyere Laamdo yottoo yimbe heewbe. Hono noon yimbe heewbe njettirta Laamdo faa Laamdo beyda teddineede.

Haala teddeengal duumiingal

¹⁶ Dum wadi de min tampataa. Fay si terde amin deen na kalka, yonkiiji amin diin ina keydintinee nyannde fuu. ¹⁷ Sabo torraaji di min torreetee diin ina kuyfiti, ina paltoo law. De di cegilanto min teddeengal manngal ngal timmataa, burngal torraaji diin abada. ¹⁸ Ndelle min taykataako ko yi'etee, wo ko yi'ataake min taykotoo. Sabo ko yi'etee duum faltoto, ammaa ko yi'ataake duum, heddoto faa abada.

5

Haala suudu wonndu dow kammu

¹ Eden anndi si terde meeden laatiide suudu leydiiru ndu koduden e muudum joonin nduun halkii fuu, Laamdo moyyinanii en suudu dow kammu ndu junngo wadaay, heddotoondu faa abada. ² Eden uuma ley adunaaru do, sabo eden keppi naatude e ley suudu meeden dow kammu nduun, bornoroden ndu hono kaddungal kesal. ³ Goonga ni, si en bornake ndu fu, en laatataako yonkiiji di ngalaa balli. ⁴ Sabo ko ngonden ley suudu ndu tafon, eden uuma saabe tiidallaaji. Woodi, wanaa hono eden njidi laataade bortiibe, ammaa eden njidi bornaade balli kesi dow kiiddi, faa nguurndam moda ko halkata ley meeden. ⁵ Wo Laamdo kam segilanii en dum, hokki en Ruuhu muudum laatoo maande laabinanoore en moyyereji garooji.

⁶ Ndelle, eden njogii berde pukkiide wakkati fuu. Eden anndi sini eden keddii e balli gondi ley adunaaru diin, eden mboddi to Joomiraado tafon. ⁷ Sabo wo e goondinal mbuurdeten, wanaa e ko njiireten gite. ⁸ Ndelle eden njogii berde pukkiide, de ko burani en ni, eggen e balli di faa njoododen to Joomiraado. ⁹ Ammaa ko burden filaade fu, wo wadude ko welata mo, heddaade ley banndu ndu naa wurtaade e mayru fuu gootum. ¹⁰ Sabo ina tilsi en fuu ndaroden yeeso Almasiihu faa careden, faa mono fuu hefa mbarjaari golleeji muudum gadooji e banndu ndu, nde wo ko woodi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yimbe e Laamdo

¹¹ Ndelle, ko min anndi no Joomiraado huldeteet duum, min piloto hebude hakkillooji yimbe. Laamdo ina anndi min. Mido hoolii on onon du, on annditii min e ley miilooji berde moodon. ¹² Min kaalantaa on kabaaru amin

* 4:13 Jabuura 116.10.

lobbo katin. Ammaa miden piloo hokkude on daliili no mantoroŋon min, faa keŋon ko njaabodon mantortoobe ko yi'etee tan, wanaa ko woni ley bernde. ¹³ Si min njogoraama hono min haaraabe, wo dum saabe Laamdo. Si min njogoraama min jom'en hakkillo du, wo dum saabe moodon. ¹⁴ Njingu Almasiihu na dawrana min, sabo min tannyorii, gooto maayanii yimbe fuu, ndelle yimbe fuu laatii maayabe. ¹⁵ O maayanii yimbe fuu, faa wuurbe been cela wuurande ko'e mu6ben, ammaa mbuurana maayando dum'en de iirtanii dum'en oon.

¹⁶ Ndelle, gilla joonin, wala fuu mo min ndaardata hono no bi6be-Aadama ndaardata wobbe. Fay si miden ndaardunoo Almasiihu hono no bi6be-Aadama ndaardata dum, min celii ndaardude dum noon. ¹⁷ Neddo fuu kawtudo e Almasiihu, tagitaama tagu keso. Ko hiiddi duum faltake. Ndaar, fuu heydintinaama! ¹⁸ Dum fuu to Laamdo yuuri. Kam nuli Almasiihu faa rewrintina en e muudum, de halfini min golle rewrintinde yimbe e muudum. ¹⁹ Dum woni, Laamdo wonnoo e ley Almasiihu faa rewrintina yimbe adunaaru e muudum. O hiisaaki hakkeji mu6ben katin. O halfini min du kabaaru rewrintingol ngool.

²⁰ Woodi ndelle, min daraniibe Almasiihu, ina nanndi hono Laamdo ina haalda kunndude amin faa nodda yimbe to muudum. Miden nyaagoo on e inde Almasiihu: ngartee to Laamdo! ²¹ Almasiihu wadaay hakke abada. Ammaa Laamdo yowi hakkeji meeden fuu dow makko, faa kawtal meeden e Almasiihu wada en fonnditiibe yeeso Laamdo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamdo

¹ Minen, saabe min gollidoobe e Laamdo, miden nyaagoo on taa accon moyyere Laamdo nde keŋon ndeen laatanoo e bolum. ² Sabo o wi'ii: «Wakkati lobbo kettindanimaami,

nyalaande kisindam mballumaami.»*

Ndaar, joonin jaati woni wakkati lobbo oon, joonin woni nyalaande kisindam. ³ Min ngadataa fay huunde ko fergata yimbe, faa taa feloore tawee e golle amin. ⁴ Ammaa e huunde fuu, miden kolla min gollanoobe Laamdo goongalaaŋe, ley tinnitaare mawnde, ley torraaji, ley sayya, ley billaare, ⁵ ley piide, ley kasu, ley muurtere, ley tampiri, ley rafi doyngol, ley rafo. ⁶ Miden kolla min golloobe goongalaaŋe ley laa6al amin, ley anndal amin, ley munyal amin, ley moyyuki amin. Miden ngoodi Ruuhu Ceniido, miden ngoodi njingu ngu waldaa e naafikaaku. ⁷ Miden kaala goonga, miden ngoodi baawde Laamdo. Juude amin nane e nyaame fuu na tiigii kabitirde fonnditaare. ⁸ Miden kolla min gollanoobe Laamdo ley teddeengal e ley koyeendam, ley ko yimbe mbuykata min e ko njettata min, ley ko min ndaardetee hono majjinoobe tawee min goongalaaŋe. ⁹ Miden kolla dum ley ko min ndaardetee min anndaaka tawee min anndaabe, ley ko min ndaardetee min maayooŋe, de inani min, miden mbuuri. Miden ndaardee min jukkaaŋe tawee min mbaraaka. ¹⁰ Miden ndaardee min suniibe tawee min syiibe wakkati fuu. Miden ndaardee min talkaabe tawee miden ngada heewbe joomiraaŋe jawdi. Miden ndaardee min ngalaa fay huunde tawee miden njogii huunde fuu.

¹¹ Korintunkooŋe, min kaaldanii on laa6al reedu, min njaajinanii on berde amin. ¹² Minen, min paadinanaay on berde amin, ammaa onon kaa on

* 6:2 Esaaya 49.8.

paadinanii min berde moodon. ¹³ Mido haalda e moodon hono wo on bikkoy am: ngadane min no min ngadirani on - njaajinane min berde moodon!

No neddo laatorii suudu Laamdo buurdo

¹⁴ Taa kabunduron e 6e goondinaay. Yalla ko fonnditii na waawi hawritinde e ko oonyii naa? Yalla annoora na waawi hawritinde e nimre naa? ¹⁵ Yalla Almasiihu na waawi hawritinde e Ibiliisa naa? Yalla goondindo na waawi hawritinde e mo goondinaay naa? ¹⁶ Yalla amaana ina woodi hakkunde suudu Laamdo e tooruuji naa? Paamee, enen ngoni suudu Laamdo buurdo oon. Sabo Laamdo wi'i:

«Mi hodidan e ma66e,
mi yaada e ma66e,
mi laato Laamdo ma66e,
kambe du, 6e laato yimbe am.»[†]

¹⁷ Dum wadi de Joomiraado wi'i:

«Yuwee hakkunde ma66e!
Ceedee e ma66e!

Taa meeme ko tuuni!
Ndeen, mi ja66oto on.»[‡]

¹⁸ Mi laatanto on baaba,
onon du, on laatanto kam bi66e worbe e rewbe.

Noon Joomiraado jom baawde fuu wi'i.»[§]

7

¹ Ndelle sakiraa6e horsu6e, saabe en ngadanaama amaanaaji diin fu, laabinen ko'e meeden e ko tuuninta balli men e yonkiiji men fuu. Tabintinen senaare men e ley kulol Laamdo.

Haala mettorgal e seyo

² Omtanee min berde moodon! Min toonyaaki fay gooto, min mbonnanaay fay gooto, min nyaamaay jawdi fay gooto. ³ Mi haaldaay dum faa laatanoo on jukkungo. Sabo mi haaliino gilla naanen: berde amin na korsini on sanne, faa maayden naa mbuurden. ⁴ Mido hoolii on faa woodi. Mido mantaroo on sanne. Bernde am sellinaama faa heewi, mido heewi seyo du e ley torraaji amin fuu.

⁵ Si goonga, fay nde min njottinoo leydi Makedoniya ndeen, min powtinaaki fey. Torraaji tan min nji'i. Miden ngondi e luural yaasiyal, e kulol ley berde. ⁶ Ammaa Laamdo cellinoowo berde suni6e oon, sellinirii berde amin e garol Tiitu. ⁷ Wanaa garol makko tan sellini berde amin. Ko cellindon bernde makko duum sellinii hakkillooji amin. O haalanii min no njidiridon yi'ude kam sanne, e no cunoridon ko wadunoo, e no tinnoridon e jinnngande kam. Dum fuu beydii seyo am. ⁸ Si bataaki am kiin mettiino on, mi mimsitataa ko mbinndumi ki. Goonga ni, mido mimsitinnoo, sabo mi yi'i bataaki kiin mettiino on, fay si wo haddi wakkati seeda tan. ⁹ Joonin kaa mido seyii, de wanaa saabe ko mettadon duum, ammaa ko mettadon de tuubudon. Sabo mettorgal ngal maatudon ngaal, iri maggal hawri e muuyde Laamdo. Hono noon, walaa ko min mbonnannoo on. ¹⁰ Sabo mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ina wada faa neddo tuuba, de hisa, mimsugol du fuu walaa e majjum. Ammaa mettorgal adunaaru, wo maayde wadata. ¹¹ Ndaaree mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ngaal, ko wadi e moodon: ngal wadii faa ciinudon, faa du pilidon laamnude ko'e moodon. Ngali wadii faa

[†] 6:16 Lewinkoo6e 26.11-12, Esekiyel 37.27.

[‡] 6:17 Esaaya 52.11.

[§] 6:18 2 Samuwiila 7.14,

Esaaya 43.6.

mettaḍon e ko boni, faa du kuludon. Ngal waddanii on yeeweede kam, ngal waddanii on tinnaare. Ngal wallii on jukkaade ko boni. E huunde fuu on kollii odon laaŋi e kabaaru oon. ¹² Ndelle si mi winndanii on fu, dum wanaa saabe toonyiido, wanaa saabe toonyaado du. Ammaa wo faa ɓanginanedon ciinal ngal njoganidon min yeeso Laamdo. ¹³ Berde amin mbaaltorake saabe majjum.

Woodi, e dow waaltagol berde amin du min keŋii seyo. Goonga ni, Tiitu seynii min sanne, sabo seyniraama ko mbaaltindon bernde muudum. ¹⁴ Si mi mantorake on seeda yeeso makko du, on cemtinaay kam. Ammaa no min kaaldirani on goonga e huunde fuu ni, hono noon ko min mantorii on yeeso Tiitu dum du laatorii goonga. ¹⁵ Njinngu bernde makko ina beydoo nde o miilotoo no dowtoranidon haala makko on fuu, e no njaɓɓoridon mo kulol e diwngol. ¹⁶ Mido seyii ko mbaawumi hoolaade on ley huunde fuu.

8

Haala wallugol seniibe wonbe Urusaliima

¹ Sakiraaŋe, miden njidi anndinde on moyyere nde Laamdo hokki kawrite goondinbe Iisaa gonde leydi Makedoniya deen. ² Be ndaartindoraama tor-raaji cattudi, ammaa no seyo maŋŋe heewri noon waddanii ɓe hokkitirde ko heewi, fay si iŋe ngoni e talkaaku cattungu. ³ Mido seedanoo ɓe: ɓe kokkitirii ko ɓe mbaawi fuu, fay ko ɓuri baawde maŋŋe. Yardaamuye ɓe kokkiri. ⁴ Be eeli min sanne ɓe keŋa laawol ɓe kawta e woŋŋe faa ɓe mballa seniibe wonbe Urusaliima. ⁵ Be ngadii ko ɓuri miilo amin. Sabo ɓe artii, ɓe kokki ko'e maŋŋe Joomiraado, de ɓe kokkiri min ko'e maŋŋe minen du saabe muuyde Laamdo. ⁶ Dum wadi de min ɗaarii Tiitu walla on njottinon dokkal ngaal no puɗɗirnodon ngal ni. ⁷ On joomiraaŋe jawdi e huunde fuu - goondinal e waaju e anndal, odon njogii tinnaare dow huunde fuu, odon korsini min du. Tinnodon faa ngadon kabaaru moyyere ndeen faa wooda du.

⁸ Ko mbiimi dum wanaa yamiroore. Ammaa, mido haalana on tinnaare woŋŋe faa hokka on laawol hollude njinngu moodon ina selli. ⁹ Sabo odon anndi moyyere Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu: kam jom jawdi oon, wadii hoore muudum talkaajo saabe moodon faa laatorodon joomiraabe jawdi talkaaku muudum nguun. ¹⁰ Mido haalana on ko woni miilo am, woodi wo ko nafata on du. Gilla rawanin onon artii filaade wallude seniibe ɓeen, onon artii fuddude ballal ngaal du. ¹¹ Joonin kaa, kiŋŋinee dum. No anniyiridon fiyude dabare oon ni, anniyorodon noon yottinde dum du. Kokkiron haddi baawde moodon. ¹² Sabo si neddo anniyake wadude moyyere fu, dokkal ngaal ina weli Laamdo fodde baawde kokkoowo oon. Laamdo yamataa neddo ko walaa. ¹³ Mi wi'aay naaton e billaare faa billiton woŋŋe ɓeen, de yimbe fuu laatoo fotuŋe ni. ¹⁴ No tawradon joonin e keewal moodon ni, odon mbaawi wallude wonbe ley baasal muŋŋen. Caggal joonin, si tawii onon odon ngoni ley baasal fu, kambe e keewal maŋŋe, iŋe mbaawi wallude on. Hono noon yimbe potirta, ¹⁵ no winndiraa ni:
«Kawrundurdo ko heewi oon faltaaki ko haajaa,
kawrundurdo ko famdi oon du nyakiraaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadiraaŋe muudum

¹⁶ Jettooje ngoodanii Laamdo gattudo e bernde Tiitu tinnaare wallude on hono nde min njoganii on ndeen. ¹⁷ Wanaa saabe min nyaagake dum tan

* 8:15 Wurtagol 16.18.

wadi de jaŋi yahude to moodon. Wo tinnaare muudum wadi de anniyii yahude to moodon. ¹⁸ Miden nolda mo, kanko e sakiike meeden jetteteedo e kawrite goondinŋe fuu saabe waajagol muudum Kabaaru Lobbo on. ¹⁹ Wanaa dum tan, kawrite goondinŋe deen cubii mo o yaada e amin, faa min njaara dokkal ngaal Urusaliima. Miden ndaranoo moyyere ndeen faa dum teddina Joomiraado, dum holla anniya amin lobbo du. ²⁰ Miden ngada ko min mbaawi fuu taa min keŋa feloore e jawdi keewndi ndi min ndaranii ndiin. ²¹ Sabo miden piloo wadude ko woodi, de wanaa yeeso Joomiraado tan, ammaa yeeso yimŋe du.

²² Miden nula sakiike meeden goddo yaada e maŋŋe mo min taykittii tinnaare muudum wakkatiiji keewdi e kulle keewde. Joonin o buri tinnaade sanne e wallude saabe hoolaare mawnde nde o joganii on ndeen. ²³ Tiitu du wo kawtudo e am, gollidoowo am saabe moodon. Sakiraaŋe meeden yaadiraaŋe makko been wo nulaaŋe kawrite goondinŋe deen, Almasiihu na teddiniree saabe maŋŋe. ²⁴ Woodi ndelle, kollee ŋe njinggu moodon. Hono nii laabinirton kawrite goondinŋe fuu miden njogii daliili mantoraade on.

9

No Laamdo yidiri kokkiroowo seyo

¹ Walaa ko mi winndana on dow wallugol seniibe wonŋe Urusaliima been. ² Sabo mido anndi on muuyii wallude ŋe sanne. Mi mantorake on dum yeeso Makedoniyankooŋe, mbiimi ŋe onon yimŋe Akaya, on cegilake wallude gilla rawanin. Tinnaare moodon dow mballa on umminii anniya ko buri heewude e maŋŋe du. ³ De mido nela to moodon sakiraaŋe been taa ko min mantorii on duum laatoo bolum, ammaa tawee odon cegilii hono no mbiirumi ni. ⁴ Si wanaa noon fu, si yimŋe Makedoniya ngardii e amin to moodon de tawi on cegilanaaki wallude, min cemtan ko min koolii on, onon du on cemtan. ⁵ Dum le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi njaaroo sakiraaŋe been artoo kam to moodon, ndaranoo ballal ngal aadidon wadude ngaal. Ndeen si mi warii fu, mi tawan ingal hawriti, ngal laatii ballal yardaamuye bernde, tawee wanaa doole. ⁶ Inan ko njidumi paamon: aawudo seeda, seeda tayata. Aawudo ko heewi, ko heewi tayata. ⁷ Mono fuu hokka ko anniyii e bernde muudum, tawa wanaa e mettorgal, wanaa e doole. Sabo Laamdo ina yidi kokkiroowo seyo. ⁸ Laamdo ina waawi hebbinade on siyijii moyyere fuu. Hono noon kebiiron ko heyata on wakkati fuu e ley huunde fuu, faa keddorodon ko heewi saabe gollal lobbal fuu. ⁹ Wo hono noon winndiraa: «Imo saaka moyyere makko e ley talka'en,

gollal makko moyyungal duumoto faa abada.»*

¹⁰ Laamdo ina hokka aawoowo aawdi, ina hokka yimŋe nyaamdu faa neemina dum'en du. Hono noon o hokkiran on aawdi keyoori on onon du. O funnan ndi faa duuda. Ndeen moyyere moodon riman faa heewa. ¹¹ Noon du kefal mon beydorto e huunde fuu, faa mbaawon hokkirde yardaamuye wakkati fuu. Ndeen heewŋe njettan Laamdo saabe ballal mon ngal min njaaranta ŋe. ¹² Sabo ballal ngaal, wanaa ngal humtanan haaju seniibe been tan, ammaa ingal waddana heewŋe yettude Laamdo du. ¹³ Si ŋe ndaarii ballal moodon ngaal, ŋe teddinan Laamdo saabe dowtaare moodon holloro seedaaku mon Kabaaru Lobbo haala Almasiihu. Be teddinan mo du saabe ko peccirdon barkeeji mon e yardaamuye faa kokkon ŋe, kamŋe e yimŋe fuu. ¹⁴ Be kolliran korsa maŋŋe to moodon e du'aawuuji di ŋe ndu'antoo on

* 9:9 Jabuura 112.9.

saabe moyyere mawnde nde Laamdo wadani on ndeen. ¹⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe dokkal muudum ngal waawaa sifeede!

10

No Pool jaaborii feluŋe dum

¹ Miin Pool, bi'eteedo wo lokkaajo si mido woni hakkunde moodon de wo cuusudo si na woddii on oon, mido waajoroo on heese e moyyuki Almasiihu, ² mido nyaagoo on: taa ngadee faa mi suusa hollude on semmbe nde ngarumi to moodon. Sabo mido hedii faa mi holla woŋŋe semmbe am, wi'oobe miden ngollana muuyde tomottaaku been. ³ Goonga, min biŋŋe-Aadama tan, ammaa no min kaŋirtee ni wanaa no biŋŋe-Aadama kaŋirtee. ⁴ Sabo kaŋitirde de min kaŋirtee deen nganaa de ŋii-Aadama. Baawde majje wo to Laamdo yuuri faa de kalka nokkuuje cemmbidinde. Wo nii min kalkirta miilooji bondi, ⁵ miden keŋa jaalorgal dow mawnitaare fuu hadoore yimbe anndude Laamdo. Woodi du, miden nannga miilooji muŋŋen fuu, miden njaara di faa di downtanoo Almasiihu. ⁶ Si dowtaare moodon hiŋŋii fu, miden cegilanii jukkaade neddo fuu mo dowtaaki.

⁷ Ndaaree kulle deen no ngorri ni - si goddo moodon hiisake hoorem wo neddo Almasiihu fu, inan ko haani miccitaade: no Almasiihu jeyri dum fu, noon du o jeyri min, minen du. ⁸ Fay si mantoriimi baawde am faa faltii seeda, dum semtintaa kam. Joomiraado meeden Iisaa hokkii min baawde de faa min cemmbindina goondinal mon, wanaa faa min kalka ngal. ⁹ Mi yidaa miilodon hono mido filoo hulbinde on e bataakiiji am. ¹⁰ Sabo ina wi'ee bataakiiji am diin ina nyaadi, ina njogii semmbe, ammaa si mido woni hakkunde moodon, mido lokkidi, haala am ina yawnii. ¹¹ Neddo fuu bi'oowo hono noon, faama ko min mbinndata si miden mboddi on fu, duum min ngollata si miden ngondi e moodon du. ¹² Min cuusaa fonndude ko'e amin e jinnganoobe ko'e muŋŋen been. Min nanndaa e maŋŋe du. Kambe, iŋe ponnda ko'e maŋŋe e ponndirgal maŋŋe. Ko ŋe nanndinta ko'e maŋŋe e maŋŋe tan duum, ina holla ŋe ngalaa hakkillo.

¹³ Minen kaa, min mantataako faa faltoo keerol. Miden kaada keerol gollal ngal Laamdo halfini min ngaal, de onon du ley maggal ngondon. ¹⁴ Ko min njottotoo to moodon duum, min paltataako keerol golle amin. Sabo si goonga, wo minen artii waddude to moodon Kabaaru Almasiihu Lobbo oon. ¹⁵ Min mantortaako golle woŋŋe de ngalanaa min. Ammaa ko goondinal moodon beydotoo duum, miden nijikka golle amin beydorto noon hakkunde moodon faa heewa, tawee min paltaa ko Laamdo halfini min. ¹⁶ Nii wadata de min keŋa no min mbaajoroo Kabaaru Lobbo e nokkuuje gonde caggal moodon, min kaajaaka mantoraade gollleeji di woŋŋe ngadi ley gese muŋŋen. ¹⁷ Ina winndaa: «Mantotoodo fuu, mantoroo ko Joomiraado gollii.»* ¹⁸ Sabo wanaa jinnganoowo hoore muudum woni jabaado, ammaa jabaado woni mo Joomiraado jinngani.

11

No Pool feliri nulaabe fewreeŋe

¹ Joonin kaa mido yidi munyanon kam faa mi haalda e moodon puuyndam seeda. Si goonga, munyanee kam. ² Mido joganii on kiram yuurudam to Laamdo, sabo mi haŋŋii dewgal moodon e gorko gooto, dum woni Almasiihu. Mido yidi jaarude on to makko hono surbaajo laaŋudo. ³ Ammaa mido hula

* **10:17** Yeremiya 9.23.

taa hakkillooji moodon mbonnee, nanndon e Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili oon, de celon jokkude Almasiihu e laaŋal e 6ernde wootere. ⁴ Mido hula dum, sabo si goddo warii, waajake on lisaag goddo mo waldaa e mo min mbaajii on oon, odon njaŋana dum law. Si on kebi ruuhu goddo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo keɓunodon e amin oon, odon njaŋana dum du. ⁵ De mido miiloo nulaaŋe moodon haliife been, walaa fuu ko ɓurdi kam. ⁶ Ina waawi tawa mi wanaa baawdo haala, ammaa mi wanaa baasudo anndal. Wakkati fuu min kollii on dum faa laabi e ley huunde fuu.

⁷ Mi haalanii on Kabaaru Laamdo Lobbo ɓolum. Mi leeyinii hoore am saabe teddine on. Yalla mi woofii e ley majjum naa? ⁸ Mi jabii ko mbuurdammi e kawrite goondinbe godde. Mi teetirii de ni, faa mi gollana on. ⁹ Nde ngonnoomi to moodon tawi mido woodi haaju ndeni, mi yowaaki e dow fay gooto moodon. Sabo sakiraaŋe yuuruŋe Makedoniya been ngaddanii kam ko nyakannoo kam duum. Mi jogake hoore am taa mi laatanoo on donngal. Noon worri faa hannden du. ¹⁰ Wo goonga Almasiihu gondo e am oon kaalanammi on: ley leydi Akaya fuu fay gooto waawaa hadude kam mantoraade ko mi laaŋanaaki on donngal duum. ¹¹ Yalla mido haalira noon sabo mi yidaa on naa? Laamdo ina anndi mido yidi on!

¹² Ko ngadammi duum, mi heddoto e wadude dum, faa mi hada mantortoobe wo nulaaŋe been laawol wi'ude iŋe ngollira hono amin. ¹³ Been wo nulaaŋe fewreeŋe, wo golloobe jambotoobe, iŋe nanndina ko'e maŋŋe hono wo 6e nulaaŋe Almasiihu. ¹⁴ Dum haaynaaki, sabo fay Seydaani ina nanndina hoore mum hono wo maleyka jom anooki. ¹⁵ Ndelle haaynaaki du si gollanoobe Seydaani ina nanndina ko'e muuŋen hono wo gollanoobe fonnditaare. Ammaa jukkungo maŋŋe fotan e golle maŋŋe.

Haala torraaji kewtiidi Pool

¹⁶ Mido wi'a on katin: taa fay gooto moodon nanngira kam puuydo. Ammaa fay si odon tiigorii kam puuydo du, njaŋon kam faa miin du mi mantoo seeda. ¹⁷ Ko mantortoomi duum, wanaa hono Joomiraaŋo muuyi mi haalira noon. Idum nanndi hono puuyndam ni, de na yaada e tannyoral mido woodi goonga. ¹⁸ Heewŋe ina mantoro kulle adunaaru. Woodi, miin du, mido waawi mantoraade noon. ¹⁹ Odon tiigorii ko'e mon wo on jom'en hakkillo. Hasi hakkillo mon saabii de munyandon fuuyŋe been hono iŋe mbeli on! ²⁰ Goonga, odon munyana nulaaŋe fewreeŋe been maccindina on, nyaama jawdi moodon, njana on, pamɗina on, peenya on. ²¹ Mido semta wi'ude on minen kaa min ngalaa semmbe wadude hono noon.

Tawi le, si goddo suusii mantoraade huunde fu, miin du mido suusi mantoraade dum. De dum wo puuyndam kaaldammi ni. ²² Si 6e Alhuudiyankooŋe, miin du mi Alhuudiyanke. Si 6e Israa'iilankooŋe, miin du mi Israa'iilanke. Si 6e yuwdi Ibrahiima, miin du mi yuwdi Ibrahiima. ²³ Si 6e gollanoobe Almasiihu, miin ɓuri 6e fuu laataade dum – ina haani mi haaldira rafi semteende, hono wo mi kaanjaado ni! Miin ɓuri 6e golleeji keewdi, ɓuri 6e ommbeede ley kasu, ɓuri 6e fiyeede. Wakkati fuu, mido nesa maayde. ²⁴ Kile joy Alhuudiyankooŋe ina piya kam, kilol fuu dorri capande tati e jeenay. ²⁵ Kile tati Romankooŋe ina piya kam cabbi. Mi fadfaama kaaye nde wootere. Kile tati laanaaji njooolodii e am ley maayo manngo. Wakkati gomma mi royii jemma e nyalooma ley maayo. ²⁶ Mido woni e laawol wakkati fuu. Mido farritoo e gooruuji e yanoobe, mido farritoo e lenyol am e lenyi goddi, mido farritoo e ley galluuje e ley ladde, mido farritoo ley maayo e

ley sakiraabe fewree6e. ²⁷ Mi gollii sanne, faa mi tampii. Jemmaaji keewdi mi daanataako. Wakkatiiji keewdi mido yolbi, mido domdi, mido suumoo, mido jaangee, mido holi. ²⁸ Mi limtataa ko heddii duum si wanaa huunde wootere: nyannde fuu kabaaru kawrite goondin6e fuu ina teddi e am, ina ka66i kam hoore. ²⁹ Si goddo lokkidii fu, miin du mido maata lokkaaku muudum. Si goddo fergake du, ina naawa yonki am.

³⁰ Si ina tilsi mi mantoo fu, wo ko hollata lokkaaku am mantortoomi. ³¹ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Iisaa Joomiraado meeden faa abada. Kam anndi mi fenaay. ³² Nde ngonnoomi Damas ndeen, kaananke bi'eteedo Aretas ina joginoo goforneer gomma. Goforneer oon joyyini yim6e faa kayba ngalluure ndeen faa nannga kam. ³³ Ammaa tummbaami e ley hanndeere, mburtiniraami feneetere kokuwol piilingol ngalluure ndeen, de njippinaami yaasin mayre. Noon kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko 6angani Pool ley holleede

¹ Ina tilsi mi mantoo fay si nafataa faa'e. Dum e taweede fuu, mi haalan ko 6angani kam, e ko Joomiraado holli kam duum. ² Ina foti duu6i sappo e nay, gorko gooto mo anndumi, kawtudo e Almasihu, yeentii faa dow kammu tatabu. Mi anndaa yalla 6anndu makko du yeentinaama naa yeentinaaka. Laamdo ni anndi. ³ Mido anndi gorko oon nannaama aljanna. Jonkaa yalla imo heddorii 6anndu makko nduun naa o heddoraaki ndu? Mi anndaa, Laamdo ni anndi. ⁴ To aljanna toon o nani haala 6urka hakkillo, ka 6ii-Aadama fotaa haaltude. ⁵ Kanko mantortoomi, mi mantortaako hoore am si wanaa ko hollata lokkaaku am. ⁶ Fay si mi muuyiino mantaade, mi wanaa puuydo, sabo goonga kaalammi. Ammaa mi wadataa noon, taa yim6e miiloo mido 6uri ko nji'i e am naa ko naniri kam. ⁷ Ko kollaami duum ina 6uri hakkillo. De taa mi mana hoore am e majjum, ko nanndi hono gi'al wattaama ley terde am. Dum laatanake kam nelaado Seydaani, ina fiya kam faa taa mi mawnitoo. ⁸ Kile tati mido njaaroo Joomiraado ittana kam dum, ⁹ ammaa o wi'i kam: «Hinney am oon heyii ma, sabo baawde am wo ley lokkaaku ki66irta.» Ndelle na weli kam mantoraade lokkaaku am, faa baawde Almasihu deen ngonda e am. ¹⁰ Dum wadi de mido seyaroo lokkaaku e jennooje e sayyaaji e torraaji e 6illaare fuu saabe Almasihu. Sabo nde lokkidimmi fuu, wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkoo6e ka66iri Pool hoore

¹¹ Jonle, mi laatake hono puuydo, ko mantoriimi noon, de wo onon ndunyi kam haaldude hono ni. Odon kaannoo jinngande kam, sabo fay si mi wanaa fay huunde du, nulaa6e moodon haliibe 6een burdaay kam fay seeda. ¹² Nde ngonnoomi to moodon ndeen, mi gollii maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji e golleeji di baawde. Mi gollirii dum haddi munyal fuu. Woodi, maandeeji diin fuu na kolla mi nulaado. ¹³ Dume ngadanmi kawrite goondin6e Iisaa godde deen ko mi wadanaay on, si wanaa ko mi yowaaki dow moodon duum? Njaafanee kam gacce deen!

¹⁴ Joonin, mi segilake faa mi wara to moodon nde tataberde. Ndeen du mi yowataako e moodon, sabo wanaa jawdi moodon pilotoomi, wo onon e ko'e moodon pilotoomi. Sabo wanaa 6i66e kaani filanaade saaraa6e mu66en jawdi, wo saaraa6e kaani filanaade 6i66e mu66en jawdi. ¹⁵ Miin le, mi seyorto hokkude on ko njogiimi fuu, fay si wo hoore am du, faa mi walla

on. Si mi beydii yidude on fu, yalla on buytoto yidude kam naa? ¹⁶ Ndelle na laabani en, mi yowaakino dow moodon. Kaa e noon fu, hasii goddo wi'an mi jom yoyre, mi hebirii on hila. ¹⁷ Yalla fay gooto hakkunde nelaaŋe am Ɔe nelumi been nyaamii jawdi moodon naa? ¹⁸ Mi nyaagake Tiitu yaha to moodon, de nelidinmi dum e sakiike meeden goddo du. Yalla Tiitu nyaamii jawdi moodon naa? Miin e Tiitu, miden kawti miilo wooto e laawol gootol.

¹⁹ Yalla odon miiloo ko Ɔooyi wo min laabinooŋe ko'e amin yeeso moodon naa? Wanaa noon. Wo yeeso Laamdo ley kawtal amin e Almasiihu min kaaldata. Sakiraaŋe horsuŋe, ko min ngadata fu, wo faa semmbindina on.

²⁰ Si mi warii to moodon fu, mido hula taa mi tawra on no mi muuyraay, onon du tawron kam no on muuyraay. Mido hula taa mi tawda on e kalala e kiram mbondam e tikkere e yidde hoorem tan e nyinjundural e nyoore e mawninkinaare e muurtere. ²¹ Si mi wartii to moodon fu, mido hula taa Laamdo leeyina kam hakkunde moodon, mi mettee saabe heewŋe luttunooŋe Ɔe tuubaay e gollleeji muŋŋen tuundi e fijirde muŋŋen e rafi semto muŋŋen.

13

Baynundural

¹ Mido wara to moodon joonin nde tataŋerde. Si mi warii fu, sey «haala fuu daroo dow seedaaku yimŋe dido naa tato»* hono no winndiraa ni. ² Mi haalaniino luttunooŋe nde ngonnoomi to moodon didaŋerde ndeen, joonin du ko mi walaa to moodon duum, inan ko kollanmi Ɔe katin kamŋe e heddiibe been fuu: si mi wartii fu, mi yurmataako fay gooto. ³ Noon kolliranmi on baawde de pilidon, sabo odon njidi hebude tannyoral yalla Almasiihu kam haalirta hunduko am. Almasiihu lokkidaay ley moodon, ammaa ina golla hakkunde moodon e semmbe. ⁴ Goonga du, o tontiraama e leggal palaangal e ley lokkaaku makko, ammaa imo wuuri baawde Laamdo. E ley kawtal amin e makko, minen du min lokkaaŋe, ammaa min kollan on, miden mbuurda e makko e dow baawde Laamdo.

⁵ Wo onon e ko'e moodon njeji taykaade ko'e mon faa ndaaron yalla odon ngondi e goondinal. Onon njeji ndaartindaade ko'e mon. Si on tawaay Iisaa Almasiihu ina woni e moodon fu, on potaay ley ko ndaartindidon duum.

⁶ Ammaa mido hoolii on paaman min potii, minen kaa. ⁷ Miden njaaroo Laamdo taa ngadon fay huunde ko boni, de wanaa faa holla miden ngoni e goonga, ammaa faa ngollon ko moyyi, fay si miden ndaardee hono min potaay.

⁸ Sabo min ngalaa baawde faa min kada goonga, ammaa faa min ndaranoo dum. ⁹ Fay si min lokkidi de tawi onon kaa odon njogii semmbe, miden ceyii e majjum. Wo duum min nyaagotoo Laamdo du, faa laatodon hiŋŋuŋe.

¹⁰ Saabe dum, mido winndana on dum gilla mi waraay tafon, faa si mi warii to moodon fu, taa mi bonnana on e ley baawde de Joomiraado hokki kam deen. Laamdo hokkii kam baawde deen faa semmbindina on, wanaa faa bonnana on.

¹¹ Woodi, ko cakitotoomi wi'ude sakiraaŋe, ceyodon. Kegintinee nguurndam mon faa wooda, njaŋee waajeede, njogee miilo wooto, mbuuree e jam. Ndeen, Laamdo jom njinngu e jam wondan e moodon. ¹² Njowtunduron jowtaali ceniidi. Seniiŋe fuu ina njowta on.

¹³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e njinngu Laamdo e kawtal Ruuhu Ceniido ngona e moodon, on fuu.

* 13:1 Fillitagol Tawreeta 19.15.

Bataaki Pool yaade to Galaatiyankooŕe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool nulaado. Wanaa yimbe nuli kam, baawde neddo fuu nulaay kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli kam, kam e Laamdo Baaba meeden ummintindo mo e maayde oon. ² Miin e sakiraaŕe wondube e am been fuu, miden mbinnda bataaki ki yaade to moodon, onon kawrite goondinbe Iisaa gonde leydi Galaatiya deen. ³ Wo on kefu mooyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraaŕo men Iisaa Almasiihu. ⁴ Almasiihu hokkitirii hoore muudum saabe hakkeji men, faa danna en e jamaanu bondo o. Nii o wadiri muuyde Laamdo Baaba meeden. ⁵ Wo teddeengal woodan Laamdo faa abada abadin! Aamiina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

⁶ Ina haaynii kam sanne! Booyay faa'e de on puddii yoppude Laamdo, noddirdo on e mooyere Almasiihu oon, de njokkudon kabaaru goddo. ⁷ Paamon: kabaaru lobbo goddo fuu walaa, de wofbe ina mbemmba on, ina njidi waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. ⁸ De si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oon, fay si wo minen, naa maleyka yuurudo dow kammu, wo kuddi wonu e joomum. ⁹ Min kaalaniino on dum, joonin du mido haaltana on: si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo kebdon oon, wo kuddi wonu e muudum.

¹⁰ Dum le, yardaamuye yimbe pilotoomi naa yardaamuye Laamdo? Yalla ko welata yimbe pilotoomi naa? Si faa joonin wo mi pilotonoodo ko welata yimbe, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaado

¹¹ Sakiraaŕe, mido yidi paamon: Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon, wanaa e neddo yuuri. ¹² Sabo neddo fuu hokkaay kam dum, jannginaay kam dum, wo Iisaa Almasiihu ganginani kam dum. ¹³ On nanii no gorruruumi arande e ley diina Alhuudiyankooŕe. Mi torriirii kawrital goondinbe Iisaa ngaal no mbaawrumi fuu, mi siinii halkude ngal. ¹⁴ Mido burnoo heewbe e waaldeeŕe am jokkuŕe diina Alhuudiyankooŕe, sabo mido jinnganannoo al'adaajii maamiraaŕe amin faa faltii. ¹⁵ Ammaa Laamdo subake kam gilla mi rimaaka, noddi kam saabe mooyere muudum nde muuynoo ndeen. ¹⁶ O ganginani kam Biyiiko faa mi waajoo kabaaru muudum ley lenyi di nganaa Alhuudiyankooŕe. Wakkati oon, mi yamaay fay gooto tindina kam. ¹⁷ Mi yahaay Urusaliima to artiibe kam laataade nulaabe been, ammaa wakkati oon wo leydi Arabiya njahumi, de ngartumi Damas. ¹⁸ Duubi tati caggal duum, njahumi Urusaliima faa mi anndundura e Piyeer. Ngondumi e muudum balde sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'aay nulaado goddo fuu, si wanaa Yaakuuba minyoo Iisaa Joomiraaŕo oon. ²⁰ Ko mbinndanammi on duum do wo goonga, Laamdo na seedii mi fenaay. ²¹ Caggal duum, njahumi leydi Siiriya e leydi Silisi. ²² Wakkati oon, tawi kawrite kabbiide e Almasiihu gonde leydi Yahuudiya deen njiiraay kam gite muŕben abada. ²³ Be nananno tan ina wi'ee: «Neddo torranoodo en arande oon, ina waajoo joonin diina ka siinunoo nyifude kaan.» ²⁴ Ndeen be teddini Laamdo saabe am.

2

No nulaaŋe njabirani Pool

1 Duuŋi sappo e nay caggal duum, njecciimi katin Urusaliima, miin e Barnabas. Tiitu du ina wondi e amin. 2 Laamdo ɓanginani kam sanaa mi yaha toon. Duum wadi de njahumi, kawritoyimi toon e mawŋe kawrital goondinŋe, miin tan e maŋŋe. Mi anndinii ɓe Kabaaru Lobbo mo mbaajjimi yimŋe ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe oon. Sabo mi yidaa ko ngollunoomi e ko ngollammi joonin fuu laatoo ɓolum. 3 Ammaa fay Tiitu jaado am yuurudo Geres oon du, tilsinaaka taadeede, 4 fay si tawi sakiraaŋe fewreeŋe coorake e kawrital goondinŋe ngaal. Ko ɓe pilii dey, wo horude no ngorruden e ndimaaku ngu keɓden e ley kawtal men e Iisaa Almasiihu, faa ɓe ngartira en e maccungaaku. 5 Min njabanaay ɓe fay wakkati gooto, faa goonga Kabaaru Lobbo oon heddo saabe moodon.

6 Woodi, ɓe yimŋe njogorii wo mawŋe been, ko ɓe laatinoo duum, miin kaa, walaa ko jomi kam e majjum, sabo Laamdo ɓurdintaa yimŋe. Mawŋe been tilsinanaay min fay huunde. 7 ɓe paamii Laamdo halfini kam waajaade Kabaaru Lobbo oon to yimŋe ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe, hono no halfiniri Piyeer waajaade Alhuudiyankooŋe been ni. 8 Sabo no Laamdo wadi Piyeer faa laatii nulaado to Alhuudiyankooŋe noon, o wadi kam miin du nulaado to lenyi di nganaa Alhuudiyankooŋe. 9 Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, ndaareteeŋe hono bimbeeje kawrite goondinŋe teddinaade been, nji'i moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen. Miin e Barnabas fuu, ɓe kokkii min juude faa tabintina kawtal hakkunde amin. ɓe paamiri e amin min njaha to lenyi di nganaa Alhuudiyankooŋe, kamŋe du ɓe njaha to Alhuudiyankooŋe. 10 Huunde wootere tan ɓe nyaagii min, min miccoo talkaaŋe. Mi tinnake e majjum jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

11 Ammaa nde Piyeer warnoo e wuro Antiyoki fu, mi felii dum yeeso yimŋe sabo woofii. 12 Si goonga, fadde nulaaŋe Yaakuuba been e warude, imo nyaamdannoo e goondinŋe Iisaa ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe. Ammaa nde been ngarnoo ndeen, o woddii ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe been, o seli nyaamdude e muɓŋen, saabe hulude jokkuŋe sariya taadagol been. 13 Alhuudiyankooŋe goondinŋe Iisaa wobbe du tawti mo faa njaari fay Barnabas e naafikaaku muɓŋen. 14 Nde njiinoomi no ɓe ngorri ni dartaaki, iŋe mbosii goonga gondo e Kabaaru Lobbo fu, mbiimi Piyeer yeeso yimŋe fuu: «Aan wo a Alhuudiyanke, de a worraa hono no Alhuudiyankooŋe ngorri ni, no lenyi goddi di ngorri noon ngorrudaa. Noy mbaawrudaa tilsinirde yimŋe ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe been sanaa laatoo hono Alhuudiyankooŋe?»

No Laamdo hisinirta yimŋe saabe goondinal

15 Minen, min yuwdi Alhuudiyankooŋe, min njeyaaka e lenyi goddi bosii di. 16 Tawi le, miɗen anndi neddo ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa, wo e goondinal muudum Iisaa Almasiihu ndaardete e ponnditiido. Dum wadi de minen du, min ngoondinii Iisaa Almasiihu, faa min ndaardee fonnditiibe saabe goondinal amin Almasiihu, tawee wanaa jokkugol Tawreeta Muusaa. Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa. 17 Minen, miɗen piloo ndaardeede fonnditiibe saabe kawtal amin e Almasiihu. E ley majjum si min tawaama min luttube minen du, yalla dum na holla Almasiihu wo daraniido luttal naa? O wanaa koy!

18 Sabo si mi wi'ii mi nyi6toto Tawreeta Muusaa mo li6unoomi oon, ina holla wo mi luttoowo. 19 Si goonga, miin kaa mi maayanii Tawreeta e sariyaaji muudum, kam jaati wadi dum, faa mi wuura e gollande Laamdo. Mi tontidaama e Iisaa Almasiihu dow leggal palaangal. 20 Mi wuuraa miin e hoore am katin, wo Almasiihu wuuri ley am. Nguurndam neddo dam mbuurammi joonin dam, e ley goondinal 'Bii Laamdo mbuurammi dam, kanko jiddo kam de hokkitiri hoore muudum saabe am oon. 21 Mi huufintaa moyyere Laamdo. Sabo si tawii jokkude Tawreeta oon wadata neddo ponnditiido fu, Almasiihu maayii 6olum.

3

Haala jokkude Tawreeta Muusaa naa goondinde Iisaa

1 Hey Galaatiyankoo6e, odon pamdi hakkillo koy! Moy dabii on dabare nde*? On cifanaama faa laabi tal no Iisaa Almasiihu tontiraa e leggal palaangal. 2 Njaabee kam dum do tan: wo saabe ko njokkudon Tawreeta Muusaa kebiridon Ruuhu Ceniido oon, naa on kebirii mo saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon? 3 Ko saabii odon pamdiri ni hakkillo? On puddirii semmbe Ruuhu Laamdo oon, de joonin kaa odon njidi timminirde e semmbe terde mon naa? 4 Ko hewtii on duum fuu laatake 6olum naa? Dum waawaa laataade 6olum. 5 Kokkoowo on Ruuhu de na wada kaayeeffijii hakkunde moodon oon, na wada dum saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon, wanaa saabe on njokkii Tawreeta o wadirta dum!

6 Ina winndaa: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido saabe majjum.»† 7 Ndelle anndee: goondinir6e hono nii, kam'en jaati ngoni yuwdi Ibrahiima. 8 Sappaama e ley Binndi, Laamdo ndaardan yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been fonnditiio6e saabe goondinal mu66en. Dum wadi de Binndi diin kumpiti Ibrahiima kabaaru lobbo oon gilla wadaay tafon, di mbi'i: «Lenyi diin fuu kebiran barke saabe maada.»‡ 9 Ndelle, goondin6e fuu ke6an barke no Ibrahiima goondindo oon he6iri barke ni.

10 Ammaa yowu6e jikke mu66en e jokkude Tawreeta Muusaa been kuddi ina woni dow mu66en. Sabo ina winndaa: «Kuddi woodanii neddo fuu mo jokkaay ko woni e dewtere Tawreeta ndeen faa hi66i.»§ 11 Tannyoral, fay gooto ndaardataake wo ponnditiido yeeso Laamdo saabe Tawreeta. Sabo ina winndaa: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»* 12 Tawreeta kaa yowaaki e goondinal, sabo ina winndaa: «Gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»† 13 Almasiihu soottitii en e kuddi ndi Tawreeta yowi dow meeden ndiin, e ley ko loomtani en kuddi ndiin. Sabo ina winndaa: «Bilaado e leggal palaangal fuu wo kudaado.»‡ 14 Wo duum Iisaa wadi faa yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been du ke6a barke mo Ibrahiima he6i oon saabe Iisaa Almasiihu, ke6iren Ruuhu mo Laamdo aadii hokkude ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

15 Sakiraa6e, mido sifanoo on ko woowi wadude: si neddo moyyini talkuru ndongu faa sariya laamu jabii dum fu, fay gooto mooytataa dum, beydataa dum fay huunde. 16 Woodi, Laamdo wadanii Ibrahiima e yuurodo e muudum amaanaaji. Binndi diin mbi'aay: «Yuuro6e e muudum» hono wo heew6e di cappii, wo gooto ni di cappii nde di mbi'unoo: «Yuurodo e maada». Oon woni

* 3:1 maanaa majjum wo waylitirde hakkillo neddo ndaggadaaku. † 3:6 Fuddoode 15.6. ‡ 3:8 Fuddoode 12.3. § 3:10 Fillitagol Tawreeta 27.26. * 3:11 Habakuk 2.4. † 3:12 Lewinkoo6e 18.5. ‡ 3:13 Fillitagol Tawreeta 21.23.

Almasiihu. ¹⁷ Inan ko njidumi wiide duum: amaana mo Laamdo ha66i oon, Tawreeta gardo duubi keme nay e capande tati caggal duum oon ha66itataa dum, bonnataa amaana Laamdo oon. ¹⁸ Sabo si ndongu ngu Laamdo aadinoo nguun wo dow Tawreeta oon yowinoo, ngu yowaakano dow amaana oon. Ammaa wo saabe amaana Laamdo hokkiri Ibrahiima ndongu nguun.

¹⁹ Ndelle, dume Tawreeta Muusaa nafata? O beydaama dow amaana faa o bangina hakkeji fadde yuurudo e Ibrahiima podanaado amaana oon e warde. Laamdo rewnii Tawreeta oon faro maleyka'en de been kokki curoowo waddana o yimbe. ²⁰ Curoowo na holla wanaa neddo gooto tan. Laamdo kaa wo gooto.^S

²¹ Ndelle, Tawreeta oon ina luttunduri e amaanaaji Laamdo diin naa? Luttunduraa koy! Sini yamiroore waawnde hokkude yimbe nguurndam jippinanooma, ndaardeede ponnditiido yuuranno e yamiroore ndeen jaati. ²² Ammaa Binndi diin mbi'ii hakke na dawrana huunde fuu, faa goondinbe Iisaa Almasiihu been kokkee ko aadanaa duum saabe goondinal mu66en.

²³ Fadde wakkati goondinal e warude, en kawjanooma ley hawju Tawreeta faa goondinal ngaal banginaa. ²⁴ Hono noon Tawreeta oon laatorii dowoowo en faa wakkati mo Almasiihu wari oon, faa ndaardeeden fonnditiioe saabe goondinal. ²⁵ Joonin ko wakkati goondinal ngaal wari duum, en njaltii e maral dowoowo oon.

²⁶ Joonin on fuu wo on bi66e Laamdo saabe goondinal moodon Iisaa Almasiihu. ²⁷ Onon wadaabe batisima ley kawtal Almasiihu on fuu, o laatanake on hono kaddungal ngal bornidon. ²⁸ Ndelle, walaa katin ko senndata Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke, naa dimo e diimaajo, naa gorko e debbo, sabo on fuu wo on gootum e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu. ²⁹ Si tawii Almasiihu jeyi on, wo on yuwdi Ibrahiima, on ndonan ko Laamdo aadinoo duum.

4

¹ Inan ko njidumi wi'ude: sini donoowo wo cukalel, walaa fuu ko senndata dum e maccudo, fay si wo kam jeyi jawdi ndiin fuu. ² O heddoto ley hawju ndarooŋe mo e dawranooŋe jawdi makko been faa sardi* mo baabiiko hokki mo oon yottoo. ³ Enen du, nde en sukaaŋe ndeen, wo en maccuŋe tindinooje adunaaru deen. ⁴ Ammaa nde sardi oon yottinoo ndeen, Laamdo nuli Bajjo muudum mo debbo rimi, downtaniido Tawreeta Muusaa, ⁵ faa o soottita maccuŋe Tawreeta been, faa keben laataade bi66e Laamdo.

⁶ Saabe wo on bi66e Laamdo du, o nuli Ruuhu Biyiiko oon e ley berde meeden. Ruuhu oon wadata de noddiren Laamdo «Abba». ⁷ Ndelle, en nganaa maccuŋe katin, wo en bi66e! Saabe wo en bi66e, Laamdo du wadii en ronooŋe dum.

No Pool tindiniri Galaatiyankooŋe

⁸ Nde on anndaano Laamdo ndeen, odon ngonnoo e maral alla'en 6e nganaa Laamdo. ⁹ De joonin kaa ko anndudon Laamdo duum, naa mido haannoo wiide joonin ko Laamdo anndi on duum: noy mbaawirton yeccade e tindinooje adunaaru lokkaaje de ngalaa nafaa deen? Ko wadi de odon njidi laataade maccuŋe majje katin? ¹⁰ Odon teddini balde godde e lebbi goddi e wakkatiiji goddi e kitaale godde. ¹¹ Mido hula taa ko ngollanmi on duum fuu laatoo 6olum.

^S 3:20 Curoowo fay gooto naataay e amaana mo Laamdo hokki Ibrahiima oon.

* 4:2 sardi wo wakkati podanoŋo.

¹² Sakiraa6e, mido nyaagoo on, nga'ee hono am ni. Miin e hoore am, mi laatakeno hono moodon. On ngadaay kam fuu ko boni. ¹³ Odon anndi rafi cellal waddani kam haalande on aranel fuu Kabaaru Lobbo oon. ¹⁴ Nyawu am nguun torrii on, de dum fuu e laataade on kuyfinaay kam, on njawaay kam saabe nyawu nguun. Ko ngadufon dey, on nja66orake kam hono no maleyka Laamdo ni, naa hono wo mi Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Wakkati oon, odon keewnoo seyo sanne! Mido waawi seedanaade on: si odon mbaawnoo, on doofanno gite moodon kokkon kam. Ndelle noy seyo moodon ngoon laatorii joonin? ¹⁶ Mi laatake ganyo moodon saabe mido haalana on goonga naa? ¹⁷ Yim6e been na njoganii on anniyaaji, ammaa di nganaa lobbi. Ko 6e njidi dey, senndude on e am yalla odon ndaranoo 6e. ¹⁸ Sikke walaa, daranaade neddo na woodi si wo faa wooda. Katin du tilay dum wadee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan. ¹⁹ Sukaa6e am, mido naawee sanne katin saabe moodon hono no njatawere ni, faa tagaadi Almasiihu tawee e moodon. ²⁰ Hey mido yidi tawdeede e moodon joonin faa mi he6a haaldude e moodon ko wanaa no kaalirammi joonin, sabo kabaaru mon ina wemmbi kam sanne.

Haala amaana kiiddo e amaana keso

²¹ Onon yidube jokkude Tawreeta Muusaa, mido yama on: on nanaay ko Tawreeta wi'i naa? ²² Ina winndaa: Ibrahiima ina woodunoo 6i66e wor6e dido, gooto o he6di e kordo, gooto du o he6di e dimo. ²³ Bii kordo on rimiraama no yim6e fuu ndimirtee ni, de bii dimo oon kaa rimiraama saabe amaana Laamdo. ²⁴ Dum wo bannadol rew6e dido sapporaabe aadiiji didi. Gooto, mo Haajara oon wo amaana waamnde wi'eteende Sinayi. Amaana oon, wo maccungaaku rimata. ²⁵ Haajara wo waamnde wi'eteende Sinayi wonde Arabiya ndeen, inde sappora ngalluure Urusaliima hannden ndeen. Sabo Urusaliima e won6e e muudum been fuu e dawranaade ngoni. ²⁶ Ammaa Urusaliima gondo dow kammu oon wo dimo, kanko woni inna meeden. ²⁷ Sabo ina winndaa:

«Aan dimaro mo rimaay abada,
welta!

Aan mo anndaa naawalla njatawere,
ilina peekaali seyo!

Sabo debbo jeebaado he6an sukaa6e
faa 6ura debbo kaybaado gorum.»[†]

²⁸ Ammaa onon sakiraa6e, wo on 6i66e he6aa6e dow amaana Laamdo oon hono no Isiyaaka ni. ²⁹ Wakkati oon dimiraado no yim6e ndimirtee oon ina torra dimiraado Ruuhu Laamdo oon. Fay hannden du noon worri. ³⁰ De dume Binndi diin mbi'i? Di mbi'ii: «Riiwu kordo oon e 6iyum, sabo bii kordo oon rondataa e bii dimo oon abada.»[‡] ³¹ Ndelle sakiraa6e, en nganaa 6i66e kordo oon, wo en 6i66e dimo oon.

5

Haala ndimaaku goondin6e Iisaa

¹ Almasiihu rimdinii en faa ndimden faa laa6a. Dum le, tinnee keddoro6on noon, taa ngartee ley donngal maccungaaku katin. ² Kettindanee kam! Miin Pool, mido haalana on: si on pilake taadeede, Almasiihu nafataa on fay huunde. ³ Katin mido haalana on neddo fuu pilotoodo taadeede: ina tilsani dum jokka haddi Tawreeta Muusaa oon fuu. ⁴ Onon filotoo6e

[†] 4:27 Esaaya 54.1. [‡] 4:30 Fuddoode 21.10.

ndaardeede fonnditii6e saabe Tawreeta been, on ceedii e Almasiihu, on mboddake moyyere Laamdo ndeen. ⁵ De minen kaa, saabe goondinal miden njowa jikke amin dow Laamdo ndaardoowo en fonnditii6e oon. Wo Ruuhu Ceniido hokki min jikke oon. ⁶ Sabo ka66iido e Iisaa Almasiihu, taadagol e rafi taadagol fuu fotu. Ko nafata tan, goondinal gollirooawal njinngu.

⁷ On pudfirii no woodiri. Moy hadi on jukkude goonga? ⁸ Ko wayliti hakkillo moodon duum yuuraay to Laamdo noddudo on oon. ⁹ Ina wi'ee: rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu. ¹⁰ Dum fuu e laataade Joomiraado hokkii kam hoolaare e moodon, mi tannyorii miilo moodon seedataa e miilo am. Ammaa jii6oowo on oon, ko laatii fuu, jukkete. ¹¹ Miin le sakiraa6e, si tawanooma faa hannden mido waajoo sanaa neddo taadee, ko wadi de mido torree faa joonin? Sini dum mbaajotonoomi, waaju am haala maayde Iisaa dow leggal palaangal mettataano fay gooto. ¹² Jii6oobe on yidube taadagol been, 6e coortitoo!

¹³ Sakiraa6e, on noddaama faa ndimdon. Joonin le, taa ngadon de ndi-maaku mon laatanoo on sabaabu faa njokkon muuyde terde. Ko kaandon wafude dey, mono fuu gollirana bannum e njinngu. ¹⁴ Sabo Tawreeta on fuu hawtaama e ley yamiroore wooteere nde: «Njidiraa gondo maa hono no njidirdaa hoore maa ni.»* ¹⁵ De si odon keddii odon njatundura, odon nyaamundura, tinnee taa kantunduron.

Haala Ruuhu Ceniido e muuyde terde

¹⁶ Ndelle, mido wi'a on: accee Ruuhu Ceniido dowata on, ndeen on njokkataa muuyde terde mon. ¹⁷ Sabo muuyde terde ina ka6a e Ruuhu oon. Ruuhu oon du ina ha6a e muuyde terde deen. Ngela e majji fuu ina ha6a e gonngel faa mbaason gollude ko muuydon. ¹⁸ Ammaa si wo Ruuhu dowata on, on ngalaa e ley Tawreeta Muusaa oon katin.

¹⁹ Golleiji muuyde terde ina anndaa. Dum wo jeenu e ko nyiddini e muuyde cementiniide ²⁰ e dewal tooruuji e ndaggadaaku e nganyaandi e kalala e kiram e tikkere e yidde hoorem tan e luural e rafi kawral ²¹ e haasidaaku[†] e sulagol e fijirde bonnde e ko nanndi e muudum. Mido haalana on dum do hono no kaalirannoomi on dum ni: golloo6e kulle gaade noon been naatataa ley laamu Laamdo.

²² Ammaa ko Ruuhu Ceniido rimata e meeden duum woni njinngu e seyo e jam e munyal e moyyuki e mboodirka e hoolnaare ²³ e leeyinkinaare e nanngitaare. Sikke walaa, yamiroore fuu hadataa kulle gaade noon. ²⁴ Jeyaa6e e Iisaa Almasiihu been ngadii hono 6e tontidii terde ma66e e muuyde majje bonde fuu dow leggal palaangal ni.

²⁵ Wo saabe Ruuhu oon kebirden nguurndam kesam dam. Ndelle njaaden e Ruuhu. ²⁶ Taa mawninkinoden, taa toonyunduren, taa haasidaaku tawee hakkunde meeden.

6

No goondin6e kaaniri wallundurde

¹ Sakiraa6e, si gooto moodon luttii fu, onon jogii6e Ruuhu been njeyi dartinde dum, tawee e ley heese. Ammaa mono e moodon fuu hayba hoore muudum taa jarribee kam du. ² Mballundurde ronndaade donje moodon teddude, hono noon ki66inirton yamiroore Almasiihu. ³ Si neddo miilli won

* **5:14** Lewinkoo6e 19.18. † **5:21** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

ko woni, tawi walaa ko woni, hiilii hoore muudum. ⁴ Mono fuu ndaara golle muudum. Ndeen si won ko waawi mantoraade fu, mantorto golle muudum jaati, hewtaay ko nanndina dum e golle goddo. ⁵ Sabo mono fuu donngal muudum ronndotoo.

⁶ Janninteedo konngol Laamdo ngool ina haani ko hebi ko woodi duum fuu, feccida e janninoowo dum.

No mono fuu tayirta ko aawi

⁷ Taa kiilee ko'e moodon, Laamdo jalnortaake. Ko neddo aawi fuu, wo duum tayata. ⁸ Aawdo ko weli terde muudum, tayan maayde. Ammaa aawdo ko weli Ruuhu Ceniido, tayan nguurndam nduumiidam. ⁹ Taa ndonken gollude ko woodi. Sabo si en ndonkaay, en tayan si wakkati oon warii.

¹⁰ Ndelle, wakkati kebben laawol fuu, ngadanen yimbe fuu moyyere, burbe fuu haandude wo sakiraaፎ men goondinbe Iisaa Almasiihu been.

Baynundural

¹¹ Ndaaree binndi gutti di mbinndirammi on e junngo am diin. ¹² Tilsinanbe on taadeede been wo filotoobe faa manee. Walaa ko be ngadiri noon si wanaa taa be torriree saabe maayde Almasiihu dow leggal palaangal ngaal. ¹³ Sabo fay kambe taadaabe been, be njokkataa Tawreeta. Ko be njidiri taadodon dey, wo faa be mantaroo dum. ¹⁴ Miin e hoore am kaa, taa mi mantaroo faa'e sanaa leggal Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu palaangal ngaal. Wo saabe maggal mi maayanii adunaaru, adunaaru du maayanii kam. ¹⁵ Sabo taadaade naa rafi taadaade fu, walaa nafaa. Ko jogii nafaa dey, tagiteede tagu kesu. ¹⁶ Jokkuፎ laawol ngol fuu, wo kebu jam e hinney, hono no Israa'iilankooፎ Laamdo goongalaaፎ been.

¹⁷ Joonin kaa, fay gooto taa tampina kam, sabo terde am ngadii batitande saabe Iisaa.

¹⁸ Sakiraaፎ, wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon. Aamiina.

Bataaki Pool yaade to Efeesunkoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Mido jowta seniibe hoolniibe e ley kawtal mu66en e Iisaa Almasiihu been. ² Wo on kefu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo hokkirta yimbe moyyere saabe Almasiihu

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu! O wadanii en barkeeji di Ruuhu hokkata diin fuu to dow kammu saabe kawtal men e Almasiihu. ⁴ Sabo fadde adunaaru ndu e joyyineede, Laamdo sufake en saabe Almasiihu, faa laatoden seniibe 6e ngalaa feloore yeeso makko. Saabe njinggu makko ⁵ o fodoranii en gilla arande laatoden 6i66e makko saabe Iisaa Almasiihu. Dum wo muuyo makko, wadude moyyere ndeen na weli mo, ⁶ faa o yettiree moyyere makko mawnde nde walaa kaaddi! O hokkii en moyyere ndeen saabe Biyiiko korsudo oon. ⁷ E kawtal meeden e muudum en ndimdinaama saabe yiyyam muudum, en njaafanaama lutti meeden saabe keewal makko hinney. ⁸ Hinney oon o wayli e meeden, o hokki en hakkilantaaku ki66ungu e anndal ki66ungal, ⁹ o anndini en anniya makko cuudinoodo oon. Gilla arande o anniyoorii tabintinirde anniya oon e Almasiihu saabe moyyere makko. ¹⁰ Anniya oon wo hawrundurde huunde fuu e hawju Almasiihu, wanaa ko woni dow kammu wanaa ko woni e leydi. Laamdo yottinan dum si wakkati oon hi66ii.

¹¹ E ley kawtal men e Almasiihu du en cu6aama faa laatoden ngedu Laamdo. Laamdo tabintiniroowo huunde fuu no muuyiri oon, fodake dum. ¹² Noon wadata faa laatoden sabaabu mawniinoowo teddeengal muudum, enen artu6e yowude jikke men e Almasiihu been.

¹³ Onon hawtu6e e Almasiihu du, on nanii konngol goongawol ngool, dum woni Kabaaru Lobbo kisindo on oon. Nde ngoondinodon Almasiihu ndeen, Laamdo wattii e moodon maande muudum nde hokkunoo on Ruuhu Ceniido mo aadaninoo on. ¹⁴ Ruuhu Ceniido oon wo maande laa6inanoore en en keban moyyereji di ndesanaden, faa wakkati mo Laamdo rimdinta en, enen jeyaa6e muudum. Jettooje ngoodani Laamdo saabe teddeengal muudum!

Haala du'aare Pool

¹⁵ Saabe majjum, gilla nanumi kabaaru goondinal moodon Joomiraado meeden Iisaa, e no njidirdon seniibe been fuu, ¹⁶ mi selataa yettude Laamdo saabe moodon nde nyaagantoomi on Laamdo fuu. ¹⁷ Mido ɲaaroo Laamdo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, Baabiiwo jom darja oon, hokka on Ruuhu muudum Ceniido. Mido ɲaaroo faa Ruuhu oon wada on jom'en hakkillo, 6anginana on Laamdo faa anndon dum. ¹⁸ Mido ɲaaroo Laamdo uddita berde moodon faa tannyoron cakitte moodon de o noddiri on deen, paamon no moyyereji desanaadi seniibe diin keewiri e no teddiri, ¹⁹ paamon katin no baawde makko mawde de ngalaa kaaddi deen ngorri e meeden, enen goondin6e. Baawde keewde semmbe deen ²⁰ o hollii e ley Almasiihu nde o iirtini dum e maayde de o joyyini dum gere nyaamo makko dow kammu. ²¹ Toon o 6urni dum laamu e baawde e semmbe e kaanankaaku fuu, kam e inde fuu baawde inndeede, wanaa ley jamaanu o tan, wo e jamaanu garoowo du. ²² Laamdo wattii huunde fuu ley baawde Almasiihu, wadi mo hooreejo

kawrital goonŋinŋe, hokki mo 6urde huunde fuu. ²³ Kawrital goonŋinŋe ngaal wo banndu Almasiihu. Ngal hebbinaama mo, kanko ki66inŋo huunde fuu kala no laatorii fuu.

2

No kisinirteŋen saabe hinney Laamŋo

¹ Onon, on maaynooŋe saabe lutti moodon e hakkeji moodon, ² on jokkunooŋe laawol bonngol ngol adunaaru ndu jokki ngool, on dowtaninooŋe laamiido baawŋe gonŋe dow mbeeyu* oon. Laamiido oon wo ɪbiiisa golloowo faa hannden ley yimŋe saliiŋe Laamŋo 6een. ³ En fuu e maŋŋe njeyanoden, e muuyde terŋe meeden ngonnoden. Eŋen njokkunoo muuyde meeden e miilooji meeden bonŋi. No ngorrunoden nii jaati, eŋen kaandunoo e jukkungo Laamŋo ngoon hono maŋŋe ni. ⁴ Ammaa Laamŋo wo keewŋo yurmeende. Saabe njinngu manngu ngu o yiŋi en nguun, ⁵ o iirtindinii en e Almasiihu, enen maaynooŋe saabe lutti meeden 6een. Goonga, saabe hinney Laamŋo oon kisiniraŋon. ⁶ E ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu, Laamŋo iirtindinii en e makko, joyyindinii en e makko dow kammu toon. ⁷ Hono nii o 6anginirta no hinney makko 6urdi huunde fuu mawnude. Jamaanuujii garooji ɸiin fuu nji'an moyyuki makko ki o waŋani en e Iisaa Almasiihu. ⁸ Goonga, wo hinney Laamŋo oon kisiniraŋon, e dow ko kooliŋon Almasiihu. Kisindam ɸam, wanaa e golle moodon haŋŋii, wo ɸam dokkal Laamŋo. ⁹ ɸam wanaa njobdi golle neŋŋo taa fay gooto heŋa mantoraade ɸam. ¹⁰ Sabo Laamŋo waŋi en ko ngonden joonin ɸuum: e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu o tagiri en faa ngollen gollleeji lobbi ɸi o segilanii en gilla arande.

No Almasiihu waŋiri en lenyol gootol

¹¹ Ndelle miccitee ko ngonnodon arande, onon yuuruŋe e lenyi ɸi nganaa Alhuudiyaa'en. Mantortoŋe wo «taadiiŋe» ina kuyfina on, ina noddira on «yimŋe 6e taadaaki» fay si taadagol maŋŋe ngool wo ko junngo 6ii-Aadama gollata e terŋe tan. ¹² Miccitee, wakkati oon, on ngalaano Almasiihu, wo on janane wodŋiŋe lenyol Israa'iila ngol Laamŋo subii ngool, on ngaldaano e amaanaaji ɸi Laamŋo aadorinoo e haala muuɸum ɸiin. On mbuurdiino e rafi jikke, on ngaldaano e Laamŋo ley adunaaru ndu. ¹³ De joonin kaa, e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu, onon wodŋunooŋe e Laamŋo arande 6een, on battinaama saabe yiyam makko.

¹⁴ Sabo kanko Almasiihu woni jam meeden ko o waŋi Alhuudiyankoŋe e lenyi godŋi fuu lenyol gootol ɸuum. Nde o hokkitinnoo hoore makko ndeen, o liŋi kokuwol paliingol hakkunde meeden ngool, ɸuum woni o ittii nganyaandi hakkunde lenyi ɸiin. ¹⁵ O ittii jamirooŋe e kadaadi Tawreeta Muusaa fuu faa o waŋa Alhuudiyankoŋe e lenyi godŋi laato lenyol gootol kesol e ley kawtal maŋŋe e makko. Nii o waŋiri jam oon. ¹⁶ E maayde makko dow leggal palaangal o ittiri nganyaandi ndiin, o hawrunnduri lenyi ɸiin laatii 6anndu wooturu, o rewrintini ɸi e Laamŋo. ¹⁷ O warii waajaade on jam, onon wodŋunooŋe e Laamŋo 6een, o warii waajaade 6adinoŋe 6een du jam. ¹⁸ Saabe ko Almasiihu waŋii ɸuum, en fuu keŋirten laawol yottaade Baabiwo saabe en kawtii Ruuhu Ceniido gooto.

¹⁹ Ndelle, on nganaa jananeŋe katin, on nganaa weerŋe du. Ko ngonŋon dey, wo on wonduŋe e seniŋe, wo on jeyaaŋe e suudu Laamŋo. ²⁰ On mahaama

* **2:2** Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

e dow ko nulaa6e e annabaa6e nyi6i, Iisaa Almasiihu e hoore muudum woni hayre arandeere nyimngo ngoon. ²¹ Saabe muudum, nyimngo ngoon fuu nanngunduri, faa ngo toowa ngo laatoo suudu Joomiraado seniindu. ²² Ley kawtal moodon e makko on mahidaama faa laati6on suudu to Ruuhu Laamdo joodii.

3

No Pool halfiniraa golle to yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e

¹ Saabe majjum mido hofanoo Laamdo, miin Pool uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu mo ngollanammii hakkunde moodon, onon yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. ² Tannyoral on nanii Laamdo halfinii kam golle e ley moyyere muudum faa nafa on. ³ Sabo o 6anginanii kam sirri makko. Mi winndanii on haala majjum no ra66idiri. ⁴ Si on njanngii dum on paaman no potumi anndirde sirri dow haala Almasiihu oon. ⁵ Sirri oon faaminaaka 6i66e-Aadama ley jamaanuujii paltiidi diin, de joonin kaa Laamdo 6anginirii mo Ruuhu Ceniido faa nulaa6e muudum e annabaa6e muudum seniibe fuu paami mo. ⁶ Inan no sirri oon worri: saabe Kabaaru Lobbo oon, yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een ke6ii ngedu e moyyereji desaa6i diin no Alhuudiyankoo6e 6een ke6iri ni. Katin du 6e kawtii e mu66en 6anndu wooturu, 6e kawtii e mu66en amaana mo Laamdo wadi saabe kawtal ma66e e Iisaa Almasiihu.

⁷ Wo Kabaaru Lobbo oon laatiimi golloowo muudum saabe moyyere nde Laamdo hokki kam. Laamdo golliri moyyere ndeen ley am e baawde muudum. ⁸ Miin burdo seniibe 6een fuu famdude oon, mi hokkaama moyyere faa mi waajoo yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e barkeeeji gondi e Almasiihu di ngalaa haddu diin. ⁹ Mi hokkaama du faaminde yimbe fuu no Laamdo tabintinirra fodoore muudum. Laamdo tagudo huunde fuu oon suudunoo fodoore ndeen gilla jamaanuujii 6ooyudi. ¹⁰ Noon wadata de laamu e baawde gondi ley kammu de nji'ataake deen fuu paama no anndal Laamdo yaajiri e huunde fuu, paamira dum saabe kawrital goondin6e ngaal. ¹¹ Dum fuu wo saabe anniya 6ooydo mo Laamdo tabintiniri e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹² Saabe en ngoondinii Almasiihu, en kawtii e muudum, eden mbaawi badoraade Laamdo e hoolaare, eden anndi o jabanen en. ¹³ Dum wadi de mido jaaroo on taa tayon jikke moodon saabe torraaji kewtotoodi kam. Mido yardii di saabe moodon, kanji ngoni teddeengal moodon.

Du'aare faa yimbe anna njinngu Almasiihu

¹⁴ Saabe dum fuu, mido hofanoo Baabiiwo. ¹⁵ Lenyi gondi dow kammu e gondi e leydi fuu yuurii e makko, kanko woni baaba majji di fuu. ¹⁶ Mido jaaroo mo kanko jom teddeengal manngal oon o semmbindina berde moodon saabe Ruuhu makko Ceniido. ¹⁷ Mido jaaroo Almasiihu wona e ley berde moodon saabe ko ngoondindon dum. Mido jaaroo mo katin o darna on e ley njinngu, o tabintina on ley maggu. ¹⁸ Faa paamon, onon e seniibe 6een fuu, njuuteefi e njaajee fi e tooweefi e luggeefi njinngu Almasiihu paltiingu haddi, ¹⁹ de anndon dum faa keewon ki66al Laamdo.

²⁰ Teddeengal woodan Laamdo gollirde ley meeden baawde mawde oon, baawde gollude ko 6uri du'aawuujii men e miilooji men faa waawaa fondeede! ²¹ Wo teddeengal woodan mo ley kawrital goondin6e, e saabe Iisaa Almasiihu ley jamaanuujii diin fuu faa abada abadin! Aamiina.

4

No goondinŋe Iisaa been laatorii banndu wooturu

¹ Miin uddaado ley kasu saabe gollande Joomiraado oon, mido njaaroo on sanne: mbuuron nguurndam njaadoodjam e noddaango ngo Laamdo noddii on to muudum ngon, ² tawdedon e leeyinkinaare e heese e munyal. Munyunduron e ley njinngu. ³ Tinnee keddodon e ngootumbaaku yuurungu e Ruuhu Ceniido. Ngadon dum fuu e ley jam kaŋbundurdo on. ⁴ Wo on banndu wooturu, odon njogii Ruuhu gooto. Jikke dow cakitte mo Laamdo noddirii on oon du wo gooto. ⁵ Katin Joomiraado gooto woodi, goondinal gootal woodi, lootagal batisima gootal woodi, ⁶ kam e Laamdo gooto, Baaba yimbe fuu. Wo gondo dow maŋbe fuu, golloowo ley maŋbe fuu, gondo e maŋbe fuu.

⁷ Mono e meeden fuu hebii moyyere Laamdo ko foti e no Almasiihu hokkiri dum. ⁸ Sabo wo hono noon winndiraa: «O yeenjii dow, o hooyi honaaŋe heewbe, o hokki yimbe dokke.»*

⁹ Dume woni maanaa «o yeenjii»? Idum holla o artakeno o jippii e nokkuuje burde fuu leeyude e leydi. ¹⁰ Jippinoodo oon, kam e hoore muudum woni yeenjudo faa tiimi kammuuli diin fuu, faa o heewa adunaaru ndu fuu. ¹¹ Wo kanko wadi dokke deen: o wadi woŋbe nulaabe, woŋbe annabaabe, woŋbe waajotoobe, woŋbe duroobe yimbe, kam e jannjinoobe. ¹² Ko o wadiri noon, wo faa o segilanoo seniiŋe been faa ngolla ko njeyi gollude, faa semmbindina kawrital goondinŋe laatiingal banndu Almasiihu ngaal, ¹³ de laatoŋe daande wootere e ley goondinal meeden e anndugol meeden Bii Laamdo, laatoŋe hiŋbuŋe du, faa njottoŋe darnde Almasiihu hiŋbunde ndeen. ¹⁴ Ndelle, en laataako sukaaŋe hooyaaŋe hono no bempyye e keni kooyirta laana ni. Jannde yimbe yidube jaarude woŋbe ley majjere hiilataa en katin. ¹⁵ Ko laatotodeŋ dey, haaloobe goonga e ley njinngu. Noon wadata de mawnen e ley huunde fuu faro Almasiihu, laatiido hooreejo oon. ¹⁶ Kanko waddani banndu nduun fuu nanngundurde faa wooda saabe jokkule de ndu hokkaa deen. Hono noon, si tergal fuu gollii golle muudum, ndeen banndu nduun mawnan, yaha yeeso ley njinngu.

Haala neddaaku kesu ley Almasiihu

¹⁷ Ndelle, ko jokkata duum mbi'ammi on: mido njaaroo on e ley innde Joomiraado, taa mbuurdon katin hono no yimbe be anndaa Laamdo, sabo miilooji maŋbe diin wo ŋoli. ¹⁸ Hakkillooji maŋbe niŋbii, be njeyaaka e nguurndam dam Laamdo hokkata saabe majjere maŋbe e yoorugol maŋbe berde. ¹⁹ Caggal be cemataa, be ngadii ko'e maŋbe jaahili'en, be celataa gollude kulle nyiddiniide.

²⁰ De onon kaa, wanaa noon njanngirdon haala Almasiihu. ²¹ Tannyoral, on nanii kabaaru makko, on njanngii goonga gondo e makko oon. ²² Ndelle, ittee ko hiiddi ko woni ley moodon duum, njoppee nguurndam moodon arandjam dam muuyde kiilooje daam. ²³ Accon yonkiiji mon e hakkillooji mon keydintinee. ²⁴ Njogitee neddaaku kesu ngu Laamdo tagi dow tagaadi muudum. Neddaaku kesu nguun na golla ko fonnditii e ko senii. Golleeji diin e goonga yuuri.

²⁵ Ndelle, celon fewre, mono fuu haalda e gondo muudum goonga, sabo mono e meeden fuu ina jeydaa e goddo no terde neddo gooto njeydiraa ni. ²⁶ Si on bernii fu, taa ngadee hakke. Taa janal naange tawdu on e tikkere.

* 4:8 Jabuura 68.19.

²⁷ Taa kokkon Ibiliisa laawol e ley moodon. ²⁸ Wo gujjo selu wujjude, ko haani wadude dey, gollira juude muudum ko nafata, faa he6a ko wallira nyakoraa6e. ²⁹ Taa konngol bonngol yaltu e kundude moodon. Ko kaandon wadude tan wo haalude haalaaji nafooji baawdi sembbinde berde yim6e fodde haajuuji, faa di ngaddana hettindantoo6e on been mooyere. ³⁰ Taa mettinaane Ruuhu Laamdo Ceniido, sabo Laamdo wadi maande Ruuhu oon e moodon saabe nyalaande nde Laamdo rimdinta on ndeen. ³¹ Ittee mettorgal fuu e berde moodon, celon konnaagu e tikkere e duko e nyoore, kam e ko boni fuu. ³² Moyyunduree hakkunde moodon, njurmunduron, njaafunduron hono no Laamdo yaaforii on saabe kawtal moodon e Almasiihu ni.

5

Haala wuurude e ley annoora

¹ Ndelle, laatee nyemmbitoo6e Laamdo. Wo on 6i66e makko 6e o horsini. ² Mbuurdon e yidundurde, no Almasiihu yidiri en de hokkitiri hoore muudum saabe meeden laatanii en kirsamaari, hono sadaka beldo Laamdo. ³ Saabe wo on seniife Laamdo, on kaanaa fay haalde haala huunde fuu ko wartata e fijirde e ko tuuni e eelgal. ⁴ Taa kaalee haalaaji bondi naa 6oli naa nyiddiniidi, sabo hono majji kaanaa taweede e moodon. Ko kaandon wadude dey, njetton Laamdo. ⁵ Paamee dum do faa wooda: pijoowo e nyiddiniido e muuyoowo ko jeyaa, dum woni dewoowo tooruuji, been ngalaa ngedu e laamu Almasiihu e Laamdo. ⁶ Taa fay gooto hiilira on haalaaji 6oli, sabo hono majji caabotoo tikkere Laamdo e dow salii6e dum been. ⁷ Ndelle, taa njokkunduree e ma66e. ⁸ Arande e nimre njeyanodon, de joonin kaa saabe kawtal moodon e Joomiraado wo e annoora njeyanodon. Ndelle mbuurdee no 6i66e annoora ni, ⁹ sabo annoora rimata mboodirka e fonnditaare e goonga fuu. ¹⁰ Pilo6on faamude ko welata Joomiraado. ¹¹ Taa kawtee e gollleeji di ngalaa nafaa golleteedi e ley nimre, de ko haani dey, cuurton di. ¹² Ko yim6e been ngadata e cuncukka duum, ina sentinii fay fillaade. ¹³ Ammaa huunde fuu ko suurtaa ley annoora oon 6anginte no worri, ¹⁴ sabo huunde fuu ko 6anginaa yayan. Dum wadi de na wi'ee:

«Aan daaniido, finu!

Umma e hakkunde maay6e,

Ndeen annoora Almasiihu yayanante.»

¹⁵ Ndelle, ngadon hakkillo faa sanne no mbuurdoton, tawee wanaa no fuuy6e ni, ammaa hono no jom'en hakkillo ni. ¹⁶ Wakkati laatiido fuu, ngadon ko nafata, sabo jamaanu hannden o wo bondo. ¹⁷ Saabe duum, taa laatee 6e ngalaa hakkillo, ammaa pilo6on faamude ko woni muuyde Joomiraado. ¹⁸ Taa njaree doro faa culodon, sabo dum wo rafi nanngitaare. Ko haani dey, keewee Ruuhu, ¹⁹ mbaajunduron jimi Jabuura e jettooje e jimi teddinooji Laamdo. Njimanon Joomiraado, njettiron mo berde laabude. ²⁰ Njetton Laamdo Baaba meeden wakkati fuu dow huunde fuu e ley innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

Haala rew6e e goriraa6e mu66en

²¹ Mono e moodon fuu dowtanoo bannдум saabe teddinde Almasiihu. ²² Onon rew6e, dowtanodon goriraa6e moodon hono no dowtorantodon Joomiraado ni. ²³ Sabo gorko woni hoore deekum hono no Almasiihu laatorii hoore kawrital goondin6e ngaal. Kam woni kisinoowo goondin6e

laatiibe 6anndu muudum 6een. ²⁴ No kawrital goondin6e ngaal dowtoranii Almasiihu noon, nii du debbo fuu haani dowtoranaade gorum e huunde fuu.

²⁵ Onon wor6e, njidiree deekiraa6e moodon no Almasiihu yidiri kawrital goondin6e ngaal de hokkitiri hoore muudum saabe maggal ²⁶ faa wadi ngal ceniingal, gada o laabinirii ngal ndiyam e haala makko. ²⁷ O wadi dum faa o darna kawrital goondin6e ngaal yeeso makko, ngal yaynira darja, ngal laatoow ceniingal, ngal walaa ko semtinii naa ko tuuni naa nyoofti-nyoofti naa ko boni fuu. ²⁸ Hono noon, ina tilsi e wor6e njida deekiraa6e mu66en hono no njidiri 6alli mu66en ni. Neddo fuu jiddo deekum, wo hoore muudum yidi. ²⁹ Sabo fay gooto wanyaa 6anndu muudum. Ko wadata dey, nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono no Almasiihu hinnortoo kawrital goondin6e ngaal ni, ³⁰ sabo wo en terde 6anndu makko nduun. ³¹ Binndi diin mbi'ii: «Dum wadi de gorko yoppa inna muudum e bammum, de nann Gundura e deekum, 6e dido fuu 6e laatoow neddo gooto.» ³² Dum wo sirri luggudo. De miin, mido holla on, sirri oon wo kaaloowo no Almasiihu e kawrital goondin6e ngondiri. ³³ No waawi laatoraade fuu, gorko fuu yidira deekum no yidiri hoore muudum ni. Debbo du teddina gorum.

6

Haala 6i66e e saaraa6e

¹ Onon 6i66e, dowtanodon saaraa6e moodon saabe Joomiraado, sabo dum woni ko dartii. ² «Teddin inna maa e bammaa.» Yamiroore nde woni arandeere nde amaana ha66ii e muudum. ³ Amaana o woni: «yalla ada he6a moyyere, balde maa du njuuta e leydi ndi.» ⁴ Onon saaraa6e, taa 6erninee 6i66e mon, ammaa ndartinon 6e, tindinon 6e, faa 6e mawna dow laawol Joomiraado.

Haala maccube e joomiraabe

⁵ Onon maccube, dowtanodon joomiraabe moodon dow kulul e diwngol tawee e berde laa6ude no dowtoranodon Almasiihu ni. ⁶ Dowtanee 6e tawee wanaa yeeso ma66e tan, hono no filotoo6e welude 6i66e-Aadama. Ko haani dey, dowtanee 6e no maccube Almasiihu ngadirta muuyde Laamdo e berde laa6ude ni. ⁷ Ngollirane 6e anniya lobbo hono wo Joomiraado ngollanton, wanaa yim6e. ⁸ Sabo odon anndi neddo fuu golludo ko woodi, si wo dimo naa diimaajo, Joomiraado yo6an dum haddi golle muudum. ⁹ Onon joomiraabe, ngorree hono noon e maccube moodon. Taa kulbinee 6e. Anndon Joomii on, onon e ma66e fuu, ina woni dow kammu, de kam kaa 6urdintaa yim6e.

Haala kabitirde de Laamdo hokkata faa Ibiliisa jaaloree

¹⁰ Walaa ko heddii si wanaa wiide on keewon semmbe e ley kawtal moodon e Joomiraado, tiigodon baawde makko mawde deen. ¹¹ Kooyee kabitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon daraade de cakko6on dabareeji Ibiliisa. ¹² Sabo wanaa yim6e kabeten, ko kabeten dey, wo laamuuji e baawde e hoorewaaku ley adunaaru ni66undu ndu, kam e seydaani'en bon6e won6e hakkunde kammu e leydi 6een. ¹³ Saabe majjum, kooyee kabitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon dartaade nde nyalaande bonnde ndeen wari, tawee caggal ha6o moodon ngon on keddoto on dartiibe.

* 5:31 Fudfoode 2.24. * 6:3 Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

¹⁴ Ndelle, ndarodon wo on segiliibe. Goonga laatanoo on ka66orgol, 6ornodon fonnditaare hono saaya ndeenaagu. ¹⁵ Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oon laatanoo on pade. ¹⁶ Wakkati fuu wo goondinal laatanoo on wawaade nde mbaawdon jakkoraade kure ku66ooje de Bondo oon faddata on deen fuu. ¹⁷ Wo kisindam laatanoo on kufune njamndi. Nanngon kaafaahi Ruuhu Ceniido kiin, kanki woni konngol Laamdo. ¹⁸ Wakkati fuu ngadon du'aawuuji e nyaagundeeji e ballal Ruuhu Ceniido. Kakkilee taa on celu wadande senii6e 6een fuu du'aare. ¹⁹ Nyaaganodon kam miin du Laamdo hokka kam konngol, faa wakkati mo mu66itinmi hunnduko am fuu, mi haalira haala Kabaaru Lobbo cuudinoodo oon e cuusal. ²⁰ Midu daranii Kabaaru Lobbo oon ley kasu e geyyelle. Nyaagane kam faa mi waajoroo dum cuusal, no tilsirani kam ni.

Baynundural

²¹ Tikiku, sakiike men korsudo gollanoowo Joomiraado e hoolnaare oon, humpitan on dum fuu, faa onon du kumpitodon no ngorrumi e ko ngol-lammi. ²² Mi nelii mo e moodon faa paamon no min ngorri de o waaltina hakkillooji moodon du.

²³ Sakiraa6e, wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu ngadan on jam e njinngu ngondungu e goondinal. ²⁴ Yidu6e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njinngu ngu timmataa 6een fuu, wo hinney Laamdo wonda e mu66en.

Bataaki Pool yaade to Filipiyankoo6e

¹ Miin Pool e Timote, maccu6e Iisaa Almasiihu, mbinndani 6ataaki ki kawrital goondin6e Almasiihu gonggal ngalluure Filipi. Miden njowta on, onon seni6e hawtu6e e Iisaa Almasiihu 6een, onon e hooree6e e gollanoo6e kawrital ngaal fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Filipiyankoo6e

³ Mido yetta Laamdo nde miccitiimi on fuu. ⁴ Wakkati ndu'antoomi on fuu, wo e seyo. ⁵ Sabo gilla nyannde ngoondindon Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa joonin odon ndarodii e am. ⁶ Mido tannyori, Laamdo puddudo gollal lobbal e moodon oon, jokkan dum faa dum hi66a nyalaande gartol Iisaa Almasiihu. ⁷ Mido haani miilanaade on dum, sabo hakkillo am ina woni e moodon. E ley ko ka66aami e ko ndaraniimi tabintinde Kabaaru Lobbo o dum, on fuu on kawtu e am moyyere nde Laamdo hokkata kam ndeen. ⁸ Laamdo ina seedii mido horsiniri on fuu korsa Iisaa Almasiihu. ⁹ Inan ko nyaagantoomi on Laamdo: wo njinggu moodon beydorooyeeso, wondude e anndal e paamal, ¹⁰ faa mbaawon subaade ko 6uri fuu moyyude. Ndeen on laatoto laa6u6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Iisaa Almasiihu wartowi. ¹¹ On laatoto du hebbinaa6e gollleeji ponnditiidi yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa Laamdo teddinee, yettee.

No uddeede Pool beydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

¹² Sakiraa6e, ko njidumi anndon dey, torra ke6udo kam oon waddanii Kabaaru Lobbo oon yaarude yeeso. ¹³ Si goonga doomoo6e laamordu ndu e heddi6e 6een fuu paamii wo saabe Iisaa Almasiihu ka66iraami. ¹⁴ Ko 6uri heewude e sakiraa6e du, geyyelle am de beydani dum'en hoolaade Joomiraado. Dum wadi de i6e mbaajorooyeeso konngol Laamdo ngol rafi kulol.

¹⁵ Goonga, wo66e ina mbaajoo kabaaru Iisaa Almasiihu o saabe kiram e kalala, ammaa wo66e na ngonni e anniyaaji lobbi. ¹⁶ Been ngolliranta Almasiihu njinggu, sabo i6e anndi Laamdo hokkii kam daranaade Kabaaru Lobbo oon. ¹⁷ Ammaa 6eya 6een mbaajorto kabaaru Almasiihu faa nafa dum'en kam'en tan. Anniyaaji ma66e mboodaa. Ko 6e miilotooyeeso, beydande kam torra ley ha66eede am. ¹⁸ Dum kaa bonnataa fay huunde! Ko waawi laataade fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama tan ina heya. Nde laatii anniya bondo naa anniya lobbo fuu, mido seyii.

Goonga, mi seyoto caggal muudum du ¹⁹ sabo mido anndi dum fuu dum sakitanto kam kisindam saabe du'aawuuji mon e ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu. ²⁰ Ko woni e hakkillo am e ko kedii mi sanne, wo mi hersataa e dow fay huunde. Woodi du, mi heddodoo e cuusal faa ko hewtii kam fuu mawnina Almasiihu gilla joonin faa abada, nde mbuurumi e nde maayumi fuu. ²¹ Sabo miin e hoore am, Almasiihu woni nguurdam am, maayde du wo tino am. ²² Ammaa si mido heddi mido wuuri fu, dum waddanan kam gollude gollal nafoawal. Ndelle mi anndaa ko cu6otoomi. ²³ Hakkillo am feccake pecce didi: ko 6urumi yidude, yahude mi joododowoo e Almasiihu. Duum 6uri fuu woodde. ²⁴ Ammaa mi heddoo mido wuuri 6uri nafude on, onon kaa. ²⁵ Mido tannyori dum, mido anndi mi heddoto e adunaaru mi wonda e moodon on

fuu, faa njaaron yeeso e goondinal, de ceyodon ley maggal. ²⁶ Ndeen gartol am hakkunde moodon beydanan on mantoraade Iisaa Almasiihu saabe ko wadani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

²⁷ Ko laatii fuu, mbuuree nguurndam kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu. Ndeen si mi warii mi ndarii on, naa si mi waraay fu, mi nanan kabaaru moodon, mi faaman odon keddii e anniya gooto, odon ndarodii gootum e habbaade e goondinal Kabaaru Lobbo oon. ²⁸ Ndeen du, tawan on accataa wayŋe kulbina on e dow fay huunde. Ko tinnotonon duum wo maande 6e kalkan, de onon kaa, kison. Dum fuu, Laamdo wadata. ²⁹ Laamdo wadanii on mooyere saabe Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan nde wadira, wo faa torredon saabe makko du. ³⁰ Sabo si goonga, en kawtu haŋo ngo njiidon mido haŋee, e ngo nanoton mido haŋee faa hannden ngoon.

2

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeengal muudum

¹ Wanaa Almasiihu na sellina berde mon naa? Wanaa njinngu muudum na waaltina hakkillo mon naa? Wanaa ko kawtudon e Ruuhu Ceniido, on keŋii korsa e yurmeende naa? ² Si wo noon fu, laatodon hakkillo wooto, ngondon e njinngu ngootu e bernde wootere e anniya gooto. Ndeen on kiŋŋinan seyo am. ³ Taa ngolliree huunde fuu saabe yidde hoorem naa saabe mawnitaare 6olde. Ngolliree leeyinkinaare, faa mono fuu ndaarda hoore muudum banndum ina 6uri dum. ⁴ Taa fay gooto moodon ndaarta ko nafata hoore muudum tan, ammaa ndaarta nafaa woŋŋe du. ⁵ Ngorreron hakkunde moodon hono no Iisaa Almasiihu worrunoo:

⁶ Kanko, fay si taweede tagaadi Laamdo ina woni e makko,
o tiigaaki dum faa o heddo fotude e Laamdo,

⁷ de o jippini hoore makko faa ley,
o hooyi tagaadi maccudo,
o laatii hono bii-Aadama.

O jogoraama wo o neddo.

⁸ O leeyini hoore makko,
o downtanii Laamdo faa o maayi,
maayde dow leggal.

⁹ Duum wadi de Laamdo toownii mo sanne,
hokki mo innde 6urnde inde fuu,

¹⁰ faa koppi fuu koforoo saabe innde makko to tawaa fuu,
nde wo dow kammu, nde wo dow leydi, nde wo ley leydi,

¹¹ faa demle fuu ceedoo, mbi'a
Iisaa Almasiihu woni Joomiraaŋo,
faa Laamdo Baaba meeden teddinee.

No goondinbe njaynirta ley adunaaru

¹² Saabe duum, sakiraaŋe am horsuŋe, tinnodon e gollande Laamdo saabe kisindam dam hokki on daam faa dam rima nafaa. Ngadiron dum kulol e diwngol. Si goonga, on dowanake mo wakkati mo ngondunoomi e moodon oon fuu. Ko mboddiimi on joonin du, sanaa dowanodon mo faa 6ura noon. ¹³ Sabo Laamdo e hoore muudum ina golla e moodon faa muuyon ko weli dum, de ngollon muuyde deen.

14 Ko ngolloton fuu, taa nurnurton, taa ndukidon, 15 faa laatodon laabu6e 6e ngalaa feloore, laatodon 6i66e Laamdo 6e ngalaa laru* hakkunde yim6e hannden oonyi6e bon6e been. Sanaa njaynon hakkunde ma66e hono no koo6e njaynirta ley aduna ni, 16 tawee odon tiigii konngol nguurndam ngool faa woodi. Si on ngadii noon fu, mi mantorto on nyannde nde Almasiihu wartowi. Sabo hollan mi doggaay doggudu boldu, mi tampaay 6olum. 17 Ko ngollanton Laamdo ko cakkoton dum yonkiiji mon duum, na holla goondinal moodon. Fay si yonki am laatoto sadaka dufetee6o dow goondinal moodon ngaal, mi seyoto, mi weltodoto e moodon. 18 Onon du ceyoree hono noon, faa mbeltododen.

Haala gollidoobe dido hoolni6e

19 Si Joomiraado meeden Iisaa jafii, mi nelan Timote to moodon ko 6ooyataa. Ndeen si mi humpitake kabaaruuji mon diin fu, miin du, 6ernde am waaltoto. 20 Sabo kanko tan woni gondudo e am anniya gooto. Goonga, no ngorrudon fuu ina woni e 6ernde makko. 21 Heddi6e been fuu wo hakkilan6e haajuuji mu66en tan, wanaa di Iisaa Almasiihu. 22 De Timote kaa, odon anndi no holliri neddaaku muudum lobbu, sabo wallii kam e waajaade Kabaaru Lobbo hono no 6iddo wallirta bammum ni. 23 Kanko anniyiimi nelude wakkati mo paamumi no joonnde am laatortoo fuu. 24 Mido hoolii Joomiraado du, miin e hoore am, mi waran to moodon ko 6ooyataa.

25 Hono noon mi yi'ii na tilsi mi nela e moodon sakiike men Epaforodit, gollidoowo e am oon. O wallii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon. Kanko woni mo nelunodon faa walla kam e haaju am. 26 Imo yeewaa on fuu. Katin ko nandon o sellaano duum, na metti 6ernde makko sanne. 27 Tannyoral, o nyawiino faa o nesi maayde. Ammaa Laamdo yurmaka mo, yurmaka kam miin du, taa mi he6a ka66u-ko'u dow ka66u-ko'u. 28 Dum wadi de kenyiimi law faa mi nela mo e moodon, faa si on nji'ii mo fu, ceyodon, miin du ka66u-ko'u am buytoo. 29 Ndelle, nja66oree mo saabe Joomiraado e seyo manngo. Teddinee yim6e wa'u6e noon fuu. 30 Sabo kanko o nesii maayde saabe golle Almasiihu. O farriti† yonki makko faa o wadana kam ballal ngal ndonkunodon wadande kam onon e ko'e moodon.

3

Haala annude Iisaa Almasiihu

1 Ko heddii fu, sakiraabe am, ceyoree Joomiraado. Fay si mido winndana on ko mbinndannoomi on arande, dum tampintaa kam, woodi, idum reena 6erde moodon onon du. 2 Tinnodon e dawaadi – dum woni golloo6e ko boni, dooldoo6e taadagol ngol nafataa 6een! 3 Sabo wo enen ngoni taadii6e jaati 6een, eden teddinira Laamdo e ballal Ruuhu muudum, eden mantaroo Iisaa Almasiihu, en njowaay jikke men dow gollleeji banndu. 4 Si goonga, miin kaa mido waawnoo yowude jikke am dow gollleeji banndu. Si goddo miillii ina waawi yowude jikke muudum dow gollleeji banndum fu, miin 6uri haandude e majjum. 5 Mi taadaama illa nde ki66innoomi nyalaade jeetati. Wo mi Israa'iilanke yuurudo e suudu Benyamin. Wo mi Alhuudiyanke 6ii Alhuudiyanke. Ley Tawreeta Muusaa du, mido jeyaa e waalde Farisa'en. 6 Mido jinnganannoo Tawreeta oon sanne faa mido torrannoo kawrite

* 2:15 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. † 2:30 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

goondin6e Iisaa deen. Fay gooto waawaano felude kam saabe fonnditanaade Tawreeta oon.

⁷Duum fuu mido ndaardannoo wo tino am. Ammaa joonin saabe Almasiihu mi tawii wo dum mursey. ⁸Goonga, mido jogorii dum fuu wo mursey, sabo annude Joomiraado am Iisaa Almasiihu buri kulle deen fuu. Wo saabe makko njardoriimi mursude ko njogiimi. Mido jogorii huunde fuu wo tuundi faa mi he6a Almasiihu, ⁹mi jeyee e muudum. Mi walaa fonnditaare nde mbaawumi he6ude e jokkugol am Tawreeta oon. Mi he6ii fonnditaare saabe ko kooliimi Almasiihu. Kayre woni fonnditaare nde Laamdo hokki goondin6e mo been. ¹⁰Mido muuyi annude Almasiihu e wondude e baawde iirtagol muudum, mi hawta e muudum torra, mi laatoo hono muudum ley maayde mum. ¹¹Hono nii, mi he6an ummintineede hakkunde maay6e nyannde darngal.

¹²Mi wi'aay mi he6ii dum gilla joonin naa mi ki66udo, ammaa mido wondi e doggudu hono no dadundurteedo ni, faa mi nannga dum. Sabo miin e hoore am, Iisaa Almasiihu artii, nanngi kam. ¹³Goonga sakiraa6e, mi wi'aay mi he6ii dum. Kaa mido wada huunde wootere: mido yeggita ko faltii, mido foodanoo ko warata. ¹⁴Mido doggira to fonndetee, faa mi he6a mbarjaari dow kammu ndi Laamdo noddiri en to muudum saabe Iisaa Almasiihu. ¹⁵Enen benndu6e ley goondinal been fuu, miiloroden hono noon. Si tawii miilooji mon potaay e dow goddum katin du, Laamdo 6anginanen on dum. ¹⁶Ammaa e noon fu, do kewtuden fuu, keddoden njokken laawol ngol njokkuden faa joonin ngool.

¹⁷Sakiraa6e, on fuu nyemmbitee kam. Taykodon worru6e no njiidon miden ngorri ni. ¹⁸Sabo heew6e laatake way6e leggal Almasiihu palaangal. Mi haalanii on dum kile keewde, mi haaldanan on joonin du e bojji. ¹⁹Kam6e, cakitte ma66e wo halkere. Deedi ma66e ngoni alla'en ma66e. I6e mantoroo ko 6e njeji semtirde. Adunaaru tan 6e ka6anta. ²⁰De enen kaa, wo dow kammu njeya6en, eden keppe kisinoowo meeden yuuroowo toon. Oon woni Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²¹Kam waylitata 6alli meeden lokkaaji diin faa di ke6a teddeengal hono 6anndu makko nduun ni. Sabo imo jogii baawde faa o wada huunde fuu downtanoo mo.

4

Haala seyoraade Joomiraado

¹Ndelle sakiraa6e am horsu6e, hono noon tabitee ley kawtal moodon e Joomiraado. On njeewnii kam sanne, on laatake seyo am e kufune am darja.

²Mido waajoo Ewodi, kam e Sintis, 6e laatoo daande wootere saabe Joomiraado. ³Aan Sisigi, gollidoowo e am koolniido du, mido njaare mballaa rew6e dido been, sabo 6e mballii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon, kam6e e Keleman e gollidoo6e am wo66e. Inde ma66e mbinndaama e dewtere nguurndam nduumiidam.

⁴Ceyoree Joomiraado wakkati fuu. Mido wi'a on katin, ceyee! ⁵Yim6e fuu nji'a heesindaare moodon. Joomiraado ina 6adii. ⁶Taa fay huunde ha66a on ko'e, ammaa nyaagorodon Laamdo haajuuji moodon fuu ley du'aare. Ngadiron dum e jettooje. ⁷Ndeen Laamdo hokkan on jam faa 6ura huunde fuu ko waawi miileede. Jam oon reenan 6erde mon e hakkilooji mon e ley kawtal Iisaa Almasiihu.

⁸Joonin kaa sakiraa6e, miilooji moodon keddoo dow goonga, e ko teddi, e ko fonnditii, e ko senii, e ko foti yideede, e ko leefi. Kakkilane ko moyyi, e ko

jeyi maneede fuu. ⁹ Ngolliree ko paaminmi on e ko keɓɓon e am, ko narruɓon kam e ko njiirudoon kam. Ndeen Laamdo gaddoowo jam tawdete e moodon.

No Pool yettiri Filipiyankooŋe dow dokkal muɓɓen

¹⁰ Mido seyori Joomiraado seyo manngo sabo joonin on keyɗintinii ballal moodon to am. Tannyoral, hakkillooji mon ina ngonnoo e am, de on keɓaay yottinde ballal ngaal. ¹¹ Wanaa saabe won ko kaajaami waɗi de mbiimi noon. Sabo si goonga, mi woowtini hoore am hennyitaraade no tawraami fuu. ¹² Mido waawi wuurdude e ko famɗi, mido waawi wuurdude e ko duuɗi. No tawraami e no ngorrumi fuu, mido waawi yardaade dum. Mi ekitake hennyitaraade haarannde e yolbere, e kebal e baasal. ¹³ Mido waawi fuu e ley kawtal am e Iisaa Almasiihu kokkoowo kam semmbe oon. ¹⁴ Ammaa e dum fuu, on ngadii ko woodi ko mballudoon kam e ley torra am duum.

¹⁵ Filipiyankooŋe, odon anndi wakkati nde puɗɗumi waajaade on Kabaaru Lobbo de ndillumi leydi mon Makedoniya ndeen fu, kawrital goonɗinɓe fay gootal wallunduraay e am, si wanaa kawrital moodon ngaal. ¹⁶ Nde ngonnoomi Tesaloniiki ndeen du, on neldii kam ko kaajaami, wanaa nde wootere tan. ¹⁷ De wanaa dokkal pilotoomi. Wo faa tino gollal mon lobbal ngaal beydoo pilotoomi. ¹⁸ Ko neldudoon e junngo Epaforodit duum yottake faa woodi, humtii haajuuji am fuu. Mi heɓii faa heewi. Dokkal mon ngal laatake urdi mbelndi, hono sadaka belɗo jaɓaado to Laamdo. ¹⁹ Laamdo am jom goodal keewngal oon humtiran haajuuji mon fuu saabe Iisaa Almasiihu e teddeengal muuɗum. ²⁰ Teddeengal woodan Laamdo Baaba meeden faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

²¹ Njowtanee kam seniibe hawtuɓe e Iisaa Almasiihu fuu. Sakiraabe wonduɓe e am been ina njowta on. ²² Seniibe fuu na njowta on. Burɓe jowtude on wo wonɓe ley galle kaananke Roma mawɗo been.

²³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Koloosiyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri miin Pool nulaado Iisaa Almasiihu e muuyde Laamdo, miin e sakiike meeden Timote. ² Miden njowta on, onon seniife won6e Koloosi, sakiraa6e hoolniife hawtu6e e Almasiihu. Wo Laamdo Baaba meeden hokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Koloosiyankoo6e

³ Nde min nyaagantoo on Laamdo, Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu fuu, min celataa yettude dum. ⁴ Sabo min nani kabaaru no ngoondinirdon Iisaa Almasiihu e no njidirdon seniife fuu. ⁵ Odon ngorri noon saabe jikke moodon celludo e ko Laamdo resani on dow kammu duum. On ke6ii jikke oon nde nannodon konngol goonga ndeen, dum woni Kabaaru Lobbo. ⁶ Kabaaru Lobbo oon yottake on no yottorii adunaaru ndu fuu ni, imo wa'i hono no lekki mawnoohi ndimoohi bi66e muudum ni. Hono noon Kabaaru Lobbo oon worri hakkunde moodon onon du, gilla nyannde ke6don hettindaade haala hinney Laamdo oon de paamudon no o wa'i jaati ni. ⁷ Dum woni ko Epafara gollidoowo e amin korsudo oon waajii on. Kanko woni gollanoowo Almasiihu koolniido hakkunde moodon. ⁸ O haalanii min du njinngu moodon yuurungu e Ruuhu oon.

⁹ Saabe duum, minen du, gilla min nani dum, min celay nyaaganaade on Laamdo. Miden njaaroo mo o hebbina on hakkilantaaku e paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal, faa paamon ko woni muuyde makko faa wooda. ¹⁰ Hono noon, ke6on wuurude nguurndam mbeloojam Joomiraado kawroojam e muuyde muudum e dow huunde fuu, tabiton e gollal lobbal fuu, beydon annude Laamdo. ¹¹ Miden nyaaganoo on Laamdo katin hokka on sembe mawdo fodde baawde muudum teddu6e deen, faa tawredon tinnitaare e munyal fuu. ¹² Njettiree Baabiwo oon seyo, sabo o wadii on fotu6e he6ude ngedu e moyyereji desanaadi seniife gon6i e annoora diin.

¹³ O wurtiinii en e baawde nimre, de o nanni en e laamu Biyiiko korsudo ¹⁴ dimdindo en, jaafaniido en lutti meeden.

Haala teddeengal Almasiihu

¹⁵ Almasiihu oon woni tagaadi Laamdo mo yi'ataake oon. Kanko woni afo ardiido dow tagoore ndeen fuu.

¹⁶ Sabo huunde fuu tagiraama saabe makko,
ko woni dow kammu e ko woni e leydi fuu,
ko yi'etee e ko yi'ataake,
bimbeeje laamu naa kaanankaaku,
naa hoorewaaku naa baawde.
Saabe makko dum fuu dum tagiraa, kanko du, dum taganaa.

¹⁷ Imo woni gilla fay huunde walaa.

Huunde fuu na tiigunduri saabe makko.

¹⁸ Kanko woni hoore kawrital goondin6e mo,
laatiingal 6anndu makko ngaal.

Kanko woni fuddoode,
kanko woni arandeejo e iirtii6e hakkunde maay6e,
faa o laato ardiido e ley huunde fuu.

¹⁹ Sabo Laamdo muuyii ko woni e muudum duum fuu

wona e makko, kanko Almasiihu,
²⁰ de rewrintiniri huunde fuu e muudum saabe Almasiihu,
 wadi jam saabe yiyam makko ndufaadam dow leggal palaangal.
 Ko woni dow kammu e ko woni dow leydi fuu
 rewrintinaama e makko.

²¹ Arande, on fuu on woddinoo6e Laamdo, on laatakeno way6e dum e ley millooji moodon e gollleeji moodon bondi. ²² Joonin kaa, o rewrintinii on e makko saabe maayde nde Biyiiko laatiido 6ii-Aadama oon maayi ndeen. O wadii dum faa o darna on yeeso makko tawee on seniife, on ngalaa laru*, on ngalaa feloore. ²³ Ammaa sanaa keddodon e goondinal, laatodon dartiife 6e ndimbataako. Taa mbosee jikke mo ke6udon wakkati mo nanudon Kabaaru Lobbo oon. Kabaaru Lobbo oon le, tagoore adunaaru ndu fuu waajaama o. Kanko ngollanammi, miin Pool.

No Pool durwirani kawrital goondin6e Iisaa

²⁴ Almasiihu yardake torraaji. Kawrital goondin6e laatiingal 6anndu muudum ngaal du tilay yardoo torraaji. Joonin, mido seyorii torraaji diin saabe moodon, sabo dum woni ngedu am to torraaji Almasiihu. ²⁵ Mi laatake golloowo kawrital goondin6e ngaal. Laamdo halfinii kam gollal ngaal saabe moodon, faa mi waajoo haala muudum faa hi66a. ²⁶ Haala kaan wo sirri cuudaninoodo jamaanuujii gilla arande, de joonin kaa Laamdo 6anginani seniife muudum sirri oon. ²⁷ Sabo Laamdo anniyake anndinde 6e sirri muudum mo wadanta lenyi fuu, no sirri oon teddiri e no horsiri ni. Inan sirri oon: Almasiihu ina woni ley moodon, duum hokkata on tannyoral wonude ley darja Laamdo garoowo. ²⁸ Wo kabaaru Almasiihu oon min mbaajotoo. Miden tindina yim6e fuu, miden njannginira dum'en e hakkilantaaku fuu. Noon min ngadirta faa min njottina neddo fuu yeeso Laamdo, tawa wo ki66udo e ley kawtal muudum e Almasiihu. ²⁹ Saabe duum wadi de mido golla, mido durwa haddi baawde makko gonde e am cembinooje kam deen.

2

¹ Mido yidi anndon ha6o naawngo ngo ka6eteemi saabe moodon, onon e yim6e won6e Lawdikiya e wob6e 6e njiiraay kam gite mu66en 6een fuu. ² Dum wo faa semmbina 6erde mon, laatodon gooto saabe njinngu. Noon ke6irton baraaji hakkilantaaku ki66ungu, anndon sirri Laamdo oon. Dum woni Almasiihu ³ mo goodal Laamdo korsungal fuu suudii e muudum oon. Goodal ngaal wo hakkilantaaku e anndal. ⁴ Ko wadi mido haalana on duum dey, faa taa kiiliredon e haalaaji beldi. ⁵ Sabo fay si taweede mido woddiri on terde, hakkillo am kaa ina wondi e moodon, mido seyoroo gondal mon lobbal ngaal, mido seyoroo du no tinnoridon e goondinal moodon Almasiihu ngaal.

Haala jokkude Almasiihu

⁶ Joonin, ko nja6udon Iisaa Almasiihu laato Joomiraado moodon duum, njokkee mo. ⁷ Tabiton e makko hono no dadi lekki ndarortoo ley leydi, ndarnon nguurndam moodon dow makko. Beydon semmbe e ley goondinal hono no ekintiniradon. Njetton Laamdo sanne.

⁸ Tinnee taa fay gooto hiilira on haalaaji luggudi e haalaaji hiila 6oli. Haalaaji diin yuurii e al'adaaji 6i66e-Aadama e tindinooje adunaaru, de yuuraay e Almasiihu. ⁹ Sabo ko woni e Laamdo fuu ina tawaa e Almasiihu faa hi66i, e ley 6anndu muudum jaati. ¹⁰ Onon du, nguurndam moodon fuu hi66ii

* 1:22 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

saabe kawtal moodon e Almasiihu. Kanko woni hooreejo laamu e baawde fuu.

¹¹ E gondal makko on laatake taadii6e, de taadagol ngol wanaa hono ngol yim6e ngadata ngool, wo dum taadagol yuurngol e Almasiihu. Taadagol ngool wo itteede e tomottaaku luttoowu. ¹² E ley ko lootadon lootagal batisima duum, on uwidaama e makko, woodi du, on iirtodake e makko saabe on ngoondinii baawde Laamdo iirtindo mo oon. ¹³ On maaynoo6e saabe luttii moodon e saabe on laataakino yim6e Laamdo. Ammaa Laamdo iirtindinii on e Almasiihu,

yaafanake en luttii meeden fuu,

¹⁴ tosii derewol kiite pelooje en deen,
itti ngol,

tonti ngol dow legal palaangal,

¹⁵ 6ortii laamuuji e baawde.

Nde o jaalorinoo dum'en e maayde Almasiihu ndeen,
o hersinii dum'en yeeso yim6e fuu.

¹⁶ Ndelle, taa fay gooto felda on dow ko nyaamoton e ko njaroton naa saabe teddingol nyalaade godde e darde lewru e nyalaade powteteede. ¹⁷ Dum fuu wo dum alhaali kolloowo ko warannoo tan, ammaa goonga oon e Almasiihu woni. ¹⁸ Taa accon rewoo6e maleyka'en wattinkintoo6e wo leeyinkini6e pela on. Yim6e been ina ka66ii e ko nji'i ley koydi, katin i6e mawninkinii e dow 6olum saabe miilooji ma66e adunankooji. ¹⁹ Be celii ha66aade e Almasiihu hooreejo oon. Oon hokkata 6anndu nduun fuu ko haajaa, senjira ndu jokkule e dadi. Katin du saabe makko 6anndu nduun ina mawnira no Laamdo muuyiri.

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

²⁰ On maaydii e Almasiihu, on mburtinaama e tindinooje adunaaru ndu deen. Ndelle, dume wadi de odon mbuurda no jeyaa6e e adunaaru ndu ni? Dume wadi de odon nja6a tindineede: ²¹ «Taa hooyu dum, taa meedu dum, taa meemu dum»? ²² Dum fuu dum nawtorteedum de dum hantoo. Kulle deen fuu wo de kadaade dow 6olum, wo dum waaju yuurudo e yim6e tan. ²³ Si goonga, yim6e ina miiloo kadaade deen wo hakkilantaaku, sabo ina wi'ee sanaa yim6e ndewa diina haddu baawde mu66en, sanaa yim6e leeyinkinoo, sanaa yim6e torra terde mu66en. Ammaa tawaama kadaade deen fuu mballataa yim6e jaalaade muuyde terde.

3

¹ Ndelle, ko iirtindina6on e Almasiihu duum, pilee kulle gonde dow kammu to Almasiihu joodii gere nyaamo Laamdo toon. ² Ngattee hakkillooji moodon e kulle gonde dow kammu, taa ngattee di e kulle gonde e leydi. ³ Sabo on maayii, nguurndam dam ke6don joonin daam ina suudidaa e Almasiihu to Laamdo. ⁴ Si Almasiihu laatiido nguurndam moodon oon 6angii fu, onon du on 6angidan e muudum, on teddindinte e muudum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

⁵ Ndelle, mbaree kulle adunankooje gonde e moodon deen. Duum woni fijirde e ko sobi e muuyde terde e muuyooji bondi, kam e eelgal jawdi*, sabo eelgal ngaal du wo rewude tooruuji. ⁶ Saabe hakkeeki diin tikkere Laamdo jippoto e dow salii6e goondinde mo been. ⁷ Onon du, hono noon

* 3:5 Maanaa eelgal do wanaa naaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

ngorrundon arande, hono noon mbuurdunodon e hakkeji diin. ⁸ De joonin kaa, njoppee kulle dee do fuu: tikkere e nyanngere e nganyaandi. Taa mbonkodon, taa kaalon haalaaji nyiddiniidi. ⁹ Taa fay gooto moodon fenana bannum, sabo on ittii tomottaaku moodon kiinngu e golle muudum fuu, ¹⁰ on naatii tomottaaku kesu. Laamdo tagudo tomottaaku kesu oon selataa heydintinde ngu faa ngu nannda e muudum, faa anndon dum faa wooda. ¹¹ Ndelle joonin, walaa ko senndi hakkunde Alhuudiyanke e mo wanaa, naa hakkunde taadiido e mo taadaaki, naa mo janngaay, naa baanyaaru, naa diimaajo, naa dimo. Sabo Almasiihu woni fuu, kam woni e ma66e 6e fuu. ¹² Ndelle, saabe Laamdo su6ake on, wadi on seniife, horsinii on, keewon yurmeende e moyyuki, ngadon leeyinkinaare e heese e munyal. ¹³ Munyunduree. Si yoga moodon ina jogii ko felira bannum, njaafunduron. No Joomiraado yaaforii on ni, njaafunduron. ¹⁴ E ley dum fuu, berde moodon keewa njinngu, sabo njinngu wo kam ha66unduri huunde fuu faa woodi. ¹⁵ Accon jam Almasiihu oon laamoo miilooji moodon, sabo Laamdo noddii on faa ngondon e jam laaton bannu wooturu. Njetton Laamdo. ¹⁶ Accon konngol Almasiihu ngool heewa e moodon. Mono e moodon fuu janngina bannum, tindinira dum e hakkilantaaku. Njimanee Laamdo e jettooje, njettiree mo Jabuura e manooje, kam e jimi teddinooji Laamdo. ¹⁷ Ko ngadoton fuu, nde wo haala nde wo golle, ngadiree dum fuu e ley innde Joomiraado meeden Iisaa, njettiron Laamdo Baaba meeden e innde makko.

No jokku6e Almasiihu njeyi wuurdude

¹⁸ Onon rew6e, dowtanodon goriraa6e moodon hono no fotiri e Joomiraado. ¹⁹ Onon wor6e, njidee deekiraa6e moodon, taa tinnanon 6e.

²⁰ Onon sukaa6e, dowtanodon saaraa6e moodon e huunde fuu, sabo dum woni ko welata Joomiraado. ²¹ Onon saaraa6e, taa tinnanee sukaa6e moodon de berde mu66en metta.

²² Onon maccu6e, dowtanodon joomiraa6e moodon e huunde fuu, tawee wanaa wakkati mo 6e nji'ata on tan hono filotoo6e weldude e 6i66e-Aadama. Ko haani dey, dowtoranee 6e e berde laa6ude e ley kulol Joomiraado. ²³ Huunde fuu ko ngolloton, ngolliron dum berde laa6ude, sabo wo Joomiraado ngollanton, wanaa yim6e. ²⁴ Anndon Joomiraado barjoto on, hokkan on moyyereji desanaadi yim6e muudum. Sabo joomiiwo mo ngollanton oon wo Almasiihu. ²⁵ Gadoowo ko boni fuu hefan mbarjaari gollal muudum bonngal ngaal, sabo Laamdo burdintaa yim6e.

4

¹ Joomiraa6e, njogoree maccu6e moodon been jogaade lobbe e dow fonndi-taare, anndon onon du odon njogii joomiiwo dow kammu.

² Ciinee e du'aare, tawee odon kakkilana dum, odon njetta Laamdo. ³ Ndu'anee min minen du, yalla Laamdo ina omtana min dammbugal faa min mbaajoo konngol muudum ngol, min ke6a saakude goonga teddu6o kaaloowo haala Almasiihu oon. Saabe goonga oon jaati uddiraami joonin e ley kasu. ⁴ Naaree Laamdo mi waajoroo goonga teddu6o oon laa6al no haaniri.

⁵ Laatee hakkilante'en hakkunde yim6e 6e ngoondinaay been. Wakkati laatiido fuu, tawdedon e seedaaku lobbu. ⁶ Haala moodon ina haani laataade haala mbelka ngadaaka lamdam, faa paamon no kaandon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

⁷ Tikiku humpitan on kabaaruuji am diin fuu. Wo o sakiike meeden korsuŋo, gollidiido am koolniido e ley golle Joomiraado. ⁸ Ko wadi de nelumi mo e moodon wo faa paamon no min ngorri, faa o waaltina hakkillooji moodon du. ⁹ O wardan e Onesim, jeyaado e moodon oon. Oon wo sakiike amin korsuŋo koolniido. Kambe dido, be kumpitan on ko wadi ga duum fuu.

¹⁰ Aristarka uddidaado e am oon ina jowta on, kam e Marku sakiike Barnabas mo mbi'unoomi si warii to moodon njaɓɓodon dum oon. ¹¹ Iisaa bi'eteedo Yustus oon du ina jowta on. Kambe tan ngoni Alhuudiyankooŋe gollidoobe e am kabaaru laamu Laamdo oon. Be peewnii bernde am sanne.

¹² Efafara, gollanoowo Iisaa Almasiihu oon, ina jowta on. Kanko du e moodon o jeyaa. Wakkati fuu imo tinnii e du'aare saabe moodon faa ndarodon, laatodon hiɓɓuɓe, faa tannyoron muuyde Laamdo fuu, njokkon de. ¹³ Mido seedanoo mo imo tampani on, onon e wonbe Lawdikiya e wonbe Hiyerapolis fuu. ¹⁴ Lukka dokotoro korsuŋo oon, kam e Demas ina njowta on. ¹⁵ Njowtee sakiraaɓe meeden wonbe Lawdikiya been, njowtee Nimfa e kawrital goondinbe kawroowal suudu muudum ngaal. ¹⁶ Nde njanngudon bataaki ki fuu ngadon faa kawrital goondinbe Lawdikiya ngaal jannga ki. Onon du, njanngon bataaki ki goondinbe wonbe ley Lawdikiya tiigii kiin. ¹⁷ Mbi'ee Arkippa tinnoo e timminde gollal ngal Joomiraado halfini dum ngaal.

¹⁸ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Taa njeggitee mido woni ley kasu e geyyelle.

Wo hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesaloniiiki kabbiingal e Laamdo Baaba meeden, e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam wonda e moodon.

Goondinal Tesaloniyankoo6e

² Miden njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon on fuu. Min celataa miccitaade on e ley du'aawuuji amin. ³ Miden miccoo on wakkati fuu yeeso Laamdo Baaba meeden. Miden miccitoo golleeji di ngollirdon saabe goondinal, miden miccitoo tinnitaare moodon saabe njinngu, miden micc-too munyal moodon saabe jikke mon e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁴ Sakiraabe amin 6e Laamdo yidi, miden anndi Laamdo su6ake on. ⁵ Sabo ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo duum laataaki haala 6ola tan. Kabaaru oon wardii to moodon e baawde e Ruuhu Ceniido. O wardii e tannyoral ki66ungal wo dum goonga. Odon anndi du, sabo on seedi6e no min ngorrnoodo hakkunde moodon. Dum fuu wo saabe moodon.

⁶ On nyemmbitii min, on nyemmbitii Joomiraado, sabo fay ko torradon torraaji mawdi duum, on nja66ake konngol Laamdo. On nja66orake ngol e seyo ngo Ruuhu Ceniido hokkata. ⁷ Hono nii on kollii goondin6e won6e ley leyde Makedoniya e Akaya fuu no kaani worrude. ⁸ Si goonga, on kumpitii konngol Joomiraado ngool, on cankitii ngol, wanaa ley leyde Makedoniya e Akaya tan - goondinal mon Laamdo nanaama e nokkuuje deen fuu. Walaa ko min beyda haala kabaaru moodon katin. ⁹ Sabo wo goondin6e been jaati kumpitata min no nja66oridon min arande, no njoppirdon tooruuji de ngartudon to Laamdo faa ngollanon Laamdo buurdi, goongaajo oon. ¹⁰ Odon kedii Biyum yuuroowo dow kammu. Oon woni Iisaa mo o ummintini hakkunde maay6e, kisinoowo en e jukkungo waroowo oon.

2

No Pool golliri ley Tesaloniiiki

¹ Sakiraabe, odon anndi onon e ko'e moodon, ko min ngari to moodon duum laataaki 6olum. ² Fadde amin warude to moodon, min torraama, min kuyfinaama ley ngalluure Filipi. Ammaa odon anndi du, Laamdo meeden hokkii min cuusal min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oon semmbe, fay e ley ha6o manngo. ³ Sabo waaju amin yowaaki dow majjere naa dow anniya bondo, dum wanaa hiila du. ⁴ Ammaa Laamdo yardake min faa halfini min Kabaaru Lobbo oon. Wo hono noon min mbaajortoo. Wanaa ko welata yim6e min pilotoo. Ko welata Laamdo kumpitiido berde amin oon min pilotoo. ⁵ Hono no anndirdon ni, abada min mbaajoraaki haalaaji beldi, haalaaji amin du cuudaay eelgal*. Laamdo na seedii.

⁶ Min pilaaki faa 6i66e-Aadama teddina min, wanaa onon, wanaa wo66e. ⁷ Si goonga, miden mbaawnoo hollude on manngu amin saabe wo min nulaabe Almasiihu, ammaa min ngadaay noon. Min ngadii heese hakkunde moodon. Min kinnorake on hono no inna hinnortoo 6i66e muudum ni. ⁸ Miden korsinnoo on sanne, wanaa Kabaaru Laamdo Lobbo oon tan min

* **2:5** Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

njardii hokkude on. Miden njardii hokkude on fay yonkiiji amin du, sabo on laatake sakiraa6e amin horsu6e.

⁹ Sakiraa6e, nde min mbaajotonoo on Kabaaru Lobbo haala Laamdo oon ndeen, odon miccoo min ngolliino sanne, faa min tampi. Min ngollii jemma e nyalooma fuu, taa min laatanoo fay gooto moodon donngal. ¹⁰ Odon ceedanii min, Laamdo du ina seedanii min, no min ngorri hakkunde moodon, onon goondin6e. Miden cenii, miden ponnditii, min ngalaa feloore fuu. ¹¹ Odon anndi no min ngorrunoo hakkunde moodon, min ngollirani gooto moodon fuu hono no baaba golliranta 6i66e muudum ni. ¹² Min mbaajake on, min cellinii berde mon, min nyaagake on mbuuron nguurdam kawroojam e muuyde Laamdo, noddudo on faa naaton laamu muudum e teddeengal muudum.

¹³ Katin won ko saabanii min yettude Laamdo wakkati fuu: nde nannodon konngol Laamdo ngool e kundude amin ndeen, on nja66oraaki ngol wo ngol konngol 6ii-Aadama. Ammaa on nja66orake ngol wo ngol konngol Laamdo. Wo kam jaati. Ingol golla e ley moodon, onon goondin6e. ¹⁴ Sakiraa6e, on laatake hono kawrite goondin6e Laamdo gond6e Yahuudiya ka66iide e Iisaa Almasiihu. Goonga, on munyii torraaji hono di ma66e. On njarii bone e yim6e lenyol moodon hono no kam6e du 6e njardi bone to Alhuudiya'en ni. ¹⁵ Kam'en mbari Joomiraado meeden Iisaa. Be mbari annabaa6e. Woodi, 6e torrii min minen du. I6e ngolla ko welaa Laamdo, wo 6e way6e yim6e fuu. ¹⁶ I6e tinnii e hadude min waajaade lenyi goddi faa kisa. Wo hono nii 6e kebbinirta hakkeji ma66e wakkati fuu. Ammaa joonin jukkungo Laamdo hewtake 6e.

No Pool muuyirnoo yeccoraade Tesalonii

¹⁷ De minen kaa, sakiraa6e, min ceedii e moodon wakkati seeda. De fay si en njiidataa e gite, berde men ina ngondi. Min tinnake sanne faa min nji'a on katin. Miden njeewaa on faa sanne. ¹⁸ Saabe majjum, min muuyiino warude to moodon. Miin Pool, mi filake kile keewde, ammaa Seydaani hadii min. ¹⁹ Moy woni jikke amin e seyo amin e kufune amin darja mo min mantortoo yeeso Joomiraado men Iisaa nde wartowi? Wo onon jaati! ²⁰ Si goonga, onon ngoni teddeengal amin e seyo amin.

3

¹ Dum wadi nde min kunnginoo munyude ceedaagu meeden fu, min tawii heddaade ley ngalluure Ateena minen tan na samtani min. ² Min nulii sakiike amin Timote gollidoowo e Laamdo sankitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. Min nulii mo faa o darna on e semmbe, o sellina berde mon e ley goondinal moodon, ³ faa taa fay gooto moodon dimmboroo sikki-sakka saabe torraaji diin. Sabo odon anndi en fodanaa6e di. ⁴ Si goonga, nde min ngondunoo e moodon ndeen, miden kaalanannoo on torraaji kewtooji en. Odon anndi wo noon dum laatorii du. ⁵ Ndelle, mi waawaay munyude katin. Dum wadi de nelumi Timote faa mi faama yalla odon tinnii e goondinal ngaal. Mi yidaano tawee jarribotoodo oon jarribake on, de golle amin laatoo 6olum.

⁶ Ammaa joonin Timote yuurii to moodon, wartii to amin. O seynirii min kabaaru goondinal mon e njinngu mon. O haalanii min odon miccoroo min mboddirka wakkati fuu, odon njidi yi'ude min sanne, hono no minen du min njidiri yi'ude on ni. ⁷ Sakiraa6e, ko tawdedon e goondinal duum, waaltinii berde amin e ley 6illaare amin e ley torra amin. ⁸ Joonin min mbuurii katin sabo odon tabiti e Joomiraado. ⁹ Min mbaawaa yettude Laamdo saabe moodon faa heya. Miden mbeltooro seyo saabe moodon yeeso

makko. ¹⁰ Jemma e nyalooma miden nyaagoo Laamdo e semmbe faa min nji'a on katin, faa min ki66ina ko nyaki e goondinal mon.

No Pool du'aranii kawrital goondinbe gonngal Tesaloniiki

¹¹ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa omtan min laawol faa min ngara to moodon. ¹² Joomiraado beydu njinnu hakkunde moodon, hebbina ngu faa njidon yimbe fuu, hono no minen du, min njidiri on ni. ¹³ O semmbindina on faa laatodon yimbe 6e ngalaa feloore, laatodon wonbe ley senaare yeeso Laamdo Baaba meeden wakkati Joomiraado men Iisaa warti, kam e seniibe muudum fuu.

4

Haala nguurdam dam Laamdo yidi

¹ Caggal duum, sakiraa6e, min njannginii on no kaandon worrude faa wela Laamdo. Odon ngada dum du. Miden nyaagoo on saabe Joomiraado men Iisaa, tinnodon, beydon semmbe.

² Sabo odon anndi jamirooje de min kokki on yuurude e Joomiraado men Iisaa deen. ³ Laamdo na muuyi mburdon e senaare, mboddodon jeenu.

⁴ Imo muuyi mono e moodon fuu reena banndu muudum, ekitoo reenirde ndu laa6al e teddeengal,* ⁵ wanaa e muuyde terde hono no heefer6e 6e anndaa Laamdo ngadirta noon. ⁶ Fay gooto taa naata suudu banndum, taa wada dum ko boni. Sabo Joomiraado woni jomnitotoodo kulle deen fuu. Min kaalanii on dum, min cappanii on. ⁷ Laamdo noddiraay en faa tuunen, ammaa noddii en faa mburden senaare.

⁸ Ndelle, caliido ko haalaa joonin duum fuu, wanaa neddo salanii. Wo Laamdo, kokkudo on Ruuhu muudum Ceniido oon, o salanii.

⁹ Walaa ko min mbinndana on dow njinnu hakkunde sakiraa6e, sabo onon e ko'e moodon, Laamdo anndinii on no njidundurton. ¹⁰ Si goonga, odon ngadira noon e sakiraa6e wonbe ley leydi Makedoniya fuu. Ammaa sakiraa6e, miden nyaagoo on, beydiron dum yeeso. ¹¹ Tinnodon ngondon e jam. Mono fuu hayba golle muudum tan, wuura e semmbe banndu mum, hono no min tindinirnoo on ni. ¹² Ndeen on ngorran yeeso yimbe 6e ngoondinaay been no haaniri, on tampinirtaa goddo fay huunde.

Haala gartol Joomiraado

¹³ Sakiraa6e, min njidaa tawee on paamaay kabaaru maay6e, min njidaa cunorodon hono no yimbe 6e ngalaa jikke been. ¹⁴ Sini en ngoondinii Iisaa maayii de iirtii fu, ndelle en ngoondinii Laamdo wartiran maay6e goondinnoo6e been e makko. ¹⁵ Miden kaalana on ko Joomiraado wi'i: enen wuur6e tawaa6e e gartol Joomiraado been, en artataako maay6e been yaa-reede to makko. ¹⁶ Sabo Joomiraado e hoore muudum yuuran dow kammu, jippoo. Wakkati oon yamiroore yeewnete, hooreejo maleyka'en yeewnoto, buutatal Joomiraado fuufete. Ndeen maay6e goondinnoo6e Almasiihu been artoto fuu ummitaade. ¹⁷ Caggal duum, enen wuur6e heddinoo6e been, en fuu en yeentindinte e ma66e, njaarideden ley duule, faa kawren e Joomiraado ley mbeeyu.† Hono nii ngondirten e makko faa abada. ¹⁸ Ndelle, mbaaltunduree berde mon e haalaaji di.

* **4:4** Wo66e ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e moodon fuu jannga no wondirta e deekum, jogoroo dum laa6al e teddeengal. † **4:17** Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

5

¹ Sakiraa6e, walaa ko min mbinndana on haala jamaanuui e wakkatiiji gartol Joomiraado oon. ² Sabo onon e ko'e mon, odon anndi nyannde gartol Joomiraado ndeen wardan hono no gujjo wardata ley jemma noon. ³ Wakkati nde yim6e miilata jam tan e ndeenaagu woodi, ndeen halkere ukkotoo e mu66en, hono no njatawera juhirta debereedu noon. Be mbaawaa dadude halkere ndeen fey. ⁴ Ammaa sakiraa6e, onon on ngalaa ley nimre faa nyalaande ndeen juha on hono no gujjo juhirta ni. ⁵ On fuu wo on 6i66e annoora, wo on yim6e nyalooma. En njeyaaka e jemma, en njeyaaka e nimre. ⁶ Ndelle taa daanoden hono no wo66e ni. Mbaalen hakkilde, nanngitoden. ⁷ Daanotoo6e been, wo jemma daanotoo, sulotoo6e been du, wo jemma culotoo. ⁸ Ammaa enen, wo en yim6e nyalooma. Ndelle nanngitoden. Bornoden goondinal e njinngu, laatanoo en saaya ndeenaagu. Jikke he6ude kisindam du laatanoo en kufune ndeenaagu.

⁹ Sabo Laamdo fodanaaki en jukkungo muudum. Ko o fodanii en dey, ke6iren kisindam e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ¹⁰ O maayanii en faa mbaaurden e makko, nde wo en wuur6e, e nde wo en maay6e. ¹¹ Ndelle mbaaltunduree 6erde mon. Mono fuu walla banndum e yaade yeeso, hono no ngadirton ni.

No kawrital goondin6e haani worrude

¹² Sakiraa6e, miden nyaagoo on, anndanon golloo6e hakkunde moodon been. I6e dowa on e ley innde Joomiraado, i6e mbaajoo on. ¹³ Teddinon 6e faa sanne, njidiron 6e saabe golle ma66e. Ngondon e jam hakkunde moodon.

¹⁴ Miden nyaagoo on, sakiraa6e, cappanon jaay6e, mbaaltinon 6erde hul6e, mballon lokkaa6e*, tawdedon e munyal hakkunde yim6e fuu. ¹⁵ Tinnodon taa fay gooto yomnitoo ko boni dow ko boni. Wakkati fuu pilodon wadundurde ko woodi, ngadanon yim6e fuu hono noon.

¹⁶ Ceyodon wakkati fuu. ¹⁷ Taa celon wadude du'aare. ¹⁸ Njetton Laamdo no tawradon fuu. Dum woni ko Laamdo muuyani on e kawtal moodon e Iisaa Almasiihu.

¹⁹ Taa kadon Ruuhu Ceniido gollude hakkunde moodon, ²⁰ taa koynon waaju annabaabe. ²¹ Ammaa taykodon huunde fuu, nanngon ko woodi e muudum. ²² Mbodododon ko boni fuu.

Baynundural

²³ Wo Laamdo jom jam oon e hoore muudum senu on senaare hi66unde. O reena 6erde mon e yonkiiji mon e 6alli mon fuu, faa laatonon yim6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wartowi.

²⁴ Noddudo on oon wo koolniido, o tabintinan dum du.

²⁵ Sakiraa6e, miden njaaaroo on du'aare.

²⁶ Njottinon sakiraa6e been fuu jowtaali amin ceniidi.

²⁷ Mido yamira on saabe Joomiraado, njannganon sakiraa6e 6een fuu bataaki ki.

²⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

* **5:14** Lokkaa6e do ina waawi hooyude tampu6e 6e ngalaa semmbe e 6alli mu66en maa du 6e ngalaa semmbe e goondinal.

Bataaki Pool dɪɗaɓi yaade to Tesaloniyankooŋe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondinŋe gonggal Tesaloniiŋi, kaɓɓiingal e Laamɗo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Wo on kebu moyyere e jam to Laamɗo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamɗo sarortoo yimbe wakkati gartol Iisaa

³ Sakiraaɓe, tilay min njetta Laamɗo wakkati fuu saabe moodon. Idum haani, sabo goondinal moodon ina beyda yahude yeeso. Katin du njinggu hakkunde moodon on fuu na beydoroo yeeso. ⁴ Dum wadi de miden mantoroo on to kawrite goondinŋe Laamɗo deen. Miden mantoroo on saabe munyal moodon e goondinal moodon e ley torraaji e billaaje jowiide dow moodon deen fuu.

⁵ Dum fuu na holla sariya Laamɗo na fonnditii. Laamɗo na wada on faa laatodon fotube naatude laamu muudum. Wo saabe maggu de odon torree.

⁶ Sabo si goonga, Laamɗo wadan ko fonnditii, yoŋiran torruɓe on been torra.

⁷ Ammaa onon torreteɓe joonin ɓe, o hokkan on powtiri, onon e amin fuu. O wadan dum si Joomiraado men Iisaa gondo dow kammu oon wartii, ina wondi e maleyka'en jogiiɓe baawde muudum been. ⁸ O ɓangan ley yiite nyanngunge faa o jukkoo ɓe anndaa Laamɗo, ɓe njaɓaay jokkude Kabaaru Lobbo Joomiraado men Iisaa been. ⁹ Jukkungo waroowo e maɓɓe ngoon wo halkere duumiinde. Be mbodɗinee Joomiraado e baawde muudum mawde.

¹⁰ Dum warowan nyannde Joomiraado wartowi faa teddinee hakkunde seniibe muudum. O laato kaayniido hakkunde goondinŋe mo fuu. Onon du, odon njeyaa e maɓɓe, sabo on ngoondinii waaju mo min mbaajii on oon.

¹¹ Saabe duum, miden ndu'anoo on wakkati fuu. Miden ɗaaroo Laamɗo mo njokkuden wada on fotube heɓude nguurndam dam noddiri on daam. Miden ɗaaroo Laamɗo wallira on baawde muudum faa tabintina anniya moodon lobbo fuu e gollal yuurungal e goondinal mon fuu. ¹² Hono nii, innde Joomiraado men Iisaa teddinirtee e ley moodon, onon du teddiniredon saabe makko. Dum fuu laatoto saabe moyyere makko, kanko Laamɗo meeden e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

2

Haala neddo bondo e gartol Joomiraado

¹ Sakiraaɓe, miden njidi haalande on haala gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e hawrundureede meeden to muudum. Miden nyaagoo on:

² taa accee hakkillooji mon njiiɓoo law saabe goddo wi'i nyannde gartol Joomiraado ndeen yottake. Taa kulon fay si goddo wi'i wo annabaaku haaldi dum, maa si goddo waajake dum, maa wi'i minen mbinndi dum e bataaki.

³ Taa fay gooto hiilda on fay huunde. Sabo nyannde ndeen warataa sanaa wakkati mo yimbe heewɓe muurtanta Laamɗo oon yottoo tafon. Wakkati oon Neddo Bondo podanaado halkere oon ɓangan. ⁴ Wo o ganyo Laamɗo. O mawninan hoore makko e dow huunde fuu ko rewetee hono wo Laamɗo naa ko sujidantee, faa o joodowoo ley suudu Laamɗo. Noon o wiirata kanko e hoore makko wo o Laamɗo.

⁵ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido haalanannoo on dum. Yalla on miccitaaki dum naa? ⁶ Odon anndi ko faddii Neddo Bondo oon joonin, faa taa banga illa wakkati muudum waraay. ⁷ Sabo gilla joonin baawde Bondo cuudaade deen ina ngolla e adunaaru ndu. Ammaa paddiido de oon ina do tafon. Si oon yuwii do fu, ⁸ Neddo Bondo oon bangan. Ndeen Joomiraado men Iisaa wardan mo henndu hunduko muudum, halkira mo garol muudum delkoowol. ⁹ Neddo Bondo oon wardan e baawde Seydaani, warda e semmbe mawdo e maandeeji e kaayefiiji fewreeji. ¹⁰ O golliran siyiiji bonanda fuu faa o hiila halkoo6e been, sabo 6e njabaay yidude goonga de 6e kisinee. ¹¹ Saabe duum, Laamdo nuldan 6e majjere mawnde, faa 6e ngoondina fewre. ¹² Noon wadata de yim6e 6e ngoondinaay goonga de ceyorii oonyaare been fuu njukkee.

No goondinbe teenube njeji worrude

¹³ Sakiraa6e 6e Laamdo horsini, minen kaa, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon, sabo Laamdo su6ake on gilla fuddoode faa hisina on. Ko o hisini on duum, Ruuhu Ceniido wadi on seniibe, on ngoondini goonga oon. ¹⁴ Wo ley majjum Laamdo noddii on nde min mbaajinoon on Kabaaru Lobbo oon. O noddii on faa ke6on ngedu e darja Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Ndelle sakiraa6e, tabnee, tabtee e ko min anndini on duum, nde wo e haala amin nde wo e bataaki amin.

¹⁶ Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, kam e Laamdo Baaba meeden njidi en, de cellini berde men faa abada, kokki en jikke lobbo saabe moyyere mu66en. ¹⁷ Be cellina berde moodon, 6e kokka on semmbe faa ngollon golleeji lobbi, kaalon haalaaji lobbi fuu.

3

No Pool muuyri wadaneede du'aare

¹ Sakiraa6e, ko keddiimi wi'ude, ndu'anodon min, yalla konngol Joomiraado ngool ina yaawa sankitaade, katin du ngol teddinee hono no ngol teddiniraa to moodon ni. ² Ndu'anodon min du min kisa e yim6e oonyiibe, bon6e. Sabo wanaa yim6e fuu ngoni goondin6e. ³ Ammaa Joomiraado wo koolniido, o hokkan on semmbe, o reena on e Bondo oon. ⁴ Joomiraado hokkii min hoolaade on, odon njokki jamirooje de min kokki on deen, woodi du on keddoto jokkude de. ⁵ Joomiraado meeden wada berde mon keewa njinngu Laamdo, de keewa munyal hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

⁶ Sakiraa6e, miden njamira on e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, mboddodon sakiraa6e jaay6e 6e njokkaay waaju mo narrunodon min on. ⁷ Onon e ko'e mon, odon anndi no njeidon nyemmbitirde min. Nde min ngondunoo e moodon ndeen, min nganaa jaay6e. ⁸ Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu muudum 6olum. Jemba e nyalooma fuu min ngollii faa min tampi taa min laatanoo fay gooto mon donngal. ⁹ Miden mbaawnoo nyaagaade on nyaamdu. Ammaa min ngadaay noon, faa min kolla on misaalu* de nyemmbiton min. ¹⁰ Si goonga, fay nde min ngonnoo to moodon ndeen, miden mbi'annoo on dum do: mo jabataa gollude, taa nyaama. ¹¹ Miden mbi'a noon sabo min nanii wo66e moodon na njaasi, ngollataa fay huunde si wanaa naatude e ko walanaa dum'en. ¹² Miden njamira yim6e

* 3:9 Misaalu wo yeru maa nanndingol.

ŋeen, miden mbaajoo ŋum'en e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, ŋe ngollira deyyinaare, ŋe mbuura e semmbe ɓalli maɓɓe.

¹³ De onon kaa sakiraaɓe, taa tampee wadude ko woodi. ¹⁴ Si won caliido jokkude ko min kaali e ɓataaki ki duum fu, ngattanee joomum hakkillo, mbodɗodon dum, yalla na semta. ¹⁵ Ammaa, taa ndaardee joomum wo ganyo. De cappanee dum hono wo sakiike.

Baynundural

¹⁶ Joomiraado jom jam oon hokka on jam wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraado wonda e moodon, on fuu.

¹⁷ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Dum woni maande ɓataaki am fuu. Wo nii mbinndirammi.

¹⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe yamiroore Laamdo kisinoowo en e saabe Iisaa Almasiihu mo njowuden jikke dow muudum oon. ² Midó winndane aan Timote, biyam goongaajo e ley goondinal. Laamdo Baabiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

Haala janninoobe fewre

³ Timote, sey keddodaa wuro Efeesu hono no njamirmaami nde njahannoomi Makedoniya ndeen, faa kadaa wo66e janninde ko hawtaay e waaju men. ⁴ Sanaa 6e cela fillitaade taali e limtude inde maamiraabe de kantataako. Kulle deen na ngadda jeddi tan, wanaa anniyaaji Laamdo. Wo ley goondinal anndirden anniyaaji diin. ⁵ Ko wadi mbi'umi njamiraa dum dey, wo faa njinngu laato - njinngu yuuroowu e bernde laa6unde, nde feloore fuu walaa e muudum, kam e goondinal ngal waldaa e naafikaaku. ⁶ Wo66e njoppii dum fuu, mbosii, de njokki haalaaji 6oli. ⁷ I6e njidi ndaardeede hono janninoobe Tawreeta Laamdo, de 6e paamataa ko 6e kaalata, 6e paamataa ko 6e tilsinta.

⁸ Eden anndi jamirooje Tawreeta deen na mboodi si ngolliraama no njeji gollireede. ⁹ Paamen: jamirooje Laamdo wanaa saabe fonnditiibe ngadiraa. Be de ngadiraa saabe mu66en dey, wo bon6e e salii6e, yeddoo6e e luttu6e. De ngadiraa saabe yawu6e ko senii e yim6e 6e kulataa Laamdo, saabe waroo6e saaraabe mu66en, e waroo6e wo66e ¹⁰ e jeeno6e e luudunkoo6e e soodo6e yim6e de cootta dum'en e fenoo6e e hunotoo6e fewre. Jamirooje deen ngadiraa saabe huunde fuu ko luttunduri e tindinooje cellude. ¹¹ Tindinooje deen ina kawra e Kabaaru Lobbo mo kalfinaami, 6angindo teddeengal Laamdo jom barkeeki oon.

No Poolyettiri Joomiraado

¹² Midó yetta Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kokkudo kam semmbe faa mi gollana dum. Midó yetta dum ko hiisorii kam mi koolniido, de watti kam e golle muudum. ¹³ Arande midó mbonkotonoo dum, midó torra yim6e muudum, midó huyfina dum. Ammaa mi hefii yurmeende, sabo wo majjere e rafi goondinal ngadirmi dum. ¹⁴ Moyyere Joomiraado heewii kam sanne, hokki kam goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Inan haala koolniika ka yim6e kaani yardaade e berde mu66en fuu: Iisaa Almasiihu warii ley adunaaru ndu faa hisina luttu6e, de miin woni burdo fuu bonde e ley ma66e. ¹⁶ Ammaa inan ko wadi de Laamdo yurmii kam, miin burdo bonde o: wo faa Iisaa Almasiihu holla kam munyal muudum kib6ungal, de dum laato maande faaminoore goondinoobe mo de ke6a nguurndam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo duumiido jamaanuujii fuu, mo waylitataako, mo yi'ataake
- Laamdo gondo kam tan -
teddeengal e darja woodan mo
faa abada abadin! Aamiina.

¹⁸ Biyam Timote, inan tindinoore nde kalfinammaami, fotunde e haalaaji annabaaku cappiidi ma arande diin: tuugodaa di faa ka6aa hono no sordaasi

cuusudo habirta ni. ¹⁹Tiigodaa goondinal e bernde nde walaa feloore. Wo66e njoppii dum, de goondinal mu66en boni faa halki. ²⁰Himene e Alesandere ina njeyaa e ma66e. Mi wattii 6e e junngo Seydaani faa 6e paama 6e kaanaa mbonkaade Laamdo.

2

Haala du'aare

¹Ndelle, inan ko artotoomi waajaade goondinbe: 6e njaaroo Laamdo, 6e ngadana yimbe fuu du'aawuui e nyaagundeeji e jettooje. ²Ndu'anodon kaanankoo6e e dawroo6e du, faa mbuurden jam e hakkillo fukkiingo, tawee e ley kulol Laamdo e needi ley huunde fuu. ³Dum na woodi, ina weli Laamdo kisinoowo en, ⁴jiddo yimbe fuu kisa, ke6a annudde goonga. ⁵Sabo Laamdo wo gooto. Curoowo hakkunde yimbe e Laamdo du wo gooto, oon woni lisa Almasihu neddo oon. ⁶Kam hokkiti hoore muudum faa rimdina yimbe fuu. Ley wakkati mo Laamdo darnunoo, dum laatake seedaaku kolloowu Laamdo na yidi yimbe fuu kisa. ⁷Wo saabe kabaaru o Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado faa mi faamina yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been goondinal e goonga. Goonga kaalammi, mi fenaay.

⁸Ndelle, mido muuyi do wor6e kawriti faa ngada du'aare fuu, 6antira juude mu66en berde laabude, tawee tikkere e kalala fuu walaa.

No rew6e kaaniri jokkirde Laamdo

⁹Mido muuyi du, rew6e nyaayira kaddule dagiide, tawee e needi e yaage. Taa 6e codoroo moorli e karje naa kaaye dime, taa 6e nyaayira kaddule tiidude coggu. ¹⁰Ammaa 6e nyaayira gollleeji lobbi. Sabo dum woni ko hawrata e rew6e wi'oo6e ina kula Laamdo. ¹¹Debo fuu nanngita hunduko muudum, tawree dowtaare hi66unde wakkati nde janngintee ndeen. ¹²Mi jabanaay debbo janngina naa ardo gorko. Ko tilsi e muudum dey, heddo e deyyinaare. ¹³Sabo Aadama artii Hawwaa tageede. ¹⁴Katin du wanaa Aadama Ibiliisa hiili, wo debbo oon hiilaa de lutti yamiroore Laamdo. ¹⁵De e dum fuu, debbo ina hisinee e 6eyngu, si ina heddi e goondinal e njinggu e senaare e yaage.

3

No hoore6e kawrital goondinbe kaani worrude

¹Haala kaan ina hoolnii: jidudo laataade ardiido kawrital goondinbe fuu, joomum na muuyii gollal lobbal jaati. ²Ndelle, ina tilsi ardiido oon laatoo neddo mo walaa feloore, jom deekiwo gooto, nanngitiido, hakkilante, jom needi, jippinoowo weer6e, baawdo jannginde. ³Taa o laatoo jaroowo doro, naa kabeteedo. De o laatoo newiido, jom heese. O wanaa pilotoodo ceede. ⁴O laatoo kawjiido koreeji makko faa woodi, ne'udo bi66e makko faa 6e downtanii mo e ley teddeengal. ⁵Sabo si neddo waawaay hawjaade koreeji muudum, noy hinnortoo kawrital goondinbe Laamdo ngaal? ⁶Haanaa du tuubudo keso laatoo ardiido, faa taa joomum mawnina hoore mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.* ⁷Ina tilsi katin won6e yaasin been ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko gaccee, de o saama ley tuugol† Ibiliisa.

No gollanoo6e kawrital goondinbe kaani worrude

* **3:6** Wo66e ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa li6a dum faa jukke. † **3:7** Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

⁸ Gollanoobe kawrital du, ina kaani taweede wo teddinteebe, ngalaa berde didi, nganaa haajaabe doro, nyaamataa riba. ⁹ Ina haani be kaybira goonga tedduo gonoo e goondinal oon e berde de ngalaa pelooje. ¹⁰ Aranel fuu, be taykee yalla be ngalaa feloore. Si tawii be ngalaa feloore fu, ndeen i6e mbaawi naatude e gollande kawrital.

¹¹ Hono noon rew6e du tawree teddeengal. Taa be laatoo mbonkotoobe yim6e, de be laatoo nanngitiibe, hoolniibe e ley huunde fuu.

¹² Gollanoowo kawrital taa dewla ko 6uri debbo gooto. Ina haani tawee wo kawjiido 6i66e muudum e wuro mum faa woodi. ¹³ Sabo si goonga, gollanbe kawrital goondinbe faa woodi been ke6an teddeengal, katin du ke6an hoolaare mawnde ley goondinal mu66en Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeden

¹⁴ Mido winndane haalaaji di joonin, fay si mido yidi warude to maa ko 6ooyataa. ¹⁵ Ndeen si mi he6aay warude law fu, a faaman no kaanden worrude e ley suudu Laamdo, laatiindu kawrital goondinbe Laamdo buurdo. Kawrital ngaal woni bimmbeere tiigiinde goonga, wo ngal joyyinirde goonga. ¹⁶ Sikke fuu walaa, sirri diina meeden oon ina luggi:

O 6angii ley 6anndu 6ii-Aadama,
o laamniraama ponnditiido e baawde Ruuhu,
maleyka'en nji'ii mo,
o gooynaama ley lenyi,
o goondinaama ley adunaaru,
o yeentinaama, o naatowii teddeengal.

4

Haala jannde majjinoore

¹ Ruuhu Ceniido haalii faa laa6i, wi'i ley cakitte jamaanuujii wo66e njopan goondinal de downtanoo ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji njannginta.

² Wo fenoo6e cankitirta jannde nde e naafikaaku mu66en. Berde mu66en njoornaama, de mbaylitaako, de maatataa pelooje. ³ I6e karmina dewle. I6e kada yim6e nyaamude kulle godde, tawee le, Laamdo tagii kulle deen faa goondinbe anndube goonga been nyaama de, de njetta Laamdo saabe majje. ⁴ Si goonga, ko Laamdo tagi fuu na woodi. Walaa fuu ko haani yoppeede, si ja6iraama e jettooje. ⁵ Sabo konngol Laamdo e du'aare ina cena dum.

Haala laataade gollanoowo Iisaa lobbo

⁶ Si a tindinii sakiraa6e men kulle deen, wo a gollanoowo Iisaa Almasiihu lobbo, sabo a wallirii yonki maa e haalaaji goondinal e tindinooje lobbe de njokkudaa faa woodi deen. ⁷ Ammaa mbod6odaa haalaaji di njaadaay e kulol Laamdo, hono di rew6e nayee6e wo66e pillitotoo. Eltiraa hoore maa kulol Laamdo. ⁸ Eltude 6anndu muudum ina nafa e kulle godde, ammaa kulol Laamdo ina nafa e huunde fuu, sabo ina wondi e aadi nguurndam joonin e ngaroojam daam fuu. ⁹ Dum wo haala koolniika ka yim6e kaani yardaade e berde mu66en fuu. ¹⁰ Saabe majjum eden ngolla, eden ndurwa, sabo eden njowi jikke meeden dow Laamdo buurdo, kisinoowo yim6e fuu sako goondinbe dum. ¹¹ Njamiraa yim6e haalaaji di, njannginaa di.

¹² Taa fay gooto yawe saabe njokollaaku maa. Ammaa laatanodaa goondinbe alhaali lobbo e ley haala maa e nguurndam maa, ley njinngu maa e goondinal maa, e ley laa6al maa. ¹³ Fadde am warude, tinnodaa e janngande yim6e Binndi ceniidi, mbaajodaa 6e, paaminaa 6e. ¹⁴ Taa yeeba

dokkal yuurungal e Ruuhu Ceniido ngal kebirɗaa haalaaji annabaaku, nde mawbe njownoo juude muɓben dow maada ndeen. ¹⁵ Tinnodaa e kulle deen. Kokkaa hoore maa fuu e majje, faa yimbe fuu nji'a no beydortodaa yahude yeeso. ¹⁶ Kakkilanaa hoore maa, kakkilanaa jannde maa ndeen. Keddododaa e majjum fuu. Sabo si a wadii noon fu, a hisinan hoore maa, a hisinan hettindantooɓe ma been du.

5

Wajuuji Pool yaade to goondinbe Iisaa

¹ Taa pelaa gorko mawdo e semmbe, ammaa mbaajorodaa dum yaage hono wo bammaa ni. Jokolbe du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraaɓe maa. ² Mbaajorodaa rewbe mawbe hono wo inniraaɓe maa. Surbaaɓe du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraaɓe maa rewbe, tawee e bernde laaɓunde tal.

³ Teddinaa rewbe ɓe goriraaɓe muɓben maayi, ɓe ngalaa tiigotooɓe. ⁴ De si debbo mo gorum maayi ina jogii ɓiɓɓe naa taaniraaɓe, ko ɓuri fuu tilsude e ɓiɓɓe been, ɓe paaminee no Laamdo huldete faa ɓe mbarjitoo saaraaɓe maɓɓe mbarjaari lobbiri ndi mbarjinoo ɓe. Sabo dum woni ko welata Laamdo. ⁵ Debbo mo gorum maayi mo walaa tiigotoodo dum mo waldaa e fay gooto, halfinii hoore muudum Laamdo. Imo heddo e du'aare jemma e nyalooma, imo ɗaaroo Laamdo. ⁶ Ammaa debbo mo gorum maayi, pilotodo mbelirka adunaaru tan, wo maaydo fay si wuuri. ⁷ Njamiraa ɓe, ɓe njokka tindinooje de taa ɓe keɓa feloore. ⁸ Mo hinnaaki jeydaaɓe muudum, sakko koreeji muudum, yeddii ko goondini. Imo ɓuri fay mo goondinaay oon bonde.

⁹ Mo kaandaa winndude innde muudum e ley rewbe ɓe goriraaɓe muɓben maayi haanuɓe walleede, sanaa tawa joomum ina ɓuri duubi capande jee-gom, tawee du gorko gooto dewlunoo dum. ¹⁰ O anndiree golleeji lobbi hono ne'ude sukaaɓe, jippinde weerɓe, lootude koyde seniibe, wallude billiibe, woodi du tinnaade e golleeji lobbi fuu. ¹¹ Ammaa haabuube ɓe goriraaɓe muɓben maayi been, taa winndu inde muɓben. Sabo si muuyooji maɓɓe ngartii e ɓaɓeede fu, ndeen kaa ɓe accan haɓɓagol maɓɓe e Almasiihu. ¹² Sariya Laamdo doggan dow maɓɓe, sabo ɓe mbonnii aadi maɓɓe arandeeri ndiin.* ¹³ Katin du, iɓe mboowtina ko'e maɓɓe jayyre. Iɓe naata suudu ndu do, ɓe mburtoo ɓe naata ndu to. De wanaa duum tan, ammaa ɓe laatoto heewɓe haala du, haaltoobe ko iidinta noppi. Iɓe kaala haalaaji di ngalanaa ɓe. ¹⁴ Dum wadi de mido yidi haabuube rewbe ɓe goriraaɓe muɓben maayi been ɓaɓee, ndima, kayba cuudi muɓben, taa ganyo oon heɓa laawol no bonnira inde meeden. ¹⁵ Sabo fay joonin woɓɓe maɓɓe mbosake, ina njokki Seydaani. ¹⁶ Debbo goondindo mo rewbe ɓe goriraaɓe muɓben maayi ngoni ley yimbe muudum fu, sanaa walla dum'en, taa donngal ngaal tampina kawrital goondinbe. Ndeen kawrital ngaal ina waawi wallude rewbe ɓe goriraaɓe muɓben maayi ɓe ngalaa tiigotooɓe been.

¹⁷ Mawbe kawrital goondinbe dawroobe faa woodi been ina kaani teddi-neede teddeengal manngal, sakko tinniiɓe e waajaade e jannginde been.

¹⁸ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Taa haɓɓu hunnduko ngaari wakkati ndi yaaɓata gawri faa sokkoo.»† Di mbi'i katin: «Golloowo ina haandi e njobdi muudum.»‡

* **5:12** Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rewbe ɓe goriraaɓe muɓben maayi fuu, hooyi aadi jokkan Iisaa tan, ɓaɓataake katin. † **5:18** Fillitagol Tawreeta 25.4. ‡ **5:18** Lukka 10.7.

¹⁹ Taa njaɓaa mawɗo kawrital goondinɓe felee si wanaa dow seedaaku yimɓe dido naa tato. ²⁰ Pelaa wadoobe hakke yeeso yimɓe fuu, faa laatanoo heddiibe been kulol.

²¹ Midɗo gongine yeeso Laamɗo e yeeso Iisaa Almasiihu e maleyka'en ɓe o subii been, kaybaa jamirooje de, tawee a heedantaa fay gooto, a burdintaa yimɓe. ²² Taa karoɗaa yowude juude maa dow hoore fay gooto faa kalfinaa dum golle kawrital, taa kawtiraa hono nii e hakkeeki woɓɓe. Njogoroɗaa hoore maa laaɓal.

²³ Taa yaru ndiyam ɓolam tan, ammaa njaraa cabijam seeda saabe reedu maa e nyawuuji ummootodi e maada wakkati fuu diin.

²⁴ Hakkeeki woɓɓe ina nji'ee faa laaɓi gilla caraaka. De hakkeeki woɓɓe kaa, nji'ataake si wanaa faa neeɓa. ²⁵ Hono noon du, golleeji lobbi njiirete faa laaɓa tal. Fay di nji'ataake law diin du mbaawaa heddaade e suuraare.

6

¹ Goondinɓe wonɓe e maccungaaku fuu, ndaara joomiraaɓe muɓɓen wo fotuɓe e teddeengal kiɓɓungal, taa innde Laamɗo e tindinooje diina fuu mbonkee. ² Jogiiɓe joomiiwo goondindo fuu, taa njawa mo saabe wo o sakiike. Ammaa ɓe ɓeyda ngollande mo e tinnaare, sabo keɓoowo nafaa oon wo goondindo, wo korsudo. Paaminaa kulle deen, mbaajodaa de.

Haala jannde fewreere e muuyugol jawdi

³ Si goddo ina waajoo ko hawraay e jannde men ndeen, de salii haala joomiraaɗo meeden Iisaa Almasiihu celluka kawrooha e kulol Laamɗo fu, ⁴ oon wo mawninkiniido mo anndaa fay huunde. Wo o cuunaado kalala dow jannde diina, jiddo jeddi tan. Duum fuu ina wadda haasidaaku* e kalala e mbonka e sikkitaare bonnde. ⁵ Idum wadda dukooji di ngalaa keerol hakkunde yimɓe ɓe hakkillooji bondi. Yimɓe been ngalɗaa e goonga. Iɓe cikka kulol Laamɗo ina hokka jawdi. ⁶ Goonga, kulol Laamɗo wo jawdi mawndi, si neddo hennyitorake ko jogii. ⁷ Goonga ni, fay huunde en ngardaay e adunaaru ndu. En mbaawaa dillidinde e fay huunde du. ⁸ Ndelle, si en keɓii nyaamdu e koltal tan, dum heyen en. ⁹ Ammaa yidufe jawdi sanne been jarribete. Be caaman e ley tuugol, e ley muuyde keewde laaliide majjinooje, joolooje yimɓe e ley halkere mawnde. ¹⁰ Sabo yidde jawdi woni dadol bonandaaji fuu. Ko woɓɓe poodanii jawdi dum majjinii dum'en laawol goondinal, ngaddanii ko'e muɓɓen torraaji keewdi.

Haala haybude ko yamiraa

¹¹ Aan neddo Laamɗo kaa, doggu, mbodɗodaa kulle deen. Pilodaa fonditaare e kulol Laamɗo e goondinal e njingu e munyal e leeyinkinaare. ¹² Ndurwaa ley durwo nafaowo, ndaraniingo goondinal ngoon. Tiigodaa nguurndam nduumiidam dam noddiradaa. Wo saabe majjam du ceedanidaa Almasiihu no woodiri yeeso yimɓe heewɓe. ¹³ Yeeso Laamɗo buurnoowo huunde fuu, e yeeso Iisaa Almasiihu ceediido no woodiri yeeso Pontiyu Pilaatu oon, mido yamire: ¹⁴ tinnodaa e ko njamiradaa duum tawa tuundi e feloore fuu walaa, faa nyannde nde joomiraaɗo meeden Iisaa Almasiihu ɓangata. ¹⁵ O ɓangowan ley wakkati mo Laamɗo darni. Oon woni Jom barke, kam tan laamu woodani. Wo kaananke kaanankooɓe, joomiraaɗo joomiraaɓe.

* ^{6:4} Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heɓa.

¹⁶ Kam tan woni keddotoodo,
gondo ley annoora mo fay gooto waawaa badaade.
Neddo fay gooto yi'aay dum, waawaa yi'ude dum du.
Teddeengal e baawde duumiide ngoodan mo. Aamiina.

Baynundural

¹⁷ Njamiraa joomiraa6e jawdi e adunaaru ndu taa mawninkino, taa njowa jikke mu66en e jawdi ndi hoolnaaki. Ammaa 6e njowa jikke ma66e e Laamdo kokkoowo en huunde fuu faa heewa faa ceyoroden dum. ¹⁸ Sey 6e ngolla ko woodi, 6e keewa gollleeji lobbi no jawdi ma66e heewiri noon. Be laatoo moyyube, yardii6e wallirde wo66e e jawdi ma66e. ¹⁹ Noon 6e nde-siranta ko'e ma66e jawdi ko waroyta, faa 6e ke6a nguurndam goongalajam daam.

²⁰ Timote, tinnodaa e ko kalfinadaa duum. Mbodfodaa haalaaji 6oli luttudi kulol Laamdo, kam e miilooji bi'eteedi wo anndal de nganaa. ²¹ Wo66e na mbiitoo wo jom'en anndal ngaal, faa njoppi goondinal.

Hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool didabi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo faa mi faamina yimbe amaana nguurndam ngondam e Iisaa Almasiihu. ² Midó winndane aan Timote, biyam mo korsinmi. Laamdo Baabiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

³ Midó yetta Laamdo mo ngollanammi oon. Midó gollirana mo bernde nde walaa feloore, hono no maamiraa6e am ngadirnoo ni. Jemma e nyalooma fuu mi selataa miccitaade ma e ley du'aawuuji am, ⁴ sabo midó miccoo gondi maada. Midó yidi yi'ude ma sanne faa seyo am heewa. ⁵ Midó miccoo goondinal maa laabungal ngal maammaa debbo Lowis e inna maa Enis njoginoo ngaal. Midó tannyori aan du ada jogii ngal. ⁶ Dum wadi de midó miccintine: heydintin dokkal ngal Laamdo hokki ma nde njowunoomi juude am dow maada ndeen. ⁷ Sabo Laamdo hokkaay en Ruuhu faa kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu faa ke6en semmbe e njinngu e nanngitaare.

⁸ Ndelle, taa cementaa seedanaade Joomiraado meeden, taa cementaa ko uddiraami ley kasu saabe muudum du. De kawtaa e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo, fodde baawde de Laamdo hokkata. ⁹ Kam hisini en, noddii en faa laatoden yimbe muudum seniibe. Wanaa saabe golle men o noddiri en, ammaa wo saabe anniya makko e hinney makko. O hokkirii en hinney oon e kawtal Iisaa Almasiihu gilla jamaanuujii puddaay. ¹⁰ De joonin moyyere ndeen 6anginiraama e garol kisinoowo en, Iisaa Almasiihu. Wo kam halki maayde, de yaynani en laawol nguurndam e duumagol ley Kabaaru Lobbo oon. ¹¹ Wo saabe Kabaaru Lobbo oon Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado e jannginoowo. ¹² Duum wadi de midó torree du. Ammaa mi semtaay, sabo midó anndi mo ngoondinmi oon. Midó tannyori du imo waawi reenude kam, ko kalfinmi mo hoore am duum faa nyannde gartol makko.* ¹³ Kooyaa sifa mo narrudaa kam oon, tiigodaa haalaaji celludi diin. Njokkaa dum e ley goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁴ Kabaaru korsudo mo kalfinadaa oon, ndeenaa dum e ballal Ruuhu Ceniido.

¹⁵ Ada anndi Aasiyankoo6e fuu celii kam. Fijela e Hermoogena ina njeyaa e ma66e. ¹⁶ Joomiraado hinnoo koreeji Onesifooraa, sabo o feewnii bernde am kile keewde. O semtiraay kam du ko ka66aami duum. ¹⁷ Woodi nde o wonnoo Roma ndeen du, o filorake kam tinnaare faa o yiiti kam. ¹⁸ Joomiraado yobu mo, yurmoo mo nyannde darngal. Woodi, ko o gollani kam ley ngalluure Efeesu duum fuu, ada anndi dum sanne.

2

Haala gollanoowo Iisaa koolniido

¹ Ndelle aan biyam, beydu semmbe ley moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndeen. ² Ko kaalanmaami yeeso seedee6e heew6e duum, kalfinaa dum yimbe hoolniibe waaw6e jannginde wo66e. ³ Kawtaa e am torra no sordaasi Iisaa

* **1:12** Wo66e ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Midó tannyori du imo waawi reenude ko kalfinaami duum faa nyannde gartol makko.

Almasiihu lobbo ni. ⁴ Sordaasi fay gooto haajuuji wuro ka66ataa dum hoore, sabo ina filoo wadude ko welata mawdo muudum. ⁵ Dadundurteedo ley doggudu du hebataa kufune darja, sanaa doggira no fotiri e ko yamiraa duum. ⁶ Woodi, demoowo golludo faa tampi, kam haani artaade hebude ngedu artiingu e tayri. ⁷ Miilodaa ko kaalanammaami duum, sabo Joomiraado hokkete hakkillo faa paamaa huunde fuu.

⁸ Miccita Iisaa Almasiihu ummintinaado e maayde, yuurudo e yuwdi Daawda. Dum woni Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi. ⁹ Wo saabe kabaaru oon torriraami faa ka66aami hono wo mi janoowo. Ammaa konngol Laamdo ngool kaa ha66aaka. ¹⁰ Dum wadi de mido munya huunde fuu saabe subaabe Laamdo been, faa kambe du be ke6a kisindam ngondam e Iisaa Almasiihu, be kawta e muudum teddeengal faa abada. ¹¹ Inan haala koolniika:
Si en maaydii e makko,
en mbuurdan e makko.

¹² Si eden munya torraaji,
en laamodoto e makko.

Si en mbi'ii en anndaa mo,
kanko du, o wi'an o anndaa en.

¹³ Si en nganaa hoolniibe,
kanko kaa o heddoto wo o koolniido,
sabo o waawaa yeddude hoore makko.

Haala golloowo mo Laamdo yardii

¹⁴ Wo kujje deen kaandaa miccintinde goondinbe. Cappanaa be yeeso Laamdo taa be poodundura e haalaaji di nafataa fay huunde si wanaa bonnade nanoobe. ¹⁵ Tinnodaa, faa laatodaa yeeso Laamdo wo a jarraado mo golle muudum semtinaay dum, dartiido e anndinde konngol goonga. ¹⁶ Mboddodaa haalaaji boli luttudi kulol Laamdo, sabo idi beydana yimbe woddaade Laamdo. ¹⁷ Haalaaji luttinoobe yimbe been ina lanyira hono buure lanyoore. Himene e Filitus ina njeyaa e ma66e. ¹⁸ Be mbosake goonga. Ibe mbi'a ummital faltake. Noon be mbonnirta goondinal wo66e. ¹⁹ Ammaa e dum fuu, joyyinirde Laamdo sellunde tabitii. Ina winndaa dow mayre: «Joomiraado ina anndi yimbe muudum.» Ina winndaa katin: «Noddoowo innde Joomiraado fuu woddo ko boni.»

²⁰ Woodi, ley suudu tedduudu, wanaa ginereeeji kanje e cardii tan ngoodi, moyyiniraadi ledde e loope du ina ngoodi. Goddi ina ngolliree gollleeji tedduudi, goddi du ina ngolliree gollleeji kebaadi fuu. ²¹ Ndelle, si neddo laabinii hoore muudum e gollleeji bondi diin fuu, laatoto hono kaakol keertaangol, ceniingol nafaowol Joomum, cegilanaangol faa golliree gollal lobbal fuu.

²² Doggu muuyde njokollaaku bonde. Pilodaa fonnditaare e goondinal e njinngu e jam, aan e noddoroobe Joomiraado berde laabude been fuu. ²³ Mboddodaa jeddi puuydi laaliidi. Ada anndi wo luural tan di ngaddata. ²⁴ De maccudo Joomiraado haanaa dukideede, ammaa ko haani tawee wo newaniido yimbe fuu, baawdo jannginde, jom munyal. ²⁵ Sanaa o dartinira yeddoo66e mo jam-jam, sabo hasii Laamdo hokkan be no be tuubira, de be paama goonga. ²⁶ Ndeen kaa be keftan hakkillo, be kisa e tuugol Ibiliisa nanngudo be, ina gollina be muuyde mum oon.

¹ Faamu dum do: ley balde cakitotoode wakkatiiji tiidufi ngadan. ² Si goonga, yimbe laatoto yidube ko'e mu66en, yidube jawdi, mantotoobe, mawninkiniibe, mbonkotoobe Laamdo. ³ Be calanto saaraabe ma66e, 6e mbonnan moyyere, 6e teddintaa ko senii. ⁴ Be laatoto yoorbe berde. ⁵ Be njaafataako, 6e mbonkotoo yimbe, 6e nyakorete nanngitaare. ⁶ Be laatoto bawlu6e yonki, wanyube ko woodi. ⁷ Be laatoto jambotoobe, jom'en berde, mawnitiibe, mbelirka adunaaru ina burani 6e Laamdo. ⁸ Be nanndinkinto e hulube Laamdo, ammaa ibe njedda baawde muudum. Mboddoda 6e. ⁹ Wobbe ma66e ina naata cuudi faa ke6a hakillooji rewbe hoybe oonyude, 6e hakkeji njaalii dum'en. Muuyde terde mu66en na pooda dum'en. ¹⁰ Wakkati fuu ibe njangga, de abada 6e njottataako annude goonga. ¹¹ Worbe naatoo6e cuudi been njeddii goonga hono no Yanes e Yamberes njeddirnoo Muusaa ni. Hakillooji ma66e mbonii, goondinal ma66e du wanaa goonga. ¹² Ammaa 6e njahataa yeeso e golle ma66e, sabo yimbe fuu nji'an majjere ma66e hono no Yanes e Yamberes ni.

Haala Binndi ceniidi

¹⁰ Aan kaa a ndaarii janningol am e alhaali am e anniyaaji am e goondinal am e munyal am e njinggu am e tinnitaare am. ¹¹ A ndaarii torraaji e tampiriiji kewtiidi kam Antiyoki e Ikoniya e Listara. A yi'ii no munyirmi torraaji diin. De Joomiraado biltii kam e majji di fuu. ¹² Goonga ni, jidudo wuurdude e kulol Laamdo ley kawtal Iisaa Almasiihu fuu, torrete. ¹³ Ammaa bon6e e hiiloobe yimbe been beydorto ko boni. I6e majjina wobbe, i6e majjina ko'e ma66e du. ¹⁴ Aan kaa, keddododa 6e ko njangudaa de tannyordaa faa laabi duum, sabo ada anndi janningin6e ma 6een. ¹⁵ Woodi du, gilla a saka ada anndi Binndi ceniidi. Kanji mbaawi faaminde ma laawol kisindam kebirteedam goondinal Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Binndi ceniidi fuu yuuri e poofaali Laamdo. Nafaa majji wo janninginde, e 6anginginde boofi, e dartinde e ekintinde neddo dow laawol fonnditaare ¹⁷ faa neddo Laamdo fuu hi66a, segilane gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu carotoodo wuurbe e maaybe oon: saabe gartol makko e laamu makko, ² mbaajodaa konngol Laamdo, nde hoyani maa e nde tiidani maa fuu. Kollitaa 6e boofi ma66e, pelaa 6e. Celliniraa berde ma66e haddi munyal maa e waaju maa fuu. ³ Sabo wakkati waran nde yimbe munyataa janningineede jannde dartiinde, 6e njokkan muuyooji ma66e faa 6e kawrundurana ko'e ma66e janninginoobe ko welata noppi ma66e. ⁴ Be tottitoo taa noppi ma66e nana goonga, de 6e kuccita e taali. ⁵ Aan kaa, nanngitodaa e huunde fuu, munyaa torra, mbaajodaa Kabaaru Lobbo, njottinaa golle maa fuu faa laa6a.

⁶ Miin le, yiyyam am badake laataade hono dokkal dufeteengal. Wakkati warii faa mi dilla adunaaru ndu. ⁷ Mi durwii no mbaawrumi fuu ley durwo nafaowo, woodi du, mi yottake do kaanumi haafude ley doggudu, mi haybii goondinal. ⁸ Gilla joonin mido resanaa mbarjaari fonnditaare ndi Joomiraado carotoodo ponnditiido oon hokkata kam nyannde darngal. Wanaa miin tan hokkete, de wo miin e heppube gartol makko been fuu.

Haala waajuuji cakitii

⁹ Tinnodaa ngaraa to am law. ¹⁰ Sabo Demas yoppii kam saabe yidde muudum adunaaru, yehi Tesaloniiki. Keresna yehii Galaatiya, Tiitu du yehi Dalmaatiya. ¹¹ Lukka tan wondi e am. Fantu Marku de ngardaa e muudum, sabo imo waawi wallude kam sanne e ley gollal ngaal. ¹² Tikiku le, mi nulii dum Efeesu. ¹³ Si ada wara, ngaddanaa kam forgo am tekkudo mo njoppunoomi Torowas ley galle Karpo oon, kam e dewte deen. De ko burumi yidude, ngaddanaa kam dewte guri deen. ¹⁴ Alesandere baylo oon wadii kam ko naawi kam sanne. Joomiraado yoban mo ko fotata e golle makko. ¹⁵ Reenta e makko, aan du, sabo o yeddii waaju amin sanne.

¹⁶ Nyannde arandeere, nde ndarinoomi yeeso carotoodo faa mi jaabanoo hoore am ndeen, fay gooto wallaay kam. Be fuu 6e njoppii kam. Taa Laamdo hiisoroo 6e dum! ¹⁷ Ammaa Joomiraado darodake e am, hokki kam semmbe faa mi gooyina waaju muudum faa yottoo, de lenyi fuu nana. Nii woni no kisiniraami e hunnduko laddeeru. ¹⁸ Joomiraado dannan kam e ko boni fuu, hisina kam faa mi hewta laamu muudum dow kammu. Wo kam jeyi teddeengal faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

¹⁹ Njowtanaa kam Pirisilla e Akila, e koreeji Onesifoor. ²⁰ Erasta ina heddii Korintu. Torofim le, mi yoppii dum Miletus sabo wanaa celludo. ²¹ Tinnodaa ngaraa gilla dabbunde waraay. Ebulus e Pudes e Lina e Kalawdiya e sakiraa6e been fuu ina njowte.

²² Joomiraado wonda e maada. Hinney muudum wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Tiitu

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Laamdo, mi nulaado Iisaa Almasiihu faa mi wada subaa6e Laamdo been ngoondina dum, 6e annda du goonga potudo e kulol Laamdo. ² Goondinal e anndal ngaal na njowii dow jikke meeden he6ude nguurndam nduumiidam. Laamdo, mo fenataa, mo bonnataa amaana oon, aadiinoo hokkude nguurndam daam gilla jamaanuujii puddaa. ³ Nde sardi* makko oon yottinoo ndeen, kanko Laamdo kisinoowo en oon, o 6angini konngol makko, katin du o yamirii mi halfinee waajaade ngol. ⁴ Tiitu, mido jowte. A 6iyam jaati saabe goondinal Iisaa ngal kawtuden e muudum ngaal. Wo Laamdo Baaba meeden e Iisaa Almasiihu kisinoowo en kokke moyyere e jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

⁵ Mi wayrii ma e ruunde Kereta faa ponnditaa gollleeji keddiidi, faa njoyyinaa du maw6e kawrital goondin6e ley wuro fuu hono no njamiramaani ni. ⁶ Tawee mawdo oon walaa feloore, wo jom deekiwo gooto, tawee 6i66e muudum du wo goondin6e 6e yim6e mbaawaa feldude dum'en e rafi nanngitaare naa salaare. ⁷ Sabo hooreejo kawrital goondin6e, wo golle Laamdo o halfinaa. Ndelle ina tilsi joomum tawee walaa feloore, wanaa mawninkiniido, wanaa jaawdo bernde, wanaa jaroowo doro, wanaa ka6eteedo, wanaa nyaamoowo riba. ⁸ Joomum ina haani laataade jippinoowo weer6e, jiddo ko woodi, hakkilanteejo, ponnditiido, kuldo Laamdo, nanngitiido. ⁹ Sanaa tawee joomum ina ha66odii e konngol koolniingol ngol sanne, no ngol waajoraa ni. Hono noon joomum waawirta semmbinirde yim6e e waaju celludo oon, katin du waawa li6ude yeddoo6e dum been.

¹⁰ Sabo heew6e calake jokkude goonga, laatake haaloowe haalaaji 6oli, hiiloowe yim6e. Ko 6uri heewude wo hakkunde Alhuudiyankoo6e goondin6e Iisaa. ¹¹ Ina tilsi kundude ma66e mu66ee, sabo i6e mbonnira galleji keewdi waaju mo haanaa waajeede, faa 6e ke6ira dum ceede no harmiri.

¹² E ley keretankoo6e, gooto ma66e mo 6e njogorii wo annabaajo, wi'i: «Keretankoo6e wo fenoo6e wakkati fuu, wo 6e daabaaji bondi, 6e guugaa6e jaay6e.» ¹³ Ko keretanke oon wi'i duum wo goonga. Dum le, dartin 6e e semmbe, faa 6e ke6a goondinal cellungal, ¹⁴ 6e 6ootta jokkude taali Alhuudiyankoo6e, kam e jamirooje yim6e yoppu6e goonga been. ¹⁵ Huunde fuu ina laa6ani laa6u6e. Ammaa tuun6e berde e 6e nganaa goondin6e been, fay huunde laa6anaay dum'en, sabo hakkilooji ma66e e miilooji berde ma66e fuu ina tuuni. ¹⁶ I6e mbi'a i6e anndi Laamdo, ammaa gollleeji ma66e ina kolla 6e anndaa mo. Wo 6e nyiddini6e, salii6e, fay gollal lobbal gootal 6e mbaawaa gollude.

2

Haala waaju celludo

¹ Aan kaa, mbaajoodaa ko hawrata e waaju celludo oon. ² Wor6e nayee6e, mbi'aa 6e laatoo reentii6e, ne'ii6e, nanngiti6e, 6e laatoo du sellu6e e ley goondinal e njinngu e munyal. ³ Rew6e nayee6e du mbuurda e senaare,

* 1:3 sardi wo wakkati podanoodo.

taa 6e laatoo mbonkotoo6e yim6e, taa 6e acca doro jaaloo 6e. 7e laatoo faaminoo6e ko woodi, 4faa 6e mbaajoo sukaa6e rew6e been yidude goriraa6e mu66en e sukaa6e mu66en. 57e mbaajoo been laatoo nanngiti6e, laabu6e, hilni6e cuudi mu66en, lobbu6e, dwtantoo6e goriraa6e mu66en, faa taa konngol Laamdo ngool mbonkee. 6Sukaa6e wor6e du, mbaajorodaa dum'en noon faa 6e laatoo hakkil6e e 7huunde fuu. Aan e hoore maa, laatanodaa 6e alhaali e ley gollal lobbal fuu. Mbaajorodaa 6ernde laa6unde e teddeengal 8e haala celluka ka yeddataake, yalla way6e en ina cemta, kunngoo he6ude e meeden feloore. 9Maccu6e du, mbaajodaa dum'en dwtanoo joomiraa6e mu66en e huunde fuu, 6e mbelna 6erde mu66en, taa 6e njedda dum'en. 10Taa 6e mbujja dum'en, ammaa 6e laatoo hoolni6e hi66u6e, faa 6e njardina tindinoore haala Laamdo kisinoo6e en e ley huunde fuu.

11Sabo Laamdo banginii moyyere muudum, laawol kisindam saabe yim6e fuu. 12Inde ekintina en no celirten huunde fuu ko Laamdo wanyi, kam e muuyde adunaaru ndu. Inde ekintina en katin no laatortoden nanngiti6e, fonnditi6e, hul6e Laamdo ley adunaaru ndu, 13tawa eden ndoomi jikke belnoowo en hoore oon e wakkati mo Laamdo mawdo, Iisaa Almasiihu kisinoo6e en oon bangidata e teddeengal muudum. 14Kam hokkitiri yonki muudum saabe meeden, faa rimdina en e ko boni fuu, laamna en, laatoden lenyol muudum, tinniingol e gollude golleeji lobbii.

15Kulle limtanoo6e deen, njannginaa de, mbaajodaa de, peliraa de yim6e haddi baawde maa fuu. Taa fay gooto huyfine.

3

No goondin6e Iisaa kaani worru6e

1Miccintin goondin6e dwtanoo kaanankoo6e e dawroo6e, 6e cegilanoo gollal lobbal fuu. 2Taa 6e mbonkoo fay gooto. Sey 6e laatoo jom'en heese, newi6e, 6e kolla yim6e fuu leeyinkinaare hi66unde. 3Sabo arande enen du en famdunoo6e hakkillo, salinoo6e, majjunoo6e. En laatakeno maccu6e muuyde yonki keewde e ko weli terde fuu. Eden ngondunoo e nganyaandijji e haasidaaku*, eden mbanyanoo, eden mbanyundurnoo. 4Ammaa nde Laamdo kisinoo6e en oon banginnoo moyyuki muudum e njinngu muudum ndeen, 5o hisinii en. Wanaa saabe golleeji men lobbii o hisiniri en, wo saabe yurmeende makko. O hisinirii en lootagol rimteede, keydintiniroowol en saabe Ruuhu Ceniido. 6O yuppil Ruuhu oon dow meeden saabe Iisaa Almasiihu kisinoo6e en oon faa keewden. 7O wadirii dum faa o ndaarda en fonnditi6e saabe hinney makko, ndonen ngunrdam nduumiidam dam kediden daam. 8Kaan woni haala koolniika.

Mido yidi tilsinaa kulle deen faa goondin6e Laamdo been tinnoo e golleeji lobbii. Dum woni ko woodi, ko nafata yim6e. 9Ammaa mbodododaa kalalaaji 6oli e mantoragol lenyi e kalala e luural dow Tawreeta. Diin golleeji ngalaa fayda, walaa ko di nafata. 10Cenndoowo yim6e fuu, sappan dum nde wootere naa nde didi. Si joomum jabanaay ma, mbodododaa dum. 11Anndaa ga'udo hono noon wo majjudo, wo luttoowo, joomum waddanii hoore muudum sariya.

Baynundural

* 3:3 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

¹² Tiitu, si mi nelii e maa Artema naa Tikuku fuu, tinnodaa ngaraa law tawaa kam Nikopolis, sabo toon anniyiimi dabbude. ¹³ Tinnodaa mballaa Jenas janngudo sariya leydi oon, kam e Apolos e dow dillol mu66en ngool, taa fay huunde nyaka 6e. ¹⁴ Yim6e meeden 6een du ekitoo gollude golleeji lobbi, 6e mballa haajaabe walleede 6een taa nguurndam mab6e laatoo 6olum.

¹⁵ Wondufe e am 6een fuu ina njowte. Aan du njowtaa yidufe min goondin6e Iisaa 6een fuu.

Hinney Laamdó wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Pool yaade to Filemon

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, uddiraado e kasu saabe gollande Iisaa Almasiihu, e sakiike meeden Timote. Miden njowte, aan Filemon gollidoowo e amin korsudo. ² Miden njowta kawrital goondin6e Iisaa gonngal galle maa ngal, kam e Appiya sakiike amin debbo oon e Arkippa balludo kam ha66anaade Kabaaru Lobbo oon. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

Haala njingu Filemon e goondinal muudum

⁴ Filemon, wakkati nde miccitiimi on ley du'aare fu, mido yetta Laamdo mo teddinammi. ⁵ Sabo mi nanii no njidirdaa seniibe been e no ngoondinirdaa Joomiraado meeden Iisaa. ⁶ Mido jaaroo Laamdo faa gonal maada ley goondinal beydana en faamude moyyere fuu nde kebeten saabe Iisaa Almasiihu. ⁷ Sakiike, mi seyake sanne, bernde am du sellinaama saabe njingu ngonggu e maada nguun, sabo a feewnii berde seniibe been.

No Pool surirani Onesim

⁸ Ndelle, si goonga mido jogii baawde saabe Iisaa Almasiihu yamirde ma ko tilsi ngadaa. ⁹ Ammaa ko burani kam ni, mi nyaage dum saabe njingu. Miin Pool nayeejo oon, woodi du joonin wo mi uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu, ¹⁰ mido nyaage e dow Onesim* laatiido biyam e laawol Iisaa e ley do ka66aami doon. ¹¹ Arande, walaano ko o nafata, ammaa joonin, imo nafa en sanne, miin e maada fuu. ¹² Mido neltire mo, anndaa wo o feccere yonki am. ¹³ Ko burannoo kam, o heddo dakkol am, o walla kam no kaannodaa wallirde kam ni e wakkati mo ngonumi ley kasu e geyyelle saabe Kabaaru Lobbo. ¹⁴ De mi yidaa wadude fay huunde tawa a yardaaki, sabo mi yidaa tilsinande ma wadude moyyere. Ko njidumi dey, ngadiraa nde muuyde maada.

¹⁵ Hasi Onesim seedi e maada seeda faa kebetaa dum faa abada, ¹⁶ tawa wanaa hono maccudo tan, de faa bura maccudo, hono sakiike meeden korsudo ni. Miin, mido horsini mo sanne, ammaa aan buri horsinde mo, wanaa hono wo maccudo tan, de ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraado duum.

¹⁷ Ndelle, sini ada ndaardi kam kawto maa, jab6ora mo no kaandaa jab6oraade kam miin ni. ¹⁸ Si tawii won ko o wadi ma, naa won ko ndewataa mo, yowu dum fuu e dow am. ¹⁹ Miin Pool winndiri junngo am mi yobete, miin e hoore am. En kaalataa dow ko njejudaa yobude kam fay nguurdam maada. ²⁰ Goonga sakiike, mido jaare moyyere ndee do saabe Joomiraado: peewniraa bernde am kawtal men e Iisaa Almasiihu.

²¹ Mido winndane sabo mido tannyori dowtaare maa, mido anndi a wadan ko buri ko nyaagimaami duum du. ²² Katin du, moyyinanam jipporde, sabo mido sikka njaabanedon du'aawuui moodon mi wara to moodon.

Baynundural

²³ Epafara uddidaado e am saabe Iisaa Almasiihu oon ina jowte. ²⁴ Gollidii6e am been doon ina njowte: Marku e Aristarka e Demas e Lukka.

²⁵ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

* **1:10** Maanaa Onesim wo «Nafaa».

Bataaki yaade to Ibraninkoo6e

No Laamdo haaldiri adunaaru e Biyum

1 Gilla arande Laamdo haalaniino maamiraa6e meeden wakkatiiji keewdi e sifaaji keewdi, haaldanii 6e e kundude annabaa6e. 2 Ammaa e ley nyaalaade cakitiide de o haaldanii en e Biyiiko mo o tagiri adunaaru ndu fuu.* O wadi dum donoowo huunde fuu. 3 Biyiiko oon na yalnira teddeengal Laamdo. Alhaali makko ina foti e Laamdo jaati. Imo he6indorii huunde fuu e konngol makko jogiingol semmbe. Caggal ko o tilii laa6inde hakkeeki yim6e duum, o joodii gere nyaamo Laamdo jom manngu to dow kammu toon. 4 Ndelle biddo oon laatake burdo maleyka'en manngu, hono no inde nde Laamdo hokki mo ndeen burdi inde ma66e faa waawaa fonndideede.

Haala Biddo burdo maleyka'en

5 Si goonga, fay gooto e maleyka'en been Laamdo wi'aay:
«Wo a biyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»†

Naa katin:

«Miin, mi laatanto o Baaba,

kanko du o laatanoo kam Biddo.»‡

6 Katin du, nde o badinoo nulude afo ardiido oon ley adunaaru ndeen, o wi'i:

«Maleyka'en Laamdo fuu kujidana dum.»§

7 Laamdo wi'ii dow maleyka'en been:

«O wadi maleyka'en makko keni,

o wadi maccu6e makko demle yiite.»*

8 Ammaa dow Biddo oon, o wi'i:

«Laamu maa, aan Laamdo, heddoto faa abada abadin!

Potal woni sawru ndu laamortodaa.

9 Ada yidi fonnditaare,

ada wanyi oonyaare.

Saabe duum, Laamdo Joomiraado maa subii ma joori nebbam kaanankaaku
dow maada,

hokki ma seyo burngo ngo banndiraa6e maa fuu.»†

10 O wi'i katin:

«Aan Joomiraado, illa fuddoode

a joiyyinii adunaaru,

e juude maa tagirdaa kammuuli diin.

11 Kanji di timman. Aan kaa, a heddoto.

Di fuu di kiiddiran hono kaddule ni.

12 A sowiran di hono saaya,

di mbattitorto no neddo wattitirta saayaaji muudum ni.

Aan kaa, a waylitataako,

nguurndam maa du walaa timmoode.»‡

13 Fay nde wootere, Laamdo wi'aay gooto e maleyka'en:

«Jooda gere nyaamo am,

* 1:2 Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. † 1:5 Jabuura 2.7. ‡ 1:5 2 Samuwiila 7.14. § 1:6 Fillitagol Tawreeta 32.43.

* 1:7 Jabuura 104.4. † 1:9 Jabuura 45.7-8. ‡ 1:12 Jabuura 102.26-28.

faa mi wada njaa6aa way6e ma.»[§]

¹⁴ Dume woni maleyka'en? Be fuu wo 6e ruuhuujj gollanooji Laamdo di o nulata faa ngollana he6oo6e kisindam 6een.

2

Haala kisindam mawdam

¹ Ndelle, eden kaani wattude hakkillooji meeden sanne e ko nanden duum, taa mbosoden goonga. ² Nulal Laamdo ngal maleyka'en njottini ngaal tabitii. Luttu6e ngal naa yeddu6e ngal fuu, ke6ii jukkungo ngo kaandi. ³ Si wo hono nii, noy ndadirten enen si en njeebake kisindam mawdam hono dam? Kisindam dam, Joomiraado artii haalude haala majjam, de hettindantoo6e mo 6een laamni haala makko. ⁴ Laamdo beydi e dow seedaaku ma66e oon katin maandeeji e kaayefiiji e gollaeji mawdi. O yediri dokke Ruuhu Ceniido du no o muuyiri.

Haala dowiroowo yim6e to kisindam

⁵ E ley duum, wanaa maleyka'en 6een Laamdo hokki laamaade adunaaru warooru ndu kaaleten haala muudum nduun. ⁶ Won do Binndi di ceedii dow mo o hokki laamaade oon. Di mbi'i:

«Neddo wo dume faa ngattanaa dum hakkillo?

Dume 6ii-Aadama laatii faa kaybaa dum?

⁷ A leeyinii mo wakkatiyel seeda e ley maleyka'en.

A filii mo lefol darja e teddeengal,

⁸ a wattii huunde fuu e ley hawju makko.»*

Ko Laamdo watti huunde fuu e ley hawju makko duum, ina holla imo laamii huunde fuu. Fay huunde heddaaki nde dwtanaaki mo. Kaa si goonga, en nji'aay kulle deen fuu na dwtanii mo tafon. ⁹ E wakkatiyel seeda Iisaa leeyinaama ley maleyka'en. Ammaa joonin en nji'ii imo fiilaa darja e teddeengal saabe ko o yari torra maayde. Goonga ni, o maayanii yim6e fuu saabe hinney Laamdo.

¹⁰ Sabo Laamdo tagudo huunde fuu mo huunde fuu woodani oon anniyake wattude yim6e heew6e e darja muudum. Ndelle o tawi na haani o yaara Iisaa ley torra faa o wada dum ardiido ki66udo, potudo omdante yim6e 6een laawol kisindam. ¹¹ Sabo dey, Iisaa cenoowo yim6e oon e seni6e 6een wo yuwdi ngootiri. Dum saabii de Iisaa semtirtaa noddirda 6e sakiraa6e muudum.

¹² Imo wi'a Laamdo:

«Mi anndinan sakiraa6e am 6een innde maa,
mi manete hakkunde kawrital ma66e.»[†]

¹³ O wi'i katin:

«Mi yowan hoolaare am dow Laamdo.»

Katin du o wi'i:

«Inani kam, miin e sukaa6e 6e Laamdo hokki kam 6een.»[‡]

¹⁴ Ndelle, ko tawaa sukaa6e 6een wo teewu e yiyyam, Iisaa du hawti e ma66e tagaadi ndiin. O wadii noon faa maayde makko jaaloo jogiido baawde maayde oon, dum woni Ibiliisa, ¹⁵ de o rimdina yim6e 6e kulol maayde ha66unoo 6een haddi nguurndam mu66en fuu. ¹⁶ Ina laabi wanaa wallude maleyka'en waddi mo, ammaa wallude yuwdi Ibrahiima waddi mo. ¹⁷ Ndelle ina tilsi o laatoo hono sakiraa6e makko 6een e huunde fuu, faa o laatanoo 6e Almaami Mawdo jom yurmeende koolniido e ley golle Laamdo. Dum o

§ 1:13 Jabuura 110.1. * 2:8 Jabuura 8.5-7. † 2:12 Jabuura 22.23. ‡ 2:13 Esaaya 8.17-18.

wadi faa o itta 6e e jukkungo ngo 6e kaandi saabe hakkeeki ma66e. ¹⁸ Kanko e hoore makko, o ndaartindoraama torraaji. Saabe duum, imo waawi wallude ndaartindete6e been.

3

No Iisaa burdi annabi Muusaa teddude

¹ Sakiraa6e seniife, Laamdo noddii on faa kawton e muudum dow kammu. Ngatton hakkillooji moodon e Iisaa Almasiihu. Wo o nulaado, wo o Almaami Mawdo mo ceedantoden. ² O hoolnake e Laamdo cubiido mo oon, hono no Muusaa hoolnorii ley suudu Laamdo fuu noon. ³ De si goonga, nyi6oowo na buri nyimngo muudum manngu. Hono noon du, Iisaa burdi Muusaa manngu. ⁴ Suudu fuu na woodi nyi6oowo dum, de nyi6oowo huunde fuu oon wo Laamdo. ⁵ Muusaa wonnoo koolniido e suudu Laamdo nduun fuu. Wo o gollanoowo Laamdo faa o sappoo ko Laamdo wi'ata caggal makko. ⁶ Ammaa Almasiihu wo giddo koolniido. Kam woni hooreejo dow suudu Laamdo nduun. Enen ngoni suudu makko nduun, si tawii en tinnake e hoolaare, en keddake e jikke ko mantortoden duum.

Haala naatude e ley fowtere Laamdo

⁷ Saabe duum, no Ruuhu Ceniido wi'iri ni:

«Hannden, si on nanii daande makko,

⁸ taa njoornee berde moodon hono no maamiraa6e mon ngadirnoo de muurti ni,*

nyannde 6e ndaartindinoo Laamdo ley ladde ndeen.

⁹ Be ndaartindake kam toon faa 6e ndaara munyal am, fay ko 6e nji'i gollleeji am haddi duubi capande nay.

¹⁰ Saabe duum tikkiranmi yim6e jamaanu oon, mbiimi: wakkati fuu berde ma66e ina ndunya 6e e majjere, 6e anndaa laabi am fey!

¹¹ Faa kuniimi ley tikkere am, mbiimi:

Be naatataa ley fowtere am abada.»[†]

¹² Ndelle sakiraa6e, kaybee taa fay gooto moodon tawree bernde bonnde nde walaa goondinal, de sela Laamdo buurdo. ¹³ Ammaa cembunduron berde mon nyannde fuu haddi na wi'ee «hannden» taa luttal hiila on, de yoorna berde mon. ¹⁴ Sabo dey, si eden tinnoo e hoolaare nde ke6uden gilla fuddoode faa yaha timmoode fu, ndeen kaa en kawtii e Almasiihu. ¹⁵ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Hannden, si on nanii daande makko,

taa njoornee berde mon hono no maamiraa6e moodon ngadirnoo de muurti ni.»

¹⁶ Beye ngoni muurtu6e fay si tawaa nanii daande Laamdo? Be fuu wo 6e yim6e 6e Muusaa wurtinnoo leydi Misira. ¹⁷ Beye ngoni 6e Laamdo tikkani ko foti duubi capande nay? Wo luttu6e de maayi kantii ley ladde been. ¹⁸ Beye ngoni 6e o hunanii naatataa e leydi ndi o hokkata fowtere makko been? Wo salii6e mo been ni. ¹⁹ Woodi, en nji'ii du, 6e ke6aay naatude e fowtere makko sabo 6e ngoondinaay.

* **3:8** Dum woni yim6e Israa'iila muurtirnoo6e annabi Muusaa de mbi'i pornyitoo leydi Misira.

† **3:11** Jabuura 95.7-11.

4

¹ Laamdo na heddii na hokka en amaana naatude fowtere muudum. Ndelle sanaa kulen taa fay gooto e meeden hnungoo naatude. ² Sabo enen du, en nanii kabaaru lobbo hono no yimbe ley ladde been naniri ni. De kambe kaa, ko be nannoo duum nafaay be sabo be kettindoraaki dum goondinal. ³ Kaa enen goondinbe been, en naatan e fowtere Laamdo ndeen. Kayre woni nde o wi'i:

«Ley tikkere am kuniimi, mbiimi:

Be naatataa ley fowtere am abada!»*

Dum e taweede fuu, o yottinii fowtere ndeen gilla nde o joyyinnoo adunaaru ndeen. ⁴ Sabo nokku gooto e ley Binndi diin haalii haala nyalaande jeddaberde ndeen, wi'i:

«Laamdo fowtii e golle muudum fuu e ley nyannde jeddaberde ndeen.»†

⁵ O wi'i katin:

«Be naatataa ley fowtere am abada.»

⁶ Wo6be kaa keban naatude ley fowtere ndeen. Artii6e nanude kabaaru lobbo oon been naataay e ley fowtere ndeen sabo be calake ko Laamdo wi'i. ⁷ Ndelle Laamdo wadi sardi‡ goddo bi'eteedo «hannden». O haaliri dum e hnungoo Daawda caggal duubi keewdi katin. Dum woni aayaare nde njannuguden naanen ndeen:

«Hannden, si on nanii daande makko,

taa njoornee berde mon.»§

⁸ Sabo si goonga, si Yoosuwa yaariino yimbe to fowtere fu, Laamdo haalataano caggal duum haala sardi goddo. ⁹ Dum na holla yimbe Laamdo ina ndesanaa fowtere hono nde Laamdo fowti nyannde jeddaberde ndeen.

¹⁰ Sabo naatudo e fowtere Laamdo, kam du fowtiran no Laamdo fowtiri e golle muudum ni. ¹¹ Ndelle, tilay tinnitoden no mbaawruden fuu faa naaten e fowtere Laamdo ndeen taa fay gooto saamira no salaniibe Laamdo been caamiri noon.

¹² Konngol Laamdo ina wuuri, ina gollira baawde. Ingol 6uri kaafaahi mbelnaaki kunndude didi fuu welude. Ingol yuwa faa ngol sennda bernde e yonki, faa ngol sennda yi'e e mbusam. Ingol saroo miilooji e anniyaaji gondi e bernde. ¹³ Tageefo fuu suudanaaki Laamdo. Huunde fuu na bangi yeeso makko, na yi'ee. Wo yeeso makko njaabantoden ko'e meeden.

No Iisaa Almaami Mawdo oon worri

¹⁴ Ndelle ka66oden e ko ngoondinden duum faa wooda. Sabo en ke6ii Almaami Mawdo jaado dow kammu to yeeso Laamdo, dum woni Iisaa Bii Laamdo oon. ¹⁵ Almaami Mawdo meeden oon, wanaa neddo mo waawaa yurmaade en e lokkaaku meeden. O jarribaama no hebiraa fuu no njarriboraden ni, ammaa o wadaay hakke. ¹⁶ Ndelle, en kooloo battaade joodorgal Jom moyyere, faa ke6en yurmeende e moyyere, dum walla en nde kaajaden fuu.

5

No Iisaa laatorii almaami ki66udo

¹ Kala Almaami Mawdo ina subee hakkunde yimbe de halfinee gollande Laamdo saabe ma66e. Sanaa o yottina sadakaaji nyaamri e kirsamaaji saabe hakkeji. ² Joomum ina waawi yurmaade yimbe be anndaa laawol Laamdo

* 4:3 Jabuura 95.11. † 4:4 Fuddoode 2.2. ‡ 4:7 sardi wo wakkati podanoodo. § 4:7 Jabuura 95.7-8.

de majji 6een, sabo kam e hoore muuɗum wo lokkaajo hono no ma66e ni. ³ De saabe kam e hoore muuɗum wo lokkaajo, tilay yottina sadakaaji saabe hakkeoji muuɗum du, wanaa saabe hakkeoji yim6e tan. ⁴ Fay gooto waawaa hokkude hoore mum darja laataade Almaami Mawɗo. Sanaa tawa Laamɗo subii dum hono no suborii Haaruuna ni.

⁵ Almasiihu du, wanaa kam hokki hoore muuɗum darja laataade Almaami Mawɗo. Wo Laamɗo subanii mo dum. Kam wi'i mo:

«Wo a biyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»*

⁶ O wi'i e ley nokku godɗo:

«Wo a almaami faa abada

e sii almaamaaku Malkisedek.»†

⁷ Nde Iisaa wonnoo e leydi ndiin ndeen, wafirii du'aawuuji e bullaali cattudi e gondi, nyaagake Laamɗo baawɗo hisinde dum e maayde oon. Laamɗo jabanii mo saabe ko o dowtanii dum. ⁸ Fay si taweede kanko woni Bidɗo oon, o ekitake dowtanaade Laamɗo e ley torraaji di o yari. ⁹ Saabe ko o hi66iniraa hono nii duum, imo waawi hokkude dowtanii6e mo 6een fuu kisindam nduumiɗam. ¹⁰ Laamɗo wadii mo Almaami Mawɗo hono no Malkisedek.

Haala dow ko yaarata goondinal yeeso

¹¹ Miden njogii haalaaji keewɗi e kabaaru o, de fiirtande on dum ina tiidi sabo on paamataa law. ¹² Odon kaannoo laataade jannginoo6e gilla ko booyi, ammaa faa hannden sanaa godɗo janngina on jannde arandeere hono abajadda ley Haala Laamɗo. Odon kaannoo taweede nyaamdu tekkundu nyaamoton, ammaa faa joonin e muynam ngondon. ¹³ Muynoowo fuu wo kecco tafon, faamataa kabaaru fonnditaare. ¹⁴ Ammaa nyaamdu tekkundu wo maw6e njeji. Been kaa marii hakkillooji mu66en, 6e mboownii ko'e ma66e senndude ko woodi e ko boni.

6

¹ Ndelle, njaaren yeeso dow annude Almasiihu faa njottofen ki66al. Taa keddofen e jannde arandeere ndeen. Walaa ko ngarten e haala tuubude e golleeji jaarooji en to maayde, e haala goondinde Laamɗo. ² Walaa ko ngarten e haala lootagal batisima, e hono yowugol juude dow nedɗo, e ummital maay6e, e jukkungo duumiingo. ³ Njaaren yeeso. Noon ngadeten du si Laamɗo jabii.

⁴ Si goonga, wurtii6e e laawol Laamɗo 6een mbaawaa soyyaade de tuuba katin. Be kebiino annoora Laamɗo, 6e meedii moyyere Laamɗo, 6e kebi ngedu e Ruuhu Ceniido. ⁵ Be meedii haala Laamɗo moyyuka kaan. Be meedii du baawde wakkati garoowo oon. ⁶ Caggal duum fu, 6e njoppii. Be mbaawaa tuubineede katin. Ina nanndi hono kam6e e ko'e ma66e i6e tonta Bii Laamɗo oon dow legal palaangal katin, i6e cemtina dum. ⁷ Taykoden leydi: si ndi haarii yuwoole, si ndi funnii aawitirdi nafaori remoobe 6een, ndi he6an barke yuuruɗo to Laamɗo. ⁸ Ammaa si ndi funnii kebbe e tuppe fu, ndi walaa nafaa, booyataa ndi huɗee, de sakitoo ndi duppee.

⁹ De onon kaa, sakiraa6e am horsu6e, fay si min kaaldi nii, miden tannyori wo e laawol lobbol ngondon, dum woni laawol kisindam ngool. ¹⁰ Sabo Laamɗo wanaa onnyiido sakkoo yeggita golle moodon naa njinngu ngu kolluɗon dum nde ngollandon seniife 6een ndeen e no ngadoton faa

* 5:5 Jabuura 2.7. † 5:6 Jabuura 110.4. Malkisedek Ndaaree 7.1-10

joonin du. ¹¹ De miden muuya mono e moodon fuu siina jokkude faa yaha timmoode, faa jikke moodon hi66a, tabita. ¹² Min njidaa laatodon jaay6e. Ko min njidi dey, nyemmbiton ronoo6e ko Laamdo aadii hokkude dum'en saabe goondinal mu66en e munyal mu66en.

Haala amaanaaji Laamdo celludi

¹³ Ko Laamdo wadanannoo Ibrahiima amaana duum, wo hoore muudum hunorii, sabo walaa fuu potudo e muudum manngu faa hunoroo dum. ¹⁴ O wi'i: «Mi hunake, mi wadan e maa barke, mi hebbinan yuwdi maa faa heewa!»* ¹⁵ Woodi, Ibrahiima munyi faa he6i ko Laamdo aadinoo hokkude dum duum. ¹⁶ Yim6e ina kunoroo burdo dum'en manngu, de hunayeere ndeen ina tabintina haala mu66en, ina itta jeddi gondi hakkunde mu66en diin fuu. ¹⁷ Nde Laamdo aadinoo dum ndeen, na yidi he6oo6e amaana oon paama faa laa6a anniya muudum waylitataako fey. Dum wadi de o beydi hunayeere e dow amaana makko oon. ¹⁸ Kulle didi de, dum woni hunayeere ndeen e amaana oon, mbaylitataako abada, sabo Laamdo fenataa. Ndelle, dum fuu na semmbindina berde meeden, enen doggir6e to Laamdo faa njogoden jikke mo kokkaden oon. ¹⁹ Jikke oon wo tonteere sellunde hoolniinde, tiigiinde yonkiiji meeden. Imo dowa en faa paltoden lefol paliingol† e nokku burdo fuu senaade to dow kammu toon. ²⁰ Iisaa artii en, naati toon saabe meeden. O laatanake en Almaami Mawdo faa abada hono Malkisedek.

7

Kabaaru almaami bi'eteedo Malkisedek

¹ Malkisedek oon laatakeno kaananke ngalluure wi'eteende Salaam. Wo o almaami mo Laamdo Toowdo subii. Kanko hawroynoo e Ibrahiima wakkati wartannoo wolde nde jaalinoo kaanankoo6e, o barkini dum.* ² Ibrahiima hokki mo sappo6erde e huunde fuu ko he6oynoo e wolde ndeen. Maanaa inde Malkisedek woni: «kaananke ponnditiido». Katin du wo o kaananke Salaam. Dum na fiirta «kaananke jam». ³ Binndi diin cifaaki baabiiko naa inniiko naa maamiraabe makko fey. Di kaalaay haala rimeede makko naa maayde makko. Imo wa'i hono Bii Laamdo oon: o heddoto wo o almaami faa abada.

⁴ Ndaaree no teddeengal Malkisedek foti mawnude, sabo fay Ibrahiima maami en oon hokkii mo sappo6erde ko he6unoo e wolde ndeen fuu. ⁵ Katin du, almaami'en yuuru6e e Lewi† been njamiraa e ley sariya nanngude sappo6erde e Israa'iila'en fuu, fay si taweede kam'en du wo yuuru6e e Ibrahiima. ⁶ Ammaa fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi Lewi, ja6ii sappo6erde jawdi Ibrahiima, de barkini dum, kam ke6udo amaanaaji Laamdo oon. ⁷ Sikke fuu walaa, barkinoowo ina 6uri barkinteedo teddude. ⁸ Katin du, yuuru6e e Lewi, ja6oo6e sappo6erde been, na maaya. Ammaa Malkisedek wo buurdo hono no Binndi diin ceedorii noon. ⁹ Eden mbaawi fay wi'ude: ko Ibrahiima hokki sappo6erde duum, Lewi mo yuwdi muudum ja6ata sappo6erde oon, kam du hokkii nde. ¹⁰ Sabo fay si taweede Lewi oon rimaaka tafon, e 6anndu maammum Ibrahiima wonnoo nde Malkisedek jakkitinoo Ibrahiima ndeen.

* **6:14** Fudfoode 22.16-17. † **6:19** lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yim6e ngoni e to Laamdo heedi ley nokkuure 6urnde fuu senaade. * **7:1** Ndaaree Fudfoode 14.17-20.

† **7:5** Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna.

11 Laamdo hokkii Israa'iila'en Tawreeta, joyyini dūm dow almaamaaku Lewinkoo6e. Joonin le, si tawiino almaamaaku nguun hi66iino fu, ndeen garol almaami goddo hono Malkisedek mo yuuraay e Haaruuna, walaa nafaa. 12 Woodi du, si almaamaaku waylitake fu, tilay jamirooje du mbaylitoo. 13 Kulle deen ina kaala haala Joomiraado meeden. O jeyaaka e yuwdi Lewi. Wo e lenyol gonngol o jeyaa, ngol fay gooto mu6ben gollaay golle almaami hirsirde abada. 14 Sabo en fuu en anndii, Joomiraado men oon e lenyol Yahuuda yuuri, de Muusaa kaa haalaay e dow lenyol ngool nde haalnoo haala almaamaaku.

No Iisaa laatorii almaami nanndudo e Malkisedek

15 Kabaaru o beydan laa6ude du si almaami goddo bangudo oon nanndii e Malkisedek. 16 O laataaki almaami saabe yamiroore dow lenyol makko. Ko o laatorii almaami dey, wo saabe baawde gonde e nguurdam dam halkataake. 17 Sabo Binndi diin mbi'ii:
«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku Malkisedek.»

18 Ndelle yamiroore arandeere ndeen ittaama sabo walaa sembe, nafaay. 19 Si goonga, ley Tawreeta Muusaa oon fay gooto laataaki ki66udo. Joonin kaa en njowii jikke men e ko 6uri Tawreeta Muusaa oon. E jikke oon kebirten battaade Laamdo.

20 Katin du, Laamdo wadii hunayeere muudum. Lewinkoo6e been le, Laamdo hunanaaki dum'en. 21 Ammaa Iisaa laatorake almaami e dow hunayeere. Laamdo wi'i mo:
«Miin Joomiraado hunii,
waylitataa ko anniyii du, wi'i:
Wo a almaami faa abada.»[‡]

22 Hono nii Iisaa laatorii tolma S kokkoowo en hoolaare wondunde e amaana burdo woodde oon.

23 Ko jokkiti katin, almaami'en been ina keewnoo sabo maayde na hada 6e heddodaade e golle ma66e. 24 Ammaa Iisaa woni duumiido faa abada, almaamaaku muudum du walaa kaaddi. 25 Saabe duum, imo waawi hisinde battorii6e Laamdo saabe makko been kisindam ki66udam. Imo waawi hisinde 6e sabo imo wuuri faa abada, imo surana 6e to Laamdo.

26 Ndelle, Iisaa woni Almaami Mawdo mo kaajaden: wo o ceniido, o walaa feloore, laru* fuu walaa e makko. O senndaama e wadu6e hakke. Katin du, o toownaama dow huunde fuu to dow kammu. 27 O nanndaay e almaami'en maw6e wo66e. Been kaa, nyannde fuu sanaa 6e artoo 6e ngadana ko'e ma66e kirsamaari saabe hakkeeki ma66e. Caggal duum, 6e ngada saabe hakkeeki yim6e. Ammaa Iisaa hokkitirii hoore muudum laatoo kirsamaari, de nii ittiri hakkeeki yim6e nde wootere heyooore yim6e jamaanuui fuu. 28 Tawreeta Muusaa oon ina darra yim6e lokkaa6e faa laatoo Almaami'en Maw6e. Ammaa hunayeere nde Laamdo hunii caggal Tawreeta ndeen darnii Biddo ki66inaado faa abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana burdo woodde oon

1 E ley ko kaaleten duum, inan haala burka manngu: eden ngoodi Almaami Mawdo, oon woni joodiido gere nyaamo joodorgal Jom manngu dow kammu.

‡ 7:21 Jabuura 110.4. S 7:22 Tolma wo maande holloore hoolaare. * 7:26 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

² Imo golla golle makko e ley nokkuure seniinde. Dum woni hukum goongaajo mo Joomiraado darni, wanaa mo neddo darni.

³ Almaami fuu ina su6oraa faa yottina to Laamdo sadakaaji nyaamri e kirsamaaji. Dum le, tilay lisa laataantoodo en Almaami Mawdo oon du heba huunde faa yottina. ⁴ Sini to leydi ga o wonnoo fu, o laataako almaami, sabo dey, ina woodi almaami'en waddoo6e dokke kawrooje e Tawreeta Muusaa. ⁵ To almaami'en been ngollata toon na holla en ko woni dow kammu. Nokku ma66e oon wo sifa tan. Nde Muusaa 6adinoo darnude hukum seedaaku oon ndeen, Laamdo sappani mo, wi'i: «Tinnodaa, ngadiraa huunde fuu dow sifa mo kollumaami dow waamnde oon.» ⁶ Ammaa joonin, Almasiihu halfinaama gollal dewal burngal ngal ma66e ngaal woodde, sabo wo curanoowo yim6e ley amaana burdo woodde oon. Amaana oon waldaa e arandeejo oon, o yowaama dow haalaaji gondi e amaana burdi woodde. ⁷ Sini amaana arandeejo oon laatakeno ki66udo fu, walaa fuu ko dida6o nafata. ⁸ Ammaa Laamdo wo felu yim6e muudum, wi'i:

«Miin Joomiraado mido wi'a nyalaade ina ngara
de ngadammi amaana keso e yim6e Israa'iila e yim6e Yahuudiya.

⁹ O nanndataa e amaana mo ngadidinnoomi e maamiraabe ma66e
nde dowunoomi dum'en faa mi wurtina dum'en leydi Misira ndeen.
Ko kam6e e ko'e ma66e 6e mbonni amaana am duum,
miin du mi tottitake 6e.
Noon mbiimi, miin Joomiraado.»

¹⁰ Joomiraado wi'i:

«Inan amaana mo ngadidammi e Israa'iilankoo6e caggal balde deen:
Mi wattan jamirooje am e hakkillooji ma66e,
mi winnda de e berde ma66e,
mi laato Laamdo ma66e,
6e laato yim6e am.

¹¹ Katin walaa fuu ko neddo tindina gondo muudum,
maa sakiike mum faa wi'a dum: «Hey, anndu Joomiraado»,
sabo yim6e fuu anndan kam,
gilla lo'u6e faa e teddu6e.

¹² Sabo mi yaafoto lutti ma66e,
mi ittan hakkeji ma66e e hakkillo am fey.»[†]

¹³ Ko o haali kabaaru amaana keso oon duum, o hiiddini amaana arandeejo oon. Joonin kaa, ko naywi faa nyoofii duum 6adake lallineede.

9

Haala dewal ley amaana kiiddo oon

¹ Amaana arandeejo oon ina joginoo jamirooje kawjiide dewal Laamdo, kam e nokkuure dewal seniinde wonnde to leydi ga. ² Nokku oon wo hukum mo cuudi didi: arandeeru nduun wo suudu seniindu inndirtee. Doon joyyindirde fitilla e taabawal gondungal e buuru cakkaado ngonnoo. ³ Yeesooru nduun woni caggal lefol paliingol ngool. Innde mayru wo nokkuure burnde fuu senaade. ⁴ Ley mayru urirde wadiraande kanje e keesuwal amaana mooytiraangal kanje ngonnoo. Ley keesuwal ngaal ina woodi loongel kanje goodungel nyaamdu wi'eteendu «manna», kam e sawru Haaruuna wiliifinnoonda nduun e alluujje de amaana oon winndaa e mu66en deen. ⁵ To dow keesuwal toon na woodi nate maleykaa'en dido

* 8:5 Wurtagal 25.40. † 8:12 Yeremiya 31.31-34.

wi'ete6ee keruba'en, wo 6e maande teddeengal Laamdo. Bippeele ma66e ina kuuri nokku do yiyam daam rufetee faa hakkeeeji njaafee doon. Ammaa en mbaawaa sifaade kulle deen faa laa6a e wakkati o.

⁶ Noon kulle deen fuu moyyiniraa. Nyannde fuu almaami'en 6een ina naata, ina mburtoo to suudu arandeeru toon faa ngolla golle mu66en.

⁷ Ammaa ley suudu yeesooru nduun, Almaami Mawdo oon tan naatata e mayru hitaande fuu nde wootere. Katin du tilay o naadda e yiyam kirsamaaji faa o itta hakkeeeji makko, e hakkeeeji yim6e di andaano diin.

⁸ Inan ko Ruuhu Ceniido sappii e kulle deen: si suudu arandeeru na heddi fu, nokku burdo fuu senaare oon naatataake. ⁹ Dum fuu wo dum maande ko woni hannden: sadakaaji nyamri e kirsamaaji fuu mbaawaa laa6inde gadoowo dum'en faa tawa bernde mum felataa dum. ¹⁰ Dewal ngaal ina ha66aa e jamirooje haala nyaamdu e njaram e lootaade lootaali feere feere. Jamirooje deen fuu na ka66aa e banndu tan wanaa e bernde, ide njokkee faa nyannde Laamdo tabintini huunde heyre.

Haala sadaka ley amaana keso oon

¹¹ Ammaa joonin, Almasiihu 6angii, wo Almaami Mawdo gadando en moyyereji. O naatii e hukum burdo teddeede burdo hi66ude, mo junngo 6ii-Aadama darnaay, mo jeyaaka e adunaaru tagaandu ndu. ¹² O naatii ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen. O naaddaay e yiyam ndamkoy e nga'oy, wo e yiyam makko jaati o naaddi. Hono nii o rimdiniri en nde wootere faa abada. ¹³ E ley Tawreeta Muusaa, si yiyam damdi e ga'i e ndoondi nyale duppaange wiccaama e neddo tuundo fu, laa6inan joomum ley diina. ¹⁴ Ndelle walaa ko haali haala yiyam Almasiihu daam! E baawde Ruuhu duumiido oon, Almasiihu hokkii hoore muudum Laamdo no kirsamaari ndi walaa laru. Dum wadi de yiyam makko laa6inan miilooji berde meeden e gollleeji jaarooji en to maayde, faa ndewen Laamdo buurdo oon.

¹⁵ Saabe dum, o laatii curoowo hakkunde yim6e e Laamdo ley amaana keso oon, faa yim6e 6e Laamdo noddi 6een ke6a ndongu nduumiingu ngu Laamdo aadii hokkude nguun. Dum fuu dum wadii sabo goddo maayii, faa rimdina woofu6e e ley amaana arandeejo oon.

¹⁶ Kabaaru ndongu, na tilsi laamnee joomum maayii. ¹⁷ Tilay ndongu tabita caggal maayde, sabo ngu tabitataa sanaa tawa joomum maayii. ¹⁸ Dum wadi de fay amaana arandeejo oon tabitaay si wanaa yiyam rufaa. ¹⁹ Nde Muusaa hollitinnoo yim6e 6een jamirooje gonde e Tawreeta deen fuu ndeen, hooyi yiyam nga'oy e ndamkoy, jillunduri dam e ndiyam, de suuwiri toon lee6i baali bodeeeji e licce hisop, de wicci dewtere Tawreeta ndeen e yim6e 6een fuu. ²⁰ O wi'i: «Dum woni yiyam tabintinooram amaana mo Laamdo yamiri on njokkon oon.» ²¹ Hono noon katin, o wicciri yiyam e dow hukum ceniido oon, kam e gineeeji dewrudi Laamdo diin fuu. ²² Si goonga, ko buri heewude ley Tawreeta fu, wo yiyam laa6inta dum. Si wanaa yiyam rufaa fu, hakke yaafataake.

Haala kirsamaari ki66undi

²³ Kulle deen ngoni nate kollitooje kulle gonde dow kammu deen, ide kaajaa laa6inireede yiyam daabaaji. Ammaa kulle kammunkooje deen, kam'en kaa ina kaajaa sadakaaji burdi noon woodde. ²⁴ Sabo Almasiihu naataay e nokkuure dewal seniinde nde 6i66e-Aadama nyi6i, nanndunde

* 9:20 Wurtagol 24.8.

e goongaare wonnde dow kammu ndeen. Ammaa, to kammu toon pay o naati faa o heedana en joonin yeeso Laamdo. ²⁵ Almaami Mawdo na naata hitaande faa hitaande e ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen, na yaada e yiyam daaba. Ammaa Almasiihu naatiraay hono noon faa o ittana hoore makko sadaka kile keewde. ²⁶ Si tawiino noon fu, Almasiihu torreteno kile keewde gilla e fuddoode adunaaru faa joonin, ammaa dum laatoraaki noon. O 6angii nde wootere tan faa abada faro timmoode wakkatiiji, faa o itta hakkeegi yim6e saabe ko o hokkitiri hoore makko hono no kirsamaari ni. ²⁷ Cakitte 6ii-Aadama wo maayde nde wootere, caggal duum, saree. ²⁸ Hono noon, Almasiihu du hokkitiri hoore muudum hono no kirsamaari ni nde wootere faa ronndoo hakkeegi yim6e heew6e. O 6angan didaberde, de wanaa faa o ronndoo hakkeegi, ammaa wo faa o waddana yim6e doomu6e garol makko 6een kisindam.

10

¹ Tawreeta Muusaa oon wo sifa moyyereegi garooji diin, wanaa tagaadi majji pay. Jokku6e Tawreeta 6een na ndewra Laamdo kirsamaaji wakkatiiji fuu ley hitaande fuu. Ammaa Tawreeta oon waawaa hi66inde 6attori6e Laamdo kirsamaaji 6een. ² Si imo waawnoo hi66inde 6e, yottingol sadakaaji yoppeteno. Sabo dey, si rewo6e 6een laa6inaama nde wootere fu, berde ma66e pelataa 6e saabe hakkeegi katin. ³ De wanaa noon laotorii. Kirsamaaji hitaande faa hitaande diin miccintinan yim6e hakkeegi mu66en. ⁴ Sabo yiyam ga'i e damdi daam waawaa ittude hakkeegi fey.

⁵ Dum wadi, wakkati mo Almasiihu naati adunaaru oon, wi'i Laamdo: «Wanaa kirsamaaji muuyudaa, wanaa sadakaaji nyaamri muuyudaa, ammaa a wadanii kam 6anndu.

⁶ Sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakke du, mbelataa ma.»

⁷ Ndeen, o wi'i:

«Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maada, aan Laamdo, no winndiraa ley dewtere Tawreeta dow am ni.»*

⁸ O wi'i tafon: «A yidaa sadakaaji kirsaadi, a yidaa sadakaaji nyaamri kam e sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakkeegi. Di mbelataa ma.» O wi'ii dum fay si sadakaaji diin ina kokkiree hono no Tawreeta yamiri ni.

⁹ Caggal duum, o wi'i: «Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maa.» Noon Laamdo ittiri sadakaaji arandeeji diin de tabintini sadaka keso oon. ¹⁰ Ko Iisaa Almasiihu wadi muuyde Laamdo duum, laa6inii en e hakkeegi. Sabo dey, o hokkii 6anndu makko laatanoo en sadaka, o hokkii ndu nde wootere faa abada.

¹¹ No gollal sadaka aranal ngaal worri, almaami fuu wo daraniido golle muudum nyannde fuu, ina yottina sadakaaji diin wakkati fuu, ammaa di mbaawaa ittude hakkeegi. ¹² Ammaa Almasiihu hokkirii hoore muudum wo sadaka ittoowo hakkeegi nde wootere faa abada. Caggal duum, o joodii gere nyaamo Laamdo. ¹³ Doon o doomata faa Laamdo wada o yaa6a way6e mo. ¹⁴ Ndelle, ko o laatii kirsamaari duum, o hi66inii yim6e 6e hakkeegi mu66en laa6intee 6een faa abada.

¹⁵ Ruuhu Ceniido du na seedanoo en dum. Sabo o wi'ii tafon:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Inan amaana mo ngadidammi e ma66e e ley balde garooje:

* 10:7 Jabuura 40.7-9.

Mi wattan jamirooje am e 6erde ma66e,
mi winnda de e hakkillooji ma66e.»

17 O jokkintini katin, o wi'i:

«Mi ittan hakkillo am e hakkeoji ma66e e bonandaaji ma66e fey.»†

18 Woodi ndelle, do hakkeoji njaafaa fu, sadaka ittoowo hakkeoji walaa katin.

No Laamdo badortee

19 Saabe duum sakiraa6e, yiyam Iisaa ndufaadam daam hokkii en laawol naatude e nokkuure burnde fuu senaade ndeen e 6erde baaltiide. 20 O udditanii en laawol kesol buurngol, naatirteengol lefol paliingol ngool, kangol woni 6anndu makko nduun. 21 Eden njogii Almaami mawdo ardinaado suudu Laamdo nduun. 22 Ndelle, battitoroden Laamdo 6erde goongaa6e e goondinal ngal sikkitiraaka. Sabo 6erde meeden laamnaama, pelataa en dow ko boni, 6alli meeden du lootiraama ndiyam laabudam. 23 Tiigoden jikke mo kaaleten haala muudum faa wooda, sabo Laamdo wo koolniido, wadan ko aadii. 24 Ndaaren hakkunde meeden no poodundurten njinngu e golleeji lobbi. 25 Taa celen hawritinde no wo66e ngadata ni. Ammaa sanaa cembunduren 6erde, sakko ko nji'oton nyalaande Joomiraado ndeen ina badoo warude.

26 Sabo si goonga, si eden kensoo eden ngada hakkeoji caggal ko annduden goonga faa laabi fu, sadaka ittoowo hakkeoji heddaaki katin. 27 Ko heddi dey, doomugol kul6iniingol nyannde kiite, kam e yiite mannge nyaamoowe yeddu6e Laamdo ngeen. 28 Si neddo salake Tawreeta Muusaa oon fu, waraama e dow seedaaku yim6e dido naa tato, yurmataake. 29 Ndelle miilee, sabo ina haani neddo jukkee jukkungo burngo noon manngu si yaa6irii Bii Laamdo yawaara, huyfinii yiyam amaana cenum dam daam, mbonkake Ruuhu gaddoowo moyyere oon. 30 Sabo eden anndi Laamdo wi'i:

«Wo miin jeyi njomnitaari, wo miin yo6oyta.»

O wi'i katin:

«Joomiraado saroto yim6e muudum.»‡

31 Hey, saamude e juude Laamdo buurdo oon ina hul6inii!

32 Miccitee nyalaade moodon arane deen, caggal nde Laamdo yaynunoo hakkillooji moodon. On ndurwii ley torraaji keewdi e munyal. 33 Wakkatiiji odon kuyfiniree jennoo6e e toonya yeeso yim6e, wakkatiiji odon nja6a wondude e wo66e wadaa6e noon. 34 Si goonga du, on cunodake e uddaabe ley kasu, woodi on nja6ii teeteede ko njogidon duum fuu. On nja6irii dum seyo, sabo on anndii odon njogii ko 6uri duum fuu wondude, ko tabitata faa abada.

35 Ndelle, taa njoppee hoolaare mon, sabo inde jogii mbarjaari mawndi.

36 Wo munyal kaandudon. Ndeen si on ngadii muuyde Laamdo fu, on ke6an ko aadanii on. 37 Sabo ina winndaa:

«Si wadii seeda fu,

kaandoo warude oon waran, o hanndataako.»

Laamdo wi'i:

38 «Ponnditaniido kam wuurdan goondinal,§

ammaa si yeccitake,

6ernde am yardataako dum.»

39 Enen kaa, en njeyaaka e yeccotoo6e de kalkee 6een. Be njeyaden e mu66en dey, goondin6e faa yonkii mu66en ndannee 6een.

† 10:17 Yeremiya 31.33-34.

‡ 10:30 Fillitagol Tawreeta 32.35-36.

§ 10:38 Habakuk 2.3-4.

11

Haala goondinal

¹ Goondinal wo tannyorde heʃan ko yowi jikke e muudum, wo tannyorde ko yi'aay duum ina woodi. ² Saabe maggal, Laamdo jaʃiri maamiraabe meeden.

³ Saabe goondinal, paamirden Laamdo tagirii adunaaru ndu e ko woni e kammu fuu e konngol muudum. Ko yi'etee, fuu tagiraama e ko yi'ataake.

⁴ Saabe goondinal, Haabiila ittiranii Laamdo sadaka burdo mo Kayiinu oon. Goondinal wadi de Laamdo hiisorii mo o ponnditiido nde jaʃannoo mo sadakaaji makko. Katin, fay ko o maayi duum, imo heddi waajaade en faa joojin saabe goondinal makko.

⁵ Saabe goondinal, Henok yeentiraa dow kammu, meedaay maayde fey. Fay gooto yi'aay mo katin sabo Laamdo yeentirii mo. Si goonga du, Binndi ceedanake mo, mbi'i illa o yeentinaaka, imo weli Laamdo. ⁶ Si neddo walaa goondinal, waawaa welude Laamdo. Sabo gardo to Laamdo fuu, tilay goondina imo woodi, goondina o barjoto filotoo6e mo been.

⁷ Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana faa danna koreeji muudum. O dowtanii Laamdo cappando mo ko warata, ko yi'aaka tafon duum. Noon o sarorii adunaaru ndu fuu. Laamdo du hiisorii mo o ponnditiido saabe goondinal makko ngaal.

⁸ Saabe goondinal, Ibrahiima nootorii noddaango Laamdo, yehi to leydi ndi Laamdo aadanii dum heʃan. De o dilli tawi le o anndaa fuu to o fonndii. ⁹ Saabe goondinal, o joodii hono janano e leydi ndi o aadanaa ndiin. Isiyaaka e Yaakuuba du njoododake e makko e ley hukumuuji. Kam'en du ngoni heʃidoo6e e makko amaana gooto oon. ¹⁰ Ibrahiima wadii dum sabo na hedino ngalluure yowiinde dow jyyinirde duumiinde nde Laamdo diidi de nyibi ndeen.

¹¹ Saabe goondinal, Ibrahiima hokkiraa heʃude yuwdi, fay si taweede o naywiino, jom suudu makko Saaratu du wo dimaro-no. O heʃii yuwdi ndiin sabo o hoolake Laamdo yottinan aadi muudum. ¹² Ndelle neddo gooto nayeejo faa ʃadii maayde heʃi yuwdi potundi e koode kammu heewude. Hono njaareendi maayo du, ndi limataako.

¹³ Yim6e been fuu maaydii e goondinal muʃ6en tawi ko Laamdo aadanii dum'en duum tabitaay tafon. Ammaa 6e kaynake dum to woddi, de 6e kuyani dum. Be cemtaay wi'ude wo 6e ho66e du, wo 6e weer6e e adunaaru ndu. ¹⁴ Ko 6e kaaldi noon duum, hollii faa laa6i i6e pilanoo ko'e ma66e leydi ndi 6e njeyi. ¹⁵ Katin du si hakkillooji ma66e ina ngonnoo e leydi ndi 6e njaltunoo ndiin, i6e mbaawnoo yeccaade toon. ¹⁶ Kaa si goonga, i6e poodanoo leydi 6urndi woodde, dum woni ngonndi dow kammu ndiin. Saabe duum, Laamdo semtiraay noddireede Laamdo ma66e, moyyananii 6e ngalluure.

¹⁷ Saabe goondinal, nde Laamdo ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, jaʃiri hokkude Isiyaaka faa laato kirsamaari. Si goonga, o segilanake hokkude ʃiyiiko korsudo oon hono sadaka, fay si Laamdo na aadanii mo lenyol keewngol. ¹⁸ O wadii dum fay ko Laamdo wi'i mo: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ¹⁹ Ibrahiima ina jogorii Laamdo ina waawi ummintinde ʃiyum Isiyaaka e maayde. Saabe hoolaare ndeen, o wartiranaa ʃiyiiko hono wo ummitiido e maayde.

²⁰ Saabe goondinal, Isiyaaka barkiniri Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini 6e duum tabitan jaango.

* 11:18 Fuddoode 21.12.

²¹ Saabe goondinal, nde Yaakuuba 6adinoo maayde ndeen, barkiniri 6i66e Yuusufi dido 6een gooto gooto. O tuugii sawru makko, imo teddina Laamdo.

²² Saabe goondinal, nde Yuusufi 6adinoo maayde du, sapporii wurtagol 6i66e Israa'illa leydi Misira. E ley majjum, o tindinii 6e 6e kooya yi'e makko.

²³ Saabe goondinal, saaraabe Muusaa cuudiri dum lebbi tati caggal rimeede muudum. 'Be nji'ii o cukalel lobbil, de 6e cuusii salaade yamiroore kaananke ndeen.

²⁴ Saabe goondinal, nde Muusaa mawnunoo ndeen, salii inndireede taan Fira'awna 6ii 6iyum debbo. ²⁵ O subake wondude e yim6e Laamdo 6een e ley torraaji mu66en diina weltoraade wakkatiyel seeda ley hakke. ²⁶ Imo hisirii huufineede saabe Almasihu 6uri woodde diina jawdi Misira ndiin, sabo hakkillo makko na woni dow mbarjaari ngaroori ndiin.

²⁷ Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O siini yahude hono imo yi'a Laamdo mo yi'ataake oon ni. ²⁸ Saabe goondinal, o wadi iidi Faltagol. O yamiri yiyam wujee e dammbude cuudi taa maleyka baroowo oon meema 6i66e Israa'iilankoo6e artii6e rimeede 6een.

²⁹ Saabe goondinal, Israa'iilankoo6e peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow leydi njoorndi. Ammaa Misirankoo6e tefunoo6e feyyitirde noon 6een fuu njoolake.

³⁰ Saabe goondinal, lalgaaje mawde deenude Yeriko deen caamiri ko Israa'iilankoo6e ngadi balde jeddi ina piiltoo de duum.

³¹ Saabe goondinal, Rahabu debbo woykuuru oon† dadiri halkideede e luttu6e Laamdo 6een, sabo o jab6ake Israa'iilankoo6e horoo6e leydi makko 6een e dow jam.

³² Dume mbi'ammi katin? Wakkati o heyataa kam faa mi haala kabaaru Gideyon e Barak e Samson e Yefta e Daawda e Samuwiila, kam e annabaabe heddi6e. ³³ Yim6e 6een fuu, wo goondinal wadi 6e njaalii kaanankoo6e, 6e laamorii fonnditaare, 6e ke6i ko Laamdo aadii duum. Kangal wadi de 6e mu66i kunnudude dawaadi ladde, ³⁴ 6e nyifi giiteeli ul'ultooji, 6e ndadi e mbelndi kaafaahi. 'Be tampii de 6e ke6i semmbe. 'Be laatii suusu6e ley wolde, 6e ndiiwi konuuji gardi to ma66e diin. ³⁵ Saabe goondinal, rew6e wo66e ke6iri maay6e mu66en ummintinaa. De yim6e wo66e le, torraama faa maayi saabe goondinal ngaal. 'Be nja6aay heefordinde faa 6e ndannee, sabo i6e poodanoo iirtagol 6urngol woodde. ³⁶ Wo66e katin njalnora, piyaa dorri. Wo66e ngeyyaa, ngattaa ley kasu. ³⁷ Wo66e ma66e paddaa kaaye faa maayi. Wo66e tayiraa garjaaje. Wo66e mbardaa kaafaaje. I6e njiiloo i6e 6ornii guri be'i e baali, 6e talkaa6e, 6e torraa6e, 6e wadaa6e ko boni. ³⁸ Wo 6e yiilotoo6e ley laddeji e ley baamle, ley lohi e ley gayde. Yim6e 6een le, adunaaru ndu haandaano e mu66en.

³⁹ Yim6e 6een fuu, Laamdo jabii dum'en saabe goondinal mu66en. Dum fuu e taweede, 6e ke6aay ko Laamdo aadinoo duum. ⁴⁰ 'Be ke6aay dum sabo Laamdo anniyake hokkude en ko guri dum. O muuyaay 6e laatoo hi66u6e si wanaa 6e tawdee e meeden.

12

No dartaare Joomiraado hollirta njinngu muudum

¹ Ndelle enen, sini seede6e dow goondinal fotu6e nii heewude ina piili en, en njoppa donje teddude en fuu e hakke jii6udo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso dow munyal hono no dadundurteedo ni. ² Ngatten hakkillooji meeden

† 11:31 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

dow Iisaa. Kam omtani en laawol goondinal, kam tabintinta goondinal ngaal du. Kanko, saabe ko o yi'i seyo ina hedii mo duum, o munyii maayde dow leggal palaangal ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin, imo joodowii gere nyaamo joodorgal laamu Laamdo.

³ Dum le, miilodon mo, kanko munyando nganyaandi luttube. Miilodon mo faa taa on tampu, taa berde moodon njoppa hoolaare mu66en. ⁴ Odon caloo hakke odon kaba e muudum, ammaa on kabaaka faa yiiyam doggi tafon.

⁵ Yalla on njeggitii haala cemmbinooha ka Laamdo haaldi e moodon kaan, onon bi66e muudum naa? O wi'ii:

«Biyam, nde Joomiraado dartini ma fuu, taa yaw dum.

Taa bernde maa metta si o felii ma.

⁶ Sabo Joomiraado dartinan mo horsini,

fiyan mo nanngiri biyum fuu.»*

⁷ Munyee dartaare ndeen. Inde holla Laamdo nanngirii on bi66e muudum.

Bi66o moy woni mo bammum dartintaa dum? ⁸ Si on ngalaa ley dartaare nde bi66e been fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa bi66e goongalaa6e, on nganaa bi66e halal. ⁹ Woodi du, ko Baabiraa6e meeden adunaaru been ndartinannoo en duum, en teddinii 6e. Sakko Baaba meeden jom yonkiiji oon! Wanaa eden kaani ja6ande dum faa bura noon de mbuuren naa?

¹⁰ Baabiraa6e meeden ina ndartinannoo en no miilorii ina woodi faa booyti seeda tan. Ammaa Laamdo na dartina en faa kawten e muudum ley senaare muudum. Wo beydaari meeden dartinirta en. ¹¹ Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa. Naawalla tan woodi. Ammaa caggal duum, ingol waddana ja6ube dartineede been fonnditaare e jam.

¹² Ndelle tinnee, cemmbindinon juude moodon tampude deen e koppi mon di ngalaa semmbe diin. ¹³ Moyyinanee koyde mon laabi dartiidi, faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa ngal dada.

Sappagol taa neddo waasu moyyere Laamdo

¹⁴ Tinnee, pilodon wondude e yim6e fuu dow jam. Pilodon senaare, sabo si on ngalaa nde, on nji'ataa Joomiraado. ¹⁵ Kilnee taa fay gooto yecoo gada de hunngoo moyyere Laamdo ndeen. Kilnee taa neddo moodon laatoo hono dadol kaadungol. Sabo si yaltii fu, na raabira yim6e heew6e tooke muudum.

¹⁶ Kilnee taa fay gooto moodon laatoo jaahili naa mo walaa kulol Laamdo hono Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu muudum faa he6a ko nyaama nde wootere tan. ¹⁷ Odon anndi caggal duum, nde o yidunoo baabiiko barkina mo ndeen, o ja6aaka. O waawaay waylitinde ko o wadunoo duum fay si o filorii dum e bojji.

¹⁸ Onon, on ngaraay to huunde waawnde meemeede hono no yim6e Israa'iila ngardunoo to waamnde Sinayi. Been kaa ngarii to yiite nyanngunge e to cuddi tekkundi e nimre e henndu mawndu. ¹⁹ Be nanii fuufaango buututal e daande yuurunde dow kammu. Nanu6e daande ndeen been nyaagii taa beydane fay konngol gootol no poti hulude. ²⁰ Sabo dey, 6e kunngake waawtude ko Laamdo yamiri toon duum nde wi'unoo: «Ko meemi waamnde ndeen fuu, fay si wo daaba, wardee kaaye.» ²¹ Goonga du, ko 6e nji'ata duum ina hul6inii faa Muusaa e hoore muudum wi'i: «Mi hulii sanne faa mido diwna.»

²² Ammaa onon, on ngarii waamnde Siyona. On ngarii ngalluure Laamdo buurdo oon, dum woni Urusaliima gondo dow kammu, to maleyka'en ujunaaje ujunaaje kawriti ina mbeltodoo. ²³ On ngarii e kawrital bi66e

* 12:6 Banndi 3.11-12.

arandeeḑe 6e inde muḑḑen mbinndaa dow kammu 6een. On ngarii to Laamḑo carotoḑo yimḑe fuu oon, on ngarii e yonkiiji fonnditiibe laatiibe hiḑḑuḑe 6een. ²⁴ On ngarii to Iisaa curoowo hakkunde yimḑe e Laamḑo ley amaana keso oon. On ngarii to yiyam makko mbiccaadam, ngadduḑam kabaaru burḑo kabaaru yiyam Haabiila njuppiidam daam woodde.

²⁵ Ndelle tinnee taa calanodon Kaalḑoowo e moodon oon. Sabo salinoḑe cappando ḑum'en dow leydi ga 6een ndadaay, sakko enen si en calanake cappanoowo en gondo dow kammu oon. ²⁶ Arande, daande makko dimmbii leydi ndiin. Joonin kaa, o fodake ḑum ḑo, o wi'i: «Mi dimmban ndi katin. De wanaa leydi tan, ammaa kammu e leydi fuu.»[†] ²⁷ Ko o wi'i «kilol gonngol katin» ḑuum ina holla ko tagaa fuu dimmbete ittee, faa ko dimmbataako ḑuum heddoow kam tan. ²⁸ Ndelle wo laamu ngu dimmbataako keḑeten. Saabe ḑuum, njetten Laamḑo, ndewren mo no weldata mo tawee e leeyinkinaare e kulol. ²⁹ Sabo Laamḑo meeḑen na wa'i hono yiite halkoowe.

13

Haala waajuuji cakitiidi

¹ Kedḑodon e yidundurde, sabo on sakiraabe. ² Taa njeebee jippinde weerḑe, sabo wobḑe ngadii noon mbeerni maleyka'en tawi anndaa yalla wo kam'en. ³ Miccitee uddaaḑe hono wo on uddida e muḑḑen. Miccitee torraaḑe du hono wo on torrida e muḑḑen.

⁴ Yimḑe fuu teddina dewgal. Tilay aadi dewgal jogoree laaḑal. Sabo Laamḑo saroto fiḑooḑe wonḑe e dewgal e 6e ngalaa e dewgal fuu. ⁵ Cenndon ko'e mon e yidde buudi. Kennyitorodon ko njogidon, sabo Laamḑo wi'ii:

«Abada mi yoppataa ma, abada mi yebataako ma!»^{*}

⁶ Saabe majjum, eden mbaawi haalude ḑum ḑo dow hoolaare:
«Joomiraado woni balloowo kam,
mi hulataa.

Dume neḑḑo waawata waḑude kam?»[†]

⁷ Miccitee ardiibe on, haalanḑe on konngol Laamḑo 6een. Miilodon dow no 6e njoodorii e nguurndam maḑḑe faa 6e ngadi nafaa, nyemmbiton goondinal maḑḑe ngaal.

⁸ Iisaa Almasihu waylitataako: no worrunoo keenan ni, worri hannden, noon du worrata faa abada. ⁹ Taa njabee waajuuji feere di on mboowaa nanude mbosina hakkillooji mon. Ko buri woodde, sembe 6erde mon yuura e moyyere Laamḑo, wanaa e jamirooje dow nyaamdu. Jamirooje deen nafaay jokkuḑe ḑum'en.

¹⁰ Eden njogii hirsirde teddinirteende Laamḑo. Almaami'en golloḑe ley hukum ceniido 6een ngalaa laawol nyaamude ko woni dow mayre.

¹¹ Sabo ley Tawreeta Muusaa, Almaami Mawḑo na wadda yiyam kirsamaaji ley nokkuure burnde fuu senaade faa ḑam laatoo sadaka saabe hakkeoji. Ammaa teewuuji majji diin, wo yaasin hodorde toon mbuletee. ¹² Dum wadi de Iisaa du maayowi yaasin wuro faa senira yimḑe yiyam muudum. ¹³ Ndelle, njalten tawowen mo yaasin wuro toon, ndonndoden semteende nde yimḑe ndonndi mo ndeen! ¹⁴ Sabo to adunaaru ga en ngalaa ngalluure duumotoonde, ammaa eden piloo ngalluure waroore ndeen.

¹⁵ Ndelle, ko Iisaa rewrintini en e Laamḑo ḑuum, manen Laamḑo wakkati fuu. Manooore ndeen wo sadaka jettooje, wo toni di cemtiraa innude innde

[†] 12:26 Agay 2.6.   ^{*} 13:5 Fillitagol Tawreeta 31.6, Yosuwa 1.5   [†] 13:6 Jabuura 118.6.

muudum. ¹⁶ Ammaa taa njeebee wafude ko woodi. Peccon ko njogidon. Sabo sadakaaji diin ina mbela Laamdo.

¹⁷ Downtanon ardiiŋe on, njaŋanon dum'en, sabo iŋe kaybi yonkiiji mon. Be kaaltanowan Laamdo golle maŋŋe fuu. Accee ŋe ngollira gollleeji diin e seyo, wanaa e mettorgal. Sabo si ŋe ngadirii dum mettorgal fu, nafataa on.

¹⁸ Miden ŋaaroo on du'aare. Miden tannyori berde amin pelaay min. Si goonga, muuyde amin woni jaarude no woodiri e huunde fuu. ¹⁹ Midŋo ŋaaroo on sanne ndu'anodon kam, yalla Laamdo ina hokka kam laawol mi warta e moodon law.

Baynundural

²⁰ Laamdo jom jam, kam iirtini Joomiraado meeden Iisaa, duroowo baali mawdo oon, iirtinii mo saabe yiyam makko tabintinoojam amaana dumiiŋo oon. ²¹ Laamdo baawdo dum oon, hokku on ko woodi fuu, faa ngadon muuyde muudum. O wada e meeden ko welata mo saabe Iisaa Almasiihu. Teddeengal woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

²² Sakiraabe, midŋo nyaagoo on kettindoree waajuuji diin munyal, sabo ko mbinndanmi on do duum juutaa sanne.

²³ Midŋo anndina on sakiike meeden Timote yoppaama. Si o yaawii yottaade ga, mi wardan e makko to moodon, min nji'a on.

²⁴ Njowtee ardiiŋe on e seniiŋe been fuu. Sakiraabe yuuruŋe Itali been du ina njowta on.

²⁵ Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Yaakuuba

Jowtaango

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yaakuuba maccudo Laamdo, maccudo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Mido jowta on, onon laatii6e lenyi sappo e didi cankitiidi ley adunaaru.

Haala goondinal e hakkilantaaku

² Sakiraa6e am, nde tiidallaaji di kawtaa sii ngari ndaartindaade on fu, tiigoree dum fuu seyo manngo. ³ Sabo odon anndi si goondinal moodon ndaartindaama fu, dum riman munyal. ⁴ Ammaa, sanaa munyal mon yottoo faa laatodon hi6bu6e, sellu6e e goondinal 6e huunde fuu nyaakaay.

⁵ Ndelle, si gooto moodon hakkillo muudum nyakii fu, njaaro Laamdo, he6an. Sabo Laamdo wo kokkoowo yim6e fuu faa wooda, tawa feldaay joomum ko njaarii duum. ⁶ Ammaa sey joomum njaaroro goondinal tawee sikkittiraay, sabo cikkitiido ina nanndi e bempeyye de henndu hooyata, ina soggi yaade. ⁷ Taa neddo ga'udo hono nii miilo he6an fay huunde to Joomiraado. ⁸ Wo o neddo jom berde didi. O anndaa ko o jokkata: hannden to, jaango ga.

Haala talkaaku e danyal

⁹ Sakiike goondindo si tawii wo talkaajo fu, mantaroo ko Laamdo toowni dum. ¹⁰ Jom jawdi du, mantaroo ko Laamdo leeyini dum. Sabo jom'en jawdi paltorto hono pinndi ley ngesa. ¹¹ Si naange fudii, wulii fu, yoornan funngo ngoon. Pinndi ndiin saaman, njaari mayri fuu yuwa. Hono noon du jom jawdi oon daylirta, gollleeji di jokki fuu mbona.

Haala torraaji e jarribooje

¹² Barke woodanii neddo fuu munyudo ley tiidallaaji ndaartindotoodi dum. Sabo nde o ndaardaa o jarraado ndeen, o teddinirte kufune mo Laamdo aadii hokkude yidu6e dum, dum woni nguurndam nduumiidam. ¹³ Si neddo jarribaama, taa wi'a: «Laamdo jarribii kam.» Sabo fay gooto waawaa jarribaade Laamdo, woodi kam du, jarribataako fay gooto. ¹⁴ De ko woni dey, neddo ina jarribee si muuyde muudum bonde poodii dum, eytii dum. ¹⁵ Caggal duum, si muuyde bonde aawaama fu, ndiman hakke. De si hakke mawnii fu, riman maayde.

¹⁶ Sakiraa6e am horsu6e, taa accee mbosinedon. ¹⁷ Moyyere lobbere e dokkal ki66ungal fuu, to dow kammu yuurata, to Baabiwo tagudo annooraaji kammu, mo waylitataako. O nanndaa e dowkiiji baylitotoodi. ¹⁸ Saabe muuyde makko o wadiri en 6i66e makko, o rimtiniri en konngol makko goongawol faa laatoden arti6e e ko o tagi.

Haala nanude konngol Laamdo de jokka

¹⁹ Sakiraa6e am horsu6e, paamon: neddo fuu yaawa hettindaade, de taa yaawa haalude, taa yaawa tikkude. ²⁰ Sabo tikkere 6ii-Aadama gollataa ko fonnditii yeeso Laamdo. ²¹ Ndelle, njoppee huunde fuu ko tuuni e ko boni, nja6borodon konngol ngol Laamdo aawi e berde moodon ngool e leeyinkinaare. Ingol waawi hisinde yonkiiji moodon.

²² Woodi, taa kaadee e hettindanaade konngol ngool tan, ammaa ngadon ko ngol wi'i. Si wanaa noon, on kilii ko'e moodon. ²³ Sabo kettintoodo

konngol de jokkaay ko ngol wi'i, ina wa'i hono yeewoowo hoore muudum e daandorgal de yi'a no yeeso mum worri. ²⁴ Imo yeewa hoore makko, de si o dillii fu, wakkati gooto o yeggitan no o wa'i. ²⁵ Ammaa neddo fuu taykotoodo yamiroore hi66unde rimdinoore ndeen, si heddake e mayre fu, laatoto hono golliroowo konngol ngool, wanaa hono nanoowo tan de yeggita. Wo oon neddo barkintee e golle muudum.

²⁶ Neddo fuu jogoriido hoore muudum wo diinanke lobbo, si tawii dawran-taa demngal muudum fu, hiilii hoore mum. Neddo oon le, walaa fuu ko nafata e diina muudum. ²⁷ Diina laabuka ceniika yeeso Laamdo Baaba meeden kam woni: wallude rewbe talkaabe 6e goriraaabe mu66en maayi e aatiime'en ley 6illaare mu66en, e haybude hoore muudum e tuundi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeden

¹ Sakiraa6e am, onon goondin6e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu Jom teddeengal, taa burdinee 6i66e-Aadama. ² Si jom jawdi gattudo hootonnde kanje e kaddule lobbe naatii kawrital mon, de talkaajo borniido kaddule tuunde kam du naatii, noy ngadoton? ³ Si on teddinii 6orniido kaddule lobbe oon, on mbi'ii dum «Jooda, inan joonnde lobbere», de mbi'ufon talkaajo oon «Dara toon» naa «Jooda e leydi dakkol koyde am», ⁴ si on ngadirii noon fu, wanaa on cenndii hakkunde moodon naa? On laatake sarotoo6e 6e miilooji bondi. ⁵ Sakiraa6e am horsu6e, kettindee! Talkaabe adunaaru ndu 6een, wanaa Laamdo subake 6e faa 6e laatoo danyu6e goondinal, 6e naata e laamu Laamdo mo Laamdo aadii hokkude yidu6e dum naa? ⁶ De onon kaa, on kuyfinii talkaabe 6een. Wanaa joomiraabe jawdi 6een torrata on naa? Wanaa kam'en njaarata on yeeso sariya naa? ⁷ Wanaa kam'en mbonkotoo Iisaa mo njogidon innde muudum lobbere oon naa?

⁸ Goonga, on ngadii ko woodi si tawii on njokkii yamiroore laamu Laamdo mawnde no Binndi mbiiri nde mbi'unoo: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁹ Ammaa si on burdinii 6i66e-Aadama, on ngadii hakke. Yamiroore ndeen du na fela on ko mboofufon. ¹⁰ Goonga ni, si neddo jokkii jamirooje fuu, de woofi gootel majje tan, luttii jamirooje deen fuu. ¹¹ Sabo Laamdo biido «Taa jeenu», kam wi'i katin «Taa wadu war-hoore.» Si a wadaay jeenu, de a wadii war-hoore, a laatake boofudo jamirooje deen. ¹² Ndelle, kaaldon, ngolliron hono no yim6e sardete6e yamiroore rimdinoore kaani wadu6e ni. ¹³ Sabo si goonga, nde Laamdo sarotoo fuu, yurmataako neddo mo hollaay wo66e yurmeende. De jom yurmeende kaa, walaa fuu ko huldata sariya.

¹⁴ Sakiraa6e am, si goddo wi'ii ina jogii goondinal de golle makko hollaay o goondinii fu, dume dum nafata? Goondinal ngaal waawaa hisinde mo. ¹⁵ Si tawii ada jogii sakiike gorko naa debbo de wo koldo naa wo jolbudo, ¹⁶ si gooto moodon wi'ii dum: «Yahu e jam! Laamdo holtine, nyaamne faa kaaraa,» tawee o hokkaay dum ko haajaa duum, dume dum nafata? ¹⁷ Goondinal e hoore muudum du wo noon worri: si ngal walaa gollleeji kollooji ngal fu, ngal waatii.

¹⁸ De si goddo wi'ii ma: «Aan, wo a jom goondinal, miin, mi jom golle», ndeen, mi jaaboto joomum, mi wi'a: «Hollam goondinal maa tawee waldaa e gollleeji lobbi si ada waawi. Miin du mi hollirte golle am wo mi goondindo.»

* 2:8 Lewinkoo6e 19.18.

¹⁹ Ada goondini Laamdo wo gooto naa? Gasii! De fay ginnaaji ina ngoondini dum de na ndiwna kulol! ²⁰ Aan pamdu do hakkillo! Ada haajaa holleede no goondinal ngal waldaa e golle fuu nafataa faa'e. ²¹ A miccitaaki no maami en Ibrahiima ndaardiraa wo ponnditiido saabe golle muudum, nde yowunoo 6iyum Isiyaaka e hirsirde ndeen naa? ²² A yi'ii goondinal Ibrahiima e golle muudum fuu ina hawri. Woodi du, golle makko hi66ini goondinal makko. ²³ Honoo noon Binndi diin tabitiri nde mbi'unoo: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido»,† faa o noddiraa gidoo Laamdo. ²⁴ Ndelle on nji'ii, wo e golle neddo ndaardetee wo ponnditiido, wanaa e goondinal muudum tan. ²⁵ Honoo noon Rahabu, debbo woykuuru oon‡ du. O ndaardaa wo o ponnditiido saabe gollleeji di o gollunoo, nde o jakkitiinoo nulaabe been, de o walli dum'en njaltiri laawol gonngol de ndadi. ²⁶ Goonga ni, honoo no banndu ndu walaa yonki maayiri noon, goondinal ngal walaa golle du waatiri.

3

Haala dawrande demngal muudum

¹ Sakiraa6e am, taa heewe6e e moodon piloo laataade janninoo6e. Sabo odon anndi minen janninoo6e, sariya boofi amin buran sariya heddi6e fuu naawude. ² En fuu eden mboofa e laabi keewdi. Si tawii ina woodi mo woofataa e ley haala muudum, oon laatii neddo ki66udo, baawdo dawrande banndu muudum fuu. ³ Si en ngadii labaale e kunndude pucci faa di dowtanoo en fu, en ndawranan balli majji fuu. ⁴ Ndaaree kabaaru laanaaji maayo du. Fay si idi mawni sanne, woodi keni nyannugdi ina kooya di fu, wo ooncirgel pamarel tan onyata di, dorbotoodo oon ina waawi jaarude di do muuyi fuu. ⁵ Noon demngal du worri. Wo tergal pamaral e banndu neddo, de ingal mantaroo kulle mawde. Ndaaree! Doccel yiite, no foti famdude ni, ina waawi wulude ladde mawnde fuu.

⁶ Demngal du wo yiite. Ingal tummbii hakkunde banndu, ingal heewi bonanda, ingal tuunina banndu fuu. Ingal hu66iree yiite jahannama, ingal wula nguurndam meeden fuu. ⁷ Bi66e-Aadama ina mbaawi dawrande sii daabaaji fuu. Be ndawranii kulle ladde e pooli, faa e kulle ladooje e ko woni ley ndiyam fuu. ⁸ Ammaa demngal, fay gooto waawaa dawrande dum. Demngal dawrantaako, wo ngal baasi bondo. Ingal heewi tooke barooje. ⁹ Kangaal njettirten Joomiraado Baaba meeden, kangaal du kudirten yim6e tagaabe dow alhaali Laamdo. ¹⁰ Hunnduko wooto yaltinta jettooje e kuddi fuu. Sakiraa6e am, dum haanaa worrude noon. ¹¹ Yalla ildude wootere ina waawi wurtinde ndiyam mbeldam e kaadadam fuu naa? ¹² Sakiraa6e: yalla yibbi ina waawi rimude 6i66e jaytun naa? Yalla cabiichi ina waawi rimude yibbi naa? Waawaa. Noon du ildude haafunde waawaa yaltinde ndiyam mbeldam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamdo

¹³ Si jom hakkillo e paamal ina woni hakkunde moodon fu, hollira dum joonnde saahiinde e gollleeji gafiraadi heese e hakkilantaaku. ¹⁴ Kaa si tawii kiram kaadam naa yidde hoorem tan woni e berde moodon, taa mantorodon on jom'en hakkillo. Dum woni yeddude goonga. ¹⁵ Hakkillo ngo yuuraay to Laamdo. Wo ley adunaaru do e muuyde yonki e to Seydaani ngo yuuri. ¹⁶ Sabo do kiram mbondam e yidde hoorem tan ngoni fu, doon jii6aare

† 2:23 Fuddoode 15.6. ‡ 2:25 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

e siyijji bonanda fuu tawetee. ¹⁷ Ammaa hakkillo yuurungo to Laamdo, arande fuu, wo ngo laabungo. Woodi du, ingo wadda jam. Ingo heewi heese, ingo heewi newaare, ingo heewi yurmeende, ingo rima ko woodi. Ngo burdintaa yimbe. Naafikaaku walaa e maggo. ¹⁸ Wadoobe jam ina aawa jam, de wo fonnditaare laatantoo be tayri.

4

No yidugol adunaaru laatorii wanyugol Laamdo

¹ Toy bolwole e kalalaaji gondi ley moodon diin yuuri? Wanaa e muuyde moodon bonde kabooje e ley berde moodon di yuuri naa? ² Si on muuyii huunde de on kebaay, dum saabii odon ngada war-hoore. Odon kaasidoo de on kebaata muuyde moodon, dum saabii odon ndukida odon kaaba. On kebaay, sabo on nyaagaaki Laamdo. ³ Odon njaaroo de mbaason hebude, sabo anniyaaaji moodon wo bondi. Odon piloo hebude muuyde yonki moodon tan. ⁴ Onon jeenoobe! Yalla on anndaa yidude adunaaru wo wanyude Laamdo naa? Ndelle, anniyiido laataade gidoo adunaaru fuu, wadii hoore muudum ganyo Laamdo. ⁵ Taa miilee Binndi diin wo bolum kaalata nde mbi'unoo: «Laamdo ina hirana ruuhu mo wadi e meeden on sanne.» ⁶ Ammaa, Laamdo ina beydana en moyyere burnde mawnude katin. Duum wadi de Binndi diin ina mbi'a:

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe,
de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁷ Ndelle, njabane Laamdo. Calanodon Ibiliisa, ndeen dillan to moodon law. ⁸ Battee Laamdo, ndeen kam du badoto on. Onon luttube, laabinee juude mon. Onon wadube berde didi, laabinee berde mon! ⁹ Mettinee berde mon, cunee, mboyye. Ngadon jaleede moodon bojji, weltaare moodon du laatoo cunu. ¹⁰ Leeyinkinee yeeso Joomiraado, ndeen toownan on.

¹¹ Sakiraa6e, taa fay gooto moodon mbuyka bannum. Neddo fuu mbuykudo bannum naa sarii dum, mbuykii jamirooje Laamdo deen, sarake jamirooje deen. Si a sarake jamirooje du, a downtantaako de, a wadii hoore maa carotoodo. ¹² Gooto tan woni kokkoowo jamirooje, gooto woni Carotoodo: kam tan waawi hisinde e halkude. Aan, wo a moy faa carodaa gondo maa?

No neddo haaniri wakkilde Laamdo

¹³ Joonin kettindee, onon wi'oo6e: «Hannden naa jaango, min njahan ngalluure maaniire e maaniire, min ngada toon hitaande miden lumoo, min keba tino.» ¹⁴ Si goonga, on anndaa ko laatotoo jaango. Dume woni ngurndam moodon? Wo dum cuurki banguki wakkatiyel gootel tan de majji. ¹⁵ Inan ko kaannodon wi'ude: «Si Joomiraado muuyii, min mbuuran, min ngolla huunde maani e huunde maani.» ¹⁶ De joonin, odon mawninkinoo, odon mantoo. Mantoraade hono nii fuu ina boni. ¹⁷ Ndelle, si neddo faamii ko woodi ko haani wadeede, de wadaay dum fu, wadii hakke.

5

Haala joomiraabe jawdi bonbe golle

¹ Joonin kettindee onon joomiraabe jawdi, mboyye, ngadon wullaango saabe mettallaaji kewtotoodi on. ² Jawdi moodon nyolii, kaddule moodon mooyii. ³ Kanje moodon e cardi moodon fuunii. Puundi ndiin laatantoo

* 4:6 Banndi 3.34.

on seedaaku bonanda moodon, nyaama terde moodon hono no yiite ni. On ndesanii ko'e moodon jawdi ley balde cakitotoode. ⁴ On calake yo'ude golloobe gese moodon njobdi mu'ben. Inan, kettindee bullaali ma'bbe! Joomiraado jom baawde fuu oon nanii bullaali tayoo'be gese mon been. ⁵ On mbuurdii e muuyooji moodon, on mbeltake ley adunaaru ndu. On paynii balli moodon hono kulle, faa nyannde kirsetee. ⁶ On carake fonnditiibe de mbardon dum'en. Fay si kambe kaa, be nganaa yeddoobe on.

No munyal nafirta

⁷ Woodi, sakiraa'be, munyee faa Joomiraado wara. Miilee dow demoowo, no hedortoo faa leydi hokka dum tayri korsundi. Imo munya faa o heba yuwoonde arandeere e sakitotoonde. ⁸ Onon du munyee. Cemmbindinee berde mon, sabo gartol Joomiraado badake. ⁹ Sakiraa'be, taa pelunduree, faa ndadon sariya. Micctee, Carotoodo oon ina badii sanne, imo darii e dammbugal! ¹⁰ Sakiraa'be, micctee annabaa'be haaldunoobe e innde Joomiraado been. Munyal ma'bbe ley torra ina laatanii on alhaali, faa onon du munyiron noon. ¹¹ Eden mbi'a barke woodanii tinnii'be been. On nanii haala tinnaare Ayuuba, woodi du on nji'ii e ley dum fuu no Joomiraado fodoranii mo cakitte lobbe, sabo Joomiraado wo keewdo yurmeende, jom hinney.

¹² Ammaa aranel fuu, sakiraa'be am, taa kunee: wanaa hunoraade kammu,* wanaa hunoraade leydi, wanaa huunde wonnde. Ammaa wi'ude «Ayyo» naa «A'aa» tan ina heya, taa caamon ley sariya Laamdo.

Haala nyaaraade Laamdo dow goondinal

¹³ Yalla won torriido e moodon naa? O wada du'aare. Yalla won ceyiido e moodon naa? O yettira Laamdo jimi. ¹⁴ Yalla won nyawdo e moodon naa? O nodda maw'be kawrital goondin'be, de be ndu'anoo mo, be ngatta nebbam dow hoore makko e innde Joomiraado. ¹⁵ Du'aare du'oraande e goondinal danna nyawdo oon, Joomiraado umminan dum. Si joomum wadiino hakke du, yaafete. ¹⁶ Ndelle, kaalton hakkeji moodon hakkunde moodon, ngadundurondu'aare, yalla odon cellinee. Du'aare neddo ponnditiido ina jogii baawde wadude kulle mawde. ¹⁷ Annabi Iliyaasa wo neddo hono meeden. O wadirii du'aare e tinnaare taa kammu toba. De yuwoonde tobaay e leydi faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. ¹⁸ Caggal duum, o wadi du'aare katin yuwoonde toba. De Laamdo jippini yuwoonde, leydi du fudini ko tayetee.

¹⁹ Sakiraa'be am, si gooto moodon wosake laawol goonga, de goddo wartirii dum fu, ²⁰ paamon gartirido mo e laawol oon hisinan yonki makko e maayde, mooytan hakkeji makko keewdi.

* 5:12 Hunoraade kammu woni hunoraade Laamdo.

Bataaki Piyeer arandeehi

¹ Miin Piyeer nulaado Iisaa Almasiihu winndi bataan ki do yaade to moodon, onon be Laamdo subii, laatii6e janan6e e ley adunaaru ndu, sankitiibe e leyde Ponta e Galaatiya e Kapadokiya e Aasiya e Bitiniya. ² Laamdo Baaba meeden subake on, anniyake laatodon yim6e muudum toon. Ruuhu muudum ina golla e moodon faa laatodon seniibe, faa dwtanodon Iisaa Almasiihu, laamniredon yiyam muudum mbiccaadam e moodon.

Laamdo beydan on moyyere e jam.

Haala jikke nguurdam nduumiidam

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Dow yurmeende makko mawnde o hokki en rimteede kesum saabe ummitagol Iisaa Almasiihu e hakkunde maay6e, faa ke6en jikke celludo. ⁴ Saabe jikke oon eden kedii ndongu ngu Laamdo resani en dow kammu. Ndongu nguun mbonataa, tuunataa, buytataako. ⁵ Baawde Laamdo na reeniir on saabe goondinal moodon faa hisina on. O segilake 6anginde kisindam daam e wakkati cakitte adunaaru ndu.

⁶ Ley majjum odon keewi seyo, fay si tilsii berde mon metta joonin ley wakkati seeda saabe torraaji feere feere. ⁷ Torraaji diin kollata goondinal moodon na selli. Hono no kanje taaynirtee e yiite faa ndaaree yalla wo dimo, onon du hono noon ndaartinortodon. Goondinal moodon du ina 6uri kanje sabo kanje heddataako. Caggal odon munyi torra, on njettete, on ke6an darja e teddeengal nyannde Iisaa Almasiihu 6angi. ⁸ On nji'aay dum de odon njidi dum. On nji'ataa mo joonin, ammaa odon ngoondinii mo. Dum hebbini on seyo manngo faltiingo haaleede. ⁹ Odon ceyorii noon sabo on ke6an ko kedidon ley goondinal, dum woni kisindam yonkiiji moodon.

¹⁰ Annabaa6e pilake faamude kabaaru kisindam dam, 6e yamtindii dow majjam faa woodi. Be cappake moyyere nde Laamdo fodii hokkude on ndeen. ¹¹ Ruuhu Almasiihu gondo e ma66e oon anndinii 6e torraaji kew-totoodi Almasiihu e teddeengal jokkitoowal ngaal gilla wakkati majjum waraay. Annabaa6e 6een pilake faamude moy warata e ndey dum wadata. ¹² Ammaa Ruuhu oon hollii 6e ko 6e mbaajotoo duum wanaa ko'e ma66e 6e mbaajantonoo, wo onon 6e mbaajantoo. Joonin du, waajotoo6e Kabaaru Lobbo njottinii on kabaaru oon dow baawde Ruuhu Ceniido yuurudo dow kammu. Fay maleyka'en ina njidi faamude kabaaru oon sanne.

Haala joonnde seniinde

¹³ Saabe majjum, pindinon hakkillooji mon faa cegilanodon golle, nangitodon! Njowon jikke moodon fuu dow moyyere nde Laamdo hokkoyta on nyannde Iisaa Almasiihu 6angowi ndeen. ¹⁴ Laatodon 6i66e dwtaniibe Laamdo, taa njeceee e muuyde yonki de ngonnodon e muudum arande deen. Ndeen, on anndaano goonga. ¹⁵ Joonin kaa, laatee seniibe e huunde fuu ko ngadoton, hono no Laamdo noddudo on oon senorii ni. ¹⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laatee seniibe, sabo miin du wo mi ceniido.»*

¹⁷ Odon noddira Laamdo Baaba moodon. Kanko woni carortoodo mono fuu e golle muudum, o 6urdintaa yim6e. Ndelle kulee mo ley ko ngadoton fuu, faa do mbeerka moodon haadi e adunaaru. ¹⁸ Odon anndi on ka66itaama

* 1:16 Lewinkoo6e 11.44-45, 19.2.

e nguurndam mon ɓolam ɗam tawrudon baabiraaɓe moodon. Cootti-taari ndimɗindi on ndiin wanaa huunde timmoore hono cardi naa kanje. ¹⁹ Almasiihu wo laatiido jawgel kiɓɓungel, ngel walaa malal. Oon soottitiri on yiyyam muudum tedduɗam. ²⁰ Laamɗo suɓake Almasiihu gilla joyyinaay adunaaru, ammaa e cakitte jamaanuujii ɗiin Laamɗo ɓanginii mo saabe moodon. ²¹ Wo saabe makko ngoondinirdon Laamɗo. Laamɗo ummintinii mo e maayde de hokki mo teddeengal. Ndelle goondinal mon e jikke mon fuu ina njowii e Laamɗo.

²² Dowtaare moodon goonga laamnii berɗe moodon heɓa njidon sakiraaɓe mon goondinɓe, tawee naafikaaku fuu walaa. Ndelle njidunduree njinngu manngu dow berɗe laaɓuɗe. ²³ Laamɗo wadi aawdi e moodon de ndimɗadon kesum. Aawdi ndiin wanaa timmoori, ndi timmataa abada. Kayri woni konngol Laamɗo buurngol, duumiingol ngool. ²⁴ Sabo,

«Bii-Aadama wo huɗo,
dawla muudum du wo pinndi.

Huɗo yooran, pinndi du solan,
²⁵ ammaa konngol Joomiraado ngool
duumoto faa abada.»†

Konngol ngool woni Kabaaru Lobbo mo mbaajadon oon.

2

¹ Saabe majjum, njoppon ko boni fuu: jamba e naafikaaku e haasidaaku* e nyooore fuu. ² No cukaloy keccoy muuyirta kosam endi inniraaɓe muɓɓen ni, hono noon onon du haani muuyiron konngol Laamɗo laaɓungol ngool, faa mawnon ley kisindam mon saabe maggol. ³ Sabo Binndi ɗiin mbi'ii: «on meedii hinney Joomiraado.»†

Haala hayre wuurnde e haala yimɓe seniibe

⁴ Ngaree to Joomiraado. Kanko woni hayre wuurnde nde yimɓe calii. Ammaa Laamɗo suɓake hayre nde, ina horsini nde. ⁵ Onon du oɗon nga'i hono no kaaye buurɗe nyiɓirteede suudu seniindu ni. Wo on almaami'en seniibe, waddanoobe Laamɗo sadakaaji teddinooji ɗum. Laamɗo na jabira ɗi saabe Iisaa Almasiihu. ⁶ Sabo Binndi ɗiin mbi'ii:

«Mi yowan hayre joyyinirde ley Siyona,
hayre subaande, horsunde.

Katin du goondindo nde fuu
sentintaake abada.»‡

⁷ Onon goondinɓe, hayre ndeen ina horsi e moodon. Ammaa ɓe ngoondinaay ɓeen, Binndi ɗiin mbi'ii ɓe:

«Hayre nde nyiɓooɓe ɓeen calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.§

⁸ Hayre ndeen na ferga yimɓe,
na saabanoo ɗum'en boɓɓaade.»*

Iɓe pergoo e mayre sabo ɓe calake rewude konngol ngool. Wo noon ɓe podoranaa.

⁹ De onon kaa, wo on lenyol cuɓaangol, wo on almaami'en gollanoobe Kaananke oon, wo on lenyol ceniingol, wo on yimɓe ɓe Laamɗo suɓanii hoore muudum. O suɓake on faa kaalon kabaaru moyyuki makko, kanko

† 1:25 Esaaya 40.6-8. * 2:1 Maanaa haasidaaku ɗo wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa godɗo heɓa. † 2:3 Jabuura 34.9. ‡ 2:6 Esaaya 28.16. § 2:7 Jabuura 118.22.

* 2:8 Esaaya 8.14.

noddudo on yuuwde e nimre warude e annoora makko kaayniido oon!
 10 Arande on nganaano yimbe Laamdo, de joonin wo on yimbe muudum. On kebaayo yurmeende makko, joonin kaa on kebi.

Haala dwtanaade hoorebe

11 Sakiraafe am horsube, wo on ho6be, yimbe jananbe ley adunaaru ndu. Saabe majjum, mido waajoo on, mbododon muuyde yonki, sabo wakkati fuu ide piloo halkude yonkiiji moodon. 12 Ngadee needi hakkunde yimbe 6e ngoondinaay been. Si on ngadii noon fu, fay si 6e peldi on ko boni, 6e nji'an gollleeji moodon lobbi, de 6e teddina Laamdo nyannde 6angani 6e.

13 Nja6anee kaanankoo6e 6een fuu saabe Joomiraa6o, gilla e kaananke gurdo toowde, 14 faa e hoore6e nelaa6e muudum. Sabo kaananke nelii 6e faa jukkoo wadoo6e ko boni, de yetta wadoo6e ko woodi. 15 Sabo ko woni muuyde Laamdo dey, mu6biron kundude fuuy6e majju6e e gollleeji moodon lobbi. 16 On ndimdinaama, ammaa kaybee taa ndimaaku moodon saabanoo on gollude ko boni. Ngorron on maccu6e Laamdo ni. 17 Teddinee yimbe fuu, njidee sakiraa6e goondin6e 6een, kulee Laamdo, teddinee kaananke mawdo oon.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

18 Maccu6e, dwtanee joomiraa6e moodon, teddinon dum'en, wanaa joomiraa6e moodon lobbu6e newiife 6een tan, ammaa fay oonyiife 6een du. 19 Sabo neddo mo toonyaaki, si torraama de munyiri saabe miilaade Laamdo fu, wadii ko woodi. 20 Si tawii a toonyiido de munyudaa piide fu, teddeengal fuu walaa e majjum. Ammaa si on ngollii ko woodi de munyudon torraaji saabe duum fu, Laamdo ina yidi dum. 21 Dum Laamdo noddiri on, sabo Almasiihu torriraama saabe moodon. O hollii on laawol faa njokkon koyde makko. 22 Abada o luttaay, abada hunnduko makko du wurtinaay fewre. 23 Nde 6e njennunoo mo ndeen, o yennitaaki 6e. Nde 6e torrunoo mo ndeen, o yomnitaaki 6e e haala. O hedorake 6e Laamdo carortoodo laa6al oon. 24 Almasiihu e hoore muudum ronndorake hakkeeki meeden e 6anndu muudum dow leggal palaangal, faa maayanen hakkeeki, mbuuranen fonnditaare. On ndannaama saabe barme makko. 25 Arande, wo on baali majjudi, joonin kaa on ngartii to Duroowo kayboowo yonkiiji moodon.

3

Haala mboodirka hakkunde goriiyo e deekiyo

1 Hono noon onon rew6e du, dwtanee goriraa6e moodon. Ndeen si wo66e ma66e nganaa jokku6e konngol Laamdo fu, golle mon ina waawi waylitinde 6e, tawee fay haala wadaay. 2 Be nji'an no ngorrudon e laa6al e yaage. 3 Taa nyaayo moodon laatoo nyaayo yi'eteengo: moorli, sodaade e fornaade kaddule nardude. 4 Tinnee e sodagol cuudiingol faa berde mon codoroo jam e heese, dum woni sodagol ngol timmataa. Ngool woni sodagol korsungol to Laamdo. 5 Arande, wo noon rew6e seniife nyaayirannoo, yowu6e jikke mu66en e Laamdo 6een. Be nja6anii goriraa6e ma66e, 6 hono no Saaratu dwtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira dum joomum ni. Si on ngollii ko woodi de on accaay fay huunde hul6ina on fu, on laatake 6i66e makko, kanko Saaratu.

7 Onon wor6e du, ko ngondoton e deekiraa6e mon fu, paamon debbo fotaa e gorko semmbe. Teddinee 6e sabo onon e ma66e fuu on kawtu moyyere,

dum woni nguurndam ngoongalajam. Ngadiron noon, taa fay huunde hada du'aawuuji mon njaabeede.

Haala torreede saabe laawol lobbol

⁸ Ko jokkiti dey, on fuu laatee hakkillo wooto, moyyunduron, njidunduron njinngu sakiraagu, njurmunduree, leeyinkinodon. ⁹ Taa njomnitodon ko boni, taa njennitee jennudo on. Ammaa mbarkinon joomum, sabo wo duum Laamdo noddiri on, faa hokka on barke. ¹⁰ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Jidudo heddoraade nguurndam lobbam
e nyalaade belde fuu,
nanngita demngal muudum e ko boni,
nannga hunduko muudum e pene,

¹¹ wodfoo ko boni, wada ko moyyi,
filoo jam de tinnoo e majjam.

¹² Sabo Joomiraado ina ndaara fonnditiibe,
ina hettindoo du'aawuuji muuben,
de na salanoo wadoobe ko boni been.»*

¹³ Dum le, moy wadata on ko boni si on tinnake e ko woodi? ¹⁴ Ammaa si tawii on torraama saabe fonnditaare fu, barke na woodani on. Taa kulee yimbe been, taa hakkillooji moodon mbemboo. ¹⁵ Teddinee Almasiihu e berde moodon: wo o ceniido, wo o Joomiraado meeden. Wakkati fuu, tawa ofon cegilanii jaabaade neddo fuu yamudo on sabaabu jikke mo ngondon e muudum oon. ¹⁶ Njaaborodon be heese e yaage, tawee walaa fuu ko berde moodon peldata on. Ndeen yimbe buykooobe golleeji moodon lobbi saabe Almasiihu been cemtan dow majjum.

¹⁷ Torreede e ley golleeji lobbi, si tawii wo dum muuyde Laamdo, Guri torreede e ley golleeji bondi. ¹⁸ Sabo Iisaa Almasiihu e hoore muudum maayii saabe hakkeji yimbe jamaanuui fuu nde wootere faa abada. Ponnditiido oon maayanii be ponnditaaki been, faa o yaara en to Laamdo. Fodde banndu, wo o baraado, de o ummitiido e Ruuhu. ¹⁹ Wo e baawde Ruuhu oon du Iisaa yaari waajowii yonkiiji uddaadi ley kasu. ²⁰ Yonkiiji diin luttii Laamdo e jamaanu Nuuu. Tawi Laamdo munyanii di sanne, nde Nuuhu sehannoo laana muudum mawka kaan ndeen. Yimbe seeda naati de kisi e ndiyam daam, njeetato tan. ²¹ Dum fuu dum wadii faa dum holla lootagal batisima gilla waraay. E ley maggal on kisii saabe ummitagal Iisaa Almasiihu. Lootagal batisima ngaal wanaa ittude tuundi banndu, ammaa wo amaana mo neddo nanngidi e Laamdo e bernde laabunde. ²² O yeentowii dow kammu, imo joodii gere nyaamo Laamdo. Imo laamii maleyka'en e kaanankoobe e jogiibe baawde fuu.

4

Haala nguurndam kesam

¹ Almasiihu yarii torra ley banndu muudum. Ndelle onon du kooyon anniya hono no makko ni, cegilanodon torra. Sabo si neddo torraama ley banndu fu, seedii e hakkeji. ² Ndeen selan jokkude muuyde terde, de jokka muuyde Laamdo haddi nguurndam muudum fuu. ³ Nguurndam moodon paltiidad daam heyii on, on ngadiino ko yimbe be anndaa Laamdo been njidi fuu. On mbuurdii e rafi semto e muuyde terde e sulagal e fijirde bonnde e yarngo bonngo e dewal tooruui nyiddiniingal. ⁴ Ko celudon tawdeede e maabe e ley golleeji cementiniidi cattudi duum haaynake be sanne, duum wadi

* 3:12 Jabuura 34.13-17.

de iŕe mbonkoo on. ⁵ Ammaa 6e ndaroyto yeeso Laamdo, cegilaniido saraade wuur6e e maay6e fuu oon. ⁶ Dum wadi de fay maay6e 6een kaalanaa Kabaaru Lobbo oon. Ndeen, fay si 6e caraa sariya maayde hono no yim6e fuu, 6e mbuuran ley ruuhu hono no Laamdo wuuri ni.

⁷ Timmoode huunde fuu 6adake. Ndelle, kakkilon, nanngitodon, faa keddon e du'aare. ⁸ Ko artii dum fuu, njidunduron sanne, sabo njinngu na sudda hakkeeki keewdi. ⁹ Mono fuu ja6a weeraneede tawee on n̄ormaaki dow majjum.

¹⁰ Mono e moodon fuu he6ii dokke feere feere. Ngolliron dokke deen faa nafon wo66e, hono no kawjotoodo lobbo, kalfinaado moyyere Laamdo heewnde sifa. ¹¹ Kaaloowo ley kawrital fuu, ina haani haalude haalaaji Laamdo. Golloowo fuu, ina haani gollirde sembe mo Laamdo hokki dum oon. Dum fuu wo faa Laamdo teddinee e ley huunde fuu, teddiniree saabe Iisaa Almasiihu. Wo teddeengal e baawde ngoodan Iisaa Almasiihu faa abada abadin! Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

¹² Sakiraabe am horsu6e, taa torra ndaartindotoodo on naawdo hono no yiite oon haaynoo on, hono wo dum huunde nde haanaa laataade. ¹³ Ammaa ceyee sabo ko kawton e Iisaa Almasiihu torraaji joonin duum, faa ceyodon sanne ley ilinaali nde teddeengal makko 6angi.

¹⁴ Si on kuyfinaama saabe innde Almasiihu, barke na woodani on. Sabo Ruuhu tedduo, dum woni Ruuhu Laamdo, ina woni dow moodon. ¹⁵ Taa fay gooto moodon torree saabe wadii war-hoore maa wujjii maa wadii ko boni maa naatii ko walanaa dum. ¹⁶ Ammaa si gooto moodon torraama saabe wo Almasiyankeejo fu,* taa semtira dum, njettee Laamdo saabe innde ndeen.

¹⁷ Joonin wakkati mo Laamdo fuddata saraade yim6e yottake. To yim6e rewo6e mo 6een o fuddirta. Si sariya oon fuddirii en enen, noy timmirta e dow 6e njokkaay Kabaaru Laamdo Lobbo 6een? ¹⁸ Binndi diin mbi'ii: «Si hisinde fonnditiibe tiidii,

dume hewtotoo yeddu6e Laamdo e luttu6e?»†

¹⁹ Ndelle si wo nii dum worri, neddo fuu torraado ley muuyde Laamdo halfina hoorem e Tagudo koolniido oon, heddo e wadude ko woodi.

5

Haala waaju yaade to maw6e

¹ Mido waajoo maw6e wondu6e e moodon 6een dum do, sabo miin du mi mawdo, mi seedakeno torraaji Iisaa Almasiihu, mi tawdete e teddeengal 6anginoyteengal ngaal du. ² Nduron coggal ngal Laamdo halfini on ngaal. Kaybon ngal. Taa ndurdon ngal tilay, ammaa ndurdon ngal yardaamuye no Laamdo yidiri ni. Taa ndurdon ngal faa ke6on kaalisi tan, ndurdon ngal e sembe 6erde mon. ³ Taa ndooldee coggal ngal Laamdo halfini on ngaal, ammaa ngadon alhaali lobbo e maggal faa ngal jokka. ⁴ Ndeen si Duroowo mawdo oon 6angowii, on ke6an kufune teddeengal mo bonataa abada.

⁵ Hono noon onon jokol6e, nja6ee yamiroore maw6e. On fuu, ngondon e leeyinkinaare hakkunde moodon, sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe,

de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

* **4:16** Almasiyankeejo ina firta jokkudo Almasiihu. † **4:18** Banndi 11.31. * **5:5** Banndi 3.34.

⁶ Ndelle, leey'inkinanee Laamdo jom semmbe oon, faa toowna on si wakkati cu6aado oon yottake. ⁷ Paddee ka66u-ko'uuji moodon diin fuu yeeso Laamdo, sabo imo hakkilani on.

⁸ Ndeentee, kakkilon! Sabo ganyo moodon Ibiliisa ina wada yaha-warta hono no laddeeru yobundu ni, ina filoo mo nyaama. ⁹ Kabdon e mayru, tinnodon e goondinal moodon, sabo odon anndi sakiraa6e moodon sankitii6e e adunaaru ndu 6een, kam'en du ina ngondi e torraaji diin.

¹⁰ Nde torra6on faa 6ooyti see6a fu, Laamdo jom hinney fuu, noddudo en faa ngonden e teddeengal muudum duumiingal ley kawtal Iisaa Almasiihu, kam hi66inta on. Kam darnata on, sellina 6erde mon, tabintina on. ¹¹ Wo baawde ngoodan mo faa abada! Aamiina.

Baynundural

¹² Silas mo tiigoriimi wo sakiike koolniido walli kam winndande on 6ataaki nda66i ki, faa mi sellina 6erde mon, mi hokka on tannyoral: kabaaru mo mbinnidumi oon wo hinney Laamdo goongaajo. Keddodee e majjum!

¹³ Kawrital goondin6e gonngal Baabiila, ngal Laamdo subii no suborii on ni, ingal jowta on. Marku 6iyam oon du ina jowta on. ¹⁴ Njowtundur on jowtaali gondudi e njjingu.

Jam wonda e moodon, onon hawtu6e e Iisaa Almasiihu 6een fuu.

Bataaki Piyeer dīdābi

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Simon Piyeer. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi nulaado muudum. Mido jowta on, onon hebu6e goondinal korsungal hono ngal amin ngaal saabe fonnditaare Iisaa Almasiihu, Laamdo meeden kisinoowo en oon. ² Laamdo hebbin on moyyere e jam e ley ko anndudon mo duum, e ko anndudon Joomiraado meeden Iisaa duum.

No goondin6e kaaniri wurdude e kulol Laamdo

³ E baawde Joomiraado kebirden huunde fuu ko kaajaden, faa mbuurden e kulol Laamdo. En kebirii dum saabe ko annduden Laamdo, noddirdo en teddeengal muudum e moyyuki muudum oon. ⁴ E ley teddeengal makko e moyyuki makko o hokkii en amaanaaji korsudi, mawdi sanne. O wadani on di faa ndadon bonanda kalkoowo mo muuyde bonde ndimi gondo e adunaaru ndu, de kawton e Laamdo alhaali. ⁵ Saabe duum, tinnodon faa wooda, beydon e dow goondinal moodon ngaal moyyuki, e dow moyyuki kiin anndal, ⁶ e dow anndal ngaal nanngitaare, e dow nanngitaare ndeen munyal, e dow munyal ngaal kulol Laamdo, ⁷ e dow kulol Laamdo ngool yidugol sakiraa6e, e dow yidugol sakiraa6e ngool, njinngu kuu6ungu. ⁸ Si sifaaji lobbi di ina ngoni e moodon, woodi na beydoo, di kadan on laataade waatu6e berde 6e nafataa e ley anndugol moodon Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Sabo neddo fuu mo sifaaji diin ngalaa e muudum wo bumdo naa pamdu6o jiide, sabo yeggiti Laamdo laa6iniii dum e hakkeji muudum paltiidi diin.

¹⁰ Ndelle sakiraa6e, onon kaa, tinnoree no mbaawrudon fuu e tabintinde noddaango ngo Laamdo noddi on to muudum ngon, e ko o subii on duum du. Sabo si on ngadii dum on pergataako abada! ¹¹ Hono nii Laamdo ja66ortoo on e teddeengal manngal de naaton laamu Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en nduumiingu.

¹² Ndelle, fay si tawi odon anndi kulle deen, odon keddii e goonga mo ke6udon oon, mi miccintinan on de wakkati fuu. ¹³ Mi yi'ii ina tilsii mi findina hakkillooji moodon faa miccitolon dum si mido heddi mido foofa. ¹⁴ Sabo mido anndi mi 6ooyataa e adunaaru katin, dow no Joomiraado men Iisaa Almasiihu holliri kam ni. ¹⁵ Ndelle mi wadan ko mbaawumi fuu, faa si mi dillii adunaaru fu, odon mbaawa miccitaade kulle deen wakkati fuu.

No haala annabaa6e dow Almasiihu tabitiri

¹⁶ Nde min anndinnoo on garol Joomiraado men Iisaa Almasiihu e baawde muudum ndeen, min njokkaay fillaaji nyeenyudi. Gite amin jaati min njiiri manggu makko! ¹⁷ Laamdo Baabiiwo hokkii mo teddeengal e darja. Wakkati oon daande Laamdo jom darja mawdo oon hewtii mo, de wi'i: «O wo Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.» ¹⁸ Daande ndeen yuuri dow kammu. Minen e ko'e amin, min nanii nde, sabo wakkati oon miden ngondi e makko dow waamde seniinde toon.

¹⁹ Dum fuu beydani min katin tannyorde ko annabaa6e 6een kaalnoo duum. Ndelle sanaa ngatton hakkillooji moodon e dow majjum, sabo haalaaji ma66e ina nga'i hono lampal jaynoawal ley nimre, faa pooyngol yayna, de hoodere fajiri jalba ley berde moodon.* ²⁰ Aranel fuu, paamon ko

* **1:19** Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley berde goondin6e dum. Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16.

winndaa ley dewte annabaaḅe ḅuum fuu yuuraay e ko'e muḅḅen. ²¹ Sabo fay nde wootere konngol annabaaḅe yuuraay e muuyḅe ḅii-Aadama, ammaa wo Ruuhu Ceniḅo waḅi de annabaaḅe ḅeen kaalti konngol yuurungol to Laamḅo ngool.

2

Haala annabaaḅe fewreeḅe e halkere muḅḅen (Yahuuda 4-13)

¹ No annabaaḅe fewreeḅe ngorrunoo e ley lenyol Israa'iila ngool ni, hono noon waajotooḅe fewreeḅe ngorroyta e ley moodon. Be cornan e ley moodon jannde fewreere halkoore. Be njeddān fay Joomii ḅe coodudo ḅe oon. Hono noon ḅe poodiranta ko'e maḅḅe halkere yaawunde. ² Heewḅe njokkan e rafi semto maḅḅe ngoon. Saabe maḅḅe laawol goonga ngool mbonkete. ³ Eelgal* maḅḅe waddanan ḅe haalde pene faa ḅe luumtoroo on. Ammaa jukkungo maḅḅe saraama ḅooyii, halkere maḅḅe ina doomi ḅe.

⁴ Miccitodon, Laamḅo accaay maleyka'en luttunooḅe ḅeen. Ko o waḅi dey, o geyyirii ḅe callali, o faḅḅi ḅe ley nimre jahannama faa nyannde darngal. ⁵ Miccitodon du, o accaay adunaaru arandeeru nduun. Ko o waḅi dey, o reeni Nuuhu baajotoodo fonnditaare oon e yimḅe njeddo woḅḅe, de o wayli ilam tuufaandu faa halki adunaaru yeddundu mo nduun. ⁶ Laamḅo sarii gure ḅiḅi Sodoma e Gomoorā. O halkirii ḅum'en yiite faa laatii ndoondi, faa de laatanoo yeddooḅe mo warooḅe fuu maande ko hewtata ḅum'en. ⁷ E ley majjum, o dānnii Luudu ponnditiido oon. Bernde muudum metti saabe golleeji bonḅe ḅeen cemtiniidi. ⁸ Wo o koḅudo hakkunde bonḅe ḅeen, o ponnditiido. Bernde makko laaḅunde ndeen ina metta nyalooma pindo fuu saabe golleeji maḅḅe bonḅi ḅi o yi'ata e ḅi o nanata.

⁹ Dum fuu ina holla Joomiraado ina waawi reenude dowtaniiḅe ḅum ḅeen e ndaartindooje, ina waawi katin resande oonyiḅe ḅeen jukkungo faa nyannde darngal, ¹⁰ sakko doggooḅe caggal muuyḅe terḅe tuunde, huyfinḅe hoorewaaku Joomiraado ḅeen.

Waajotooḅe fewreeḅe ḅeen cemtataa, ina mawnitoo, ḅe kulataa mbonkaade tedduḅe wonḅe dow kammu. ¹¹ Ammaa maleyka'en ina ḅuri ḅe semmbe e baawḅe, de fay e noon mbonkataako tedduḅe ḅeen faa kiitoo ḅum'en yeeso Joomiraado. ¹² De yimḅe ḅeen kaa, iḅe nanndi hono daabaaji ladde ḅi ngalaa hakkillo, jokkooji taguuji muḅḅen, dimiraadi faa nanḅḅe, mbaree. Iḅe mbonkoo ko ḅe anndaa. Laamḅo halkiran ḅe hono no daabaaji ladde ḅiin kalkirtee ni. ¹³ Be torrii woḅḅe, woodi kamḅe du ḅe ḅeḅan torra faa laatoo njobdi maḅḅe. Iḅe ceyoroo muuyḅe terḅe maḅḅe bonḅe fay ley nyalooma. Si ḅe njooddake e moodon e ley kawrital nyaamdu, iḅe ceyoroo jamba maḅḅe. Iḅe laatanii on gacce e laru†. ¹⁴ Be tampataa yeewude rewḅe woḅḅe, ḅe celataa waḅude junuuba. Mo goondinal muudum walaa semmbe fuu, ḅe nanngiran ḅum e eytooje. Berḅe maḅḅe wo boowḅe eelgal. Wo ḅe ḅiḅḅe huḅaaḅe. ¹⁵ Be celii laawol ponnditiingol ngool, ḅe majjii saabe ko ḅe njokki laawol Balaama‡ ḅii Bosora, jidudo yobeede faa waḅa ko boni. ¹⁶ Ammaa annabaajo oon felaama dow hakke muudum, sabo araawa mum haaldii e muudum e daande neddo de haḅi ḅum waḅude puuyndam.

* **2:3** Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa. † **2:13** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. ‡ **2:15** Balaama janngini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'iilankooḅe faa ḅe naata ley jeenu e dewal tooruji.

17 Waajotoo6e fewree6e been wo bulli di ngalaa ndiyam, wo 6e duule de henndu soggata, nimre burnde fuu ni66ude 6e ndesanaa. 18 I6e piloo jarribaade yimbe e dow haalaaji mawdi 6oli. I6e nawtoroo muuyde terde cemtiinide faa 6e eyta yaltu6e ko 6ooyaay hakkunde majju6e. 19 I6e aadanoo dum'en ndimaaku, tawee kam6e e ko'e ma66e, wo 6e maccu6e bonanda. Sabo mono fuu wo maccu6o ko jaalii dum. 20 Ina waawi taweede 6e ndadirii e tuundi adunaaru saabe annude Joomiraado meeden lisa Almasiihu kisinoowo en oon. Ammaa si 6e njeccake e mayri katin faa ndi jaalii 6e fu, cakitte ma66e buran arane ma66e bonde. 21 Si 6e anndaano laawol fonnditaare ngool faa'e fu, duum buri ko 6e anndi ngol faa woodi de 6e tottiti yamiroore seniinde nde 6e ke6unoo. 22 Ko hewti 6e duum laamnii banndol ngol: «Rawaandu nyaamtan tuure muudum.» Wi'aama katin: «Ngiroowu lootaangu talloto e loope.»

3

Haala gartol Joomiraado

1 Sakiraabe am horsu6e, gataaki ki woni dida6i ki mbinndanammi on. E ley didi diin fuu, mido filoo miccinde on kabaaru o, faa hakkillooji moodon beydoo miilaade ko laa6i. 2 Mido yidi miccinde on haalaaji di annabaabe seniibe kaalnoo arande, kam e yamiroore Joomiraado meeden kisinoowo en nde nulaabe mon njangini on. 3 Artee annude dum do: e balde cakitotoode deen, jalnortoo6e yimbe jokku6e muuyde terde mu6ben ngarowan. Be njalnorto on, 4 6e mbi'a: «Noy amaana gartol makko wo laatorii? Sabo gilla maamiraa6e men maayi faa joonin, huunde fuu ina worri e alhaali muudum hono no worrunoo gilla e fuddoode adunaaru ni.» 5 I6e anniyii yeggitinde Laamdo tagirii kammu e leydi fuu konngol muudum. Illa ko 6ooyi o tagirii leydi ndi ndiyam, ndi yaltii ley ndiyam. 6 Katin du, Laamdo halkirii adunaaru ndu ndiyam nde wadunoo ilam tuufaandu. 7 Wo e konngol makko ngool du, kammu e leydi do ngonden e muudum joonin ndesanaama yiite faa nyannde darngal. Wakkati oon yeddu6e Laamdo been kalkete.

8 Sakiraabe am horsu6e, taa njeggiton goonga gooto o: to Joomiraado, nyalooma gooto ina wa'i hono no duu6i ujunere ni, de duu6i ujunere du ina nga'ani mo hono no nyalooma gooto ni.* 9 Joomiraado hanndintaa tabintinde amaana muudum no yimbe wo66e miilortoo ni. Wo o munyando on tan, sabo o yidaa fay gooto halka. Ko o yidi dey, yim6e fuu ngarta to makko, tuuba. 10 Ammaa nyannde gartol Joomiraado ndeen juhan en hono no gujjo juhirta ni. Wakkati oon, kammu o timmiran sawtu mawdo. Kulle kammunkooje fuu kalkan ley yiite. Leydi ndi e gollleeji gondi e muudum fuu ganginte, caree.

11 Ndelle si tawii dum fuu hono noon dum halkirta, ina tilsi njokkon laawol ceniingol, mbuurdon e kulol Laamdo! 12 Ina tilsi laatodon hedii6e nyalaaende Laamdo ndeen, laatodon filotoo6e nde wara law! Nyannde ndeen, kammu hu66an halka, kulle kammunkooje fuu taayan ley yiite. 13 Ammaa eden kedii ko Laamdo aadii: kammu keso e leydi keyri do fonnditaare tawetee.†

14 Ndelle, sakiraabe am horsu6e, e ley ko kedidon kulle deen duum, tinnee faa Joomiraado tawa on e jam, tawa on ngalaa tuundi, on ngalaa laru. 15 Paamon munyal Joomiraado meeden ngaal ina hokka on laawol hebude kisindam. Noon sakiike meeden Pool korsudo oon winndirani on,

* 3:8 Jabuura 90.4. † 3:13 Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

no Laamdo hokkiri mo hakkilantaaku ni. ¹⁶ Ley ɓataakiiji makko diin fuu, imo winndira hono nii dow haala kaan. ɓataakiiji makko diin ina njogii haalaaji di maanaa muɓɓen tiidi faamude, di yimbe famɗuɓe jannde e ɓe ngalaa sembe ley goondinal mbaylitata maanaa muudum. Wo hono noon du ɓe ngadirta e nokkuuje godde ley Binndi diin. ɓe ngaddanan ko'e maɓɓe halkere.

¹⁷ Ammaa onon sakiraaɓe am horsuɓe, sabo on kumpitaama dum gilla joonin, ndeentee taa bonɓe ɓeen njaara on e majjere muɓɓen de ceedon e sembe mon ley goondinal. ¹⁸ Mawnon e anndude Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en, mawnon e moyyuki muudum. Teddeengal woodan mo gilla joonin faa abada! Aamiina.

Bataaki Yuhanna arandeehi

Haala Konngol kokkoowol yimbe nguurdam

¹ Miden mbinndana on e dow gondo gilla fuddoode oon. Min nanii haala makko, min njiirii mo gite amin, min taykake mo, min meemirii mo juude amin. Kanko woni Konngol kokkoowol nguurdam.* ² Nguurdam daam banginaama, min nji'ii dam, miden ceedoo haala majjam. Nguurdam nduumiidam ngondam do Baabiiwo dam min banginanaa, wo dam min kaalanta on haala muudum. ³ Ndelle, ko min nji'i e ko min nani duum min kaalanta on onon du, faa kawton e amin e ley kawtal Baabiiwo e Biyum Iisaa Almasiihu. ⁴ Dum min mbinndanta on, faa seyo meeden hi66a.

Haala wuurude ley annoora

⁵ Inan kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala muudum oon: Laamdo wo annoora, nimre fuu walaa e muudum. ⁶ Si en mbi'ii en kawtu e makko, de tawee e nimre ngonden, en penii, goonga walaa e golle meeden. ⁷ Ammaa si e annoora mbuurden hono no o worri e annoora kanko e hoore makko ni fu, ndeen eden ngoodi kawtal hakkunde meeden. Katin du yiyam Biiiko Iisaa na laabina en e hakkeji fuu.

⁸ Si en mbi'ii en ngalaa hakkeji, en kiilii ko'e meeden, en ngaldae e goonga. ⁹ Ammaa si en kaaltanii Laamdo hakkeji men, o yaafoto en, o laabina en e hakkeji fuu. Sabo kanko, wo o koolniido, ponnditiido. ¹⁰ Si en mbi'ii en ngadaay hakke, en ngadii Laamdo wo penoowo, konngol makko du naataay e meeden.

2

No Almasiihu laatorii ballo meeden

¹ Bikkoy am, mi winndanii on dum faa taa ngadon hakke. Ammaa si goddo wadii hakke, eden ngoodi curoowo to Baabiiwo, oon woni Iisaa Almasiihu ponnditiido oon. ² Kanko laatii kirsamaari ittoori hakkeji* meeden. Wanaa hakkeji meeden enen tan, de wo hakkeji yimbe adunaaru fuu.

Haala yidundurde

³ Ko hollata en eden anndi Laamdo dey, wo haybude jamirooje muudum. ⁴ Biido «mido anndi mo» tawa haybataa jamirooje makko, joomum wo penoowo, walaa e goonga. ⁵ Ammaa kaybudo konngol Laamdo ngool, njingu Laamdo ina hi66i e muudum jaati. Nii annditirten eden ngoni e makko. ⁶ Biido ina woni e makko, ina haani wuurda no Almasiihu wuurdunoo ni. ⁷ Sakiraa6e am horsu6e, ko ngonumi mido winndana on duum wanaa yamiroore heyre. Wo yamiroore 6ooynde nde ke6don gilla arande. Yamiroore 6ooynde ndeen woni konngol ngol nandon ngool.† ⁸ Dum e taweede fuu, yamiroore 6ooynde nde mbinndanammi on ndeen, wo nde heyre du. Goonga mayre ina 6anga e Almasiihu, ina 6anga e moodon, onon du. Sabo nimre ina timma, annoora goongaajo oon du ina yayna illa joonin. ⁹ Biido e annoora woni, tawi ina wanyi sakiike muudum fu, e nimre woni faa

* 1:1 Aayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18.

* 2:2 Haala kirsamaari kaan, e geresankooe ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yim6e e Laamdo du. † 2:7 Yamiroore ndeen wo yidundurde.

hannden. ¹⁰ Jiddo sakiike muudum e annoora woni, walaa ko fergata dum.

¹¹ Banyudo sakiike muudum e nimre woni, ina yaada e nimre. O anndaa to o yahata sabo nimre wumnii mo.

¹² Sukaabe, mido winndana on sabo hakkeji moodon njaaforaama saabe Almasiihu.

¹³ Baabiraabe, mido winndana on sabo odon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.

Jokolbe, mido winndana on sabo on njaalake Ibiliisa bondo oon.

¹⁴ Sukaabe, ko mbinndanammi on dey, sabo odon anndi Baabiiwo.

Baabiraabe, ko mbinndanammi on dey, sabo odon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.

Jokolbe, ko mbinndanammi on dey, sabo odon njogii semmbe, konngol Laamdo ngool ina woni e moodon, katin du on njaalake Bondo oon.

Haala reentaade e adunaaru

¹⁵ Taa njidee adunaaru ndu e ko woni e mayru fuu. Sabo jiddo adunaaru fu, njinggu Baabiiwo walaa e muudum. ¹⁶ Sabo ko woni e adunaaru wo muuyde terde e muuyde yitere e mantoraade dow jawdi. Dum fuu jeyaaka e Baabiiwo. Wo e adunaaru dum jeyaa. ¹⁷ Adunaaru e muuyooji muudum fuu na timma, ammaa gadoowo muuyde Laamdo duumoto faa abada.

Tindingo dow waybe Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, timmoode adunaaru ndu badake. On nanii ganyo-Almasiihu waran. Haya, joonin waybe-Almasiihu heewbe ngari. Dum anndirden timmoode ndeen. ¹⁹ Be njaltii hakkunde meeden, ammaa be njeyaakano e meeden. Sabo kambe, sini e meeden be njeyanoo, be ked-dototon e meeden. De dum na holla kambe be fuu be njeyaakano e meeden.

²⁰ Onon kaa, Ceniido hokkii on Ruuhu Laamdo paaminoowo on goonga, ndelle on fuu odon anndi goonga. ²¹ Mido winndana on wanaa saabe on anndaa goonga, ammaa wo saabe odon anndi goonga. Katin du odon anndi fewre fuu walaa e goonga. ²² Ndelle, moy woni penoowo? Jeddudo lisaawo Almasiihu, kam woni penoowo.† Jeddudo Baabiiwo e Bajjo oon fuu wo ganyo-Almasiihu. ²³ Sabo jeddudo Bajjo oon jeydaaka e Baabiiwo. De mo semtaay inndude Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabiiwo. ²⁴ Woodi onon le, tinnee e ko nandon gilla arande duum. Haala ka nandon gilla arande kaan, si ka woni e moodon fu, onon du on ngonan e Bajjo oon, on ngonan e Baabiiwo oon du. ²⁵ Woodi du, ko Almasiihu aadanii en duum wo ngurndam nduumiidam.

²⁶ Mi winndanii on dum dow yimbe majjinoobe on. ²⁷ De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e moodon, hewtaay ko njanggedon. Sabo Ruuhu oon jangginta on huunde fuu. Wo goonga o jangginta on, wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muudum oon jangginiri on ni.

²⁸ Joonin sukaabe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroden yeeso makko tawa eden ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko. ²⁹ Si

No laatoriden bibbe Laamdo

²⁸ Joonin sukaabe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroden yeeso makko tawa eden ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko. ²⁹ Si

²⁶ Mi winndanii on dum dow yimbe majjinoobe on. ²⁷ De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e moodon, hewtaay ko njanggedon. Sabo Ruuhu oon jangginta on huunde fuu. Wo goonga o jangginta on, wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muudum oon jangginiri on ni.

No laatoriden bibbe Laamdo

²⁸ Joonin sukaabe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroden yeeso makko tawa eden ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko. ²⁹ Si

† 2:22 Si neddo yeddii lisaawo Almasiihu, yeddii wo kaananke, yeddii wo kisinoowo du.

on anndii Almasiihu wo ponnditiido, tannyoree du golloowo ko fonnditii fuu wo 6inngel Laamdo.

3

¹ Ndaaree no Laamdo Baabiiwo foti yidirde en, faa noddirii en 6i66e muudum. Wo en 6i66e muudum jaati. Ko hadi adunaaru ndu anndude en dey, ndu anndaa Baabiiwo. ² Sakiraa6e am horsu6e, joonin wo en 6i66e Laamdo. Ko laatoytoden duum, 6anginaaka tafon. De eden anndi nde Almasiihu 6angowi fuu, en nanndan e muudum, sabo en nji'an mo kanko e hoore makko no o worri. ³ Dekudo jikke muudum dow makko fuu, laa6iniran hoore muudum no Almasiihu laa6iri ni.

⁴ Golludo ko boni fuu, luttii jamirooje Laamdo. Sabo gollude ko boni wo luttude jamirooje. ⁵ Odon anndi Almasiihu 6angirii faa itta hakkeeki. Kam kaa, hakkeeki ngalaa e muudum. ⁶ Gondoo e makko fuu, heddataako ley hakkeeki. Keddiido ley hakke fuu, yi'aay mo, anndaa mo.

⁷ Sukaabe am, taa fay gooto majjina on! Golloowo ko fonnditii wo ponnditiido, hono no Almasiihu worri wo ponnditiido ni. ⁸ Kaa luttoowo wo neddo Ibiliisa, sabo Ibiliisa wo luttoowo gilla e fuddoode. Saabe majjum Bii Laamdo oon wardi faa halka golle Ibiliisa. ⁹ Laatiido 6ii Laamdo fuu heddataako e luttude, sabo aawdi Laamdo ina woni e muudum. Joomum waawaa heddaade e luttude, sabo wo 6ii Laamdo. ¹⁰ Inan ko hollata 6i66e Laamdo e 6i66e Ibiliisa: mo gollataa ko fonnditii fuu, wanaa neddo Laamdo. Mo yidaa sakiraa6e muudum du, hono noon worri.

Haala njinngu

¹¹ Inan kabaaru mo nandon gilla arande oon: njidunduren. ¹² En kaanaa wa'uude hono Kayiinu jokkudo Ibiliisa bondoo, barudo minyum oon. Dume wadi de o wari dum? O wardii dum saabe gollleeji makko wo bondoo, de gollleeji minyiiko diin kaa wo lobbii. ¹³ Ndelle sakiraa6e, ko adunaaru ndu wanyi on duum, taa dum haaynoo on. ¹⁴ Ko njiduden sakiraa6e meeden duum hollii en en njaalake maayde, en naatii e nguurndam. Mo yidaa sakiike muudum fuu, heddaake wo maaydo. ¹⁵ Neddo fuu banyudo sakiike muudum na wada war-hoore. Odon anndi nguurndam nduumiidam walanaa gadoowo war-hoore.

¹⁶ Inan no anndirten ko woni njinngu: Almasiihu hokkitirii yonki muudum saabe meeden. Ndelle enen du, eden njeyi hokkitirde yonkiiji meeden saabe sakiraa6e men. ¹⁷ Si jogiido jawdi yi'ii sakiike muudum na 6illii de yurmaaki dum, noy njinngu Laamdo wawri wonirde e muudum? ¹⁸ Sukaabe am, taa njinngu meeden laato haala 6ola tan, ammaa njidiren golle e goonga. ¹⁹⁻²⁰ Nii anndirten wo e goonga ngonden. Nii du, si berde men pelii en fuu, en mbaaltinan de yeeso Laamdo, sabo Laamdo 6uri de manngu, kanko woni anndudo huunde fuu.

²¹ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, sini berde meeden pelaay en, en tawdete e hoolaare daraade yeeso Laamdo. ²² O hokkan en ko nyaagiden mo fuu, sabo en kaybii jamirooje makko, eden ngada ko weli mo. ²³ Yamiroore makko wo goondinde Iisaa Almasiihu Biyiiko oon, e yidundurde hono no o yamiri en ni. ²⁴ Kayboowo jamirooje Laamdo fuu, ina woni e Laamdo, Laamdo du ina woni e muudum. Ruuhu mo o hokki en oon, kam anndinta en imo woni e meeden.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

¹ Sakiraaɓe am horsuɓe, waajotooɓe wi'ooɓe Ruuhu Laamɗo ina woni e muɓɓen, taa ngoondinee dum'en fuu, ammaa koron ɓe yalla Ruuhu Laamɗo jaati woni e maɓɓe naa wanaa. Sabo annabaaɓe fewreeɓe heewɓe caakake e adunaaru ndu. ² Inan no paamirton Ruuhu Laamɗo ina woni e godɗo: jaɓuɗo Iisaa Almasiihu warii laatake nedɗo fuu, Ruuhu Laamɗo ina woni e muudum. ³ Ammaa jedduɗo Iisaa fuu, Ruuhu Laamɗo walaa e muudum. Wo e ganyo-Almasiihu yuuri. Ganyo mo nandon ina wara oon ina woni ley adunaaru gilla joonin. ⁴ Sukaɓe am, onon le, wo on yimɓe Laamɗo, on njaalake annabaaɓe fewreeɓe ɓeen. Sabo Ruuhu Laamɗo gondo e moodon oon ɓuri gondo e adunaaru oon semmbe. ⁵ Annabaaɓe fewreeɓe ɓeen wo adunankooɓe. Saabe majjum wo haalaaji adunaaru ɓe kaalata, adunaaru ndu ina hettindanoo ɓe. ⁶ Enen le, wo en yimɓe Laamɗo, annduɗo Laamɗo fuu hettinanto en. Mo wanaa nedɗo Laamɗo hettindantaako en. Nii cenndirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamɗo

⁷ Sakiraaɓe am horsuɓe, njidunduren, sabo njinngu e Laamɗo yuuri. Mo njinngu woni e muudum fuu wo ɓii Laamɗo, ina anndi Laamɗo. ⁸ Mo njinngu walaa e muudum oon anndaa Laamɗo, sabo Laamɗo wo njinngu. ⁹ Inan no Laamɗo ɓangirani en njinngu muudum: o nuli Biyiiko Bajjo ley adunaaru ndu faa ɓeiren nguurdam saabe muudum.

¹⁰ Wanaa ko njiduden Laamɗo ɗuum anndinta en njinngu. Ko anndinta en njinngu dey, wo ko Laamɗo yidi en. O nului Biyiiko faa hokkitira yonki muudum faa hakkeji meeden njaafee. ¹¹ Sakiraaɓe am horsuɓe, ko Laamɗo yidiri en nii ɗuum, enen du, eden njeyi yidundurde. ¹² Fay gooto yi'aay Laamɗo abada. Si en njidundurii fu, Laamɗo ina woni e meeden, katin du njinngu muudum hiɓɓii e meeden.

¹³ Noy paamirten eden ngoni e makko, kanko du imo woni e meeden? Wo ko o hokki en Ruuhu makko ɗuum paamirten. ¹⁴ Minen e ko'e amin, min nji'ii Bajjo oon, miden ceedoo Baabiiwo oon nuli mo faa o hisina adunaaru ndu. ¹⁵ Jaɓuɗo Iisaa wo ɓii Laamɗo fuu, Laamɗo wonan e muudum, kam du wonan e Laamɗo. ¹⁶ Enen du, eden anndi njinngu ngu Laamɗo yidi en, en koolake ngu. Laamɗo wo njinngu. Gondo ley njinngu fuu, e Laamɗo woni. Laamɗo du wonan e muudum. ¹⁷ No Almasiihu wa'i ni, hono noon enen du laatoriden ley adunaaru ndu. Nii woni no njinngu nguun hiɓɓiri e meeden, faa ndaroroden hoolaare nyannde darngal. ¹⁸ Kulol walaa ley njinngu. Ko woni dey, njinngu kiɓɓungu na itta kulol. Sabo kulol wo jukkungo doomi, katin du gondudo e kulol fuu, njinngu Laamɗo hiɓɓaay e muudum. ¹⁹ Enen le, eden njidunduri sabo kanko artii yidude en. ²⁰ Si godɗo wi'ii, «mido yidi Laamɗo» de tawi ina wanyi sakiike muudum fu, wo penoowo. Sabo mo yidaay sakiike muudum mo yi'ata, waawaa yidude Laamɗo mo yi'aay. ²¹ Jidɗo Laamɗo fuu yida sakiike muudum du. Yamiroore ndee ɗo wo Almasiihu hokki en dum.

5

Haala goondinde ɓii Laamɗo

¹ Goondindo Iisaa woni Almasiihu fuu laatake ɓii Laamɗo. Jidɗo saaraa fuu, yidan ɓiyum du. ² No anndirten eden njidi ɓiɓɓe Laamɗo dey, ko njiduden Laamɗo de njokuden jamirooje muudum ɗuum. ³ Sabo haybude jamirooje makko woni yidude mo. Jamirooje makko nganaa donngal, ⁴ sabo laatiido ɓii

Laamdo fuu jaaloto muuyde adunaaru. Wo goondinal meeden njaalortoden de.

⁵ Moy jaalotoo adunaaru? Walaa fuu jaalotoodo ndu si wanaa goondindo Iisaa woni Bii Laamdo. ⁶ Oon woni Iisaa Almasiihu gardudo e ndiyam e yiyam. Wanaa e ndiyam tan o wardi. O wardii e ndiyam e yiyam fuu. Wo Ruuhu seedotoo dum, sabo Ruuhu oon woni goonga. ⁷ Sabo kulle tati ina kolla Iisaa woni Almasiihu, ⁸ dum woni Ruuhu e ndiyam e yiyam. Seedaaku majje oo du wo gooto. ⁹ Eden njaaba seedaaku yimbe, ammaa seedaaku Laamdo furi semmbe. Sabo kangu woni ngu Laamdo seedanii Biyum oon. ¹⁰ Goondindo Bii Laamdo, hebii seedaaku nguun e ley bernde muudum. Mo goondinaay Laamdo wadii Laamdo wo penoowo, sabo jabaay seedaaku ngu Laamdo haali haala Biyum. ¹¹ Inan seedaaku nguun: Laamdo hokkii en nguurndam nduumiidam, nguurndam dam ina woni e Biyiiko oon. ¹² Jeydaado e Bii Laamdo fuu, hebii nguurndam dam. Mo jeydaaka e muudum du, hebaay dam.

Baynundural

¹³ Onon goondinbe Bii Laamdo been, mi winndanii on dum, faa tannyoron on kebii nguurndam nduumiidam. ¹⁴ Eden njogii hoolaare to makko: si en ndu'orake huunde haddi muuyde makko, o jaabanto en. ¹⁵ Eden anndi en kebii ko ndu'iden duum, sabo eden anndi imo jaabanoo en du'aawuuji meeden.

¹⁶ Ndelle, si won jiido sakiike muudum ina wada hakke mo waddantaa dum maayde, o nyaaganoo dum Laamdo, Laamdo du hokkan dum nguurndam. De na woodi hakke gaddoowo maayde. Mi wi'aay nyaagorodon saabe hakke oon. ¹⁷ Oonyaare fuu wo hakke, de wanaa hakke fuu waddata maayde.

¹⁸ Eden anndi laatiido Bii Laamdo fuu heddataako e hakkeeki, sabo Almasiihu Bii Laamdo oon ina hayba neddo oon, Bondo oon du meemataa mo.

¹⁹ Eden anndi wo en yimbe Laamdo, de adunaaru le fuu ina woni e maral Bondo oon.

²⁰ Eden anndi Bii Laamdo warii, hokkii en hakkillo ngo anndiren Deweeteedo goongaajo oon. Joonin eden njeyaa e goongaajo oon, sabo eden ngoni e Biyum Iisaa Almasiihu. Kanko woni Laamdo goongaajo oon, kanko woni nguurndam nduumiidam.

²¹ Bikkoy am, ndeenee ko'e moodon e downtanteebe wo66e.

Bataaki Yuhanna dīdabi

¹ Miin mawdo kawrital goondin6e winndi 6ataaki ki yaade to debbo mo Laamdo su6ii.* Mido jowte, aan e 6i66e maa fuu, onon 6e njidirmi goonga. Wanaa miin tan yidi on, wo anndu6e goonga 6een fuu ina njidi on ² saabe goonga gondo ley meeden, duumotoodo e meeden faa abada oon. ³ Laamdo Baaba men e Iisaa Almasiihu Biyum oon, njurmoto en, kokkan en moyyere e jam faa mbuurden e majjum ley goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

⁴ Mi seyake sanne ko tawumi 6i66e maa wo66e ina njokka goonga, no Baabiiwo yamiri en ni. ⁵ Joonin, debbo teddu6o, mido ɲaare, njidunduren. Mi winndantaa ma dum hono wo dum yamiroore heyre, wo dum yamiroore nde ke6uden gilla fuddoode. ⁶ Ko woni njinngu dey, jokkude jamirooje Laamdo. On nanii yamiroore nde gilla fuddoode. Odon kaani jokkude nde no nanirdon ni.

⁷ Sabo majjinoobe heew6e caakake e adunaaru ndu. Be nja6aay Iisaa Almasiihu warii laatake 6ii-Aadama. Gaado no ma66e nii fuu wo majjinoowo, wo ganyo-Almasiihu. ⁸ Kaybee ko'e moodon, taa ko min ngollani on duum bona, faa ke6on mbarjaari ki66undi. ⁹ Sabo mo heddodaaki e laawol Almasiihu de 6eydi ko jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka e Laamdo. Keddodiido e maggol fuu ina jeyda e Baabiiwo e Bajjo. ¹⁰ Si won gardo to moodon ina waajoo ko waldaa e laawol ngol, taa njakkitee dum e ley galleeji moodon, taa fay njowton dum. ¹¹ Sabo jowtu6o mo fuu hawtu e makko gollleeji bondi.

Baynundural

¹² Ko kaanumi haalande on duum ina heewi, de mi yidaa winndande on dum fuu e derewol. Ammaa mido yeloo warde to moodon, kaalden hunduko e hunduko, faa seyo meeden hi66a.

¹³ Bi66e sakiike maa debbo mo Laamdo su6ii oon ina njowte.

---

* 1:1 Debbo teddu6o oon e 6i66e muudum wo kawrital goondin6e gootal.

Bataaki Yuhanna tataɓi

¹ Miin mawɗo kawrital goondinɓe winndi bataaki ki yaade to Gayus sakiike am korsuɗo mo njidirmi goonga.

² Sakiike am korsuɗo, mido yeloo faa tawee huunde fuu na woodi e maada, aɗa wondi e cellal du hono no hakkillo maa selliri ni. ³ Mi seyake sanne nde sakiraaɓe wobɓe ngari kaalani kam no tinnoriɗaa e goonga e no njokkirɗaa dum ni. ⁴ Seyo fuu buranaa kam ko nanumi ɓiɓɓe am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

⁵ Sakiike am korsuɗo, ko mballataa sakiraaɓe men duum, fay si wo ɓe jananɓe to maada, * ina hollita wo a koolniido. ⁶ Be kaalii haala njingu maada yeeso kawrital goondinɓe. A wadan ko woodi si a wallirii ɓe e ko haani e jahaangal maɓɓe, no hawwirta e muuyɗe Laamɗo ni. ⁷ Sabo kamɓe, wo saabe Almasihu ɓe ummorii jahaangal ngaal. Be pilaaki yimɓe ɓe ngoondinaay been mballa ɓe fay huunde. ⁸ Ndelle, enen goondinɓe Iisaa, eden njeji wallude hono yimɓe ɓeen, faa laaɗoden gollidoɓe e maɓɓe e ley yaajinde goonga.

No Diyotorefe Demetirus ngorri

⁹ Won ko mbinndanmi kawrital goondinɓe, ammaa Diyotorefe, jidɗo ardinde hoore muudum oon, ina heddii salanaade kam. ¹⁰ Saabe duum, si mi warii fu, mi hollan ko o wadata duum e no o mbonkorto min ni. Wanaa dum tan: o jaɓɓataako sakiraaɓe jananɓe ɓeen, katin du yidube jaɓɓaade ɓe ɓeen, o hadan dum'en, o riiwa dum'en e kawrital goondinɓe.

¹¹ Sakiike am korsuɗo, taa nyemmbitin ko boni, nyemmbitaa ko woodi. Gadoowo ko woodi fuu wo nedɗo Laamɗo. Gadoowo ko boni anndaa Laamɗo. ¹² Demetirus wo nedɗo lobbo sabo imo wondi e goonga. Yimɓe fuu ina kaala haala makko lobba. Minen du, miden njaɓi dum, de aɗa anndi seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

¹³ Ko kaanumi haalande ma duum ina heewi, de mi yidaa winndude dum fuu e binndirgal. ¹⁴ Midɗo yeloo yiide ma ko ɓadii, kaalden hunnduko e hunnduko.

¹⁵ Yigiraaɓe maa wonɓe ɗo been ina njowte. Njowtanaa kam yigiraaɓe been fuu gooto gooto. Jam wonda e maada.

---

* 1:5 Sakiraaɓe ɓeen wo sankitooɓe Kabaaru Lobbo.

Bataaki Yahuuda

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yahuuda maccuḍo Iisaa Almasiihu. Mi minyoo Yaakuuba. Mido jowta on, onon 6e Laamḍo Baaba meeden noddii, horsini, 6e Iisaa Almasiihu reenata. ² Laamḍo hebbin on yurmeende e jam e njinggu.

Sappangol dow jannginoobe fenoobe (2 Piyeer 2.1-17)

³ Sakiraabe am horsu6e, mido yidunoo faa sanne winndande on dow kisindam dam kawtuden. Ammaa joonin mi yi'ii ina tilsi mi winnda faa mi suusina on ndaranodon goondinal kalfinaangal seniife nde wootere faa abada. ⁴ Sabo bon6e wo66e ina coorii e kawrite goondin6e tawee taykaaka. Jukkungo mu66en winndaama gilla ko 6ooyi. Be kulataa Laamḍo. I6e oonya mooyre Laamḍo faa 6e ke6a gollude muuyde 6alli cementiniide. I6e njedda Joomiraado men Iisaa Almasiihu Joomii en gooto oon.

⁵ Joonin, mido yidi miccintinde on ko anndudon faa laa6i: Joomiraado dan-nii yim6e muudum to leydi Misira toon. De sakitii o halki 6e ngoondinaay e ley ma66e 6een. ⁶ Miccitedon du no maleyka'en wo66e muurtiri, keddaaki ley keerol baawde de Laamḍo darnannoo dum'en, de njoppi joonnde mu66en. Saabe dum, Joomiraado watti 6e ley nimre faa kiite nyannde darngal, geyyirii 6e geyyelle duumiide. ⁷ Hono noon du, Sodoma e Gomoora e gure piilliide dum'en ngadiri jeenu no maleyka'en been ngadiri ni, de mbuurdiino e muuyde terde de kaanaa wadeede. De dum laatani yim6e fuu sappangol jukkungo yiite duumiinge ngeen.

⁸ Woodi, wo hono noon sooriife e moodon ngadirta. Ko 6e nji'ata ley koydi ma66e na nanna 6e ley tuuninde terde ma66e. I6e kuyfina hoorewaaku*, i6e mbonkoo teddu6e won6e dow kammu. ⁹ Fay Miikaa'iilu, mawḍo maleyka'en oon, ja6aay mbonkaade Ibiliisa hono noon. Nde kanko e Ibiliisa ngadidinnoo jeddi dow mo6eede banndu Muusaa ndeen, o ja6aay saraade dum, de ko o wi'i dum tan wo: «Joomiraado fele.» ¹⁰ De yim6e 6een kaa ina mbonkoo kulle de anndaa. Be unmodake e muuyde terde ma66e, nga'ude hono muuyde daabaaji ladde ni, de dum woni ko halkata 6e. ¹¹ Halkere woodanii 6e koy! Be njokkii laawol Kayiinu.† Be majjini ko'e ma66e hono no Balaama majjiri‡ faa 6e ke6a jawdi. I6e kalka e muurtugol ma66e no Koora§ halkiri ni. ¹² I6e laatii masiiba wakkati kawroton faa nyaamdon ley njinggu, sabo i6e nanndi hono tefaaje gonde ley maayo kalkooje laanaaji. Be cementata ko 6e njeyaaka ley doon. Woodi du, ko'e ma66e tan 6e killaa. Wo 6e duule de ngalaa ndiyam de keni coggata. Wo 6e ledde yaamnde de ngalaa 6i66e boretee6e, doofaade, baatude fey. ¹³ Wo 6e bemppeyye maayo manngo nyanngude, i6e yuufinira noon nguufo gollleeji ma66e cementiniidi. Wo 6e koode jiilotode. Nimre burnde fuu ni66ude 6e ndesanaa faa abada.

¹⁴ Henok, taaniyo njedda6o ley yuwdi Aadama oon, sappakeno kabaaru ma66e gilla ko 6ooyi, wi'i:
«Ndaaree, Joomiraado ina warda e maleyka'en muudum seniife ujunaaje ujunaaje

* **1:8** hoorewaaku ḍo ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraado naa hoorewaaku teddu6e dow kammu. Wo66e du paamii wo hoorewaaku leydi, dum wo laamu e jamirooje muudum. † **1:11** Kayiinu wo bardo minyum Haabiila. ‡ **1:11** Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § **1:11** Gorko bi'eteedo Koora muurtini yim6e Israa'iila nde Muusaa haybannoo 6e ley ladde ndeen.

¹⁵ faa saroo yim6e fuu.

O hollitan bon6e been golle mu66en fuu no foti bonde,
o hollitan 6e haalaaji nyaadu6i di luttoo6e yeddoo6e Laamdo been kaali dow
muudum fuu.»

¹⁶ Yim6e been wo njurjurtoo6e. I6e nji'a boofi wo66e e huunde fuu. I6e njokka
muuyde terde ma66e. Daade ma66e na mawnitoroo yukkinaare. I6e mana
wo66e faa 6e ke6a ko 6e njidi.

Haala nyi6ude nguurndam dow goondinal

¹⁷ Ammaa onon sakiraa6e am horsu6e, miccilee haalaaji di nulaa6e
Joomiraado men Iisaa Almasiihu been cappinoo diin. ¹⁸ Be mbi'ii on: «E
cakitte jamaanu, jalnortoo6e yim6e, jokku6e muuyde terde mu66en bonde
ngarowan.» ¹⁹ Kam6e ngoni senndoo6e yim6e. Wo adunaaru tan 6e miilo-
too. Ruuhu Laamdo walaa e ma66e. ²⁰ De onon kaa sakiraa6e am horsu6e,
nyi6ee nguurndam moodon dow goondinal moodon ceniingal faa sanne
ngaal. Ngonee e jaaraade Laamdo dow baawde Ruuhu Ceniido. ²¹ Keddee
e njingu Laamdo tawa ofon ndoomi yurmeende Joomiraado meeden Iisaa
Almasiihu yaaroore on to nguurndam nduumiidam. ²² Njurmee yim6e
won6e e ley sikki-sakka. ²³ Ndippitee, mburtinee wo66e e yiite, ndannon
dum'en. Wo66e du, njurmee dum'en tawee ofon kulana ko'e moodon.
Nyiddon fay saayaaji diin, taa muuyde 6alli ma66e tuunde deen ndaa6a on.

²⁴ Laamdo ina waawi reenude on e fergaade, ina waawi waddude on faa
ndarodon yeeso teddeengal muudum, tawee feloore fuu walaa e moodon,
wo on weltaife. ²⁵ Teddeengal e manngu e semmbe e laamu ngoonan mo,
kanko Laamdo gooto kisinirdo en Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden oon,
gilla fuddoode, faa joinin, faa abada abadin! Aamiina.

Holleede nde Iisaa Almasiihu 6anginani Yuhanna

¹ Dewtere nde ina hawrunduri kulle de Iisaa Almasiihu 6angini. Laamdo 6anginani mo kulle de faa o holla maccu6e muudum ko 6adii laataade. Iisaa nuli maleyka muudum to maccudo muudum Yuhanna, de humpiti dum kulle de. ² Yuhanna du seedake konngol Laamdo, kam e goonga mo Iisaa Almasiihu waddi. O haali ko o yi'i fuu. ³ Barke woodanii neddo fuu janngudo dewtere annabaaku nde. Barke du woodanii neddo fuu kettindaniido nde de jokki ko winndaa e mayre duum, sabo wakkati mo kulle deen ngadata oon 6adake.

Jowtaali e tindinooje Yuhanna to kawrite goondin6e jeddi

⁴ Miin Yuhanna, mido winndana kawrite goondin6e jeddi gonde e leydi Aasiya. Wo on ke6u moyyere e jam yuurude to Laamdo gondo, gonnoodo, gonoowo oon, e yuurude to ruuhuujii jeddi gondi yeeso joodorgal laamu makko diin. ⁵ Wo on ke6u moyyere e jam yuurude to Iisaa Almasiihu, seedee koolniido, artiido iirtineede hakkunde maay6e, dawranoowo kaanankoo6e adunaaru ndu.

Kam yidi en de ha66iti en e hakkeji meeden saabe yiyam muudum ndufaadam. ⁶ O hokki en laamu, o wadi en almaami'en faa ngollanen Laamdo Baabiiko oon! Teddeengal e baawde ngoodan Iisaa faa abada! Aamiina.

⁷ Ndaaree, imo wara e duule.

Yitere fuu yi'an mo,
fay yuwnoo6e mo 6een.

Lenyi adunaaru fuu mboyran mettorgal saabe makko.

Wo dum laatoro noon! Aamiina.

⁸ Laamdo Joomiraado, gondo, gonnoodo, gonoowo, Jom baawde fuu oon, wi'i:

—Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo.

No Yuhanna yiiri Almasiihu ina teddiniree

⁹ Miin Yuhanna, wo mi sakiike moodon, kawtudo e moodon torraaji, kawtudo e moodon laamu Iisaa Almasiihu, munyidindo e moodon munyal makko. Mi riwaama ruunde* wi'eteende Patamos saabe ko mbaajiimi konngol Laamdo e seedaaku ngu Iisaa waddi.

¹⁰ E ley Nyalaande Joomiraado ndeen,† Ruuhu heewi kam, de nanumi caggal am daande toowunde hono daande buututal ni ¹¹ ina wi'a:

—Ko nji'ataa duum, wadu dum dewtere, de nuldaa nde kawrite goondin6e jeddi deen: kawrite gonde Efeesu e Simirna e Pergamon e Tiyatira e Sardis e Filadelfi e Lawdikiya.

¹² Njeeyiimi yalla mido yi'a kaaldoowo e am oon. Nde njeeyinoomi ndeen, mi yi'i fitillaaji kan6e jeddi. ¹³ Hakkunde fitillaaji diin ina woodi goddo nannudo e 6ii-Aadama, ina 6ornii saaya njuutuka, ina ha66i ka66orgol kan6e e becce muudum. ¹⁴ Lee6i hoore makko ndawni far hono haabu, naa hono jalbugol daandorgal ni. Gite makko na njayna hono demle yiite.

¹⁵ Koyde makko ina delkira no njamndi mbo6eeri jalbirta si wadaama e

* **1:9** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

† **1:10** Nyalaande Joomiraado ndeen woni nyannde alan.

yiite faa wojji coy ni. Katin du daande makko ina wa'i hono duko ndiyelee keewde. ¹⁶ Imo jogorii junngo makko nyaamo ngoon koode jeddi. Kaafaahi ki kunndude muudum didi fuu mbeli ina wurtoo e hunnduko makko. Yeeso makko ina delkira hono naange yayniroowe haddi baawde muudum fuu.

¹⁷ Nde nji'unoomi mo ndeen, caamumi yeeso makko hono wo mi maaydo. Ammaa o yowi junngo makko nyaamo dow am, o wi'i:

—Taa hulu! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo, ¹⁸ miin woni buurdo oon. Mi maayiino, ammaa inani kam mido wuuri faa abada. Mido tiigii baawde dow maayde e laakara fuu. ¹⁹ Ndelle, winndu ko nji'udaa duum, ko wadata joonin duum e ko waroyta yeeso. ²⁰ Inan maanaa sirri koode jeddi de nji'udaa e junngo am nyaamo de, kam e fitillaaji kanje jeddi: koode jeddi deen wo maleyka'en kawrite goondinbe jeddi deen. Fitillaaji kanje jeddi diin wo kawrite goondinbe jeddi deen.

2

Haala bataakiiji yaade to kawrite goondinbe jeddi

Bataaki to Kawrital gonngal Efeesu

¹—Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Efeesu, mbi'aa: «Inan haalaaji jogiido koode jeddi e junngo muudum nyaamo, jahoowo hakkunde fitillaaji kanje jeddi:

² Mido anndi golle maa e no tinnoriidaa ley tampiri. Mido anndi munyal maa. Mido anndi a munyantaa bonbe, a ndaartindake wiitotoobe wo nulaabe been, de tawudaa be fenooobe. ³ A jom munyal, a ronndake tiidallaaji saabe innde am, de dum fuu, a selaay jokkude goonga. ⁴ Ammaa mido felire dum do: a yoppii njinngu maa ngu njoginodaa arande nguun. ⁵ Ndelle miccitta no ngorrinodaa gilla a saamaay. Tuubu, ngolliraa no ngollirtaano arande ni! Si wanaa duum, si a tuubaay, mi waran to maa mi itta fitilla maa e nokku muudum.

⁶ Ammaa mido yardorii maa dum do: ada wanyi gollleeji jokku6e Nikolay* hono no mbanyirmi di, miin du. ⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamude biibe lekki nguurndam ndariiki ley aljanna Laamdo kiin.»

Bataaki to kawrital gonngal Simirna

⁸—Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Simirna, mbi'aa: «Inan haalaaji arandeejo e cakitotoodo, maaynoodo de iirtii oon:

⁹ Mido anndi torra maada e talkaaku maada, tawee le a jom jawdi. Mido anndi no wiitotoobe wo Alhuudiya'en de nganaa been mbonkorto on. Wo be kawrital rewoo6e Seydaani. ¹⁰ Taa hulu torra badiido hewtude ma. Ndaar, Ibiliisa badake faddude wob6e maada ley kasu faa filoo jarribaade ma. A torrete balde sappo. Laatodaa koolniido faa e maayde, de mi hokke nguurndam nduumiidam laatane kufune jaalorgal. ¹¹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, maayde dida6erde ndeen meemataa dum.»

Bataaki to Kawrital gonngal Pergame

¹²—Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Pergame, mbi'aa: «Inan haalaaji jogiido kaafaahi ki kunndude muudum didi fuu mbeli:

* **2:6** Aayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yim6e faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaado katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

¹³ Mido anndi nokku do kofudaa, do Seydaani laamii doon. E noon fu, ada tinnii e innde am. A yankiraay goondinde kam fay wakkati nde Antipas seedee am koolniido oon waranoo ley maada ndeen. Wo do Ibiliisa joodii. ¹⁴ Ammaa ina woodi pelooje seeda de njoganimaami: ada munyana yimbe wonbe hakkunde maada habbiibe e jannde Balaama. Kam jannngini Balak ferginde Israa'iilankoo6e, 6e nyaama teewuuji cakkanaadi tooruuji, 6e njeena du. ¹⁵ Wo66e maada du na njokka yimbe Nikolay. Jannde ma66e fuu wo fotu bonde. ¹⁶ Ndelle tuubu. Si wanaa dum, mi waran to maa joonin, mi habira e ma66e kaafaahi ngonki e hundduko am ki. ¹⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamdu suudiindu wi'eteendu «manna». Mi hokkan dum kaayel danewel du. Dow kaayel ngeel innde heyre ina winndaa nde fay gooto anndaa si wanaa kokkaado dum.»

Bataaki to kawrital gonngal Tiyatira

¹⁸ –Winndan maleyka kawrital goondin6e gonngal Tiyatira, mbi'aa: «Inan haalaaji Bii Laamdo mo gite muudum njalbirta hono demle yiite, mo koyde muudum delkirta hono njamndi mbodeeri ciywaandi ni: ¹⁹ Mido anndi golleeji maa e njinggu maa e goondinal maa e ballal ngal ngadandaa wo66e, kam e munyal maa. Mido anndi golleeji maa cakitii6i 6uri arandeeji diin heewude. ²⁰ Ammaa mido felire dum do: ada munyana Yesabel, debbo biitotoodo wo annabaajo oon. Imo wosina maccu6e am, imo jannngina dum'en fijirde e nyaamude teewuuji cakkanaadi tooruuji. ²¹ Mi hokkii mo wakkati no o tuubira, ammaa o yidaa tuubude e fijirde makko ndeen. ²² Saabe majjum mi faddan mo dow leeso naawalla. Fijidoo6e e makko 6een du, si tuubaay e golle makko, mi torran dum'en torraaji mawdi. ²³ Mi halkan bi66e makko du. Ndeen kawrite goondin6e deen fuu anndan miin woni ndaartintotoodo hakkilooji e 6erde. Katin du mi yoban gooto moodon fuu haddi golle muudum. ²⁴ Ammaa onon yimbe Tiyatira heddiibe 6e njokkaay laawol ngol 6een, 6e ngolliraay ko wo66e mbi'ata «sirriiji Seydaani luggudi», mido wi'a on: mi yowataa dow moodon donngal gonngal ²⁵ si wanaa tinnodon e ko njogidon duum faa nde ngarumi. ²⁶ Jaaliido – dum woni gadoowo muuyde am faa yehi timmoode oon – mi hokkan dum baawde dow laamorde adunaaru. ²⁷ Jaaliibe 6een ndurdan de e sawru njamndi, pusiran de hono no loode pusirta ni. ²⁸ Mi hokkan dum'en baawde, hono no Baaba am hokkiri kam miin du. ²⁹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

3

Bataaki to kawrital gonngal Sardis

¹ –Winndan maleyka kawrital goondin6e gonngal Sardis, mbi'aa: «Inan haalaaji jogiido ruuhuuji Laamdo jeddi e koode jeddi:

Mido anndi golle maa. Ada wi'ee a buurdo, tawee le a maaydo. ² Hakkil! Cembindinaa seeda mo njogidaa oon gilla waataay, sabo mi tawaay golle maa ina ki66i yeeso Laamdo am. ³ Ndelle, miccita no ke6irdaa e no nanirdaa Kabaaru Lobbo oon. Tuubu, de ngolliraa dum. Si a hakkilaay, mi wardan hono no gujjo ni, de a anndataa wakkati mo ngarammi ma66ude ma. ⁴ Ammaa, ada woodi do Sardis doon yimbe 6e tuuninaay kaddule mu66en. Be bornoto kaddule daneeye 6e njaada e am, sabo i6e poti e majjum. ⁵ Hono noon jaaliido fuu bornortoo kaddule daneeye. Abada mi

tosataa innde muudum e dewtere nguurndam ndeen. Mi seedoto imo jeydaa e am yeeso Baaba am e maleyka'en muudum. ⁶ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Filadelfi

⁷ – Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Filadelfi, mbi'aa: «Inan haalaaji ceniido goongante, tiigiido cokitirgal Daawda. Si o omtii, fay gooto ommbataa. Si o ommbii, fay gooto omtataa.

⁸ Mido anndi golle maa. Ndaar, mi omtii dammbugal yeeso maa ngal fay gooto waawaa ommbude. Aan e famdude semmbe fuu, a haybii konngol am, a yankiraay innde am. ⁹ Haya, mi neldete jeyaa6e e kawrital rewoobe Seydaani wiitotoobe wo Alhuudiyankoo6e tawee 6e fenoo6e, 6e nganaa. Mi dooldan 6e 6e ngara 6e kujidowa to koyde maa. Ndeen 6e paaman mi yidii ma. ¹⁰ A haybii ko njamirmaami duum, a munyii sanne. Saabe dum, mi reenete e wakkati nde 6illaare warata hora adunaaru faa ndaartindoo yim6e fuu. ¹¹ Mi 6adake warude. Tinna e ko njogidaa duum taa fay gooto teeta kufune maa jaalorgal. ¹² Jaaliido fuu, mi wadan dum bimmbeere ley suudu Laamdo am seniindu. O wurtataako e mayru abada. Mi winndan e dow makko innde Laamdo am e innde ngalluure muudum. Ngalluure ndeen wo Urusaliima keso yuuroowo dow kammu to Laamdo am de jippoo. Mi winndan e dow makko innde am heyre ndeen. ¹³ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Lawdikiya

¹⁴ – Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Lawdikiya, mbi'aa: «Inan haalaaji bi'eteedo Aamiina oon, seedaaku koolniido goongante, mo tageefo oon fuu laatorii saabe muudum:

¹⁵ Mido anndi golle maa, a feewaa a wulaa. Wo a laato peewudo naa buldo! ¹⁶ Saabe ko tawaa a feewaa a wulaa duum, hunnduko am tuutete. ¹⁷ Ada wi'a: «Mi jom jawdi, mi hawrundurii jawdi, mi haajaaka fay huunde.» Tawi le, a anndaa wo a mettudo hoore, a jurminiido, a talkaajo, a bumdo, a koldo! ¹⁸ Mido tindine, coodaa to am kanje laabiniraado yiite, faa ke6aa jawdi ngoongalaari. Coodaa to am du kaddule daneje bornodaa, faa cuuraa 6anndu maa 6oldu nduun e semteende. Katin du, coodaa to am nebbam faa mbujaa gite maa de ke6aa nji'aa. ¹⁹ Miin, mido fela yim6e 6e njidumi, mido dartina dum'en. Ndelle, tinnodaa, tuubaa! ²⁰ Inani mido darii e dammbugal, mido salmina. Neddo fuu nando daande am de omti dammbugal, mi naatan to muudum, mi nyaamda e muudum, kam du nyaamda e am. ²¹ Jaaliido fuu, mi hokkan dum joododaade e am dow joodorgal am laamu, hono no miin du njaaloriimi de njoododiimi e Baaba am dow joodorgal muudum ni. ²² Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

4

Haala dammbugal omtiingal dow kammu

¹ Caggal duum, yeewumi, de nji'umi dammbugal ina omtii dow kammu. Daande nde nanunoomi arande wa'unde hono buututal ina haalda e am ndeen, ina wi'a:

–Yeenu ngaraa do, faa mi holle ko haani laataade caggal joonin.

² Wakkati gooto Ruuhu heewi kam, de nji'umi joodorgal laamu dow kammu. Goddo ina joodii dow maggal. ³ Joodiido oon, tagaadi muudum ina jalbira hono no hayre yaspa, ina wojjitira hono no hayre sardis.

Ciifociibongal ina filii joodorgal ngaal, ina jalbira hono no hayre emerooda ni. ⁴ Joodorgal ngaal, joodorde laamu noogay e nay ina piilii ngal. Maw6e noogayo e nayo ina njoodii dow majje, ina bornii kaddule daneeje, kufuneeje gadiraade kanje ina ngoni e ko'e ma66e. ⁵ Mayye e sawtuuji e diggaali ina njalta e joodorgal laamu ngaal. Yeeso maggal doon ina woodi doce jeddi ku66ooje. Deen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi diin. ⁶ Ko wa'i hono maayo laa6ungo tal nanndungo e daandorgal ina weertii yeeso maggal.

Dakkol joodorgal laamu ngaal ina woodi kulle nay buurde. Ide piilii ngal, ide keewi gite yeeso e caggal fuu. ⁷ Huunde wuurnde arandeere ndeen ina wa'i hono laddeeru. Didaberde ndeen ina wa'i hono ngaari. Tataberde ndeen, yeeso muudum ina wa'i hono yeeso bii-Aadama. Nayaberde ndeen ina wa'i hono ciial piiroowal. ⁸ Kulle buurde nay deen, gootel fuu ina woodi bippeele jeegom. Bippeele deen ina keewi gite ley e dow fuu. Jemma e nyalooma fuu de celataa yimude, ide mbi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,
wo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,
gonnoodo, gondo, gonoowo oon!»

⁹ Kulle buurde nay deen ina ndarjina, ina teddina, ina njetta joodiido dow joodorgal laamu, buurdo faa abada oon. ¹⁰ Nde 6e ngadata dum fuu, maw6e noogayo e nayo been kippoto e leydi yeeso joodiido e joodorgal oon, cujidana buurdo faa abada oon. I6e njoyyina kufuneeje ma66e yeeso joodorgal ngaal, ide mbi'a:

¹¹ «Joomiraado amin, Laamdo amin,
ada foti hebude darja e teddeengal e baawde,
sabo aan tagi huunde fuu.
Wo saabe muuyde maa dum laatorii,
wo saabe muuyde maa tagirdaa dum.»

5

Haala dewtere Laamdo e kaando omtude nde

¹ Caggal duum, nji'umi e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal laamu oon dewtere taggaande. Gereeeji mayre didi fuu ina mbinndaa. Inde ombiraa takkande maandinaade jeddi. ² Ndeen nji'umi maleyka jom semmbe ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Moy foti e takkitinde takkande takkaade deen, de omta dewtere taggaande nde?

³ Ammaa fay gooto walaa dow kammu, walaa dow leydi, walaa ley leydi baawdo omtude dewtere taggaande ndeen naa ndaarude ley mayre.

⁴ Mboyumi boji cattudi, sabo hebaaka potudo omtude dewtere ndeen naa ndaarude ko woni e mayre. ⁵ Ndeen gooto e maw6e been wi'i kam:

—Taa woy! Inan, laddeeru jeyaandu e lenyol Yahuuda, yuurndu e Daawda nduun, jaalake. Kayru waawi omtude takkande takkaade jeddi deen, de omta dewtere ndeen.

⁶ Ndeen nji'umi Jawgel ina darii hakkunde joodorgal ngaal. Kulle nay buurde deen e maw6e been ina piilii ngel. Ingel nanndi e kirsanoongel. Ingel woodi luwe jeddi e gite jeddi. Deen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi nuleteedi e adunaaru ndu fuu. ⁷ Jawgel ngeel yehi, jabowi dewtere taggaande ndeen e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal oon. ⁸ Ko ngel jabi dewtere ndeen duum, kulle nay buurde deen e maw6e noogayo e nayo been kippii e leydi yeeso maggal. Mono fuu ina woodi hoddu e urdude kanjeere heewnde

uurdi, dum woni du'aawuuji seniibe been. ⁹ Heddi i6e njima jimol kesol, i6e mbi'a:

«Ada foti e jabude dewtere ndeen
de takkitaa takkande uddiraade nde,
sabo a hirsanooma.

E yiyam maa coottirɗaa yuurube
e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimbe fuu e laamorde fuu
faa be njeyɗaa e Laamɗo.

¹⁰ A wadii be jeyaaɓe e laamu e almaami'en gollanoobe Laamɗo meeden.
«Be laamoto adunaaru.»

¹¹ Caggal duum nji'umi ley holleede, de nanumi daade maleyka'en heewɓe. I6e ngada ujunaaje ujunaaje duudde. I6e piilii joodorgal ngaal e kulle buurde deen e mawɓe been, ¹² i6e njimira daade toowde, i6e mbi'a:

«Jawgel kirsanoongel ngel
ina foti e heɓude baawde e jawdi
e hakkilantaaku e semmbe
e teddeengal e darja e manooɗe!»

¹³ Ndeen nanumi tageefo wonngo dow kammu fuu e ko woni dow leydi e ko woni ley leydi e ko woni dow maayo e ko woni e muɓɓen fuu, ina mbi'a:

«Manooɗe e teddeengal e darja e baawde
ngoodanii joodiido dow joodorgal ngaal oon
e Jawgel ngeel faa abada!»

¹⁴ Kulle nay buurde deen njaabii:

—Aamiina.

Mawɓe been du, kippii e leydi, kujidi.

6

Takkande takkaade jeddi

Haala takkingol takkande arandeere: jaalagol

¹ Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii wootere e takkande takkaade jeddi deen. Nanumi wootere e kulle nay buurde deen ina iidina daande muudum hono riggaango, ina wi'a:

—War!

² Yeewumi, nji'umi puccu ndaneewu. Baddiido ngu oon ina tiigii kalawal laanyal. O hokkaa kufune laamu. Wo o jaaliido, de o wurtii faa o beyda jaalorgal.

Haala takkingol takkande didaɓerde: barundural

³ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande didaɓerde ndeen, nanumi huunde wuurnde didaɓerde ndeen ina wi'a:

—War!

⁴ Ndeen puccu gonngu, mboɗeewu yalti. Baddiido ngu oon hokkaa laawol faa itta jam e adunaaru, faa yimbe mbarundura. O hokkaa kaafaahi mawki.

Haala takkingol takkande tataɓerde: tiidalla

⁵ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande tataɓerde ndeen, nanumi huunde wuurnde tataɓerde ndeen ina wi'a:

—War!

Nji'umi puccu ɓaleewu. Baddiido ngu oon ina tiigii etirgal e junngo muudum. ⁶ Nanumi ko nanndi e daande neddo yuurii hakkunde kulle nay buurde deen, ina wi'a:

—Kiloo alkama wo ceede golle nyalooma soodete. Kilooji tati gawri du wo ceede golle nyalooma coodete. De taa bonnu nebbam e cabijam.

Haala takkitingol takkande nayaɓerde: maayde

⁷ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande nayaɓerde ndeen, nanumi daande huunde wuurnde nayaɓerde ndeen, ina wi'a:

—War!

⁸ Yeewumi, nji'umi puccu oolu. Baddiido ngu oon ina wi'ee Maayde, laakara ina jokki mo. Be kokkaa baawde dow nayaɓerde adunaaru faa 6e mbarda yimbe kaafaahi e rafo e baasiiji e kulle ladde.

Haala takkitingol takkande joyaɓerde: wardaabe saabe seedaaku muɓben

⁹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande joyaɓerde ndeen, nji'umi to ley hirsirde rewreteende Laamdo toon yonkiiji wardanoobe saabe dwtanaade konngol Laamdo e seedaaku ngu 6e ceedii nguun. ¹⁰ Be yeewnii faa toowi, 6e mbi'i:

—Joomiraado ceniido goongante, faa ndey ndoomudaa faa carodaa yimbe wonbe e adunaaru ndu been? Ndeye njomnitotodaa 6e rufugol yiyyam amin?

¹¹ Mono e maɓbe fuu hokkaa saaya ndaneeha. Be mbi'aa 6e powta seeda tafon, faa limgal gollidiiɓe maɓbe, sakiraaɓe maɓbe fodanaaɓe wareede hono maɓbe been, kiɓba.

Haala takkitingol takkande jeegaɓerde: nyalooma mawdo

¹² Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii takkande jeegaɓerde ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi dimmbagol manngol. Naange ɓawliiri faa nanndi hono kaasa ɓaleewa, lewru du fuu wojiiri hono yiyyam. ¹³ Koode kammu deen caami e leydi hono no ɓiɓbe yibbi kecce caamirta si henndu mawndu wifii. ¹⁴ Kammu oon du dilli, taggiraa hono no daago taggirtee ni. Baamle e duude fuu doofaa e nokkuuje muɓben. ¹⁵ Ndeen kaanankooɓe adunaaru e yimbe tedduɓe e hooreeɓe sordaasiibe e joomiraaɓe jawdi e jom'en semmbe e rimbe e riimayɓe fuu cuudii ley lohi baamle e hakkunde tefaaɓe baamle. ¹⁶ Heddiɓi iɓe mbi'a baamle e tefaaɓe deen:

—Caamee dow amin! Cuudon min e yeeso joodiido dow joodorgal laamu oon! Cuudon min e tikkere Jawgel ngeel! ¹⁷ Sabo nyannde tikkere maɓbe mawnde ndeen yottake. Moy waawi dadude?

7

Haala yimbe 144 000 wadaaɓe maande

¹ Caggal duum, mi yi'ii maleyka'en nayo ina ndarii e jihaaji adunaaru nay. Iɓe paddii keni adunaaru nay diin, taa di mbifa, wanaa dow leydi, wanaa dow maayo, wanaa dow lekki. ² Nji'umi katin maleyka goddo yuurudo funnaange ina tiigii gadirgal maande Laamdo buurdo. O yeewnii daande toownde to maleyka'en nayo hokkaaɓe baawde torrude leydi e maayo been. ³ O wi'i 6e:

—Taa mbonne leydi naa maayo naa ledde de tafon, faa min ngada maande e tiide maccuɓe Laamdo meeden been.

⁴ Ndeen nanumi limgal wadaaɓe maande e tiide muɓben been: iɓe ngada ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Wo 6e maandinaaɓe yuurube e lenyi Israa'iilankooɓe diin fuu:

⁵ yuurube e Yahuuda ujunaaje sappo e dido (12 000),
 yuurube e Ruuben, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Gada, ujunaaje sappo e dido,

⁶ yuuruḅe e Aser, ujunaaje sappo e dīdo,
 yuuruḅe e Naftali, ujunaaje sappo e dīdo,
 yuuruḅe e Manasa, ujunaaje sappo e dīdo,
⁷ yuuruḅe e Simeyon, ujunaaje sappo e dīdo,
 yuuruḅe e Lewi, ujunaaje sappo e dīdo,
 yuuruḅe e Isakar, ujunaaje sappo e dīdo,
⁸ yuuruḅe e Jabulon, ujunaaje sappo e dīdo,
 yuuruḅe e Yuusufi, ujunaaje sappo e dīdo,
 yuuruḅe e Benyamīn, ujunaaje sappo e dīdo.
 Lenyi diin fuu ngadanaama maande.

No yimḅe lenyi fuu njettirta Laamdo

⁹ Caggal duum, yeewumi, nji'umi jamaa keewdo mo limataako yuuruḅo e laamorḅe fuu e lenyi fuu e siyiiji yimḅe fuu e demle fuu. Iḅe ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal e Jawgel ngeel. Iḅe ḅornii saayaaji daneegi, licce tamarooje ina ngoni e juude maḅḅe. ¹⁰ Iḅe ilina, iḅe mbi'a:

—Kisindam to Laamdo meeden joodiido dow joodorgal laamu ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.

¹¹ Maleyka'en ḅeen fuu ina ndarii, ina piilii joodorgal ngaal e mawḅe ḅeen e kulle nay buurde deen. Be fuu ḅe kippi geese maḅḅe e leydi, iḅe kujidana Laamdo. ¹² Iḅe mbi'a:

«Aamiina.

Manoore e darja e hakkilantaaku e yettoore
 e teddeengal e baawde e semmbe,

fuu ngoodanii Laamdo meeden faa abada!
 Aamiina.»

¹³ Ndeen gooto e mawḅe ḅeen yami kam:

—Beye ngoni yimḅe ḅorniiḅe saayaaji daneegi ḅe? Faa toy ḅe yuuri?

¹⁴ Mbi'umi mo:

—Joomam, aan woni anndudo.

O jaabii kam, o wi'i:

—Kamḅe ngoni yuuruḅe e torra mawdo. Be lonnii saayaaji maḅḅe, ḅe ndawninirii di yiyam Jawgel ngeel.* ¹⁵ Dum saabii de ḅe keddoto yeeso joodorgal laamu Laamdo ngaal, ḅe ndewa mo jemma e nyalooma ley suudu makko seniindu nduun. Joodiido dow joodorgal laamu oon huuran ḅe hukum muudum. ¹⁶ Be njolbataa katin, ḅe domdataa katin. Be naangataake, nguleefi fuu tappataa ḅe katin. ¹⁷ Sabo Jawgel gonngel hakkunde joodorgal laamu ngeel duran ḅe, yaara ḅe to ildude ndiyam kokkooram nguurndam. Laamdo mooytan gondi gite maḅḅe fuu.

8

Haala takkitingol takkande jeddaberde: deyyere mawnde

¹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande jeddaberde ndeen, kammu oon deyyinii siw faa wadi hono feccere yamnde wootere. ² Ndeen nji'umi maleyka'en njeddo dariiḅe yeeso Laamdo. Be kokkaa buutute jeddi.

³ Maleyka goddo jogiido urdude kanjeere darowii dakkol hirsirde rewre- teende Laamdo. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkida dum e du'aawuuji seniḅe, o yottina di dow hirsirde kanjeere wonnde yeeso joodorgal laamu ndeen. ⁴ Cuurki uurdi ndiin e du'aawuuji seniḅe diin yuuri e junngo maleyka

* **7:14** Maanaa ḅe ndawninirii saayaaji maḅḅe yiyam, woni hakkeji maḅḅe fuu njaafaama.

oon de yeenti to Laamdo. ⁵ Maleyka oon hooyi urdude ndeen, hebbini nde yiite e ley hirsirde ndeen, de faddi nde e leydi. Ndeen diggaali e dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi du dimmbii.

Luwe jeddi

⁶ Caggal duum, maleyka'en njeddo jogiibe buutute jeddi been cegilanii fuufude de.

Haala buututal arandeewal

⁷ Maleyka arandeejo oon fuufi buututal muudum, de marmalluuje e yiite jillunduraange e yiyam paddaa dow leydi. Feccere tataberde leydi ndiin wulaama, feccere tataberde ledde deen wulaama, hudo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal dida6al

⁸ Maleyka dida6o oon fuufi buututal muudum, de ko wa'i hono waamnde mawnde hu6boore faddaa e ley maayo. Tataberde maayo ngoon laatii yiyam, ⁹ tataberde kulle buurde gonde e maayo ngoon mbaati, tataberde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tata6al

¹⁰ Maleyka tata6o oon fuufi buututal muudum, de hoodere mawnde hu66iroore hono no doccal ni yuuri dow kammu, saami e tataberde gooruuji e ildude ndiyam. ¹¹ Hoodere ndeen «Kaadeefi» wi'ete. Nde haadini feccere tataberde diyeele deen. Yim6e heew6e maayi saabe ndiyam daam haadinaama rok.

Haala buututal naya6al

¹² Maleyka naya6o oon fuufi buututal muudum. Ndeen feccere tataberde naange e feccere tataberde lewru e feccere tataberde kooode piyaa, faa gootel fuu tataberde muudum ni66i. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tataberde annoora mu66en.

¹³ Caggal duum, nji'umi ciilal ina fiira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yim6e adunaaru nde maleyka'en tato heddiibe been puufi buutute mu66en!

9

Haala buututal joya6al

¹ Maleyka njoya6o oon fuufi buututal muudum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa cokitirgal 6unndu ndu luggeefi mum walaa do haadi. ² Nde sokiti 6unndu nduun, de cuurki yalti e mayru hono no duppirde mawnde ni. Cuurki kiin ni66ini naange e mbeeyu* fuu. ³ Ba66atti njalti e cuurki kiin, cankitii e leydi. Di kokkaama baawde torrude hono jahe ni. ⁴ Di njamiraa taa di mbonna hudo naa ledde naa huunde fuu ko fudata e leydi, ammaa di torra yim6e 6e maande Laamdo walaa e tiide mu66en been tan. ⁵ Di kokkaa torrude yim6e been faa naawa haddi lebbi joy, ammaa di kokkaaka warude 6e. Torra majji ina nanndi e torra mo yaare fidi. ⁶ Ley lebbi diin, yim6e piloto maayde de kebataa. Be muuyan maayde, ammaa maayde doggan 6e.

⁷ Ba66atti diin ina nanndi e pucci cegilaniidi wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko nanndi e kufuneeje gadiraade kanje. Geese majji ina nga'i hono

* 9:2 Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi.

geese yim6e. ⁸ Idi njogii cukuli hono cukuli rew6e. Nyiye majji ina nga'i hono nyiye dawaadi ladde. ⁹ Ko wa'i hono jamde ina ngoni e becce majji. Sawtu bippeelee majji ina wa'i hono torkooji di pucci keewdi ndaasata ina ndoggana wolde. ¹⁰ Idi ngoodi lacce jogiide kure hono jahe. Ley lacce deen ina ngoodi baawde torrude yim6e haddi lebbi joy. ¹¹ Kaananke majji woni maleyka kawjotoodo funndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi oon. Innde makko e ibraninkoore wo Abadon, e ley geresankoore wo Apolijon (dum na fiirta «Kalkoowo»).

¹² Bone arandeejo oon faltake. Ndaar, bonandaaji didi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeega6al

¹³ Maleyka njeega6o oon fuufi buututal muudum, de nanumi daande yuurunde to luwe nay gonde e cob6uli hirsirde kanjeere wonnde yeeso Laamdo ndeen. ¹⁴ Daande ndeen ina wi'a maleyka njeega6o jogiido buututal oon:

—Ha66itin maleyka'en nayo ha66aa6e to maayo manngo wi'eteengo Efarata.

¹⁵ Ndeen maleyka'en nayo been ka66itaa faa mbara tata6erde yim6e adunaaru. Laamdo na segilaninoo 6e saabe wakkati o, saabe hitaande nde e lewru ndu e nyalooma o e yamnde nde. ¹⁶ Mi nanii limgal konunkoo6e waddi6e pucci: wo 6e ujunaaje noogay kile ujunaaje sappo. ¹⁷ Inan no njiirumi pucci diin e waddi6e been e ley holleede am: i6e bornii kaddule jamde bo6eeje coy hono yiite, kam e bulabulaaje hono kammu e oole hono sitti. Ko'e pucci diin ina nga'i hono ko'e dawaadi ladde. Yiite e cuurki e sitti ina mburtoo e kundude majji. ¹⁸ Masiibaaji tati diin, dum woni yiite ngeen e cuurki kiin e sitti oon, njalti e kundude pucci diin de mbari tata6erde yim6e adunaaru. ¹⁹ Baawde pucci diin ina ngoni e kundude majji, fay e lacce majji du. Lacce majji deen ina nanndi e bolle. Ide ngoodi ko'e, e ko'e deen di mbarminirta yim6e.

²⁰ Yim6e heddi6e 6e masiibaaji diin mbaraay been tuubaay e golle juude mu66en. Be njoppaay sujidande ginnaaji, kam e tooruuji gadiraadi kanje e cardi e njamndi mboodeeri e kaaye e ledde. I6e kujidana tooruuji di nji'ataa, di nanataa, di njahataa. ²¹ Be tuubaay e wadude bar-ko'e, 6e tuubaay e ndaggadaaku ma66e e fijirde ma66e e nguyka ma66e.

10

Haala maleyka jogiido dewtel taggitaangel

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo jom semmbe ina yuura dow kammu ina jippoo. Ruulde ina filli dum, ciibociibongal ina tiimti hoore muudum. Yeeso muudum ina delka hono naange, koyde mum du ina nga'i hono bimbbeeje yiite. ² Imo tiigii dewtel taggitiingel e junngo makko. O darni koyngal makko nyaamal dow maayo, o darni nanal dow leydi. ³ O yeewnii daande toownde hono no laddeeru ubbirta ni. Nde o yeewninoo ndeen, diggaali jeddi njaaborii mo e hoolo mu66en, kam'en du. ⁴ Nde diggaali jeddi diin tilinoo haalude ndeen, nesumi winndude, ammaa nanumi daande yuuri dow kammu, ina wi'a kam:

—Taa winndu ko diggaali jeddi diin mbi'i duum, accu dum laatoo kumpa!

⁵ Ndeen maleyka mo nji'umi ina darii dow maayo e dow leydi oon hunci junngo muudum nyaamo faa dow, ⁶ hunorii Buurdo duumiido faa abada,

tagudo kammu e ko woni e muudum, e leydi e ko woni e muudum, e maayo e ko woni e muudum. Maleyka oon wi'i:

—Wakkati heddaaki katin! ⁷ Ammaa e ley balde de buututal maleyka njeddafo ngal fuufata deen, Laamdo tabintinan anniya muudum cuudinoodo. Dum laatoro hono no o wiirunoo annabaabe maccube makko been ni.

⁸ Ndeen daande yuurannoode kam dow kammu ndeen haaldi e am katin, wi'i:

—Yahu jafoy dewtel taggitiingel, gonngel e junngo maleyka dariido dow maayo e leydi ngeel.

⁹ Njahumi to maleyka oon, mbiimi dum hokka kam dewtel ngeel. O wi'i kam:

—Jabu ngel, modaa! Ngel haadan ley reedu maa rok, ammaa ngel welan e hunnduko maa hono no njuumndi ni.

¹⁰ Njafumi dewtel ngeel e junngo maleyka oon, modumi ngel. Ngel weli e hunnduko am hono njuumndi, ammaa nde modunoomi ngel fu, ingel haadi e ley reedu am rok!

¹¹ Caggal duum, mbi'aami:

—Ina tilsi mbaajodaa annabaaku katin e dow siyiiji yimbe heewbe e laamorde e demle keewde e kaanankooobe heewbe.

11

Haala seedaaku annabaabe dido

¹ Ndeen kokkaami sawru fonndirdu, mbi'aami:

—Umma, fonndoy suudu Laamdo seniindu e hirsirde ndeen, kiisodaa rewoobe wonbe doon been. ² Ammaa taa fonndu taliyaare mayru. Accu nde, sabo nde hokkaama laamorde adunaaru. De njaaaban ngalluure seniinde ndeen faa wada lebbi capande nay e didi. ³ Mi hokkan seedeebe am dido mbaajoo annabaaku haddi balde ujunere e keme didi e capande jeegom, ibe bornii tekke bootooji.*

⁴ Seedeebe dido been ngoni ledde jaytun didi e fitillaaji didi dariidi yeeso Joomiraado jom adunaaru ndu. ⁵ Neddo fuu jidudo torrude be, yiite yaltan e kundude maabe, halka dum. Jidudo torrude be fuu, tilay halkiree noon.

⁶ Ibe njogii baawde hadude kammu tobuude haddi balde annabaaku maabe deen. Ibe njogii baawde waylitinde diyeele laatooyiyam. Nde be muuyi fuu, ibe mbaawi jippinde e adunaaru sii masiiba fuu.

⁷ Nde dido been tilinoo e seedaaku mubben nguun fuu, ndaabaawa mbonnga njeyaanga e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi ngaan yaltan de yana e maabe, jaaloo be, wara be. ⁸ Balli maabe mbaaloto e dow laawol ngalluure mawnde, do Joomiraado maabe tontanoo e leggal palaangal doon. Ngalluure ndeen ina nanndi e Sodoma† naa Misira. ⁹ Siyiiji yimbe fuu e lenyi fuu e demle fuu e laamorde fuu nji'an balli maabe ko fotata e nyaloomaaji tati e feccere nyalooma. Be caloto di ngattee ley saabeere. ¹⁰ Yimbe adunaaru ceyorto saabe maayde maabe ndeen. Be mbeltoto, be kokkundura dokke dow weltaare, sabo annabaabe dido been torriino be sanne. ¹¹ Ammaa caggal nyaloomaaji tati e feccere diin, foofaango nguurndam yuuri to Laamdo naati annabaabe dido been, de ummitii, ndarii. Kulol manngol nanngi

* **11:3** Maanaa be fornoo tekke bootooji woni hollude cunu, hono no rewbe maayraabe cuddortoo ni.

† **11:8** Sodoma wo wootere e galluujje didi de Laamdo halki saabe heewgol majje hakkeji. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

ndaarannooፎ ፊum'en been fuu. ¹² Daande toownde yuuri dow kammu, ina wi'a ፎe:

—Yeeገee ga!

Be yeeገi dow kammu e ley ruulde. Wayፎ ፎe fuu keddii ina ndaara ፎe.

¹³ Wakkati oon, leydi dimmbii semmbe, de feccere sappoፎerde ngalluure ndeen saami. Yimፎe ujunaaje njedፎo kalkii. Heddiፎe been kuli, mawnini Laamፎo jom kammu oon.

¹⁴ Bone ፊidaፎo oon faltake. Ndaar, bone tataፎo oon ina wara law.

Haala buututal jedፎabal

¹⁵ Maleyka njedፎaፎo oon fuufi buututal muudum. Ndeen daaፎe toowፎe nanaa dow kammu, ina mbi'a:

—Laamu adunaaru ndu fuu laatake laamu Joomiraaፎo meedeen e Almasi-ihu muudum. O laamoto faa abada abadin!

¹⁶ Mawፎe noogayo e nayo joodiiፎe dow joodorፎe yeeso Laamፎo been kippi geese muፎ6en e leydi, cujidani Laamፎo. ¹⁷ Iፎe mbi'a:

«Miden njette, Laamፎo Joomiraaፎo jom baawፎe fuu,
gondo, gonnoodo oon miden njette,
sabo a gollirii baawፎe maa mawፎe deen,
a tabintinii laamu maa.

¹⁸ Laamorፎe adunaaru deen wo tikkude,
ammaa tikkere maa warii.

Wakkati warii faa carodaa maayፎe.

Wakkati warii faa mbarjodaa annabaaፎe maccuፎe maa,
seniፎe hulፎe innde maa been,
tedduፎe e lo'ube fuu.

Wakkati warii faa kalkaa halkooፎe adunaaru been du.»

¹⁹ Ndeen suudu Laamፎo seniindu wonndu dow kammu nduun omtaa, keesuwal amaana ngaal ፎangi e ley mayru. Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, leydi dimmbii, marmalluuje butte caami.

12

No kuungal waddi e debbo jom ገatawera

¹ Maande haayniinde ፎangi dow kammu. Debbo ina ፎornii naange. Lewru ina woni ley njaaፎirdi muudum. Hoore muudum na fila taarde koode sappo e ፊidi. ² Wo o debereedu, imo wulla saabe naawalla ገatawera. Ndimu nguun ina tiidi mo. ³ Ndeen maande wonnde ፎangi dow kammu. Ina woodi kuungal bodewal manngal nanndungal e mboddi. Ingal woodi ko'e jedፎi e luwe sappo, hoore fuu ina woodi kufune laamu. ⁴ Laasi maggal wuuwi feccere tataፎerde koode kammu, faddi de e leydi. Ngal darii yeeso debbo jom ገatawera oon faa si rimii fu, ngal moda biyum oon.

⁵ Ndeen o rimi biፊፊdo gorko, durdoowo laamorፎe adunaaru fuu e sawru njamndi. Biፊፊdo oon dippitaa, yaaraa to Laamፎo e joodorgal muudum laamu.

⁶ Debbo oon doggiri ley ladde, yehi nokku do Laamፎo segilaninoo ፊum. O haybowaa toon balፎe ujunere e keme ፊidi e capande jeegom (1 260).

⁷ Wolde wadi dow kammu toon. Maleyka bi'eteedo Miikaa'iilu e maleyka'en muudum kawriti, kaፎi e kuungal ngaal. Kuungal ngaal e maleyka'en muudum du kaፎi e maፎፎe. ⁸ Ammaa Miikaa'iilu'en njaalake ngal, kangel e maleyka'en maggal, de ፎe mursi nokku maፎፎe gondo dow kammu oon. ⁹ Kuungal manngal ngaal riiwaama. Kangel woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani, njarribotoondi adunaaru ndu fuu. Ndi faddaama e leydi, kayri e maleyka'en mayri fuu.

¹⁰ Ndeen nanumi daande toownde yuurunde dow kammu, ina wi'a:

«Joonin kisindam Laamdo meeden yottake!

Semmbe e laamu muudum njottake!

Laamu ina woni e hawju Almasiihu!

Sabo peloowo sakiraafe meeden,
peloowo 6e to Laamdo jemma e nyalooma oon,
riiwaama dow kammu.

¹¹ Sakiraafe meeden been njaalorake mo yiyam Jawgel ngeel,
e seedaaku ngu 6e ngadi dow maggel.

Be pilaaki reenude yonkijji ma66e e maayde.

¹² Ndelle, kammu e won6e dow muudum fuu mbeltee!

Ammaa bone woodanii leydi e maayo!

Sabo Ibiliisa jippake to moodon.

Ina tikki tikkere mawnde,
sabo ina anndi wakkati seeda tan heddaniidum.»

¹³ Nde kuungal nanndungal e mboddi ngaal faamunoo faddaama e leydi ndeen, ngal tewni debbo dimdo bidde gorko oon. ¹⁴ Debbo oon hokkaa bippeele ciilal manngal, faa fiirda yaha nokkuure nde segilanaa ley ladde ndeen. Toon o haybete haddi wakkati e wakkatiiji didi e feccere wakkati, faa o reenoo e mboddi ndiin. ¹⁵ Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, dam ili caggal debbo oon hono maayo faa dam hooya mo. ¹⁶ Ammaa, leydi ndiin wallii debbo oon, ndi aari hunnduko mayri, ndi modi ndiyam dam kuungal ngaal tuuti daam. ¹⁷ Kuungal manngal ngaal tikkani debbo oon sanne, yehi ha6oyde e heddiife e yuwdi debbo oon. Been ngoni dwtaniife jamirooje Laamdo de tiigii seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. ¹⁸ Kuungal ngaal ina darii dow njaareendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa yuurnga ley maayo

¹ Caggal dum, nji'umi ndaabaawa njogiinga luwe sappo e ko'e jeddi ina wurtoo e maayo ngoon. Luwal fuu ina woodi kufune laamu. Inde mbonkorde Laamdo ina mbinndaa e dow ko'e deen fuu. ² Ndaabaawa nga nji'umi ngaan ina nanndi e cirgu. Koyde magga ina nga'i hono koyde huunde wi'eteende ursu*. Hunnduko magga ina wa'i hono no hunnduko laddeeru ni. Kuungal nanndungal e mboddi ngaal hokki nga semmbe muudum, e joodorgal muudum laamu ngaal, e baawde mawde. ³ Hoore wootere e ko'e ndaabaawa ngaan ina wa'i hono ko barminanoo barmere waawnoonde warude dum, ammaa barmere ndeen dannaama. Dum haaynii yimbe adunaaru fuu, njokki ndaabaawa ngaan. ⁴ Be kujidani kuungal nanndungal e mboddi ngaal sabo ngal hokki ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan baawde laamu maggal. Katin du, 6e kujidani ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan, i6e mbi'a:

—Moy nanndi e ndaabaawa nga? Moy waawi ha6ude e magga?

⁵ Ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan hokkaa haalude haalaaaji mantordi mbonkotoodi Laamdo. Nga hokkaa baawde gollude lebbi capande nay e didi. ⁶ Ndaabaawa ngaan fuddi mbonkaade Laamdo, ina mbonkoo innde muudum e suudu muudum. Nduun woni joodiife dow kammu toon been. ⁷ Hokkaa baawde laamaade lenyi fuu e siyiji yim6e fuu e demle fuu e laamorde

* **13:2** Ursu wo kuungal manngal. Teppeeje maggal ina mawni, ingal jogii lee6i e pedeele juuddi beldi.

fuu. ⁸ Yimbe wonbe e adunaaru ndu been fuu kujidanana ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan. Been ngoni yimbe be inde muβben tawaaka ina mbinndii gilla fuddoode adunaaru ley dewtere nguurndam ndeen, dewtere Jawgel kirsanoongel ngeel.

⁹ Jom nowru fuu, nana! ¹⁰ Neddo fuu podanaado habbeede yaaree e maccungaaku, habbete yaaree. Neddo fuu podanaado wardeede kaafaahi, wardete kaafaahi. Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa yuurnga e leydi

¹¹ Caggal dum, nji'umi ndaabaawa ngonnga ina wurtoo e ley leydi. Inga woodi luwe didi nanndude e luwe bii mbaalu, ammaa inga haalda hono no kuungal nanndungal e mboddi ngaal ni. ¹² Nga golliri baawde ndaabaawa arandeya, nga barmere muudum nesunoo warude dum de danna ngaan. Nga golli dum yeeso arandeya ngaan. Nga dooldi yimbe adunaaru been kujidana arandeya ngaan. ¹³ Ndaabaawa didaba ngaan wadii kaayefiiji mawdi. Nga wadii faa nga jippini yiite yuurunge e kammu faa yottii leydi yeeso yimbe fuu. ¹⁴ Nga hiiliri yimbe adunaaru kaayefiiji di nga hokkaa wafude ley baawde ndaabaawa arandeya ngaan. Inga tindina yimbe adunaaru moyyina tooru nanndundu e ndaabaawa barminiranoonga kaafaahi faa nesi waatude ammaa ina wuuri ngaan. ¹⁵ Nga hokkaa baawde faa nga wadani tooru nduun yonki faa indu haala. Nga wadi faa neddo fuu no sujidanaay nga waree. ¹⁶ Ndaabaawa ngaan dooldi yimbe fuu keba maande e juude muβben nyaame naa e tiide muβben, teddube e lo'ube, joomiraabe jawdi e talkaabe, rimbe e riimaybe fuu. ¹⁷ Fay gooto waawaa soodude maa sonnude si tawraaka maande ndeen. Maande ndeen wo inde ndaabaawa ngaan naa limoore inde magga. ¹⁸ Do kaa, tilay neddo wada hakkillo e kabaaru o: neddo jogiido paamal fuu hiisoo limoore inde ndaabaawa ngaan, sabo limoore ndeen wo inde neddo. Limoore magga wo keme jeegom e capande jeegom e jeegom (666).

14

Haala Jawgel e jimol soottitaabe

¹ Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina darii dow waamnde Siyona, ina wondi e yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Innde muudum e inde Baaba muudum na mbinndaa e tiide maβbe. ² Nanumi daande yuuri dow kammu wa'unde hono sawtu diyeele keewde, hono riggaango manngo ni. Daande nde nanumi ndeen ina wa'i hono sawtu fiyoobe kolli. ³ Yimbe been fuu ina njima jimol kesol yeeso joodorgal Laamdo ngaal e yeeso kulle nay buurde deen e yeeso mawbe been. Fay gooto waawaano ekitaade jimol ngol si wanaa yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000) soottitaabe e adunaaru been. ⁴ Been ngoni be tuunniraay ko'e muβben rewbe, sabo be laaβube. Ibe njokki Jawgel ngeel do ngel yahata fuu. Wo be soottitaabe e ley yimbe adunaaru, faa be laatoo artiiβe fuu sakkeede Laamdo e Jawgel ngeel. ⁵ Fewre meedaay yaltude e kundude maβbe, be ngalaa feleore.

Haala maleyka'en tato

⁶ Wakkati oon nji'umi maleyka goddo ina fiira dow, ina jogii Kabaaru Lobbo duumiido oon. Imo waajoo dum yimbe adunaaru, yuurube e laamorde fuu e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimbe fuu. ⁷ Imo yeewnoo e daande toownde, imo wi'a:

—Kulee Laamdo! Mawninon dum! Sabo wakkati mo o sarotoo oon warii. Cujidane tagudo kammu e leydi e maayo e ildude ndiyam oon!

⁸ Maleyka goddo didafo jokki mo, ina wi'a:

—Baabiila halkii! Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii! Nde yarnii leyde fuu fijirde mayre nyaadunde.

⁹ Maleyka goddo, tatabo, jokki be ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Neddo fuu kujidando ndaabaawa arandeya ngaan e tooru nanndundu e magga nduun, de hefi maande magga e tiinde naa e junngo, ¹⁰ tilay joomum yara cabijam tikkere Laamdo daam, mbaylaadam e ley horde-loonde tikkere makko tawi jillaaka fay huunde. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso maleyka'en seniibe been e yeeso Jawgel ngeel. ¹¹ Cuurki yuuruki e jukkungo ma66e ina yeeja faa abada. Jemma e nyalooma fuu fowtere walanaa sujidanoo6e ndaabaawa ngaan e tooru magga e he6u6e maande inde magga.

¹² Dum le, tilay yim6e Laamdo ngonda e munyal.

Been ngoni haybu6e jamirooje Laamdo de kaybi goondinal Iisaa been.

¹³ Wakkati oon nanumi daande yuurunde dow kammu, ina wi'a:

—Winndu dum do: gilla joonin, barke woodanii maayo6e hawtu6e e Joomiraa6o been.

Ruuhu oon wi'i:

—Goonga! Be powtinoyte e tampiri ma66e, sabo barke golle ma66e jokkan 6e.

Haala wakkati tayri adunaaru

¹⁴ Yeewumi, de nji'umi ruulde raneere. Dow ruulde ndeen nanndudo e bii neddo ina joodii. Kufune gadiraado kanje ina woni e dow hoore makko. Imo tiigii wawdu welndu e junngo makko. ¹⁵ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu, ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a joodiido dow ruulde oon:

—Jippin wawdu maa nduun de tayaa, sabo wakkati tayri yottake. Adunaaru 6ennii, yonii tayeede!

¹⁶ Ndeen joodiido e ruulde oon yiili wawdu muudum dow leydi, de adunaaru fuu tayaa.

¹⁷ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun. Kam du ina tiigii wawdu welndu. ¹⁸ Ndeen maleyka goddo yalti e ley hirsirde rewreteende Laamdo ndeen. Oon woni kawjotoodo yiite. O yeewnii daande toownde, o wi'i maleyka tiigiido wawdu welndu oon:

—Jippin wawdu maa nduun, kawrunduraa 6i66e cabiije dow leydi, sabo de 6ennii.

¹⁹ Maleyka oon yiili wawdu muudum dow leydi, hawrunduri 6i66e cabiije deen, de faddi de ley 6oosirde mawnde. 6oosirde ndeen woni tikkere Laamdo mawnde. ²⁰ Bi66e cabiije deen 6oosaa caggal ngalluure toon. Yiyam yalti e 6oosirde ndeen faa hewti labaale pucci, dam ili ko fotata e kilooji keme tati njuuteefi.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

¹ Caggal duum, nji'umi dow kammu maande wonnde mawnde haayninde. Nji'umi maleyka'en njeddo ina njogii masiibaaji jeddi. Wo di masiibaaji cakitotoodi. E majji tikkere Laamdo timmata.

² Nji'umi maayo nanndungo e daandorgal ina jillunduri e yiite. Jaalinoo6e ndaabaawa ngaan been ina keddii dakkol maggo. Been ngoni jaalinoo6e nga,

kanga e tooru nanndundu e magga nduun e limoore innde magga ndeen. I6e njogii kolli di Laamdo hokki 6e diin. ³ I6e njima jimol Muusaa maccudo Laamdo oon e jimol Jawgel ngeel, i6e mbi'a:

«Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,
golleeji maa wo mawdi, wo kaayniidi!
Laabi maa wo ponnditiidi, goongaaji,
aan laamiido laamorde fuu!

⁴ Moy woni hulataa ma, Joomiraado,
mo mawnintaa innde maa?

Sabo aan tan woni gooto Ceniido.

Leyde fuu ngaran kujida yeeso maa,
sabo 6e nji'ii golleeji maa ponnditiidi.»

Haala kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi

⁵ Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu dow kammu ina omti.

Dum woni hukum seedaaku oon.* ⁶ Maleyka'en njeddo jogiibe masiibaaji jeddi been njalti e mayru, ina 6ornii kaddule laabude tal jalbooje, ina ka6bi ka6bor di kanje e becce mu66en. ⁷ E kulle nay buurde deen, wootere hokki maleyka'en njeddo been kaake kanjeje jeddi keewde tikkere Laamdo buurdo faa abada oon. ⁸ Suudu nduun heewi cuurki saabe annoora Laamdo e baawde muudum. Fay gooto waawaa naatude ley mayru, si wanaa nde masiibaaji jeddi di maleyka'en njeddo ngaddi diin timmi.

16

¹ Ndeen nanumi daande toownde yuuri to suudu seniindu toon, ina wi'a maleyka'en njeddo been:

–Njehee, njuppowee dow adunaaru kaake tikkere Laamdo jeddi deen!

² Maleyka arandeejo oon yehi, yuppi kaakol muudum dow leydi. Buuye bonde naawde ngadi dow yim6e tawraabe maande ndaabaawa ngaan e sujidanoo6e tooru nanndundu e magga been.

³ Maleyka dida6o oon yuppi kaakol muudum e maayo. Maayo ngoon waylitii, laatii hono yiyam maaydo. Kulle buurde gonde ley maggo fuu mbaati.

⁴ Maleyka tata6o oon yuppi kaakol muudum ley gooruuji e ildude, de diyele deen fuu mbaylitii yiyam. ⁵ Ndeen nanumi maleyka kawjotoodo diyele oon, ina wi'a:

–Aan Ceniido, gondo, gonnoodo, wo a ponnditiido, sabo a sarake goonga.

⁶ Saabe ko 6e ndufi yiyam seniibe e yiyam annabaa6e duum, aan du, kokkudaa 6e yiyam 6e njara! I6e kaandi e majjum.

⁷ Ndeen nanumi daande yuurii to hirsirde rewreende Laamdo toon, ina wi'a:

–Goonga! Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, sariyaaji maa wo goongaaji, wo ponnditiidi!

⁸ Ndeen maleyka naya6o oon yuppi kaakol muudum e dow naange, de nge hokkaa sumirde yim6e nguleefi magge. ⁹ Yim6e been cumiraa nguleefi catuki. Ndeen 6e mbonkii innde Laamdo mo baawde ngoodani dow masiibaaji oon. Be tuubaay, 6e mawninaay dum.

¹⁰ Maleyka njoya6o oon yuppi kaakol muudum dow joodorgal ndaabaawa ngaan. Do nga laamii doon ni66inaa tiki, de yim6e ina njata demle mu66en

* **15:5** Aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu ina omti dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru.

saabe naawalla. ¹¹ Be mbonkii Laamdo jom kammu oon saabe buuye ma66e e naawalla ma66e. Ammaa duum fuu, 6e tuubaay e gollleeji ma66e bondi diin.

¹² Maleyka njeega6o oon yuppi kaakol muudum dow maayo manngo wi'eteengo Efarata. Ndiyam maggo 6eebi faa yoori, faa kaanankoo6e yuuroo6e lettugal been ke6a laawol ndewa toon. ¹³ Ndeen nji'umi ginnaaji tati bondi nanndudi e paa6i. Wooturu ina wurtoo e hunnduko kuungal nanndungal e mboddi ngaal, wooturu ina wurtoo e hunnduko ndaabaawa ngaan, wooturu du ina wurtoo e hunnduko annabaajo peneejo oon. ¹⁴ Ginnaaji bondi diin wo wadoo6e kaayeefiiji. I6e njaha to kaanankoo6e adunaaru fuu faa 6e kawrundura dum'en saabe wolde nyannde darngal, nyalaande Laamdo jom baawde fuu.

¹⁵ Joomiraado wi'i:

–Kakkilee! Inani mido warda hono no gujjo ni. Barke woodanii doomudo kakkildo, ina tiigii kaddule muudum faa taa yaha 6anndu 6oldu de semta yeeso yim6e.

¹⁶ Ginnaaji diin kawrunduri kaanankoo6e 6een e nokku bi'eteedo e ibraninkoo6e Harmagedon.

¹⁷ Maleyka njeed6a6o oon yuppi kaakol muudum e mbeeyu. De daande toownde yalti e suudu seniindu to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

–Timmii!

¹⁸ Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, dimmbagol leydi manngol wadi. Dimmbagol leydi hono ngool wadaay e adunaaru ndu gilla yim6e tagaa, no ngol sattiri mawnude! ¹⁹ Ngalluure mawnde ndeen feccaa pecce tati. Gal-luuje laamorde adunaaru fuu caami. Laamdo miccitii bonanda ngalluure mawnde wi'eteende Baabiila, de yarni nde horde cabijam heewnde tikkere muudum. ²⁰ Duude maayo fuu kalkii. Baamle fuu majji. ²¹ Marmalluuje butte yuuri kammu, caami dow yim6e, wootere fuu teddeefi muudum ina wada kilooji capande nay. Yim6e 6een mbonkii Laamdo saabe masiiba marmalluuje oon, sabo masiiba oon sattii bonde sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

¹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeeddo jogiibe kaake jeddi been wari, haaldi e am, wi'i:

–War faa mi holle jukkungo debbo woykuuru* anndaado sanne, joodiido dow diyeele keewde oon. ² Kaanankoo6e adunaaru 6een pijidii e muudum. Yim6e adunaaru 6een du culii e fijirde muudum.

³ Ndeen Ruuhu heewi kam, maleyka oon yaari kam faa ley ladde. Nji'umi toon debbo ina waddii ndaabaawa mbodeewa keewnga inde mbonkorde Laamdo. Inga woodi ko'e jeddi e luwe sappo. ⁴ Debbo oon ina 6ornii kaddule ciide e bodeeje, ina sodii kanje e kaaye dime e hayre luulu. Imo jogorii junngo makko horde-loonde kanje heewnde ko nyiddini sanne, heewnde tuundi fijirde makko. ⁵ Dow tiinde makko innde ina winndaa nde maanaa muudum suudii:

«Baabiila ngalluure mawnde, inna woykuuji,
inna ko nyiddini fuu ley adunaaru».

⁶ Nji'umi debbo oon sulake saabe yiyyam seniibe e yiyyam seedantoo6e Iisaa dam o yari.

* 17:1 Maanaa woykuuru wo pijoo6o jobeteedo ceede.

Ko nji'umi mo duum, dum haaynii kam sanne. ⁷ Ammaa maleyka oon wi'i kam:

—Ko wadi de idum haaynii ma? Mi fiirtante maanaa cuudiido oon, maanaa debbo oon e ndaabaawa nga o waddii njogiinga ko'e jeddi e luwe sappo ngaan. ⁸ Ndaabaawa nga njiidaa ngaan, inga wonnoo, ammaa nga heddaaki joonin. Inga haani yaltude e funndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, nga halkowaa. Yimbe adunaaru be inde mubben mbinndaaka e dewtere nguurdan gilla fuddoode adunaaru been, si nji'i ndaabaawa ngaan na yalta fu, kaayee fi nanngan dum'en. Sabo inga wonnoo, nga heddaaki joonin, de nga bangowan katin.

⁹ Do kaa, tilay neddo tawree hakkilantaaku faa faama kabaaru o: ko'e jeddi deen wo baamle jeddi de debbo oon joodii dow mubben deen. Ide cappoo katin kaanankoo be njeddo: ¹⁰ njoyo paltake, njeegafo oon ina woni joonin, njeddafo oon waraay tafon, ammaa si o warii, wakkatiyel seeda o laamotoo. ¹¹ Ndaabaawa ngonnoonga de heddaaki joonin ngaan wo gooto e njeddo been. Nga watan de nga laatoo kaananke njeetatafo, ammaa cakitte magga wo halkere.

¹² Luwe sappo de njiidaa deen wo kaanankoo be sappo be kebaay laamu tafon, ammaa be kebowan baawde laamaade no kaanankoo be ni haddi wakkatiyel gootel, kambe e ndaabaawa ngaan. ¹³ Be fuu be anniya gooto, i be kokka ndaabaawa ngaan semmbe ma bbe e baawde ma bbe. ¹⁴ Be kaban e Jawgel ngeel, ammaa Jawgel ngeel jaaloto be sabo kangel woni Joomiraado joomiraabe e Kaananke kaanankoo be. Wondube e maggel been wo nodaa be, subaa be, hoolniibe.

¹⁵ Maleyka oon wi'i kam katin:

—Diyeele de njiidaa debbo woykuuru oon ina joodii dow mubben deen, kanje ngoni siyiiji yimbe e jama'aa je e laamorde e demle. ¹⁶ Luwe sappo de njiidaa deen, kam e ndaabaawa ngaan, mbanyan debbo woykuuru oon, boldina dum faa laaba de heddo banndu boldu, nyaama teewu muudum, de nduppa ko heddi duum e yiite. ¹⁷ Sabo Laamdo wattii e berde ma bbe wadude anniya muudum, be laatoo daande wootere, be kokka ndaabaawa ngaan laamu ma bbe, faa nde haalaaji Laamdo diin fuu tabiti.

¹⁸ Debbo pijoowo mo njiidaa oon, kam woni ngalluure mawnde laamiinde kaanankoo be adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo keewdo baawde ina yuura dow kammu ina jippoo. Darja makko jalbini adunaaru. ² O yeewnii faa toowi, o wi'i:

«Baabiila halkii!

Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii!

Nde laatake joonde ginnaaji,

suudorde ruuhuujii tuunudi fuu

e foondu tuunundu wanyaandu fuu!

³ Sabo leyde deen fuu culirii cabijam, caamii

saabe fijirde mayre nyaadunde.

Kaanankoo be adunaaru been njeenii e mayre.

Luumotoo be e adunaaru been fuu ke bii jawdi

saabe danyal mayre keewngal faa wittii ngaal.»

⁴ Ndeen nanumi daande wonde yuuri dow kammu, ina wi'a:

—Onon yimbe am, njaltee e mayre!

Faa taa on kawtu e mayre hakkeeki,
faa taa masiibaaji mayre kewta on!

⁵ Sabo hakkeeki mayre duudi,
di njowundurii faa di njottake kammu,
Laamdo du yeggitaay golleeji mayre bondi diin.

⁶ Ngadee nde hono no nde wadiri on ni!
Njobtofon nde kile didi e ko nde wadi on!
Ko nde siiwani on ley horde mayre duum,
ciiwanee nde kile didi!

⁷ Torron nde, kebbinon mettorgal mayre
faa haddi no nde teddiniri hoore mayre,
faa fota e no nde wuurdy mbelirka.

Sabo inde wi'a e bernde mayre:

«Inan mido joodii, wo mi kaananke debbo,
mi wanaa debbo mo gorum maayi,
abada mettorgal cuddu hewtataa kam.»

⁸ Saabe no nde worri noon,
masiibaaji mayre caaman dow mayre:

maayde e mettorgal e rafo.
Nde wuldete yiite,

sabo Laamdo Joomiraado carotoodo nde wo Jom semmbe.

Haala woyeede Baabiila

⁹ Kaanankooɓe adunaaru wondaɓe e mayre jeenu de kawti e mayre danyal been nji'an cuurki ngulu mayre. Wakkati oon, 6e mboyan, 6e piiran berde maɓɓe mettorgal.

¹⁰ Be ndaroto to toowti, sabo iɓe kula jukkungo mayre. Iɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabiila, ngalluure mawnde nde, ngalluure jogiinde semmbe nde! Nde jukkaama wakkati gooto tan!

¹¹ Luumotooɓe e adunaaru been mboyan, cunanto nde, sabo fay gooto soodataa gineeji maɓɓe katin. ¹² Gineeji maɓɓe wo kanɓe e cardi e kaaye dime e kaaye luulu e kaddule daatude e kaddule ciide e kaddule hariiri tiidude e kaddule bodeeje e ledde uurooje godde e gineeji moyyiniraadi nyiye nyiibi e gineeji moyyiniraadi ledde tiidude coggu e jamde bodeeje e jamde baleeje e hayre wi'eteende marba. ¹³ Gineeji maɓɓe katin wo funngooji belnirdi e uurnirdi e gowe e nebbam uurdam e uurdi miira e uurdi cuurtinteedi e cabijam e nebbam biɓɓe jaytun e conndi alkama e aawdi alkama e na'i e baali e pucci e torkooji e maccube e yonkiji yimbe.

¹⁴ Luumotooɓe been mbi'i ngalluure ndeen:

—Ko njidunodaɓa heɓude fuu woɗɗake ma: keewal mbelirka maa e dawla maa fuu halkii, a hewtataa dum abada katin.

¹⁵ Luumotooɓe heɓuɓe jawdi e mayre been ndaroto to toowti, sabo ina kula jukkungo mayre. Be mboyan, 6e cunoto, ¹⁶ 6e mbi'an:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde nyaayiroore kaddule daatude e kaddule ciide e kaddule bodeeje, sodortoonde kanɓe e kaaye dime e kaaye luulu! ¹⁷ E ley wakkati gooto tan, jawdi ndiin fuu halkaa!

Dawranooɓe laanaaji ndiyam e yahoobe ley majji e dogginooɓe been, kam e heɓooɓe neema muɓɓen e luumagol dow maayo been, 6e fuu 6e toowtan 6e ndaroo. ¹⁸ Wakkati mo 6e nji'ata cuurki ngulu mayre, 6e mbullan, 6e mbi'a:

—Ngalluure ndeye nanndunoo e ngalluure mawnde nde?

¹⁹ Be ndufan leydi dow ko'e ma66e no 6e poti metteede. Be mboyan, 6e cunoo, 6e mbulla, 6e mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde ndeen, nde keewal danyal muudum hokki jogi6e laanaaji e ley maayo fuu jawdi, e ley wakkati gooto tan, nde halkii! ²⁰ Kammu, welta e halkeede mayre! Seni6e e nulaa6e e annabaa6e, onon du mbeltee! Sabo Laamdo sarake nde ko nde wadi on duum!

²¹ Wakkati oon, maleyka jom semmbe hooyi kaayal nanndungal e niisirde mawnde, de faddiri dum semmbe ley maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure mawnde ndeen faddirtee, nde yi'ataake abada katin! ²² Katin du, fay gooto nanataa ley mayre kolli ho6oo6e gaaci naa yimo6e naa fuufo6e cereeli e barguuji. Golloowo nyeenyudo fay gooto yi'ataake katin e ley mayre.* Duko undude nanataake katin e ley mayre. ²³ Annoora lampal yaynataa ley mayre katin. Sawtu banudo e banado nanataake e mayre katin.

Bone oon fuu hewtan Baabiila sabo luumotoo6e mayre burnoo adunaaru fuu baawde. Woodi du, nde hiildii leyde fuu e ndaggadaaku mayre. ²⁴ Katin du, yiyam annabaa6e e seni6e e wara6e ley adunaaru been fuu tawaama e mayre.

19

Jimi jettooje Laamdo ley aljanna

¹ Caggal duum, nanumi sawtu jamaa keewdo dow kammu, ina yeewnoroow daade toowde, ina wi'a:

«Haleluuya!*

Kisindam e manngu e baawde
ngoodanii Laamdo meeden!

² Sabo sariyaaji makko wo goongaaji,
wo ponnditiidi!

O sarake debbo woykuuru anndaado sanne,
bonnirdo adunaaru fijirde muudum oon.

O yomnake dum yiyam maccu6e makko dam rufi.»

³ Be toowni daade katin, 6e mbi'i:

«Haleluuya!

Cuurki ngulu ina yuura to ngalluure ndeen
ina yeenja faa abada!»

⁴ Maw6e noogayo e nayo been e kulle nay buurde deen, kippii e leydi cujidani Laamdo joodido e joodorgal laamu oon, ina mbi'a:

—Aamiina. Haleluuya!

⁵ Daande yuuri to joodorgal toon, ina wi'a:

—Njettee Laamdo meeden, onon maccu6e muudum fuu, onon hulo6e dum, teddu6e e lo'ube!

Haala bangal Jawgel

⁶ Ndeen nanumi daande nanndunde e sawtu jamaa keewdo, hono sawtu diyeele keewde ni, hono diggaali mawdi ni, ina wi'a:

«Haleluuya! Sabo Laamdo Joomiraado meeden

Jom baawde fuu oon tabintinii laamu muudum.

* **18:22** Golloowo nyeenyudo wo gadoowo golle juude hono cehoowo naa tafoowo jamde. * **19:1** Haleluuya wo haala ibraninkoore, dum woni Njetten Joomiraado.

⁷ Mbeltofen, ceyoden, mawninen mo,
sabo bangal Jawgel ngeel yottake,
banjeteedo oon du segilake.

⁸ O hokkaama kaddule o bornoo,
leppi daatudi, jalbooji, laabudi.»

Kaddule deen ngoni gollleeji seniibe moyyudi diin.

⁹ Maleyka oon wi'i kam:

–Winndu: Barke woodanii noddaa6e e nyaamduuji bangal Jawgel been!

O wi'i kam katin:

–Haalaaji diin ngoni haalaaji Laamdo goongaaji.

¹⁰ Kippiimi e leydi to koyde makko faa mi sujidana mo, ammaa o wi'i kam:

–Taa wadu! Miin du wo mi maccudo hono maada, aan e sakiraa6e maa tiigiibe seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. Sujidan Laamdo!

Sabo seedaaku ngu Iisaa waddi nguun, dum pay laatii annabaaku.†

Haala garol Almasihu faa jukka kuungal ladde

¹¹ Caggal duum, nji'umi kammu ina omtii, de puccu ndaneewu 6angi. Baddiido ngu oon ina wi'ee Koolniido, ina wi'ee Goongante. Wo e fonnditaare o sarortoo, e fonnditaare du o honirta. ¹² Gite makko ina nga'i hono demle yiite ni. Kufuneeje laamu keewde ina ngoni e hoore makko. Innde ina winndaa e makko nde fay gooto anndaa si wanaa kanko. ¹³ Imo bornii saaya cuuwaaka e yiyam. Innde makko wo: «Konngol Laamdo.» ¹⁴ Konuujji kammu ina njokki mo ina bornii kaddule daatude, daneeye, laabude, ina mbaddii pucci daneeeji. ¹⁵ Kaafaahi mbelki ina wurtoo e hunnduko makko. E kanki o soppirra laamorde adunaaru, de o laamoroo de sawru njamndi. O dampan e 6oosirde cabiije yaltinoore tikkere Laamdo jom baawde mawnde. ¹⁶ Inan innde winndaande e saaya makko e busal makko:

«Kaananke kaanankoo6e e Joomiraado joomiraa6e».

¹⁷ Ndeen nji'umi maleyka ina darii dow naange. O yeewnii faa toowi, o wi'i pooli piirooji dow fuu:

–Ngaree, kawritee to nyaamdu weltaare mawndu ndu Laamdo wadi nduun, ¹⁸ faa nyaamon teewu kaanankoo6e e teewu hooree6e sordaasiibe e teewu jom'en semmbe e teewu pucci e waddiibe dum'en e teewuujji yim6e fuu – rim6e e riimay6e, teddu6e e lo'u6e!

¹⁹ Ndeen nji'umi ndaabaawa mannga ngaan e kaanankoo6e adunaaru been e konunkoo6e mu6ben ina kawriti faa kafa e baddiido puccu ndaneewu oon e konu muudum. ²⁰ Ndaabaawa ngaan nanngaa, kanga e annabaajo fewreejo gadannoodo kaayefiiji yeeso magga oon. E kaayefiiji diin o hiildunoo hebu6e maande ndaabaawa ngaan been, sujidannoo6e tooru nanndundu e magga been. Be dido fuu, 6e paddaa i6e mbuuri e weendu yiite hu6birteendu sitti nduun.‡ ²¹ Heddiibe been kalkiraa kaafaahi mburtotooki e hunnduko baddiido puccu ndaneewu oon. Pooli diin fuu ngari nyaami teewuujji ma66e faa kaari.

20

Haala laamu duubi ujunere

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka ina yuura dow kammu ina jippoo, ina jogorii junngo muudum cokitirgal 6unndu ndu luggeefi muudum walaa do

† 19:10 timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa, dum pay laatii annabaaku. ‡ 19:20 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a.

haadi nduun, kam e callalol manngol. ² O nanngi kuungal manngal ngaal, dum woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani ndiin. O ha66i dum duu6i ujunere. ³ O faddi ndi e ley 6unndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, o ommbi ndi ley mayru, o takki ndu, taa ndi hiila lenyi faa nde duu6i ujunere diin ki66i. Caggal duum, ina tilsi ndi ha66itee wakkati seeda.

⁴ Ndeen nji'umi joodor6e laamu. Joodi6e e majje been kokkaama baaw6e saraade. Nji'umi katin yonkiiji 6e ko'e mu66en tayanoo saabe ko 6e mbaajii seedaaku ngu Iisaa waddunoo, kam e konngol Laam6o ngool. Be cuji-danaayno ndaabaawa ngaan e tooru nanndundu e muudum nduun, 6e kebaay maande magga e tiide naa e juude ma66e. Been iirtii, laamodii e Almasiihu duu6i ujunere. ⁵ Dum woni ummital arandeyal ngaal. Maay6e heddi6e been iirtaaki faa nde duu6i ujunere diin ki66i. ⁶ Barke e senaare ngoodanii yeyaabe e ummital arandeyal been! Maayde dida6erde ndeen walaa ko waawani 6e. Be laatanto Laam6o e Almasiihu almaami'en, 6e laamodoo e Almasiihu duu6i ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

⁷ Si duu6i ujunere diin ki66ii, Seydaani ha66itete e kasu muudum, yoppee. ⁸ O wurto, o hiilowa lenyi gondi e cob6uli adunaaru nay diin, dum woni Yaajuuju e Maajuuju.* O hawrunduran yim6e lenyi diin faa naata wolde. Idi keewi sanne hono njaareendi maayo. ⁹ Di yuuri e gereefi fuu ley adunaaru, di piilli ngalluure horsunde ndeen, do seni6e been kodii doon. Ammaa yiite yuuri dow kammu, halki di. ¹⁰ Ibiliisa kiilannoo6o 6e oon faddaa e weendu yiite e sitti nduun, do ndaabaawa ngaan e annabaajo peneejo oon ngoni doon. Be njukketee doon jemma e nyalooma faa abada.

Haala nyannde darngal

¹¹ Caggal duum, nji'umi joodorgal laamu manngal danewal e joodiido dow maggal. Kammu e leydi fuu ndoggi ndilli yeeso makko, di nji'ataake katin. ¹² Nji'umi maay6e, teddu6e e lo'u6e, ina ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal. Dewte ina peertee. Dewtere wonnde du ina feertee, kayre woni dewtere nguurndam. Maay6e been cariraa golleeji mu66en binndaadi e dewte deen, mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Maayo ngoon hokkiti maay6e muudum, maayde e laakara kokkiti maay6e mu66en, mono e mu66en fuu saroraa haddi golle muudum. ¹⁴ Maayde e laakara fuu paddaa e weendu yiite nduun. Weendu nduun woni maayde dida6erde ndeen. ¹⁵ Neddo fuu mo innde muudum tawaaka ina winndaa e dewtere nguurndam ndeen, faddaama e weendu yiite nduun.

21

No huunde fuu heydintinirtee

¹ Caggal duum, nji'umi kammu keso e leydi keyri, sabo kammu arandeejo oon e leydi arandeeri ndiin fuu ndillii, maayo du walaa. ² Nji'umi Ngalluure Seniinde ndeen - dum woni Urusaliima keso oon - ina yuura dow kammu to Laam6o ina jippoo. Nde nyaayinaama hono no 6anjeteedo nyaayirta faa segiloo yaha to gorum ni. ³ Nanumi daande toownde yuurunde to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Inan, joonnde Laam6o na woni hakkunde yim6e: o joodoto hakkundee ma66e, 6e laatoo lenyol makko. Laam6o e hoore muudum wondan e ma66e,

* **20:8** Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu e Magogu e ibraninkoore.

laato Laamdo ma66e. ⁴ O mooytan gondi gite ma66e fuu. Maayde e mettorgal e bullaali e naawalla kedataako, sabo kulle kiidde deen fuu paltake.

⁵ Joodiido e joodorgal ngaal oon wi'i:

—Inan, mido heydintina huunde fuu!

O wi'i kam:

—Winndu haalaaji diin. Wo di koolniidi, wo di goongaaji.

⁶ O wi'i kam katin,

—Huunde fuu timmii! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo. Miin woni fuddoode, miin woni timmoode. Neddo fuu domdudo, mi hokkan dum ndiyam nguurdam yuuradam e ildude ndeen bolum tawa yobaay faa'e. ⁷ Neddo fuu jaaliido heban dum fuu, mi laatoto Laamdo muudum, kam du laato biyam. ⁸ Ammaa waatu6e berde e 6e ngalaa goondinal e golloo6e ko nyiddini e waroo6e yim6e e fijoo6e e dabarankoo6e e rewoo6e tooruuji e feno6e been fuu, weendu yiite e sitti hu66ooru nduun woni ngedu mu66en. Dum woni maayde dida6erde ndeen.

Haala Urusaliima keso

⁹ Caggal dum, gooto e maleyka'en njeddo tiigi6e kaake jeddi keewde masibaaji jeddi cakitotoodi diin wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle 6a6aado, jom suudu Jawgel ngeel.

¹⁰ Ndeen keewumi Ruuhu, maleyka oon yaari kam faa dow waamnde mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure seniinde ndeen ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. ¹¹ Inde wondi e darja Laamdo faa inde jalbira hono no hayre rimre ni, hono no hayre yaspa laa6unde hono daandorgal ni. ¹² Kokuwol tekkungol toowngol ina filii nde. Ingol woodi dammbude sappo e didi, dammbugal fuu ina woodi maleyka. Lenyi 6i66e Israa'ila sappo e didi diin, inde mu66en ina mbinndaa e dammbude deen: ¹³ dammbude lettugaaje deen wo tati, gorgaaje deen wo tati, sob6iireeje deen wo tati, hordooreeje deen du wo tati. ¹⁴ Kokuwol ngalluure ngool ina woodi kaaye jyyinirde sappo e didi. Dow majje inde nulaa6e Jawgel sappo e dido 6een mbinndaa.

¹⁵ Maleyka kaaldowo e am oon ina tiigii sawru kanje fonndirdu faa fonnda ngalluure ndeen e dammbude mayre e kokuwol mayre. ¹⁶ Tatteeji mayre nay diin fuu potu, njuuteefi mayre e njaajeefi mayre wo potu. O fonndiri nde sawru nduun, nde laatii estadiiji ujunaaje sappo e didi (12 000),* njuuteefi mayre e njaajeefi mayre e tooweefi mayre fuu wo potu. ¹⁷ O fonndi kokuwol ngool, ngol hawri e piye hemre e capande nay e nay (144), piye de yim6e piyata deen maleyka oon fiyirta. ¹⁸ Kokuwol ngool nyibiraama hayre yaspa. Ngalluure ndeen du nyibiraama kanje dimo, ga'udo hono no daandorgal laa6ungal ni. ¹⁹ Rotere kokuwol ngalluure ngool ina nyaayiniraa sii kaaye dime fuu: arandeere ndeen yaspa, dida6erde ndeen safiir, tata6erde ndeen agate, naya6erde ndeen emerooda, ²⁰ jaya6erde ndeen onikis, jeega6erde ndeen sarduwaan, jedda6erde ndeen kirisoliita, jeetata6erde ndeen beril, jeena6erde ndeen topaas, sappo6erde ndeen kirisoparaas, sappo e go'a6erde ndeen yasente, sappo e dida6erde ndeen ameeetis. ²¹ Dammbude sappo e didi deen wo kaaye luulu danejeje sappo e didi. Dammbugal fuu wo hayre luulu wootere. Balangol ngalluure ndeen wo kanje dimo, jalbiroowo hono no daandorgal ni.

* 21:16 Dum fuu na hawra e kilooji 2 200.

²² Mi yi'aay suudu dewal e ley ngalluure ndeen, sabo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu oon e Jawgel ngeel ngoni suudu dewal mayre. ²³ Ngalluure ndeen haajaaka naange naa lewru yaynana dum, sabo darja Laamdo yaynata nde. Jawgel ngeel woni lampal mayre. ²⁴ Lenyi adunaaru njahan ley annoora mayre. Kaanankooɓe adunaaru been ngaddanan nde darja muɓɓen. ²⁵ Dammbude mayre deen ombataako nyalooma. De ombataako fey, sabo jemma walaa e mayre. ²⁶ Darja e teddeengal lenyi adunaaru waddete ley mayre. ²⁷ Ko tuuni fuu naatataa e mayre, naa gollooɓe ko nyiddini, naa fenooɓe. Ammaa naatooɓe e mayre been ngoni ɓe inde muɓɓen mbinndaa e dewtere nguurndam nde Jawgel ndeen.

22

¹ Caggal duum, maleyka oon holli kam maayo ngo ndiyam muudum hokkata nguurndam, njalbiroojam hono daandorgal. Idam yuura to joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel toon. ² Idam ila hakkunde laawol de-woowol ley ngalluure ndeen. Gerejeji maayo ngoon didi fuu, lekki kokkoohi nguurndam ina woni e muudum, ndimoohi kile sappo e didi, lewru fuu nde wootere. Haakorooji makki wo safaare dannoore lenyi adunaaru. ³ Ko Laamdo hudi fuu tawataake ley ngalluure ndeen katin. Joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel ina ngoni ley mayre. Maccuɓe Laamdo ndewan dum. ⁴ Be nji'an yeeso muudum. Innde muudum du wonan e tiide maɓɓe. ⁵ Jemma walaa katin. Be ngalaa haaju e annoora lampal naa annoora naange, sabo Laamdo Joomiraado yayniranan ɓe annoora muudum. Be laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

⁶ Maleyka oon wi'i kam:

—Haalaaji diin wo koolniidi, wo goongaaji. Laamdo Joomiraado, gattudo konngol muudum ley annabaaɓe oon, nuli maleyka muudum faa holla maccuɓe muudum ko ɓadii warude.

⁷ Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko ɓooyataa!

Barke woodanii neddo fuu kaybudo ko dewtere annabaaku nde wi'i.

⁸ Wo miin, Yuhanna, woni nanudo, ji'udo kulle deen fuu. Caggal ko nanumi e ko nji'umi duum, kippiimi e leydi to koyde maleyka kollannoodo kam oon faa mi sujidana dum. ⁹ Ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo Laamdo hono maada, aan e sakiraaɓe maa annabaaɓe been, kam'en e haybooɓe haalaaji dewtere nde. Sujidan Laamdo!

¹⁰ O wi'i kam katin:

—Taa suudu haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin, sabo wakkati mo dum laatotoo oon ɓadake. ¹¹ Gaɗoowo ko boni heddo e bonanda muudum, tuundo golle heddo e gollleeji muudum tuundi diin, moyyo heddo e moyyuki muudum, ceniido heddo e senaare muudum!

¹² Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko ɓooyataa. Mido wadda mbarjaari faa mi barjoo mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Miin woni arandeejo e cakitotoodo, miin woni fuddoode e timmoode.

¹⁴ Barke woodanii lonnooɓe saayaaji muɓɓen faa mbaawa nyaamude ɓiɓɓe lekki nguurndam kiin, ɓe ndewa dammbude, ɓe naata ngalluure

ndeen. ¹⁵ Ammaa wonbe caggal mayre been wo dawaafi e dabarankoo6e e fiijo6e e waroo6e yim6e e rewo6e tooruuji e yidu6e fewre e wado6e hiila.

¹⁶ Miin Iisaa, mi nului maleyka am faa seedoo kulle de e ley kawrite goondin6e deen. Miin woni dadol Daawda, wo mi yuwdi Daawda du. Miin woni hoodere fajiri jalboore ndeen!

¹⁷ Ruuhu e banjeedo oon ina mbi'a:

—War!

Neddo fuu nando dum wi'a: «War!»

Neddo fuu domdudo wara, jidudo yarude ndiyam kokkoojam nguurndam fuu jaba yara dam bolum tawa yobaay faa'e.

Timmoode

¹⁸ Miin Yuhanna, mido sappana neddo fuu nando haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin: si neddo beydii e majji huunde, Laamdo beydanan dum masiibaaji cifaadi e ley dewtere nde. ¹⁹ Si neddo ittii goddum e haalaaji dewtere annabaaku nde, Laamdo ittan ngedu muudum e lekki nguurndam cifaaki e mayre kiin, kam e ngalluure seniinde sifaande e mayre ndeen.

²⁰ Ceedantoodo kulle deen oon wi'i:

—Tannyoral, mi waran ko booyataa!

Aamiina. War Iisaa Joomiraado!

²¹ Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon on fuu.